

Litteraire
Societät
Gravenhage

DE
MILITAIRE SPECTATOR;

TJDSCHRIFT VOOR HET
NEDERLANDSCHE LEGER.

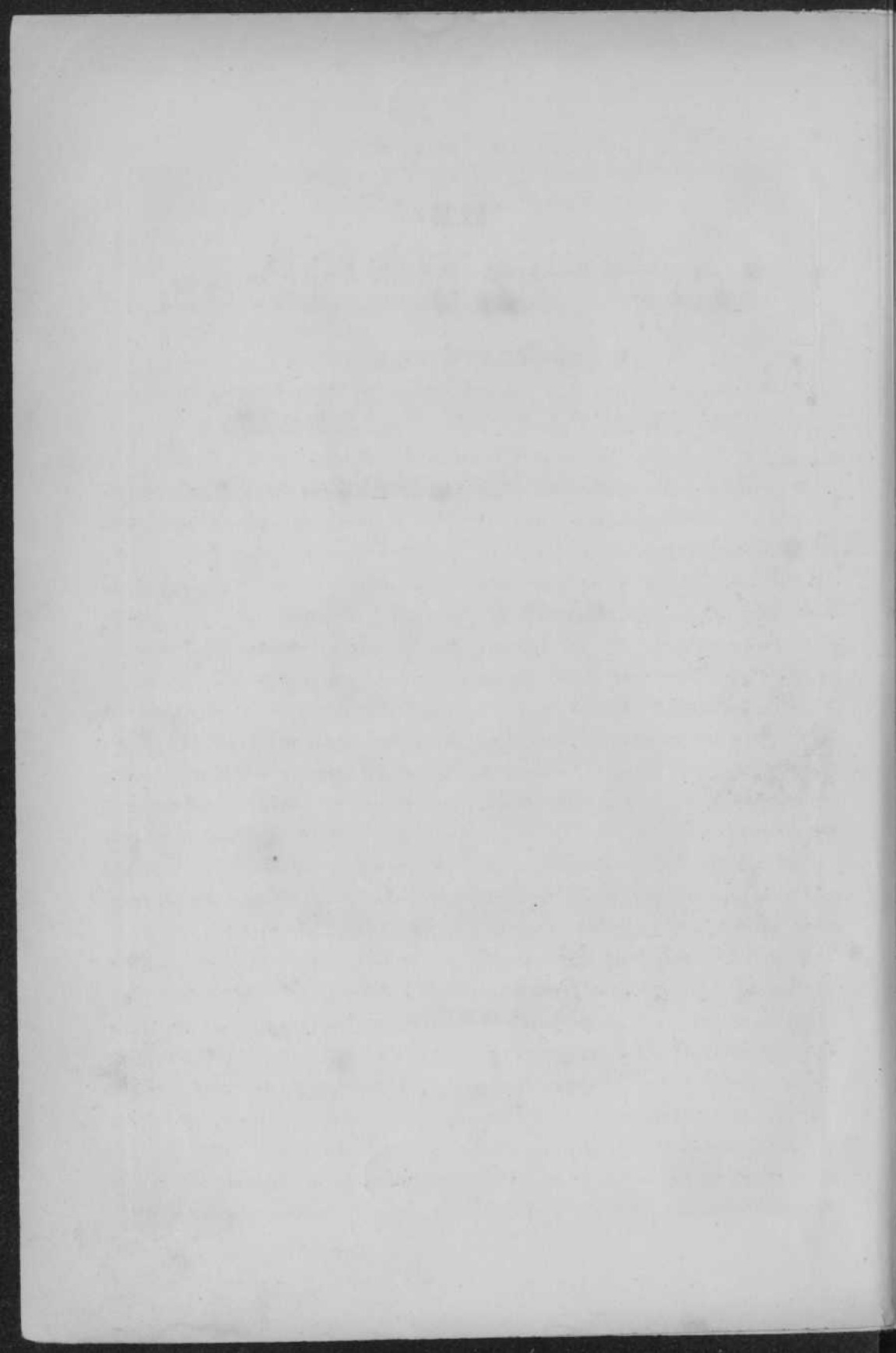
TWEEDE SERIE, EERSTE DEEL.

Te BREDA,
BY BROESE & COMP.
1849.

Litteraire
Societät
Gravenhage

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Centralisatie. — Iets ^{voor} over de Anglomannen. — De 18^e Junij. — De voeding onzer soldaten. — De infanterie-patronen.

Het denkbeeld van centralisatie is een uitvloeisel van de groote gebeurtenissen in het laatst der voorgaande en in het begin van deze eeuw. Tot op dien tijd werd ieder onderdeel van het staatsligchaam bestuurd naar eigene wetten of costumen, en slechts een uitwendige band omsloot ze allen. Het slaken van dien band kon het heterogene zamenstel uit elkaër doen vallen, maar ieder deel was afzonderlijk bewerktuigd en kon bestaan, afgescheiden van de anderen.

Zulk een toestand veroorloofde wel is waar, dat er door het geheele ligchaam leven en beweging heerschte, maar gebrek aan toezigt of de moeilijkheden verbonden aan de uitoefening daarvan, gaven tevens aanleiding dat de misbruiken zich merkbaar vermenigvuldigden. Vervolgens was het gemis van een algemeen hoofd, begaafd met de magt en met den wil om overal eene krachtige en weldadige impulsie te geven, oorzaak dat eene vadsige rust de bedrijvigheid verving, en dat maar

al te dikwijls eene kleingeestige, bespottelijke ijverzucht de locale belangen boven de algemeene deed gelden.

Dat dit alles ook bij de Nederlandse krijgsmagt van die dagen plaats greep, kan voor den oplettenden lezer onzer geschiedenis geen geheim zijn.

De groote Fransche revolutie, die ook ons in haren loop met zich sleepte, maakte hieraan een einde en stelde eenheid daar, waar voorheen slechts verscheidenheid heerschte. Het stelsel van centralisatie vond bijval, en ook het leger, 't welk er boven alles behoefte aan had, ondervond deszelfs weldadigen invloed.

Een hoofd dat de algemeene impulsie geeft, waarvan alle reglementen, voorschriften en bevelen voor bijzondere gevallen uitgaan; hoofden van afdeelingen en onder-afdeelingen, die volgens de ladder der hierarchie aan elkander verantwoordelijk zijn, doch die, ieder in hunne huishouding, zelfstandig handelen, naar de rigtsnoer van wetten en besluiten; voor-

waar dit is een der schoonste conceptien van den menschelijken geest, en het ware te wenschen dat men de centralisatie nimmer anders had begrepen.

Het concentreren echter, niet van de hoogste, maar van *alle* magt in één punt en in ééne hand, zoodat die hand reikt tot aan de uiterste einden, en zoodat die ééne magt zich bemoeit met alle bijzonderheden, ziedaar de kwalijk toegepaste, de schadelijke centralisatie. Zij is als een ligchaam waarin het bloed met geweld naar het hart terugvloeit, met gevaar van het te doen bersten; zij is gelijk de spin in haar web, zij duldt niemand neven zich, zij wil alles alleen overzien, alles alleen besturen; maar even zeker als die spin met de laatste flarden van haar ontredderd web verdwijnt, wanneer herhaalde rukwinden het verscheuren, even zeker zullen ook de krachten van dat eene hoofd te kort schieten, wanneer de drang der tijden de bezigheden vermeerdert; er zal stilstand in sommige takken van beheer, verwarring in alles, ja ontbinding van het geheel te wachten zijn.

Het eerste stelsel wijst aan iedere intelligentie eenen kring aan waarin zij werkzaam en nuttig kan wezen, waarin zij zich bekwamen kan voor bezigheden van hooger' en gewigtiger' aard. Het laatste doodt alle intelligentie, alle zelfstandigheid, het voert den man, wiens geest zoo gaarne eene vrijere en ruimere vlugt zou nemen, aan den leiband rond en

maakt hem tot een zwak en wankelend wezen.

Het eerste stelsel geeft mannen die geschikt en gereed zijn om te handelen; het laatste, werktuigen die ophouden zich te bewegen, zoodra de kracht die hen drijft, niet meer drukt.

Wanneer men dit alles in overweging neemt, en vervolgens eenen blik werpt op de wijze van besturen in ons leger, dan zal men moeten bekennen, dat wij, helaas! niet leven onder dat stelsel 't welk alleen in staat is om goede vruchten te dragen. Wij leven onder eene overdrevene en kwalijk toegepaste centralisatie. De bewijzen daarvoor zijn te talrijk dan dat wij er lang bij behoeven stil te staan; maar verlangt men ze, dat men zich dan herinnere, hoe een regiments-chef, die zich niet kan vereenigen met het advijs van den raad van krijgstuicht, geenszins de beslissing gaat zoeken bij de autoriteit onmiddellijk boven hem, of ten minste bij den divisie-generaal, maar zich daartoe aan het ministerie van oorlog wendt. Hoe alle paspoorten van vrijwilligers aan het ministerie van oorlog aangevraagd worden, dat NB. buiten magte is om ze te weigeren; hoe dit ministerie zich met de bemorste schrijfboeken van militaire kinderen bemoeit; hoe alle gratificatien of belooningen voor schermen, zwemmen en dansen; hoe het aannemen van ieder regiments-kind, hoe de gedragen pantalon waarmede het gekleed moet worden —

wanneer die toevallig niet in het magazijn van het korps voorhanden is — en een aantal zaken meer, correspondentiën met het ministerie van oorlog ten gevolge hebben. Dit alles geschiedt wel is waar langs den weg der hierarchie, maar het algemeen hoofd alléén doet uitspraak.

Door het legio verordeningen van dien aard, strekt dan ook de indeeling bij divisiën en brigaden in ons leger, gedurende den vrede, geenszins om het werk te vereenvoudigen, de gang van zaken te bespoedigen en overal leven en bedrijf te doen heerschen, maar wel om de handeling te vertragen, daar er slechts tusschen-stations door ontstaan zijn, waar iedere expeditie van of naar het algemeene hoofdkantoor een dikwerf vrij overbodig visa ondergaat. Een generaal die in eene belegerde of berende vesting, ingevolge de wet, over leven en dood uitspraak doet, kan in tijden van rust geene bronzen of zilveren medaille toewijzen aan een braaf soldaat die haar verdiende.

Inderdaad bestaat er tusschen den minister en tusschen het individu of het taktische of administratieve onderdeel slechts één' trap, en dit is de regiments-chef, die ten slotte voor de uitvoering der bevelen verantwoordelijk is. De regiments-chef ontvangt na een langer of korter opont-houd, langs den hierboven aangewezen weg, die bevelen, en vaardigt ze onmiddellijk uit aan de personen of onderdeelen waarop ze betrekking hebben; maar ook de

regiments-chef, hoewel hij van allen nog de meeste zelfstandigheid heeft behouden, is, gelijk wij gezien hebben en gelijk wij van elders weten, op verschillende wijzen in zijne magt beknibbeld. Men heeft hem belet om in ernstiger zaken te beslissen; men dwingt hem zich met minder belangrijke bezig te houden, gelijk men vooral zien zal als wij over het gemis van reglementen spreken zullen; men wil, als het ware, « *Que son esprit se retrécira dans les bagatelles.* » Het gevolg hiervan is, dat hij in zijnen werkkring alles eveneens is gaan centraliseren als zulks in het geheele leger geschiedde; de impulsie hiertoe van hoogerhand gegeven, is rijk aan uitwerkselen geweest. 't Spreekt immers van zelf dat hij die de magt in handen heeft, genegen is om te bevelen, en dat hij, naarmate zijn werkkring vernaauwd wordt, zulks in geringer aangelegenheden zal doen. De billijkheid vordert echter, dat wij aanmerken hoe tot dit alles aanleiding bestond in het oude reglement op de inwendige dienst, waarvan men helaas! juist datgene blijft aankleven wat de centralisatie in de hand kan werken.

Het regiment is verdeeld in bataillons en in kompagniën. Waarin bestaat de magt van den bataillons-kommandant zoodra hij niet gedetacheerd is? Waar ik zoek of niet zoek, het is mij onmogelijk iets te vinden waarin hij zelfstandig beveelt en beslist. De kapiteins zijn de verantwoordelijke administrateurs hunner kompagn-

nēin en de handhavers der goede orde; de luitenants zijn surveillanten over de zindelijkheid en de politie. Maar waar is hun verantwoordelijke zelfstandige werkring voor de opleiding van den troep voor diens zedelijke en militaire vorming.

De praktische oefening der rekruten en het onderwijs in de reglementen aan het kader, wordt buiten de kompagnien om, en dikwijls buiten de bataillons-chefs, door regiments- en bataillons-adjudanten bestuurd. Het theoretisch onderrigt aan de manschappen wordt doorgaans als bijzaak beschouwd, slechts gehouden als het weder niet toelaat uit te rukken, en dan nog wordt er meestal van het rapport gelast waarover men zal handelen, in stede van dit althans aan den kapitein over te laten en hem verantwoordelijk te stellen voor de intellectuele vorming zijner soldaten, te meer daar hij het beste weet, of althans dient te weten, waaraan zij behoefte hebben.

De menage, weleer eene zaak die afgedaan werd tusschen den luitenant der week en den menagemeester, en waarover de kapitein het toezigt hield, onder voorbehoud van verantwoording te doen aan zijne meerderen; de menage wordt tegenwoordig door de regiments-chefs bestuurd; de kapitein is er bijna geheel buiten, en de luitenants zijn werktuigen om op te tellen en af te trekken. De menage was weleer eene oefenschool voor jonge officieren en voor soldaten, de eer-

sten leerden er het belang hunner minderen behartigen, en de laatsten, hoe zij voor zich-zelven moesten zorgen, want niet altijd zullen anderen dit kunnen doen; thans heeft men uniformiteit, maar ook onverschilligheid en onhandigheid bij allen.

Wij zouden het tal van voorbeelden, ook uit het regiment, nog aanmerkelijk kunnen uitbreiden, maar waartoe dit alles; die oog en heeft om te zien, die zie. Evenmin zullen wij bij de kompagnie verwijlen en aantoonen, hoe ook daar alles overdreven gecentraliseerd is, hoe de kapitein, door tusschenkomst van den sergeant-majoor, onmiddellijk met den soldaat in aanraking komt, buiten de luitenants, en dus nog veel meer buiten de onder-officieren om.

De gevolgen van eene dergelijke handelwijze, die wij reeds in algemeene trekken geschetst hebben, komen meer bijzonder in het leger hierop neer.

Wanneer ieder die eenen rang bekleedt, niet tevens eenen werkring heeft, waarin hij naar bepaalde regelen en verordeningen, en onder toezigt zijner meerderen, op eigen verantwoordelijkheid beveelt en bestuurt, dan ontstaat er vadzigheid en onverschilligheid; men ontwent zich het denken; men zegt na, men doet uitvoeren, wat ons door anderen wordt voorgehouden; men loopt voortdurend aan den leiband en alle geestkracht wordt uitgedoofd. Eindelijk wordt men geroepen om zelf te handelen, er is niemand meer die zegt

hoe het zijn moet; dan hoort men bevelen en tegenbevelen geven; er wordt heen en weer gewankeld, maar nimmer doorgestast; er komt niets goeds en zeker, niets groots tot stand; het vertrouwen der minderen op den meerdere wordt geknakt, en hij wordt vaak veroordeeld door hen die bewerkten dat hij niet anders *zijn*, niet anders *doen* kon. Er is eene oefenschool noodig om te leeren bevelen en om op zijne eigene beenen te leeren staan.

Iedere rang dien men aanhoudend ziet, en dus ook ongehinderd kan voorbijgaan, verliest zijn relief en wordt een moeilijk te dragen last voor hem die er mede bekleed is. Wat baten alle titels van Wel EdGest., HoogEdGestr. of van Excellentie; wat baten alle eerbewijzingen, wanneer men de overtuiging heeft slechts het vijfde rad aan een' wagen te zijn, wanneer men ziet dat dit ook door anderen wordt opgemerkt, en wanneer men het bewustzijn heeft van tot iets beters geschikt te zijn, van meer nut te kunnen stichten. Het denkbeeld alleen is onverdragelijk, en wee hem die zich gedwee in dien toestand schikt, dien ze tot eene tweede natuur wordt.

En niet alleen de hoofden die voorbijgegaan worden, maar zelfs die waarin men alle magt heeft willen concentreren, verliezen van hun aanzien in het oog der menigte. Een iegelijk die gezond verstand heeft, kan zonder moeite begrijpen, dat de minister van oorlog niet dagelijks

over zoo vele en zoo velerlei zaken kan beslissen. Dit heeft ten gevolge dat de belanghebbende zijn hof gaat maken bij de chefs der afdeelingen of der bureaux waarin die zaken behandeld worden; den minister spreekt men vaak voor den vorm, maar van zijne en dikwerf van onze minderen verwacht men het gunstige antwoord; door zijne en dikwerf door onze minderen wordt men beoordeeld en soms veroordeeld. Bij het regiment is het eveneens gesteld, de kapitein-adjutant, een geëmployeerd officier, ja, God betere 't, dikwerf een onderofficier, vervangt daar de plaats der chefs van afdeelingen of bureaux; en wie zal nu beweren dat een en ander niet schadelijk is voor het aanzien der chefs, dat het geene ontevredenheid moet verwekken, en dat het niet op den duur alle gevoel van eigenwaarde onderdrukt.

Het is zeker dat dit alles ook ten deele kan bestaan bij eene gepaste centralisatie; er zullen ongetwijfeld misbruiken plaats grijpen, zoolang de mensch niet volmaakt is; maar het is klaar dat eene overdrevene centralisatie het kwaad aanmerkelijk verergerd.

Nog meer moet men zich tegen die overdrevene centralisatie verklaren, wanneer men de oogen vestigt op de oorzaken van haar ontstaan, die geene andere kunnen zijn, dan het haken naar eene noodeloze uniformiteit, vervolgens of ijverzucht op magt, of zwakheid, en bij ons nog

daarenboven, het totale gemis van reglementen.

Het spreekt van-zelf dat, dáár waar ieder gegradueerde zijn' eigen' werkkring heeft, verschil van inzigten kan bestaan bij het uitvoeren der onderscheidene dienstvoorschriften; doch als er tevens goede en duidelijke reglementen aanwezig zijn, die eene gepaste controle en een gestreng toezigt verordenen, dan zal dit verschil van inzigten slechts bij zeer ondergeschikte zaken invloed uitoefenen en het zal bijna overbodig zijn er op te letten.

Wil men echter in alles eene volstreckte, eene doodende uniformiteit, moet dit woord op ieders lippen bestorven liggen, gelijk in ons leger, dan kunnen ook de geringste bijzonderheden niet door divisie- of brigade-generaals, niet door regiments- of bataillons-chefs beslist worden; *één* moet aan *allen* bevelen, maar *allen* moeten ook door *éénen* lijden.

Wij hebben gezegd, dat of ijverzucht op magt, of zwakheid tot de oorzaken van het kwaad behoorden, en wij zullen het bewijzen. Men heeft een aantal attributen aan verschillende chefs ontnomen; wanneer dit niet geschied is uit ijverzucht op magt, dan was het wijl men zag dat daarvan een verkeerd gebruik, misschien misbruik, gemaakt werd; wijl men zag dat die attributen kwalijk begrepen of kwalijk toegepast werden. Dit kon geschieden uit willekeur, uit zwakheid of uit onhandigheid. Maar waarom

dan de overtreders niet onmiddellijk op de vingers getikt, waarom die zwakken en onhandigen niet ernstig teregt gewezen, en waarom den eenen zoowel als den anderen niet verwijderd, wanneer zij blijken gaven van onwil of ongeschiktheid; maar daartoe behoort geestkracht, en men verwekt zich vijanden, terwijl dit voorgekomen wordt door zelf te bevelen en te handelen, en den goede met den kwade aan den leiband te hechten.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat er bij het langzaam in onbruik raken en het, daardoor ontstaan, totale gemis van reglementen, dagelijks gevallen voorkomen waarin niet voorzien is, of waaromtrent de bepalingen niet meer in overeenstemming zijn met andere, die voor dergelijke of daarop betrekking hebbende zaken reeds vastgesteld zijn. Deze waarheid ziet men iederen dag in ieder der hoofdcirkels van centralisatie en in alle takken van de dienst bevestigd. Men is derhalve genoodzaakt ook dagelijks nieuwe voorschriften te geven en dagelijks nieuwe verordeningen uit te vaardigen. Dergelijke voorschriften zijn vaak voor een dringend geval gemaakt en voldoen niet aan alle vereischten; men moet daarop terugkomen om ze te wijzigen of te verbeteren, zoodat het ééne algemeene hoofd genoodzaakt blijft om dagelijks de hand in alles te hebben. Het zamenstel van ons legerbeheer is tegenwoordig gelijk aan dat der stoommachines in hare kindschheid; er

is aanhoudend iemand noodig om de stoom af te koelen, om het warm water uit, en het koud water in te pompen. Wij verwachten dan ook geene verbetering vóór het verschijnen van een compleet stel volledige reglementen.

De loop onzer beschouwingen geeft de middelen aan de hand om het euvel te verhelpen. Wij hopen dat de reglementen-commissie op dit alles van zelve gelet zal hebben, vooral bij het bewerken van het voorschrift op de inwendige dienst. Wanneer bij het zamenstellen van goede duidelijke verordeningen, die de magt en de bevoegdheid van een iegelijk afbakenen, die toezigt en controle aan de hand doen, de zucht heeft voorgezeten om aan een ieder te geven wat hem toekomt, dan zal het kwaad gestuit en de toekomst verbeterd zijn.

De consideratie die een leger geniet, de genegenheid die men het toedraagt en de zorgen waarmede het omringd wordt, staan natuurlijkerwijze in een zeker verband met den aard van deszelfs oorsprong. Is het leger een uitvloeisel van de natie, en alzoo met naauwe banden daaraan gehecht, dan zal het van dit alles een ruimer genot hebben, dan wanneer er geene andere betrekking tusschen volk en leger bestaat, dan die van den loontrekkende tot zijnen dienstheer. In het eerste geval behoort het leger tot het volk, in het tweede staat het tegenover of althans bui-

ten het volk. In Engeland, waar geene algemeene dienstpligtigheid heerscht en waar derhalve nog een echt staand leger naar den ouden stempel aanwezig is, kan men den invloed der laatstgenoemde verhouding ten duideljkste opmerken. Het mag niet ontkend worden, dat de Engelschen zich in de jongste tijden veelvuldig met hunne legerinrigtingen hebben beziggehouden, maar achting en innerlijke tegenegenheid kunnen door geene bils worden daargesteld; die worden van-zelve geboren zoodra ieder soldaat een gewapend burger is, en zoodra ieder burger verplicht is als soldaat de wapenen te dragen.

Voor die Anglomanen die het Engelsche recruterings-systema hier wenschen in te voeren, laten wij een paar staaltjes volgen van Engelsche philanthropie en van Engelsche beschaving, met betrekking tot het leger.

Het transport van troepen naar de kolonien, heeft reeds tot menige billijke klagte aanleiding gegeven; onder anderen werd in den winter van het jaar 1846 op 1847 het 57^e regiment op den *Castle Eden* ingescheept om naar Ceylon te gaan. Tot dit regiment behoorden 279 man, 28 vrouwen en 49 kinderen, die met 60 artilleristen, 6 vrouwen en 9 kinderen letterlijk in dit schip werden ingestouwd. Voor 15 officieren waren slechts 8 hutten aanwezig, waarvan er natuurlijk een door den kommanderenden officier werd ingenomen. De troepen waren in eene ruimte

van 78 voeten lengte, op 50 voeten breedte te zamengedrongen, zoodat ieder man slechts 19 kubieke voeten lucht ter inademing had. Naar het gevoelen der officieren van gezondheid waren er 80 personen te veel aan boord.

Zulke gevallen bewijzen met hoeveel zorg de Britsche soldaat over het algemeen behandeld wordt. Ingevolge de koninklijke reglementen, moet voor ieder man op eene ruimte van twee ton gerekend worden, wanneer het schip naar of door de verzengde luchtstreek reist. Aan dezen regel heeft men zich wel is waar gehouden, doch met dien verstande, dat men doodeenvoudig den tonnen-inhoud van het schip door twee deelde, en het quotient aannam als het getal soldaten dat geborgen kon worden, zonder te letten op de belangrijke ruimte, die door zoovele andere noodwendigheden wordt ingenomen. Het toepassen van dezen regel, heeft dan ook reeds menig beklagenswaardig verlies ten gevolge gehad; zoo verstikten in den zomer van 1846, op de *Maria Somes*, 14 man van het 90^e regiment, dewijl men gedurende eenen storm de scheepsluiken had moeten sluiten, waardoor de bijeengeperste troepen van alle adembare lucht beroofd waren.

Wat nu de achtiging betreft die de geringe Engelsche soldaat in zijn vaderland geniet, daarover moge men oordeelen op grond van het volgende:

In het vorige jaar werd te Windsor,

en dus in de nabijheid der bron van alle onderscheidingen, deze bekendmaking uitgevaardigd: « Geen hond, tamboer of gemeen soldaat mag op het noordelijke terras van het kasteel van Windsor gevonden worden; hiervan zijn uitgezonderd de honden van het koninklijke huis en de militairen welke onderscheidingsteekenen dragen »

Terwijl wij toch over Engeland en de Engelschen spreken, zullen wij in het voorbijgaan nog een paar woorden zeggen over den 18 Junij. Op dien dag werd te Londen het gewone feest in de Waterloggallerij gevierd. De *Times*, geeft daarvan in haar N^o. van den 20sten, een uitvoerig verslag en vermeldt al de toasts die er gedronken zijn. De Hertog van WELLINGTON herdacht de toenmalige geallieerde souvereinen, het leger, wel te verstaan het Engelsche, een aantal Britsche generaals van dien tijd, zelfs gaf de tegenwoordigheid van den Graaf van KIELMANSEGGE aanleiding om op het welzijn der Hannoversche armee te drinken, maar noch aan de gezondheid van den Koning der Nederlanden, noch aan de nagedachtenis van den braven BLÜCHER werd een dronk gewijd. En echter, welk feest zou de Hertog van WELLINGTON op den 18^{den} Junij wel vieren, zonder de overwinning van Quatre-Bras; waar zou zijn standbeeld zijn, zonder den bijstand der Pruisen bij Waterloo. Gewis de jaren hebben het

geheugen van den edelen Lord verzwakt, anders zou hij zich herinneren, hoe Quatre-Bras, Waterloo mogelijk maakte, en hoe hij op den middag van den 18^{den} naar de vallende duisternis of naar BLÜCHERS komst verlangde.

Sedert eene reeks van jaren is het als eene waarheid erkend dat de soldaat, tot zijne voeding, dagelijks 0,25 N. ⌘ vleesch nodig heeft, te meer daar hij deze hoeveelheid niet aan uitgezochte stukken kan bekomen, maar die moet ontvangen, gelijk ze hem bij het afhakken van het slagvee toevalt. De duurte die er in de beide laatste jaren heerschte, gaf aanleiding dat hij de kosten daarvan niet langer kon bestrijden. In andere landen zag men toen de traktementen der krijgsmagt tijdelijk verhoogen; in Nederland evenwel, ging men juist omgekeerd te werk en men verminderde voor den soldaat de uitgave, door zijn rantsoen vleesch op 0,20 N. ⌘ te stellen. Hoe genegen ook tot pruttelen, berustte hij niet alleen stilzwijgend in deze beschikking, maar al moest hij ook in persoon aanmerkelijk onder de duurte der levensmiddelen lijden, men vond hem zelfs overal gereed om met ijver tot het herstel der rust mede te werken, waar die ten gevolge dier duurte verstoord werd.

Thans evenwel is, in dit opzigt, alles teruggekeerd tot eenen toestand dien men de normale zou kunnen noemen, uitge-

nomen de voeding van den soldaat; men schijnt het als een *fait accompli* te willen beschouwen, dat hij slechts 0,20 N. ⌘ vleesch zal genieten. Zeker hebben sommige korpsen, hetzij door hunne hogere soldij, hetzij door hun goedkooper garnizoen, zich aan dezen maatregel niet voortdurend behoeven te onderwerpen, maar een groot gedeelte onzer krijgsmagt is daartoe nog altijd genoodzaakt, zonder dat er pogingen aangewend worden om dit te veranderen, alsof het niet tot de verplichtingen van den Staat behoorde, om ten minste in toereikend voedsel voor zijne dienaren te voorzien.

Hoe billijk het ook ware, zou het vermoedelijk tot niets leiden om in deze oogenblikken op vermeerdering van soldij aan te dringen; bovendien er zijn nog andere middelen te beproeven.

Hoeveel bedrijven, hoeveel takken van industrie zijn er niet, aan wie men vrijdom of restitutie verleent van de belasting op zaken, die volstrekt vereischt worden om hunne uitoefening mogelijk te maken. Een aantal van die bedrijven zijn in ons vaderland geheel overbodig en kunnen zeer goed gemist worden, zonder dat het algemeen welzijn er door lijden zal.

Anders is het gelegen met het beroep van den krijgsman, hij kan niet gemist worden, en waarom zou men hem dus niet boven anderen het bedoelde voorregt toekennen? Zijn bedrijf is, om vermoeijensissen en ontberingen door te staan, om

zijn land te dienen met opoffering van bloed en leven; daartoe heeft hij een gezond en sterk ligchaam en derhalve een toereikend, zoo niet overvloedig voedsel noodig. Dit is het vaderland hem schuldig, hij mag het in billijkheid vorderen, en de Staat mag het zelfs uit welbegrepen eigenbelang niet weigeren.

Wij vragen dus voor onze soldaten restitutie van den accijns op het geslagt. Wij vragen die, hoewel men ons de afschaffing dier belasting heeft voorgespiegeld, omdat wij overtuigd zijn dat die afschaffing met te veel moeilijkheden gepaard gaat, dan dat zij spoedig zou kunnen plaats grijpen.

Met genoegen lazen wij de onlangs door den Minister van Oorlog uitgevaardigde circulaire betreffende de patronen voor het infanterie-geweer. Daarin werd geheel in overeenstemming met de wenschen van het daarin betrokken wapen beslist, dat het slaghoedje met de patroon zal verbonden blijven. De ondervinding had geleerd dat dit stelsel doeltreffend was; in weerwil daarvan was men, zonder iemand van het wapen te raadplegen, reeds begonnen met eene aanzienlijke hoeveelheid patronen zonder slaghoedjes te vervaardi-

gen, en dien ten gevolge eene nieuwe wijze van laden voor te schrijven en in te voeren. Men had zich niet eens laten weêrhouden door de bedenking, dat men plotseling kon genoodzaakt worden om een aantal verlofgangers op te roepen die daarvan niets zouden verstaan, en die men misschien in ernstige omstandigheden zou moeten gebruiken, zonder den tijd te hebben ze vooraf in die nieuwe en ongeschikte wijze van laden te onderrigten.

Er mogen gegronde redenen bestaan om het slaghoedje niet meer met messingdraad aan de patroon te bevestigen, maar er bestaan er geen, om dit niet op eene andere wijze, bijv. met bindgaren te doen. *Suum cuique.*

En niet alleen die beslissing zelve, maar ook de wijze van beslissen moet algemeen bijval vinden. Zij zal ook de opvolgers van den tegenwoordigen Minister binden en daardoor stabiliteit aan de zaak geven. Dit toont vooruitgang en geeft hoop dat men ook eenmaal — mogt het weldra zijn — over alle ernstige aangelegenheden, en hoofdzakelijk over ons geheele stelsel van defensie, na ingewonnen advijs van commissiën of committé's, zal beslissen.

W^t.

OVER HET GEBRUIK VAN MORTIEREN BIJ DE VERDEDIGING VAN VESTINGEN.

(Uit het *Archiv für die Officiere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieur-Korps*, B^d. XIX.)

COEHOORN was de eerste die bij den aanval van vestingen, zonder een bombardement te beoogen, van een groot getal mortieren, vooral kleine kalibers, gebruik maakte en daardoor hare snelle verovering bewerkte. — In het jaar 1702 werden:

bij het beleg van Venlo, tegen het fort St.-Michel, een vijfhoek, 24 stukken kanon, 26 zware en 40 ligte mortieren; in deszelfs keel vervolgens 60 stukken kanon, 40 zware en 108 Coehoorn-mortieren in batterij gebragt;

tegen de citadel van Luik: 120 stukken kanon, 60 zware en 500 Coehoorn-mortieren;

Ath werd uit 80 stukken kanon, 20 houwitser, 4 zware en 400 Coehoorn-mortieren beschoten.

Niettegenstaande deze gelukkige uitkomsten, werd er in de volgende oorlogen weinig gebruik van de mortieren gemaakt, tot zij in de belegeringen van lateren tijd weder menigvuldiger werden aangewend en hun getal gemiddeld de helft, of zelfs meer dan de helft, van het overig belegeringsgeschut bedroeg.

De in den jongsten tijd ingevoerde verbeteringen der affuiten, bepaaldelijk van de rigtmachines, alsook de meerdere voortreffelijkheid der munitie, hebben de trefkans

met mortieren zoo aanzienlijk doen toenemen, dat men zich van hen bij voorkomende belegeringen gewis niet in minder getal bedienen zal.

Bij de wapening van vestingen is men op de plaatsing van een groot getal mortieren minder bedacht geweest, schoon men door de groote vermeerdering van geschutstanden, bij het aanleggen van nieuwe vestingwerken, de gevaarlijkheid van het worpvuur genoeg erkend heeft, en de belegeraar zich tegen deszelfs werking veel minder vermag te beveiligen. Het nut 't welk de mortieren bij de verdediging van vestingen kunnen doen, alsmede de wijze van hun gebruik in zoodanig geval, zal derhalve in dit vertoog nader worden behandeld.

Ongerekend de eigenaardige werking der mortieren, zooals geen ander geschut die kan hebben (1), hebben zij nog de volgende wezenlijke voordeelen:

(1) Namelijk: de mogelijkheid om het doel ook achter dekkingen, door middel van bommen, kartetsen, steenen en spiegel-granaten te treffen; de valkracht van gezegde projectielen en hunne springwerking, daar zij niet alleen op het reglstroeks getroffen voorwerp werken, maar ook op 't geen dit op meer of mindere uitgebreidheid omgeeft. Deze werking nu is juist bij de verdediging van groot belang, daar de belegeraar op het aanvalsveld

1) Met betrekking tot hun kaliber behoeven zij zeer weinig bedieningsmanschap; een voordeel dat bij de verdediging, veel meer dan bij den aanval van vestingen afdoet, 't zij door dat het garnizoen en de geheele van hare sterkte afhangende uitrusting in 't algemeen zwakker kan zijn, 't zij omdat bij behoorlijke sterkte van het garnizoen, meer krachten voor den arbeid en tot de actieve verdediging beschikbaar blijven.

2) Aan de werking van het vijandelijk vuur zijn zij het minst blootgesteld; regtstreeksch vuur vermag tegen hen niets, daar zij geen schietgaten behoeven; het worpvuur kan slechts voor hen gevaarlijk zijn, wanneer zij onveranderd op dezelfde plaats blijven; tegen ricochetvuur kan men ze gemakkelijker dan ander geschut dekken of beveiligd plaatsen. Nog moet men hierbij opmerken, dat kanonnen en houwitsers door het demonteren hunner schietgaten tot zwijgen kunnen gebragt worden, zonder dat zij zelve of hunne bedieningsmanschap nog geleden hebben. Bij de mortieren bestaat dit niet; zij zullen dus hun vuur kunnen voortzetten als kanonnen en houwitsers reeds lang tot zwijgen gebragt zijn. Kunnen kanonnen en houwitsers, door het wegmaaijen en neerstorten der borstwering, op den ontblooten wal-

steeds een groot getal lieden, deels arbeiders, deels de loopgraafwacht, deels de bedieningsmanschap in de batterijen, aan de werking van dit vuur moet blootstellen.

gang, niet meer werken, dan zetten de mortieren aan den voet van den wal, nog ongestoord hun vuur voort.

Verleenen de mortieren bij den aanval van vestingen overeenkomstige voordeelen, de mortieren in de vesting hebben het voordeel op hen, dat de eerstgenoemde, in grooter getal tot batterijen bijeengebragt, een onveranderlijk, zekerder en grooter doelwit aanbieden, dan de op verschillende werken en liniën der vesting verspreid staande mortieren.

5) In weerwil dezer verspreide plaatsing kunnen zij hun vuur op elk gekozen punt rigten en concentreren. Dit voordeel heeft wederom bij de verdediging eene bijzondere waarde, wijl de voorwaarts komende belegeringsarbeid en batterijen eene dikwijls veranderde rigting van het vuur, en alzoo, 't zij het tijdroovende en onder 't vijandelijk vuur gevaarlijke insnijden van schietgaten voor kanonnen en houwitsers, of het plaatsen van geschut op hooge raamaffuiten vereischen, die het op de aangevallen liniën niet lang tegen het vijandelijk vuur zullen kunnen uithouden. De belegeraar daarentegen komt nimmer in zoodanig geval; bij hem heeft iedere batterij haar onveranderlijk doel, hare bepaalde bestemming; voor hem is het dus minder van gewigt, het vuur nu tegen dit, dan tegen een ander punt te kunnen concentreren; derhalve heeft hij voor dit doel minder behoefte aan mortieren, en kan er niet zoovele voordeelen van trekken als de verdediger.

4) De mogelijkheid om het vuur vroeger te openen. Van dit voordeel, dááruit voortkomende, dat er soms in 't geheel geene bijzondere borstwering noodig is, dat zij in alle geval sneller dan voor ander geschut, dat schietgaten behoeft, kan hersteld worden, en dat de batterij spoediger gewapend is, bedient zich de belegeraar, door zijne eerstgebouwde batterijen inzonderheid met mortieren te wapenen. Den verdediger, wien er niet minder aan moet gelegen zijn om den belegeringsarbeid, van het eerste oogenblik af, zeer werkdadig te kunnen beschieten, zullen de mortieren in dit opzigt, niet alleen dezelfde voordeelen als aan den belegeraar verleen, maar bovendien heeft hij op hem vooruit, dat hij voor zijne mortieren overal gereed zijnde dekkingen vindt, terwijl de aanvaller ze doorgaans eerst moet bouwen, en, zoo de verdediger doeltreffende maatregelen neemt, zelfs onder diens vuur.

5) De voorliggende werken enz. hinderen de mortieren niet in het minst; zij hinderen bij den aanval ook den voorwaarts gaanden arbeid evenmin; doch deze eigenaardigheid heeft voor de verdedigings-artillerie veel grootere waarde dan voor die van den belegeraar. Deze moet zijne batterijen, althans grootendeels, derwijze aanleggen, dat zij elkander weérkerig niet hinderen, en door den voorwaarts gaanden aanvalsarbeid slechts weinig, en altijd maar tijdelijk gehinderd worden; de vesting-artillerie moet daarentegen voortdu-

rend over voorgelegen werken heen vuren; en hoe sterk beheerschend de achterwaartsche werken ook mogen zijn, de regtstreeksche schoten van die werken, maken altijd een' zeer onaangenamen indruk op de bezetting der voorgelegen werken, en kan voor deze zelfs gevaarlijk worden, terwijl men van de werken volstrekt geen kartetsvuur kan aanwenden, als de voorgelegen werken of liniën bezet zijn.

6) Het plaatsen van kanonnen en houwitsers op de wallen, vereischt doorgaans een' meer of minderen kostbaren tijd en moeilijke toebereidselen, zooals het verhogen en bekleeden der borstwering, het gelijkmaken van den walgang, het opherpen van traversen, het uitsnijden van schietgaten enz., al hetwelk men bij het gebruik van mortieren besparen kan.

7) Het plaatsen van kanonnen en houwitsers op de walgangen, alsmede de noodige toebereidselen daartoe, hinderen zeer de gemeenschap op de walgangen; bij mortieren is dit in 't algemeen minder het geval, en is geheel te vermijden, als men ze dáár, waar de plaatsgesteldheid het vergunt, niet op de wallen zelve, maar aan hunnen voet stelt.

8) De door schietgaten of over het banket vurende kanonnen en houwitsers, zijn aan de werking van het vijandelijk geschut en kleingeweervuur veel meer blootgesteld dan de mortieren; om nu niet te spreken van de grootere verliezen, zoo zal de bediening dier stukken gewis

niet met die zekerheid en juistheid geschieden, als die der mortieren, weshalve ten dezen aanzien deze laatsten juistter zullen schieten dan de eersten.

9) Moet men het bij eene goede keus van het geschut-kaliber, in eene vesting voor een voordeel rekenen, dat dezelfde projectielen voor de mortieren en de houwitsers, gedeeltelijk zelfs voor de kanonnen, kunnen gebruikt worden; bij de mortieren kan men zich bovendien nog van bommen van kleiner kaliber bedienen; de buskruidlading behoeft in dat geval slechts wat versterkt te worden, om dezelfde werking te bekomen.

10) De belegeraar kan zich tegen de werking van de projectielen der mortieren volstrekt niet dekken; tracht hij het te doen, dan kost hem zulks zoóveel tijd en materieel, dat de voortgang van den aanval er zeer door vertraagd wordt.

Kan men derhalve in eene vesting het doel waarvoor men gewoonlijk kanonnen en houwitsers gebruikt, door mortieren bereiken, dan verschaft hun gebruik aanzienlijke voordeelen.

Rekent men daar nog bij, dat de verdediger eene steeds gereedzijnde dekking tegen het vijandelijk vuur vindt, terwijl de belegeraar die dekking nog voor zich moet daarstellen; dat de eerste altijd gemakkelijker en volkomener te dekken is, dan de laatste, en dat de aanvaller, niettegenstaande dit eigenaardig voordeel der belegerden, een groot getal mortieren met goe-

den uitslag in werking brengt, dan moet diezelfde maatregel, in 't algemeen genomen, den verdediger ook nog grootere voordeelen aanbrengen.

Zien wij, niettegenstaande dit onbetwistbaar voordeel der mortieren boven het overig geschut, de vestingen slechts met een geëvenredigd gering getal mortieren uitgerust, de reden kan slechts daárin bestaan, dat men het menigvuldiger gebruik van mortieren, uithoofde van de kostbaarheid hunner munitie, te duur acht, of, uithoofde van de moeijelijkheid om een groot getal holle projectielen veilig te bergen, te gevaarlijk.

Wat in de eerste plaats de kostbaarheid der munitie aangaat, de holle projectielen zijn, bij gelijk gewigt, voorzeker duurder dan de volle kogels; bij gelijk kaliber kosten de holle projectielen daarentegen minder dan de volle kogels. Bedenkt men nu nog, dat het bommen werpen geëvenredigd veel minder buskruid vereischt dan kogelschoten; dat mortieren met hunne affuiten, alsmede het laadgereedschap en geschuttoebehooeren veel minder kosten dan kanonnen; dat voor het opbewaren der mortier-affuiten veel minder bedekte ruimten noodig zijn; dat mortieren veel minder bedieningsmanschap vorderen, en de mortieren door hun eigen vuur niet zoo spoedig onbruikbaar worden, als kanonnen, bepaaldelijk groote kalibers — dan is het duidelijk, dat de mortierworpen slechts dan duurder komen, als men hunne grootste kalibers gebruikt,

terwijl bommenworpen uit kleine mortierkalibers veel goedkooper komen dan kogelschoten.

Zoo kost bijv. (in Pruisen) een 12ponder metalen kanon 1511 Thlr., een 7ponder mortier 112 Thlr., een 12ponder walaffuit 110 Thlr., een 7ponder mortieraffuit 12 Thlr. Voor een 12ponder kanon kan men derhalve ten minste twaalf 7ponder mortieren aanschaffen; een 7ponder bommenworp kost nog iets minder dan een 12ponder kogelschot.

Kan men nu ook bewijzen, dat bommenworpen werkingen doen, die met kogel of kartetsschoten in 't geheel niet, of althans onvollediger te bereiken zijn, en dat mortieren bij de verdediging, nog met vrucht werken onder omstandigheden dat men kanonnen en houwitsers in 't geheel niet meer in werking kan houden, dan kan de kostbaarheid der munitie, al bestond die werkelijk, geenszins regtvaardigen, dat men van het gebruik van eene in alle perioden der verdediging zoo bijzonder werkzame geschutsoort, als de mortieren zijn, afziet.

Het gevaar dat voor de bedieningsmanschap uit de opeenstapeling van groote hoeveelheden geladen holle projectielen zou kunnen voortvloeijen, is zeer gemakkelijk weg te nemen, als men in 't algemeen niet, bepaaldelijk niet zeer nabij het geschut, veel geladen ijzermunitie in voorraad brengt, maar het slechts gedurende het vuren van het geschut, achtervolgelijk laadt, waardoor

men tevens aan de zunders altijd de vereischte lengte kan geven.

Pleit derhalve de in den oorlog verkregene ondervinding voor het gebruik bij den aanval van vestingen, voor een groot getal mortieren; is hierboven bewezen, dat de voordeelen, welke de belegeraar uit het gebruik van vele mortieren kan trekken, voor den verdediger in alle opzichten nog gunstiger zijn, en zijn eindelijk de bedenkingen die men kan inbrengen tegen de uitrusting der vestingen met een groot getal mortieren, slechts van gewigt als men groote kalibers kiest — dan zal nog slechts het bewijs noodig zijn, dat zulks geenszins vereischt wordt. Kunnen wij namelijk bewijzen, dat, in de meeste gevallen waarin de verdediger zich met voordeel van mortieren bedienen kan, een klein kaliber voldoende is, dan zal men bij hun gebruik, 't zij, bij gelijke besteding van geld en krachten, zich nadrukkelijker kunnen verdedigen, of, in alle geval, de uitrusting der vestingen aanmerkelijk kunnen vereenvoudigen en goedkooper maken.

Om deze vraag behoorlijk te beantwoorden zal het beste zijn, dat wij de verschillende verdedigings-perioden afzonderlijk en achtervolgelijk nagaan, en daarbij onderzoeken, in hoever het beoogde doel der verdedigings-artillerie, met voordeel door mortieren te bereiken is, en in hoever zij alzoo de veel kostbaardere uitrusting der vestingen met kanonnen, bepaaldelijk met

kanonnen van zwaar kaliber, grootendeels kunnen doen ontberen.

Aangezien wij bij dit onderzoek de bij de pruisische artillerie bestaande geschutkalibers ten grondslag leggen, merken wij nog slechts in 't algemeen aan, dat het steeds zeer wenschelijk is, de in de vesting voorhanden geschutkalibers tot zoo weinige mogelijk te brengen, deels wijl daardoor de verschillende geschutsoorten elkander weërkeerig gemakkelijker met munitie kunnen bijstaan, deels omdat juist daardoor de afzonderlijke stukken geschut in den beginne met minder ijzermunitie behoeven te worden uitgerust, zonder dat men voor gebrek behoeft te vreezen.

Met de *eerste plaatsing van het geschut* beoogt men:

a) Beveiliging der vesting tegen vijandelijke overvallen. De voor dit oogmerk tot bestrijking der grachten en toegangen geplaatste stukken zullen voornamelijk door kartetsvuur werken; kanonnen van ligt kaliber zijn er derhalve 't geschiktste voor.

b) Men wil den vijand echter niet alleen beschieten als hij reeds tot aan de grachtsboord gekomen, of zelfs in de gracht gedaald is; maar men zal zijn overval ook te nadrukkelijker kunnen afwijzen, naarmate men hem reeds op grooteren afstand van de vesting krachtdadig kan beschieten, terwijl men door eene aan dit oogmerk beantwoordende geschutplaatsing tevens het voordeel bekomt, dat de vijand verhinderd wordt zich zeer dicht nabij de

vesting vast te nestelen. Zijn deze stukken bestemd om op grootere afstanden tegen de legerplaats, de depôts der belegeraars, en i geval eener onverwachte bestorming, tegen zijne stormkolonnen te werken, dan worden zij geplaatst in de uitspringende hoeken der bastions, en bestaan uit zware houwitseren en kanonnen van middelbaar kaliber.

Voor al deze oogmerken zijn de mortieren weinig geschikt; er behoeven geene bedekkingen vernield te worden. Bij gelijkstaand kaliber, derhalve bij eene gelijke springwerking der holle projectielen, hebben de houwitseren het voordeel van grootere worpsverheid, percussiekracht en trefkans, terwijl hunne granaten minder diep in den grond slaan en dus grootere werking doen tegen troepen en tegen den opgehoopten voorraad in de depôts. Het kartetsvuur uit kanonnen en houwitseren is, bij een gelijk getal stukken, door geen mortiervuur te vervangen. Bij een gelijk kaliber is het raadzamer lichtkogels uit houwitseren dan uit mortieren te werpen, wijl zij uithoofde van hunnen minderen hoogtehoek, bij het opslaan niet zoo ligt springen, of niet zoo diep in den grond dringen, derhalve beter lichten. Bedient men zich dus bij de eerste plaatsing van het geschut, van zware houwitseren, dan heeft men geene mortieren noodig om lichtkogels te werpen. In deze periode kunnen de mortieren dus geheel en al gemist worden, aangenomen dat de

aanvaller in de nabijheid der vesting niet door de terreingesteldheid gedekt wordt, wijl men hem daarachter het krachtigst door mortieren kan bewerpen. Is de vesting echter, om redenen die later zullen opgegeven worden, sterk met mortieren uitgerust, dan zal men, ter ondersteuning van het op voormelde wijs geplaatst geschut, de kleinste mortierkalibers (handmortieren) alsmede steenmortieren op die gedeelten van den hoofdwal verdeelen, waar men in de eerste plaats een stormaanval te duchten heeft, de kleine en middelbare kalibers (7 en 25ponders) op de fronten, tegen welke de eigentlijke aanval het waarschijnlijkst gerigt zal worden.

c) De aanleg der vijandelijke depôts, welke onze opmerkzaamheid onmogelijk ontgaan kan, doet reeds dadelijk met tamelijke zekerheid, zool niet bepaald het aanvalsfront, toch ten minste de twee of drie fronten erkennen, van welke de belegeraar er één zal kiezen voor den eigentlijken aanval; wij moeten derhalve reeds nu de noodige voorbereidselen maken, om den vijand bij de opening zijner eerste parallel, alsmede bij den bouw zijner aanvalsbatterijen, met vrucht te kunnen beschieten.

Reeds hierboven is gezegd dat de mortieren het spoedigst en met den minsten arbeid kunnen geplaatst worden; het voordeel dat zij hebben, van namelijk hun vuur zonder moeite op ieder punt van het aanvalsveld naar goedgevonden te kunnen

concentreren, zal zich hier bijzonder doen gelden.

Enkele 25ponder mortieren, op de epaulementen van de bastions der bedreigde fronten, alsmede in derzelve ravelijnen geplaatst, in geval men besluit om de laatstgenoemden in 't algemeen nu reeds met geschut te wapenen, kunnen in de eerste plaats medewerken om het voorliggend terrein te verlichten, terwijl zij, als de aanvalsarbeid ontdekt is, door bommenworpen langs de kapitalen, alsmede tegen de welligt ontwaarde batterijbouwplaatsen, de voltooiing van dien arbeid zeer zullen vertragen.

Opent de belegeraar zijne parallel niet op eenen buitengewoon grooten afstand, dan is zij gemakkelijk door de bommen der 7ponder mortieren te bereiken; aangezien het gemakkelijk transport en de gemakkelijke plaatsing dier mortieren, zal men het grootstmogelijk getal in werking brengen. Zijn er talrijke en gemakkelijke communicatiën, dan zal men ze in de buitenwerken, zelfs in den bedekten weg kunnen plaatsen, en daardoor het voordeel bekomen van op den hoofdwal des te ongestoorder het geschut te kunnen stellen, terwijl men reeds vroegtijdig een levendig en waarschijnlijk reeds werkingdoend vuur tegen den eersten aanvalsarbeid rigt.

Men zal wèl doen met de bommen slechts onder 15° elevatie te werpen, opdat zij eensdeels niet diep in den grond slaan, en dus wanneer zij springen meer tegen de ar-

beidende troepen werken, anderdeels opdat zij, als het terrein gunstig is, na den eersten opslag nog verder rollen en het terrein alzoo over eene groote uitgestrektheid onveilig maken, waarop het hier toch voornamelijk aankomt.

Is de *eerste parallel geopend*, dan bestaat de taak der vestingartillerie in 't algemeen:

- 1) in het verhinderen van den bouw en de wapening der aanvalsbatterijen;
- 2) in het tot zwijgen brengen van voltooide batterijen, of althans in het dooven van haar vuur;
- 3) in het zooveel mogelijk bemoeijelijken van den voortgang der sappen en het daarstellen der verschillende logementen; eindelijk
- 4) in het afslaan van des belegeraars bestormingen op den bedekten weg, van de bressen in de buitenwerken of in den hoofdwal.

Beschouwen wij deze gesteldheden ieder op zich-zelve, derhalve in de eerste plaats: *het gedrag tegen den bouw en de wapening der aanvalsbatterijen*. Onder gunstige omstandigheden en als de tijdwinst opweegt tegen het te vreezen menschenverlies, kunnen zij in éénen nacht voltooid worden, terwijl, onder ongunstige omstandigheden, haar vuur eerst den tweeden of derden dag, en welligt nog later zal kunnen geopend worden. In het eerste geval kent men de ligging en den afstand van de plaats waar de batterij wordt gebouwd niet naauwkeurig, zelfs niet onder

de gunstigste omstandigheden; in het tweede geval, en zoo wij naar eisch opmerkzaam op de voorbereidselen zijn, mogen ons zoomin de bouw als de wapening der batterijen ontgaan.

De batterijbouw verhindert of stoort men althans het zekerst, door het vuur tegen de arbeiders te rigten, terwijl het schieten tegen de borstwering, uithoofde der geringe uitbreiding van het doel, in den nacht, derhalve vóór dat zij voltooid zijn, te weinig trefkans geven; op den dag nu is de borstwering, of ten minste het kniestuk reeds voltooid, derhalve valt er dan aan de verhinderen van den bouw niet meer te denken, al mogt de werking der kogel- en granaatschoten tegen de voltooide batterijen, of tegen het kniestuk, eene voldoende werking beloven.

Kartetschoten en springende holle projectielen zullen voor de arbeiders het gevaarlijkste zijn, en veel stoornis veroorzaken. Tegen de werking der kartetschoten zijn de arbeiders echter spoedig gedekt; hierdoor wordt hun gebruik reeds op zich-zelve beperkt, maar bovendien bedenke men, dat er bepaaldelijk in de eerste oogenblikken der verdediging geen stukken genoeg, die eene goede kartetswerking beloven, op de werken zullen geplaatst zijn, en dat hunne plaatsing, nadat men de vijandelijke arbeiders ontdekt heeft, gewis te veel tijd kost om zich van hunne kartetswerking tegen de arbeiders nog eenige vrucht te mogen be-

loven. Ligte mortieren zijn daarentegen spoedig geplaatst, en kunnen hun vuur zonder verdere toebereidselen terstond openen.

De op de werken staande stukken kunnen met geen kartetsen schieten, zoolang de voorliggende bedekte weg met troepen bezet is; om deze nu telkens terug te trekken als zoodanig vuur moet plaats hebben, zou oorbaar noch raadzaam zijn.

Het plaatsen van geschut voor dit doel in den bedekten weg, zou slechts bij uitzondering, 't zij vóór de opening van het vuur der eerste aanvalsbatterijen, of in de latere perioden, altijd slechts kortstondig en slechts dan mogelijk zijn, wanneer de bedoelde aanvalsbatterijen welligt door de voorwaarts rukkende sappen gemaskeerd worden.

Het kartetsvuur van den wal kan uithoofde van den hoogen stand der stukken, en dat van den bedekten weg, uithoofde van het kleine kaliber der alhier te plaatsen stukken, voorts altijd ter oorzake van den meer of minder doorwoelden grond, als ook uithoofde van anderen, op het aanvalsveld uitgevoerden belegeringsarbeid, nimmer zeer werkzaam zijn.

De verdedigings-artillerie is derhalve door deze gesteldheid, reeds van zelve, hoofdzakelijk tot het gebruik van holle projectielen bepaald, die om tegen de arbeiders te werken, het best uit de mortieren geworpen worden. Naar gelang van den afstand der batterijen zal men

7ponder, later handmortieren en eindelijk, neven deze, steen- en mortieren van groot kaliber voor het werpen van spiegelgranaten enz. gebruiken.

Voor den afstand waarop de eigentlijke aanval doorgaans begint, is het 7ponder kaliber altijd voldoende, en de springwerking der 7ponder, ja zelfs van de kleinere granaten, beantwoordt volkomen aan het beoogde doel, terwijl men door de aanwending van de kleine kalibers, om van al hunne overige voordeelen niet te spreken, in staat is, om, bij gelijke tijdsbesteding en munitieverbruik, een veel levendiger en daarom ook krachtiger vuur te onderhouden.

Uithoofde van de kleinere diepte-uitbreiding van het doel, moet men de mortieren zooveel doenlijk in de verlenging, derhalve zooveel mogelijk schuins tegen de vlugt der batterij trachten te stellen, hetgeen, aangezien hunne gemakkelijke plaatsing, volstrekt geen bezwaar heeft.

De mortieren zullen ook hier het voordeeligt met eene geringe elevatie werpen.

Dat men bij het gebruik van den 7ponder mortier op eene vrij aanzienlijke trefkans mag rekenen, blijkt (1), daar de gemiddelde lengte-afwijkingen van de 7ponder bommen, bij 50° elevatie, op 900 schreden, 22,72 schreden, en de gemiddelde zijafwijking 16,90 schreden bedroeg;

(1) Blijkens eene in de vijfde Band van het *Archiv* (Blz. 43) medegedeelde Tabel.

de bouwplaats eener batterij nu, heeft zelfs in diepte een veel grooter vlaktedoel.

Heeft de verdediger den batterijbouw ontdekt, dan kan hare wapening, zelfs niet in den nacht van den bouw, aan zijne opmerkzaamheid ontsnappen; kan de batterij eerst in een van de volgende nachten gewapend worden, dan zal de vesting-artillerie des te beter voorbereid zijn om zulks te verhinderen.

Daar men, zelfs door middel van het werpen van lichtkogels, kwalijk het transport van het geschut en der munitie zeker genoeg zal kunnen waarnemen om er regtstreeksche schoten tegen te kunnen rigten, zoo zal men zich hoofdzakelijk moeten bepalen tot het onveilig maken van het terrein waarover het transport gaat. Hiertoe nu zijn holle projectielen weder bijzonder geschikt, daar men van het kartetsvuur achter de voltooide parallel en batterijen volstrekt geene werking kan verwachten. Men zal dus met deze holle projectielen uit houwitsers en korte 24ponders rolschoten doen, en ze daarna met voordeel uit ligte mortieren onder geringe elevatie werpen. De laatstgenoemden zullen het best hun vuur onafgebroken tegen de batterij-bouwplaats rigten, en slechts later de lading wat meer versterken, om voor te komen dat de bommen aan deze zijde van de batterij-borstwering nedervallen.

Gedrag tegen de voltooide aanvalsbatterijen.

Opent eene aanvalsbatterij haar vuur, dan zal de verdedigingsartillerie het tot zwijgen pogen te brengen, en als dit niet gelukt, de batterij ten minste onafgebroken verontrusten, om haar vuur minder werkzaam te maken.

Door granaatschoten zal men de batterij het spoedigst en zekerst kunnen demonteren. Staat echter het geschut dat daartoe dienen moet, regtstreeks tegenover de batterij, zoodat het door deze insgelijks kan gedemonteerd worden, dan ligt het in de verhouding van den aanval tot de verdediging, dat het weldra te kort schiet.

Kan men derhalve niet over een genoegzaam getal hooge raamaffuiten beschikken, dan zal het geschut dat tot het demonteren der batterijen moet dienen, zich voornamelijk kunnen handhaven op de courtinen en flanken die aan het vijandelijk demonteer vuur niet blootstaan, terwijl de mortieren zeer voordeelig op de aangevallen facen kunnen geplaatst worden.

Wil men de mortieren tot het demonteren der vijandelijke batterij doen medewerken, dan moet aan de bommen eene aanzienlijke springwerking en valkracht gegeven worden, om schietgaten, beddingen, affuiten en de buskruidkamers te vernielen; men zal zich daartoe met voordeel van geen kleiner kaliber dan van den 25 pponder bedienen. Denkt men evenwel aan de kostbaarheid der munitie, dan zal men

tegen eene aanvalsbatterij, naar gelang van haar gewigt en uitbreiding, wel niet meer dan één of twee 23ponder mortieren in werking mogen brengen, ten zij de verdediging op het einde loopt, en de besparing der munitie nu op den achtergrond staat. In den aard der zaak ligt, dat deze mortieren hunne bommen slechts onder groote elevatiehoeken werpen, terwijl zij te gelijk tot het werpen van lichtkogels kunnen dienen.

Tot ondersteuning van het vuur der stukken die tot het demonteren van de vijandelijke batterijen moeten werken, en bepaaldelijk tot het verontrusten der aanvalsbatterijen, die men niet geheel tot zwijgen kan brengen, zijn bijzonder geschikt de 7ponder, en, zoo de batterijen zeer nabij zijn, de hand-mortieren, wier springende projectielen vooral tegen de bedieningsmanschap moeten werken. Aangezien hunne goedkoopheid en ligtheid, kan men er gemakkelijk een groot getal gelijktijdig gebruiken. Opdat de bommen zooveel mogelijk binnen de batterij neder vallen en springen, zal men met geen mindere elevatie dan van 50° mogen werpen.

Is de aanval zoóver gevorderd dat de batterijen onder 't bereik van de werking doende steen-, kartets- en spiegelgranaat-worpen komen, dan spreekt het van zelf, dat slechts de grootere kalibers van steenen worpmortieren daartoe gebruikt worden. Zoolang zij zich in den bedekten

weg nog kunnen staande houden, is hier voor hen de beste plaats, deels om vroeger hun vuur te openen, deels ook omdat zij van de werken niet kunnen werpen, zoolang de voorliggende bedekte weg bezet is; dit is intusschen volstrekt onvermijdelijk, ten einde door kleingeweervuur en kleine uitvallen den sappenvoortgang te belemmeren. Eerst wanneer men genoodzaakt is gedeelten van den bedekten weg te ontruimen, zal men de bedoelde steenen zware mortieren op de liniën van de daarachter gelegen werken kunnen plaatsen.

Gedrag tegen den sappenaarheid.

Over de medewerking van de artillerie, bepaaldelijk over het gebruik der mortieren tegen de vliegende sappe, is reeds bij de opening der eerste parallel gesproken. De belegeraar toch moet, zoodra hij onder bereik van het werkingdoend kleingeweervuur gekomen is, tot de meer veiligheid gevende volle sappe overgaan; den voortgang van deze zooveel mogelijk te verhinderen, is nu de taak van de vesting-artillerie, daar het klein geweervuur, zoo men er de rolkorf, enz. niet mede in brand kan schieten, den belegeraar slechts verhinderen zal, nu en dan, met de vliegende sappe, in plaats van met de volle, te arbeiden.

Volgens gedane proeven bereikt zij dit doel het snelst en zekerst door schuinsche schoten met kogels en granaten tegen de sappenhoofden; twee à drie stukken zullen tegen ieder sappenhoofd voldoende zijn.

Kan men daardoor echter al den voortgang der sappen bij den dag onmogelijk maken; naarmate de aanvalsarbeid vordert, naarmate het getal van het werkend belegeringsgeschut en dus ook deszelfs werkzaamheid toeneemt, zal zich altijd minder gelegenheid opdoen voor eene gedekte stelling van het geschut dat de sappenhoofden regtstreeks beschieten kan, terwijl van deze soort van vuur in den nacht altijd minder uitwerking te verwachten is (1).

In beide gevallen moet men dus weder zijne toevlugt nemen tot de mortieren. Daar het ook nu weër voornamelijk om de werking tegen de arbeiders te doen is, zoo zijn de ligte mortieren hier niet alleen voldoende, maar ook bijzonder voor dit oogmerk geschikt, wijl zij uithoofde van hunne ligtheid het spoedigst en meest gedekt op de geschikte punten geplaatst en in werking kunnen gebragt worden, terwijl het van zelf spreekt, dat zij het voordeeligst in de verlenging der sappengedeelten die zij moeten bewerpen, geplaatst worden.

(1) Dit zal zich in 't bijzonder bij gedetacheerde werken voordoen, wijl de op de aarden omwalling geplaatste kanonnen en houwiters door het vijandelijk artillerievuur zeer spoedig tot zwijgen gebragt zijn, en het geschutvuur van de daarachter of daarneven liggende werken, als de sappen het werk dicht genaderd zijn, altijd zeer onzeker is, zoo uithoofde van den afstand en de geringe uitbreiding van het doel, als uithoofde van de maar al te gegronde vrees, van de bezetting van het werk zelf te schaden. De verdedigings-artillerie zal alzoo doorgaans uitsluitend slechts met mortiervuur tegen den sappenarbeid kunnen werken.

Naar gelang van den afstand van den sappenarbeid, alsmede van de ligging en werkzaamheid der vijandelijke batterijen, zullen zij hunne plaats vinden 't zij in den bedekten weg, op de liniën der ravelijnen en van den hoofdwal, alsmede in de afsnijdingen.

Neemt men de ladingen derwijze, dat de gemiddelde worpsverheid ongeveer 10 schreden achter de rolkorf komt, dan zal men, om de bommen niet te diep te doen indringen, ook hier met eene elevatie van 15° kunnen werpen, en zich dan eene gunstige werking mogen beloven.

Daar het getal sappenhoofden nimmer groot kan zijn, zoo zal men in den regel, tegen elk sappenhoofd, behalve de kleine mortieren, nog het vuur van een gemiddeld of zwaar mortier kunnen rigten, bestemd om door bommenworpen den sappenarbeid regtstreeks te vernielen.

Even als tegen de batterijen van den belegeraar, zoo zullen, op de vroeger vermelde wijs en op behoorlijken afstand, de steen- en zware mortieren ook door steen-, kartets- en spiegelgranaten tegen den sappenarbeid werken.

Dit gebruik der mortieren blijft onveranderd tegen de bekrooning van den bedekten weg, tegen den grachtovergangsarbeid, tegen het logement van den belegeraar op de bres, alsmede tegen zijn aanvalsarbeid op de afsnijding achter de bres voortduren. Terwijl kanonnen en houwiters zich nog slechts met groote moeite op enkele punten van het aanvals-

front kunnen staande houden, kunnen de mortieren onafgebroken tot op het laatste oogenblik der verdediging in werking blijven, en zullen niet slechts door de voormelde wijze van gebruik, maar ook door worpen met zware bommen, onder groote elevatie, tegen den bedekten sappenarbeid van den belegeraar, alsook door worpen met brandprojectielen tegen fachimendammen over de grachten en dergelijken arbeid, met te beter vrucht werken, zoo zij in de bestaande omstandigheden, het voor zoodanige oogmerken uitsluitend bruikbare geschut zijn.

Tegen de stormaanvallen van den belegeraar, zooals de verovering van den bedekten weg, de bresbestormingen, enz., zal het kartetsvuur uit de kanonnen en houwitseren, aanwendbaar zijnde, altijd de voorkeur verdienen; het zal echter nog te krachtdadiger door steen-, kartets- en spiegelgranaatworpen, en voorts door bommenworpen uit de kleine mortieren ondersteund worden, hoe meer fysieke hinderpalen het snel voorwaarts rukken der vijandelijke kolonnen in den weg staan, hoe langer zij derhalve onder ons werkingdoend vuur moeten blijven, vóór dat zij het doel hunner onderneming bereikt hebben.

Trekken wij het hier aangevoerde samen, en bedenken we daarbij, dat de verdedigings-artillerie meer zal uitrigten naar mate zij-zelve minder van 't vijandelijk vuur te lijden heeft, sneller geplaatst en in werking kan gebragt worden, en naar

mate zij zonder verdere voorbereiding haar vuur naar goedvinden tegen elk punt van het aanvalsveld kan rigten, dan is het klaar en duidelijk, dat de mortieren zeer geschikt voor de wapening der vestingen zijn, daar zij in alle perioden der verdediging met voordeel kunnen gebruikt worden, in vele omstandigheden meer uitwerken dan kanonnen en houwitseren, en in bijzondere gevallen de eenige bruikbare geschutsoort zijn.

Is derhalve eene aanzienlijke vermeerdering van het aantal mortieren in de vestingen als eene dringende behoefte aan te bevelen, zoo hebben wij nog maar alleen te bewijzen, dat zulks zonder groote uitrustingskosten geschieden kan.

Dat in de meeste gevallen tot bereiking van de verschillende oogmerken der verdedigings-artillerie, zoowel de trefkans als de springwerking der projectielen van den 7ponder mortier voldoende is, is hierboven breedvoerig aangetoond; tot staving van dit gevoelen zij nog slechts vergund bij te brengen, dat de aanvalsarbeid, zelfs bij de hardnekkigste verdedigingen, binnen weinig' dagen, de vesting zóó zeer genaderd is, dat alle bedenking nopens de voldoende trefkans van kleine mortierkalibers verdwijnen moet.

Om niet te spreken van de belegeringen waar de aanvalsarbeid terstond onder het krachtdadig bereik van gezegde mortieren begonnen werd, mogen hier als voorbeelden worden aangehaald, de belegeringen van:

Rijsscl, 1708. De vesting hield na de opening der eerste parallel 60 dagen vol; de bedekte weg werd in den 17den nacht bebroond; de citadel hield 40 dagen vol; zij werd in den 11den nacht bebroond.

Douai, 1710. Hield 52 dagen vol; in den 11den nacht werd de voorgracht bebroond.

Bethune, 1710. Hield 54 dagen vol; in den 12den nacht werd de voorgracht bebroond.

Acre, 1710. Hield 57 dagen vol; in den 11den nacht werd de voorgracht bebroond.

Bergen op Zoom, 1747. Hield 64 dagen vol; in den 8sten nacht was de derde parallel, in den 5den de tweede parallel voltooid.

De strijd wordt derhalve het langst op zóó korten afstand van de vesting gevoerd, dat de werking der ligte mortieren, onafhankelijk van de eigenaardige voordeelen van hun gebruik, volkomen voldoende is; men behoeft dus slechts het getal der mortieren te vermeerderen.

Men zal dit te geruster kunnen doen, als men bedenkt, dat de zware kanonnen, op den duur, toch niet tegen vijandelijke demonteerbatterijen kunnen volhouden, en dat, zoodra deze batterijen het overwigt bekomen hebben, wat ten langste op den 8sten of 9den dag plaats heeft, zich geene goede gelegenheid meer voordoet om een groot getal zware kanonnen met voordeel tegen den aanval in werking te brengen.

Het onmisbaar gevolg daarvan is, dat, gelijk de geschiedenis van alle belegeringen leert, den belegeraar ten slotte een groot getal bruikbare stukken geschut in handen valt, derhalve een kostbaar materieel, 't welk, in een anderen vorm, wezenlijk had kunnen bijdragen tot verlenging van den duur des belegs.

Tevens wordt met dit geschut den belegeraar ten slotte nog eene aanzienlijke hoeveelheid daarbij behoorende ijzermunitie overgeleverd, wijl de gelegenheid ontbrak om die tegen hem te verschieten.

Bedenkt men namelijk :

dat de kanonkogels slechts bruikbaar zijn voor de overeenkomstige kalibers;

dat met ieder gedemonteerd kanon eene toenemende onevenredigheid tusschen het getal kanonnen en de er bij behoorende ijzermunitie ontstaat;

dat men zelfs met geen waarschijnlijkheid vooruit bepalen kan, hoeveel kanonnen, en bepaaldelijk hoe lang men ze tegen den aanvalsarheid zal kunnen in werking brengen en behouden;

dan ligt het in den aard der zaak, dat in de vestingen steeds een groot getal kanonkogels als onbruikbaar materieel zal opgestapeld zijn.

Juist het tegenovergestelde heeft plaats met de projectielen der mortieren. Behalve dat laatstgenoemden in alle perioden der verdediging onafgebroken in werking blijven, kan men zich van de holle projectielen als rollommen bedienen, of de

kleinere met de hand op den vijand slingeren; de gelegenheid kan ook niet ontbreken, om ze uit het geschut te schieten, en wel dáárom niet, dat mortieren niet zoo ligt gedemonteerd worden als kanonnen of houwitseren.

De handmortier-granaten kunnen in groot getal uit steen- of bommortieren van groot kaliber, als ook uit handmortieren geworpen, en, eindelijk, uit 12ponders met vrucht geschoten worden.

Van de 7ponder bommen bedient men zich bij de 7ponder mortieren, des noodig ook bij mortieren van grooter kaliber, bij 7ponder houwitseren en 24ponder kanonnen; van de 25ponder bommen, zoo wel bij de 26ponder mortieren als houwitseren.

Terwijl dus nimmer de geschikte gelegenheid zal ontbreken om de voorhanden holle projectielen doelmatig te gebruiken, vergunt juist het onderling gebruik bij de verschillende geschutsoorten, dat ieder stuk met een minder getal projectielen kan uitgerust worden, dan zonder die wederkeerige hulp zou kunnen geschieden.

Ingeval men dus de uitrustingskosten voor geschut en munitie eener vesting onveranderd laat, maar het getal zware ka-

nonnen en mortieren vermindert, en voor deze besparing een geëvenredigd getal 7ponder handmortieren aanschafft, dan zal de vesting ontwijfelbaar in verdedigingsvermogen winnen. Men zal dan voor elken met munitie voorzien 12ponder ongeveer drie, voor iederen 24ponder zes, en voor iederen 50ponder mortier ongeveer acht 7ponder mortieren, met een gelijk getal worpen, kunnen aanschaffen.

Mogt men echter door dezen maatregel geen genoegzaam getal ligte mortieren zonder kostenvermeerdering kunnen aanschaffen, zoo bedenke men, dat ieder 7ponder bommenworp ongeveer 1 Thlr., ieder worp uit de handmortieren omstreeks 15 Sgr. kost. Wil men derhalve al geene verandering brengen in de tegenwoordige grondbeginselen van uitrusting der vestingen, en slechts het getal ligte mortieren aanzienlijk vermeerderen, zoo zou dit eene uitgaaf vorderen, die, in verhouding tot de kosten van den bouw en het onderhoud der vesting, alsmede voor de aanschaffing en het onderhoud van de overige verdedigingsmiddelen, van geen belang te achten is, en door de verhooging van het weêrstandsvermogen der vesting, in allen gevalle gebillijkt wordt.

SCHETSEN, BEELDEN, PORTRETEN, WAARHEID EN PHANTASIE.

DE ZOETELAARSTER.

C'était un beau métier que celui de cantinière.

E. BLAZE.

Lang heeft de rust geduurd, groot was de windstilte, maar des te heviger loeit ook de storm, en zweept hij de baren, en slingert hij die arme staatshulken, die zich nog kort geleden zoo veilig waanden. Landzaten strijden tegen landzaten, volkeren tegen volkeren, en weldra kunnen ook wij weder opgeroepen worden om deel te nemen aan het werkdadige oorlogsleven.

Wie onzer zou thans niet gaarne eenen blik in de toekomst werpen en zien wat zij ons brengen zal, lief of leed? Maar ijdel is die wensch; de toekomst is een gesloten boek en slechts het verledene behoort ons. Het verledene, die schat die helaas dagelijks vermeerdert en die wij dus zoo veilig mogen aanspreken, zoo zonder gevaar van hem ooit uitgeput te zien.

Ach waren toch alle schatten — vooral die welke de wijsgeeren blinkend slijk gelieven te noemen — gelijk deze, hoe ligt zou men zich dan troosten over het heden dat zoo loodzwaar op ons drukt; hoe vrolijk zou men misschien het pad bewandelen, dat zich thans zoo eentoonig voor ons uitstrekt en waarop men geene andere wegwijzers vindt dan eergevoel en zelfverloochening. Maar ook deze nietige troost ontbreekt ons, en daarom zullen wij des te ijveriger putten aan de eenige bron

die mildelijk voor ons blijft vloeijen; daarom zullen wij ons laven aan het verledene, waarheen onze geest bovendien zoo dikwerf en zoo onwillekeurig wordt teruggedrongen, bij de gebeurtenissen van het oogenblik.

Als gij u de vraag stelt, lezer, wat wij zijn zullen wanneer het voorwaarts weder uitgesproken wordt, voelt ge u dan niet genoopt om in gedachten terug te keeren naar de vlakten van Noord-Brabant, en ziet ge dan ons leger van weleer niet, omhuld met al de poëzij van 't oorlogsleven; ziet gij dan die schoone bataillons niet van vroeger dagen, in hun krijgshaftig marsch-tenuë, met hunne munitie-kaissons en bagage-wagens, met hunne breedgeschouderde sappeurs, maar ook met hunne zoetelaarsters in veldgewaad?

O het verledene is zoo aanlokkelijk; de tijd heeft de scherpe trekken afgerond waarin het zich als werkelijkheid vertoonde, en thans oefent het eenen magischen invloed op ons uit, die zelfs de kracht heeft om ook de laatste vonk van het heilig vuur dat ieder soldaat eens in zijn binnenste voedde, weder te doen opgloren en aan te wakkeren tot eenen gloed, waarin zooveel weder opluikt wat reeds lang uit ons geheugen was weggewischt.

En waarlijk, in onzen tijd die zoo arm

aan poëzij is, behoort de zoetelaarster immers tot het verledene; zie rondom u, ontwaart gij haar thans? Zij verschuilt zich onder de menigte, zij is verdwenen. Behoort er dan niet een dier zeldzame oogenblikken toe, waarin het hart sneller klopt en waarin de geest zich verjeugdigd gevoelt door aangename herinneringen, om hare beeldtenis uit den nacht des tijds te doen oprijzen?

't Is waar, de zoetelaarster maakt geene ijdele vertooning, niets doet ons aan haar denken gedurende eenen langen vrede; slechts als de dagen van gevaar gekomen zijn, dan vertoont zij zich, dan sluit zij zich wakker bij ons aan. Hare tegenwoordigheid alléén zou bewijzen dat de langgerekte rust heeft plaats gemaakt voor bedrijvigheid. Zij is als een merk aan den barometer van ons bestaan, is de kwikkolom tot haar gerezen, omgordt dan uwe lendenen en bereidt u voor tot vermoeijenissen en ontberingen.

Vrienden, de dampkring drukt van dag tot dag zwaarder, het kwik rijst hooger en hooger, weldra teekent misschien de barometer het door velen gewenschte, het door anderen gevreesde oogenblik en — de zoetelaarster treedt te voorschijn. Gewis wij zullen haar vrolijk begroeten, maar laat ons intusschen een bewijs geven dat wij haar aandenken bewaard hebben en eene geringe hulde brengen aan hare verdienste in het verledene.

Zoetelaarster — misschien bevreemdt het sommigen dat ik juist deze uitdrukking gekozen heb om er onze waschvrouwen mede aan te duiden; maar hoe zoet vloeit het

woord niet van de lippen, en ik keur het beter als marketenster. Dit toch schijnt af te komen van *markt* en *tent*, dus verbeeldt het iemand die met eene tent op de markt staat, en iets dergelijks kan dus gezegd worden van allerlei kermiskramers, maar nimmer van de wakkere vrouwen waarover ik spreken wilde. Het is mij geenszins onbekend, dat ze bij ons, zelfs officieel, waschvrouwen genoemd worden, maar ik bid u, hoe plat prozaïsch. Heeft zij dan behalven wasschen, stijven en strijken voor eene geheele of halve kompagnie, geene andere verpligtingen? Wel degelijk, immers mengt zij voor ons eenig zoet in de vele zure oogenblikken van het leven. Wanneer de zon ons het gelaat verschroeit en zware stofwolken, tot stikkens toe, ons benaauwen, verkwikt zij ons met eenen frisschen dronk. Als hagel en sneeuw ons het aanschijn geeselen, als door slijk en modder de weg bij iedere schrede onder onze voeten wegzinkt, giet zij uit haar vaatje nieuwe levensgloed en vrolijkheid in onze harten. Zij is overal, zij helpt ieder, en vaak legt zij tienmaal den weg af om zich naar behooren van hare taak te kwijten. Menig jong soldaat die zij ondersteunt en bemoeidigt, menig oude knevelbaard dien zij door eenen geestigen kwinkslag de rimpels van het voorhoofd drijft.

Komt gij in een kamp, tracht dan van hare vrienden te zijn, ontbijt, middag en avondmaal, alles zal zij u bezorgen. Zijt gij op het bivouac, hare diensten zijn onbetaalbaar. Wordt gij ongesteid, noem haar dan uwen beschermengel, want bij de liefderijke zachtheid der vrouw in

het verzorgen en oppassen, voegt zij de list en koelbloedigheid van den marauder in het opsoren van versnaperingen en geriefelijkheden om u te verkwikken.

De zoetelaarster was bij de Nederlandsche infanterie doorgaans de echtgenoot van een der sappeurs; trotsch op den schoonen baard en den stevigen ligchaamsbouw van haar tweede ik, tapt zij hem bij den afmarsch een boordevolletje, knikt hem vriendelijk toe en begeeft zich naar hare kompanie. Dáár kent zij ieder, niet alleen bij naam en toenaam, maar vooral met betrekking tot den graad van welwillendheid, die zij hem bij het toedienen harer gaven mag betoonen. De ronde hoed met oranjestrik staat op een oor; het blonde haar dat door regen en zonneshijn eenigzins rosachtig werd, is glad langs de slapen gestreken; de gelaatskleur is bruin; de oogen staan levendig; de mond tot lagchen gereed; en om den hals hangt de zilveren medaille, het onderscheidingsteeken harer waardigheid. Eenigzins vrij is haar blik, mannelijk hare gebaarden, en in de ruime schoenen stapt zij met groote schreden langs de flank der kolonne voorwaarts; wordt er een vrolijk liedje aangeheven, dan is zij steeds gereed om de sopraan mede te zingen. Geen regen- noch zonnescerm kan haar dienen; op zijn hoogst dekt een wijde omslagdoek hare breede schouders.

Trekt men eene stad door, dan gaat zij nederig bij de achterwacht. Op de eerste toonen der muziek verschijnen alle ingezetenen voor het venster; men wil het regiment voorbij zien marcheren. Schoone

maagden, aardsche engelen met Sylphen-gestalten, luisteren gretig naar de heerlijke melodie eener opwekkende krijgsmuziek. Zij slaan eenen blik op de krachtige mannen die daar heengaan, hebben medelijden met de vermoeijenissen waaraan zij zijn blootgesteld, tot eindelijk de zoetelaarster nadert, maar — wat is haar deel: eenen lach van verachting en bespottung.

Ik weet het, edele jonkvrouwen — zoo er althans onder u zijn die eenen blik op mijn geschrijf werpen — hare bekoorlijkheden kunnen niet in de schaduw der uwe staan, zij mist dat elpenblanke voorhoofd, die weelderige zijden haarlokken, dien zachten blos «als rozen onder sneeuw,» die bevallige houding, dien zwevendengang; maar heeft zij daarom zooveel hoon verdiend? Ik zeg u, die vrouw in haar verschoten kleed van zwart merinos, verdiende in zijde te gaan; zij is menschlievend en hulpvaardig; zij trotseert gevaren, ja soms den dood om haren echtgenoot en hare roeping te volgen. Des nachts rust zij op een handvol stroo; zij slaapt in bij het veldgeschrei der schildwachten, en ontwaakt door de roffelende toonen van het kalfsvel. En gij, schoone dame, die misschien eenmaal eenen broeder, eenen geliefden zult hebben, dien zij zal verzorgen als gij dit niet meer vermoogt, gij zoudt haar bespotten en verachten? Neen, medelijden betaamt u, maar medelijden door achting vergezeld.

Leefden wij nog in dien goeden ouden tijd, dat wil zeggen in die heel oude langvergeten dagen, dan zoudt gij, mejufvrouw, op uw achttiende of negentiende

jaar al een vrij uitvoerige staat van dienst kunnen hebben. Eenige veldtogten stonden er dan zeker reeds in aangeteekend, want onze ruwe voorouders die het onder koning AMBIORIX (1) den Romeinen zoo zuur en zoo benaauwd maakten dat zij uit wanhoop de handen aan zich-zelven sloegen, namen hunne vrouwen en dochters met zich in den oorlog. Zij hielden zich voor moediger, wanneer zij deze aanvallige schepseltjes onder de oogen hadden, die er voor hen even lief uitzagen, hoezeer in die troebele tijden de modes wel eens wat lang achterwege bleven. Het schapenvelletje werd dan zoo maar *in natura* omgeslagen, want men kon van de wol altijd geen mouseline de laine laten weven. En als gij dan op uw twintigste jaar de echtgenoot van eenen vierkanten Germaan of Batavier waart geworden, zou hij u in de wittebroods-dagen wellicht al gelegenheid gegeven hebben om zijne wonden te verbinden; want zij waren niets vredelievend onze voorouders. Het ergste van allen was dat zelfs ouderdom in die booze tijden, geen vrijstelling van krijgsdienst voor u ten gevolge had, want de bedaagde huismoeders moesten door wichelarijen en andere kunsten, het gelukkige uur tot den aanval bepalen.

Het kwam toch niet overeen met de vrouwelijke schroomvalligheid en zachtmoedigheid om zoo maar mede te velde te trekken, niet waar mejonkvrouwen?

(1) AMBIORIX was vorst der Eburonen, een volk van Germaanschen stam, dat zijne woonplaatsen aan de oevers der Maas had. C. J. CAESARIS, Comm. Lib. V.

Wat deden die maagden toch bij al die akeligheid, en dan die ruwe levenswijze! de troep van ARIOVISTUS (1) immers, was in geen veertien jaren onder dak geweest, Maar meisjes die louter uit de grap een koud bad gingen nemen in Rijn of Maas, die dergelijke watertjes al spelende overzwommen, waren voor geen klein geruchtje vervaard. Zoodanige uitspanningen sterkten de zenuwen, en hofman-druppeltjes waren in die dagen nog maar alleen door de Lions onder de Sybariten gebruikt.

Welnu, zooveel hulp, zooveel zorg genomen wij weleer van uwe kunne, maar thans — zijn wij ziek of gewond, men sleept ons doodeenvoudig naar een hospitaal, waar — als wij er levend in komen — zelden zusters van barmhartigheid, maar meestal lompe, ongevoelige oppassers ons verplegen. Kundige geneesheeren tellen er onze ademhalingen en polsslagen, en dienen ons op den juisten tijd, de juiste hoeveelheid van hun arcanum toe; daarbij blijft alles, meer mogen wij niet hopen, meer mogen wij niet verwachten. Maar helaas! hoe dikwerf blijft de arme gewonde krijgsman niet verlaten onder den blaauwen hemel liggen, terwijl hij, magteloos door bloedverlies, kermende van pijn, den dood als eene weldaad inroept. Heil zijner, zoo

(1) ARIOVISTUS, koning der Germanen, was in Gallie gevallen en streed daar tegen CAESAR. C. J. CAESARIS, Comm. Lib. 1.

Hoeveel ik ook hecht aan onze afstamming van de wakkere Batavieren, zoo waag ik het evenwel om ook AMBIORIX en ARIOVISTUS onder onze voorvaderen te rekenen. Ik geloof mij daardoor niet veel aan de geschiedenis te bezondigen.

dan eene verachte zoetelaarster, die niet aan rijen en gelederen gebonden is, zijnen nood ontdekt; zij zal hem verbinden, laven en verkwikken zoo het haar slechts mogelijk is. Neen, schoone dames, achtting voor de zoetelaarster, ik herhaal het, zij is het flauwe afschijnsel, het eenig' overgeblevene van hetgeen uw geheele geslacht eens voor onze voorouders was; zij is ons onontbeerlijk.

Terwijl ik dit zoo ernstig uitroep, lacht gij misschien, lezer, tenzij gij buitendien van de verdiensten der zoetelaarster overtuigd zijt. — Gij gelooft welligt niet aan de goede hoedanigheden en deugden van wezens die zoo zeer alles verloochenen wat, naar uwe begrippen, door de vrouwelijke ingetogenheid gevorderd wordt. Voorwaar, het is gelukkig dat zij deze begrippen niet met u deelen, want wij soldaten zouden er slecht bij varen. Doch zoo mijne betuigingen niet baten, zoo de lof dien ik haar toezwaai, u nog niet gunstig voor haar gestemd heeft, vergun mij dan dit te beproeven, door u eene kleine episode mede te deelen uit het leven eener Nederlandsche zoetelaarster. Het is geen heldenfeit dat ik zal beschrijven, het is een eenvoudig voorval, doch waarin de zoetelaarster zich misschien van hare schoonste zijde doet kennen.

—
 Vrouw BRIÈRE — voor hare indienst-treding eene knappe Noord-Brabandsche meid — was echtgenoot van den hoef-smid eener kompagnie huzaren der Hollandsche garde. Het was in het jaar 1809, en als zoetelaarster volgde zij het regiment dat zich toen in Spanje bevond.

De schoone Provincia de la Mancha, het vaderland van den dapperen en hooghartigen DON QUICHOT, was het tooneel des oorlogs. Onze huzaren vonden er echter wel andere vijanden te bestrijden dan windmolens of kudden schapen, en wanneer de geregelde benden hen al met rust lieten, hadden zij het nog altijd te kwaad met de ontelbare guerilleros.

De Spanjaarden van die dagen waren vrij wat minder goedgehartig dan SANCHO PANZA, zaliger gedachtenis, en man voor man waren zij hunne tegenstanders.

Nimmer had men gedaan werk; het was alsof JASON er zijne drakentanden gezaaid had; de vijanden kwamen zoo te zeggen uit den grond opschieten, en soms, als men ze goed en wel bij den kraag dacht te pakken, waren zij er even snel weder in verdwenen.

Den dag vóór dien waarvan ik spreek, had men bij el Castellar de Sanet Jago bloedig gestreden, en thans was het den geheelen voormiddag berg op, berg af gegaan. De heerlijke landstreek waarin men rondzwierf, in vroeger eeuwen door de dichters als de zetel van het reinste geluk bezongen, begon er zoo van lieverlede allerakeligst uit te zien. Er dartelden reeds lang geene schoone nimphen meer op het mollige gras, en hierbij kwamen zoowel de huzaren als hunne paarden te kort, de eersten om de nimphen en de laatsten om het gras. Deze arme schepsels — ik bedoel de viervoetige — kregen dan ook allengskens bijzonder veel gelijkenis op de schrale Ronzinante, het edele strijddros van den ridder der droevige figuur. Ook voor de ruiters was het

aanhoudend vastendag, want hunne noord-sche magen konden zich maar slecht gewennen aan de dunne Olla's, waarmede de sobere Spanjaarden zich tevreden stelden.

Het was een warme dag zooals men die in Spanje hebben kan. De zon had haren hoogsten stand bereikt en begon langzamerhand weder naar de westerkim af te zakken. De marsch was vermoeijend, geen defilé kon men doortrekken, geen boschje voorbijgaan of er vielen schoten. Vrouw BRIÈRE had het schrikkelijk druk gehad. Op haren vluggen, doch gehoorzamen muilezel gezeten, was zij dan hier, dan daar, zij wist zich als het ware te verdubbelen. Daarbij was zij sluw en moedig; het was haar niet onbekend dat eene vrouw verschoond wordt daár waar mannen geen genade vinden, en hierop steunende, vond zij steeds middel om haren voorraad te vernieuwen. Menigmaal echter waagde zij daar meer bij dan haar leven, want eene knappe zoetelaarster was soms een welkome buit voor de dierlijke onbeschoftheid der guerilleros. En men geloove niet dat zooveel moed en zooveel toewijding slechts uit hoop op winst werd ten toon gespreid; o neen, het leger in Spanje had dikwijls geldgebrek, de soldij werd zeer ongeregeld of wel in het geheel niet uitbetaald. De zoetelaarster kent hare taak, zij gevoelt hare roeping en gehoorzaamt er aan zonder morren.

De huzaren hadden hunne botta's reeds sedert dagen ledig aan den zadel hangen; te Ciudad Real had men zich voor het laatst nog eens te goed gedaan, maar na

dien tijd was alles armoed', louter armoed' geweest. Geen' lafenis was er te bekomen als bij vrouw BRIÈRE, en vrouw BRIÈRE rende vooruit en weer achterwaarts, zij was achter de kolonne en aan het hoofd, zij schonk en zij tapte, zoolang er wat te tappen en te schenken was.

De zon brandde geweldig; men daalt af in eene vlakte, men avanceert al meer en meer, eindelijk komt het bevel van halt te houden; hier zal men den nacht doorbrengen. Het bivouak wordt ingerigt, ieder helpt zich zoo goed hij kan.

Vrouw BRIÈRE zal dan ook de welverdiende rust smaken, voor zooverre ten minste plaats en omstandigheden er zich niet tegen verzetten. Groote druppels zweet parelen op haar voorhoofd; hoe moet zich eene zwakke vrouw gevoelen daár waar dikwerf de krachten van mannen en paarden te kort schieten.

Nauwelijks is zij een weinig tot verhaal gekomen, of zij verneemt dat haar ritmeester door eene gloeiende koorts werd aangetast. Zonder te wachten tot hare hulp wordt ingeroepen, ijlt zij naar den lijder. Zij vindt hem op een mantel uitgestrekt; brandende is de dorst die hem verteert, alles wat hij verlangt is eenige druppelen waters. Doch waar het te vinden? gindsche beek die zijn troebel nat langzaam liet afvloeijen, is geheel droog geworden, sedert men er de smachtende paarden aan gedrenkt heeft. Wel is er in de nabijheid nog een poel, maar duizende insecten wemelen daarin om en om, en dit vocht dat een dier versmaadt, kan men toch geen zieke voorzetten. Maar ik heb het u gezegd, de zoetelaar-

ster vereenigt in zich vrouwelijke zachtmoedigheid met beradene tegenwoordigheid van geest. Zij is er de persoon niet na, om zoo ligt het hoofd te laten hangen. Vrouw BRIÈRE slaat de oogen in het rond en haar besluit is genomen.

Zij grijpt eene botta, werpt zich te paard en rent naar den poel om het noodige water te scheppen. Pas echter heeft zij het bekomen, of er vallen schoten uit een nabijgelegen boschje, zij duikt neder — de kompagne waant haar reeds verloren — eenige huzaren snellen er heen, maar eer zij haar kunnen bereiken, zit zij weder te paard en jaagt terug zonder hare botta te vergeten. Eene natuurlijke neiging had haar slechts doen bukken om zich voor de kogels te beveiligen, maar toen er geene schoten meer volgden, had zij zich den tijd ten nutte gemaakt die de vijand behoefde om te herladen, en was weldra weder in het bivouak.

De plaats waar men zich bevindt, is een afgemaaid garsteveld; in allerijl zoekt zij eenige overgebleven aren bij elkander, wrijft die uit in de hand, maakt vuur van de stoppels, roostert de verkregene

korrels op eene gevondene potscherf, kookt het stinkend water in een veldketel, filtreert het door een doek, en weldra heeft zij voor den zieke uit deze bestanddeelen eene soort van koffij gemaakt die hem als balsem over de drooge lippen vloot. Dit verkwikte hem, dit maakte zijn lijden dragelijk, nimmer had de keurigste drank hem beter gesmaakt. De getrouwste vriend had misschien gaarne nog veel grooter levensgevaar willen loopen voor den kranke, doch eene maar al te dikwerf miskende vrouw, wist ter regter tijd de regte middelen te kiezen. Zij deed dit zonder ijdele praal, zonder er zich later op te verhoovaardigen.

Vrouw BRIÈRE — zoo ik wel onderrigt ben — leeft nog, doch gelijk vele oude soldaten, heeft zij geene schatten, maar slechts laauweren en verminkingen opgegaard. Uit Rusland bragt zij een bevrozen been mede; sedert dien tijd woont zij stil in Noord-Brabant, gaat trouw naar de kerk en spreekt gaarne over hare campagnes.

A. W. P. WEITZEL.

AAN DE REDACTIE VAN DEN MILITAIRES SPECTATOR!

Ik heb met genoeg gelezen het artikel geplaatst in den *Militairen Spectator* van Junij 1848, N°. 12, bladz. 240. Ik ben overtuigd dat zoodanige maatregel niet alleen voorzigtig, maar ook onontbeerlijk is.

Ik zoude evenwel er bij wenschen te voegen, dat men, ten einde waarlijk nut te trekken voor de geheele krijgsmagt van den Staat, uit den tegenwoordigen stand van zaken, het volgende bewerkstelligde:

- 1°. Dat het Ministerie van Oorlog opgeve het aantal 2de luitenants dat ontbreekt; — hierbij de formatie, zooals zij thans behoort, in het oog te houden.
- 2°. Dat het aantal te vervullen plaatsen proportionneel over alle provinciën des rijks verdeeld worde, en dat de Gouverneur van elke provincie in last krijgje, voor het hem aankomend getal plaatsen, even zoo-veel 2de luitenants der schutterij, voor te dragen.
- 3°. Dat die 2de luitenants der schutterijen voor eenen bepaalden of onbepaalden tijd ingedeeld zullen worden bij het leger, alwaar zij hunne dienst leeren, om later bij de schutterij terug te keeren.
- 4°. Dat gemelde schutter-officieren, gedurende den tijd dien zij aldus bij het leger in dienst zijn, het traktement genieten, aan dien rang in het leger verbonden.

5°. Dat, na het eindigen van den bepaalden tijd, of met het terugplaatzen bij de schutterijen, deze officieren geene aanspraak hoegenaamd kunnen maken, hetzij op overplaat-sing bij het leger, wachtgelden, enz. met betrekking tot hunne diensten gedurende hun verblijf bij het leger verrigt.

6°. Dat men onmiddellijk het aantal onderofficieren bij de onderscheidene korpsen van het leger, met zoovele personen vermeerdere, dat men na het terugzenden der schutter-officieren, stof genoeg hebbe om het ontbrekende getal luitenants aan te vullen, zonder dat de kaders daardoor geheel uit hun verband geraken.

Op deze zes artikelen valt aan te merken:

Op art. 2. Dat het de Gouverneurs der provinciën geenszins moeilijk zal vallen zoodanige voordragt te doen; er zullen overtollig vrijwilligers gevonden worden, vooral in eenen tijd als deze, waarin de meeste fatsoenlijke jonge lieden buiten betrekking zijn.

Op art. 3. Deze indeeling bij het leger, alhoewel slechts tijdelijk, heeft onberekenbare goede gevolgen voor de toekomst der schutterij, welke, vooral in de inferieure rangen, geheel ontbloot is van officieren die eenige praktische militaire kennis bezitten. Het leger moet de grondstof zijn, waarop de schutterijen het militaire aanzijn ontvangen.

Het is raadzaam, dezen diensttijd voorloopig op niet minder dan een jaar te stellen, met de bepaling dat zij, bij eenen onverhoedschen oorlog, al naar omstandigheden, ook vroeger naar de schutterij, alsdan mobiel zijnde, teruggezonden kunnen worden. Ter aanmoediging van het kader bij het leger, zou men dan sommige onderofficieren wel tot 2^{den} luitenant moeten bevorderen.

Op art. 5. Bijaldien schutter-officieren, alds in het leger tijdelijk ingedeeld, bevordering bij hun eigen korps te beurt viel, heeft het geene andere zwaarigheid, dan dat zij het traktement aan hunnen nieuwen rang verbonden, voor zoo lang zij bij het leger blijven, zouden genieten.

Op. art. 6. Indien men het hier bepaalde verzuimt, dan zal het eigentlijke leger weinig nut trekken van den bedoelden maatregel. Dan zullen bij de geheele terugzending der schutter-officieren, de kaders der onderofficieren zoodanig verzwakt worden, dat de daaruit ontstane gevolgen zeer bezwarend zullen zijn. De onderofficieren die nu hunne examens goed hebben afgelegd, kan men later, zonder verdere vormen, tot 2^{den} luitenant aanstellen, zoodra er oorlog komt en deze benoemingen noodig zijn.

Deze vermenging van schutter-officieren in het leger, kan niet dan goede gevolgen voor de schutterij hebben. Zelfs in tijd van oorlog kan men overcomplete 2de luitnants der schutterij in het leger tijdelijk *à la suite* der korpsen plaatsen, om, zoodra zij hunne dienst kennen, door anderen te doen vervangen. De schutte-

rijen, wier zamenstelling tegenwoordig waarlijk eene maskerade gelijkt, hebben behoefte aan zoodanige ondersteunende maatregelen. Laat men de schutterij geheel aan haar zelve, dan is er bij eenen ernstigen oorlog veel kwaads te voorzien.

Ook voor het leger hebben de bovenbedoelde maatregelen veel goeds.

1°. Er behoeft nu geene overhaasting plaats te hebben bij het aanstellen van officieren, want voor het ontbrekende gedeelte behoudt men vooreerst de ingedeelde 2de luitnants der schutterij. Het overhaast aanstellen van officieren, heeft te nadeelige gevolgen voor de toekomst van een leger, om niet liever alle voorzorgen te nemen, dan in dit kwaad te vervallen.

2°. Het geeft aan den Minister van Oorlog geheel vrije handen, om later zoodanige reorganisatie te bepalen, als de tijdsomstandigheden of de behoeften des rijks dan zullen vorderen, omdat hij niet gebonden is door een overgroot aantal officieren, die hij door hunne aanstelling eene betrekking gewaarborgd heeft, zoo als het geval zijn zoude bij eene overhaaste aanvulling der opene plaatsen.

Verzoeke UwEdG. deze aanmerkingen te willen lezen, en des verkiezende in den *Militairen Spectator* te plaatsen. Ik voldoe aan mijnen plicht, door eenen goeden raad te geven, en alhoewel ik weet dat zulks bijna nimmer ingang vindt, zal het mij evenwel aangenaam zijn dit stuk te zien opnemen.

Amsterdam, 9 Julij 1848.

EENIGE WENSCHEN EN BEHOEFTEEN DER INFANTERIE.

(INGEZONDEN.)

AAN DE NIEUWE REDACTIE VAN DEN MILITAIREN SPECTATOR!

« De wenschen van het leger zullen in ons allen tijde gereede tolken vinden. » Deze woorden komen voor in uwe eerste « aan den Lezer » gerigte regelen, welke om zoo te zeggen uwe militaire, staatkundige en letterkundige geloofsbelijdenis bevatten. Op uwe belofte steunende, doen wij hier eenige wenschen en behoeften van het leger kennen, en meer bepaaldelijk van het wapen waartoe wij behooren, van dat der infanterie. Verwacht echter geene vragen of beschouwingen over de staatszaken van den dag, over de te veranderen Grondwet, of over de politieke regten van het leger. Wij behooren tot het getal dergenen, die naar men zegt de minderheid uitmaken, en die in de vermeerdering der staatkundige regten van den officier, en in de vermindering van de magt en den invloed des Konings op het leger, geen heil voor den Staat, geen nut voor het leger zien. Wat toch zal het bijv. baten dat ook de luitenant verkiesbaar zij, dewijl hij wel nimmer zal gekozen worden? — Waarom naar een homogeen ministerie verlangd, als daardoor bij de keuze eens ministers van oorlog meer op staatkundige opiniën, dan op militaire kennis, ondervinding en bekwaamheid zal moeten gelet worden? — Waarom gewenscht, ons lot aan de zorg des Konings te onttrekken, en liever te doen afhangen van eene wet.... eene wet, te maken door eene Vertegenwoordiging waarin de koopman en de advokaat den boven- toon hebben, en onder elke nieuwe Grondwet zullen behouden, al ware het ook dat een generaal of hoofdofficier, door zamenloop van omstandigheden, daarin zitting hadde verkregen! — Wat is eene wet onder een' regeeringsvorm zoo

als wij zullen bekomen?.... Eene alleronbestendigste bepaling, welke door elk nieuw ministerie, door elke nieuw gekozene Kamer, kan en zal gewijzigd worden.

Neen, wij waren met de maat onzer vrijheid tamelijk tevreden, en deelden die tevredenheid met het meerendeel onzer kameraden en ook met het meerendeel onzer landgenooten; maar de zucht naar meerdere staatkundige regten is mode, is épidemisch geworden. Zonder kennis van staatsbestuur te bezitten, wil een ieder toch daarin aandeel hebben; iedereen moet kiezer, verkiesbaar, vertegenwoordiger kunnen zijn. Een onheilspellend teeken des tijds is het, dat het staatkundige element alles overheerscht en in de schaduw stelt; ziet men niet daardoor de beroepen en ambten verwaarloozen, de kunsten en wetenschappen kwijnen, en maatschappelijke verwarring ontstaan? In Nederland is het nog wel zoo ver niet, maar het zal er toe komen: Nederland volgt het fransche voetspoor getrouw, maar op eenigen afstand.

De geest van dezen tijd is welligt te magtig om het dezulken ten kwade te duiden die zich door hem laten wegslepen; maar het staat vast, dat zij die met den stroom medegaan, en die daarbij denken, zich-zelven niet regt bewust zijn, of die stroom hen naar eene betere haven voert, dan of hij hen voortstuwt naar branding en klippen.

Wij behooren dus niet tot de mannen van staatkundigen vooruitgang; wij zijn zoogenaamd politisch-onverschillig! Doch onze zucht naar verbetering strekt zich des te meer uit over de zuiver militaire zaken van het leger; onze aandacht en belangstelling wijden wij bij voorkeur

aan de behoeften van ons wapen, aan de wenschen van den soldaat — als soldaat. Eenige van die wenschen en behoeften zullen wij gaan aanduiden en beknoptelijk behandelen.

1°. Men moge dan in het leger naar de nieuwe Grondwet verlangen, sterker en algemeener is het verlangen naar de nieuwe reglementen: daar noemen wij eene behoefte welke dagelijks gevoeld, besproken, betreurd wordt. Sedert ettelijke jaren toch staat de infanterie daár, — zonder reglementen. Door de officiële misprijzing en onttakeling der oude reglementen in 1844, hebben deze alle kracht en gezag verloren, en zelfs die gedeelten welke nog in stand zijn en in stand zullen blijven, hebben geen invloed, geen leven meer, omdat zij als verloren staan tusschen bepalingen die vervallen en dood zijn.

Dat gemis aan reglementen is oorzaak dat er eenheid bestaat noch in de garnizoensdienst, noch in de inwendige dienst, noch in de wapen oefening der rekruten, noch in de manoeuvres met geoeffende soldaten. Er zijn geene twee vestingen alwaar de garnizoensdienst op dezelfde wijze wordt verrigt; de inwendige dienst verschilt zelfs in de kazernen van hetzelfde garnizoen; de exercitiën in de soldaten-, pelotons- en bataillonsschool, het tiraileren, de overgang van de geslotene vechtwijze tot de verstrooide en omgekeerd: dit alles geschiedt op zoo velerlei wijzen als er nummers van regimenten zijn, en op meerderlei. Het gemis aan reglementen heeft bij de korpsen een legio van tijdelijke bepalingen uitgelokt, welke altoos uiteenlopend, dikwijls ondoeltreffend en soms willekeurig zijn; het veroorzaakt nuttelooze, tijdroovende redeneringen in de theoriezaal, — wat erger is, het geeft onzekerheid, verwarving in de praktijk!

Het gemis aan reglementen heeft ondermijnd, en ondermijnt nog dagelijks de krijgstucht van het Nederlandsche leger!

Velen onzer verlangen naar oorlog, . . . als het daartoe komen mogt, dan zal men, met

een leger zonder reglementen, en dus zonder de vereischte orde en eenheid, meer op den moed en de dapperheid, dan op de taktische waarde der troepen moeten rekenen.

Deze oordeelvelling is streng en niet vleijend voor het wapen; — wij zijn er zeker van dat de meeste officieren haar regtvaardig vinden. Het belang van den Staat en de eer van het leger eischen hierin ten spoedigste voorziening; en het kan dus niet anders dan nuttig en gepast zijn dat de officier zich daaromtrent vrijmoediglijk verklare; ja, hij moet gebreken zoo als deze, telkens en zonder ophouden aanduiden en openbaar maken, liever dan aan te dringen op staatkundige hervormingen, waarvan de voordeelen, minst genomen, twijfelachtig zijn. Hij vrage er naar om meer aandeel te hebben in het staatkundig leven en in de vertegenwoordiging der natie: vuriger moet het zijn streven zijn, dat hij, en de soldaat onder hem, de natie waardiglijk kunne vertegenwoordigen op het slagveld!

2°. Eene andere, minder belangrijke, maar gemakkelijk weg te nemen behoefte der infanterie, is het gebrek aan luitenants. Terwijl bij de kavallerie en artillerie nog altoos luitenants overkompieet zijn, bestaan er bij de infanterie vele (40 à 50) vacaturen in dien rang, welke, ten nadeele van de dienst, onaangevuld blijven. Door de oproeping der miliciens van 1845 en 1846, telt elke compagnie thans nagenoeg 150 soldaten, en hierbij heeft men 'en door de bedoelde vacaturen, 'en door employement, detachering enz. hoogstens twee, veeltijds maar één, en soms geen enkele dienstdoende luitenant present, zoodat de eene compagnie aan de andere een officier moet leenen om in de dienst te voorzien! — Er is bepaald dat onderofficieren van het leger tot het officiers-examen zullen toegelaten worden; waarom nu daarmede gewacht? Bij eenige regimenten is het gebrek aan luitenants dringend genoeg, om de aanstelling der onderofficieren te wettigen; en het zoude om deze en meer andere

redenen af te keuren zijn, indien daarmede gewacht werd op de jongelingen die dit jaar de Militaire Akademie verlaten.

Er zijn nog luitenants gedetacheerd aan den geweerwinkel te Delft en aan de Akademie te Breda. Deze maatregel is nuttig voor de uitbreiding van militaire kennis en wetenschap, en hij kan in gewone tijden plaats hebben, zonder dat de dienst er door lijdt; maar met kompagnien van 150 soldaten dienen al die zaken een einde te nemen; in tijden als deze behoort de luitenant bij zijn peloton, en niet aan eene gewermakers-werkplaats, of te Breda met strategische studiën bezig te zijn.

Wij billijken de absentie der officieren welke in de Commissie zijn tot herziening van de reglementen, mogten wij maar spoedig de vruchten van hunnen arbeid zien.

3°. Een derde gebrek, van geheel anderen aard, is de te geringe bezoldiging van den 2^{den} luitenant. Acht slaande op de kostbaarheid zijner uniform, op de levensmanier welke van hem gevorderd wordt, op de kringen waarin hij verplicht is te leven, en vooral op de vermeerderde weelde welke in alle stauden en ook in den zijnen is doorgedrongen, dan is een jaarlijksch inkomen van f 700 ontoereikend. Niet de minste tegemoetkoming ontvangende voor zijne eerste uitrusting, welke hem onmiddellijk met eene schuld van ongeveer f 300 bezwaart, geniet de jonge officier in de eerste jaren na zijne aanstelling, na aftrek der kortingen, niet meer dan f 500. Onder zulke geldelijke omstandigheden treedt hij de nieuwe loopbaan in! Drie wegen staan hem nu open: er onbezorgd op door te leven, schuld op schuld te stapelen, tot dat alles met demissie of zelfmoord eindigt, of zulks nog bijtijds door zware geldoffers der familie geregeld wordt. — Bezit hij een vast, boven zijne jaren verheven karakter, dan onttrekt hij zich aan de zamenleving, onthoudt zich van de vermaken aan zijn leeftijd eigen, en veeteert te midden van ontberingen en financiële zorgen — welk eene levens-

wijze! Zij drukt hem den geest ter neer en hij wordt oud vóór den tijd. — De derde weg dien men hem ziet inslaan, ligt buiten het oog zijner chefs en gelukkiger kameraden: heimelijk zoekt hij levensgenot en gezellig verkeer in kringen beneden zijnen stand, doch vindt ook daár veelal meer welvaart, dan aan hem-zelfven ten deel viel.

Als gij naar de redenen zoekt, waarom zoveel officieren in later' leeftijd, met toereikende traktementen, evenwel een stil en afgetrokken leven leiden, en waarom zij niet overeenkomstig hunnen rang en inkomen deel nemen in het maatschappelijke leven met deszelfs genoegens, — wijt het dan veelal aan den gedrukten toestand in hunne eerste officiersjaren, aan de kwade gewoonten, welke zij toen hebben aangenomen, en die nimmermeer geheel verdwijnen.

En deze te algemeen bekende, dikwerf bespote grief blijft bestaan, ofschoon men ze kan wegnemen zonder het oorlogsbudget te verhoogen. Ja, men kan des 2^{den} luitenants traktement vermeerderen en hem te gemoet komen in zijne eerste uitrusting, zonder de schatkist op nieuw te bezwaren. Een ieder weet toch dat er officiersrangen bestaan welke naar evenredigheid veel te hoog bezoldigd zijn. Een voorbeeld slechts: de kapiteins der artillerie van de 1ste klasse genieten f 2400 's jaars, ook dan als zij geene batterij-kommandanten of kommandanten der artillerie in eene vesting zijn. Waarom deze kapiteins zoo hoog bezoldigd? Wij kennen er die jaren achtereen, met den bijstand van een compleet kader luitenants, onderofficieren en korporaa's, eene kompagnie kommandeerden van 25 vesting-kanonniers, en wier voornaamste bezigheid het dan ook was, het vette der aarde te genieten.

4°. Een ander gebrek is de slechte huisvesting van den soldaat in de vestingen, waar toch ongeveer het $\frac{2}{3}$ deel der infanterie in bezetting ligt.

Nog altoos blijft de zorg tot daarstelling en

onderhoud der kazernen aan de stedelijke besturen overgelaten, die daarin door onwil of uit gebrek aan fondsen, op eene hoogst gebrekkige wijze voorzien. Onophoudelijk ontstaan daarover oneenigheden en correspondentiën tusschen die besturen, de plaatselijke kommandanten en de chefs der korpsen, zonder dat men tot eenige verbetering komt. De groote gebreken der kazernen blijven sedert jaren onaangeroerd, de kleinere worden niet zelden hersteld, ten koste van het geringe zakgeld van den soldaat zelven.

5°. Een vijfde kwaal is het kortstondig verblijf onder de wapenen van de miliciens. In drie maanden tijds vormt men geen bruikbaar soldaat, ook niet bij de infanterie. Wij noemen de geldsommen en moeite daaraan ten koste gelegd, slecht besteed. Door het dagelijks afmatten van onderwijzers en leerlingen, door eene koortsachtige overspanning, brengt men den milicien in die tien à twaalf weken juist zóó ver dat hij met het geweer militairerement kan staan, gaan en vuren; in alle andere opzichten blijft zijne opvoeding onvoltooid of onaangeroerd. Slechts de hoogstnoodige uitrusting ontvangende, kent hij zelfs de kleeding niet, waarin hij, als de nood daar is, zal moeten te velde trekken, en welke hij dan eerst aan het lijf en in den ransel zal moeten leeren dragen; hij is geheel onbruikbaar als schildwacht; en zonder nog goed t'huis te zijn onder de wapenen, is hij rekrut gebleven op marsch, op wacht, en in het onderhoud van kleeding en wapening.

De waarheid dezer bewering is bewezen geworden door de ligtingen van 1845 en 1846; deze zijn thans in het geheel 7 à 8 maanden onder de wapenen geweest en beginnen nu eerst bruikbaar te worden: gelukkig voor Nederland dat er ditmaal tijd is geweest om ten minste deze twee ligtingen genoegzaam te oefenen. Voorwaar, met soldaten van drie maanden te velde te trekken zoude eene straf zijn voor de officieren en onderofficieren onder wier

onmiddellijk toezigt zij dienen en ageren moeten; en eene goede verdediging onzer grenzen welligt onmogelijk maken. Men wijst op NAPOLEON, die na den russischen veldtogt met soldaten van een gelijk en minder alooi tegen het zamengespannen Europa streed; maar men vergeet dat hij daartoe door den nood en de omstandigheden gedwongen werd, en dat het geenszins tot zijn systema behoorde. Trouwens, de uitkomsten van NAPOLEON's laatste veldtogten kunnen niet tot aanmoediging strekken om zijn voorbeeld te volgen.

Wij wenschen vurig dat men het driemaanden-stelsel voor goed vaarwel zegge! Men roepe ééne ligting op in stede van drie, maar men oefene die ééne goed. Beter is het weinige en bruikbare, dan vele en onbruikbare soldaten te hebben (1).

De gebrekkige en overhaaste vorming van den krijgsman leidt tot verbastering, tot ont-aarding van het edel beroep der wapenen; zij is eene vernedering voor het leger, en waar zoude het heen, indien in Nederland de krijgsgoefendheid van den soldaat op lager' trap gehouden werd dan bij de naburen!

Ziedaar, *Militaire Spectator*, eenige gebreken, behoeften en wenschen van het leger in het korte voorgedragen; het zijn gebreken die aan de krijgswaarde knagen van het wapen der infanterie; behoeften die in het bijzonder leven grijpen van deszelfs individuen. Met aandrang bevelen wij die belangen in de aandacht van Uwe redactie aan. In elk uwer nommers wenschten wij iets over dergelijke onderwerpen te lezen; behoeften en gebreken zoo als wij genoemd hebben, hoe algemeen ook bekend, blijven nieuw en belangrijk, zoolang zij niet weggenomen en voldaan worden, en, geloof het vrij, het leger leest iets dergelijks gretiger

(1) Dit stelsel strekt niet alleen tot nadeel van het staande leger, maar ook tot groote schade voor de schut-terij, waarin de miliciens later opgenomen worden.

en met meer kennis van zaken dan over Grondwet en verkiezingen.

Wat uwe staatkundige meening betreft, al kunnen wij dezelve niet deelen, wij vreezen om die reden geene afwijzing, want op uwe vlag staat « *onpartijdigheid* » geschreven.

Mogelijk hebben wij onze gedachten te vrij, te rond geuit; gij schroomt welligt dezelve op te nemen uit vrees voor.... Maar gij hebt het immers gezegd: « De belangen en regten van het leger zullen wij met warme vrijmoedigheid voorstaan en verdedigen tegenover iedereen, — zonder onderscheid. »

Bovendien, gij gelooft even als wij, dat het hooge militaire Bestuur gaarne ziet dat de officieren hunne meening uiten over militaire zaken, en dat dit beter en gepaster is, dan zich op te houden met schrijverijen van politiek-militairen aard in de dagbladen, of te petitioneren over de grondwetsberzienting, zoo als, naar men zegt, in een onzer garnizoenen heeft plaats gehad.

Junij 1848.

De punten waarover wij het niet geheel eens zijn met den geachten Schr. van bovenstaand artikel, zijn door hem-zelfen aangewezen, en wij hebben reeds elders het *waarom* van ons gevoelen blootgelegd.

In het laatste gedeelte van den laatsten volzin echter, ontwikkelt hij eene meening waarover tusschen ons hoegenaamd geen verschil zou bestaan; hierin mogen wij niet onvoorwaardelijk toestemmen. In een oogenblik zoo gewigtig als het tegenwoordige, en dat welligt over eene lange toekomst zal beslissen, gelooven wij dat het zaak is, om niet alleen de zuiver militaire belangen, maar ook de politieke regten van den krijgsmann te behartigen; alle *wettige* en *welvoegelijke* middelen achten wij daartoe gepast, maar alles wat daar tegen zondigt, keuren wij af. Wij zullen de grenzen dier welvoegelijkheid niet bepalen; gelukkig doet de publieke opinie spoedig genoeg regt over hem die ze te buiten gaat.

De Redactie.

Wij laten hier volgen het eerste gedeelte van het in ons vorig Nummer (N°. 42, van het 16de Deel, 1ste Serie) toegezegde vertoog van den Ritmeester bij het fransche 10de regiment jagers te paard, (thans luit.-kolonel) ITRER, *over het stelsel van manoeuvres zonder omgekeerde orde van bataille*, ons door den Ritmeester E. MAAS welwillend ter plaatsing gezonden.

Een der grootste gebreken in de bestaande reglementen voor de evolutiën der kavallerie is toch, volgens de meening van deskundigen, het aannemen van gezegde orde van bataille, omdat door deze niet alleen de snelheid der bewegingen, en dus voor een groot deel de kracht van het wapen verloren gaat, maar ook omdat zij veelvuldig aanleiding geeft tot moeilijkheid, verwarring, en bijgevolg tot groote verliezen (1).

(1) Men zie onderanderen het relaas van het gevecht bij Hoff (6 Febr. 1807) in het werk van F. ALBEGUEN, *des principes qui servent de base à l'instruction et à la tactique de la cavalerie*, P. 371.

Gezegde luit.-kolonel nu heeft sedert verscheidene jaren deze aangelegenheid tot het onderwerp van ernstige studie en onderzoek gemaakt, en het onderhavige geschrift is eene eerste proef van zijne denkbeelden en bevindingen dienaangaande, welke, hoe belangrijk ook, bij ons te lande minder algemeen bekend geworden is, weshalve wij vernemen dat de mededeeling daarvan door vele onzer kavallerie-officieren met belangstelling zal gelezen worden. Wij moeten intusschen opmerken, dat men in de pogingen om de omgekeerde orde van bataille te doen vervallen, sedert verder gevorderd is, bepaaldelijk door de proeven in het kamp van Luneville in het vorig jaar genomen, omtrent welk een en ander de belangstellende lezer nadere inlichting kan vinden in den *Spectateur Militaire*. Vol. 40, Livr. 236 en 240, Vol. 41, Livr. 243, 244 et 247 en Vol. 42, Livr. 257 en 259. — Wij hebben vermeend het vertoog in 't oorspronkelijke te moeten laten, vooral ter zake der wijzigingen die volgens het fransche reglement van 1829

er in worden opgegeven, en dus niet op het bij ons bestaand reglement slaan.

De Redactie.

TACTIQUE DE CAVALERIE.

EVOLUTIONS SANS INVERSIONS.

En évolutions, l'ordre inverse, quelque habitude qu'on en ait, est un désavantage; et ce désavantage, tout idéal qu'il paraisse et soit vraiment, devient fort réel par l'embarras qui en résulte pour beaucoup d'officiers. Il est même, par suite des inversions, certaines positions où les officiers les plus forts en tactique ne peuvent tomber d'accord, et ont les uns et les autres, en faveur de leur opinions, des argumens tout aussi péremptoirs que ceux qu'on leur oppose.

La reconnaissance ou l'admission de l'inversion en évolutions est donc un grave inconvénient, et sa destruction serait un pas immense donnant à la cavalerie toute la facilité d'action et la mobilité dont elle est susceptible.

Ces considérations ont depuis long-temps frappé nos meilleurs officiers de cavalerie; aussi dans le dernier paragraphe d'une lettre explicative de sa brochure, que M. le Lieutenant-général Comte DEJEAN m'a fait l'honneur de m'écrire, cet officier-général me dit: l'artillerie a donné un bon exemple; elle n'a plus d'ordre inverse; sachons faire de même et nous nous en trouverons bien.

Suum cuique! C'est donc à M. le général DEJEAN qu'appartient l'honneur de cette idée féconde. De prime abord l'esprit de routine me fit la déclarer impraticable. Cependant, je m'attachai à approfondir les causes s'opposant à son exécution, et j'arrivai à reconnaître que la base des inversions était: 1°. la routine; 2°. le numérotage en évolutions des pelotons dans les escadrons et des escadrons dans le régiment; 3°. l'impossibilité, avec les commandemens actuellement en usage, de connaître au juste en certaines positions l'intention du chef; et le désordre, suite naturelle

de l'exécution en sens divers de ses intentions, dans certains cas en comportant l'exécution d'un côté tout aussi bien que de l'autre, comme par exemple dans le mouvement en avant en bataille.

Une volonté ferme fait vite justice de la routine; mais pour que cette volonté pût exister, il fallait trouver un moyen de suppléer au numérotage des pelotons et escadrons, de sorte qu'ils eussent toujours la même désignation, quelque fût leur position, excepté les pelotons ou escadrons des ailes, désignés selon leur position par peloton ou escadron de droite ou de gauche dans l'ordre en bataille, et dans l'ordre en colonne par peloton ou escadron de tête, ou dernier peloton ou escadron. Il fallait en outre trouver, par les commandemens, un moyen si clair et si positif d'indication de la volonté du chef, qu'en aucun cas nul ne pût se tromper. Enfin il fallait que ce nouveau système s'adaptant à l'ordonnance, ne forçât pas tout le monde à se remettre à l'école.

Ces conditions remplies, l'inversion était morte du coup. Je crois y être parvenu et je soumets le résultat de mes recherches à tous ceux qui ont encore à cœur la prospérité de notre arme, dans l'intérêt de laquelle je les engage à ne pas rejeter d'abord cette idée, mais au contraire à suivre sur l'ordonnance l'application de détail que je fais de ce système, après son exposition générale.

ENSEMBLE DU SYSTÈME.

Les pelotons dans les escadrons et les escadrons dans le régiment conservent leurs numéros d'ordre nécessaires pour le service intérieur et leur placement en bataille quand on monte à cheval; mais en évolutions il n'y a plus de numéros de pelotons ni d'escadrons.

Dans chaque escadron il y a un *peloton de droite* et un *de gauche*, dont la désignation change naturellement selon la position occupée par eux dans la ligne. Ainsi, après un demi-tour par pelotons, le peloton de droite est peloton de

gauche, et celui de gauche peloton de droite, jusqu'à changement nouveau de position. Les pelotons du centre de chaque escadron n'étant jamais l'objet d'une désignation spéciale, que dans le cas de passages d'obstacles (pour lesquels on agira ainsi qu'il est dit à leur article), n'ont aucune désignation particulière.

Les escadrons d'un régiment sont ainsi désignés en évolutions :

En bataille: *escadron de droite* et *escadron de gauche*, désignation qui change pour ces escadrons selon la place qu'ils occupent dans la ligne; ainsi, après un demi-tour par pelotons ou par escadrons, l'escadron de droite devient celui de gauche, et celui de gauche devient celui de droite, jusqu'à changement nouveau de position.

En colonne de toute espèce, l'escadron tête de colonne est désigné par *escadron de tête*; le dernier par *dernier escadron*.

En bataille ou en colonne, les autres escadrons du centre sont désignés par les noms des officiers qui les commandent dans l'instant; et quand un régiment n'a que trois escadrons, celui du centre est désigné par *escadron du centre*. (V. Note N°. 4 à la fin de l'Article.)

Les régimens d'une brigade sont ainsi désignés en évolutions :

En bataille, *régiment de droite* et *régiment de gauche*, dénomination qui change par chacun d'eux selon la position dans la ligne.

Quand une brigade est de trois régimens, celui du centre est désigné par *régiment du centre*, étant en bataille

En colonne, les régimens sont désignés par *premier*, *deuxième* et *troisième régiment*; les escadrons sont désignés par les maréchaux-de-camp: en bataille, par *escadron de droite* ou *de gauche* pour ceux des ailes; et pour ceux du centre, par le numéro que leur donne la position qu'ils occupent. En colonne, ils sont désignés par *escadron de tête* ou *dernier escadron*; et ceux du centre par leurs numéros suivant leur position actuelle.

Les colonels traduisent dans leurs commandemens ces désignations de numéros par le nom de l'officier commandant l'escadron désigné.

Dans la division les brigades sont distinguées dans les commandemens par les noms des maréchaux-de-camp qui les commandent.

Les régimens sont désignés comme il est dit par les maréchaux-de-camp.

Les escadrons sont désignés par le numéro que leur donne la position actuelle, soit en bataille, soit en colonne. Les maréchaux-de-camp répètent ces numéros pour les escadrons du centre, et pour ceux des ailes les traduisent dans leurs commandemens par *escadron de droite* ou *escadron de gauche*, ou *escadron de tête* ou *dernier escadron*.

RÈGLES GÉNÉRALES.

L'indication *ordre inverse* est supprimée dans toute espèce de mouvement.

Dans toutes les formations qui ne comportent pas hésitation, telles que: *à gauche*, *à droite*, *sur la gauche*, *sur la droite en bataille*, les commandemens restent tels quels.

Dans toutes les formations qui peuvent s'exécuter en sens divers, telles que: *en avant en bataille*, *sur la tête de la colonne* ou *sur la queue de la colonne*, *face en arrière en bataille*, le commandement indique le côté d'exécution.

Dans toutes les formations centrales en avant ou en arrière, le commandement indique le côté d'exécution pour l'escadron base de la formation, régulateur des autres, qui naturellement opèrent du côté que ce mouvement leur indique.

Dans les formations de colonne serrée sur tel escadron que ce soit, le commandement indique quelle est l'aile de la ligne actuelle qui doit devenir tête de colonne.

Dans tous les déploiemens de colonne serrée, le commandement indique le côté de déploiement, quand c'est sur un escadron du centre ou sur le dernier, pour les escadrons qui le précèdent; quand c'est sur la tête, pour tous les autres escadrons.

RÉSULTATS.

Pas un mot à apprendre, l'exécution étant en tout la même; seulement quelques commandemens à faire d'une manière nouvelle. Environ 50 pages de l'ordonnance, dont toutes les évolutions ordre inverse ou par la gauche, à retrancher; par conséquent moins d'évolutions qu'on fera d'autant mieux. Diminution du temps nécessaire à l'instruction des recrues, par la suppression des ruptures par la gauche et de tout ce qui en résulte, devenu complètement inutile (V. Note n°. 2 à la fin de l'Article). Enfin, formations, ploïement et déploiement plus prompts, plus simples, en tout sens, sans hésitation possible et sans inversion des troupes partant toujours de la position présente, sans tenir compte de l'ordre ou de la position précédentes.

DÉTAIL DE L'APPLICATION
DU SYSTÈME A L'ORDONNANCE,
ET CORRECTIONS QU'IL Y NÉCESSITE.

ÉCOLE DU CAVALIER. Telle quelle.

ÉCOLE DU PELOTON. Telle quelle, sauf la suppression des ruptures par la gauche et de tous les mouvemens en résultant, ce qui diminuerait le temps de l'instruction de tout celui qu'on met à les apprendre, équivalant à environ 5 semaines.

Correction générale applicable à l'école d'escadron, aux évolutions de régiment et aux évolutions de ligne. Dans toutes les positions en bataille, supprimer l'indication *ayant le guide à droite*, ainsi que les désignations de *premier peloton* ou *escadron*, ou *quatrième* ou *sixième peloton* ou *escadron*, à remplacer par la désignation: *peloton* ou *escadron de droite*, ou *peloton* ou *escadron de gauche*.

Dans toutes les positions en colonne, supprimer l'indication *la droite* ou *la gauche en tête*, ainsi que les désignations de *premier peloton* ou *escadron*, ou *quatrième peloton* ou *sixième escadron*, et les remplacer par la désignation de *peloton* ou *escadron de tête*, ou de *dernier peloton* ou *escadron*.

Supprimer partout tous les mouvemens en ordre inverse.

ÉCOLE D'ESCADRON. Article 1er. Tel quel, sauf les corrections indiquées ci-dessus et la suppression des ruptures par la gauche et de tous les mouvemens en résultant, ce qui abrège l'école d'escadron d'à-peu-près 2 semaines.

Article 2. Cet article étant l'article d'évolutions de l'escadron et la base des évolutions de régiment, je vais en donner la correction complète, qui servira d'exemple pour celle de tout le reste de l'ordonnance, et fera juger de la facilité d'application de ce système.

Cet article reste tel quel jusqu'au n°. 639 inclus.

640 et 641. Rayer de l'indication de la position précédant les commandemens, les mots *la droite en tête*.

648. Tel quel, en rayant du commandement les mots *ordre inverse* et remplacer les mots *la droite en tête*, dans l'indication de la position avant le commandement guide à droite, par les mots: *avec le guide à gauche*.

649. Supprimé comme devenant un non-sens.

651. Supprimé, ses indications devenant inutiles.

652. Supprimé comme devenant un non-sens.

654. Tel quel, en rayant les mots *la droite en tête* dans l'indication de la position.

655. Rayer les mots *la droite en tête* dans l'indication de la position, et les mots *ordre inverse* dans le titre du mouvement et dans le commandement.

657 en 658. Supprimés comme devenant inutiles.

659. Rectifier ainsi le commandement: 1°. *par la droite*—par pelotons—rompez l'escadron; 2°. *marche*, etc., comme l'ordonnance.

L'indication *par la droite* devient nécessaire dans le commandement pour plus tard, et il faut commander *par la droite* de même qu'on commande *par la gauche*, selon qu'on veut l'exécution par l'une ou l'autre aile.

660. En avant en bataille. Rayer les mots

la droite en tête dans l'indication de la position et corriger ainsi le commandement : 1°. *vers la gauche*—en avant en bataille; 2°. *marche, etc.*, comme dans l'ordonnance.

663. Rayer les mots *la gauche en tête* dans l'indication de la position et corriger ainsi le commandement : 1°. *vers la droite*—en avant en bataille; 2°. *marche, etc.*, comme l'ordonnance.

L'incertitude dans ce mouvement comme dans tous ceux analogues était un des grands écueils à éviter, car il pouvait s'exécuter par un développement sur la droite tout aussi bien et en même temps que sur la gauche. Il était donc indispensable de fixer par le commandement le côté du développement, pour éviter des désordres continus. Le commandement proposé semble parer à tout et être fort juste, car la ligne se forme dans ce mouvement par un développement de la colonne vers la gauche ou vers la droite de sa tête.

Ce commandement pouvait aussi se corriger ainsi : *sur la droite* ou *sur la gauche*, ou *par la droite* ou *par la gauche*, en avant en bataille; mais je crois préférable le mot *vers la droite* ou la gauche à la formule *sur la droite* ou la gauche, qui est déjà et doit rester celle du commandement d'un autre mouvement; et à la formule *par la droite* ou la gauche, qui exprime mieux selon moi un mouvement parallèle au front de la colonne, et doit être réservée pour les déploiements de colonne serrée.

665. A rayer, étant aboli. Le mouvement qu'il indique est remplacé par celui *vers la droite*—en avant en bataille, qu'on exécutera à sa place dans la progression de l'école d'escadron.

667. A rayer, comme devenu un non-sens.

669. Rayer seulement les mots : *la droite en tête* dans l'indication de la position avant le commandement. Les commandemens dans ce mouvement restent tels quels, parce qu'il est naturel de se développer sur le même côté vers lequel on a fait demi-tour, et que l'indication du côté du développement ne serait qu'une redondance.

670. Rayer aussi là les mots *la droite en tête*,

et dans le 3°. commandement les mots *ordre inverse*, devenus un non-sens.

672 et 673. A supprimer comme devenus sans signification.

675. Rayer les mots *la droite en tête* dans l'indication de la position, et changer ainsi le commandement : 1°. *vers la droite*—en avant en bataille; 2°. *marche, etc.*, comme l'ordonnance, en rayant les mots *ordre inverse* et *la droite en tête* dans le paragraphe qui suit les commandemens, et les remplaçant ainsi : *pour l'en avant en bataille vers la gauche*.

676. Rayer les mots *ordre inverse* dans le titre du mouvement; les mots *la droite en tête* dans l'indication de la position, et changer ainsi le commandement : 1°. *vers la gauche*—en avant en bataille; 2°. *marche, etc.*, comme l'ordonnance, en rayant les mots *la droite en tête*, dans le paragraphe suivant les commandemens.

678 A supprimer comme n'ayant plus de signification.

679. Rayer les mots *la gauche en tête* et rectifier ainsi le commandement : 1°. *vers la droite*—en avant en bataille, etc.

680, 681 et 682. Rayer les mots *la droite en tête* dans l'indication de la position au moment du commandement. Du reste aucun changement dans ces mouvemens, après lesquels on doit toujours rétablir les pelotons dans leur ordre constitutif, les pelotons ne pouvant pas et ne devant jamais être intervertis dans leur intérieur.

721. Rayer dans ces explications la désignation de *premier peloton*, et la remplacer par celle *peloton de droite*.

Continuer, pour toute l'ordonnance, ce détail, qui ressemble à une correction d'épreuves d'imprimerie, serait trop long et trop fastidieux. Je me bornerai donc, pour les autres parties de l'ordonnance, à indiquer les changemens à apporter dans les commandemens, et les numéros à supprimer. Mais comme j'ai fait toutes les corrections nécessaires sur un exemplaire de l'ordonnance, jusqu'à la fin des évolutions de ligne, je réponds que l'application de ce système à

toutes ses parties, est aussi simple qu'elle l'est pour l'article deuxième de l'école d'escadron.

ART. 3 DE L'ÉCOLE D'ESCADRON, n°. 734. Établir ainsi le commandement : *par la droite*—par peloton—rompez l'escadron, etc., comme l'ordonnance. Il est nécessaire, pour éviter toute hésitation, d'indiquer dans le commandement la rupture par la droite tout comme on l'indique par la gauche.

735. Établir ainsi le commandement : 1°. *vers la gauche* (ou *vers la droite*)—formez l'escadron; 2°. marche; 3°. guide à droite ou à gauche. Ce commandement doit être corrigé ainsi par les mêmes causes qui ont fait faire cette correction pour l'en avoir en bataille; et cette indication aide à s'affranchir de tout lien avec les mouvemens précédens, en permettant de se former de tel côté qu'on le veut sans avoir à rechercher de quel côté on a rompu.

737. Substituer aux commandemens indiqués pour la formation de l'escadron le commandement : 1°. *vers la droite* (ou *vers la gauche*)—formez l'escadron; 2°. marche; 3°. guide à gauche ou guide à droite.

738. Établir le commandement ainsi : *par la droite*—par peloton—rompez, etc.

739. Établir ainsi le commandement : 1°. *vers la gauche* (ou *vers la droite*)—formez l'escadron—au trot; 2°. marche; 3°. guide à droite ou guide à gauche.

744. Substituer aux commandemens indiqués pour la formation de l'escadron les commandemens : 1°. *vers la droite* (ou *vers la gauche*)—formez l'escadron— au trot; 2°. marche; 3°. guide à gauche ou guide à droite.

742. Pour un passage d'obstacle il est nécessaire que le commandant d'escadron désigne le peloton qui doit l'exécuter, par une indication positive et spéciale, ne souffrant jamais ambiguïté. Ainsi il désigne le peloton de droite ou de gauche par *peloton de droite* et *peloton de gauche*, et les pelotons du centre par le nom de leur chef. Le commandement doit donc être établi ainsi : 1°. obstacle; 2°. *peloton de droite* (ou *Mathieu*, ou *François*, ou *peloton de gauche*); 3°. halte.

Au commandement halte répété par le chef du peloton désigné, ce peloton arrête, etc., comme le dit l'ordonnance.

Pour faire rentrer à sa place le peloton qui a doublé, le capitaine commande : 1°. *peloton de droite* (ou *Mathieu*, ou *François*, ou *peloton de gauche*),— 2°. en ligne; ce qui s'exécute comme le dit l'ordonnance.

ART. 4 DE L'ÉCOLE D'ESCADRON, 754. Changer ainsi le commandement : 1°. *peloton* (ou *division*) *de droite* (ou *peloton* ou *division de gauche*)—en fourrageurs; 2°. marche.

758. Changer ainsi le commandement : 1°. *peloton de droite* (ou *peloton de gauche*)— en tirailleurs; 2°. marche.

768. COLONNE PAR DIVISION. Cet ordre de colonne étant complètement inutile et n'étant jamais employé, par suite de tous ses inconvéniens sans aucun avantage, je laisse les choses telles qu'elles, parcequ'ainsi ou autrement elles ne sont d'aucun empêchement au système proposé.

775 Pour l'escadron de 64 files, rien à changer.

(Het vervolg hierna.)

BOEKBEOORDEELINGEN.

HOLLOWAY-PILLEN voor een jong Officier, of wenken aan mijnen broeder, bij zijn verlaten der Koninklijke Militaire Akademie, N°. 3 en 4. 's Gravenhage bij de Erven DOORMAN.

De 3e aflevering bevat het IVe Hoofdstuk, en handelt over den omgang met kameraden.

Op echt humoristischen trant schildert de Schr. in den aanvang, het zijn van den nieuwbenoemden Officier, op diens eigene kamer, en stelt hem u voor, hoe hij zich daár overgeeft aan al de indrukken en zich te goed doet aan al de genoegens, voortvloeiende uit zijne standverwisseling.

De schets van den Nederlandschen luitenant is met diep gevoel bearbeid, het geheele tafereel is waar en treffend. Vol hoop, vol blijde verwachting en blakende van het heilig vuur der geestdrift voor onzen stand, trad hij zijne loopbaan in; teleurstelling op teleurstelling drukte hem ter neder, en zou hem gebragt hebben tot moedeloosheid, zoo niet de balsem der kameraadschap telkens heelende in zijne wonden gedrupt ware.

Bij het behandelen van den aard en het wezen der kameraadschap, roert de Schr. een aantal zaken aan, die daarop eenen regtstreekschen of zijdelingschen invloed uitoefenen en geeft weder menigen nuttigen wenk en menige gepaste waarschuwing die ook hier, even als elders, weder gerigt is aan oud en jong.

Sprekende over den omgang met kameraden, schetst hij nagenoeg alle toestanden waarin men ten deze geraken kan, en bij ieder hunner doet hij juiste opmerkingen en geeft hij welmeenende onderrigtingen.

Ten slotte behandelt hij het tweegevecht; open en ridderlijk komt hij voor zijn gevoelen uit, dat het nog steeds een noodzakelijk kwaad is, hoezeer het ook een uitvloeisel moge zijn van vroeger onbeschaafde zeden, en in strijd moge wezen met de landswetten. Hij echter die in acht neemt wat de Schr. hem te dien opzichte voorhoudt, kan misschien in omstandigheden komen dat hij weemoedig zal aangedaan zijn over de gevolgen van dit kwaad, maar nooit zal hij zich beklagen daaraan toegegeven te hebben.

Het lezen dezer aflevering was voor ons een genot.

De 4^e bevat het Ve Hoofdstuk, de behandeling der onderofficieren, en het VIe de behandeling der soldaten. Het hart neemt van zelve meer deel aan alles wat den omgang met kameraden betreft, dan aan beschouwingen rakende onze verhouding tot minderen. In het laatste geval zijn onze gedragingen, hoe welgemeend ook, meestal afgemeten en overlegd; slechts de gewoonte kan ze ons tot natuur maken, en het vrijelijk handelen na de ingevingen van het hart, behoort tot de uitzonderingen. In den omgang met onze gelijken echter, is doorgaans het tegengestelde waar, en daaraan zal het liggen, dat van deze beide afleveringen, de 3^e over het algemeen meer tot het gemoed, en de 4^e meer tot het verstand spreekt; doch deze opmerking bewijst tevens, dat de Schr. zijne zaak meester is, en dat hij ieder gedeelte behandelt op de wijze die het beste met deszelfs aard overeenkomt.

Ook wij hebben menigmaal gelegenheid ge-

had, om op te merken dat de jonge officieren eenen verkeerden dunk van de Akademie medebrengen ten aanzien der onderofficieren; de oorzaken die de Schr. daarvan opgeeft, zijn zeer juist, en wij hopen dat zijne vermaningen ingang zullen vinden. Hij spoort den nieuwbenoemden officier verder aan, om al het mogelijke in het werk te stellen ten einde zijne onderofficieren weldra te leeren kennen, opdat hij ieder hunner in overeenkomst met zijnen aard en zijne verdiensten zou kunnen behandelen; hij wil genegenheid en achting voor den onderofficiers-stand opwekken, zonder dat zijne rederingen daarom tot eene dwaze toegevendheid leiden; gepaste raadgevingen en middelen geeft hij tot bereiking van het eene, en tot vermindering van het andere aan de hand.

Bij de behandeling der soldaten, raadt de Schr. boven alles aan, om spoedig hunne achting, hunne toewijding en hun vertrouwen te winnen, dewijl de jonge officier zich daardoor de taak om hen te leiden en te besturen, zal verligten. Geenszins verwerpt hij tot dat einde het bestuderen van ieders inborst, maar aangezien dit een aanzienlijk tijdsverloop vordert, wil hij dat de jonge officier de vorming van zijn eigen karakter als hoofdzaak zal beschouwen, om des te spoediger eenen zedelijken invloed op zijne minderen te kunnen uitoefenen, terwijl hij zich later kan toelagen om hen meer van nabij te kennen.

In de eerste plaats prijst hij daartoe aan, om zich zooveel doenlijk een goed militair voorkomen eigen te maken; vervolgens spreekt hij over het geven van bevelen aan ondergeschikten, en dit onderwerp wordt hier in al ten opzichte volledig behandeld, eindelijk komt het te geven voorbeeld in aanmerking, met de bedaardheid en (of?) kalme die de officier zooveel mogelijk in alle omstandigheden moet ten toon spreiden; een en ander gaat gepaard met wenken en terechtwijzingen, die — worden ze in acht genomen — zeer zeker het doel zullen doen bereiken.

Thans volgen de gedragsregelen in het oog te houden bij het straffen en beloonen; ook wij bejammeren het met den Schr., dat de subalterne officier zoo weinig gelegenheid heeft tot het laatste; evenwel, hier wordt hem den weg gewezen om in dit gemis te voorzien, want niet alleen de weinige directe middelen die de Schr. als daartoe ter zijner beschikking staande, opsomt, maar zelfs die welke hij opgeeft om de liefde en toegenegenheid van den soldaat te winnen, zijn daartoe aanrijzenwaardig.

Ook op den korporaal wordt de aandacht van den jongen officier gevestigd; hier vonden wij

weder waren humor; raadgevingen die op deze wijze worden voorgedragen, moeten wel ingang vinden.

Na den officier op de geheele uitgestrektheid en op het gewigt zijner pligten jegens minderen opmerkzaam gemaakt te hebben, spreekt de Schr. over de ure des gevaars, en houdt hem voor, welke dienstangelegenheden hij alsdan voornamelijk zal te bezorgen hebben, om hem ten slotte ernstig en welmeenend nog over eenige zedelijke militaire verplichtingen te onderhouden.

Deze beide afleveringen hebben ons zoodanig geboeid dat wij het recenseren vergaten. Wij leveren er een kort verslag van en kondigen ze wijders met lof aan.

Onder de menigte vlugschriften, waarmede de pers ons overstroomt, is er een dat ons bijzonder vermaakt heeft. Wij raden ieder militair, die eens hartelijk wil lagchen, aan, om de geringe uitgave van 20 centen te doen en zich de vijf punten van het grootste belang door PHILETHICUS aan te schaffen; hij zal en moet lagchen.

Wanneer hij weder tot bedaren komt, zal hij echter met ons de opmerking maken, dat, zoolang er nog drukkers en uitgevers gevonden worden om dergelijke zotternijen als iets ernstigs in de wereld te zenden, er ook wel lezers zullen zijn die ze voor gezonden kost slikken, en zodoende zal hij begrijpen waarom wij in een ernstig tijdschrift er ons mede bezig houden.

Het eerste punt van het grootste belang, is het opheffen der nationale militie; waarlijk, als men dit gelezen heeft, dan zal men toegeven dat de redactie van *Spectator* gelijk had met te beweren, dat er nog altijd behoefte bestond om, door het leveren van schetsen en beelden uit onzen stand, een militair tijdschrift ook smakelijk te maken voor andere standen, opdat men het leze en ons beter beoordeele.

In bespottelijke geestvervoering roept PHILETHICUS uit: «Eene gewapende magt daar te stellen ten koste van den zedelijken moord des volks! De kern, de bloem der natie jaarlijks aan den Moloch der verleiding, der besmetting en verpesting van alle ondeugden op te offeren! . . . Dit is erger dan de handelwijze van die minder beschaafde negerstaten, welke hunne schatkist verrijken door handel in menschen-vleesch.»

Br! 't is om van te gruwen; een ding verwondert ons echter, namelijk dat PHILETHICUS de afschaffing van den wezentlijken negerhandel, en passant, ook maar niet als een punt van het grootste belang beschouwd heeft; maar hij

zal gedacht hebben, wij zijn geene negers, maar wel dienstplichtigen van de nationale militie.

Verder spreekt hij van het maagdelijk tijdstip, waarop de onervaren jongeling aan de ruwe indrukken eener beestachtige levenswijze wordt blootgesteld. Die goede PHILETHICUS: ik wenschte dat hij er eens bij was, als die maagdelijke lichamen op dat maagdelijk tijdstip voor de geoeffende blikken onzer officieren van gezondheid ontbloot worden. Zijn kuisch hart zou wegkrimpen van weedom over de sporen van alles behalve maagdelijken levenswandel die dan reeds ten toon gespreid worden door die toekomstige offers van Moloch. Waarachtig, als Moloch ze zag, hij zou er niet eens van gediend willen zijn.

De geheele tirade tegen de nationale militie zullen wij niet nederschrijven; want dit zou de pret bederven van hen die 20 centen willen besteden om te lagchen, maar een paar vragen zal PHILETHICUS ons echter nog veroorlooven. De bloem der natie wordt jaarlijks aan den Moloch der besmetting en verpesting van alle ondeugden opgeofferd. Begrijpe 't wie kan, zou van LENNEP zeggen, maar 't schijnt toch daarop neer te komen, dat die bloem in dat maagdelijk tijdstip, bij ons, de voorbereiding ontvangt om eene zeer wormstekige vrucht te worden. Maar wie doen dit; wie zijn die Molochs-priesteren; zij hebben toch ook eens tot de bloem der natie behoord; zij gaan trouw alle Zondagen naar de kerk; zijn lid van de maatschappij van weldadigheid, en dragen eerlijk bij als er, hier of daar, standbeelden noodig zijn. De opperpriesters Mr. PHILETHICUS, zijn nog al gezien bij uwe dochters; zij worden ontvangen door de gouverneurs uwer gewesten, en maken voor een groot gedeelte de omgeving uit van uwen Koning, die naar uw systema, eigenlijk de Hoogepriester, de Mufta van Moloch zou wezen. Leg het mij uit, zoo gij kunt Mr. PHILETHICUS, want ik ben ook een dier duivels-leviten, en wenschte gaarne met mijne positie in het klare te komen.

Na het kwaad aangetoond te hebben, geeft PHILETHICUS ook het geneesmiddel op. 't Is doodeenvoudig; de schutterij is uitmuntend en dus voldoende voor de inwendige rust; zij heeft het te Harlingen, te Groningen en elders bewezen, en men had er de beste verwachting van in al de steden waar men zich gehaast heeft om afzonderlijke korpsen rustbewaarders op te rigten. Het jaar 1831 heeft wijders tot vervelens toe geleerd, welke diensten zij des noods tegen een' welgeoeffenden buitenlandschen vijand kan bewijzen, en dus in ieder geval — weg met de militie en nu aan het werven!

BIJLAGE I.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, No. 1.

(Maand Julij 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD :

Tot kap. zonder bezw. der schatk.: de 1ste luit. J. Ubbens, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Maastricht, in welke betr. hij tevens is verplaatst naar Brielle. Tot magazijnm. der art. van de 2de kl.: de 1ste luit. magazijnm. der art. van de 3de kl. J. F. van Heutsz, te Wierikkerschans. Tot 2den luit. magazijnm. der art. van de 3de kl. te Maastricht: de adj.-ond.-offic. IJ. Buttinger, conducteur der art. van de 1ste kl. te Maastricht. Bij het 1ste reg. vesting-art., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. A. A. Tindal, van het korps. Bij het 2de reg. vesting-art., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. J. C. Launspach, van het korps. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. K. W. van Thielen, van het 3de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot kap. der 3de: de 1ste luit. F. M. E. van Thielen, van het 1ste reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. A. A. Langguth, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. J. H. G. Kissels, van het 8ste reg. inf. Bij het 4de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. P. van Naerssen, van het 2de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. C. IJske, van het 8ste reg. inf. Bij de Kon. Mil. Akademie: de paarden-arts bij het leger F. G. Hekmeijer. Tot 2den luit. bij het wap. der inf.,

bij het 1ste reg.: de kadets F. J. M. Westerbæn Schmidt, H. E. J. Heymans, Jonkh. A. R. J. Klerck en M. F. J. Phaff. Bij het 2de reg.: de kadet H. M. F. Landolt. Bij het 3de reg.: de kadets A. J. W. van der Schrieck, E. K. J. Verkouteren en H. M. Verkouteren. Bij het 4de reg.: de kadets G. M. Dolleman en H. K. L. F. Leicher. Bij het 6de reg.: de kadets C. J. R. List en J. J. H. G. van Wickevoort Crommelin. Bij het 8ste reg.: de kadets H. F. Scharp en F. C. A. Stoecker, allen herkomstig van de Kon. Mil. Akademie. Tot 2den luit. bij het 1ste reg. vesting-art.: de kadet J. C. Baud, van de Kon. Mil. Akademie. Bij het reg. gren. en jag., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. A. Gussenk-Lo, van het korps. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. van de 3de kl. bij ancienneteit: de 1ste luit. J. A. L. von Schmid, van het 5de reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot 1sten luit. bij ancienneteit: de 2de luit. C. J. S. Gosenson, van het koloniaal werfdepôt. Bij het 4de reg. inf., tot kap. van de 3de kl. bij ancienneteit: de 1ste luit. F. L. Imthurn, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot 1sten luit. bij ancienneteit, de 2de luit. B. H. Buirema, van het 1ste reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot maj.: de kap. der 1ste kl. P. Mattheijer, van het 4de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. A. Wedemeijer, van het korps. Bij het personeel van de geneesk. dienst der landm., tot offic. van gez. der 3de kl.: de bezoldigde kweekelingen bij 's Rijks kweekschool voor mil. geneesk. J. Vlaanderen, F. L. Schmit en A. N. Vorstman.

Verplaatsingen.

Bij het 3de reg. inf.: de 1ste luit. A. Franken, van het 7de reg. inf. Bij het wap. der maréchaussée: de 2de luit. J. F. Meijer, van het 1ste reg. drag. Bij het 2de reg. vesting-art.: de kap. der 2de kl. E. A. Frantzen, adj. bij het reg. veld-art., zijnde hij uit de betr. van adj. eervol ontslagen. Bij het wap. der inf. van het leger in Oost-Indie: de 2de luit. F. A. Pippenghegen, van het 3de reg. inf. De offic. van gez. der 3de kl. J. H. A. Lourens, van Venlo naar de Willemstad.

Op het traktement van non-activiteit gesteld in afwachting van nadere beschikking.

De kap. E. J. Scheidius, van het 6de reg. infanterie.

Gepensionneerd.

De 2de luit. G. C. C. Rink, van het 5de reg. inf. De kap. J. B. Oosthout, magazijnm. der art. van de 2de kl. te Brielle. De kap.

A. E. Slengarde, van het 2de reg. vesting-art. onder toek. van den rang van maj., en vergunning tot het voortdurend dragen der activiteits-uniform. De kol. F. R. Mollinger, plaatselijke komm. te Maastricht, met vergunning tot het dragen der activiteits-uniform van het wap. der inf. De kap. G. Brederode, van het 1ste reg. inf. De 1ste luit. D. Slinkers, van het 5de reg. inf., met vergunning tot het dragen der activiteits-uniform. De maj. H. H. van Broijel Spiering, van het 6de reg. inf., met vergunning tot het dragen der activiteits-uniform. De kap. F. H. van Toll, van het 1ste reg. inf., met vergunning tot het dragen der activiteits-uniform.

Overleden.

De offic. van gez. der 2de kl. J. Neteson van Ingen. De 1ste luit. F. Schummer, van het korps maréchaussée.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Volkswapeningen. — De Officiëren van Gezondheid. — Een bok geschoten.

Onder den titel van: *Proeve eener organisatie der landmagt, berustende op eene algemeene volkswapening*, verscheen onlangs een vlugschrift, bearbeid door de H.H. VAN MEURS, majoor der artillerie, en ROSE, gewezen kapitein-ingenieur.

Wanneer wij zeggen vlugschrift, dan geschiedt dit alleen uit gewoonte, daar men toch in onze dagen alles met dezen naam gelieft te bestempelen wat ons door de pers wordt aangeboden over de omstandigheden van het oogenblik, of over 's volks wenschen en behoeften voor de toekomst. Aan dit werkje echter, waarvan de tekst uit 54 bladz. bestaat, werd reeds voor vier jaren de eerste hand gelegd, zoodat het niet onder deze soort van hersenvoortbrengselen mag gerekend worden.

In weerwil van den tijd dien de SS. er aan besteedden, is hun arbeid niet van oppervlakkigheid vrij te pleiten. Zij bepalen en regelen veel, maar geven bijna van niets de gronden op, en blijven meest-

al de bewijzen schuldig voor hetgeen zij beweren. Alvorens dus met hen in discussie te treden, zou men eerst na die gronden en bewijzen dienen te vragen; doch hun voorstel biedt ons eene geschikte gelegenheid aan, om ook onze meening over volkswapeningen mede te deelen, en alzoo zullen wij ten minste de hoofdtrekken van hetzelfde onderzoeken. Het al of niet juiste onzer denkbeelden toch, zal meer tastbaar uitkomen, wanneer wij daaraan een bepaald ontwerp voor eene volkswapening toetsen.

Zoodra er tegenwoordig over de grondslagen van de organisatie onzer levende strijdkrachten gesproken wordt, merkt men twee zeer uiteenlopende gevoelens op: het eerste verklaart zich voor een leger dat op zijn zuinigst ingerigt en geheel uit vrijwilligers is zamengesteld, en het tweede voor eene volkswapening op groote schaal, zonder, of althans met een zeer klein staand leger.

Andere dan nationale legers zijn er in

Europa niet meer mogelijk; de vaderlands-liefde en het nationaal gevoel moeten wij dus buiten beschouwing laten, en alzoo kan het laatste slechts gewenscht worden door hen, die wanen dat ieder millioen wat minder op het budget van oorlog voorkomt bezuinigd is; terwijl het eerste voornamelijk de hersenschim is der zoodanigen die de wapenoefening der landzaten voor een nuttelooze tijdroof houden, en die het leger nog altijd aanzien als eene school der onzedelijkheid, waarin niemand zich moet begeven, die op eene andere wijze het dagelijksch brood kan verdienen. Wanneer de overeenstemmende keuze van zoovele volkeren eenigen waarborg oplevert voor hare deugdelijkheid, dan zou men tot het besluit moeten komen, dat ook hier de waarheid in het midden ligt, want, in geheel Europa bestaat slechts één eigenlijk staand leger, en alle andere volkeren onderhouden in vreedstijd legers die in tijden van oorlog dienen moeten tot kern en kader voor eene meer of min uitgebreide volkswapening. In Nederland o. a. kan bij de tegenwoordige inrigting, het staande leger zoodanig georganiseerd zijn, dat men daaraan, enkel door het oproepen van miliciens, eene sterkte van 60 à 70,000 man kan geven; en bij iedere vermeerdering welke dat leger ondergaat, drukt de last gelijk over het geheele volk. Eerst dan wanneer alle klassen van miliciens uitgeput zijn, en wanneer bovengezegde sterkte bereikt is, behoeft men tot de schutterij

zijne toevlugt te nemen. Het komt ons voor, dat de grondslagen van eene dergelijke instelling nog zoo verwerpelijk niet zijn; evenwel de H.H. VAN MEURS en ROSE willen daarvoor iets anders en iets beters geven. Zal hun ontwerp nu aan alle vereischten voldoen, dan dient men, het bijzonder plan der SS. in aanmerking nemende, daarin de middelen te vinden om te verkrijgen:

- a. een voldoende sterk leger,
- b. een goed georganiseerd leger,
- c. een goed geoefend leger,
- d. bezuiniging, en
- e. ontwikkeling van den krijgshaftigen geest.

Van discipline zullen wij niet spreken; het ligt in den aard eener volkswapening, dat men op dit stuk moet toegeven; maar men vergete niet dat deze omstandigheid een der gewichtigste argumenten oplevert die men tegen volkswapeningen kan aanvoeren.

Thans zullen wij nagaan, of het ontwerp der SS. werkelijk aan de vijf opgenoemde vereischten voldoet, doch vooraf onze wijze van zien ten opzichte van staande legers bekend maken.

De kosten van een staand leger worden gedekt door de opbrengst van belastingen. Belastingen worden geheven, of althans behooren geheven te worden, op de renten van het nationaal kapitaal; maar het overschot dier renten moet dienen om het kapitaal of den nationalen rijkdom

te vergrooten; dit overschot wordt nu gedeeltelijk door die legers vernietigd, en alzoo zijn zij een middellijke hinderpaal voor de uitbreiding van welvaart. Hierbij komt nog, dat ieder die nuttig werkzaam is, die namelijk produceert, den nationalen rijkdom helpt vergrooten; een staand leger produceert niet, dus staat de vermeerdering van dien rijkdom in regte reden tot de weloverlegde vermindering der staande legers. Wij zien dus dat ieder staand leger twee kiemen in zich ronddraagt die ten kanker kunnen worden aan de nationale welvaart.

Aan dit alles moeten wij echter tegenover stellen, dat de natie passieve middelen van verdediging, wapenhuizen, gevangnissen en andere zaken en eigendommen heeft, die, zelfs in diepen vrede, moeten bewaakt worden; dat zij, om hare bedrijven rustig te kunnen uitoefenen, beveiligd moet zijn tegen overlast van kwaadwilligen; dat zij eenige zekerheid dient te hebben, dat men althans aan den eersten aanval eener vijandelijke magt zal kunnen weêrstand bieden. Wilde nu het geheele volk de zorg voor dit alles onder zich verdeelen en daartoe beurtsgewijze gereed staan, dan zou er uit voortvloeijen, dat de tijd dáaraan besteed, verloren zou wezen voor de vermeerdering van den nationalen rijkdom; maar ook de tijd die noodig is tot het verkrijgen van den meest oppervlakkigen graad van geoefendheid, die welke het overgaan van de eene bezig-

heid tot de andere vordert, moet men in aanmerking nemen, en men zal zien, dat er bij slot van rekening veel minder verdiend zou worden, dan men van zijne verdiensten zou moeten afzonderen, om het werk door anderen te laten verrigten.

Nu hebben wij de bekwaamheden nog gelijk gesteld, maar hij die zich uitsluitend op iets toelegt, die er zijn geheele leven en al zijne talenten aan wijdt, zal daarin meer bedreven zijn en de zaak dus beter en ook met minder kosten aan gereedschap (materieel) verrigten, dan hij die zich daarmede slechts bij uitzondering bezig houdt. Men ziet dus dat een staand leger dienstig is tot voorkoming van allerlei kosten door onhandigheid veroorzaakt.

Bovendien heeft de meerdere geoefendheid eenen aanmerkelijken invloed op de grootere snelheid in de uitvoering, en zij leidt derhalve tot tijdsbesparing. Om dezelfde reden waarom een bedreven werkmán in denzelfden tijd meer zal verrigten dan een onhandige, zullen ook 50 goed geoefende soldaten meer uitvoeren, dan misschien een paar honderd slecht-geoefende landzaten. Men zou dus bij iedere gelegenheid waar de gewapende magt moet optreden, veel meer ingezetenen uit hunne bezigheden moeten rukken, dan er thans militairen tot hetzelfde einde gevorderd worden.

Men zal dus begrijpen dat er door een staand leger voor de natie aanmerkelijke kosten en een nog meer aanmerkelijk tijd-

verlies wordt voorgekomen, en men zal inzien dat, *een staand leger strekt tot vermeerdering van den nationalen rijkdom, mits daaraan geld besteed, maar niet verspild worde, en mits het eene sterkte hebbe geëvenredigd aan de behoeften.*

Wij laten het aan den lezer over, om hier de militaire, politieke en morele beschouwingen ten gunste der staande legers bij te voegen; die kunnen nog daarenboven tot het besluit leiden, dat zij bestaan moeten, al gaven zij voor een oogenblik den hevigsten knak aan de nationale welvaart.

Men heeft derhalve groot ongelijk, wanneer men de staande legers als *een noodzakelijk kwaad* aanmerkt. Zij zijn het ja, maar even als onze dijken bij laag water en windstilte. Het ware kwaad ligt in de menschelijke natuur, in de noodwendigheid om steeds op zijne hoede te wezen tegen de verstoorders onzer rust, zoowel in ons midden als buiten 's lands. De staande legers zijn daarvan slechts het gevolg en werken heilzaam mede om het kwaad te leenigen.

Als wij nu dit een en ander vergelijken met hetgeen de SS. op bladz. 15 en 16 zeggen, ten einde den lezer ten gunste hunner volkswapening te stemmen, dan zien wij, dat op grond daarvan en ook om andere redenen, op hun zeggen nog veel valt af te dingen.

1°. Spreken zij van groote staande legers; dit woord is zeer betrekkelijk, maar

dat het totale cijfer van ons leger, voor Maart, niet te hoog was naar evenredigheid van de behoefte, is zeer waar. Wij moeten die melden, omdat men tot Nederlanders over de organisatie der Nederlandsche krijgsmagt spreekt.

2°. Beweren zij: « dat het bestaan van staande legers, in vreedestijd onnatuurlijk en kostbaar is; » dus *quand même*; wij betoogden het tegendeel. Zij vervolgen: « en dus strijdig met alle beginselen van orde en zelfs van zedelijkheid. » Over de beginselen van orde verwijzen wij weder naar het bovenstaande, maar dat het om het onnatuurlijke en kostbare ook strijdig zou zijn met de zedelijkheid, dit vatten wij niet. Er is maar eene reden waarom staande legers *aanleiding* kunnen geven tot onzedelijkheid, en die is, dat ze grootendeels bestaan uit lieden die tot den ongetrouwden staat gedoemd zijn, maar hoe dit te veranderen? het is immers een waar noodzakelijk kwaad, hetwelk bovendien geenszins zulke schromelijke gevolgen heeft, dat het juist door militairen behoeft aangewezen te worden.

3°. Zeggen zij: « dat elk staand leger, in vreedestijd, een voor de maatschappij nadeelig beginsel met zich voert, hetgeen op den duur niet anders dan ongunstig moet werken. » Wij hebben bewezen dat zulks met *elk* staand leger het geval *niet* is. Het beweren dat ten gevolge daarvan, de meeste landen, in de verloopende jaren, in eenen staat van kwijning zijn

geraakt, steunt derhalve op zeer losse gronden, en het verwondert ons, dat de SS. niet gedacht hebben aan het tijdperk uit onze geschiedenis, van 1600—1700, toen wij staande legers in den waren zin des woords, onderhielden die soms zeer sterk waren. De militaire maatregelen onzer voorouders zijn in geenen deele onberispelijk, maar de welvaart klom in die dagen tot eene nooit gekende hoogte.

Wanneer wij op dergelijke redeneringen, of liever, magtspreuken die door niets gestaafd worden, de aandacht vestigen, dan geschiedt dit, dewijl wij het voor zeer gevaarlijk houden dat men, vooral hier te lande, eenig dwaalbegrip omtrent de staande legers aankweekt. Met de conclusie der SS. kunnen wij ons overigens geheel vereenigen, onverschillig hoe zij daartoe kwamen. Zij willen het sterkst mogelijke leger in tijd van oorlog, en de minst kostbare en toch doeltreffende inrigting in tijd van vrede.

Onderzoeken wij thans, of zij tot het verkrijgen dier *sterkte* op voet van oorlog voldoende en zekere middelen opgeven.

De SS. willen de militie en het plaatservangen totaal afschaffen; iedereen, gehuwd en ongehuwd, dienstplichtig maken; in elke gemeente schutterijen oprigten, en in vreedstijd een geheel vrijwillig leger onderhouden, wat gedurende den oorlog tot steun en kern zal strekken aan hunne schutterij of volkswapening. Alsdan stellen zij zich voor onze strijdkrachten op 150 000

man te brengen, en wel op de volgende wijze: Het getal mannen tusschen de 20 en 25 jaren was in 1841 volgens statistieke berekeningen 516 416; hiervan 146 416 of ruim $\frac{1}{4}$, voor vrijstellingen aftrekkende, zoo heeft men 570 000 man, allen bekwaam en dienstplichtig. Deze worden verdeeld in drie bans, en de 1^e ban zijnde mannen van 20 tot 50 jaren, zal 150 000 man sterk zijn, waaronder het staande leger van ruim 19000 soldaten begrepen is. Men zal alzoo een nationaal leger verkrijgen, zeggen de SS. gelijk ons vaderland er nog nimmer een bezeten heeft.

Al die cijfers zijn voor ons echter nog geene bewijzen; zoolang de wetenschap der statistiek nog in den tegenwoordigen toestand verkeert, zijn hare opgaven veel te ongewis en zal het gevaarlijk zijn, op hare aanwijzingen stelsels te bouwen. De SS. trekken bijv. van het getal weerbare mannen slechts het vierde gedeelte af voor vrijstellingen; voor ons land bezitten wij daaromtrent geene stellige opgaven, maar in 1852 verklaarde C. DUPIN in de Fransche kamer der Pairs, dat er op 10000 jongelieden die — op hun 20^e jaar — voor de dienst werden opgeroepen, in de tien departementen waar de meeste fabrieken bestonden, 8980 alleen wegens zwakheid of mismaaktheid moesten vrijgesteld worden, terwijl in de landbouwende departementen dit getal nog altijd 4029 bedroeg; dus enkel wegens lichamelijke gebreken,

in de gunstigste omstandigheden nog ongeveer $\frac{13}{4}$ en in de ongunstigste $\frac{33}{4}$, in plaats van $\frac{1}{4}$.

Wij zien zelfs op bladz. 22, dat de schutterij, de militia en het staande leger, van 1851 tot 1859, aan manschappen 119 550 bedroeg, dus 50 670 minder dan de raming der SS. Dit verschil zou misschien verantwoord kunnen worden door het verschil in de totale sterkte der bevolking, maar dan geven wij nog in overweging dat de militia toen met haar 19^e jaar in dienst trad; dat de schutterij tot het 54^e onder de wapenen bleef; dat het leger een aantal vrijwilligers boven de 50 en beneden de 20 jaren bezat, en dat er over het algemeen zelden zulk een geestdrift bestaan heeft om het vaderland met de wapenen te dienen als destijds, waardoor ook vele vrijstellingen kwamen te vervallen. Daarentegen moet men weér in rekening brengen, het getal gehuwden met kinderen, die hun regt tot vrijstelling van de schutterij deden gelden (1); maar het blijkt toch uit deze opmerkingen, dat het zeer onwaarschijnlijk, althans op verre na nog niet bewezen is, dat de SS. uit hunnen 1^{en} ban — mannen tusschen de 20 en 50 jaren — zulk een geducht leger zullen kunnen vormen.

(1) Ook hierbij had eene gunstige omstandigheid plaats; de oudste ligtingen der militia, werden niet ontslagen, bleven ongehuwd en gingen ook niet in de schutterij over, zoodat genoemd regt bij hen niet te pas kwam.

Nu neme men nog in overweging dat bij eene instelling als die der SS., waardoor het hoofdwapen van het staande leger zeer zwak wordt, de schutterij ook in gewone tijden tot garnizoens- en andere militaire diensten verplicht zal zijn. Velen nu, die ongeschikt bevonden worden voor de velddienst, zullen daarom nog zeer goed in staat zijn voor datgene wat men in vredetijd van de schutterij vordert, het zou dus onbillijk wezen hen geheel af te keuren en vrij te laten. Op deze wijze zal de 1^e ban in de gemeenten misschien 180 000 man sterk moeten wezen, al wil men bij eenen uitbrekenden oorlog slechts beschikken over 150 000 man, zoowel in de regimenten als bij de depôts. (Zie bladz. 25).

Dit alles bewijst niets tegen het stelsel, zal men welligt zeggen; men kan dien 1^{en} ban ook doen bestaan uit mannen van 20 tot 53 jaren oud, en hij kan in vredetijd meer dan 150 000 man sterk zijn; dit geven wij toe, maar wij zullen het nadeel daarvan doen uitkomen, als wij van de bezuinigen der SS. spreken.

Zij geven wijders geene enkele reden op, waarom zij de sterkte van hun vrijwillig leger zóó en niet anders bepaald hebben. Zij laten, wel is waar, blijken dat de schutterij zal helpen voorzien in de garnizoensdienst; maar hebben wij dan geene belangrijke overzeesche bezittingen, en heeft het leger hier te lande niet dikwerf moeten medewerken om dat in Indie

voltallig te houden; behoort het tot de onmogelijkheid, dat men derwaarts weder expeditiën moet zenden (1), en wil men dan onmiddellijk nieuwe bataillons uit de schutterij oprigten, reeds bij den minsten *schijn* van gevaar die de onzijdigheid van ons grondgebied, in Europa, kan loopen. In weerwil van al deze bedenkingen, hebben de SS. het wapen der infanterie, juist datgene wat het meeste geschikt is om spoedig naar Indië overgevoerd te worden, met een aanzienlijk getal vrijwilligers verminderd.

De SS. hechten niet aan deze opgaven, dit verklaren zij op verschillende plaatsen; maar zij hechten zeer aan de belangrijke bezuiniging die er uit voortvloeit, en het eene is toch slechts een gevolg van het andere.

Over de geringe moeite die het zou kosten om troepen-gedeelten voltallig te houden, waarbij weinig of geene miliciens dienen, moeten wij nog doen opmerken: dat men in 1819 hier te lande genoodzaakt was, de linie-bataillons bij de militia in te deelen uit gebrek aan vrijwilligers; dat men in Spanje daartoe in het vorige jaar is overgegaan; dat er hier infanterie-regimenten zijn geweest (het 4^e en 8^e) waarbij de werving gesloten was, terwijl andere korpsen, die nagenoeg geene miliciens telden, niet compleet konden geraken.

(1) In 1826 telde de expeditionnaire afdeling aan infanterie ruim 2000 soldaten, dus meer dan een vierde van de totale sterkte die de SS. aan dit wapen geven willen.

Slaan wij nu eenen blik op hunne *organisatie*. Het spreekt van-zelve dat wij niet van de SS. mogen eischen dat zij ons een volmaakt militair zamenstel zullen geven, maar dan toch eene inrigting die toelaat om met weinig moeite van den vredes-voet op dien van oorlog over te gaan. Zij verdeelen de schutterij in gilden van ± 400 man; van eene taktische of administrative indeeling is verder geene sprake. Bij die gilden worden officieren en onderofficieren uit het staande leger geplaatst als instructeurs, en verder zal men er, naarmate van hunne sterkte, ook officieren en onderofficieren uit de schutterij bij benoemen.

Er bestaat geene zwarigheid om deze laatsten te vinden, want er zullen steeds geschikte personen in overvloed zijn onder degenen die vroeger in het staande leger dienden. De SS. vergeten echter dat zij de militia afgeschafte hebben, dat het staand leger, vooral aan infanterie, die hier het meeste gevorderd wordt, zeer zwak is, en dat zij pas beweerd hebben, dat de vrijwilligers de dienst niet meer zoo ligt verlaten zullen.

Wanneer er nu een oorlog ontstaat, zelfs reeds bij omstandigheden gelijk de tegenwoordige, dan zal men, met het stelsel der SS., niets hebben dan op zijn hoogst genomen geschikte individu's, al het overige moet, van meet af aan, georganiseerd worden. Het beste zal dan wezen om twee of meer gilden tot ba-

taillons te vereenigen; maar welke gilden zal men daartoe uitkiezen, indien het bijv. onnoodig is ze allen op te roepen. Hakt men den knoop door, en wijst men die van eenige gemeenten of provinciën aan, dan zullen die gemeenten of provinciën boven de anderen door den last des oorlogs gedrukt worden, en dit is onbillijk.

Wil men al de schutters oproepen van eenen bepaalden ouderdom, om daaruit bataillons te vormen, dan zal men een zamenstel verkrijgen dat de zoo noodzakelijke eenheid geheel mist, en waaraan nog zooveel te beschaven en te oefenen valt, dat men wèl zal doen, zich reeds bij iederen schijn van gevaar, de aanzienlijke kosten der oprigting te getroosten. Men ontwaart hier dus een nadeelig onderscheid, tusschen de voorgestelde en de tegenwoordige inrigting.

Om de verhouding tusschen de verschillende wapens te bepalen, nemen de SS. gedeeltelijk tot grondslag die welke van 1851—1859 bestaan heeft, zonder ze daarom goed of af te keuren, en zij veronderstellen verder, dat de thans bestaande indeeling van het leger, op strategische en taktische gronden berust; daarna vermelden zij de sterkte van ieder dier wapens op voet van oorlog en geven eene uitvoerige organisatie op voor het staande leger, of wel het leger op voet van vrede.

Wanneer zij echter al het bestaande willen veranderen, dan hadden de SS.

ook de tegenwoordige organisatie moeten onderzoeken en hun oordeel daarover bekend maken, opdat men te weten kwame waarom die gedeeltelijk tot voorbeeld wordt genomen; eveneens hadden zij dienen te zeggen, waarom dat toevallige zamenstel van 1851 daarbij in aanmerking kwam. Dit zijn bijzaken, doch zoodra men er bezuinigingen en uitgaven mede verantwoordt, worden het hoofdzaken. De SS. schijnen aan dit gedeelte van hun voorstel niet veel te hechten, dus zullen wij er evenmin veel werk van maken, ofschoon wij in vele gevallen met hen in gevoelen verschillen. Om maar een paar zaken te noemen: wij zien geen kans om met slechts vier depôts, 55 regimenten in order te houden: wij zouden ook de scherpschutters, of wel de kompagnien die met bussen gewapend zijn, liefst niet als tirailleur-kompagnien aanmerken; doch deze en meer andere aangelegenheden zijn te schicken, zoodra de grondslagen van het ontwerp slechts aannemelijk zijn.

Thans zullen wij den graad van *geofendheid* onderzoeken die SS. aan hunne schutterij zullen geven.

Ieder schutter geniet in tien jaren gedurende 975 uren onderwijs; nemen wij nu aan dat hij — het eene jaar door het andere — slechts drie exercitiën verzuimt, wegens ziekte, noodzakelijke afwezigheid uit zijne woonplaats, slecht weder, enz. dan blijven er over 900 uren. In dien tijd zal hij onderwezen worden, voorna-

melijk in het schijfschieten, de soldaten- en pelotons-school, in de regte kennis en het gebruik der wapenen, vooral der vuurwapenen; in het onderhoud en het reinigen derzelve; voorts in de bajonetvechtkunst, in de behandeling der blanke wapenen voor hen, die bestemd zijn daarvan gebruik te maken. — Voeg nu hierbij een weinig bataillons-school, tiraileren en eenig theoretisch onderwijs in de garnizoens- en velddienst, waaraan de instructeurs wel van-zelve zullen denken, dan ziet men dat er in die 900 uren nog al iets geleerd moet worden.

De schutter-artillerie zal natuurlijkerwijze onderrigt worden in het bedienen van het geschut; doch hoe zal het met de oefeningen der kavallerie gaan? Voor deze beide wapens rekenen de SS. bij eenen uitbrekenden oorlog alweder op lieden die bij het staande leger gediend hebben.

Nemen wij nu in aanmerking dat het onderwijs met geruime tusschenpoozingen en in een tijdsverloop van tien jaren gegeven wordt, dat er dus telkens iets van het vroeger geleerde zal verloren gegaan zijn; dat er in ons sterk bevolkt land een aantal gemeenten zijn, waar het schijfschieten tot de onmogelijkheden behoort — het garnizoen van den majoor VAN MEURS bijv. — en toetsen wij dan de vermoedelijke resultaten aan die welke men thans bij de infanterie met de miliciens verkrijgt.

De miliciens blijven in het geheel slechts vier maanden onder de wapenen. Zij exer-

ceren alsdan des morgens en des middags telkens drie uren; van het aantreden tot het inrukken is alles oefening voor hen. Op het midden van den dag ontvangen zij nog gedurende een uur theoretisch onderwijs in den een of anderen tak der dienst; dus in alles zeven uren daags. Dit maakt in 104 dagen, 728 uren. De milicien verzuimt niets; wordt hij ziek, dan moet hij de schade inhalen; verlof krijgt hij niet, en regent het, dan exerceert hij in de kazerne; vervolgens wordt hem $\frac{3}{4}$ van het onderwijs bijna zonder tusschenpoozing gegeven, er gaat dus ongeveer niets van het vroeger geleerde verloren; zelfs in zijne vrije uren wordt hij in het reinigen en onderhouden van zijne wapening en uitrusting voortdurend door korporaals en oude soldaten teregt gewezen.

Wij laten het nu aan de SS. over, om te kiezen tusschen de 728 uren van den milicien en de 900 van den schutter. Wij twijfelen niet of zij zullen met ons den leertijd van den eerste als de meest degelijke beschouwen; maar als zij dan in aanmerking nemen, dat die tijd nog op verre na niet voldoende is, en dat de miliciens die in Maart zijn opgeroepen, in afzonderlijke bataillons vereenigd, niet veel zouden uitgerigt hebben, dan zullen zij toestemmen, dat wij door hunne inrigting geen goed geoefend leger zouden verkrijgen, en dat er vrij wat moeite aan een goed deel der bevolking wordt veroorzaakt voor zulke geringe resultaten.

Nu zullen wij *de bezuinigingen* nagaan die de SS. ons voorspiegelen. Vooraf echter moeten wij doen opmerken, dat door ons slechts als bezuiniging kan worden beschouwd datgene wat minder op de nationale inkomsten wordt geheven, en niet de sommen die minder dan vroeger op de begroting van eenig ministerie voorkomen.

In de eerste plaats wisten wij wel dat er op de kleeding onzer soldaten te bezuinigen viel, doch slechts in het belang van den soldaat zelve, en niet in dat der schatkist. Vooraf toch diende men voor te komen, dat de zoo gering bezoldigde krijgsman niet meer op zijn karig zakgeld gekort werd om in de kosten zijner kleeding te voorzien, vooral ware dit regtvaardig bij de aanhoudende duurte van zoovele eerste levensbehoeften, welke dit zakgeld toch reeds tot zulk een laag bedrag terugbrengt. Is dit geschied, dat men dan de belangen der schatkist in aanmerking neme, maar wij betwijfelen het of er daarna nog wel iets in haar voordeel zou zijn te vereenvoudigen. Waar, bovendien, die vereenvoudigingen in bestaan zouden, zeggen de SS. weder nergens; doch gaan wij verder.

De 1^e ban der schutterij zou 150 000 man tellen; wij beweerden dat hij in de gemeenten sterker zou moeten wezen, doch om zeker te zijn van niet te overdrijven, zullen wij ons aan de opgave der SS. houden; evenmin zullen wij in aan-

merking nemen, dat er volgens hun plan, te weinig zou geëxerceerd worden; dus van 150 000, 19000 man voor het staande leger afgetrokken, blijft 151000 schutters voor de regimenten en depôts (1). Deze exerceren na aftrek van het verzuimde (als boven) 560 maal, in tien, dus gemiddeld 56 maal in één jaar, telkens 2¹/₂ uur. Rekenen wij nu door elkaar voor ieder man een half uur tijdverlies om naar de exercitie-plaats te gaan, een half uur eer hij weder te huis en aan zijne bezigheden is, en een uur om zijne wapens en uitrusting in orde te houden; dit laatste zal aan hen die zich ooit zelf met deze taak moesten belasten, niet te hoog voorkomen, vooral wanneer men het schijfschieten, regenachtig weder, enz. in aanmerking neemt. Iedere exercitie kost dus aan den schutter 4¹/₂ uur. Als wij nu elken werkdag op tien uren stellen, dan verkrijgen wij voor het getal dagen die improductief gemaakt worden en dus voor de natie verloren zijn:

$$\frac{151000 \times 56 \times 4\frac{1}{2}}{10} = 2,122,200.$$

Wanneer men nu bedenkt dat deze tijd, ingevolge het voorstel der SS., bij voorkeur zal verloren worden door die standen welke het meeste verdienen, dan moet men bekennen dat het verlies aan-

(1) Behalve eenige vrijstellingen, waarvan het getal niet genoemd wordt, en die de SS. ons derhalve dienen te schenken; wij zullen van hunne toegevendheid geen misbruik maken.

zienlijk is, en dat de verzuimde dagen onzer 20000 schutters, die (bladz. 29) voor $\frac{7}{10}$ of $\frac{1}{5}$ uit de geringere standen bestaan, geteld bij die van onze 9000 miliciens (per jaar), welke meestal nog in hunnen leertijd zijn, de rekening niet kunnen doen balanceren. Wij zullen de waarde van een dag niet bepalen, maar rijk en arm, benevens goedkoope en dure streken dooreen gerekend, dan zal het ongeveer 80 centen à een gulden bedragen. Men ziet dus welk eene zware belasting er reeds door de SS. zou geheven worden, zonder dat de ingezetenen nog een' duit bij den ontvanger brengen.

Behalve de verdeeling in gilden, prijzen de SS. er ook nog eene aan in klassen, die dienen moet om de standen eenigzins van elkaer af te zonderen. De 1e klasse bestaat uit de zoodanigen die *f* 100 entrèe en per jaar *f* 10 contributie betalen (?); zij kleeden zich des verkiezende in fijne uniform, en wapenen zich zoo zij het goedvinden met bussen. De SS. rekenen er op, dat vele jongelieden zich voor die klasse zullen laten inschrijven; wij hebben er een minder groot denkbeeld van, doch om een rond getal te verkrijgen, zullen wij het op $\frac{1}{13}$ stellen, de klasse zal dus 10000 man sterk zijn.

Een bus met toebehooren kost *f* 40,70; rekenen wij nu dat de schakot, rok en pantalon dier rijkaards op *f* 60 komt, en dat zij die om de vijf jaar vernieuwen, dan zal hunne jaarlijksche uitgave bedra-

gen *f* 16,07 (1); dus voor de geheele klasse *f* 160700.

De 2e klasse betaalt geen entrèe, doch welde contributie van *f* 10; zij kleedt zich in fijne uniform en wapent zich met geweren. Een geweer met toebehooren kost ongeveer *f* 24, de uniform op *f* 50 gerekend, dan krijgen wij als boven, wanneer wij de geheele klasse op het dubbele der 1e stellen *f* 248000.

Nu moeten er nog 101000 man gekleed worden, onverschillig of zulks door de gemeente, de provincie of het rijk, uit de belasting, of wel door den schutter zelve wordt betaald; nemen wij aan dat zich hiervan nog 50000 man in onderofficiers-uniform kleeden en de overigen in die welke door onze soldaten gedragen wordt, dit bedraagt voor de eerste *f* 6, en voor de laatste *f* 4 in het jaar, derhalve in alles *f* 464000.

Verder zal het onderhoud van 151000 geweren of bussen, vrij wat meer kosten dan daarvoor bij de infanterie wordt te goed gedaan, uit dien hoofde zullen wij er niets voor de winst op die der miliciens aftrekken, en stellen dit, gelijk bij genoemd wapen voor ieder geweerdragend man wordt berekend, op *f* 1,82⁵ per jaar, bedraagt dus *f* 259,075.

Nemen wij nu aan dat de 120000 geweren van den 2^e ban slechts half zooveel

(1) *f* 40,70 geplaatst en *fonds perdu* ad 10⁰/₁₀₀, zouden renderen *f* 4,07.

aan onderhoud zullen kosten; bedraagt *f* 108 000.

De toelagen die de SS. door de provincieën aan gedetacheerde officieren en onderofficieren willen doen geven, bedraagt *f* 258 000, die van het ministerie van oorlog *f* 440 900, en het schijfschieten kost (bladz. 57) *f* 75,480, administratie-, reis- en verblijfkosten *f* 7100,00.

Alzoo zal er door het ontwerp der SS. eene uitgave gevorderd worden van ten minste *f* 2,001,255 's jaars, behalve ruim 2 millioen verzuimde dagen. Hiervan moeten nu afgetrokken worden de entree en contributie (sic) der 1^e en 2^e klasse; maar als men in aanmerking neemt: 1°. dat wij alles zoo laag mogelijk berekend hebben; 2°. dat er in de gemeenten gebouwen moeten aangewezen worden tot opberging der wapenen; 3°. dat deze en de vrije woningen der onderofficieren wel degelijk kosten veroorzaken; 4°. dat er om naar de schijf te schieten, nog veel meer noodig is dan patronen, dat er veel meer patronen verbruikt worden dan het getal schoten door ieder man te doen; dat het getal der manschappen die schieten zullen veel te laag is gesteld, en eindelijk dat er ook met los kruid dient gevraagd te worden; 5°. dat de reis-, verblijf en administratiekosten vrij wat hooger moeten geraamd worden — men lette slechts op de uitgave der provincieën; — 6°. dat aan de kapiteins en luitenants die bij de schutterij gedetacheerd worden, eene al te lage

bezoldiging wordt toegekend, en dit geene tractementen zijn voor oude dienaren die men daartoe bij voorkeur zal uitkiezen; 7°. dat er aan de belangrijke kosten voor de bajonetvechtkunst niet gedacht is; 8°. dat alle volksfeesten, met welk goed doel ook voorgesteld, eene aanzienlijke vernietiging van kapitaal ten gevolge hebben; 9°. dat het onderhoud der vrouwen en kinderen van eventueel uittrekkende schutters, de gemeente-kassen zwaar zal drukken; 10°. dat de garnizoensdienst der schutters aanmerkelijk kosten en een groot tijdverlies zal te weeg brengen; 11°. dat wij niets in rekening gebracht hebben voor het onderhoud der uitmonstering (kleeding) van den 2^e ban; 12°. dat de uitgaven der schutter-officieren niet in aanmerking zijn genomen; dat de organisatie van het staande leger door SS. niet verantwoord en bijna als eene invallende gedachte voorgesteld wordt, zoodat wij de daaruit voortspruitende bezuiniging, naauwelijks voor de helft in onze balans mogen opnemen; als men dit alles nagaat, en verder overweegt wat wij in den aanhef over staande legers gezegd hebben, dan zal men toestemmen, dat niet alleen deze, maar zelfs dat geene volkswapening ooit bezuiniging kan opleveren, en dat men voor meer geld altijd een slechter leger zal verkrijgen.

Ten slotte moeten wij nog een woord zeggen over den wensch der SS., *om den krijgshaftigen geest* in ons volk te ontwikkelen; het gemis daarvan of de geringe

neiging tot aanhoudende inspanning om in rustige tijden zich te oefenen en ten strijde toe te rusten, wijten zij aan de opvoeding en aan het beginsel van plaatsvervangings.

Hetgeen de SS. over de opvoeding zeggen, zullen wij stilzwijgend voorbijgaan.

Dat het beginsel van plaatsvervangingsnadeelig werkt, dit stemmen wij toe, maar hoofdzakelijk om de toepassing, niet om het beginsel zelf. Het plaatsvervangen heeft zijne nuttige zijde, dus moet men het moeilijk maken, doch niet verbieden. Er zijn personen die geen regt tot vrijstelling kunnen doen gelden, gelijk dit door de wet gevorderd wordt, maar zij oefenen een nuttig winstgevend bedrijf uit, waardoor zij voor hun aandeel den nationalen rijkdom aanmerkelijk helpen vergrooten; *het algemeen welzijn* eicht dus dat zij bij hunne zaken blijven, en zich in het leger door een ander laten vervangen.

Het eenige wat wij als hoofdoorzaak aannemen van de geringe neiging tot de krijgsdienst die men hier te lande bespeurt, is de gesteldheid van onzen bodem, al het andere is bij-oorzaak.

Ieder volk legt zich toe op de neringen en handteringingen welke het beste in zijn land kunnen slagen. De gesteldheid van het land wijst die neringen en handteringingen zelve aan. Op den lagen vlakken grond onzer gewesten, gelegen aan de uitwatering van groote rivieren, kon zich slechts een handeldrijvend en zeevarend volk

vormen; voor het overige was die grond uitmuntend geschikt voor landbouw en veeteelt. Dit alles heeft gebloeid en bloeit nog in ons vaderland. Hadden onze voorouders zich tijdens de volksverhuizing in de Alpen of Pyreneën neêrgeslagen, wij zouden thans even goede jagers en scherpschutters zijn als de tegenwoordige bewoners dier streken, hadden zij zich gevestigd in hooge wijduitgestrekte vlakten, dan waren wij geboren ruiters gelijk de kozakken of Arabieren. Thans echter zijn wij doorgaans zeevaarders, handelaars, landbouwers, of wel, wij houden ons bezig met dezen of genen tak van nijverheid. Al deze vreedzame bedrijven echter zijn onbestaanbaar met de neiging om zich in rustige tijden aanhoudend ten oorlog voor te bereiden. Van daar het gebrek aan een' krijgshaftigen geest in ons volk, en van daar ook dat die krijgshaftige geest bij alle volkeren verloren gaat, naarmate zij toenemen in beschaving en naarmate handel en industrie bij hen bloeijen. Dit gebrek te verhelpen houden wij voor even onmogelijk, als om een Bedouin, in zijn land, aan een rustig en zittend leven te gewinnen. Het is voldoende wanneer men het kwaad, zooveel het kan, onschadelijk maakt, te meer daar in tijden van gevaar vaderlandsliefde en heldenmoed op eene schitterende wijze bij onze landgenooten ontwaakt. Hij die het volk te veel militairiseert — men vergeve ons de uitdrukking — ontneemt het den lust voor de bedrijven waarvan onze wel-

vaart afhangt. Wij voor ons zouden tevreden zijn, wanneer het met *liefde en geestdrift* voor die bedrijven bezielde was, maar in gewone tijden slechts uit *koel pligtbesef*, en omdat de wet het vordert, aan de krijgsdienst deelnam.

Wij moeten overigens bekennen, dat het tot de ontwikkeling van den krijgsmansgeest zou bijdragen, wanneer men ieder weerbaar ingezetene de wapens in de hand gaf, en hem dwong zich daarvan te leeren bedienen; doch een voorstel daartoe, hoe wél ook beraamd en hoe weinig men ook op de kosten behoeft te zien, dient eerst aangenomen en ingevoerd te zijn. Om dit bij de vertegenwoordiging gedaan te krijgen, om te bewerken dat het krachtigste gedeelte der bevolking gedurende tien of meer van zijne schoonste levensjaren, aan nog al tamelijk sterke banden worde gelegd, en tot krijgsoefeningen worde genoodzaakt, dient er immers reeds een zekere graad van krijgshaftigheid te bestaan. Een dergelijk stelsel kan dus wel rusten op eenen krijgshaftigen geest in het volk, en zal dan zeer geschikt zijn om dien geest verder te ontwikkelen.

Wanneer men wil, dat zich iets zal ontwikkelen, dan moet daartoe vooraf de kiem gelegd worden. Doe dit, en is uw akker geschikt en toebereid om de vruchten voort te brengen die gij begeert, dan zal de natuur ze u schenken. De zaden voor eene meer uitgebreide volkswapening zijn bij ons steeds gestrooid,

die zijn de militie en de tegenwoordige schutterij; deze instellingen hebben reeds wortel geschoten in ons volksbestaan. Dat men die aankweekte en verzorge, of duidelijker gezegd, dat men die wijzige en langzamerhand vereenige, dan zal men van lieverlede verkrijgen, wat op eenmaal onmogelijk is. Men kan de miliciens die hun tijd uitgediend hebben, in afzonderlijke schutter-bataillons vereenigen, die later het leger te velde kunnen versterken; de schutterij kan, over het algemeen een krachtiger inrigting bekomen; men kan het remplaceren moeilijk maken, minder vrijstellingen geven, enz., dit alles zal daartoe heilzaam medewerken, en de tegenwoordige zoomin als de voorgestelde Grondwet, is daarmede in strijd. Over het algemeen ontkennen wij niet dat onze krijgsinrigtingen voor belangrijke verbeteringen vatbaar zijn; maar boven alles stelle men zich niet voor, dat eene meer uitgebreide volkswapening dan wij bezitten, ook eene zuinigere wapening zal wezen; dit te beoogen was hoofdzakelijk ons doel.

Met leedwezen vernamen wij de onlangs gemaakte bepaling omtrent de officieren van gezondheid der 5^e klasse. Velen onzer zullen zich herinneren, hoe lang en hoe dikwerf de zorg voor hunne gezondheid en voor die van een aanzienlijk troepengedeelte, aan een enkel militair geneesheer van dien rang was opgedragen, en in deze tijden, waarin althans de mogelijkheid be-

staat, dat dergelijke omstandigheden op nieuw geboren worden, nu een langdurige rust veroorloofd heeft om een personeel te vormen dat met roem in den lande bekend is, nu worden er maatregelen genomen geheel in strijd met den gunstigen naam dien het korps zich verwierf, en geschikt om onnadenkenden tot wantrouwen te brengen.

Wij weten niet in hoeverre een cursus van vier jaren aan de kweekschool te Utrecht voldoende is, om niet alleen goede theoretici maar ook praktisch bruikbare geneeskundigen te vormen, maar mogt de ondervinding het tegendeel geleerd hebben, dan had men bepalingen kunnen daarstellen, die althans minder stootend waren voor de daarin betrokkenen en minder zorgwekkend voor hen die leven en gezondheid eenmaal en misschien weldra in hunne handen zullen stellen.

Had men bijv. verordend dat ieder nieuw aangesteld officier van gezondheid gedurende de eerste twee (of meer) jaren na zijne benoeming, slechts aan een hospitaal — en dus onder toezigt — de geneeskunde zou uitoefenen, dan had slechts de kwalijk geplaatste eigenliefde van sommige jonge lieden zich gekwetst kunnen gevoelen.

Dit soort van interdict over een goed gedeelte van ons geneeskundig personeel uitgesproken, kan niet anders dan schadelijk werken op hunnen dienstijver en op hunne liefde voor den stand. Het leger is onbekend met de oorzaken die aanleiding gaven om het uitoefenen der bijzondere

praktijk van eene bijzondere vergunning afhankelijk te maken, evenwel het weet dat de kweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht op eene uitmuntende wijze is ingerigt en van hoogstbekwame leeraren voorzien is, zoodat het in die instelling alleen, waarborgen genoeg vindt om aan zijne officieren van gezondheid, van welken rang ook, bij voortdoring dezelfde mate van achting en vertrouwen te blijven toedragen, die zij vroeger genoten.

Wij haasten ons, om eene onnaauwkeurigheid te herstellen die in ons vorig N°. is ingeslopen. Onder verscheidene voorbeelden van centralisatie daar opgenoemd, komt voor: dat het Ministerie van Oorlog beslist over het degraderen van onderofficieren en korporaals, indien de chef van het korps zich niet met het advies van den raad van krijgstuicht kan vereenigen. Dit is onjuist; het zijn sedert eenigen tijd de generaals, kommanderende het personeel van het leger die daarmede belast zijn, onder voorbehoud, van den Minister met hunne beslissing bekend te maken. Deze bijzonderheid was ons ontgaan; de billijkheid vordert dat wij openlijk voor onze vergissing uitkomen. De genoemde verandering is eene verbetering, wij erkennen het gaarne, doch het kwaad is daarmede ongelukkigerwijze nog niet verholpen.

De lezer zal zich wel met de vorige aangehaalde feiten willen te vreden stellen.

EENIGE BEDENKINGEN

TEGEN HET STELSEL VAN VERDEDIGING VOOR JAVA,

VOORGESTELD IN DE BROCHURE, GETITELD:

BLIK OP DE VERDEDIGING VAN NEËRLANDS OOST-INDISCHE BEZITTINGEN,

DOOR EEN HOOFD-OFFICIER VAN HET INDISCH LEGER.

Te 's Gravenhage, bij de Gebroeders BELINPANTE, 1846.

Deze Brochure of Verhandeling behelst eene afkeuring van het stelsel van verdediging, in der tijd, door wijlen den Luitenant-Generaal VAN DEN BOSCH voor Java geprojecteerd en aangenomen, en van de vele fortificatie-werken, welke ten gevolge van dit plan zijn vervaardigd, en nog tot stand gebracht worden. De schrijver betwijfelt of de ontwerper van dat stelsel zich daarbij wel de volgende bedenkingen heeft voorgesteld:

- 1°. Is Java wel het eiland, alwaar men al dadelijk bij het uitbreken van eenen oorlog, den vijand moet afwachten, om hem, wanneer hij nog onverzwakt is, onder de oogen te zien, en zou de verdediging van Java niet elders kunnen worden gezocht?
- 2°. Zal de marine van den staat, door eene doelmatige medewerking, een wezenlijk deel aan de defensie onzer Indische bezittingen nemen?
- 3°. Is de aanleg der forten voor Java doeltreffend?
- 4°. Is dat groot aantal forten geschikt tot eene verdediging door den inlandschen soldaat, en zoo neen (schrijver ontkent hem daartoe volstrekt de vereischten), van waar zal men dan het noodig aantal Europeesche soldaten krijgen, om de bezetting aan te vullen, zonder het actieve leger aan verdedigers van dien aard daardoor te verzwakken?

Bij de beantwoording dezer vier vragen, treedt de schrijver in de eerste plaats in eene breedvoerige beschouwing, hoedanig de defensie der staten in Europa gewoonlijk is ingerigt, en vergelijkt die met het op Java gevolgd stelsel. In Europa worden de toegangen tot het hart des rijks door vestingen versperd, welke de voornaamste wegen, hetzij die te land of te water te genaken zijn, bestrijken. . . . Talrijke legerkorpsen verzamelen zich gewoonlijk op de grenzen der rijken, gerugsteund door eene der vestingen of in versterkte kampen, om den vijand het indrin-

gen te beletten en te trachten hem te verslaan; of wel, men neemt dikwijls zelf het offensief of het initiatief, om het gevaar voor eigen land daardoor te zoeken af te weren. De vaste steden zelve hebben, even als de rijken, welke zij tot voormuur moeten dienen, buitenwerken, welke haren hoofdwal beschermen, en die buitenwerken dikwijls zelve nog daarenboven natuurlijke of kunstmatige middelen van verdediging; zoodat èn bij eene stad èn bij een rijk dikwijls en meestendeels een aantal hinderpalen moeten overwonnen worden, eer men een van beiden kan genaken. Verder hebben de binnen-provinciën eens rijks steden in zich liggen, tot depôts, magazijnen en constructie-plaatsen dienende, alwaar alle krachten georganiseerd worden en uit welke de materiële middelen uitgaan, om de grenzen te helpen verdedigen. De oorzaak dezer achterwaartsche plaatsing der voornaamste hulp- en verdedigingsmiddelen eens rijks, zijn gemakkelijk na te gaan; want, daar zij naar alle deelen het noodige moeten doen toevoeren, moeten zij zoodanig geplaatst en beschermd zijn, dat zij eenen vijand niet spoedig in de handen kunnen vallen; maar daarentegen eenen algemeenen invloed op de defensie der grenzen uitoefenen. Is nu de wederstand krachtadig en wordt de vijand opgehouden, zoodat een kostelijke tijd verloren gaat, dan verdwijnt daardoor de gelegenheid tot verdere ondernemingen, en het land wordt gered," enz., enz.

De schrijver van genoemde Brochure het plan van defensie, op Java gevolgd, aan het bovenstaande toetsende, vraagt waar de buitenwerken zijn, welke de aanvallen van het objectief punt in Indiën, voor hetwelk hij Java houdt, verwijderd kunnen houden; werken voor welke de vijand zich zal uitputten, om eindelijk, zoo hij niet reeds vooraf is verslagen, of tot den aftogt genoodzaakt, grootendeels verzwakt en krachteloos aan de laatste verdedigingspunten het hoofd te stooten. Daar Java alleenlijk als eene binnen-provincie van het Indische rijk, als de hoofdplaats daarvan, is te beschouwen, alwaar het geheele bestuur geconcentreerd is, welke plaats, als algemeen depôt voor alle overige bezittingen, de krachten moet vereenigen en verdeelen, uit welke zij allen voorzien worden, en welke wederkeerig uit deze eene menigte hulpmiddelen moet putten, zoo vraagt de schrijver, waar de bliken bestaan, dat er maatregelen genomen zijn, om die binnen-provinciën zoo lang mogelijk, buiten aanstoot te doen blijven? Hij vraagt welke de maatregelen zijn, welke moeten dienen om in oorlogstijd de buitenbezittingen onder de bescherming van Java te stellen, als wanneer men bijna zonder vloot, buiten verband met deze zal moeten blijven, van alle hulpmiddelen dezer buiten-provinciën verstoken zal zijn, en Java wederkeerig zonder eenigen invloed op hare defensie? Men zal zeker niet beweren dat de kusten van Java door onze zeemagt

moeten worden beschermd, want deze zal nimmer zoo sterk zijn, om die des vijands het hoofd te kunnen bieden; of dat men alle landingsplaatsen met batterijen zal moeten bedekken; want dan zoude men bijna de geheele kust van geschut moeten voorzien. Neen, de middelen welke men voor Java, in navolging der aangenomen regelen van oorlogvoeren, voornamenlijk moet bezigen, en welke door de natuur gevormd reeds bestaan, zijn de voorwerken, en overigens, een goed actief leger en een goed zeewezen, evenredig aan 's lands middelen! enz.

De schrijver stelt dien ten gevolge voor, om al de straten en passages die naar de Indische zee leiden, welke Javaasch noordkust begrenst, te sluiten, en als de buitenwerken, die de toenadering tot Java verdedigen moeten, te beschouwen; terwijl de zuidkust van dat eiland, welke, naar het oordeel des schrijvers, tamelijk ongevaarlijk is, de achterste grenzen van zijn verdedigingsstelsel, uitmaken.

De straten en passages welke naar de noordkust van Java leiden, zijn de volgende:

straat Sunda,	} westelijk van Java.
„ Banka,	
„ Gaspar,	
„ Karimata,	
„ Bali,	} oostelijk van Java.
„ Lombok,	
„ Saleijer,	
„ Macassar,	

De schrijver heeft de volkomen overtuiging, dat de straat Banka door achtervolgende positiën en door blijvende en tijdelijke fortificatiewerken, volkomen kan gesloten worden; dat men hetzelfde kan doen voor de straat Gaspar; ook tusschen Borneo en Billiton, alwaar de Karimattapassage is; dat als men groote kosten wil besteden, men eveneens de straat Sunda kan sluiten en zekerlijk alle overige passages; allen moeten met zwaar geschut worden voorzien, enz.

Ten aanzien van het 2^e punt, namelijk . zal de marine van den staat, door eene doelmatige medewerking, een wezenlijk deel aan de defensie onzer Indische bezittingen nemen, zegt de schrijver niet te gelooven, dat bij het tegenwoordig aangenomen stelsel van verdediging in de Indische bezittingen, de Nederlandsche marine een bepaald aandeel is aangewezen, uit hoofde men zeker begrepen heeft, dat men haar nimmer in evenredigheid met die des vijands zal kunnen zamenstellen, en men zeker nooit gedacht heeft aan eene defensie zoo als hij voorstaat. Na de ongenoegzaamheid van groote oorlogsschepen voor de verdediging, welke de schrijver beoogt, aangetoond te hebben, stelt hij voor, om 400 à 600 kanonneerbooten te doen bouwen, ieder te wapenen met 1 kanon à bombes (Paixhans-mortier) en 2 kanonnen van 6 of 8 c , en te bemannen met 50 matrozen, waarbij men in tijd van oorlog nog 10 soldaten zoude kunnen voegen.

Met deze kanonneerbooten, gepaard met de verschillende fortificatie-werken, die in de onderscheidene hierboven opgenoemde straten en passages moeten aangelegd worden, wil de schrijver den toegang des vijands naar de noordkust van Java beletten. Voor de bemanning der kanonneerbooten en de bezetting der defensie-werken denkt de schrijver, dat men 50 à 60,000 man zal noodig hebben, naar zijn inzien, niet zooveel als thans voor Java alleen noodig is! enz.

Opzigtelijk de beantwoording der derde vraag: kan de aanleg der forten op Java doelmatig zijn? treedt de schrijver in eene breedvoerige beschouwing over de inzigten waarmede men de verschillende fortificatie-werken op Java kan hebben aangelegd, en komt tot het besluit, dat alleen het fort *de Erfprins*, hetwelk de toegang tot de reede van Sourabaija verdedigt, aan zijne bestemming beantwoordt. Het fort *Willem I*, ligt als hoofdvesting en zetel van het gouvernement, te digt bij de operatielijn. De citadel te Weltevreden gebouwd, voldoet niet aan de vereischen, omdat zij buiten eenigen invloed op de reede van Batavia, zoowel als op de verdediging van het zeestrand is, en derhalve tot niets kan dienen dan tot berging van magazijnen, materieel, enz. Zoo mede voldoet niet, naar het oordeel des schrijvers, de uitgebreide linie van aardewerken te Batavia, tot welker bezetting misschien meer dan 10 000 man

zullen noodig zijn; want zij verdedigt niets dan verspreide en uit elkander gelegen woningen, of een groot gedeelte van hetgeen men gewoonlijk onder den algemeenen naam van Batavia begrijpt. De ligging van de citadel te Samarang is ondoelmatig; doch die te Soerabaija, alwaar zich onze voornaamste magazijnen en constructiewinkels bevinden, meer voldoende. Verder keurt de schrijver ook de forten en kampementen in de binnenlanden aangelegd, af, uithoofde hare bezetting onze magt op Java te zeer versnipperd, en den vijand niet belet om langs andere wegen tot de binnenlanden van Java door te dringen. Hij stelt daarentegen als centraal punt eene positie voor tusschen Merapie en Merbaboe, waardoor men ten oosten en ten zuiden, de beide keizerrijken Solo en Djococarta beheerscht, en westwaarts in staat stelt, om de concentratie onzer troepen van de kust tusschen Batavia en Samarang, door de provinciën Banjoemaas, Bageleen en de Kadoe af te wachten, enz.

Omtrent het vierde vraagpunt, namelijk: is dat aantal forten geschikt tot eene verdediging door den inlandschen soldaat, en zoo neen (de schrijver ontkent hem daartoe de volstreckte vereischen), van waar zal men dan het noodig aantal Europesche soldaten krijgen om de bezetting aan te vullen, zonder het actieve leger aan verdedigers van dien landaard te verzwakken? — zegt de schrijver, dat, daar alle volkeren

in Indiën landbouwers zijn, zij gewoon zijn zich vrij te bewegen. Men kan den inlandschen soldaat geenszins bij den Turkschen militair vergelijken; hem ontbreekt die standvastigheid, die dezen bij het verdedigen van muren, wallen, bressen, enz. kenschetst. De dweepachtige geaardheid en zelfsverloochening der Turken, waardoor zij zich tot den laatsten man achter hunne muren opofferen, bezitten de Javanen en de daarmede gelijkstaande natiën in het geheel niet; hieruit en uit eenige andere bewijzen, trekt de schrijver het gevolg, dat de Javaansche soldaat niet geschikt is om forten te verdedigen, en besluit met de vraag: van waar wij de Europesche soldaten zullen bekomen, ten einde die versterkingen te bezetten en te verdedigen. Een ieder die een weinig met den toestand van Java bekend is, zal inzien, dat het tot de onmogelijkheden behoort, het daartoe vereischte getal troepen uit Europa te doen aanvoeren, gezweven nog dat wij bij het uitbreken van een' oorlog met Engeland, geheel zijn afgesneden door 's vijands schepen, enz.

Deze vlugtige schets zal, zooals ik vertrouw, voldoende zijn om een denkbeeld te geven van het verdedigingsstelsel, door den schrijver van *den Blick*, enz. bedoeld, namelijk: om alle straten en passages die naar de noordkust van Java leiden, door permanente en tijdelijke fortificatiewerken te voorzien, en met deze, ondersteund door een groot aantal met

zwaar geschut gewapende kanonneerbootten, elke vijandelijke vloot het passeren dier straten te beletten. Hoezeer dit plan, op den eersten oogopslag, zeer aannemelijk en doelmatig moge voorkomen, schijnen mij echter aan deszelfs uitvoering zoovele zwarigheden verbonden, en schijnt de goede uitslag zoo twijfelachtig, dat ik heb vermeend daartegen eenige bedenkingen te moeten inbrengen, het verder aan de beoordeeling van deskundige en onpartijdige lezers overlatende, in hoeverre ik *al* of *niet* onder de personen, welke de schrijver op blad. 37 op het oog heeft, behoort gerangschikt te worden.

Vooreerst beschouw ik het sluiten dier straten en passages, voor ons zoo goed als ondoenlijk, uithoofde zich dit niet tot *een* of *twee* bepaalt, maar er misschien *zes* en meer naar de noordkust van Java leiden. De schrijver zegt wel op blad. 22: « De ten oosten en noordoosten gelegen « straten zijn van meer ondergeschikt be- « lang, omdat zij niet zoo dicht bij de vij- « andelijke bezittingen gelegen zijn.» Doch wanneer de westelijke passages, alleen voldoende versterkt zijn, wat belet den vijand dan, om met zijne vloot Java zuidelijk te passeren, en door eene der oostelijk gelegen straten de noordkust van Java te naderen? Kwam dit plan derhalve in aanmerking, dan zoude men alle passages met forten en batterijen, met zwaar geschut gewapend, moeten voorzien. De schrijver schijnt zich wel overtuigd te heb-

ben, dat de straten Sunda, Banka en Gaspar daarmede volkomen gesloten kunnen worden, doch van die bij de Kari-mata-eilanden en der oostelijke en noord-oostelijk gelegen passages is dit nog onzeker. Nemen wij echter aan, dat dit met allen geschieden kan, welke *enorme* kosten zou men dan niet moeten aanwenden om dat plan uit te voeren; want het is niet genoeg overal forten en batterijen te bouwen en van geschut te voorzien, maar deze moeten steeds op den *voet van oorlog* uitgerust, onderhouden, en behoorlijk door infanterie en artillerie bezet zijn, ten einde ten allen tijde eenen vijandelijken aanval te kunnen afweren! — Was men niet steeds tot een' krachtvollen wederstand voorbereid, dan zoude daarvan wel eens het gevolg kunnen zijn, dat onze vijanden bij het uitbreken van een oorlog in Europa, waarvan zij natuurlijk eerder dan wij berigt zouden hebben, eenige stoomfregatten afzonden om zich van een dier passages meester te maken, en het zoude misschien de eerste maal niet zijn, dat de tijding van het uitbreken van den oorlog door het kanonvuur van een vijandelijk eskader en door het nemen onzer koopvaardijsehpen, in Indië werd aangekondigd! Daar de schrijver niet opgeeft, hoeveel forten en batterijen tot de voorgestelde sluiting dier passages zouden moeten gebouwd worden, noch het noodig aantal geschut ter versterking er van, zoo is het gansch onmogelijk om de kosten te begroo-

ten. Alleen vraagt de schrijver op pagina 58: «En wat zoude het nog zijn, indien de verdediging van die straten en sleutels, zelfs *een duizendtal* stukken geschut vereischte, zoo daardoor het bestaan van het Indische rijk verzekerd is.» Voorzeker, als men daarmede Java voor iederen vijandelijken aanval kon beveiligen, zoude men niet mogen aarzelen, om er toe over te gaan; doch de gunstige uitslag van het voorgestelde plan is, naar mijn inzien, zoo twijfelachtig, dat ik het niet zoude durven aanraden; want gesteld eens, dat al de straten op de bedoelde wijze versterkt zijn en verdedigd worden, zal de vijand dan niet trachten om door de landing van een korps troepen op de eilanden Banka, Biliton, enz. die forten en batterijen te doen nemen en onschadelijk te maken? en dit zal hem te gemakkelijker vallen, daar hij ieder punt met overmagt kan aantasten! De schrijver geeft wel op pagina 55 te kennen: «dat dit is wat hij beoogt, want alsdan komen talrijke benden van Java aan, om die buitenwerken te helpen verdedigen, of die verloren zijn te hernemen, enz.» Doch zullen de aangevallen punten het kunnen uithouden, tot dat de noodige hulp van Java is aangekomen, en niet reeds vóór dien tijd, voor 's vijands overmagt bezweken zijn? Men moet niet uit het oog verliezen, dat de vijand in staat zal zijn, om *twee of drie* passages te gelijk te bedreigen en aan te vallen, en dáár waar hij troepen aan land kan zetten, om de

forten en batterijen te vermeesteren, kan men eene straat niet wel als gesloten beschouwen. In eene nota op pagina 41 komt voor: «De bevolking van Palembang heeft in 1821 aan de Gombora de Nederlandsche zeelieden doen zien, hoe men eene rivier tegen een opzeilende vloot verdedigt.» — Het is misschien niet ongepast, te dien opzichte te herinneren, dat de wederstand welke onze expeditie naar Palembang in 1821, bij de Bladjoe en het eiland Gombora ondervond, voornamelijk moet worden toegeschreven aan de moerassige en bijna ongenaakbare oevers der rivier, die, overal met hout bewassen, bij ieder vloedgetij onder water liepen, waardoor men de vijandelijke batterijen — hoewel dit beproefd werd — van de landzijde niet kon aantasten. Men moest derhalve trachten om het vijandelijk geschut, hetwelk de passage bij de Bladjoe en het eiland Gombora verdedigde, tot zwijgen te brengen, ten einde de ingeheide paalwerken, waarmede de rivier was afgesloten, te kunnen opruimen en onze vloot den doortogt naar Palembang te openen. Het vernielen dier batterijen was echter geene gemakkelijke taak; want zij waren op eene wijze vervaardigd, dat ons kanonvuur er weinig schade aan konde toebrengen. Derzelver borstweringen aan de Bladjoe bestonden uit twee rijen stevige palen, welke 24 voeten (Rhijnl. maat) van elkander verwijderd, en door dwarsbalken, op eene hechte en sterke wijze, met elkander ver-

bonden waren. De ruimte tusschen die beide rijen palen was met klei opgevuld, en aan de binnen- en buitenzijde met fachines bekleed. Onze kogels drongen in die borstweringen, zonder ze te kunnen doen instorten, of het daarachter geplaatst geschut, te kunnen ontblooten; alleen die kogels konden schaden, die in de embrasures troffen! achter die borstwering was slechts zooveel vaste grond, als noodig was om het geschut te kunnen bedienen, en de wachthuizen van den vijand waren in het moeras op palen gebouwd.

Bij de eerste attaque, op den 21. Junij 1821, beschoot onze vloot de vijandelijke batterijen gedurende $4\frac{1}{2}$ uren, zonder eenig merkbaar voordeel behaald te hebben, dan dat het vuur der batterijen op het eiland Gombora, zeer verminderd was. Den 24. daaraanvolgende werd de aanval hervat, met dat gelukkig gevolg, dat de vijandelijke vlotbatterijen en die op de Gombora tot zwijgen werden gebragt, onze landingstroepen laatstgemeld eiland konden vermeesteren, en daardoor in staat waren de batterijen aan de Bladjoe in den rug aan te tasten en te veroveren. Hierdoor kon men de ingeheide palen in de rivier opruimen en onze vloot den doortogt naar Palembang verschaffen, hetwelk, zoo als bekend is, de onderwerping van den Sultan ten gevolge had. Bij dezen aanval op de vijandelijke positiën nu was alles in het voordeel des vijands: zijne batterijen waren op eene bijzonder solide en doelmatige wijze

aangelegd, de oevers der rivier overal moerassig en digt met hout bewassen, zoodat er geene mogelijkheid schijnt bestaan te hebben, om de batterijen van de landzijde aan te vallen; de rivier was door ingeheide palen versperd, en toch is bij den tweeden aanval de doortogt met geweld verkregen! Ik heb de omstandigheden die bij deze expeditie plaats gehad hebben, kortelijk toegelicht, omdat ze door den schrijver worden aangehaald, als een voorbeeld, hoe men eene rivier of straat moet verdedigen; doch zij kunnen tevens doen zien, wat men van het sluiten van straten en passages volgens het stelsel van den schrijver, te verwachten heeft, vooral als men in aanmerking neemt, dat misschien geen enkele der westelijke of oostelijke passages al de voordeelen voor de verdediging oplevert, welke op de rivier van Palembang aangetroffen worden; ten minste vermeen ik, dat op de meeste eilanden en kusten welke die straten vormen, geschikte landingsplaatsen zijn, alwaar de vijand troepen aan land kan zetten om de batterijen te vermeesteren; en dat hij die bij voorkeur zal uitkiezen, is wel aan geen twijfel onderworpen. Ik stem gaarne toe, dat men met stoombooten van Batavia, in 24 uren, hulp aan een der westelijk bedreigde punten, kan toebrengen; maar is het te voorzien, is het zeker, dat de gevorderde versterkingen altoos gereed en het noodig getal stoombooten altijd voorhanden zal zijn, om die dadelijk te kunnen embar-

keren? Is de tijd, die noodig is om de troepen, zoowel van oorlogs- en mondbehoefden te voorzien, hen in te schepen en naar het bedreigde punt over te voeren, voor een' ondernemenden vijand niet genoegzaam om de batterijen te veroveren? En naarmate deze in zijne magt vallen, zullen de vijandelijke schepen doordringen en het heroveren der verloren positiën hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk maken. Dat verder de troepen en kanonneerbooten op de verschillende westelijke passages gestationneerd, elkander zouden kunnen ondersteunen, is ook niet te denken, daar de vijand verscheidene dier straten te gelijk kan bedreigen; en iedere afdeeling zich dus wel tot de verdediging van den haar toevertrouwd post zal moeten bepalen.

Denkt men aan het getal straten en passages die versterkt en verdedigd moeten worden, aan derzelver afstand van Java en aan de uitgebreide linie waarop men onze strijdkrachten zoude moeten verdedelen, daar de westelijke passages over de 500 uren van de noordoostelijke gelegen zijn; dat, als de stoombooten aan ons de gelegenheid geven, om van Java aan de bedreigde punten hulp toe te brengen, de vijand zich eveneens van zoodanig transportmiddel bedienen kan, om te trachten de eene of andere straat bij verrassing te vermeesteren, of den aanval van het eerste punt, alwaar hij den tegenstand te groot mogt vinden, naar een zwakker over te brengen; dat, als de vijand

er een van mogt overweldigen (waartoe wel eens dezelfde omstandigheden zouden kunnen bijdragen, waaruit de schrijver de stelling ontleent; dat het hoofd eens staats zich nimmer behoort bloot te stellen, om in eene vesting of fort opgesloten te worden, zie pag. 55), alsdan alles verloren is, uithoofde de troepen en kanonneerbooten onzer overige positiën door de vijandelijke vloot van Java afgesneden worden, en de eene na de andere in zijne magt moeten vallen (1); — wanneer men dit alles bedenkt, dan zal het wel geene verwondering baren, dat, voor zoo veel mij bekend is, nog niemand buiten de schrijver van *den Blick* enz. op de gedachten is gekomen, om een zoodanig plan voor te dragen. Zie bladz. 16 en 17.

Op Bladz. 15 komt voor: « dat de grenzen welke verdedigd moeten worden, niet zijn Javaasch noordkust; maar de Indische bezittingen buiten Java, en dat de zuid-

(1) De schrijver zegt onder anderen op Bladz. 43: « Om zelfs, indien de vijand, trots dat alles, naar Java doorging, men een *revers de fortune* zoude kunnen prepareren, wanneer hij op dat eiland gelukkig mogt slagen, en van waar men dan (namelijk: van onze *intact* geblevene positiën) den oorlog kon gaande houden.» Die tegenstand zoude echter slechts van zeer korten duur kunnen zijn, daar bijna alle eilanden welke de westelijke straten vormen, voor zooveel de levensmiddelen betreft van Java afhankelijk zijn, en als dus, door het verlies van laatstgenoemd eiland, de toevoer van rijst ophoudt, dan zouden de overgeblevene bezettingen dier straten, spoedig door gebrek aan leeftogt tot de overgave gedwongen worden!

kusten van dat eiland de achterste grenzen zijn, dat bij gevolg deze reeds tamelijk ongenaakbare kust, het stelsel van defensie ten zuiden moet sluiten.» — De schrijver treedt hier in geen onderzoek, welke punten op de zuidkust van Java, door vijandelijke schepen te genaken zijn. Dat er zich echter verscheidene baaijen bevinden, die daartoe de gelegenheid aanbieden, is eene bekende zaak; ten minste mij komt voor, dat waar koopvaardij-schepen hunne lading en producten voor Europa innemen, ook vijandelijke oorlogsschepen troepen aan land kunnen zetten. Zullen derhalve de kosten der aan te leggen verdedigingswerken tot sluiting der straten, niet geheel nutteloos worden, dan moet men zeker zijn, van iedere poging des vijands tot eene landing op de zuidkust te kunnen verijdelen. Het spreekt van zelf dat hierdoor aan het plan van verdediging des schrijvers, nog meer uitbreiding zoude moeten gegeven worden.

Nemen wij nu eens aan, dat door de verschillende straten en passages, alsmede door de baaijen op de zuidkust, van permanente en tijdelijke fortificatiën te voorzien, iedere toenadering tot Java, of vijandelijke landing kan worden belet (hetwelk, zoo als ik omtrent de eerstgenoemden heb trachten aan te toonen, nog zeer twijfelachtig is), dan geloof ik nog niet, dat onze finantiële middelen zouden toelaten, om dat uitgebreide plan in uitvoering te brengen, vooral niet, om op Java een

leger te kunnen zamenstellen, ten einde dat alles behoorlijk te kunnen bezetten en steeds op den *voet van oorlog* te houden! — Op bladzijde 158 worden de kosten van uitvoering van het geheele stelsel van verdediging, benevens het bouwen der vloot door den schrijver bedoeld, begroot op 10 à 15 millioenen. De kosten welke voor het aanleggen der vele fortificatie-werken in de straten enz. zouden noodig zijn, zijn voor als nog niet te berekenen; doch dit is zeker, dat er alleen voor een *duizendtal* stukken zwaar geschut met toebehooren, en 100 scherpe schoten voor ieder, volgens de Indische tarieven, ver over de *drie* millioenen zullen gevorderd worden, uithoofde het meeste geschut tot het bedoelde einde op de buitenposten niet kan dienen, omdat het over het algemeen te klein van kaliber is. Voor de 600 kanons à *la Paixhans* en de 1200 van 6 of 8 ω ter armering der kanonneerbooten, zou ook wel niet minder dan die som noodig zijn; terwijl de bouw der laatstgenoemden, door den schrijver ieder à *f* 5 of *f* 6000 begroot, ook over de *drie* millioenen bedraagt. Dit is te zamen reeds 9 millioenen; buiten hetgeen al de forten en batterijen in de 6 of 7 straten die moeten verdedigd worden, zullen kosten! De benoedigde sterkte van het leger en voor de bemanning van 600 kanonneerbooten, begroot de schrijver op 50 à 60,000 man. Trekt men de 18,000 matrozen voor de kanonneerbooten hiervan af, dan blijven

er om en bij de 40,000 man over. Van waar men nu het Europeesch personeel zal bekomen, om op Java een leger van die sterkte zamen te stellen, is mij een raadsel. Wil men van een inlandsch bataillon infanterie iets goeds verwachten, dan moeten deszelfs kader en de twee flank-kompagniën uit Europeanen bestaan; terwijl de artillerie voor de helft, en de kavalierie voor $\frac{2}{3}$ uit Europeanen dient zamengesteld te zijn; ten minste heeft men, zoo als ik vermeen, die evenredigheid tot het jaar 1850, steeds bij de verschillende organisatiën van het Indische leger gevolgd, en ik geloof niet, dat men zonder nadeel, bij een' oorlog met eenen buitenlandschen vijand, van die organisatie zoude kunnen afwijken. Het is waar, bij de inlandsche bataillons infanterie in Engelsch Indië, is slechts een Europeesch officier bij iedere compagnie ingedeeld, en bestaat het overig kader der kompagniën en de fusiliers uit Cipayers; doch hoewel men de laatstgenoemden over het algemeen nog voor betere soldaten dan de Javanen houdt, is het toch eene bekende zaak, dat bij een gevecht, de Europesche infanterie steeds het voorbeeld geven en de Cipayers voorgaan moet, en deze dan alleen moed tot den aanval toonen, als de vijand door het geschut in wanorde gebracht of uit elkander gedreven is! En heeft de ondervinding in den 5jarigen oorlog ook niet geleerd, dat het met onze inlandsche soldaten, eenige weinige gevallen uitgezonderd, niet veel beter ge-

steld was? In een oorlog met een' buitenlandschen vijand, zouden de Europeesche flank-kompagniën bij de infanterie-bataillons nog minder kunnen gemist worden, en buitendien nog eenige bataillons infanterie als *reserve* geheel uit Europeanen bestaande, ter beschikking moeten zijn. Dit nu aangenomen zijnde, dan vraag ik, hoe wij op Java 20 000 Europeanen zullen kunnen vereenigen, om een leger van 40 000 man op de been te brengen; en vooral, hoe wij de jaarlijksche verliezen aan dooden en voor de dienst afgekeurden zullen aanvullen? Gedurende onze vereeniging met België, verbonden zich velen uit de Zuidelijke Provinciën voor de Indische dienst, en toch schijnt men slechts met moeite de jaarlijksche verliezen bij het leger op Java te hebben kunnen aanvullen. Zoo lang derhalve het Europeesch gedeelte van het Oost-Indische leger, alleen door de vrijwillige werving in het moederland moet daargesteld en voltallig gehouden worden, beschouw ik het als onmogelijk, om het op de vereischte sterkte te brengen; ongetreft nog het getal Europeanen, die voor de bemanning van 600 kanonneerbooten zullen noodig zijn, en die zeker ook wel over de 2000 zullen bedragen?

Doch gesteld alweder, men kon over het noodig getal Europeanen beschikken, ten einde een leger van 40,000 man te organiseren, laten dan onze finantiële middelen op Java toe, eene zoodanige mili-

taire magt aldaar op den duur te onderhouden? In vrede en rust kan dit mogelijk zijn, maar bij het uitbreken van een oorlog, waardoor de uitvoer en verkoop van Javaansche producten verhinderd wordt en alle handel ophoudt, zoude, naar mijn gevoelen, de Indische kas bezwaarlijk jaarlijks 12 à 15 millioenen alleen voor het leger en de bemanning der 600 kanonneerbooten kunnen afzonderen, buiten de aanzienlijke sommen die in zoodanige tijden voor de oorlogsbehoefden van allerlei aard, voor de werken der genie, voor de hospitaal, enz. nog zouden benoodigd zijn, terwijl de transporten van levensmiddelen voor de talrijke verwijderde posten, die alle van Java moeten geschieden, op den duur mede groote uitgaven zouden vorderen.

Door het bovenstaande vermeen ik, voldoende te hebben aangetoond, dat het plan van verdediging voor Java, door den schrijver van *den Blick*, enz. in het eerste gedeelte zijner Verhandeling voorgesteld, voor ons genoegzaam als onuitvoerbaar moet worden aangezien, en dat het, ware het mogelijk, toch niet aan zijne verwachting, namelijk om Java voor iederen vijandelijken aanval te beveiligen, zoude beantwoorden. Het is mogelijk dat ik mij bedrieg, en gaarne zal ik van mijne opinie terugkomen, als de uitvoering van dat plan en de zekerheid der voorgestelde maatregelen mij nader worden voorgesteld. Voor alsnog komt het mij voor: dat de

schrijver hetzelfde niet voldoende heeft getoetst aan de middelen, die naar mijn inzien, zoowel in het financiële als in het personeel, beschikbaar zijn. Dit is te meer te verwonderen, daar de schrijver in zijne verhandeling over de defensie van Java, op meer dan eene plaats, blijken geeft van de waarheid der stelling overtuigd te zijn, namelijk: dat alle defensieve werken die uitgebreider zijn dan wij in tijden van oorlog behoorlijk kunnen bezetten en verdedigen, of waarvan het ontwerp niet gegrond is op de ware sterkte van het leger, 't welk wij vooraf kunnen berekenen ter beschikking te zullen hebben, tot niets leiden, dan tot verdeling of versnippering onzer strijdkrachten, daar het in den aard der zaak ligt, dat men die kostbare werken ongaarne aan den vijand overlaat, en door ze allen te willen behouden, gewoonlijk de zekerheid van het geheel in de waagschaal stelt!

Verder ontzegt de schrijver op bladz. 79 en vervolgens, den Javaanschen soldaat alle geschiktheid om in vestingen en forten opgesloten, er een beleg of bombardement uit te houden, en keurt ook uit dit oogpunt de op Java aangelegde versterkingen af. Maar zullen dan de inlandsche soldaten, waarmede de forten, batterijen en kanonneerbooten, volgens het plan van den schrijver, moeten bezet worden, om de straten en passages te verdedigen, zich er vrijer kunnen bewegen dan in de vestingen en forten op Java, en zullen zij

meer bestand zijn tegen het kanonvuur van eenige linieschepen, dat zich misschien op onze batterijen en kanonneerbooten zal vereenigen, welligt te gelijk ook van de landzijde bestookt wordende, dan tegen het vuur van eenige belegeringsbatterijen, waarmede de vijand onze vestingen of forten op Java zoude kunnen beschieten? Ik geloof dit niet, daar het kanonvuur van eenige oorlogsschepen veel meer indruk op den Javaan zal maken, en veel moorddadiger is, dan eenige belegeringsbatterijen tegen eene vesting kunnen zijn!

Indien het dus waar is, wat de schrijver beweert, te weten, dat de Javaansche soldaten geen genoegzame geestkracht noch volhardenden moed bezitten om versterkte positiën te verdedigen, hoe kan men dan verwachten, dat zij, opgesloten in forten en batterijen aan de straten en passages naar Java gelegen, tegen een' aanval, waarvan de hevigheid en uitwerking die eener gewone belegering zouden overtreffen, meer standvastigheid zullen betoonen?

Wat nu het ontwerp van defensie voor Java aangaat, hetwelk door wijlen den Luitenant-Generaal Graaf VAN DEN BOSCH in der tijd geprojecteerd en aangenomen is, ik heb sedert te lang de actieve dienst op Java verlaten en te weinig kennis van den aard en de strekking der defensieve werken, die ten gevolge van dat plan zijn daargesteld, om met den

schrijver over het al of niet doeltreffende dier werken in eenige discussie te kunnen treden. Eene zaak durve ik toch beweren, zonder vrees hierin door iemand die met Java bekend is, te worden tegengesproken, namelijk: dat wanneer het ontwerp van wijlen den Graaf VAN DEN BOSCH geen ander nut had aangebragt dan, door het versterken van de drie hoofdplaatsen, het bouwen in de nabijheid der vorstenlanden van de vesting *Willem I*, en van eenige forten in de binnenlanden van Java, ons bestaan tegenover de inlandsche bevolking meer verzekerd te hebben, hij daardoor alleen reeds de grootste aanspraak op onze erkentelijkheid zoude hebben verworven! Velen zullen zich nog herinneren, hoe het daarmede vóór 1850 op Java gesteld was! Onze drie hoofdplaatsen Batavia, Samarang en Sourabaija, waren van alle verdedigingswerken ontbloot, en vooral de twee laatstgenoemde, door eene talrijke inlandsche bevolking omgeven. Daarbij waren alle onze civiele en militaire magazijnen, constructie-winkel, enz. in die plaatsen overal verspreid aangelegd, alsof men bij hunnen opbouw er in 't geheel niet aan gedacht had, dat er ooit een tijd konde komen, waarin men ze tegen eene oproerige menigte zoude moeten beschermen. Had het den muitelingen in den vijfjarigen oorlog mogen gelukken, om den opstand tot Samarang of Sourabaija over te brengen, dan waren zonder twijfel al

die voorraadplaatsen aldáár een buit des vijands geworden; want hoe zouden wij die zoozeer van elkander verwijderde gebouwen, tegen een' 50 à 60 malen sterkeren vijand hebben kunnen beschermen? — En dat die verdediging wel eens kon gevorderd worden, heeft de opstand in 1825, voldoende bewezen. Indien de oproerige Prins van Serang, na zijne overwinning bij Damak in September 1825, met zijne 15 000 man, dadelijk naar Samarang, hetwelk slechts $4\frac{1}{2}$ uur van dáár gelegen is, ware doorgedrongen, dan zoude die plaats met al onze magazijnen en de buskruidmolen bij Bodjong voor ons verloren geweest zijn; want de Javasche bevolking in en om Samarang wachtte slechts op 's vijands verschijning, om met hem gemeene zaak te maken. Het verlies van die plaats zou onze troepen, die de opstandelingen in de Vorstenlanden bestreden, van hunne naaste hulpbronnen beroofd, dit voorbeeld welligt spoedig ook op andere plaatsen weerklink gevonden, en onzen zedelijken invloed en overmagt op Java, zoo niet geheel verbroken, ten minsten een' geweldigen schok toegebragt hebben! — Voor zulke desastres hebben wij, naar mijn oordeel, dank hebben de defensieve werken, volgens het plan van wijlen den Graaf VAN DEN BOSCH op Java thans tot stand gebragt, niet meer te vreezen, en de vraag is bij mij wel eens opgekomen, of zonder die werken, de invoering van het nieuwe stelsel van cultures op Java,

dat zulke schoone resultaten voor het Moederland heeft opgeleverd, niet meer tegenstand bij de inlandsche bevolking zoude hebben ondervonden? —

Hoewel mij onbekend is, in hoeverre de op Java aangelegde versterkingen strekken moeten of voldoende zijn, om den aanval van eenen buitenlandschen vijand tegenstand te bieden; zoo twijfel ik toch geenszins of men heeft daarbij op de hulp van 's lands marine gerekend; want zonder den krachtvollen bijstand van die zijde, kan, naar mijn inzien, geen' gunstigen uitslag van de verdediging tegen eenen buitenlandschen vijand verwacht worden. Dit is voor ieder die met de gesteldheid van Java bekend is en eenig denkbeeld van de vereischten eener goede defensie van dat eiland heeft, zoo duidelijk en klaar, dat het wel onnoodig zal zijn om de gronden waarop dit gevoelen berust, hierbij op te geven; ook is het misschien onraadzaam, om ten dien aanzien in bijzonderheden te treden! — Zeker is het echter, dat bij het stelsel van verdediging voor Java, onder het bestuur van wijlen den maarschalk DAENDELS, wel degelijk op de ondersteuning der marine gerekend werd, en daarom in der tijd het fort *Lodewijk*, later *Erfprins*, hetwelk den toegang tot de reede van Soerabaya verdedigt, is gebouwd geworden, en de in 1808 begonnen werkzaamheden, om den zoogenaamden *trechter* bij Soerabaya, door

forten en steenen dammen te sluiten, en die om de Meeuwenbaai, of de Maraksbaai, voor een maritiem etablissement in te richten, haren oorsprong daaraan verschuldigd zijn.

Daar het naar mijn oordeel niet twijfelachtig kan zijn, of onze zeemagt zal krachtdadig moeten medewerken, om den aanval van een' buitenlandschen vijand op Java te keer te gaan, zoo volgt daaruit, dat men in de eerste plaats moet trachten ze daartoe in staat te stellen, door te zorgen dat er op Java eenige geschikte zeehavens of maritime etablissementen zijn, alwaar de oorlogsschepen al de schaden kunnen herstellen, welke zij op hunne kruistogten in de Indische zeeën mogten bekomen hebben, en op nieuw, zoowel wat personeel als materieel betreft, kunnen uitgerust worden; vooral is dit van gewigt, daar bij het uitbreken van een' oorlog de havens in het moederland dadelijk worden geblokkeerd, en alzoo alle gemeenschap met Java moet ophouden. Deze havens zouden door forten en batterijen zoodanig moeten gesloten worden, dat iedere aanval des vijands, zoowel ter zee als te land, kon afgewend worden. Aan het gebrek aan geschikte marine-etablissementen is het grootendeels toe te schrijven, dat bij vroegere oorlogen onze scheepsmagt in Indië, onderscheidene malen door de Engelschen is vernield geworden. Hoe kon het ook anders! Door een veeljarig verblijf op Java en de

ongezondheid hunner ligplaatsen, waren de equipages onzer schepen aanmerkelijk gesmolten; er bestonden geen veilige havens, noch de middelen om de schepen te herstellen en van het noodige te voorzien; op eene opene reede geankerd, slecht bemand en uitgerust, stonden zij aan iederen aanval des vijands bloot, zonder zelve hunne ankerplaats te kunnen of durven verlaten, om de Engelschen, door het bedreigen van het een of ander punt, of door het kruisen op hunne koopvaardij-schepen, eenige afbreuk te kunnen doen. Het is waar, de Engelschen zijn in staat om eene grootere zeemagt in Indië te hebben dan wij; doch daarentegen zijn hunne bezittingen ook van grooteren omvang, en moeten zij hunne vloot, op vele en op groote afstanden van elkander verwijderde punten verdeelen. Daarbij is het niet te voorzien, dat wij bij eene vredebreuk, weder, zoo als in de oorlogen van 1795 tot 1815, alleen zullen staan, maar misschien wel door de zeemagt van meer dan eene mogendheid zullen ondersteund worden. Het komt mij voor, dat de Engelschen in een zoodanig geval werk genoeg zouden hebben, om voor de veiligheid hunner, als het ware, over den geheelen aardbol verspreide bezittingen te waken, en zij zich niet ligt met het maken van nieuwe veroveringen zullen kunnen bezighouden. Dit mag echter, hoe waarschijnlijk ook, ons in niets doen verzuimen, wat dienen kan, om onze kostbare Oost-

Indische bezittingen, waarvan, zoo als men beweert, het heil van het Moederland afhankelijk is, voor ons te doen behouden blijven. En ter bereiking van dat doel, kunnen, naar mijn oordeel, niets meer bijdragen dan eene talrijke en goed uitgeruste zeemagt en eenige geschikte en veilige havens op Java, alwaar al het noodige in ruime mate vereenigd is, om gedurende den oorlog de verliezen, welke onze schepen, zoowel in het personeel als in het materieel, mogten geleden hebben, te kunnen herstellen.

Hiermede zal ik mijne bedenkingen op het eerste gedeelte van het systema van defensie, door den schrijver van *den Blick* enz. voor Java voorgesteld, besluiten, en misschien later op zijne algemeene beschouwingen of ideeën over eene land- en kustverdediging van dat eiland, waarmede zijn stuk eindigt, terugkomen. Die verhandeling getuigt over het algemeen van de uitgebreide militaire kennis des schrijvers, en bevat vele nuttige wenken omtrent de vereischten eener goede verdediging; alleen bij de toepassing zijner denkbeelden, heeft de schrijver, zoo als het mij toeschijnt, niet genoeg in het oog gehouden, dat Nederland, met eene bevolking van slechts drie milioenen zielen en beperkte financiële middelen, niet in staat kan geacht worden, om aan de verdediging van hare uitgebreide Oost-Indische bezittingen die kosten te besteden, welke de uitvoering

van het plan van den schrijver zouden vorderen, en vooral niet om ze steeds op den voet van oorlog uitgerust en bezet te houden; te meer daar de krijgsmagt in Nederland niet, zooals die van Engeland, ook tot de verdediging der koloniën kan worden gebezigd, maar het noodig

Europeesch personeel voor ons Indisch leger, door de vrijwillige werving moet verkregen worden.

Voorst bij ZUTPHEN, Augustus 1848.

*De gepensionneerde Kolonel der
Oost-Indische Artillerie,*

J. B. OSTEN.

EENIGE DENKBEELDEN OVER HET ARREST DER OFFICIEREN.

(INGEZONDEN.)

« Mijnheer N.! het spijt mij, dat ik u, « namens den kolonel, het gewoon arrest « voor twee dagen moet opleggen, omdat « u gisteren op het avond-appel hebt ge- « mankeerd. Het doet mij leed, enz., enz., enz.» — Deze en andere dergelijke doucereuse uitdrukkingen hebben het voormalige: « Ga naar uw' kamer, Mijnheer!» vervangen. — De *zaak* is dezelfde gebleven; alleen de *vorm* is veranderd. Mogt men het, dertig en meer jaren geleden, noodig geoordeeld hebben, om tot handhaving van orde en tucht, tegen officieren uitdrukkingen te doen, die misschien nog vernederender waren voor hem, die ze deed, dan voor dengene, aan wien zij geadresseerd waren, — mogt alstoen het schrikwoord: « Arrest » het middel zijn geacht, om hun *liefde voor Koning en Vaderland, gehoorzaamheid en achting voor hunnen stand* in te boezemen, — die tijden zijn voorbij, en gelukkig voorbij! Wij gelooven hier niet te veel te hebben gezegd; dat de oudere officieren (wij bedoelen hen, die vóór 1850 en vroeger dien rang bekleedden) de hand op het hart leggen, en hunne memorie raadplegen! menig feit zal hun te binnen schie-

ten, dat zij soms aan ons, hunne jongeren, verhalen, en bij welk relaas, terwijl het bloed ons naar het hoofd stijgt, wij elkander aanzien, en zeggen: « Wij gelooven het, omdat *gij* het zegt, maar anders.....

Wij herhalen het, die tijden zijn voorbij! Voorzeker veroorloven wij ons niet te veel met te veronderstellen, dat men het leger, of liever den officiersstand, zooals die vóór 1820 was zamengesteld, niet kan gelijkstellen met den tegenwoordigen. Verre zij het van ons, iets ten nadeele te willen zeggen, van de velen, die toen reeds met eer de epaulet droegen, en die nu nog onze voorgangers op den weg des roems zullen zijn. — Zij hebben eenen beproevingsstijd doorgestaan, waarvan *wij* ons te naauwernood een denkbeeld kunnen maken, maar wij koesteren de overtuiging dat de vergelijking van *toen* met *nu*, niet ten nadeele van het tegenwoordige zou uitvallen.

De middelen die men *toen* onvermijdelijk en noodzakelijk achtte tot handhaving van orde en tucht, zouden *nu* ongepast, misschien gevaarlijk zijn, en eene tegen-gestelde uitwerking kunnen hebben. Hoe-

zeer het grondbeginsel van het militaire organismus, de *ondergeschiktheid* en de *krijgstucht*, uit den aard der zaak, onveranderlijk is, heeft toch de geest des tijds ook dáárop zijnen invloed, en zoozeer wij overtuigd zijn, dat die grondslag *heilig en onaangeroerd* moet blijven, zoozeer zijn wij ook van oordeel, dat de middelen daartoe aan te wenden, overeenkomstig *de eer en de waardigheid van den stand* moeten zijn, willen zij doel treffen.

Wij hebben hier alleen den officiersstand in het oog, en zullen de mindere rangen, voor het oogenblik ter zijde laten. Uit dit oogpunt beschouwd, gelooven wij dan ook vast, dat de discipline, die door *streng* middelen moet worden gehandhaafd, *geene* discipline is; dat een korps waar dergelijke middelen *moeten* worden aangewend, eenen slechten geest verraadt, en dat zulk een korps eer na- dan voordeelig is voor de dienst van Koning en Vaderland. Wij keuren de aanwending dier *streng* middelen, tot correctie van kleine misslagen, geheel af, als vernederend voor den persoon, vernederend voor den stand, en slechts geschikt om diegenen van elkander te vervreemden, van wier vereenigde zameuwerking alleen, in de uren des gevaars, iets goeds en grootsch te verwachten is.

Het hoogere bestuur van oorlog wil den officiersstand dat relief hergeven, waarop hij billijk aanspraak kan maken.

Hiertoe zijn twee wegen: « *de invoering van nieuwe goede instellingen en het afschaffen van oude misbruiken.* »

Zoo er iets is dat afgeschaft moet worden, wil men dit doel bereiken, dan is het al datgene wat *den officier in het oog zijner kameraden, en vooral in het oog zijner MINDEREN, kan vernederen*, en nu vragen wij, is er iets meer vernederends voor hem, die de epauletten draagt, dan de bepalingen omtrent het *arrest*, zooals die in onze reglementen en wetten voorkomen? Zijn dat bepalingen, *geëvenredig* aan den stand van hen, die onder eede, plegtig beloofd hebben *gehoorzaam aan de wetten en onderworpen aan de krijgstucht* te zullen wezen. — Voor mannen, die door hunnen eed een edel bewijs van zelfsverloochening hebben gegeven, dat zij zich blindelings onderwerpen aan den wil van ieder tegenwoordig en toekomstig superieur, en die juist daardoor wel eenig meerder vertrouwen verdienen? — Het is niet genoeg dat zijne *meerderen* van zijne straf onderrigt zijn; neen, ook zijne *kameraden*, ja zelfs zijne *minderen* moeten er kennis van dragen! Sla het reglement op de inwendige dienst en het reglement van krijgstucht na! Een *onder-officier* komt hem, hoewel schriftelijk, zijne straf aankondigen en hem *zijn* *degen afvragen!* Het wapen dat hem toevertrouwd is tot handhaving van orde, tot bescherming der vrijheid van zijn vaderland, dat wapen moet hij afgeven,

omdat hij zich aan eenen misslag heeft schuldig gemaakt, die dikwerf alleen in *zijn* stand als strafbaar wordt beschouwd. Het eervolle regt om de wapenen te dragen, wordt hem voor eenen tijd ontzegd. En nu, wanneer die tijd verstreken is, is het niet voldoende, dat hij zich meldt bij dengene, van wien de bestraffing is uitgegaan; neen, bij zoovele hoofdofficieren van zijn korps als er aanwezig zijn, moet hij zich vervoegen, en als het een luitenant is, daarenboven nog bij zijn kapitein. De *straf alléén* is niet voldoende geacht, ook de naweeën moeten zich doen gevoelen! O, wij vragen het u allen, die ooit in die omstandigheden verkeerdet, waren deze naweeën nog niet erger dan de pijn? Griefde de vernedering om uw eigen leed soms tweemaal of driemaal te moeten vertellen, u nog niet meerder dan de straf zelve?... En dan eindelijk, dat driewerf rampzalige antimilitaire art. 162 van de inwendige dienst!! Nooit valt ons dit in het oog, of een gevoel van afkeer (om niet sterker te spreken) tegen den steller van dat artikel, maakt zich van ons meester! Een *gewapende* troep op marsch, en daarbij een *officier zonder wapens!* Hij, die in alles de voorganger zijner minderen moet zijn, hij is voor het oogenblik onwaardig geoordeeld de wapens te dragen, en zijne minderen moeten dat *zien!* O, de steller van dat artikel was geen soldaat, anders had hij voorzeker aan den offi-

ciers-stand deze grievende vernedering bespaard.

Men zegge ons niet: «dit artikel is in onbruik.» Zoo het waar is, dan komt het, omdat tot eer van het Nederlandsche leger, de officieren de toepassing van hetzelfde weten te vermijden, en omdat zij, aan wie de handhaving van het gezag is toevertrouwd, zelden te veel de waarde van hunnen stand gevoelen; maar wij hebben het zien toepassen, toen wij nog zelve den ransel droegen, en nog duidelijk herinneren wij ons het gevoel van medelijden dat ons beving, als wij den delinquant, gedurende eenen zomerdag, met zijn ransel om, zagen marcheren, ten einde het gemis van zijn' degen zooveel mogelijk, voor het oog van den soldaat of van den burger, wiens woning men voorbijtrok, te verbergen.

Van eene minder ernstige zijde beschouwd, ligt er in het arrest iets (men vergeve ons het woord) kinderachtigs. De officier, somwijlen man en vader, krijgt dezelfde straf die hij nu en dan zijne spruiten oplegt, wanneer zij *niet zoet geweest zijn!* *Hij mag niet uitgaan!* Is het niet kinderachtig, wanneer men tot een officier, op wiens borst eeretekenen prijken, hoort zeggen: «Gij zult vier dagen arrest houden, omdat uw jas niet geheel toegeknoopt is.» Vroeger mischien omdat het haar te lang was? Hoe gemakkelijk kwam men, en komt men somwijlen nog aan een arrestje! Een spinne-

web, wat stof op eene broodplank, enz. zijn voldoende redenen om den man, wiens schouder met de epaulet versierd is, eene kastijding te berokkenen, als ware hij een bengel, die nog in de kinderkamer te huis behoorde! Was en is de slechte luim van eenen chef nog niet voldoende om eenen officier, voor het oog zijner minderen, als een kwade jongen naar huis te jagen wegens eene begane fout bij de exercitie? En dan die beschuldiging die men soms aan officieren hoort toewerpen, wanneer zij hun gevoelen wat te rond uiten, die beschuldiging van *brutaliteit*, alsof eene brutaliteit (letterlijk vertaald) geene *beestachtigheid* was, en alsof een meerdere, die zijn' mindere eene *beestachtigheid* verwijt, wanneer hij, op zijn hoogst genomen, eene *grofheid* kan gezegd hebben, zich-zelfen niet schuldig maakt aan het hoonen zijner ondergeschikten, en dus strafbaar was, ingevolge het reglement van krijgstucht.

Gewis kan men dus geen' grooteren stap doen van vooruitgang en verbetering, dan door *het afschaffen van het militaire arrest voor den officier*, althans in zoverre deze straf *disciplinair* kan worden opgelegd.

Reeds hooren wij ons de beschuldiging tegenwerpen, dat wij de grondslagen der krijgstucht zoeken te ondermijnen, wanneer er aan het gezag der meerderen iets ont-nomen wordt; reeds hooren wij: «de chefs moeten de middelen hebben, om de na-

latigen tot hun' pligt te brengen, enz.» Halt daar, M. M. die ons dit tegenwerpt! Het laatste beamen wij, en op het eerste hebben wij slechts te zeggen, dat bij ons, zoo zeer als bij iemand, art. 1 van het reglement van krijgstucht, gepaard met art. 1 van het reglement op de Inwendige dienst, aan het hoofd van onze *militaire profession de foi*, staan.

Wij hebben dus, even als gij, hetzelfde *doel*. Alleen de *middelen tot bereiking* verschillen. De uwe, gegrond op de tegenwoordig nog bestaande wetten en voorschriften zijn bekend; de onze zullen wij kortelijk ontvouwen. Zij zijn deze:

- 1°. Het *arrest voor officieren* wordt als *disciplinaire straf afgeschaft*, en slechts behouden voor de gevallen sub. n°. 8 vermeld.
- 2°. De chefs zullen zich vooral beijveren, om hunne officieren naauwkeurig te leeren kennen, ten einde daardoor in staat te zijn, geheel in *den geest* van art. 54 van het Reglement van Krijgstucht te handelen.
- 3°. De officier, die zich voor *de eerste maal* aan eenen misslag of verzuim schuldig maakt, die niet vallen in de termen sub. n°. 8 vermeld, zal bij zijnen chef geroepen, en door dezen onder vier ooggen onderhouden worden, geheel in den geest van art. 1 van de Inwendige dienst.
- 4°. Zich voor de tweede maal schuldig makende, zal hem door zijnen chef,

echter nog *alleen*, zijn gedrag ernstig worden onder het oog gebragt.

5°. In eene herhaalde recidive vallende, zal de chef, de officieren van het bataillon of eskadron vereenigen, en *in hunne tegenwoordigheid*, den schuldigen vermanen.

6°. Zoo ook dergelijke middelen niet baten, zal de chef, in *tegenwoordigheid der officieren*, aan den schuldigen te kennen geven, dat diens gedrag of ijver van zoodanigen aard zijn, dat bij nog eene herhaling van den misslag, dit ter kennis van het Hooge Bestuur zal worden gebragt, ten einde een officier, die onvatbaar is gebleven voor zoo veel achtereenvolgende vermaningen, als onwaardig uit de gelederen moge worden verwijderd.

7°. Van het onder n°. 4, 5 en 6 behandelde, zou in een daartoe bestemd register, aantekening worden gehouden.

NB. Bij dit aanteekenen zou men *juist moeten schrijven wat er gebeurd was*, en dit door den dader doen onderteekenen: men zou zich moeten onthouden van die *algemeene uitdrukkingen*, welke *zoo veel* laten denken, als: niet nakomen van gegevene orders, buiten tenue gekleed gaan, mankeren in dienst, enz.

Deze wijze van handelen zouden wij zelfs wenschen toegepast te zien,

wanneer het *arrest* bestemd was, om eerst met den ondergang der wereld afgeschapt te worden. Door dit middel zouden vele straffen worden voorgekomen, daar menigeen zich nog eens zou bedenken, wanneer hij bepaaldelijk de nietigheden moest *noemen*, waarvoor somwijlen een officier gestraft wordt.

8°. Alleen voor de gevallen, voorzien bij het Crimineel wetboek, en ook voor omstandigheden, waarin het *noodzakelijk* mogt zijn, zich van den *persoon* des officiers te verzekeren, of hem te verwijderen, ten einde grooter kwaad voor te komen, zouden wij het arrest willen bewaard zien, maar niet als *straf*, alleen als *preventief middel*.

Dat het in alle andere gevallen, waarin wij het tegenwoordig nog wel eens toegepast vinden, spoedig uit onze wetten en reglementen moge verdwijnen, is onze hartgrondige wensch, dien wij niet minder hartelijk hopen, dat gedeeld moge worden door hen, die in eenig opzigt met de herziening van dezelve belast zijn of zullen worden, hoewel wij vreezen, dat onze stem in dezen veel overeenkomst zal hebben met die waarvan gesproken wordt in het eerste gedeelte van Jou. I. 25.

Augustus 1848.

L.:

TACTIQUE DE CAVALERIE.

EVOLUTIONS SANS INVERSIONS.

(Suite et fin.)

ÉVOLUTIONS DE RÉGIMENT.

Je suppose un régiment manœuvrant avec six escadrons ainsi désignés: Escadron *de droite*, Escadron *Villeroy*, Escadron *Laroche*, Escadron *Manoury*, Escadron *Monriot*, Escadron *de gauche*.

Ainsi qu'il a été dit, l'escadron de droite et l'escadron de gauche changent seuls de nom, suivant leur position dans la ligne, et en colonne sont appelés: *escadron de tête* ou *dernier escadron*, suivant leur position dans la colonne.

Si le régiment était réduit à trois escadrons, celui du centre, soit en bataille soit en colonne, serait désigné par les mots *escadron du centre*.

784. A corriger et à y ajouter pour les alignemens sur le centre; la ligne étant tracée à 30 pas en avant, le colonel fait porter en avant et aligner sur cette ligne un des escadrons du centre (le 3e. par exemple), et quand il est correctement aligné, il commande: 1°. garde à vous; 2°. sur l'escadron *Laroche*—par escadron—à droite et à gauche—alignement; 3°. fixe.

Ce qui s'exécute successivement par chaque escadron, comme il est dit pour l'alignement sur l'aile droite et pour l'alignement sur l'aile gauche.

785. Rectifier ainsi le commandement: le colonel commande 1°. garde à vous; 2°. à droite (ou à gauche ou sur l'escadron *Manoury*—à droite et à gauche)—alignement; 3. fixe.

791. Supprimé, inutile.

794. Supprimé, parcequ'il est complètement inutile, d'après ce système, d'avoir deux manières de doubler ou dédoubler en colonne, et c'est un soin de moins pour le chef.

798 et 799. Supprimés comme inutiles par les mêmes motifs.

813. Changer ainsi le commandement: pour former la colonne serrée sur un escadron du centre (le 3e. par exemple), le colonel commande: 1°. garde à vous; 2°. sur l'escadron *Laroche*—*la droite en tête*—formez la colonne serrée; 3°. marche. En tout du reste comme l'ordonnance.

815. Changer ainsi le commandement: 1°. garde à vous; 2°. sur l'escadron *Manoury*—*la gauche en tête*—formez la colonne serrée; 3°. marche. Tout comme l'ordonnance.

819. Changer ainsi le commandement: 1°. garde à vous; 2°. sur l'escadron *de droite*—formez la colonne serrée; 3°. marche. Tout comme l'ordonnance, sauf les corrections générales indiquées précédemment.

820. Ajouter: le régiment étant en bataille, pour former la colonne serrée sur un des escadrons des ailes, le colonel commande: 1°. sur l'escadron *de droite*—*la droite en tête* (ou *la gauche en tête*)—formez la colonne serrée; 3°. marche.

825. Rayé comme inutile, et par les mêmes motifs rayer 827.

833. Établir ainsi le commandement, le colonel commande: 1°. garde à vous; 2°. vers *la gauche* (ou vers *la droite*)—formez les escadrons; 3°. marche; et les capitaines commandent successivement vers *la gauche* (ou vers *la droite*)—formez l'escadron; guide à droite ou guide à gauche, ou à droite ou à gauche alignement.

834 et 836. Rayés, devenus inutiles, ainsi que 838 et 841.

842. En corrigeant ce mouvement, on pourrait adopter la méthode proposée par M. le général DEJEAN, que j'ai reconnue préférable après l'avoir contredite.

849. Rayé, devenu inutile, en ajoutant au n°. 848 au commandement : *ou par les ailes gauches*. Mais l'un et l'autre peuvent être regardés comme seulement une ressource en certains cas, la destruction de l'inversion ne rendant jamais nécessaire de s'en servir, et permettant de les remplacer par un demi-tour par pelotons, ce qui n'est pas un petit avantage.

850. Établir ainsi le commandement : 1° garde à vous ; 2° *par la droite (ou par la gauche)*—par pelotons—rompez les escadrons ; 3° marche ; et les commandemens des capitaines : *par la droite (ou par la gauche)*—par pelotons—rompez l'escadron.

851. A rayer comme inutile. On a ainsi les mains déliées tout-à-fait, par la faculté de rompre indistinctement par l'une ou l'autre aile sans autre règle que le terrain et sans aucun inconvénient, puisque les escadrons des ailes du régiment et les pelotons des ailes des escadrons son alternativement pelotons ou escadrons de droite ou de gauche, selon leur position et non plus à poste-fixe.

852. Rectifier les commandemens comme au n°. 850. Faire les mêmes corrections aux numéros 853 et 854, en ajoutant à ce dernier *au trot* ; corriger de même 855, et rayer 856 devenu inutile.

ART. 3, 859 et 860, supprimés comme inutiles.

Voici le premier exemple de l'immense avantage de ce système ; c'est que dans quelqu'ordre que soit la colonne ou la forme également, et sans plus d'inversion en un sens que dans l'autre, en bataille sur ses deux flancs.

D'après ces principes, 861 doit être rectifié ainsi : remplacer par les mots *du côté opposé aux guides*, etc., les mots *dans l'ordre inverse* qu'il faut rayer.

864 et 865. Supprimés comme inutiles, en

rayant les mots *la droite en tête* au n°. 862, et les mots *la colonne marchant la gauche en tête* au n°. 863. C'est encore un exemple concluant de l'avantage de ce système.

866 Établir ainsi le commandement : 1° garde à vous ; 2° *vers la gauche (ou vers la droite)*—en avant en bataille ; 3° marche ; et corriger en conséquence les commandemens des capitaines et des chefs de pelotons.

867, 868 et 869. Supprimés, devenus inutiles.

Voici donc un régiment formé en avant en bataille, n'importe qui est en tête, et sur l'un aussi bien que l'autre flanc de la tête de colonne, sans inversion gênant plus tard, sans la moindre hésitation et simplement d'après les indications de terrain. Quel immense avantage !

871. Établir ainsi le commandement : garde à vous ; *par demi-tour à gauche (ou par demi-tour à droite)*—face en arrière en bataille ; 3° marche. Ajouter aux commandemens des capitaines et chefs de pelotons, les indications pour la formation par demi-tour à droite, rayer à la fin de l'explication les mots *la gauche en tête*, et les remplacer par les mots *vers la droite* ou *vers la gauche*, et supprimer les n°s 872, 873, 874, devenus inutiles.

Ce nouvel exemple si concluant de la grande facilité résultant de ce système, prouve en outre qu'il en résultera pour tous moins de chances de se tromper ; car le côté du demi-tour étant indiqué par le colonel, il ne peut y avoir erreur ; et le commandement étant infiniment plus distinct que celui actuel du commandement pour se former face en arrière sur la tête, il n'en résultera plus de désordres. Je crois donc ce commandement préférable pour la clarté, peu discutable pour la justesse, et rendant inutile l'indication du côté du développement en bataille, qui doit naturellement avoir lieu du même côté que le demi-tour.

875. Établir ainsi le commandement : 1° garde à vous ; 2° *vers la droite (ou vers la gauche)*—sur la tête de la colonne—face en arrière en ba-

taille; 3°. marche. Pour bien faire comprendre tout l'avantage de ce changement, voici, par exception, la correction complète de ce numéro. Rayer les mots *la droite en tête* de l'indication de la position; établir le commandement comme il est dit; rayer dans le premier paragraphe les mots *ordre inverse* et ajouter après le mot *bataille* les mots *vers la droite* ou *vers la gauche*. Dans le paragraphe après le commandement « peloton demi-tour à gauche, » ajouter *ou pelotons demi-tour à droite*, et rayer les nos. 876, 877, 878, devenus inutiles.

Par la conservation des mots *sur la tête de la colonne*, ce commandement, différant essentiellement de celui pour se former sur la queue, ne sera plus confondu avec lui. C'est en effet une chanson toute différente, dont l'air ne peut plus se confondre avec l'autre.

880. Ici, je ne vois aucun changement à faire, parcequ'il est évident pour les escadrons qui sont dans l'ancienne direction, qu'ils doivent se former du côté laissé libre par les autres escadrons, derrière lesquels le bon sens dicte qu'ils ne peuvent aller se placer.

882 et 883. Supprimés, devenus inutiles; et par la même raison, rayer aussi 886 et 887.

Où pourrait ajouter ici les mouvemens indiqués par M. le général DEJEAN, pour les cas où la colonne ayant changé de direction, devrait être formée en bataille, faisant face à la nouvelle direction ou lui tournant le dos. Ainsi, par exemple, la colonne ayant tourné à droite, pour la former en bataille faisant face à la nouvelle direction, le colonel, après l'avoir arrêtée, commande: 1°. *garde à vous*; 2°. *pour les trois* (ou *les deux* ou *les quatre*) *premiers escadrons—par demi-tour à gauche*—face en arrière en bataille; — et *pour les trois* (ou *les quatre* ou *les deux*) *derniers escadrons—à droite en bataille*; 3°. *marche*. Chaque portion de la colonne ayant exécuté son mouvement, les escadrons qui ont fait demi-tour par pelotons et en avant en bataille, complètent leur mouvement par un demi-tour à droite par pelotons.

La colonne ayant tourné à droite et étant arrêtée, pour faire face au côté opposé à la nouvelle direction, le colonel commande: 1°. *garde à vous*; 2°. *pour les trois* (ou *les deux* ou *les quatre*) *premiers escadrons* — par demi-tour à gauche—face en arrière en bataille; et pour les trois (ou les quatre ou les deux) derniers escadrons—à gauche en bataille; 3°. *marche*. Si la colonne a tourné à gauche, dans ces deux cas mêmes principes et mouvemens analogues.

Pour faire face au côté de la nouvelle direction, le commandement pour les trois premiers escadrons n'est pas exact, car son effet est de les former tournant le dos au côté auquel on veut faire face; mais le mouvement des trois derniers escadrons, terminé long-temps avant le leur, indique de reste aux commandans des trois premiers escadrons qu'ils ont à faire demi-tour dans ce cas, de même que dans le mouvement pour faire face au côté opposé à la nouvelle direction, il leur indique qu'ils doivent rester dans cette position.

888. Établir ainsi les commandemens: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron Manoury* (ou *Laroche* ou *le dernier escadron*) — *vers la gauche* (ou *vers la droite*) — *en avant en bataille*; 3°. *marche*. Corriger en conséquence le commandemens des capitaines, et rayer 889, devenu inutile.

890. Établir ainsi les commandemens: 1°. *garde à vous*; 2°. *par demi-tour à gauche* (ou *par demi-tour à droite*) — sur l'escadron *Laroche* (ou *Villeroy* ou *de tête*) — face en arrière en bataille; 3°. *marche*. Corriger en conséquence les commandemens des capitaines et rayer 891 devenu inutile.

892. Ajouter en principe général: dans toutes les formations centrales en avant ou en arrière en bataille, le commandement général indique de quel côté l'escadron base de formation doit exécuter son mouvement. Ainsi, dans la formation en avant, les escadrons placés en avant de celui désigné, savent qu'ils doivent faire demi-tour du côté opposé à celui indiqué pour le développement de cet escadron et de ceux qui

suivent; et dans la formation face en arrière, les escadrons placés en arrière de celui désigné, savent qu'ils doivent se développer du côté opposé à celui indiqué pour le demi-tour de cet escadron.

893. Rayer les mots *la droite en tête*. 894. Rayer les mots *la colonne serrée ayant la gauche en tête*; et rayer complètement 895, 896 et 897, devenus inutiles.

Mêmes corrections à 899 et à 900; rayer 901 et 902, devenus inutiles.

903. Établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron Laroche (ou Manoury ou sur le dernier escadron) — par la droite (ou par la gauche) — déployez la colonne*; 3°. *marche*. Corriger en conséquence les commandemens des capitaines, et ajouter à la fin de cet article: dans tous les déploiemens de colonne serrée, le commandement indique le côté vers lequel doivent se déployer les escadrons en avant de celui base du déploiement. Les escadrons en arrière de celui-là se déploient du côté opposé.

904 et 905. Supprimés comme devenus inutiles.

906. Établir ainsi le commandemens: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron de tête — par la gauche (ou par la droite) — déployez la colonne*; 3°. *marche*; et corriger en conséquence le commandemens des capitaines.

907, 908, 909, 910. Supprimés comme inutiles.

914. Rayez les mots *la droite ou la gauche en tête*. Rayer les mots *la contre-marche* et les remplacer par les mots: *un demi-tour par pelotons*, et ajouter à la suite de ce paragraphe: il en est de même pour la déployer sur un de ses flancs, en arrière du point occupé par la tête de la colonne.

Ce sont encore là des exemples bien concluans de la supériorité de ce système.

912. Établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron de tête — par la gauche (ou par la droite) — en échelons — déployez la colonne*; 3°. *marche*. Corriger en con-

séquence les commandemens des capitaines, c'est-à-dire comme pour les mouvemens précédens, les rendre applicables aux deux côtés, et supprimer 913 devenu inutile.

927. Ajouter, après le commandement « pelotons demi-tour à droite, (ou demi-tour à gauche); et après celui » pelotons demi-tour à gauche « celui (ou demi-tour à droite), et supprimer 928 devenu inutile.

931. Établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *changement de front — en avant — de l'aile droite*; 3°. *marche*.

932. Rectifier en conséquence le commandement qui y est indiqué.

933. Rayer les mots *dans l'ordre inverse* et les remplacer par ceux *en arrière d'un aile*; et dans le commandement, rayer les mots *ordre inverse* et les remplacer par ceux *en arrière de l'aile droite (ou gauche)*.

934 et 935. Supprimés, seront exécutés en les décomposant, c'est-à-dire en exécutant les mouvemens 931 ou 933 et faisant prévenir l'escadron de tête de faire face en arrière dès qu'il sera formé; les autres suivront son exemple.

936. Établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron Manoury (ou Laroche) — changement de front à droite*; 3°. *marche*. Faire la même correction au commandement du n°. 937.

938. Rectifier les commandemens des capitaines comme à l'école d'escadron.

954. Établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur les escadrons Laroche et Manoury — en colonne double (ou sur l'escadron Monniot — par pelotons) — en avant passé le défilé*; 3°. *marche*.

964. Pour reformer la ligne après avoir dépassé celle qui était en avant, établir ainsi le commandement: 1°. *garde à vous*; 2°. *vers la gauche (ou vers la droite) — en avant en bataille*; 3°. *marche*.

965. Même rectification au commandement pour former les escadrons.

966. Rectifier le commandement comme il est

dit pour le face en arrière en bataille sur la tête de la colonne.

Voici donc toutes les évolutions de régiment passées en revue, et je crois devoir terminer cet examen par la supposition d'une position faisant ressortir dans tout son jour, l'avantage immense de ce système sur celui actuel.

Un régiment en bataille a lancé, par une cause quelconque, son 3e et son 4e escadrons en fourrageurs; le colonel a fait boucher le vide en faisant appuyer à droite les 5e et 6e. Il porte son régiment en avant, en faisant sonner le ralliement et faisant dire aux capitaines des escadrons qui se rallient, de se former sur les ailes de la ligne; l'un sur l'aile droite, l'autre sur l'aile gauche.

Dans cette position, il ne peut faire aucun mouvement, surtout une formation de colonne serrée, sans risquer d'avoir pour résultat toute autre chose que ce qu'il veut; car voulant, par exemple, se former sur le centre, s'il commande *sur le 3e escadron formez la colonne serrée*, comme cet escadron est à la droite de la ligne, on va se former sur l'aile droite et non sur le centre. Avec le système proposé, plus d'inconvénient de ce genre ni d'aucun autre, parceque dans ce même cas, le 3e escadron, en se plaçant à la droite, devient escadron de droite, et le 4e à la gauche devient escadron de gauche; et si le colonel, voulant se former sur le centre (le 3e escadron d'après le système actuel), commande: *sur l'escadron Monriot (qui était le 5e et se trouve le 3e) formez la colonne serrée*, qui donc pourra se tromper et aller se former sur l'ancien 3e escadron, devenu escadron de droite?

Dans un cas de ralliement à la barbe de l'ennemi, n'est-ce donc pas un avantage immense que cet ordre, qui permet qu'un régiment soit tout retourné et ses escadrons mêlés et changés de place, sans cesser d'être parfaitement en état de faire tout ce qu'on veut et juste comme on le veut.

Après un tel exemple, qui me semble à lui

seul plus que concluant, et après une application si détaillée de ce système aux évolutions de régiment, il me paraît inutile de suivre encore pied-à-pied les évolutions de ligne. Les changemens à y faire dans les commandemens se déduisent naturellement des règles générales posées en tête de ce système et des évolutions de régiment. Cependant, pour mieux en démontrer la facilité, je vais en faire l'application à quelques-uns des mouvemens les plus compliqués des évolutions de ligne.

ÉVOLUTIONS DE LIGNE.

On suppose une division composée de deux brigades, chacune de trois régimens, chacun de quatre escadrons.

1re Brigade: maréchal-de-camp CURVO. 2e brigade: maréchal-de-camp MAURICE. La division étant en bataille, la former en colonne serrée sur le 1er escadron du 3e régiment de la 1re brigade.

Le lieutenant-général commande: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur le premier escadron—du régiment de gauche—de la brigade Curvo—la droite en tête (ou la gauche en tête)—formez la colonne serrée*; 3°. *marche*.

Le maréchal-de camp CURVO commande: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron de droite—du régiment de gauche—la droite en tête (ou la gauche en tête)—formez la colonne serrée*; 3°. *marche*. Les colonels de la brigade commandent: celui du régiment de gauche: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron de droite—la droite (ou la gauche) en tête—formez la colonne serrée*; 3°. *marche*. Les colonels des deux autres régimens: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur l'escadron de droite—du régiment de gauche—la droite (ou la gauche) en tête—formez la colonne serrée—pelotons à gauche*, etc.

Le maréchal-de-camp MAURICE commande: *sur l'escadron de droite—du régiment de gauche—de la brigade Curvo—la droite (ou la gauche) en tête—formez la colonne serrée*. Les colonels

de cette brigade répètent ce commandement, etc., comme l'ordonnance.

Pour former la colonne serrée sur le dernier escadron de la première brigade, le lieutenant-général commande: 1°. *garde à vous*; 2°. *sur le dernier escadron de la brigade Curto—la droite en tête (ou la gauche en tête)—formez la colonne serrée*; 3°. *marche*.

Le maréchal-de-camp CURTO commande: *sur l'escadron de gauche du régiment de gauche—la droite (ou la gauche) en tête—formez la colonne serrée*.

Le maréchal-de-camp MAURICE commande: *sur l'escadron de gauche de la brigade Curto—la droite (ou la gauche) en tête—formez la colonne serrée*.

Les colonels répètent ces commandements, etc., comme l'ordonnance, d'où ces mouvements devraient bien disparaître, et, comme le dit M. le général DEJEAN, être remplacés par la formation en colonne serrée de chaque régiment, se formant ensuite en une seule colonne.

Pour déployer la colonne serrée sur le 1er escadron de la 2e brigade, le lieutenant-général commande: *sur le 1er escadron de la brigade Maurice—par la droite (ou par la gauche)—déployez la colonne*.

Le maréchal-de-camp MAURICE commande: *sur l'escadron de tête du 1er régiment—par la gauche (ou par la droite)—déployez la colonne*.

Le maréchal-de-camp CURTO commande: *sur l'escadron de tête de la brigade Maurice—par la droite (ou par la gauche)—déployez la colonne*.

Je me borne à ces exemples; mais comme j'ai fait sur l'ordonnance toutes les corrections que nécessiterait l'adoption de ce système, je déclare que ce sont les mouvements où les changements dans les commandements sont les plus considérables; que dans les autres mouvements, ils sont généralement comme ceux indiqués pour un régiment; et que dans beaucoup d'évolutions, les commandements n'ont aucun changement à subir.

Puisse la simplicité, le sans-fard de cet exposé de mes recherches sur un sujet déjà fort

peu poétique, ne pas lui valoir les dédains de nos officiers de cavalerie.

J'espère, au contraire, que cette question sera examinée par eux avec attention; et je désire, pour prix de mon travail, qu'une critique approfondie fasse justice, à n'y plus revenir, de mes idées si elles sont fausses; mais qu'aussi tous ceux qui les reconnaîtront justes, et chez qui je serai parvenu à faire naître la conviction qui guide ma plume, fassent leurs efforts pour les faire adopter. Ils auront rendu service à la cavalerie, en augmentant sa mobilité et sa puissance tactique.

ALEXANDRE ITIER.

Capitaine au 10e Régiment de Chasseurs à cheval.

Note N°. 4 (Zie Blz. 41, N°. 1.).

J'ai été amené à préférer pour désigner les escadrons du centre, les noms des officiers les commandant présentement, par de longues réflexions, que je crois devoir exposer pour prévenir les objections.

Conservé aux escadrons des numéros, était impraticable; ces numéros et les erreurs très-faciles auxquelles ils auraient entraîné les officiers devenant alternativement de 2e, 5e, de 3e, 4e, sans que rien le leur rappelât, étaient une des grandes bases de l'inversion; il fallait donc trouver un mode de désignation ne changeant pas et qui par lui-même fût toujours aussi présent aux chefs et pour ainsi-dire leur sautant aux yeux.

J'avais donc à choisir entre la désignation des escadrons par des noms de batailles ou d'hommes célèbres, ou par des couleurs, ou par les noms de leurs chefs présents.

La désignation par des noms célèbres était séduisante; mais elle eût pu engendrer des querelles; car ce nom donné aux hommes d'un escadron ayant eu plusieurs affaires malheureuses, ou moins bien tenu qu'un autre, eût pu être considéré comme sobriquet injurieux. De plus, les effigies de ces noms n'étant pas présentes,

un colonel aurait eu grande peine quelquefois à se souvenir de la place en ligne de l'escadron *Charlemagne* ou *Turenne*, surtout après quelques mouvemens ayant successivement fait passer ces escadrons du n°. 2 au n°. 5, et il en serait souvent résulté des mouvemens opposés à ceux dont il avait la volonté, ou du moins sur un autre point de sa ligne.

Rien ne peut parer à ces inconvéniens. Ce moyen est donc inadmissible.

La désignation par couleurs n'eût été praticable qu'en donnant aux escadrons du centre des couleurs simples, telles que rouge, noir, jaune, blanc, bien distinctes entr'elles à la vue et à l'oreille par le son de leur nom; mais comme ce signe du pompon eût été peu saillant à la distance où se tient nécessairement un colonel, il eût fallu à chaque escadron un fanion de sa couleur. L'infanterie, il est vrai, fait usage de ce signe; mais chez elle, emmanché à un bâton de 2 pieds de long et gros comme le doigt, s'introduisant dans le canon du fusil du guide, et sans fer ou aucune distinction qui le puisse faire rentrer dans la classe des étendards ou drapeaux, ce fanion n'est de nulle conséquence. Tandis que dans la cavalerie il y aura nécessité d'attacher ce fanion à une lance; elle sera armée d'un fer ou bout quelconque, ce qui la fera rentrer dans la classe des armes de guerre; puis la guerre d'amour-propre s'en mêlera. Un colonel fera border ses fanions en soie; son voisin, pour mieux faire, bordera les siens en argent; un troisième en or. L'un y mettra des grenades, l'autre des cors de chasse, le troisième des lances, le tout avec le n°. du régiment; et en un tour de main la cavalerie légère, qui ne peut porter en guerre ses étendards de régiment, se trouvera avoir par escadron une manière d'étendard parfois fort embarrassant; car il sera, par ses enjolivures, devenu pour l'ennemi une espèce d'étendard et par conséquent de trophée. De plus, deux fanions perdus ou cassés, et le chef sera embarrassé.

Ce moyen ne me semble donc pas plus admissible que celui des noms célèbres.

Quant à la désignation des escadrons par le nom des officiers qui les commandent dans l'instant, si l'on admet qu'un colonel connaît par leurs noms les capitaines-commandans de son régiment, et je ne pense pas qu'on me refuse cette concession, je ne vois en vérité pas d'embarras pour lui à dire le nom de gens dont il voit la figure, et pour eux à entendre leur nom tout aussi bien qu'un numéro qui aurait de plus l'inconvénient de changer.

Si l'on objecte qu'un boulet produit des mutations, je dirai que le capitaine en second, le lieutenant en premier et tout les autres officiers qui successivement seront dans le cas de remplacer le capitaine-commandant, sont tout autant de la connaissance du colonel. Je ne vois donc pas une objection sérieuse à ce moyen; car je ne pense pas qu'on regarde comme telle celle d'inféoder en quelque sorte, par cette désignation, les escadrons à leurs capitaines. C'est une de ces objections qui, selon moi, ne méritent pas de réponse. Avec de pareils scrupules, il faudrait défendre à un colonel de dire mon régiment et mes officiers; car ils ne lui appartiennent pas. Restons soldats et ne tombons pas dans le procureur.

Je crois donc que ces dénominations pour les escadrons sont les seules admissibles; qu'elles rempliront parfaitement le but; et, qui plus est, que les commandemens y gagneront en clarté par la grande différence des sons. Ainsi, par exemple, aujourd'hui les commandemens 2e, 3e, 4e, 5e et 6e escadrons, surtout 2e et 6e, sont à chaque instant confondus et si mal entendus, qu'on ne sait souvent lequel a été prononcé; tandis que: escadron de droite, escadron de gauche, escadron Villeroy, escadron Laroche, escadron Manoury, sont autant de sons forts distincts, qu'il n'est pas plus possible de confondre qu'escadron de tête avec dernier escadron.

Du reste, il faut opter entre les numéros avec

les inversions, et une autre distinction et plus d'inversions.

Note N°. 2 (Zie Blz. 42, N°. 1.).

Les ruptures par la gauche et les mouvemens en résultant étant supprimés, l'instruction des recrues, pour arriver à l'école d'escadron, se trouve raccourcie de 17 leçons, ce qui fait près de 5 semaines; et pour l'école d'escadron, de 6 leçons à peu près, ce qui fait au moins une semaine. C'est donc 6 semaines de gagnées pour avoir les hommes dans le rang. Cette suppression est sans aucun inconvénient pour le système ou pour la mobilité des troupes. En effet, supposons le cas où un régiment en bataille n'a pas de place ni de débouché devant lui ou à sa droite et veut rompre par la gauche, rien n'empêche de faire d'abord pelotons à gauche et commander ensuite par quatre.

Si le régiment doit rompre par la gauche pour marcher en avant de son front, au commandement par la gauche par quatre fait et répété par le capitaine, le chef du peloton de gauche de l'escadron de gauche commande par quatre; au commandement marche répété par lui, son peloton rompt et est suivi par chacun des autres pelotons de l'escadron rompant par la droite, au commandement de leurs chefs, fait à temps pour joindre la queue du peloton précédent. Pour ces cas exceptionnels, qui ne

devraient pas arrêter pour une chose de cette importance, il ne résulte donc aucun inconvénient de cette méthode. Reste l'objection de l'impossibilité, en marchant par quatre, de se former à droite en bataille ou sur la gauche en bataille; mais cette même impossibilité existe aujourd'hui pour la colonne par quatre la droite en tête; de même qu'on ne peut, la gauche en tête, la former à gauche ou sur la droite en bataille. On pourvoira donc à ces formations comme on le fait aujourd'hui, en formant les pelotons.

Les inconvéniens de cette suppression me paraissent donc nuls et ses avantages sont: diminution de 6 semaines sur le temps nécessaire à l'instruction complète des recrues; meilleure exécution de ces ruptures; s'opérant toujours dans chaque peloton par la droite, et des formations qui en sont la suite, s'opérant toujours aussi dans chaque peloton du même côté; enfin affranchissement complet de soins de la part du chef de savoir ou se rappeler de quel côté on a rompu, et divorce complet entre les mouvemens, dont pas un seul n'a plus l'obligation d'être la conséquence d'un autre.

Les officiers, cet ordre de colonne par quatre étant adopté, marcheraient toujours sur le flanc gauche de leur troupe.

Du reste, adopté ou non, ceci n'influe en rien sur le système. La question est seulement de s'affranchir des inconvéniens de la méthode actuelle, ou de les maintenir.

BOEKBEORDEELING.

HOLLOWAY-PILLEN voor een jong officier, of venken aan mijnen broeder, bij zijn verlaten der Koninklijke Militaire Akademie, 5de en laatste Aflevering. 's Gravenhage bij de Erven DOORMAN.

Deze aflevering bevat het VIIe hoofdstuk, omgang in de wereld, finantiën en studie, en het VIIIe de toekomst. Na betoogd te hebben dat de officier zich niet aan het verkeer in de wereld mag onttrekken, maar dat hij zoowel aan zijnen stand als aan zich-zelfen verplicht is in beschaafde kringen te verschijnen, onderzoekt de Schr. in welke standen der maatschappij de officier zich bij voorkeur moet bewegen. Met eenige fiksche en juiste trekken teekent hij het voor- en nadeel van het bezoeken der hoogste kringen onzer samenleving, en de gevaren die het te laag afdalen, naar zich sleept. Hij zegt vervolgens: vermijd dus deze uitersten, en bepaal u veel eer tot het verkeer met die menschen, wier maatschappelijke positie nagenoeg met de uwe overeenkomt, en hij wie gij dus overeenstemming van smaak, denkbelden, gevoelens en behoeften vindt. Gewis een raad die iedereen zal goedkeuren, wie nagegaan heeft hoe naauwkeurig die maatschappelijke positie van den officier, door des Schr. beschouwingen wordt afgebakend.

De omgang met vrouwen bekleedt wijders, gelijk men verwacht zal hebben, eene belangrijke plaats tusschen die onderwerpen waaromtrent hij zijnen jeugdigen lezer in dit hoofdstuk wenken en raadgevingen aanbiedt. Dit gedeelte is weder uitmuntend bewerkt, en wij weten niet wat wij daarin het meeste prijzen zullen, of het vloeiende der voordragt, of de treffende waarheid der opmerkingen, of het gegronde der waarschuwingen die er het gevolg van zijn.

Doch, weet de Schr. dichterlijke uitdrukkingen te vinden daár, waar hij spreekt over het beoorlijke van den omgang met deugdzaame vrouwen, hij deinst er niet voor terug, om met duidelijke woorden en zonder omwegen op het kwaad te wijzen wat voortspruit uit losbandigheid en ontucht.

Datgene wat hij aangaande de finantiën zegt, getuigt van den diepen blik dien hij in het officiers-leven heeft geworpen. Ofschoon het eene zaak van algemeene bekendheid is, heeft hij teregt begrepen, dat men niet dikwerf genoeg met bewijzen kan staven, hoe er volstrekt geene verhouding bestaat, tusschen het decorum hetwelk men eischt dat de officier in acht zal nemen, en de bezoldiging die hem is toegekend. Om te mogen huwen — zegt hij — moet de officier bewijzen, dat hij zeshonderd gulden boven zijn tractement heeft; weldra zal het raadzaam zijn, dat hij ditzelfde bewijze om tot den officiers-stand te kunnen geraken.

AMBERT heeft reeds aangemerkt, hoe grievend het is voor den militair, aan wien men leerde, eer boven voordeel te stellen, dat hij altijd de triviale kreet *geld, geld!* moet laten hooren; doch hij die optreedt om de zedelijke en stoffelijke belangen van den kriegsstand te behartigen, mag daarvoor niet terugschrikken. Wie ook zal er hem verwijtingen over doen? Zij immers, van wie ze kunnen uitgaan, aarzelen niet om in hunne overmagt diezelfde kreet tegen zijne onmagt te uiten.

Ook de Schr. poogt derhalve verbeteringen te erlangen, doch — het moge als lood op de schouderen van den jongen officier drukken — het kwaad is aanwezig, en aan zijnen ouderen makker blijft verder niets over, dan ernstig tot orde en zuinigheid aan te manen: hem te

doen letten op de gevolgen zijner eerste overtreding van die ijzeren wet, en hem den afgrond te toonen, dien hij-zelf voor zich graven zou.

Hiervan kwijt de Schr. zich meesterlijk; door eene met smaak en oordeel gekozen vergelijking, waarin ernst en luim hand aan hand gaan, doet hij de rampspoedige gevolgen van het schulden maken uitkomen, en hij geeft verder zulke weldoordachte raadgevingen, dat men genegen zou zijn uit te roepen: hij die dit leest en verzuimt zich in acht te nemen, maakt zich aan dit verzuim willens en wetens schuldig.

De aanmerking echter van den Pruisischen officier wilde ons om verscheidene redenen niet smaken; wij hadden haar natuurlijker gevonden in den mond van den woekeraar, op bladz. 207. En waarom beiden maar niet eenvoudig Nederduitsch laten spreken; de Schr. van de Holloway-pillen behoeft dergelijke hulpmiddelen niet om zijne lezers te boeien.

En laatste middel eindelijk, om buiten schulden te blijven — zoo vervolgt hij — is lust tot bezigheid, en leidt dit er hem toe, om over de studie te spreken. Er is veel te zeggen ten gunste van het beoefenen der wetenschappen; de Schr. heeft daartoe reeds gebruik gemaakt van menige gelegenheid die zijne beschouwingen hem aanboden; hier evenwel doet hij ook in het bijzonder acht geven op de redenen die er den officier, en wel bepaaldelijk den Nederlandschen officier, in zijne zoo geheel eigenaardige omstandigheden, toe moeten aanzetten. Zijne

teregtwijzingen zijn weder hoogst gepast en zijne eischen zeer billijk. Hij begeert niet dat de jonge officier bij zijne boeken zal zitten te verbleeken; hij spoort hem zelfs tot uitspanning aan, doch tot het nut dat hij wil stichten, behoort ook: te bewerken, dat de genoegens der wereld, dat alles wat men uitspanning noemt, dien naam blijven verdienen.

De Schr. besluit zijn werk met eenige bespiegelingen over de toekomst; hij herinnert den jongen officier nogmaals aan het ware doel van zijne opleiding en van al de zorgen en moeite door hem-zelfen, door zijne betrekkingen en door den Staat daaraan ten koste gelegd. Hij ontvouwt hem kort en krachtig, het verhevene zijner roeping en hij vermaant hem met diepen ernst, om toch niets te verzuimen wat in zijn vermogen is, ten einde te kunnen beantwoorden aan datgene wat men in billijkheid van hem verwachten kan; en teregt, voegen wij er bij, want dit is ieder officier verplicht aan zijn geweten, aan zijne eer en aan zijn vaderland!

Het zal onnoodig zijn dat wij hier nog iets ter aanbeveling van de *Holloway-pillen* bijvoegen; de Heer KEMPEES, 2de Luitenant der Infanterie aan de Koninklijke Militaire Akademie, heeft zich als de Schr. doen kennen; dit is zijn eersteling in de Militaire letterkunde, zegt hij; het ware te bejammeren als het ook zijn laatste lettervrucht wezen zou. Wij slaan zijn boek digt, maar geenszins voor goed, want het verdient niet alleen gelezen, maar ook herlezen te worden.

CORRESPONDENTIE.

Het Artikel van den Heer R. uit A. is ontvangen. Het onderwerp waarover ZEd.Gestr. schrijft, verdient echter eene meer uitvoerige behandeling dan de tijd hem toeliet, die tusschen het voorval en het verzenden van zijn Artikel kan zijn verlopen. De *Militaire Spectator* hoopt later op deze en dergelijke zaken terug te komen; als de Heer R. het toestaat zou daarbij van zijn opstel op eene nuttige wijs gebruik gemaakt kunnen worden.

VERBETERINGEN.

In N°. 1. In het Artikel: Over het gebruik van mortieren bij de verdediging van vestingen.

Blz. 15, 2de kol., Reg. 1 v. b., staat: zunders, lees: huizen.
 „ 16, 2de „ „ 9 v. o., „ hoogtehoek, „ elevatiehoek.
 „ 19, 2de „ „ 12 v. o., „ vlugt, „ strekking.
 „ 24, 1ste „ „ 12 v. b., „ Acre, „ Aire.

In N°. 2. *Verschillende Beschouwingen.*

Blz. 58, 1ste kol., Reg. 15 v. b. te voegen achter het woord klasse: maar die hadden ook onder de uitgaven berekend moeten worden, en het credit zou het debet dan slechts vernietigen; en als men nu in aanmerking neemt, enz.

BIJLAGE II.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL. N°. 2.

(Maand Augustus 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het reg. veld-art., tot adj.: de kap. A. J. J. Dijkmeester, van het korps. Bij het 1ste reg. vest.-art., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. F. H. L. van Glansbeek, van het korps. Bij het reg. gren. en jag., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. H. F. C. Stass, van het reg. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl., reg.-adj. F. W. Del Campo genaamd Camp, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. A. J. Zencker, van het korps. Bij het 6de reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. A. Glimmerveen, van het 1ste reg. inf. Bij het 7de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. P. M. Gevelaer, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. H. T. Prins, van het korps. Bij het 1ste reg. drag., tot 2den luit.-instructeur: de 2de luit. J. J. J. Dubois, van het korps. Tot 2de luit*. bij het wap. der inf.: bij het 1ste reg. inf.: de serg.-tit. J. F. van Regteren, van het 1ste reg. art., en de wachtm. W. Jarman, van het 3de reg. drag.; bij het 2de reg. inf.: de serg. J. J. F. Janssens, van het 2de reg. art., de serg. T. Schneider van het 5de, en de sergⁿ.-maj*. J. van der Ree en G. J. ten Raa, respectvelijk van het 8ste en van het 3de reg. inf.; bij het 3de reg. inf.: de serg.-tit. D. H. A. Leers, van het 7de, de serg. H. J. Herbig, van het 4de, en de serg.-maj. F. van Altena,

van het 6de reg. inf.; bij het 4de reg. inf.: de adj.-onder-offic. F. J. Hogendoorn, van het reg. gren. en jag.; bij het 5de reg. inf.: de serg. A. C. van der Boon, van het 2de reg. art., de wachtm. N. J. Wagelmans, van het 2de reg. lans., de serg.-maj. C. N. Pereboom, van het 3de, de adj.-ond.-offic. D. D. P. van Herwaarden, van het 6de, de serg. R. J. L. van der Poel, van het 8ste, en de sergⁿ.-maj*. W. Pieters en H. Pilger, beiden van het 6de reg. inf.; bij het 6de reg. inf.: de serg.-maj. F. N. Boer, van het reg. gren. en jag., de serg. A. J. de Koff en de serg.-maj. P. J. J. Stoop, beiden van het korps, de serg.-maj. A. van den Hurk, van het 5de, en den serg. W. Bellaard Lormier, van het 3de reg. inf.; bij het 7de reg. inf.: de serg. J. G. Buhler, van het korps; bij het 8ste reg. inf.: de sergⁿ. H. A. van der Groesen, van het 1ste reg. inf., W. F. van Regteren en J. Strohmendorffer, beiden van het korps, alsmede de serg.-maj. W. Zahn, mede van het korps. Tot 2de luit* bij het wap. der inf. van het leger in Oost-Indiën: de kadets G. L. C. Tihon en L. J. F. Timmermans, herkomstig van de Kon. Mil. Akademie; de serg. W. B. Graas, van het 5de reg. inf.; de adj.-ond.-offic. H. H. G. Peltzer, à la suite van het kol. werf-depôt, en den serg.-maj. W. J. Döderlien de Win, van het reg. gren. en jag. Tot 2de luit*. bij het korps der genie en sappeurs in Oost-Indiën: de kadets M. A. van Walcheren en H. W. A. le Clercq, herkomstig van de Kon. Mil. Akademie. Bij den plaats. staf, tot kol. en plaats. komm. der 1ste kl. te Maastricht: de luit.-kol. D. E.

Wilhelmie, van het 3de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. Lopez Suasso Dioz da Fonseca (A. L.) van het 1ste reg. inf. Bij het 3de reg. inf., tot luit.-kol.: de maj. C. A. Oudemans, van het 7de reg. inf. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. P. Straadsheim, van het korps. Tot 1sten luit.: de 2de luit. E. Nieuwenhuizen, van het reg. gren. en jag. Bij het 4de reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. A. Gijsen, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. H. P. Everts, van het korps. Bij het 7de reg. inf., tot maj.: de kap. Jonk. C. P. S. Vrijbergen van der Does, van het 8ste reg. inf. Tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. A. de Haas, van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. P. G. Snoers, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. W. van der Goes, van het korps.

Verplaatsingen.

Bij het 2de reg. lans.: de ritm. J. C. Fundter, van het 1ste reg. lans., gedetacheerd bij het Dep. van Oorlog. Bij het reg. veld-art.: de kap. L. E. Weimer, van het 1ste reg. vest.-

art. Bij het 2de reg. vest.-art.: de 2de luit. J. C. Baud, van het 1ste reg. vest.-art. De offic. van gez. der 3de kl. C. A. A. Kieckens, van Bergen-op-Zoom naar Leyden. De paarden-arts F. C. Hekmeijer, van Amersfoort bij de Kon. Mil. Akademie te Breda. Bij de bat^a. gren. van het reg. gren. en jag.; de 2de luit. A. L. C. G. Vijgh, van het 1ste reg. inf.

Eervol ontslagen.

De kap.-adj. A. A. Tindal, van het 1ste reg. vest.-art., uit de betrekking van adjudant.

Op het traktement van non-activiteit gesteld in afwachting van nadere beschikking.

De 1ste luit. C. W. Joost, van het 2de reg. inf. De 1ste luit. F. M. B^{on} van der Capellen, van het 1ste reg. lans., instructeur bij de rij-school van Kon. Mil. Akademie.

Gepensionneerd.

De kap. G. H. J. Siborgh, van het 3de reg. inf. De 1ste luit. J. A. Poletta, van het 8ste reg. inf.

Overleden.

De kap. M. Biemans, van het 6de reg. inf. De offic. van gez. der 2de kl. L. C. A. von Gebauer.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Zelfs-ontbranding bij slaghoedjes. — Bezuiniging op de uitgaven voor kleeding der Officieren. — Mantels.

In de tegenwoordige omstandigheden, waarvan men nog geenszins weet werwaarts zij ons voeren zullen, achten wij het niet ongepast om het wapen der infanterie oplettend te maken op de mogelijkheid van zelfs-ontbranding die er bestaat bij een geladen geweer, dat eenigen tijd in dien toestand, en met het slaghoedje op den schoorsteen, blijft.

Wij herinneren ons, hoe in vroeger tijd de geweren soms weken achtereen geladen waren; nu en dan, doch zelden meer dan eenmaal in de acht dagen, werd de lading afgetrokken, en, nadat men het geweer schoongemaakt had, hernieuwd. Mogten dergelijke maatregelen andermaal gevorderd worden, dan zou het, naar ons oordeel, in ieder geval onvoorzigtig wezen om het slaghoedje bestendig op den schoorsteen te laten; maar aan nog grooter onvoorzigtigheid zou men zich hierdoor schuldig maken, wanneer dit hoedje gevuld was met een mengsel waarin kwikzilver voorkomt, dewijl, juist in dit ge-

val, het gevaar van zelfs-ontbranding aanwezig is.

De slaghoedjes bij ons leger in gebruik, zijn of te Delft vervaardigd, of aangekocht in België of Engeland; slechts onder de laatsten komen er voor die geen kwikzilver, maar een præparaat bevatten, dat uit chloorzure potasch, zwavel en kool is zamengesteld. Bij de zoodanigen behoeft men niet voor zelfs-ontbranding te vreezen, doch zij maken verreweg het kleinste getal uit, zoodat men wèl zal doen, wanneer men ze als niet voorhanden beschouwt, ten opzichte van ieder slaghoedje handelt alsof het met knal-kwikzilver gevuld is, en het derhalve nimmer lang achtereen op den schoorsteen laat van een geladen geweer.

De zelfs-ontbranding kan, naar de meening van een Duitsch schrijver (1), op de volgende wijze plaats grijpen. Vooraf echter moeten wij herinneren dat het slag-kwik-

(1) *Soldaten-freund*, 1846, bladz. 6368.

zilver vervaardigd wordt uit kwikzilver, salpeterzuur en wijngeest, en dat het salpeter, wat in het buskruid voorkomt — wanneer het niet zeer zuiver is — dikwerf zout-zure potasch bevat, die in groote mate de eigenschap bezit van het vocht uit den dampkring op te slorpen. Als nu een hoedje, dat slag-kwikzilver bevat, op den schoorsteen van een geladen geweer geplaatst, en dit geweer zóó aan de rust overgegeven wordt, dan zijn er twee verschillende metalen — koper en ijzer — met elkander in aanraking. Het buskruid in den schoorsteen wordt door het onzuivere salpeter vochtig, en zóó ontwikkelt zich ongetwijfeld de galvanisch elektrische vloeistof, die, ten gevolge van het oxyderings-proces, zooveel warmte vrij maakt, als noodig is om het ligt ontvlambare slag-kwikzilver te doen ontploffen.

Men zal dus begrijpen dat het gevaar nog grooter wordt, wanneer er reeds eenige schoten uit het geweer gedaan zijn, zoodat het inwendig door de kruid-slijm vochtig is geworden, en dat, al grijpt er ook niet altijd eene eigentlijke zelfs-ontbranding plaats, de geringste druk of schok dan toch voldoende kan wezen om de ontploffing te bewerken.

Een ander nadeel van het slag-kwikzilver, hetwelk niet minder de aandacht verdient, is het navolgende: bij de verbranding geeft het, behalve stikstof-gas en koolzuur-gas, ook nog de eigenaardige kwikzilver-dampen; als er nu uit beslo-

tene ruimten, bijv. uit kazematten of blokhuizen, vele schoten gedaan worden, dan zullen deze gas-soorten en dampen ten laatste zeer nadeelig op de ademhaling der verdedigers gaan werken, zoodat zij geene gelegenheid mogen verzuimen om de versehe lucht naar binnen te laten stroomen.

Waarschijnlijk heeft men hier te lande het mengsel waarin chloorzure potasch voorkomt, niet aangenomen om er de slaghoedjes mede te vullen, dewijl de gas-soorten en dampen die zich bij de verbranding daaruit ontwikkelen, nadeelig op het ijzer werken. Sommigen evenwel houden staande, dat dit kwaad geneutraliseerd wordt door den invloed van die gas-soorten welke te gelijktijd uit de buskruidlading voortkomen; en de Schr. van de *Gronden der Krijgskundige Scheikunde voor Kadetten der Artillerie en Genie*, beweert zelfs, dat bij het gebruiken van slag-kwikzilver het staal van den schoorsteen even sterk mechanisch aangetast wordt, als het scheikundig geschiedt door de chloorzure potasch, en hij geeft dan ook onvoorwaardelijk de voorkeur aan het laatstgenoemde mengsel.

Wat er van zijn moge, wij willen het slag-kwikzilver niet even onvoorwaardelijk afkeuren, hoewel wij het van onzen pligt achten om de gevaren te doen opmerken die aan deszelfs gebruik verbonden zijn. Misschien is men [door degenlijke proeven tot de overtuiging geraakt,

dat het werkelijk den voorrang verdient; wij betreuren het dan slechts, dat die proeven steeds met den sluier des geheims zijn bedekt gebleven.

Bezuiniging is het schrikwoord waarmede men het leger vervolgt in diepen vrede; bezuiniging schijnt het parool te moeten worden, wat het eenmaal zal medenemen naar de voorposten; bezuiniging zal misschien de veldkreet zijn die dáár zijne waakzaamheid moet gaande houden.

Arm leger! —

Bezuinigen; dit is billijk, ja noodzakelijk, en als wij uitroepen, arm leger! dan geschiedt dit ook geenszins dewijl wij het beginsel, maar wel omdat wij de wijze waarop het meestal wordt toegepast, afkeuren. Wij hebben reeds elders gelegenheid gehad daarover uit te weiden, en zullen thans alleen doen opmerken, hoe de afschuw, dien men in het leger van dat fatale woord bezuiniging heeft, veroorzaakt, dat men daar huiverig wordt om het eens, een enkele keer in zijn eigen belang uit te spreken. Geen wonder ook, wanneer men altijd bezuinigt op het personeel en nimmer voor het personeel; alsof er voor, of liever ten dienste van het personeel niets te bezuinigen was.

Wij zijn overtuigd dat men eenmaal, en misschien weldra, tot eene verhooging van de tractementen der laagste officiers-rangen zal moeten besluiten, maar die ver-

hooging zal in geen geval zóó aanzienlijk kunnen zijn, dat het inkomen dier III. overeenstemt met hunne kostbare kleeding. Een 2° luitenant bijv. is een rijks-ambtenaar, die thans bij de infanterie eene bezoldiging van *f* 700 geniet. Hij draagt een kleedingstuk dat hem met de ornamenten (epauletten) \pm *f* 100 kost, dat jaarlijks vernieuwd dient te worden, en waarmede hij eigenlijk nog niet eens *gekleed* is. Hij verrigt daarin slechts zijne dagelijksche bezigheden; des morgens vroeg is hij er mede bij de exercitie, en des avonds bij het laatste appel; dikwerf stelt hij de schoone gouden versierselen — bij het schijfschieten — gedurende een of meer uren bloot aan den invloed van den kruiddamp; hij laadt er bij den uitmarsch — en passant — eene vracht stof op, en ziet die stof bij het naar huiskeeren, door eene malsche regenbui, op zijne schouders tot slijk worden.

Geen enkel civiel ambtenaar, hoe hoog hij ook bezoldigd worde, vergunt, in gewone omstandigheden, aan de natuur om dergelijke experimenten op zijne veel goedkoopere kleeding te maken; hij zal zijn *zeer gekleed* met een stuk wat hun misschien *f* 40 kost.

Ziedaar een onderwerp ter overweging als men ook voor het leger wil bezuinigen. Zij die bij eene hoogere bezoldiging, zich aan den invloed van weér en wind kunnen onttrekken, zooveel zij maar willen, kleeden zich veel geschikter om dien in-

vloed te doorstaan, dan men bij eene gelijke maatschappelijke positie en bij geringer inkomsten, van hen vordert die bij de uitoefening hunner amtsbezigheden zoo menigmaal aan dien verderfelijken invloed zijn blootgesteld.

Wij willen onze meening, dat het wenschelijk ware, onder anderen, die lastige epauletten totaal af te schaffen, niet eens opdringen, want radicale middelen vinden doorgaans veel tegenstand. Wij erkennen bovendien dat de epaulet in het hedendaagsche militaire wezen een zeker burgerregt heeft verkregen; men zegt, «de epaulet ontvangen,» en dit beduidt zoo-veel alsof men voor eenige eeuwen gezegd had: «tot ridder geslagen worden.» Maar, even als de ridders van toen, zijn ook de luitenants van heden, zelden in de gelegenheid om schatten te vergaëren, dus moesten zij ook de insignia hunner waardigheid slechts in bijzondere gevallen ten toon spreiden. De ponioens, de banieren, de standaard, en wat er al meer toe behoorde, verschenen slechts bij groote feesten of, «*les jours de grande bataille*,» en diezelfde eer komt aan de épaulet toe.

Om kort te gaan, en om van al dien romantischen omhaal af te stappen; het wordt tijd dat men niet meer eigendunkelijk over de beurzen der officieren beschikke, aangezien men ze niet meer eigendunkelijk kan vullen. Wil men de epaulet behouden, dat men ze dan in 's Hemels naam een weinig ontzie. Een

officier met oude versletene epauletten, maakt eene schrielle vertooning, en echter men dwingt hem ze zóó te dragen, of bovenmatige uitgaven te doen.

Alle oefeningen die op het tableau der dienstbezigheden zijn voorgeschreven, konden zeer goed zonder dit distinctief worden bijgewoond. De officier doet zich toch als zoodanig kennen door het veldteeken, waarvan het reglement op de inwendige dienst gewaagt, en waarvoor iedereen de sabel of degenkwast houdt, hoewel er nergens eene verklaring van die uitdrukking wordt gegeven. Daarenboven, de muts waarmede hij zich op bivouac ter ruste zal leggen, en die doodeenvoudig en zeer goedkoop is, onderscheidt hem eveneens van zijne minderen; zoodat hij zich, zonder eenige weelde ten toon te spreiden, ten allen tijde, zoodanig kan kleeden dat niemand hem gehoorzaamheid mag weigeren.

Misschien ware het spaarzamer dragen der epauletten eene eerste schrede tot hare afschaffing, doch de billijkheid vordert in ieder geval dat men eene keus doe; minder weelde en dus minder uitgaven, of eene nog hoogere tractements-vermeerdering dan thans reeds aan de minst-bezoldigde officieren toekomt.

Wij gaan den winter te gemoet en dus dienen we ook nog een woord over de mantels te spreken. Er zijn superieuren

die, in dienst, geen officier als zoodanig willen erkennen, wanneer hij den mantel om heeft. Als de wacht zich bijv. gedurende eenen slagregen verzamelt, dan houden de officieren der week hunne mantels om, tot de parade gereed is en de noodlottige roffel hen dwingt dit kleedingstuk af te leggen; zij nemen de hun aangewezen plaatsen in; de parade defileert, alles is in tien minuten afgelopen; de officieren zijn weder hun eigen meester, maar zij zijn druipnat. Hij die op de wacht trekt, komt er nog veel slechter af, daar hij zijn mantel eerst dan weder kan omdoen wanneer hij veilig in zijne wachtkamer zit. Hoe bespottelijk!

Wanneer dergelijke gevallen eenigzins te voorzien of te verwachten zijn, dan heeft de soldaat over zijn mouwvest een dikke kapotjas, die hem ten minste voor regen beschermt, al laat hij wat te wenschen

over; de officier echter, dien men buiten dienst vergunt zich onder eene parapluie te bergen, moet zich in garnizoensdienst geduldig tot op de huid laten nat regenen.

Wij halen slechts deze ééne omstandigheid aan, hoewel er meer te noemen zijn. De bestaande dwaalbegrippen en het gemis aan voldoende bepalingen omtrent het dragen van den mantel, schijnt een gevolg te zijn van de vroegere wijze van kleeden der officieren; weleer droeg men een overjas over den rok, en de mantel kon derhalve dikwerf als overbodig beschouwd worden. Bijna twintig jaren echter zijn er verlopen, sedert men dit veranderde; het gezond verstand heeft aan de zaak hare regte plooi nog niet kunnen geven, en het is dus wenschelijk dat eene verordening van hoogerhand hier te hulp kome.

W^t.

OVER HET BUKKEN DER VUURMONDEN.

Het bukken der vuurmonden, bij het afgaan van het schot, was een onderwerp waarin door de oude artilleristen zeer veel belang werd gesteld. De reden hiervan moet voornamelijk gezocht worden in het destijds algemeen gevoelen, dat deze beweging van het stuk eenen nadeeligen invloed had op de schootsverheid, en men dus alle middelen moest te baat nemen om dezelve te beletten. Voor zoo verre men kan nagaan, werd dit algemeen verkregen door het vooruitbrengen der tappen, ten gevolge waarvan dus de broekzwaarte toenam; dat de stand van de as der tappen ten opzichte van de as der ziel, ook hierop van invloed kon wezen, schijnt eene opmerking te zijn van later' tijd, toen men de wetten der wis- en natuurkunde meer en meer bij de artillerie begon toe te passen. Bij het beschouwen van dit onderwerp, is het ons voorgekomen, dat deze toepassing nog niet in alle opzichten als voldoende mag gerekend worden, en dat de gevolgen daaruit afgeleid, zelfs gedeeltelijk in strijd zijn met de waarnemingen, die men bij onderscheidene proeven heeft kunnen doen. Eene bijzondere, meer uitvoerige behandeling van dit onderwerp zal dus mogelijk niet ten onpas wezen, vooral indien daardoor de aandacht meer op dat punt kon worden gevestigd, en aanleiding

werd gegeven tot nadere overweging en een grondig onderzoek, daar men tegenwoordig, nu het eenmaal erkend is dat zulks geenen invloed heeft op de schootsverheid, dit bukken in geene aanmerking meer schijnt te nemen bij de constructie der vuurmonden. Ook bij ons geschut zijn, zoo als algemeen is opgemerkt, de houwitsers van 15 d^m., model 1827, en al de onlangs aangenomene ligte vuurmonden, in meerdere of mindere mate, maar over het algemeen vrij sterk, aan dat bukken onderhevig.

Als aanleidende oorzaak dier beweging wordt, in nagenoeg al de werken over de artillerie, opgegeven de drukking welke door den vuurmond, bij het afgaan van het schot, op de stelschroef wordt uitgeoefend. Eenigen geven eenvoudig op, dat die drukking wordt veroorzaakt door het gedeelte der ontbondene lading, werkende op het gedeelte van den onderkant der ziel, dat juist tegenover het zundgat is gelegen, als wordende de resultante dier drukkingen niet in evenwigt gehouden door eene gelijke en tegengestelde kracht, zoo als op alle andere punten van het oppervlak der ziel plaats vindt. Anderen merken aan, dat, als eene tweede oorzaak, hiertoe nog wel zou kunnen medewerken de beweging des kogels in de ziel, na-

melijk zijne botsingen tegen haren onder- of bovenkant. Of men hierbij onderstelt dat de botsingen tegen den bovenkant der ziel de drukking op de stelschroef doen toenemen, en daardoor eene sterkere terugwerking der veerkracht zouden moeten opwekken, of wel dat de botsing op den onderkant der ziel, in het mondstuk plaats vindende, regtstreeks de oorzaak zou moeten worden van het bukken des vuurmonds, wordt echter niet bepaald opgegeven; het eerste gevoelen schijnt evenwel het meeste in overeenstemming te zijn met de bestaande meeningen ten dezen opzichte, daar in dat geval de kleinere waarde van den uitvaartshoek noodzakelijk tot eene kortere schootsverheid aanleiding geeft, en de oorsprong van die meening, welke het bukken als de oorzaak van deze kortere schootsverheid beschouwde, zich hieruit dan ook geredelijk laat verklaren.

Bij het nader onderzoek van den invloed welke kon uitgeoefend worden door de kracht die, bij de ontbinding der buskruidlading ontstaande, volgens de rigting van de as op den bodem der ziel drukt, de vroeger vrij algemeen aangenomen wijze van beschouwing voor de werking der krachten volgende, waarbij alles terug werd gebracht tot den hefboom, en dus overal hefboomen en steunpunten moesten gevonden worden, nam men het middelpunt der tappen aan als steunpunt, en de afstand van hare as tot die der ziel

als den hefboomsarm der genoemde kracht, en is daaruit het besluit afgeleid dat het bukken moest toenemen met de drukking op de stelschroef, door de bovengenoemde kracht uitgeoefend, en dus in evenredigheid was met den onderlingen afstand der twee genoemde assen, zoodat het brengen van de as der tappen even beneden die der ziel, of zelfs in die bedoelde as, hierop eene zeer gunstige uitwerking moest hebben. Dit gevoelen, thans nog bij eenige artilleristen bestaande, is ook dat van SCHARNHORST, in het 2° deel van zijn *Handboek* te vinden. Zijne oordeelvellingen hieromtrent zijn echter veel meer onbepaald, dan over al de andere punten, die door hem met zooveel juistheid van inzicht worden behandeld; eene omstandigheid die men, ten opzichte van dit onderwerp, kan opmerken bij verscheidene latere schrijvers, en welke duidelijk doet blijken, hoezeer zij zelven gevoelden, dat het bukken niet alleen het gevolg kon zijn van de terugwerking der veerkracht van de stelschroef, de affuit en den grond. De gevolgen die uit de bedoelde beschouwingen worden getrokken, zijn dan ook niet in overeenstemming met de ondervinding, en een en ander moet dus tot het besluit voeren, dat er nog eene andere oorzaak voor dit bukken dient te wezen, welke men hierbij niet in rekening heeft gebracht.

Het uitvoerigste is dit punt behandeld door BORKENSTEIN, in zijn *Lehrgebäude der theoretisch-practischen Artillerie-Wissen-*

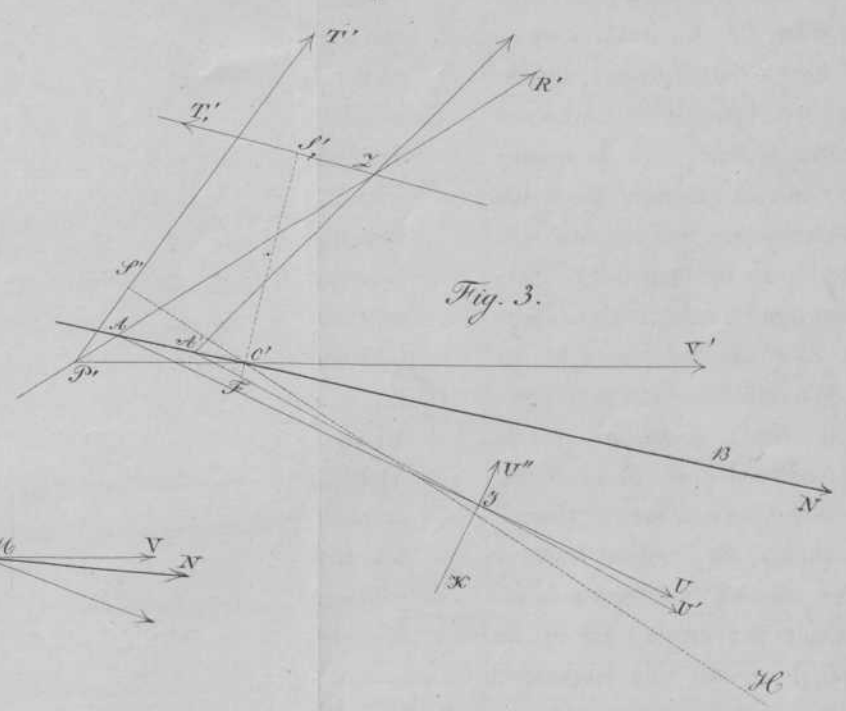
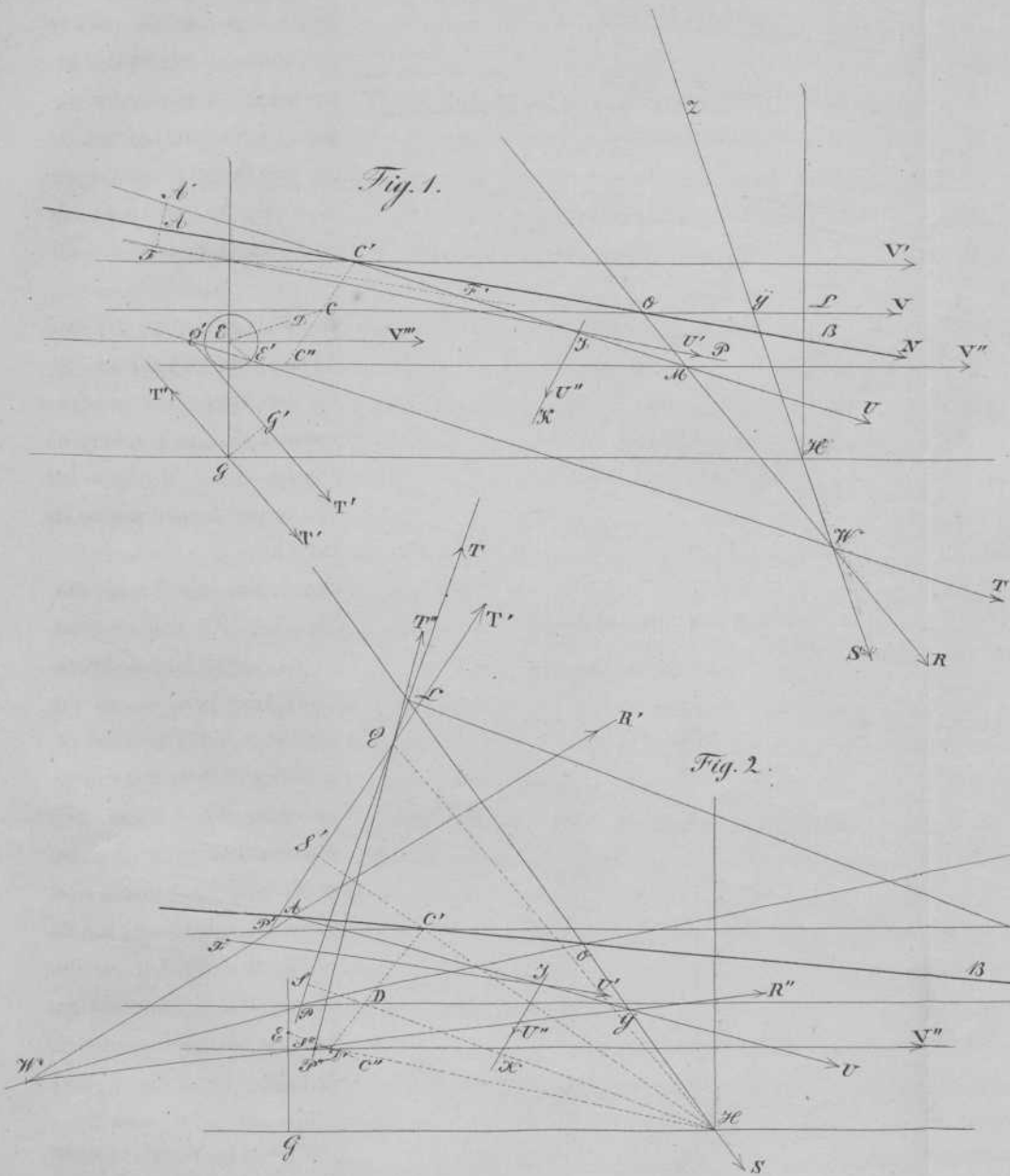
schaft, in een artikel, waarin zoo vele belangrijke opmerkingen en proeven voorkomen, dat het als eene bijzonderheid moet beschouwd worden, dat hetzelfde de algemeene aandacht niet in meerdere mate tot zich heeft getrokken, en geene aanleiding gegeven heeft tot een nader en meer uitvoerig onderzoek. De daarin opgegevene beschouwingen van den generaal von HELVIG, over de beweging des kogels in den gaskegel, door de uitvloeiing van het verbrandde buskruid uit de monding gevormd, waardoor eene schuin-sche drukking van dien kegel zou ontstaan, en het bukken moet worden voortgebracht, zonder dat de drukking op de stelschroef hiertoe iets bijdraagt, hebben wel is waar innerlijk geen de minste wetenschappelijke waarde, doch de proeven door dien Generaal genomen, en waardoor de laatstgenoemde omstandigheid duidelijk is gebleken, zijn van des te meer belang, en verdienen eene grootere behartiging dan haar ten deel schijnt te zijn gevallen. Wij zullen dus van deze proeven een kort overzicht geven, en, voor de verdere bijzonderheden en de bovenvermelde beschouwingen naar het aangehaalde werk zelf verwijzende, verder trachten aan te toonen, dat wij, door eene behoorlijke ontbinding der kracht, volgens de rigting van de as der ziel werkende, volmaakt tot dezelfde besluiten gevoerd worden die uit de bedoelde proeven volgen, en dat dus hier weder theorie en

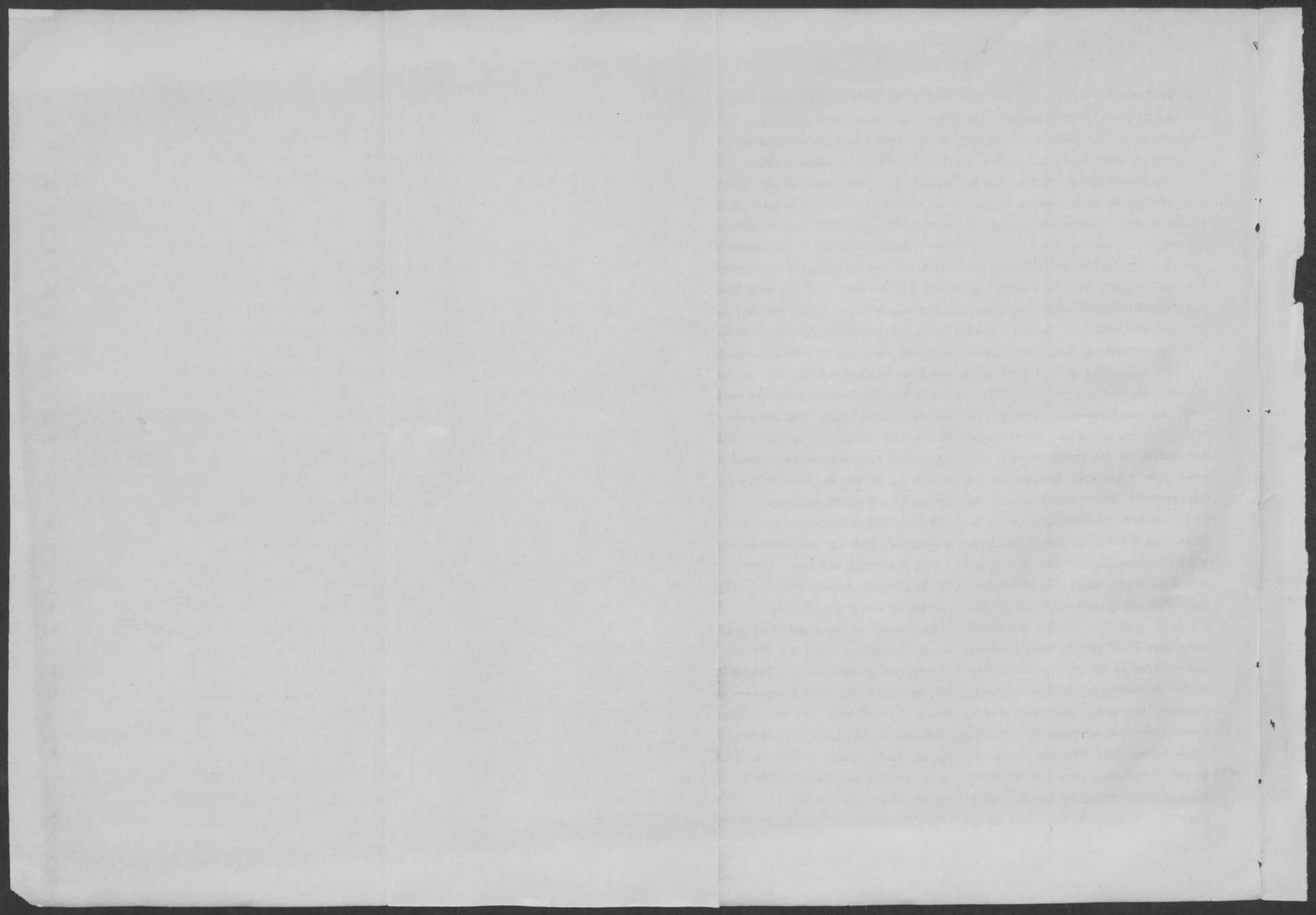
praktijk volkomen overeenstemmen, in plaats van in strijd te wezen, gelijk voor dit geval is aangevoerd, en zoo dikwerf wordt opgegeven, wanneer ongerijmde besluiten het noodzakelijk gevolg zijn der verkeerde toepassing van wis- en natuurkundige stellingen op praktische onderwerpen.

De bedoelde proeven te Carlserona zijn genomen met vijf verschillende vuurmonden, als:

- A. Een ijzeren kanon van 24 ø ; model TORNQVIST; lang 20 kalibers; gewigt 8380 Zweedsche ligte ponden; broekzwaarte 685 dito ponden, en dus bedragende het 0,0796 van het gewigt; de as der tappen lag op de as der ziel (1).
- B. Een ijzeren kanon van 24 ø ; model ASKLING, lang 16 kalibers; gewigt 6250 ponden als boven; broekzwaarte 441 dito ponden, en dus bedragende het 0,0708 van het gewigt; de as der tappen gelegen op $\frac{1}{2}$ kaliber onder die der ziel.
- C. Een ijzeren kanon van 50 ø ; model CHAPMAN; lang 16 kalibers; gewigt 5543 ponden als boven; broekzwaarte 441 dito ponden en dus bedragende het 0,0795 van het gewigt; zijnde de as der tappen gelegen op $\frac{1}{4}$ kaliber onder die der ziel.

(1) Het Zweedsche pond, ligt gewigt, bij de artillerie in gebruik, is het $\frac{2}{3}$ van het gewone pond, handsgewigt, en komt overeen met 0,34027 Ned. ponden.

D. Een ijzeren kanon van 56 æ ; model CHAPMAN, lang 16 kalibers; wegende 10110 ponden als boven; broekzwaarte 511 dito ponden en bedragende dus het 0,0505 van het gewigt; de as der tappen is gelegen op $\frac{1}{4}$ kaliber onder die der ziel.

E. Een ijzeren kanon van 56 æ ; model ASKLING, lang 15 kalibers; gewigt 8415 ponden als boven; broekzwaarte 511 dito ponden, zijnde het 0,0694 van het gewigt; de as der tappen ligt op $\frac{1}{2}$ kaliber onder die der ziel.

Om te onderzoeken in hoeverre, bij het afgaan van het schot, de vuurmonden bukten in het eerste moment, namelijk vóór dat er eene drukking op den rigtingstoestel was voortgebracht, of wel in het tweede moment, dat is na het plaats vinden van de genoemde drukking, werd de bovenzijde van het rigtkalf met eene dikke looden plaat bekleed, en onder het bodemstuk van den vuurmond een ijzeren steun geplaatst, die aan het boven-einde zeer breed en dik was, doch van onderen smal en eenigzins puntig bijliep, in den vorm eener vierhoekige afgeknotte piramide, met welke vierhoekige punt de steun, onder den vuurmond geplaatst, dus op de looden plaat kwam te rusten. Bij de minste opheffing van het bodemstuk des vuurmonds moest dit ijzer wegvallen, tenzij er vroeger eene indringing in het

lood mogt hebben plaats gevonden, van zoodanige diepte dat de steun kon blijven staan. Indien bij het afgaan van het schot deze laatste omstandigheid plaats vond, strekte zulks ten bewijs dat die drukking was uitgeoefend vóór het bukken van den vuurmond, en dat deze beweging dus werd voortgebracht door de terugwerking der veerkracht van het ligchaam dat tot steunpunt had gediend. Bij het onmiddellijk vallen van het ijzer, zonder dat er eenige indringing, hoe gering dan ook, had plaats gevonden, kon het bukken niet ontstaan zijn door die terugwerking, en moest zulks dus aan andere oorzaken worden toegeschreven, welke door den generaal von HELVIG, zoo als boven reeds is vermeld, ten onrechte werden gezocht in eene schuin-sche drukking van den kogel op den vroeger mede genoemden gaskegel.

Van de uitkomsten dezer proeven vermelden wij alleen dat met den vuurmond A zijn gedaan 12 schoten, onder 0° , 5° en 5° elevatie, en met buskruidladingen van 12 en van 8 Zweedsche ponden. De ijzeren steun is altijd gevallen, zonder eenige indrukking van het lood voort te brengen, onverschillig of men zonder kogel, met een kogel, of wel met twee kogels heeft geschoten. Het hangen aan de druif van 4, van 5 en van 6 kogels van 56 æ , heeft geenen merkbaaren invloed op het bukken uitgeoefend, maar wel het oplegten belet van den staart van het af-fuit, dat anders ter hoogte van 0,1 tot

0,5 Zweedsche duimen werd waargenomen. (1)

Met den vuurmond B zijn gedaan 16 schoten, onder dezelfde elevatiën als voren, met buskruidladingen van 9 en van 7 Zweedsche ponden. De ijzeren steun is viermalen blijven staan, bij indringingen van 0,2 en van 0,5 Zweedsche duimen, toen men onder 0° elevatie, met de zwaarste lading, zonder kogel schoot. Onder diezelfde rigting, met de kleinste lading, mede zonder kogel schietende, heeft het ijzer indrukkingen van 0,1 en van 0,2 Zweedsche duimen voortgebracht, doch is tevens gevallen; en bij alle andere schoten, met een kogel en met twee kogels gedaan, is de steun gevallen zonder eenige indrukkingen op te leveren. Het hangen van 4 en van 5 kogels van 56 \bar{w} aan den hals des vuurmonds, waardoor de broekzwaarte aanmerkelijk verminderd werd, deed het bukken zeer sterk toenemen, terwijl het hangen van 5 dier kogels aan de druif des vuurmonds geenen invloed had op het bukken, doch weder het opligten van den staart heeft belet.

Met den vuurmond C zijn, onder dezelfde elevatiën als boven, met buskruidladingen van 10 en van 8 Zweedsche ponden, 15 schoten gedaan. De ijzeren steun is blijven staan met indrukkingen van 0,5 Zweedsche duimen, bij twee der

drie schoten, gedaan onder 0° elevatie, met de zwaarste lading, zonder kogel; heeft onder dezelfde elevatie, met de kleinste lading, indrukkingen gegeven ter diepte van 0,1 Zweedsche duimen, doch is tevens gevallen, en is bij alle andere schoten, met twee kogels, met een kogel of zonder kogel gedaan, gevallen zonder eenige indringing te geven.

Met den vuurmond D zijn 8 schoten gedaan, onder dezelfde elevatiën als boven, met buskruidladingen van 12 en van 8 Zweedsche ponden. Bij alle schoten, weder gedaan met twee kogels, met een kogel, en zonder kogel, is het ijzer gevallen zonder dat er eenige indrukking te bespeuren was.

Met den vuurmond E is mede een aantal van 8 schoten gedaan, onder dezelfde elevatiën als vroeger zijn opgegeven; de buskruidladingen bedroegen 14 en 10 Zweedsche ponden. Men heeft weder geschoten met twee kogels, met een kogel en zonder kogel; de ijzeren steun is altijd gevallen, zonder eenigzins te zijn ingedrongen.

Het bukken is waargenomen bij alle schoten; het aantal der proeven is echter te klein, bij de menigvuldige afwisseling van buskruidladingen en elevatiën die gebezigd zijn geworden, om uit dezelve met genoegzame volledigheid bepaalde gevolgen te kunnen afleiden, betrekkelijk den invloed der verschillende afmetingen en gewigten der vuurmonden op het meerdere of mindere

(1) De Zweedsche voet is gelijk aan 0,29690 Ned. ellen, en wordt, bij de artillerie, verdeeld in 10 duimen, of in 100 lijnen.

bukken. Over het algemeen bedroeg bij alle vuurmonden, indien zij met één kogel geladen waren, het bukken het dubbel van dat bij de lading zonder kogel. Met twee kogels geladen wordende, nam het bukken der vuurmonden in eene zeer groote maté toe; alsdan werd echter de grootere terugloop gedeeltelijk gestuit. Om deze reden, en ook wegens het betrekkelijk zeer klein aantal schoten met deze lading gedaan, kan men, bij de zeer van elkander afwijkende uitkomsten, niets afleiden ten opzichte van den invloed, welken het brengen van eenen tweeden kogel op de lading, zou uitoefenen op het sterker bukken des vuurmonds. Onder 5° elevatie, was, bij gelijke ladingen, het bukken aanmerkelijk minder dan onder 0°; de elevatie van 3° heeft meestal gediend voor het schieten met twee kogels, en haar invloed op het bukken kan dus met dien der beide andere elevatiën niet in vergelijking worden gebracht. Verder is gebleken dat de vuurmond A, die volgens de meest gebruikelijke wijze van beschouwen, in het geheel niet had moeten bukken, zulks sterker heeft gedaan dan alle anderen, ook niettegenstaande de groote broekzwaarte. De vuurmond C met gelijke broekzwaarte als A, doch waarbij de tappen $\frac{1}{4}$ kaliber lager zijn geplaatst, heeft minder gebukt dan de genoemde vuurmond, terwijl D, bij dezelfde lagere stelling der tappen als C, doch geringere broekzwaarte, sterker heeft gebukt dan laatstgenoemden. De vuurmond E, wiens

tappen $\frac{1}{2}$ kaliber beneden de as der ziel staan, heeft meer gebukt dan C, doch had ook eene kleinere broekzwaarte; bij den vuurmond B, wiens tappen denzelfden stand hebben als die van E, doch die iets meer broekzwaarte heeft, was het bukken minder dan bij laatstgenoemden vuurmond. In de tafels der uitkomsten worden verscheidene anomalïen gevonden, zooals, bij het geringe aantal en de verscheidenheid der proeven, onvermijdelijk is. Bij een meer grondig onderzoek van al de omstandigheden die van invloed zijn geweest, en dus bij meer uitvoerige gegevens, zouden echter deze tegenstrijdigheden zeker nog gedeeltelijk, en mogelijk wel geheel, vervallen.

Later zijn, mede volgens opgave van BORKENSTEIN, ten dezen opzichte, door den Generaal VON HELVIG, nog proeven genomen met een pistoolloop, aan welken de tappen op onderscheidene hoogten konden worden aangebragt, en, uit eene groote menigte van schoten, werden toen als uitkomsten verkregen, dat:

1) Bij de stelling van de as der tappen op de as der ziel, noch bij kleine, noch bij groote broekzwaarte, eenige indrukking heeft plaats gevonden in het plankje van zeer week hout, of in de wassen schijf, welke bij deze proeven de looden plaat, vroeger vermeld, heeft vervangen.

2) Bij de stelling der tappen $\frac{1}{2}$ kaliber onder de as der ziel, een onbeduidend indringen plaats vond der ijeren

stift met breeden looden kop, die in plaats van den ijzeren steun, vroeger vermeld, werd gebezigd; het bukken was iets sterker dan bij 1, doch, even als de indringing, minder bij groote, dan bij kleine broekzwaarten.

5) Bij de stelling der tappen 1 kaliber onder de as der ziel, de indringing en het bukken het sterkste waren, doch beiden weder minder bij groote dan bij kleine broekzwaarten.

Voor zoo verre er overeenstemming in uitkomsten kan bestaan, bij proeven op zulke verschillende schalen genomen, als met deze en de vorige het geval is, wordt die overeenstemming, ten opzichte van het bukken, dat alleen door den hoo-

gen stand der tappen is veroorzaakt, ook hier gevonden. Men moet echter hierbij opmerken, dat de pistoolloop op een onwrikbaar voetstuk was bevestigd, en dus niet kon terugloopen, noch opspringen.

Wij geven eindelijk nog de uitkomst der proeven, mede door BORKENSTEIN vermeld, in 1805 te Carlserona genomen, met vier ijzeren kanonnen van 18 $\frac{w}{l}$, zijnde n°. 1, 2 en 5 van het model CHAPMAN, met de as der tappen op $\frac{1}{3}$ kaliber beneden de as der ziel, en n°. 4 van het model HELVIG, hebbende de as der tappen geplaatst op ruim 1 kaliber beneden de as der ziel. De uitkomsten zijn voor iederen vuurmond het gemiddelde van 52 schoten.

NUMMERS DER VUURMONDEN.	GEWIGT IN ZWEEDSCHE PONDEN			BROEKZWAARTE DES VUURMONDS		Opheffing van het bodemstuk in Zweedsche duimen.
	des Vuurmonds.	der Affuit.	van Vuurmond Affuit.	in Zweedsche ponden.	in verhouding van het gewigt.	
1	5335	1056	6391	369	0,0692	0,63
2	5330	1056	6406	362	0,0701	0,76
3	5330	1056	6406	371	0,0693	0,81
4	5415	1003	6418	436	0,0805	0,41

Deze tafel doet den gunstigen invloed op het bukken blijken der verbinding van beide omstandigheden, namelijk lage plaatsing der tappen en grootere broekzwaarte, doch levert geene hulpmiddelen op, om de uitwerking van elk dezer omstandigheden in het bijzonder te onderscheiden.

Overgaande tot het tweede punt dat

wij ons voorstelden te behandelen, namelijk het beschouwen der drukkingen, die, bij het verbranden der buskruidlading, op de onderscheidene deelen der affuit worden voortgebracht, merken wij op, dat, indien AB (fig. 1) de rigting is der kracht N , welke op eenig gegeven oogenblik dier verbranding in de rigting van de as der

ziel wordt opgeleverd, en C het zwaartepunt van den vuurmond voorstelt, dat wij ook aannemen als in die as gelegen te zijn, de kracht N moet ontbonden worden in eene horizontale kracht V' , die de versnelling van den vuurmond bij het terugloopen zal opleveren, en in eene kracht U , die gelijktijdig op de affuit werkt. Zij C' het zwaartepunt van de affuit zonder raden, dan zal de kracht U verder eene horizontale kracht V'' moeten opleveren, gaande door het zwaartepunt C'' , welke kracht aan de affuit, zonder raden, bij den terugloop de vereischte versnelling mededeelt, en in eene kracht R , gerigt door het punt O , alwaar de kracht N door de resultante V van V' en V'' gesneden wordt, welke horizontale resultante, gelijk zijnde aan de som van beide laatstgenoemde krachten, gaat door het gemeenschappelijke zwaartepunt C van den vuurmond en de affuit zonder raden. De kracht R zal nu de tegenstanden moeten overwinnen van den staart, die bij H op den grond drukt, en van de raden, die bij G den grond aanraken; zijnde E , het middenpunt van het rad, tevens als dat van den asarm aangenomen, terwijl EE' den straal van dezen laatsten voorstelt. Het is blijkbaar dat de drukking welke hier voor de twee raden gezamentlijk gevonden wordt, op elk rad in het bijzonder gelijkelijk zal moeten worden verdeeld. De genoemde kracht R wordt diensvolgens ontbonden in eene kracht S , gaande door

H , en met de normaal LH eenen hoek ZHL makende, gelijk aan den hoek der slepende wrijving op den grond, en in eene kracht T , welke de asarm van het rad in E' zoodanig moet snijden dat de hoek $EQ'Q'$ gelijk zij aan den hoek der slepende wrijving van den asarm in de naafbus. Deze kracht T moet verder opleveren eene horizontale kracht V''' , door het zwaartepunt E gebragt, voor de versnelling mede te deelen aan het rad bij den horizontalen terugloop, alsmede in eene andere kracht T' , welke, door toevoeging van het koppel $GG'T'$, in G overgebragt zijnde, de drukking op dat punt aanwijst, terwijl het genoemde koppel de draaijende beweging van het rad zal voortbrengen. Het is blijkbaar dat, bij de gegevens die in de figuur voorkomen, namelijk de rigting van N , de afmetingen der affuit en des vuurmonds, en de opmerking dat de krachten V' , V'' en V''' , gelijke versnellingen moetende geven aan de massa's M' , M'' en M''' , van den vuurmond, de affuit zonder raden, en der raden, evenredig aan die massa's moeten zijn, de vier opvolgende parallelogrammen van krachten alle voorwaarden opleveren die noodig zijn tot het berekenen van de rigting en grootte der onderscheidene ontbondene krachten, zoodat zij allen naar behooren in de kracht N kunnen worden uitgedrukt. Daar zulks echter niet tot het doel onzer beschouwingen behoort, laten wij die berekening achterwege, te

meer daar wij uit de figuur zelve al de gevolgen kunnen afleiden die later mogten noodig zijn. Wij hebben hierbij het gewigt van den toestel geheel en al buiten rekening gelaten, uithoofde de drukkingen in de verschillende zwaartepunten hieruit ontstaande, zoo klein zijn in vergelijking der drukkingen door N op de onderscheidene deelen van den toestel opgeleverd, dat de resultanten, door de zamenstelling van die twee verschillende drukkingen voortkomende, in rigting en grootte niet merkbaar van de laatstbedoelde drukkingen kunnen afwijken, en dus die afwijkingen, zonder eene groote onnaauwkeurigheid te begaan, mogen verwaarloosd worden.

Tot het bepalen der drukkingen op de stelschroef en in de tappannen uitgeoefend, nemen wij aan, dat F , het middenpunt der tappen, op den afstand AF beneden de as der ziel ligt, en IK den stand der stelschroef aanwijst. De kracht U , uit het eerste parallelogram van krachten afgeleid, zal dan bij I worden ontbonden in twee krachten, waarvan de eene U' op F gericht, de drukking der tappen in de tappannen voorstelt, en de andere U'' , in in de rigting IK , de drukking doet kennen, welke de stelschroef ondergaat. Het is blijkbaar dat U'' grooter wordt, indien het punt A zich verder van C verwijderd, en ook naarmate AF aangroeit. Het vermeerderen der broekzwaarte, zoowel als het lager plaatsen der tappen, doen alzoo

deze kracht U'' toenemen, welke de affuit in dit punt tracht te breken, doch daar wij, den geheelen toestel als onbuigbaar beschouwende, geene werking der veerkracht in aanmerking nemen, zou die verplaatsing alleen dan het bukken van den vuurmond ten gevolge kunnen hebben, indien F aan de andere zijde van F' viel, FF' evenwijdig aan AB zijnde, hetgeen bij de bestaande constructie van vuurmond en affuit onmogelijk is, of wel boven A' werd geplaatst, in welke beide gevallen namelijk de kracht U'' in de tegengestelde rigting moet werken, en dus het bodemstuk zou opligten. Bij den geringen afstand waarop, bij de bestaande inrigting der vuurmonden, de punten A en C' van elkander verwijderd zijn, en vooral uithoofde der kleine waarde van den hoek BCI , is de afstand AA' werkelijk zoo onbeduidend, dat de punten A en A' gewoonlijk met elkander verwisseld worden, en van daar de dikwerf voorkomende stelling: dat de vuurmonden noodwendig moeten bukken, indien de as der tappen boven die van de ziel wordt gebragt. Overigens blijkt genoegzaam dat de kracht U' , op de tappen werkende, aanmerkelijk grooter is dan de drukking U'' op de stelschroef uitgeoefend, zoo mede dat eene niet al te groote verplaatsing van F , vóór- of achterwaarts, van zeer onbeduidenden invloed is op U'' , terwijl daarentegen het hooger of lager plaatsen van de tappen, onmiddellijk eene merkbare afneming of aan-

groeiing van die kracht ten gevolge heeft.

Zoolang bij de aangehaalde figuur het snijpunt O , der rigting van N met die der kracht V , door het gemeenschappelijk zwaartepunt van den vuurmond en de affuit zonder raden gaande, ter linker zijde van HZ , of van het punt Y gelegen is, blijft de aangewezen ontbinding van krachten bestaan, en worden dus de raden en de staart beiden op den grond gedrukt. Valt het punt O in Y , dan blijven alleen over de horizontale krachten die den terugloop voortbrengen, en de drukking S op den staart der affuit, zoodat de raden alsdan niet meer op den grond worden gedrukt. Valt O aan de andere zijde van Y , dan werkt de kracht T in eene bovenwaartsche rigting; de raden worden dan opgeligt; de geheele toestel verkrijgt eene draaijende beweging om H , en deze omstandigheid veroorzaakt eene geheel andere verdeeling der drukkingen, dan wij tot nu toe hebben beschouwd.

Zij namelijk (figuur 2) AB weder de rigting der kracht N , en C, C', D en E , dezelfde zwaartepunten als vroeger; D het gemeenschappelijk zwaartepunt van de affuit en de raden, G en H de steunpunten der affuit op den grond, dan zal, indien S het slingerpunt van den geheelen toestel, de kracht N moeten kunnen ontbonden worden, in eene kracht V , horizontaal door het zwaartepunt D gaande, die de versnelling voor den terugloop oplevert, in eene kracht S , op H werkende,

waardoor de wrijving van den staart moet worden overwonnen, en in eene kracht T , in S loodregt op HS gerigt, door welke de versnelling van de draaijende beweging zal worden bepaald. De gegevene rigting dezer krachten doet de ligging kennen der punten L, M, O en P , ten gevolge waarvan de ontbinding, hetzij bij L en M , of wel bij O en P , onmiddellijk kan geschieden, en dus de bovengenoemde drukking, benevens de versnellingen van beide bewegingen berekend, of in N uitgedrukt kunnen worden. Ten einde de drukking U te bepalen, welke in dit geval de affuit ondergaat, moeten wij de slingerpunten S' , van den vuurmond, en S'' , van de affuit met raden, ten opzichte van het vaste punt H bepalen; alsdan zijn de rigtingen bekend der krachten T' en T'' , die bij de draaijende beweging aan de beide massa's M' en $M'' + M'''$, dezelfde hoekversnelling geven, welke de kracht T op de geheele massa $M' + M'' + M'''$ voortbrengt. Deze laatste kracht is tevens de resultante van de beide eerstgenoemden, en de doorsnijding dezer drie krachten heeft dus in Q plaats. De krachten V' en V'' , ontbondenen van V , waardoor de terugloop wordt voortgebracht, in rigting en grootte bekend zijnde, worden de punten P' en P'' gevonden, en zijn de krachten R' en R'' , resultanten, de eerste van V' en T' , de tweede van V'' en T'' mede bekend, welke twee krachten, de kracht N' , resultante van V en T , insgelijks tot resul-

tante hebbende, elkander in een punt W , in de rigting OP gelegen, moeten ontmoeten. De doorsnijding van R' en N geeft het punt A , die van R'' en S het punt Y , door welke beide punten de rigting van U , en ten gevolge der ontbinding van N bij A , ook de grootte dier kracht gevonden is, als wanneer de verdere ontbinding dezer kracht, bij I , in U' en U'' als vroeger kan plaats vinden. Wij merken hier weder op, dat U'' verdwijnt, als het punt A zooveel voorwaarts komt, dat de rigting van U door F gaat, en dat het bodemstuk opgeligt wordt, indien A nog meer voorwaarts vallende, het punt F binnen den hoek BAI komt. Wil men in dit geval de hoekversnelling dier bukkende beweging bepalen, en dus de kracht T_1' afleiden (figuur 5), welke alsdan werkt in het slingerpunt S_1' , van den vuurmond, ten opzichte van het vaste punt F , dan merke men op, dat die kracht T_1' , in S_1' , loodregt op FS_1' staat, en dus haar doorsnijdingspunt Z met de kracht R' bekend is, terwijl de reeds vroeger bepaalde kracht U' in A' de kracht N ontmoet, zoodat de ontbinding dezer laatste kracht ook volgens $A'Z$ onmiddellijk kan volgen, of wel wanneer deze laatstgenoemde rigting gevonden is, het bij Z voltooijen van het parallelogram bij de bekende rigting en grootte van R' , de begeerde grootte der kracht T_1' , zal doen kennen.

Bij deze beschouwingen wordt men op

eene belangrijke eigenschap der wentelende lichamen gebragt, namelijk dat: indien een ligchaam, waarvan D het zwaartepunt is, terwijl C , D' enz. de zwaartepunten zijn der bijzondere deelen van hetzelfde, slingert om eene as, gaande door het vaste punt H , het slingerpunt van het geheele ligchaam en die van de afzonderlijke deelen, allen gelegen zijn in den omtrek des halven cirkels, die op eene lijn HQ , door het vaste punt gaande, kan beschreven worden; eene eigenschap die, bij nader onderzoek, mogelijk tot meerdere belangrijke gevolgen zou kunnen leiden. Voor zoo verre ons bekend is werd zij het eerste opgemerkt door den Luitenant-Kolonel Ingenieur J. P. DELPRAT, bij zijne onuitgegevene beschouwingen: *Over de uitwerkingen der ontbrande buskruidlading op de affuiten en stoelen*, welke beschouwingen wij bij het ontbinden der krachten geheel hebben gevolgd; bij deze wijze van handelen kwam het ons voor, dat de uitwerking der wrijvingen juist wordt in aanmerking genomen, dan bij de door Poisson gevolgde ontbinding, en dat bij dezelve tevens het berekenen der onderscheidene krachten, het beoordeelen van de wentelende of slepende beweging der raden bij den terugloop, het berekenen van den terugloop zelve, enz. op eene meer doelmatige en naauwkeurige wijze kon geschieden.

De betrekkelijke ligging der zwaartepunten C des vuurmonds en D van den

geheelen toestel, in verband met de lengte der affuiten, die nagenoeg met den afstand GH overeenkomt, doet op eene ondubbelzinnige wijze blijken, dat de omstandigheid in fig. 2 beschouwd, het opheffen der raden, ten gevolge van het gebruik der kleine elevatiën, die bij het schieten uitsluitend gebezigd worden, bij elk schot moet plaats vinden; eene beweging die, bij opzettelijke waarneming, ook bij de zwaarste vuurmonden, duidelijk te onderkennen is; dat zij echter in een zeer kort tijdsverloop wordt volbragt, blijkt vooral uit het opspringen van den staart der affuit, dat eerst kan geschieden nadat de raden weder op den grond zijn gekomen, en, bij eene oppervlakkige waarneming, onmiddellijk na het afgaan van het schot, bij het merkbaar aanvangen des terugloops, schijnt te gebeuren. Dit opspringen van den staart, bij de belegeringsaffuiten door het groote gewigt van dit deel der affuit nagenoeg geheel belet, buitengemeen sterk en van veel belang zijnde bij de veldaffuiten, indien zij op beddingen worden gebezigd, is het grootste blijk hunner ongeschiktheid tot dit gebruik, als spoedig leidende tot eene volslagene onbruikbaarheid. Dat, niettegenstaande het groote gewigt der toestellen, dit opspringen van het voorste deel der affuit, ook bij de vesting-, wal- en kustaffuiten plaats vindt, moet voornamelijk aan den zeer korten afstand der punten G en H worden toegeschreven.

Het al of niet bukken van den vuurmond, in het, door den Generaal von HELVIC, aldus genoemd eerste moment van het schot, hangt bijgevolg alleen af van de omstandigheid, of het middenpunt der tappen boven of beneden de kracht U valt. Om dus, bij het onvermijdelijk opheffen der raden, dat bukken voor te komen, bestaat er blijkbaar geen ander middel dan aan de tappen eenen zoodanigen stand te geven dat hun middenpunt, bij die slingerende beweging der affuit, geen gevaar kan loopen binnen den hoek BAI (fig. 2 en 5) te komen. Deze plaatsing zal met evenveel zekerheid worden verkregen door het punt F ver van de as der ziel te verwijderen, dat is de tappen lager aan te brengen, als door dit punt voorwaarts te plaatsen, of de broekzwaarte te vermeerderen; in beide gevallen neemt, zooals wij reeds hebben opgemerkt, de drukking U'' op de stelschroef toe, doch daar zij bij de eerste verplaatsing veel sterker aangroeit dan bij de laatste, verdient deze ontegenzeggelijk de voorkeur. Deze grootere broekzwaarte is dan ook het eenige hulpmiddel waardoor men het bukken van den vuurmond, in het door den Generaal von HELVIC bedoelde tweede moment van het schot, de terugwerking der veerkracht namelijk, kan beletten of aanmerkelijk verminderen, en in dit opzigt voldeden onze oude vuurmonden, met hunne betrekkelijk groote broekzwaarte, zoo volkomen aan alle ver-

eischten, dat het wenschelijk zou wezen, bij het nieuwere vroeger genoemde geschut eene overeenkomstige plaatsing der tappen te beproeven. Dat men bij die oudere inrigting, eenen algemeenen stand der tappen voor alle kalibers aannemende, niet al te ver buiten de grens is gegaan, welke men noodzakelijk heeft moeten overschrijden, blijkt uit de omstandigheid, dat men bij den bronzen langen 6ter, om het bukken te beletten, de tappen later nog iets meer voorwaarts heeft moeten brengen.

Een nader onderzoek betrekkelijk het bukken der vuurmonden in het zoogenaamde tweede moment, ten gevolge van de werking der veerkracht, behoort niet

tot ons doel, daar wij ons namelijk niet anders hadden voorgesteld dan eene toelichting der proeven door BORKENSTEIN medegedeeld, en eene poging ter betere verklaring van de daarbij opgemerkte bijzonderheden. Dat die proeven, bij zulk eene meer volledige behandeling van dit onderwerp, nog aanleiding kunnen geven tot het onderzoeken van andere opmerkelijke punten, is genoegzaam blijkbaar, en bij de oefeningen die jaarlijks met onze verschillende vuurmonden geschieden, zal het zeker niet aan gelegenheid ontbreken ook hieromtrent belangrijke waarnemingen te doen.

De Kapitein der Artillerie,

Augustus 1848.

J. P. C. VAN OVERSTRATEN.

OVER

DE ZAMENWERKING DER LAND- EN ZEEMAGT TOT DE DEFENSIE.

Zoo ergens dan gewis zal er bij ons te lande eene weloverlegde samenwerking tusschen Land- en Zeemagt gevorderd worden om eenen goeden uitslag aan de defensie te geven. Op eenen bodem, die in alle rigtingen doorsneden is met groote en kleine rivieren; waar sommige dier rivieren aan hare uitwateringen tot zee-armen worden; waar eene vrij groote golf het oosten bijna geheel van het westen scheidt; waar men meeren en plassen vindt van aanmerkelijken omvang en diepte, en waar door talrijke onderwaterzettingen

de nog overige toegangen voor een goed gedeelte kunnen afgesloten worden — in zulk een land kan geen der beide hoofddeelen onzer krijgsmagt met vrucht afzonderlijk tegen eenen indringenden vijand werkzaam zijn, maar zij zullen hunne krachten en eigenaardige hulpmiddelen moeten vereenigen om onze veiligheid te verzekeren.

Teregt heeft men aangemerkt dat aan den oorlog, die daartoe met onze betrekkelijk geringe strijdkrachten moet gevoerd worden, den naam van bewegings-oorlog toekomt. Niet op ieder punt toch, wat

vroeg of laat kan aangevallen worden, zal men, ten allen tijde, een voldoende getal troepen en schepen gereed kunnen houden om het tegen overweldiging beveiligd te achten. De krijgsmagt die in den beginne in het westelijk gedeelte des lands stond, kan plotseling naar het oostelijk moeten overgevoerd worden; aan de schepen die misschien eerst in flotilles op weinige punten vereenigd waren, gelijk legers in geretrancheerde kampen, zal later, naar mate der behoefte, eene bepaalde bestemming worden gegeven; diegenen welke aanvankelijk een schijubaar bedreigd punt beschermden, zullen welligt verre van daar het wezentlijke tooneel des gevaars vinden, en eindelijk zullen zoowel schepen als troepen, na vruchteloos hier de verdediging beproefd te hebben, later weder elders moeten optreden.

Even als door de circulatie met slechts weinig gemunt geld, vele duizenden worden omgezet, evenzoo zal, door eene groote beweegbaarheid met ons misschien veel zwakker leger, aan eene aanzienlijke krijgsmagt het hoofd kunnen geboden worden.

Wanneer men nu op al het eigenaardige let, waardoor de verdediging in Nederland zal gekenmerkt worden, dan mag men daaruit de mogelijkheid afleiden, dat er dikwerf andere en onderling vreemde personen van Land- en Zeemagt met elkaër in aanraking zullen komen. Er bestaat alzoo behoefte aan duidelijke algemeene bepalingen, waarnaar zij zich bij een vereenigd pogen te gedragen hebben, want hoe veilig men ook moge aannemen, dat de kommanderende officieren van Land- en Zeemagt nimmer zuller verzuimen om

met elkaër te beraadslagen over die maatregelen welke het beste geschikt zijn om eene krachtige verdediging te bevorderen, zoo vloeit toch uit bovenstaande opmerkingen voort, dat het overleg dikwerf op nieuw zal moeten plaats grijpen, en dat het soms aan den noodigen tijd zal kunnen ontbreken om daarbij met de vereischte bezadigdheid en naauwkeurigheid te werk te gaan. Bijtijds eene verzameling te maken van die gevallen waarover men zal hebben te beraadslagen, en van die punten waarop men zal dienen te letten, kan dus niet anders dan nuttig zijn; en dit is het onderwerp waarmede wij ons wilden bezig houden. Wat wij verzuimden of niet wisten, moge door anderen worden aangevuld of verbeterd; zoodoende kan aan velen gelukken wat aan eenen niet mogelijk was.

Wij hebben hier bepaaldelijk het oog op eene verdediging tegen landtroepen, van vestingen, forten, posten, of versterkingen in het algemeen, die gelegen zijn aan rivieren of wateren, terwijl wij de defensie onzer zeegaten en kusten door de vereenigde werking van eene vloot en kustbatterijen buiten beschouwing zullen laten.

Dáár waar de zeemagt op onze rivieren en binnenwateren tot de verdediging moet medewerken, zal zij nimmer anders dan eene auxiliaire rol kunnen spelen, en het opperbeleid der operatiën, zoowel in het groot als in het klein, zal steeds aan de landofficieren blijven opgedragen. Het ware dus wenschelijk, dat overal waar Land- en Zeemagt vereenigd moeten handelen, ook de kommanderende officier der landmagt hooger in rang ware dan die

der zeemagt. Dit evenwel zal niet altijd mogelijk wezen, doch wanneer beiden be-
sessen, dat men slechts één doel mag beoogen, namelijk het welzijn van den lande, dan kan er geen kwalijk begrepen eigenliefde van hem die hooger, noch een te hardnekkig vasthouden aan ware of vermeende regten van hem die lager in rang is, plaats grijpen, en het gezamentlijke overleg, dat hier in geen geval kan gemist worden, treedt in de plaats van het bevelen en gehoorzamen. Boven alles echter houden wij het voor dienstig, dat de kommanderende Generaal van het leger, ook tevens het bevel heeft over de binnenlandsche vloot die hem zal ondersteunen, of althans dat er maatregelen getroffen worden die de eenheid in bevelvoering zooveel doenlijk verzekeren; slechts dáardoor zal er wezentlijke samenwerking bestaan kunnen.

Wanneer men bij het lezen onzer krijgsgeschiedenis de aandacht vestigt op die gebeurtenissen waar Land- en Zeemagt gelijktijdig optraden, dan zal men dikwerf gemis aan wederzijdsche ondersteuning opmerken, hetgeen dan ook gewoonlijk zijnen oorsprong vindt in gemis van eenheid in bevelvoering.

Bij den aanval der Nederlanders op den Kouwensteinschen dijk, gedurende het beleg van Antwerpen in 1575, leest men slechts van schepen die gediend hebben tot het vervoer der troepen over de onderwaterzetting, doch niets van eene verdere medewerking der op de Schelde vereenigde scheepsmagt. Een hevige vuur evenwel op de Kruisschans, zou waarschijnlijk voldoende zijn geweest, om aan de onderneming eenen gelukkigen uitslag te bezor-

gen en Antwerpen voor den Staat te behouden. Wanneer men nu bedenkt dat een admiraal te dier tijde zelfs aan de Staten-Generaal gehoorzaamheid durfde weigeren, dan zal men ook niet lang naar de oorzaken van het kwaad behoeven te zoeken.

Op den 5 September 1672 deden de Franschen uit Loenen en Loendersloot een strooptogt naar Waverveen en Botshol. De uitlegger aan de Bijleveldsche brug, onder bevel van Hopman SPELT, weerde zich dapper en loste zijn geschut zeven- en-twintigmaal; eindelijk raakte hij aan den grond en de Franschen naderden hem in twee turfsponten. Door niemand ondersteund wordende, moest hij zich overgeven, en echter was de schans aan den Uithoorn naauwelijks een uur van daar gelegen, en SPELT had zich ruim een uur lang verdedigd. Was er toen één hoofd geweest, dat met dezelfde veerkracht in land- en zee-zaken had kunnen bevelen, dan zou er ook gezorgd zijn gevonden dat de bezetting der schans het schip had moeten bijspringen, en dat alzoo de onderneming der Franschen mislukt ware.

In hetzelfde jaar, op den 28 November, faalde de door LE HON beproefde vermeerstering van Zwartsluis, en wel hoofdzakelijk, dewijl de admiraal Lobs, die met zijne vloot of flotille aanwezig was, bij den aanval, niet met zijn geschutvuur wilde medewerken; dáartoe, beweerde hij, strekten zijne orders niet; had echter een hoofd aan beiden bevolen, de orders van Lob zouden daartoe wel gestrekt hebben.

Het is algemeen bekend welk eene tweespalt er in 1787 hier te lande heerschte. Amsterdam was toen de ziel der verdedi-

ging; maar Amsterdam had geene magt over de admiraliteit, en in ieder geval, eenheid in bevelvoering bestond er volstrekt niet. CLAUSEWITZ merkt dit uitdrukkelijk op en zegt: dat het slagen van den veldtogt, dat wil zeggen van het voortrukken over de laatste onderwaterzetting tot voor de poorten van Amsterdam, op de punt eener naald rustte. Die punt was het Haarlemmermeer. Hadden de Hollanders een paar schepen op dit meer gehad, dan was de Hertog van BRUNSWIJK nooit tot voor Amsterdam gekomen, want hij was *au bout de son latin*.

Gelukkig zijn er uit later' tijd, vooral uit de geschiedenis onzer meer aanvallende oorlogen in Indië, betere voorbeelden aan te halen, doch zij kunnen slechts bevestigen wat beweerd is, namelijk dat eenheid in bevelvoering hier ruim zooveel als elders noodig is.

Zoodra er een gewapend schip of eene flotille voor eenige versterking op positie gestationneerd wordt, zal het naar ons oordeel dienstig wezen, dat de kommanderende officier zich zoo kort mogelijk na zijne aankomst aan wal begeve, ten einde zich bekend te maken met de localiteiten. De kommandant der Landmagt, en zoo noodig ook die officieren welke onder zijne bevelen de artillerie en genie aanvoeren, zullen hem daarbij vergezellen. Voor zover dit niet van zelve blijkt, zal men hem onderrigten van de plaatsen waar, en de wijze hoe de positie vermoedelijk zal worden aangevallen, en men zal hem bekend maken, waar, wanneer en op welke wijze men bij de verdediging op zijne ondersteuning rekent. De kommandant der

Zeemagt zal aangaande dit alles met de land-officiëren des noodig in overleg treden, en verder onderzoeken waar hij zich het voordeeligst met zijne schepen kan plaatsen, zonder de landmagt in hare werking te hinderen; waarheen hij zich moet begeven om door haar vuur beschermd te zijn, en waar hij zich gedurende het gevecht vrijelijk zal kunnen bewegen tot het doen der noodzakelijke evolutiën, zonder de defensie te belemmeren.

Het zal wijders nuttig zijn, dat er eene afspraak gemaakt worde nopens de seinen die men in het geval kan komen van elkaër te moeten doen. Misschien verdient het aanbeveling om bijtijds op eene geschikte plaats eene daartoe bestemde steng met vlaggelijn te planten, en vooral gedurende het gevecht, van een der schepen een stel seinvlaggen aan wal te brengen, met eenen persoon die het gebruik daarvan verstaat. Beter ware het nog dat zich in iedere positie of versterking die door land- en zeemagt moet beschermd worden, bestendig een dergelijk stel vlaggen bevond, en dat aldaar iemand geoeffend werd om er mede te werken.

Kan geen dezer middelen toegepast worden, dan zal men op eene andere wijze in de behoefte moeten voorzien; ook zal men behooren te denken aan seinen, die gedurende den nacht, bij mistig weder en op zeer grooten afstand welligt moeten gedaan worden.

De kommandant der landmagt zal verder aan dien der zeemagt kennis geven van alle zoodanige maatregelen van politie, die hij tot de veiligheid van den hem toevertrouwd post heeft noodig geoor-

deeld, voor zoover ook de equipages der schepen zich daaraan dienen te onderwerpen, wanneer zij zich aan land begeven. Wijders kan het in vele gevallen dienstig zijn, dat zij met elkaer overeenkomen wegens sommige bepalingen die tot handhaving der orde en goede verstandhouding kunnen medewerken.

Eindelijk, wanneer de kommandant der zeemagt alles onderzocht en overwogen, en daarbij zijne speciale orders geraadpleegd heeft, zal hij dien der landmagt in kennis brengen met de maatregelen van veiligheid die hij op stroom denkt te moeten nemen, voor zooveel ten minste als de landtroepen er zich naar dienen te schikken, of daartoe zullen moeten medewerken.

Dikwerf zal aan de scheepsmagt de taak worden opgedragen om uiterwaarden te bestrijken, of schorren die met de eb droogloopen; alsdan kunnen hare diensten hoogstbelangrijk worden. Toen Bommel in 1672 door TURENNE belegerd werd, hadden de Franschen zich op den Uiterwaard van Gameren, tegenover Haaften, ter nedergeslagen. Het geschut der vesting bevond zich in een jammerlijken staat, hetgeen, helaas! in die dagen niet vreemd was, en de Franschen op dien Uiterwaard te bereiken, was dus voor de belegerden eene onmogelijkheid. Men verzocht aan Hopman BAREND VERHAAR, die met zijn uitlegger digt boven Bommel geankerd was, om zich met die taak te belasten. VERHAAR toonde zich daartoe bereid, en twintig burgers, gewapend met walhaken en musketten stapten aan zijn boord. Men trof zoo gewis, zegt MONTANUS, dat

de tenten overhoop stoven, en mannen en paarden verminkt of dood ter neder ploften; maar voor de derde reis de laag willende geven, raakten de op het dek verspreide kardoezen in brand. Door dit onheil had VERHAAR, die zelf gevaarlijk gebrand was, naauwelijks zooveel gezonden over, als noodig was om het schip onder een regen van kogels stadwaarts te voeren. Dat zijne diensten overigens niet te breed zijn uitgemeten, bewijst de verwoedheid waarmede de Franschen na het nemen der stad, naar het achtergebleven bootsvolk zochten, en de noodzakelijkheid die er voor VERHAAR bestond, om zich door eene tweede, bijna wanhopige heldendaad, aan hunne wraakzucht te onttrekken.

Het ongeluk op den uitlegger voorgevallen, schijnt vooral aan wanorde toegeschreven te moeten worden, en hierin vinden wij aanleiding om te herinneren, dat de kommandant van landtroepen, die zich aan boord van eenig schip bevindt, daar steeds de orders behoort na te komen van den scheepsbevelhebber, want ook dáár kan slechts één bevelen, of er heerscht verwarring.

Nog een schoon bewijs voor de diensten die gewapende vaartuigen kunnen verrigten bij het bestrijken van uiterwaarden of ander voorland, vinden wij in den slag van Aboukir. Dáár bewerkte het gezamentlijk vuur der redoute die het dorp Aboukir beschermde en der flotille kanonneerbooten op het meer Madiéh, dat het zelfs aan MURAT met zijne wakkere ruitery niet gelukken mogt, om door de ruimte heen te dringen die aanwezig was tusschen een epaulement, dat zich van de

redoute tot op eenigen afstand van het meer uitstreckte, en het meer zelf.

Bij dergelijke gelegenheden zal men met vrucht gebruik kunnen maken van het kartetsschot, ook kunnen geoefende schutters, die de vijandelijke aanvoerders tot hun doel nemen, alsdan van groot nut zijn.

De hooge dijken langs onze rivieren, zullen den vijand menige goede kans aanbieden om onze scheepsmagt met voordeel te bestoken, behalve tot het aanwenden van worpschoten, zal men dan wel van zelve besluiten tot het plaatsen van scherp-schutters in de marsen en op de zalings der schepen. Dit middel kan men ook toepassen, telkens als de dijken, behalve door hunne hoogten, ook nog door hunne krommingen, aan den vijand gedekte stellingen opleveren, en dáár waar hij onze versterkingen slechts langs dijken en dammen of hare glooiingen kan naderen.

Dergelijke goede schutters zullen echter niet altijd in voldoende getal op de schepen zelve gevonden worden, gelijk men vooral bij kleinere vaartuigen, bijv. kanonneerbooten, mag veronderstellen, die gewoonlijk maar twee of drie mariniers aan boord hebben. Zijn er nu bij de landtroepen der positie wezentlijke scherp-schutters, en is hun getal niet te gering, of kunnen zij elders niet met meer nut gebruikt worden, dan zal het wenschelijk zijn, dat de kommandanten der land- en zeemagt zich verstaan, en reeds bijtijds eenigen hunner oefenen, om hun schot ook met juistheid aan te brengen in de verschillende, voor hen ongewone, toestanden, waarin zulks op de schepen geschiedt. Vooral voor schoten uit de marsen, kun-

nen op kaliber geboorde bussen, die ook eene goede trefkans behouden, wanneer zij geladen worden als een gewoon vuurwapen, zeer nuttig zijn.

Dat geoefende landtroepen ook aan boord van schepen nuttig kunnen zijn, leeren wij niet alleen uit het gebeurde bij Bommel, maar ook uit de wijze waarop de zee- en landmagt hebben zamengewerkt bij het nemen der schans te Liefkenshoek, op den 5^{den} April 1583. Dit feit geschiedde onder aanvoering van den admiraal JUSTINUS VAN NASSAU en den grave VAN HOHENLO, door middel van groote gewapende schepen of hulken, waar men boven in de marsen muskettiers geplaatst had. Wat men door hulken te verstaan hebbe, moge door beter oordeel uitgemaakt worden, vermoedelijk waren het slechts binnenlandsche vaartuigen, daar VAN METEREN, aan wien wij het verhaal dezer gebeurtenis ontleenen, overal waar het te pas komt, uitdrukkelijk van oorlogschepen spreekt. — De muskettiers zagen bij hoog water over de borstweringen heen, en dwongen met hun vuur den nu ongedekten vijand, die te verlaten. Tegelijkertijd werd er hevig uit grof geschut gevraagd, vervolgens naderde men de schans met kleine vaartuigen (galeijens), langs den dijk, en nam ze stormenderhand in.

Dat kanonneerbooten en verdere ligte vaartuigen, zelfs op eigentlijke kanalen, aan de landmagt tot eenen belangrijken steun kunnen dienen, hebben de Engelschen ons in 1799 bewezen. Op den 19 September (slag bij Bergen) hadden zij in het kanaal van Alkmaar drie kanonneerbooten, elk voerende eene 12ponds

caronnade, die tot de verdediging van Schoorldam medewerkten; en op den 2^{den} October (slag van Alkmaar) hebben zeven dergelijke schepen in dit kanaal niet weinig toegebracht tot den gunstigen uitslag hunner operatiën.

Over hetgeen er door Land- en Zeemagt te verrigten valt in streken die onder water gezet zijn, kan men vooraf weinig bepalen, daar alles hier afhankelijk is van den waterstand, den diepgang der schepen en hunne soort. Bij groote onderwaterzettingen, waar men niet altijd een even groot en ruim uitzigt zal hebben, mag men het echter als dienstig beschouwen, zoo mogelijk den omtrek in alle rigtingen met sloepen te doen doorkruisen; aan boord dezer sloepen kan men eenige gewapende manschappen plaatsen. In sommige omstandigheden kan het welligt aanbevelenswaardig zijn om deze patrouilledienst te water — gelijk wij genegen zouden zijn ons uit te drukken — regelmatig te organiseren.

Wij zouden buiten onze bevoegdheid treden, door te spreken over de soort van vaartuigen die bij een' lagen waterstand met voordeel kunnen gebruikt worden. In het voorbijgaan moeten wij echter melding maken van twee daartoe gebouwde schepen, waarvan onze geschiedenis gewaagt.

Toen de Franschen in 1672 den Rijn waren overgetrokken, had het overige gedeelte van hun leger, bij deszelfs opmarsch naar de Veluwe, veel te lijden door het vuur van twee uitleggers, genaamd het *Huis te Dieren* en de *Drakenbrug*, die ter hoogte van Lindaan ge-

stationneerd waren. Oorspronkelijk waren zij bestemd geweest voor de verdediging van den IJssel, doch die rivier destijds geheel onbevaarbaar zijnde, zoo had het *Huis te Dieren* onder Pempelfort aanvankelijk eene droogte bewaakt beneden het Tolhuis, om zich later voor Lindaan met den zoon des vlootvoogds VAN GENT te vereenigen, die de *Drakenburg* kommandeerde. Van deze twee vaartuigen zegt MONTANUS, dat zij te Amsterdam getimmerd waren uit dennenhout, met platte bodemen, zonder kiel, zoodat zij niet boven anderhalf voet diep gingen, hoewel ieder hunner twintig stukken geschut voerde.

Ook over het gebruik van stoomschepen zullen wij zwijgen, doch het is duidelijk dat men met hunne hulp nagenoeg alom tegenwoordig zal kunnen zijn, en dat onze binnenlandsche scheepsmagt, zoo wel als onze landtroepen, daardoor, als het ware, verdubbeld kunnen worden.

Bij het bewaken en beschermen van bruggen, zal de zeemagt op eene hoogstnuttige wijze met de landmagt kunnen samenwerken. Zoo Parma eenige gewapende vaartuigen had gestationneerd bovenwaarts van de bewonderenswaardige schipbrug die hij tusschen de forten Marie en Philippe liet slaan, of wel, wanneer die vaartuigen, zoo zij aanwezig waren, goede wacht hadden gehouden, dan had men veel kunnen doen om de verschrikkelijke ramp te voorkomen, die hem op den 4^{den} April 1585, door GIANIBELLI's vernuft werd berokkend. Later werd de brug door het beleid van dien schranderen man nogmaals verbroken, zonder dat er van de zijde

der Spanjaarden iets werd beproefd om het te beletten. Gelukkig voor hen dat de Nederlanders zoo weinig gebruik wisten te maken van hun voordeel. Over het algemeen is dit beleg van Antwerpen een voorbeeld voor de land- en zeemagt, om te leeren hoe men *niet* behoort te handelen als er inderdaad zamenwerking bestaan zal; en zoo ooit, dan bestond toch hier gelegenheid, om door vereenigd pogen iets grootsch te verrigten. De schrik, de verwarring en het gemis van alle klem in de regering, ten gevolge van den moord aan WILLEM I gepleegd, moge aan onze voorouders tot billijke verontschuldiging strekken; als militairen echter, kunnen wij geen ander oordeel vellen.

Ook de nieuwere krijgsgeschiedenis levert een voorbeeld op van hetgeen door gewapende vaartuigen zou kunnen verrigt worden ter bescherming van bruggen. De slag bij Esling (op den 22 Mei 1809) moest afgebroken worden, dewijl de brug over den Donau, behalve door het plotseling wassende water, ook door zwaar geladen schepen, losgelaten drijvende watermolens, die men in den brand had gestoken, zware balken, enz. gedeeltelijk vernield werd. De Franschen hadden met veel moeite de noodige schepen en verdere bouwstoffen voor deze en andere bruggen bijeengebragt, zoodat men het hun mischien niet kan wijten, dat er geene vaartuigen gereed waren om die drijvende lichamen af te weren, maar zeker is het dat men daarvan veel dienst zou gehad hebben.

Ook de landmagt zal door dijkposten, enz. hierop kunnen letten; maar het komt

ons voor dat deze taak met al wat er toe behoort, eigenaardig aan de zeemagt toekomt, en ook door haar met oneindig beteren uitslag zal kunnen waargenomen worden.

Zijn er derhalve schepen bij eene brug gestationneerd, dan zal althans een derzelve zich bovenwaarts van de brug dienen op te houden, om acht te geven op die voorwerpen, welke de vijand ter vernieling van de brug mogt laten afdrijven. De bedoelde voorwerpen moeten dan zoo mogelijk naar den wal geboegseerd of op andere wijze onschadelijk gemaakt worden. Bemerkt de kommandant van het vaartuig dat hem zulks onmogelijk is, dan behoort hij door een sein daarvan terstond kennis te geven, opdat men hem hulp verleene, of andere maatregelen neme, die voor zijne veiligheid, voor die der brug, of voor die van het overige der scheepsmagt noodig kunnen wezen. Als het niet schaadt dat de rivier tijdelijk onbevaarbaar gemaakt worde, dan zal men dergelijke onheilen ook op eene andere wijze kunnen afweren, doch in de meeste gevallen zal dit bij ons te lande niet verkieslijk zijn.

Bij het invallen van de vorst zal men op groote rivieren en wateren waar eb en vloed heerscht, zoodat er zich slechts drijfs vertoont, in de nabijheid der versterkingen, veelal eene veilige ligplaats kunnen vinden voor een of meer kanonneerbooten; rivieren echter, die geheel dicht vriezen, zullen door de scheepsmagt moeten verlaten worden. In dit geval kan het nuttig wezen om eenige sloepen of zeer ligte vaartuigen op sommige punten te doen achterblijven, en de noodige be-

manning daartoe in de versterkingen te kazerneren. Van deze vaartuigen en vooral van de geoeffende equipages, zal men veel dienst kunnen hebben na eenige dagen dooi-weder, en voor dat de grootere schepen hunne positiën weder kunnen herne-men. Dáár, waar onderwaterzettingen zijn, die men door de werking van slui-zen of watermolens open, of het ijs althans daarin bros kan houden, is deze maatregel welligt noodzakelijk, en gewis zal hij dit zijn in die streken waar de veiligheidsdienst op onderwaterzettingen, waarvan wij hierboven spraken, behoort ingesteld te worden.

En hiermede zullen wij eindigen. Mis-

schien werd dit voor den Nederlandschen krijgsstand zoo belangrijk onderwerp, door ons zeer onvolledig behandeld; misschien hebben wij ons aan dwalingen schuldig gemaakt, misschien hebben wij vooral met betrekking tot de gedragsregelen der zee-magt, hier of daar misgetast, maar daarom zullen wij niet schromen onze denkbeel-den te openbaren; het gewigt der zaak spoort er ons toe aan. Men overwege wijders dat hier niet alleen in de praktijk, maar ook in het vaststellen der theorie eene wezentlijke samenwerking van land-en zeemagt noodig is.

A. W. P. WEITZEL.

DE KLEEDING DER KAVALLERIE.

(INGEZONDEN.)

In een der jongste nummers van den *Militairen Spectator*, las ik in de rubriek *Verschillende beschouwingen*, een artikel waarin aangedrongen werd op het afschaffen der rokken bij de troepen te voet, als zijnde dit kleedingstuk voor den soldaat lastig, kostbaar en geheel overbodig.

Waarlijk, het baart verwondering dat men — terwijl het woord «*vooruitgang*» op ieders lippen zweeft — nog niet heeft willen beginnen om den soldaat zoo strijd-vaardig mogelijk te maken, door hem rationeel te kleeden. Het spreekwoord: «*de kleederen maken den man*,» is vooral met betrekking tot den soldaat een waar woord; daar wel degelijk eene doeltreffende kleeding en uitrusting hem een allergrootst

overwigt geeft op hem die voortdurend in de tenue van een parade-machine gebleven is.

Dit is voornamelijk van toepassing op de infanterie, die hare voornaamste strijdkracht in eene groote beweegbaarheid moet zoeken. Veel is er dan ook in dit opzigt voor dat wapen gedaan, vooral in naburige legers, bijv. in Pruisen; bij ons echter heeft men den ouden weg nog niet willen verlaten, en zelfs het eenige doeltreffend gekleedde infanterie-bataillon — de Limburgsche jagers — gesupprimeerd (1).

(1) Wij willen niets afdingen op den lof dien de Schr. aan de kleeding der Limburgsche jagers toezwaait; maar wij zijn voorstanders van eene goede

Met de kavallerie in 't algemeen, en met de ligte in 't bijzonder, is het nog veel erger gesteld; het is alsof men gedacht heeft haar slechts op de parade-plaats te zullen noodig hebben, en alsof men haar het vechten, bivouackeren, enz., zoo moeilijk wil maken als maar eenigzins mogelijk is. Om dit in te zien, volge men slechts de beoordeeling harer kleeding.

Over de deugdzaamheid onzer dragonder-kaske is reeds zooveel gezegd, dat het onnoodig is er breed over uit te weiden, alleen dit nog: indien *een goed kaske* te pas kan komen bij reserve- en linie-kavallerie, dan is dit nog geenszins het geval bij onze dragonders, die de dienst van ligte kavallerie moeten verrigten. Een vedet of flanker met een van verre gezien wordend kaske, verliest de helft zijner kansen op goede pligtsbetrachting.

De tegenwoordige chakot der jagers te paard is beter, maar nog niet voldoende: zij is te hoog en te zwaar, beschermt weinig tegen regen of zonneshijn, en het waslinnen foudraal afgeschapt zijnde, is het vilt niet tegen een paar dagen regen bestand; zoodat onze jagers te paard al spoedig zonder chakots zouden zijn.

De rok is in zijn geheel zoo ondoeltreffend mogelijk; hij bedekt noch buik, noch

lendenen, en heeft geen de minste berging. De digte kraag is lastig en dient alleen om de beweging te bemoeijelijken. De epauletten verhinderen het gebruik der karabijn, zoowel bij het aanleggen als bij het doorschuiven van den karabijriem; zij verhinderen den man het liggen en het omdoen van den mantel; ook is het zonder twijfel dat het grootste gedeelte der eskadrons na eenige dagen campagne ze verloren zal hebben en veelal met opzet. Voeg er nu nog een revers of klep en een nestel bij, dan verkrijgt men een samenstel dat alles overtreft wat lastig en ongeschikt kan genoemd worden.

De rijbroek is over 't algemeen een voorbeeld van hetgeen een kleedermaker in dien aard slecht kan vervaardigen. Het standmodel, alreeds, voldoet niet aan de vereischten, en zoodra eene rijbroek overeenkomt met de afmetingen voor een der drie model-tailles vastgesteld, dan is de rest nevenzaak. Daar het kleedingstuk nu vooral slecht gesneden is op de heup, en de rok maar tot zóóver reikt, heeft de man al de kracht zijner broekdraagbanden noodig, om voor te komen dat er tusschenbeiden geene gaping ontsta, en hij zit alzoo gespannen tusschen deze en zijne souspieds. Om die reden zit de kavallerist dan ook gewoonlijk op het kruis zijner broek, in plaats van op zijn zadel, en zijne voeten hangen op de souspieds, in plaats van in den stijgbeugel te rusten. Het op- en afstijgen is hem bijna onmogelijk, en eens te paard gezeten zijnde, kan hij zijne beenen haast niet gebruiken. Wanneer men slechts een eskadron gadeslaat bij het op- en afstijgen, dan zal men

en degelijke kapotjas — niet van een tweeslagtig ding, gelijk de tegenwoordige, die noch een overjas, noch een gekleedde jas is — en wij hopen dat ieder infanterie-officier, die er iets toe bijdraagt om vroeg of laat aan zijn wapen gekleedde jassen te doen verstreken, dan ook het voorbeeld zal geven en zonder mantel zal te velde trekken; alsdan staat hij met de troep gelijk, en kan de proef nemen of zijne uitrusting al dan niet doeltreffend zij.

opmerken: buitengewone inspanning om den voet in den stijgbeugel te krijgen en het been over den achterlepel te brengen; uitgescheurde knopen aan den broeksband en de souspieds. Het spoedig doorslijten der broek op de knieën is hiervan verder het gevolg.

Men verbeelde zich overigens hoe onaangenaam het moet wezen om, zoo gekleed, dagen lang te paard te zitten, en hoe ijverig de kavallerist zal wezen, om, op bivouac gekomen zijnde, soms uren ver te gaan zoeken naar levensmiddelen en fourage.

De tegenwoordige sporen zijn zeker de slechtste die men had kunnen uitdenken, daar het volstrekt onmogelijk is ze te gebruiken; beter ware het er geen te hebben.

De mantel is een kostbaar stuk, doch alleen goed in garnizoen. Te velde bezwaart hij, opgerold zijnde, de voorhand van het paard, en belet het gebruik der hand, enz. Eenige uren sterke regen maken hem doornat en dan is hij door zijne zwaarte onbruikbaar, bijna niet meer te rollen en soms in geene dagen droog te krijgen; of wel, eindelijk opgerold zijnde, heeft hij ten minste het dubbele zijner dikte en zwaarte. Man en paard worden dan nog te meer gehinderd door een kleedingstuk dat enkel tot last strekt.

Rekent men nu bij elkaer wat al deze zaken kosten, dan zal men toestemmen dat de kavallerist voor minder geld beter, dat is, strijdvaardiger kan gekleed worden. Bij voorbeeld:

Men vervange het hoofddekseel door een kolbak van zeehondenvel, of beerenhuid, gelijk die der rijdende artillerie, doch de

helft of een derde lager. De kolbak wordt altijd met vangsnouer gedragen, waarvan de spiegels of kwasten tevens tot distinctief dienen voor de officieren.

De kolbak is onlangs in het fransche leger voor de jagers te paard aangenomen, nadat hij gedurende twee jaren eene vergelijkende proef met andere hoofddekseels had doorgestaan. Het regiment dat ze in proef had was in het kamp van Metz; de huzaren zouden ze insgelijks bekomen hebben.

Den rok vervange men door de liteska of wapenrok, met drie rijen ronde of *grelot*-knoopen en open kraag. Kraag en opslagen behooren van eene andere kleur te zijn dan het oevrige der liteska; daar ze eerder verslijten, moet men ze gemakkelijker en zonder verschil in nuance te verkrijgen, kunnen vernieuwen. De panden of slippen van den wapenrok twee palmen over de heup hangende, zoodanig dat ze den man bij het rijden niet hinderen; verder zeer ruim en met plooijen, of *en jupe*. Binnen in de voorpanden een of twee zakken; deze kunnen ook dienen om enkele patronen en reserve-slaghoedjes te bergen, bij het tirailleren.

De liteska of wapenrok is algemeen bij de Pruisische kavallerie aangenomen, en bevat op het oog zeer goed, vooral bij de kurassiers en gardes du corps. De officieren die wij er over gesproken hebben, waren er zeer mede ingenomen, zowel voor hen-zelfen als voor den troep; ook roemden zij bijzonder het doeltreffende en gemakkelijke van dit kleedingstuk, vooral voor de manschappen.

De rijbroek, naauwsluitend boven de

heup door een band van een palm breed; van de heup af met plooijen, en zeer wijd tot aan de knie, van daar nauwer toeloopende tot op de laars; zakken op zijde, twee duim beneden de heup. De souspieds met twee knoopen binnen en buiten in de met leder bezette knoosp-gaten der broek vastgemaakt.

De type eener goede en doeltreffende rijbroek, is die van de troepen te paard van het Belgische leger.

De sporen volgens het oud model, maar van bruin ijzer of zelfs zwart.

De stalbuis zóó ruim aangemeten, dat zij bij koud weder over den wapenrok kan gedragen worden, dit zou de vaste winter-marschtenue te paard kunnen zijn. Ditzelfde had plaats met het mouw-vest der Limburgsche jagers te voet; de ondervinding heeft dus niet alleen geleerd dat het doenlijk is, maar ook dat de stalbuis zonder wapenrok niet misstaan zou.

De tegenwoordige mantel afschaffen, en in de plaats daarvan de *Caban* geven, die bij de Fransch-Algerijsche kavallerie sedert lang in gebruik is, en waarmede men in Frankrijk begonnen is de geheele kavallerie te voorzien. Hij is van Caoutchouc-stof, ondoordringbaar voor de zwaarste en langdurigste regens, en zij die in Afrika dienden, beweren zelfs dat hij wegens zijne digtheid, ook voldoende tegen de koude beschut. Deze *Caban* weegt 1.5 pond ongeveer, is, opgerold, niet dikker dan een arm, en kost geene f 17; de kosten kunnen nog verminderd wor-

den wanneer men de kap achterwege laat, hetgeen echter niet aan te raden is.

Men overwege hierbij dat de mantel onzer kavallerie meer dan 10 pond weegt en f 29 kost.

Bij de ligte kavallerie diende het ledergoed zwart te zijn, doch niet in harde was, gelijk bij de jagers te voet, maar doodeenvoudig aangezwart, in plaats van aangewit, hetgeen zeer goed met gebrande *terra sienna* kan geschieden, daar dit preparaat, wanneer het met een weinig gom gereed gemaakt wordt, door het nat niet afgeeft.

De witte lederen handschoenen zijn voor den kavallerist almede eene kostbare en toch niet sierlijke dragt. Door de glimmend gepoetste teugels worden ze spoedig zwart; de man wascht ze dan zelf met groene zeep en koud pompwater, en zoo zijn ze spoedig bruin, hard, buiten fatsoen en dus ook buiten gebruik. Bovendien beschermen ze toch weinig tegen de koude en geenszins tegen een sabelhouw, en derhalve zouden de zwarte katoenen mischien beter en stellig minder kostbaar zijn.

Bij deze vlugtige beschouwingen hebben wij met voordacht het stilzwijgen bewaard over alle mogelijke biesjes, uitmonsteringen en versierselen; dit alles is nevenzaak; ons doel was, over het nuttige en noodzakelijke te handelen; is men het daarover eens, dan volgt het sierlijke van-zelf — mits men er lieden van smaak over raadplege.

REORGANISATIE DER KAVALLERIE.

(INGEZONDEN.)

L'expérience a démontré, que la bonté de toutes les armées en général et de chaque troupe en particulier, ainsi que les résultats, que l'on a droit d'en attendre dépendent exclusivement des soins qui ont présidé à leur recrutement, à leur équipement, à leur armement, à leur organisation et à leur instruction.

COMTE DE LA ROCHE AYMON.

Ik had in geruimen tijd niets gelezen dat mij, bovengemeld onderwerp betreffende, zoo juist toescheen en mij daarom zooveel genoeg deed, als de, in den aanvang van dit jaar, te 's Hage uitgegeven, *Denkbeelden* van den Rimeester MAAS, over de zamenstelling onzer regimenten; terwijl ik later, al ware het alleen uit het stilzwijgen dat sedert zoo algemeen bewaard gebleven is, meer en meer tot de overtuiging gekomen ben, dat die denkbeelden wel zeer juist waren, dewijl zij zóó duidelijk de opinie der meerderheid schenen uit te drukken. Immers, niet een enkel officier, en wie toch heeft niet zijne tegenstanders, nam de pen op, om den ritmeester MAAS, wat de hoofdzaak betreft, regtstreeks of zijdelings te bestrijden. — Ik heb tot heden gewacht ZEG. mijnen dank te betuigen voor zijnen betoonden moed, en voor de moeite die hij zich gegeven heeft, om dat, wat men ieder kavallerie-officier, met cenige varianten, dagelijks hoorde zeggen, maar wat niet één openlijk verkondigde, zoo ridderlijk en zoo onbetwistbaar, ter kennis van hoogere militaire autoriteiten te brengen. — Ik heb tot heden daarmede gewacht, omdat ik mij niet bloot bij eene nuttelooze dankbetuiging wenschte te bepalen, en mij

vleide, dat meer bekwame pennen, dan de mijne, mij zouden voorgaan om den geuiten wensch van den ritmeester MAAS, tot het bekomen van eene meer doelmatige organisatie dan de tegenwoordige, zoo mogelijk te ondersteunen. Intusschen men blijft het stilzwijgen bewaren, en even zoowel als ik uit dat zwijgen tot een *concedo* der meerderheid besluit, kunnen hoogere magten daarin een *nego* van diezelfde meerderheid zien willen. — Overtuigd, als ik ben, dat het voortduren van eene organisatie als de onze, op den duur eene volstreckte desorganisatie ten gevolge moet hebben, heb ik het dus van mijnen pligt geacht, daar de publieke opinie toch wil gekend zijn, dat stilzwijgen af te breken en met den ritmeester MAAS volmondig te verklaren, dat onze organisatie ondenkbaar slecht is; zóó slecht dat niemand het gelooven kan die zich niet in persoon heeft kunnen overtuigen, hoe zij bijv. in strijd was met het onverwacht oprukken onzer zoogenaamde eskadrons, toen men in Maart jl., in eene naburige stad, oproer duchtte; hoe men het noodig geoordeeld heeft, om tijdens het laatste bezoek van Z. M. in de hoofdstad, eene versterking van 80 bereden ruiters uit Haarlem te onthieden, ten einde aan Z. M. twee es-

kadrons, te Amsterdam in bezetting, te kunnen voorstellen; hoe zij — de organisatie — alle dagen in strijd is met onze oefeningen te paard, zoo zelfs dat zij iedere doelmatige eskadrons-exercitie onmogelijk maakt, enz. Of zal men het kunnen gelooven, dat, zooals mij dit nog heden gebeurd is, de eskadrons-kommandant, tegenwoordig om te gaan exerceren onder zeer gewone omstandigheden, dat wil zeggen, zonder dat er meer dan gewoonlijk manschap en er geene paarden in dienst waren, te paard stijgt met drie luitenants, zijnde er een op non-activiteit en niet gremplaceerd, vier trompetters, een opperwachtmeester, twee fouriers, twee wachtmeesters, een hoefsmid en een-en-twintig korporaals en dragonders; zoodat er van een geheel eskadron letterlijk niet één compleet peloton te paard was, en evenwel was alles, zoogenaamd, present, met uitzondering der officier-ordonnancen, die onbereden zijn moeten. Neen, het is niet te gelooven, en evenwel is het eskadron voltallig aan manschappen en paarden niet slechts, maar zijn er zelfs daarenboven twee ligtingen der militie onder de wapenen. — Indien dit niet eene organisatie bewijst die zoo slecht als maar immer mogelijk is, waar zal men dan het bewijs zoeken?

Vraagt men nu: « waar zijn dan die ruiters, waar die paarden? » Het antwoord is kort: eerstgenoemden zijn, uitgezonderd enkele geëmployeerden als broodbakker, als ordonnancen bij den kapⁿ.-kwartiermeester, bij plaatselijke en provinciale bureaux, benevens een groot en wel het beste gedeelte van het kader, bij het toe-

zigt op de klasse van discipline, bij de instructie van den luitⁿ.-instructeur, bij het afrigten der remonte-paarden en bij de instructie der rekruten en détail, of als voorrijders, of wel gekommandeerd om met de rekruten in de pelotons-school te exerceren, en bij de zwemschool, enz., enz.; terwijl laatstgenoemde — de afgerigte paarden — zoo die goed zijn, door de instructeurs en de rekruten, zoo staande armée als militie, gebezigd worden. Wat er nu overblijft is het eskadron, onder het bevel van den ritmeester en onder toezigt van een hoofd-officier; een waar overschot van kader en ruiters; immers de beste van die zijn remonte-berijders, instructeurs, voorrijders, enz. bij de rekruten, terwijl een ander goed bereden gedeelte zijne paarden aan de rekruten, linie en militie, heeft moeten afgeven; immers de beste paarden zijn en blijven voor de rekruten bestemd, die primitief alle dagen hetzelfde paard rijden, terwijl zij daarna onderling wisselen. Hoe dit ook zij, het eskadron is die paarden voor de eskadrons-instructie kwijt; want wordt er heden een gedeelte rekruten afgeëxerceerd, dan zijn er inmiddels weder anderen aangekomen, enz. Het noodwendig gevolg hiervan is, dat het overschot, het eskadron, notabene, zich behelpen moet met die paarden, welke, uitgezonderd enkele paarden van het kader, voor zooverre dat niet bij de rekruten geëmployeerd is, bij de rekruten niet bruikbaar genoeg zijn, hetzij uithoofde hunner hooge jaren, of andere gebreken. De sedert jaren afgeëxerceerde ruiter, de man die zes à twaalf jaren diende, heeft zijn goed paard aan de re-

kruten moeten afgeven, zoodat hem nu dit, dan dat paard uit dat overschot aangewezen moet worden. Dit is het eene en het beste gedeelte waarmede de ritmeester uitrukt; het andere deel bestaat uit zoodanige ruiters, die, zachtst genomen, nog geene blijken gegeven hebben van een goed paard waardig te zijn. Maar wat hier ook van zij, zeker is het dat één paard, van dezulken die in het eskadron exerceren, ten minste vier berijders heeft, en het paard en het harnachement derhalve alle dagen door een ander ruiter gebezigd worden. — Mag ik nu, vooreerst, met den ritmeester MAAS vragen: «wat slijt een paard wel het meest?» en vervolgens: is het dan te verwonderen, dat er onaangenaam en slecht geëxerceerd, en dat er slecht geschoten wordt bij de oefeningen naar de schijf? dit laatste inzonderheid; immers al veranderde het paard in eene koe, moet dan wel onrustig worden, met name de nauwelijks afgerigte paarden, die, ja aan hunne remonteberijders gewoon, bij het afexerceren blijken gaven eener goede afrigting, maar nu zij in het eskadron heden door dezen, morgen door dien bereden worden, wordt zulks natuurlijk van een' geheel anderen aard. Is het te verwonderen dat, zooals de ritmeester MAAS terecht zegt, onze stallen er dikwijls uitzien als die van huurkoetsiers; is het te verwonderen, dat geen ruiter genegenheid kan hebben voor zijn goed paard, 't welk hij aan de rekruten moest afgeven om het door hen te zien bederven, en geene liefde of ijver voor zijn wapen? dat dus de man, die bij eene andere behandeling, welligt een goed kavallerist gewor-

den en gebleven ware, thans hoe langer hoe meer onverschilligheid en weerzin aan den dag legt, en zoo hij al geen slecht soldaat, of eindelijk bij de klasse van discipline overgeplaatst wordt, en hem nog eenige energie overblijft, slechts verlangend uitziend naar den dag waarop aan hem het paspoort zal worden uitgereikt, om zich daarna, bij gebreke van genoegzame middelen van bestaan, des noods als plaatsvervanger bij de infanterie te verbinden, en om alweder door een' van onze tegenwoordige uit broodsgebrek zich verbindende stedelingen, bij zijn wapen vervangen te worden, waardoor het bestaande kwaad slechts verergert. De goede oude ruiters, ook veelal uit weerzin om langer bij zulk eenen rekrutenboel, zooals zijl. zich uitdrukken, en met dat soort van lieden te dienen, verminderen alzoo dagelijks, terwijl de hoedanigheid van het algemeen, natuurlijk in dezelfde evenredigheid, minder wordt. . . . en toch, uit dat algemeen moeten de korporaals gekozen worden, uit die korporaals de onder-officieren, enz. Ligt het nu niet in den aard der zaak, dat zulks op den duur niet kan blijven bestaan; dat de wachtmeesters, soms twee of drie voor de inwendige dienst bij een geheel eskadron — de instructeurs, heet het, hebben het te druk om zich veel in het eskadron te vertoonen, terwijl voor hen dus aan de dienst der orderweek in het geheel geen denken is — dat de wachtmeesters, zeg ik, inzonderheid walgen van de onaangename dienst die uit het een en uit het ander voor hen voortvloeit, en, zonder nu in meer bijzonderheden te treden, in één woord, van den weinigen of

liever uitgedoofden dienstijver, en de van lieverlede verminderde geschiktheid van het algemeen van den troep.

Ik zeide in den aanvang van deze regelen, dat onze organisatie vooral in strijd is met eenen schielijk opgekomen marsch. Een voorbeeld zal tot toelichting voldoende zijn: Het was, zooals gezegd is, in Maart jl. dat een onzer eskadrons bevel ontving dadelijk met al wat bruikbaar was op te zitten en naar Utrecht te marcheren. Een der blijvende eskadrons moest in subsistentie opnemen alles wat eerstgemeld eskadron overblijven zoude. Dit nu had voordemiddag plaats, en hoewel er natuurlijk reeds geen tijd was om die overneming schriftelijk te behandelen, zoo kon men ten minste zien en een wakend oog houden op hetgeen overgenomen moest worden. — Eenige dagen later moest, bij het vallen van den avond, een tweede eskadron onverwacht naar Amsterdam oprukken, en evenzoo aan het laatstblijvend eskadron, met de beide ligtingen der militie, klasse van 1845 en 1846, al wat niet marcheren konde, in subsistentie achterlaten. Hoe dit in den avond met kazertering, stalling, personeel en materieel, te goeder trouw gaan moest, zal ik wel niet behoeven te zeggen; tot zoo verre was alles nog mogelijk; maar nu moest in den op dien avond volgenden nacht ook het laatste eskadron met al wat bruikbaar was en met den staf oprukken.

Aan wien moest nu de eskadrons-kommandant al wat hij in subsistentie van de eerstgenoemde eskadrons opgenomen had, plus zijn eigen onbruikbaar gedeelte, overgeven? Men helpt zich in zoodanig geval

zoo goed men kan, zal het antwoord zijn; maar ik vraag, is dat eene organisatie, en moet dit niet noodwendig tot eene zeer omslagtige administratie, tot verwarring en eindelijk verlies aan materieel leiden? terwijl de eskadrons-kommandant, desniettemin, in ieder voorkomend geval verantwoordelijk blijft.

Niets van dat alles ware te duchten, indien wij niet vijf depôt-eskadrons in ieder regiment hadden, maar daarentegen, ingevolge de voorgestelde organisatie door den ritmeester MAAS, in vier eskadrons te paard en een depôt per regiment, ingedeeld waren... Niet éene gegronde aanmerking, zelfs niet die van noemenswaardige verhooging van kosten, is er tegen zoodanig project te maken; er pleit daarentegen onbegrijpelijk veel voor; en desniettegenstaande blijft het met onze kavallerie steeds op denzelfden voet; wat mag hiervan de reden zijn? Is men dan zoo onverschillig omtrent den toestand der kavallerie en omtrent de diensten die wellicht eerlang van die kavallerie zullen gevergd worden? Bedenkt men dan niet dat het wapen te kostbaar is, om niet te verlangen dat het bruikbaar zij?

Herinnert men zich dan niet, hoe slechte kavallerie, die ik, onder anderen, gelijk stel met kavallerie die niet bijtijds eene goede organisatie gekregen heeft, slechts verwarring en onheil in een leger aanbrengt, terwijl goede en degelijke eskadrons, daarentegen, of de overwinning beslissen, of, bij retraite, een leger redden! Bedenkt men dit alles wel, en blijft men evenwel bij het oude, dan moet ik het er voor houden, dat men niet overtuigd

is, en moet ik er zooveel in mijn vermogen is op aandringen, dat men zich dan overtuige! Het is in waarheid meer dan tijd. Immers, inzonderheid de dienstijver en eene goede eskadrons-instructie, hangen grootendeels van eene degelijke organisatie der regimenten af. — Voor verdere details aangaande het meest doelmatige van dien, is het onnoodig hier te herhalen, hetgeen de ritmeester MAAS zich beijverd heeft zoo duidelijk en zoo juist te behandelen.

Welligt wijd ik, in een volgend nummer, eenige regelen aan eene herziening van onze kavallerie-indeeling in lanseniers en dragonders, of liever, want de benaming doet er zoo weinig toe, aan het equipment en de wapening van onze kavallerie in het algemeen. Onze regimenten mogen hussaren, lanseniers of dragonders heeten: een onkostbaar en gemakkelijk, niet aan dagelijksche reparatiën onderhevig hoofdtooisel; eene kleeding welke gemakkelijk schoon te houden en te herstellen

is, zonder veel opschik van uitmonsteringen, en waarin de ruiter vrij en ongehinderd op een goed paard zit, waarop hij gewoon is en hetwelk hem kent; een zadel ongeveer als de voormalige, daarna gewijzigd, kurassier-zadel; eene ligte doch degelijke bepakking en eene beproefde goede sabel in eene welgeoefende hand; dit een en ander zal, na eene goede organisatie en degelijke eskadrons-instructie (*ensemble*) wel het voornaamste zijn waarop het aankomt. Ongelukkig zal het begeerde hoofdtooisel der dragonders wel altijd tot de *pia vota* behooren, inzonderheid nu men nog onlangs goedgevonden heeft onze regimenten van dien naam met een zoo kostelijk nieuw model casque te begiftigen, dat uiteenvalt zoo ras men er mede draaft, en op niet één hoofd past. En echter *cavalier décoiffé équivant, presque, à cavalier désarmé!* Een bemoedigend vooruitzicht!

1 September 1848.

H.

I E T S

OVER

DE PROEVE VAN BEZUINIGING OP DE BEGROTING VAN OORLOG, ENZ.

door den Majoor der Artillerie VAN LÖBEN SELS, *Adjutant van Z. K. H. Prins FREDERIK der Nederlanden.*

Bezuinigen is eene ijzeren noodzakelijkheid voor Nederland, niemand mag het loochenen; maar ook niemand mag ontkennen dat door het personeel van het leger reeds aanzienlijke offers gebragt zijn, terwijl er nog instellingen en taken van bestuur aanwezig zijn, waar weelde en overdaad heerscht; dat alzoo de bijl der bezui-

niging daár het eerste trefte, en worden er dan *nog* meer offers gevergd, dan eerst zal men van het leger mogen vorderen, dat het op nieuw zijn hoofd buige voor den drang der omstandigheden, want ook dan eerst zal dit billijk en regtvaardig zijn.

Zoolang wij evenwel in het onzekere verkeerren,

of de noodzakelijkheid daartoe al dan niet zal geboren worden, moet ieder voorstel van legerorganisatie, wat met kennis en oordeel ontworpen is, en waarin men de goede bedoeling waarneemt om de belangen der schatkist, die der defensie en die van het meerendeel der bijzondere personen, zooveel doenlijk met elkaar in overeenstemming te brengen, onze opmerkzaamheid in de hoogste mate verdienen.

Dat het werkje van den Majoor van Löwenfels in dit geval verkeert, zal een ieder toestemmen die het gelezen heeft. Behalve eene voor ons land geheel nieuwe en oorspronkelijke legerorganisatie, bevat het eene menigte van wenken die het behartiging overwaardig zijn.

Voorstellen tot bezuiniging die uit den boezem van het leger opgaan, mogen ons schor in de ooren klinken; wij gelooven echter dat er geene redenen bestaan om over het uiten derzelve vervaard te zijn. Slechts dan, wanneer het *pro* en *contra* van onze zaken in het openbaar behandeld wordt, zal de natie en hare vertegenwoordigers zich kunnen vergewissen, in hoeverre de mogelijkheid van bezuinigen ten onzen opzichte aanwezig is.

Het deed ons genoeg op te merken, dat ook deze Schr. aandringt op het verwezentlijken van sommige denkbeelden die eveneens door den *Militaire Spectator* worden voorgestaan. Ook de Majoor v. L. S. is van gevoelen, dat men niet te huisverig moet wezen om zich afhankelijk te maken van inlandsche of vreemde etablissementen, bij het vervaardigen of aanschaffen van zaken tot ons materieel behoorende; ook hij beweert dat het zelf-fabriceren geenszins de goedkoopste weg is; ook hij wenschte Comités te zien verrijzen, wier advies bij het daarstellen van fondamentele verordeningen zal ingewonnen worden, en ook hij schijnt van gevoelen te zijn, dat er bij het organiseren regelen moeten in acht genomen worden, als die welke wij op bladz. 221 van het 16e deel verkondigden, althans wij zagen die regelen bij hem toegepast.

Verder vereenigen wij ons geheel met de wijze waarop de Schr. de traktementen der officieren wil vastgesteld zien. Men zou aanmerkingen kunnen maken op de cijfers; men zou kunnen beweren dat het grondtractement voor de laagste rangen, in weerwil van alle behoefte aan bezuiniging, vermeerderd moet worden, of dat de toelagen voor de verschillende gevallen, wat hoog of wat laag berekend zijn, of wel dat de billijkheid medebrengt om aan de brigade-kommandanten der infanterie de toelage voor twee paarden te geven, hetgeen hoog noodig zal wezen, dewijl zij hunne reserve rondom zich in kleine steden of dorpen verspreid hebben. Men kan

wijders van gevoelen zijn, dat aan de kapiteins der artillerie die eene batterij kommanderen, alleen uit dien hoofde eene verhooging moet worden toegekend; dat ingevolge oeconomistische gronden, de tractementen der ambtenaren slechts geregeld worden naar de meer of minder gewichtige diensten die zij bewijzen en naar de kosten die hunne opleiding veroorzaakt; dat voor den staat de diensten van het eene wapen even gewichtig zijn als die van het andere; dat de hoogere uitgaven welke die diensten veroorzaken, reeds door toelagen zijn gedekt, en dat derhalve in de eerste plaats ook aan de kavallerie de verhooging van f 100 toekomt, welke de artillerie en genie, niet als wetenschappelijke wapens, zoo die benaming ook gelden kon, maar wel uit hoofde eener meer kostbare opleiding is toegelegd; want de staat betaalt slechts diensten en geene wetenschap; en dat vervolgens die toelagen in de toekomst gedeeltelijk konden voorgekomen worden, wanneer het rijk voor de militaire opvoeding des eenen zooveel doenlijk evenveel liet betalen als voor die des anderen. Doch al die aanmerkingen kunnen slechts cijfers doen veranderen, of wijzigingen te weeg brengen in de toepassing; de regelen, wij erkennen het, zijn zoo juist en het middel is zoo radicaal, dat wij die toepassing ook in de mindere rangen wenschelijk zouden achten.

Aannemende dat de toelage voor kleeding en reparatie bij de verschillende wapenkorpsen zoodanig berekend moet zijn, dat zij de kosten daarvan ook dekt, dan zouden wij bij een zeker grondtractement verhoogingen willen zien voegen, naarmate de soldaat meerdere uitgaven te doen heeft voor kleine benoodigheden, en naarmate de dienst bij het korps meer handenarbeids of lichamelijke inspanning vordert. Dit zijn, dunkt ons, de eenige billijke aanspraken welke men in die rangen kan doen gelden op meerdere soldij; bij officieren kan lichamelijke inspanning om verschillende redenen niet in aanmerking komen, vooral niet dewijl de verhoogingen daarvoor reeds in andere toelagen zijn begrepen. Indien men nu dezen regel geldig verklaarde, dan zou het misschien wenschelijk zijn, om, tot tijd en wijle men die gunstige verandering wenschelijk kan invoeren, het grondtractement iets hooger te nemen dan tegenwoordig dat van den infanterist bedraagt, want wij achten het niet noodzakelijk om ook de andere wapens karig te gaan bezoldigen, dewijl dit ongelukkigerwijs bij de infanterie het geval is. Wanneer men vervolgens op het bevenbedoelde letten wilde, dan gelooven wij dat, onderanderen, aan de vesting-artillerie niets meer dan het grondtractement zou toekomen; want heeft zij veel werkzaam-

heden in de magazijnen, dan verrigt zij ook geen of althans weinig garnizoens-dienst, en heeft minder uitgaven te doen voor kleine benoedigheden dan de infanterie; verder zouden er zeker een aantal anomalien weg te nemen, en waarschijnlijk ook nog bezuinigingen te maken zijn.

Hoeveel er ook in den arbeid van den Majoor v. L. S. moge voorkomen, wat in alle opzichten met onze zienswijze strookt, zoo kunnen wij ons echter met zijn geheele voorstel niet onvoorwaardelijk vereenigen; integendeel, wij hebben nog gewichtige bedenkingen, zelfs tegen de hoofdbeginselen waarop het vinden van eene zoo aanzienlijke besparing als zestien tonnen schats bedraagt, gegrond is. Wij moeten toestemmen dat de Schr. den weg heeft aangewezen die naar bezuiniging leidt; maar of het bewandelen daarvan met dien uitslag zou bekroond worden welke hij opgeeft, dit durven wij betwijfelen.

Ten einde nog in dit nummer ons gevoelen over dit een en ander te kunnen mededeelen, zullen wij zeer beknopt moeten zijn, en ons vooral dienen te onthouden van becijferingen, die zoo veel tijds kosten. Wij zullen ons ook bij voorkeur met het hoofdstuk over de Infanterie bezig houden, en wel hoofdzakelijk, dewijl dit de grondslagen van het geheele samenstel bevat.

Het groote beginsel waarop het stelsel van organisatie des Schr. rust, is de totale afschaffing van het plaatsvervagen, nummervervisselen en in een woord van alle dienstoverdragt. Over het plaatsvervagen hebben wij in het vorige N°. onze meening reeds gezegd; wij gelooven echter dat het toepassen dier meening de bedoelingen des Schr. in niets zou dwarsboomen. De regering moet het plaatsvervagen toestaan, zoodra het *algemeene welzijn* dit vordert; *zij mag het echter nimmer veroorloven* wanneer er slechts *bijzondere belangen* op het spel staan. Op deze wijze zou er evenwel een voldoende aantal jonge lieden uit den beschaafden stand, en die toegerust zijn met wetenschappelijke kennis in onze gelederen plaats nemen, en het stelsel des Schr. zou ook dan nog in praktijk kunnen gebragt worden.

Er is echter eene bepaling in de grondwet die bij eene dergelijke inrigting van veel gewigt wordt, en die zeer geschikt is om haar ernstig te bemoeijelijken; het is die omtrent de vrijwillige miliciens (art. 205, Grondwet van 1840). Wij hebben herhaaldelijk, hoewel te vergeefs, tegen die bepaling gewaarschuid, dewijl wij in geen geval begrepen, waarom zij in de Grondwet moest aanwezig blijven. Wanneer nu het plaatsvervagen geheel komt te vervallen, dan nog, immers, is er niemand die aan de rijken

kan beletten zich te quotiseren en een soort van werffands daar te stellen, ten einde al de behoeftigen uit de gemeente over te halen, om zich als vrijwillige miliciens te doen inlijven, en zoodoende voor henzelfen de kwade kansen te verminderen; vooral in kleine gemeenten zal dit zeer weinig moeten kosten, en zelfs in de grootste zal het mogelijk zijn. Voeg nu hierbij de noodzakelijke gevallen waarin het plaatsvervagen wordt toegestaan, en men zal zien dat het bedoelde art. inderdaad nog al verontrustend is.

Zeker hebben wij in der tijd ook beweerd, dat de expeditie's naar de overzeesche bezittingen, waarmede men de vrijwillige miliciens in een volgend art. bedreigt, hunne opkomst schaars, zoo niet onmogelijk zou maken; maar sedert is uit de debatten in de Tweede Kamer der Staten Generaal gevoerd, uitdrukkelijk gebleken, dat zulks geenszins in de bedoelingen der regering lag; bovendien maakt de regering niet eens gebruik van hare bevoegdheid om de gewone vrijwilligers buiten hun goetvinden naar Indië te zenden, des te minder zal zij het derhalve met miliciens kunnen doen.

Anderen zullen dit bezwaar wellicht van minder belang keuren; wij meenen echter dat het althans verdient in overweging genomen te worden. Overigens bekennen wij dat het benoemen van milicien-luitenants ook voor ons iets aanlokkelijks heeft; zoodoende toch wordt het mogelijk, om het belang der schatkist met dat van de groote menigte der officieren in overeenstemming te brengen en de vraag kan dus slechts zijn: of de defensie er al dan niet door lijden zou. Ongetwijfeld zullen de milicien-luitenants van een veel minder gehalte zijn dan de tegenwoordige officieren van dien graad; doch wij belevten eenen tijd waarin men niet altijd datgene kan eischen, wat men op grond van militaire ervaring het *beste* acht, maar waarin men dikwerf te vreden moet zijn met eene inrigting die *voldoende* kan wezen, wanneer men er bestendig zijne beste zorgen aan blijft wijden. Wij hebben officieren-honoraire, schutter-officieren en officieren van vrijwillige korpsen gekend, die bij des Schr. reserve-kaders goede diensten zouden hebben bewezen, hoewel hunne opleiding vrij wat minder degelijk was dan die welke men aan de milicien-officieren *kan* geven. Het spreekt van zelf — en dit zal ook wel de bedoeling des Schr. zijn geweest — dat men in tijden van oorlog of gevaar, de indeeling niet zoo behoort te laten gelijk hij die opgeeft; men kan alsdan de effectieve en de militie-kaders vereenigen en langzamerhand gelijkelijk over de bataillons der brigade verdeelen, onverschillig of het reserve- of veldbataillons zijn. Wan-

neer zoo doende de goede wil, het helder oordeel en de algemeene wetenschappelijke kennis der militie-officieren, gerugsteund wordt door de militaire talenten, de ervaring en de geestkracht van hen die geheel hun leven aan den kriegsstand gewijd hebben, dan kan er nog altijd iets goeds, ja zelfs iets groots verrigt worden.

Men zou nog de aanmerking kunnen maken, dat de officiersstand bij het Nederlandsch publiek niet in consideratie zou winnen, wanneer de regering het beginsel huldigde, dat jongelieden die zoo kort gediend hebben, daarin rangen kunnen bekleedden. Deze aanmerking komt ons zoo gegrond voor, dat wij stellig gelooven dat men in den aanvang het bedoelde gevolg van dien maatregel ook zou waarnemen, maar naarmate er meer milicien-officieren voor goed naar hunne haardsteden terugkeeren; naar die zelfde mate zou ook alom de overtuiging ontstaan, dat er eene grondige studie en eene langdurige praktijk toe noodig is, om als bevelvoerder, van welken rang dan ook, in het leger op te treden. De militien-luitenants zouden, in weerwil der beste opleiding, hunne minderheid tegen over die van het staande leger zoo dikwerf moeten erkennen, dat zich die overtuiging, trots alles, zou moeten verspreiden.

Op de kaders van den Schr. hebben wij evenwel nog de volgende bemerkingen te maken. Over het algemeen komt het ons voor, dat hij hier wat al te rijkelijk met de militie is geweest; van de deugdelijkheid der kaders hangt te veel af, om ten dien opzichte niet uiterst voorzigtig te zijn. Wanneer men verder in tijd van oorlog de militie-kaders met die van het staande leger wilde ineensmelten, zouden er niets dan milicien-2^e luitenants kunnen zijn; in ieder geval achten wij dezen graad den hoogste dien men aan een milicien kan geven, want behalve in de compagnie's-dienst zou het nog in garnizoens-dienst kunne voorvallen, dat een milicien-1er luitenant een 2^e luitenant van het staande leger moest kommanderen, waaruit nimmer iets goeds ontstaan zou. Vervolgens oordeelen wij het ongeraden, zoo niet onmogelijk, om ook kwartiermeesters, onder-adjudanten en sergeant-majors uit de militie te trekken; om korporaal-tamboers, tamboers en trompetters te vormen zal men veel, zeer veel moeite hebben. Zeven milicien-korporaals op de acht van eene reserve komp^e. schijnt ons wat veel.

De onder-adjudant is, bij de infanterie, den adjudant behulpzaam, zoowel in het leiden der instructie, als bij de theoretische oefeningen van het kader en hij is chef in de kazerne gedurende de afwezigheid der officieren. Daartoe is, behalve menschenkennis en oordeel, ook nog de grondige

kennis van alle mogelijke reglementen en de geschiktheid om die te doen naarkomen noodig; dit alles zal men in een milicien wel nimmer vereenigd vinden.

In de plaats van twee sergeanten zagen wij bij de reserve-kompagnien liever een sergeant-majoor en twee sergeanten van het staande leger ingedeeld, terwijl ook de kwartiermeesters stellig tot het staande leger moeten behooren. Onze militaire administratie is, helaas, zoo ingewikkeld, dat er eene lange routine en dus veel tijds toe noodig is, om zich al de voorschriften en bepalingen in het gebeugen te prenten waardoor zij geregeld wordt. Kon men slechts besluiten om de administratie te vereenvoudigen, dan gelooven wij dat er op dit onderdeel nog eene aanzienlijke besparing zou te merken zijn, zelfs eene veel grootere dan de Majoor v. L. S. opgeeft.

De sergeant-majors en fouriers houden zich tegenwoordig bijna overal uitsluitend met administrative werkzaamheden bezig, en nu gelieve men eens na te rekenen wat al de militairen van dien rang, en bij de beredene korpsen ook hunne paarden, wat het korps kwartiermeesters, wat de administrateurs van kleeding, wat de intendance, en wat de afdeling administratie van het Departement van Oorlog per jaar kost; men voege daarbij alle administratie- en bureaunkosten over de geheele armee, en men zal zien welk eene belangrijke som er van die tien millioen afgaat om de rest te beheeren.

Het zou te dwaas zijn om te veronderstellen dat wij dit alles willen afbreken en vernietigen; wij willen slechts doen opmerken, hoe noodzakelijk het is hier door vereenvoudiging te bezuinigen; en dat zulks mogelijk is durven wij beweerden.

Doch keeren wij tot het werk van den Majoor v. L. S. terug. Het getal vrijwilligers dat de Schr. bij de verschillende korpsen indeelt, komt ons uiterst gering voor; dit geeft wel is waar eene hoogstaanzienlijke besparing, maar er kunnen moeilijkheden uit voortspruiten, die men niet over het hoofd mag zien. Voor storing in de garnizoensdienst moge eenigzins gezorgd zijn door het opkomen der miliciens bij gedeelten; door het oproepen der geheele militie moge men de korpsen gemakkelijk kunnen versterken, wanneer de omstandigheden of de eischen van de dienst het vorderen; maar men heeft niet genoeg gezorgd voor de garnizoens-dienst, die geene ondergeschikte zaak is, zoodra het niet het leveren van eerewachten, maar wel het bewaken van vestingen, gevangenissen of rijks-eigendommen geldt; men kan over niets beschikken om onze overzeesche bezittingen te hulp te komen, en het zal bezwaarlijk, zoo niet onmo-

De luitenant
2^e luitenant
3^e luitenant
4^e luitenant
5^e luitenant
6^e luitenant
7^e luitenant
8^e luitenant
9^e luitenant
10^e luitenant
11^e luitenant
12^e luitenant
13^e luitenant
14^e luitenant
15^e luitenant
16^e luitenant
17^e luitenant
18^e luitenant
19^e luitenant
20^e luitenant
21^e luitenant
22^e luitenant
23^e luitenant
24^e luitenant
25^e luitenant
26^e luitenant
27^e luitenant
28^e luitenant
29^e luitenant
30^e luitenant
31^e luitenant
32^e luitenant
33^e luitenant
34^e luitenant
35^e luitenant
36^e luitenant
37^e luitenant
38^e luitenant
39^e luitenant
40^e luitenant

gelijk wezen om de kaders voltallig te houden.

De schr. geeft bij de infanterie, op 18 onder-officiëren en korporaa's, slechts 30 soldaten. Voor Maart waren er 14 op 60, en toen de kaders der kompagnien op 20 onder-officiëren en korporaa's gebragt werden, meende het ministerie van Oorlog reeds de magtiging te moeten verstreken om ook miliciens tot korporaal te bevorderen.

Bij de kavallerie geeft hij in de eskadrons 23 onder-officiëren en korporaa's op 100 soldaten; thans zijn er 23 op 112.

Bij de rijdende artillerie moet een kader onder-officiëren, korporaa's en hulprigters van 31 hoofden voltallig gehouden worden uit 76 kanonniers der 1^e en 2^e klasse; thans heeft men voor 30 man kader 89 kanonniers.

Bij de veld- en vestingartillerie is de verhouding tusschen het kader en het getal vrijwilligers, door den Schr. verbeterd; voor de pontonniers en mineurs hebben wij voor 't oogenblik de bescheiden niet bij der hand om vergelijkingen te maken. Zoo wij wel onderrigt zijn, vereischt het evenwel op den duur ook bij de kavallerie en rijdende artillerie nog al zorg en moeite om in het aanvullen der kaders te voorzien, zoodat het niet raadzaam zou wezen het getal vrijwilligers te verminderen. Wanneer het voorstel des Schr. ten uitvoer werd gelegd, zou bij de infanterie bijna ieder vrijwilliger een aanstaande korporaal of onder-officier moeten wezen; de ondervinding leert echter dagelijks dat het gevaarlijk zou zijn dit als zeker aan te nemen. Het is waar, de Majoor v. L. S. stelt voor, om ook iets te doen tot verbetering der toekomst van oude en verdienstelijke onder-officiëren, en zoo hoopt hij wellicht een ander en beter gehalte van vrijwilligers in onze gelederen te trekken; maar in Pruisen heeft men ten deze veel gedaan, en echter verhaalt de Luit.-Kolonel van RUSVELD in zijne brieven — *Licht en Schaduw* — dat de Pruisische officieren zeer naar eene instelling verlangden, gelijk ons onder-officiërs pensioen-fonds; zij hoopten dat zulks zou bijdragen, om met der tijd de regte stof voor onder-officiëren te bekomen; want ook zijl. hadden er gebrek aan.

Naar ons oordeel, had de Schr. ook bij de reserve-kompagnien der infanterie eenige vrijwilligers behooren in te deelen, al ware het slechts tot het verrigten van de noodzakelijke werkzaamheden in de magazijnen, ter plaatse waar de hoofd-officiëren of kapiteins gevestigd zijn. De wapens der verlofgangers moeten toch van tijd tot tijd nagezien en zoo noodig schoongemaakt worden. Bij de opkomst der miliciens

zijn er bovendien een aantal zaken te regelen en corvées te doen, waarbij zij onmisbaar zouden wezen.

De traktementen der officieren die bij de infanterie-reserve kaders zijn ingedeeld, komen ons te gering voor. Wij gelooven dat het billijk ware om de majoors te bezoldigen, gelijk hunne kollega's van de veld-bataillons; terwijl wij het getal der kapiteins van de 3^e klasse zooveel sterker wenschten te maken als er door de organisatie des Schr. meer kompagnien ontstaan; eene plaatsing bij de reserve behoefde alsdan voor niemand eenig tijdelijk nadeel ten gevolge te hebben.

De Schr. erkent zelf dat er eene zeer bijzondere geschiktheid toe zal gevorderd worden, om zich daar naar behooren van zijne pligten te kwijten, en derhalve kan men er niet altijd personen toe bestemmen, wier dienstijver door de jaren reeds begint te verflaauwen. Dat nu hunne werkzaamheden minder tijdroevend zijn dan die der officieren van de veld-bataillons, is een feit dat geheel buiten hunne schuld ligt; zij zouden gaarne meer willen doen, doch men ontnemt hen daartoe de gelegenheid; zij wilden liever elders dienen; zij hebben niet om die plaatsing verzocht; hun derhalve lager te bezoldigen ware hard, zoo niet onregtvaardig.

Ook heeft de regering zich steeds tot rigtsnoer gesteld, om den ambtenaar in 't algemeen, zolang men tevreden was over zijne diensten, geene tractements-verandering door verplaatsing te doen ondergaan, tenzij het eene gunstige ware. Om welke reden zou men nu ten opzichte van het leger eene uitzondering maken?

Bovendien is het zeer moeilijk om regelen vast te stellen, waarnaar men de officieren voor de reserve-kaders zal uitkiezen. De Schr. zegt dat de keuze der oudsten zoo goed is te verdedigen als die der jongsten; ook prijst hij aan om den weg voor beiden open te laten. Maar hetzij men zich, bij eene dergelijke traktements-bepaling, tot de oudsten of tot de jongsten wende, steeds zal men over schreeuwend onregt hooren klagen. De besparing hier gemaakt, zou een dikwerf billijk, en zeer zeker een aanhoudend misnoegen in het wapen gaande maken. Immers, kiest men iemand omdat hij bij uitstek de goede eigenschappen bezit die men in een reserve-officier verlangt, waarom dan die goede eigenschappen niet tijdelijk nadeel vergolden? En plaatst men iemand bij de reserve, dewijl hij minder geschikt is voor de actieve dienst, dan moet hij wel in het volle besef van die ongeschiktheid verkeeren, om niet over schreeuwend ongelijk te roepen. Ook zal men voor de zoodanige eene plaatsing bij de re-

serve, moeilijk in alle opzichten, als eenen overgang tot het pensioen kunnen beschouwen; eene dergelijke bezuiniging zou ten nadeele van de dienst strekken en ware slechts uitstel van betaling; want bij eenen uitbrekenden oorlog, of misschien reeds in andere omstandigheden, zou men de aanzienlijke uitgave moeten doen, om al die ongeschikten te pensionneren, en in hunne plaats jeugdige en krachtvolle bevelvoerders aan te stellen.

En wat zet men de deur niet open voor kuiperij en willekeur; velen toch die iets bij de grooten der aarde vermogen, zouden zich wel voor eene plaatsing bij de reserve weten te vrijwaren, en het geval is immers niet ondenkbaar, dat iemand derwaarts gezonden zou worden, omdat hij zich de ongenade zijner meerderen had op den hals gehaald.

Thans zullen wij van het personeel afstappen om eenen blik te werpen op de besparingen die de Schr. in meer administratieve aangelegenheden meent te kunnen maken. De wensch om de kleeding en uitrusting van den soldaat te vereenvoudigen, is algemeen in het leger, zegt hij, en wij gelooven dat hij zich daarin niet vergist. Doch, als die wensch eensdeels voortvloeit uit de zucht om den soldaat minder zwaar te bepaken en hem meer geschikt voor den oorlog te maken, dan vindt hij ook anderdeels zijnen oorsprong in de begeerte, om hem regt en billijkheid te doen wedervaren. In ons vorig N^o. hebben wij reeds gezegd dat, over het algemeen, vereenvoudiging in de kleeding wel behoort te leiden tot bezuiniging voor den soldaat, maar niet tot eene besparing voor de schatkist. Het schijnt ons der moeite waardig dat gezegde nader toe te lichten.

De soldaat ontvangt, behalve zijne geringe bezoldiging, van rijkswege eene toelage die uitsluitend bestemd is om in de behoefte van kleeding en reparatie te voorzien. Billijkerwijze behoort zij daarvoor dan ook toereikend te wezen; echter is zij het in geenen deele. Wij durven veilig verzekeren, dat er voor onze soldaten geene mogelijkheid bestaat om uit de schuld te geraken, zonder op hunne soldij gekort te worden, en dit behoorde toch geen plaats te vinden, tenzij de schuld een gevolg wāre van achteloosheid of moedwillige verwaarloozing. De milicien, die men slechts van het hoognoodige voorziet, is sedert het oogenblik zijner indiensttreding, aan het maximum dier korting onderworpen.

Men zal ons misschien tegenwerpen dat er toch jaarlijks aanzienlijke sommen, bij wijze van excedent, op het kleedings- en reparatiefonds worden uitbetaald; maar men gelieve te onderzoeken wie de gelukkigen zijn die ze ontvangen; gewoonlijk oppassers van officieren, geëmployeerden,

de gehuwden der compagnie, en enkele zeer zindelijke en zuinige soldaten. Bovendien ontvangen dezen nog slechts terug, wat hun vroeger tegen alle billijkheid is afgehouden, doch voor al de anderen is dit geld onherroepelijk verloren. Wij wenschten wel eens eene opgave te zien van de sommen, die per jaar op de soldijen worden gekort, en van die welke worden uitbetaald; wij beweren, zonder vrees voor tegenspraak, dat het bedrag der laatste aanzienlijk door dat der eerste wordt overtroffen.

Bij den tegenwoordigen stand van zaken moet dus het kleedings- en reparatiefonds onzer soldaten door hun zakgeld gestijfd worden; wat is hiervan verder het gevolg? De soldaat dient toch iets aan kontanten te ontvangen; wij zullen hier niet eens spreken van de behoefte aan uitspanning en levensgenot, die ieder mensch, en dus ook hem is ingeschapen; maar hij moet zich een aantal kleine benodigdheden kunnen aanschaffen, die hem niet van rijkswege worden verstrekt, en ook zij, wier soldij het maximum der korting ondergaat, moeten daartoe even goed in de gelegenheid gesteld worden als degenen die hun volle tractement bekomen. Om dit doel te bereiken, heeft men zich, bij de bestaande duurte der levensmiddelen en bij de hooge accijnsen, in vele garnizoenen, reeds genoodzaakt gezien, om het voedsel te verminderen en het rantsoen vleesch tot $\frac{1}{3}$ van zijn aanvankelijk gewigt terug te brengen. In weerwil daarvan kunnen wij korpen opnoemen, waar de soldaat per vijf dagen slechts 26 à 30 centen ontvangt, hetgeen 13 à 15 centen bedraagt voor de groote menigte, die zijn halve tractement in zijn kleedingsfonds moet storten.

Uit alles wat hier gezegd is, blijkt hoe onregtvaardig het zou wezen om tot eene vermindering der toelage voor kleeding en reparatie te besluiten, enkel omdat men kans ziet de kleeding te vereenvoudigen. Wij beweren daarom niet dat eene dergelijke vermindering volstrekt onmogelijk zou wezen; maar wij gelooven dat zij dan pas in overweging kan genomen worden *wanneer er door vereenvoudiging meer bezuinigd kan worden dan het gemiddeld bedrag der kortingen oplevert, waaraan onze soldaten thans buiten hunne schuld onderworpen zijn.*

Het spreekt van zelf dat alles wat hier gezegd is omtrent eene vermindering der toelage voor kleeding en reparatie ook van toepassing is op het verminderen der eerste uitrusting van de manschappen der militie en staande armee.

Om de mogelijkheid te beoordeelen eener besparing op de kleeding der militie, indien het voorstel des Schr. aangenomen wordt, moge nog het volgende dienen. De Majoor van L. S. wil

de reserve gekleed doen blijven, zoo niet geheel, dan toch met die stukken welke het uitrukken in militaire kleeding steeds toelaten. Dit zou ongetwijfeld zeer nuttig, en bij zijne organisatie zelfs onontbeerlijk wezen, maar thans worden de miliciens, gelijk wij reeds aanmerkten slechts van het hoognoodige voorzien; zij bekomen geene kapotjassen, dewijl zij slechts in den zomer onder de wapenen zijn, hetgeen door het voorstel des Schr. gedeeltelijk zou komen te vervallen; wanneer zij nu drie maanden onder de wapenen zijn geweest, is hunne kleeding voor een goed deel versleten, en als zij voor de vierde maand opkomen, moet de kapitein, als een zuinige huisvader, allerlei hulpmiddelen aanwenden, om hen nog gedurende dien tijd ordentlijk voor den dag te doen komen. Hierin ligt niets vreemds, want vooral in de eerste weken na hunne indienst-treding zijn zij doorgaans de onhandigheid zelve en weten niets te ontzien, vervolgens exerceren zij bijna van den morgen tot den avond, en naarmate zij in geoefendheid winnen, verliezen hunne mouwvesten en pantalons de wol en hunne schoenen de zoolen. De Schr. houdt de militia bij de inf., gedurende acht maanden onder de wapenen, en zij behooren — ook met verlof zijnde — bestendig gekleed te blijven. Er zal dus gewis nog een tweede stel groote kleeding voor hen noodig zijn, waarvoor zij in geen geval nogmaals eene eerste uitrusting bekomen; zij zullen dit tweede stel misschien niet geheel verslijten, want zij zijn handiger geworden, weten het te ontzien en zijn ook afge-exerceerd; echter men zal het moeten uitreiken en na geëindigden diensttijd zal het overblijvende niet veel meer waard zijn. De suppletie uitrusting rekenende op een mouwvest, een pantalon en een paar schoenen, dan maken zij in alles eene schuld van ongeveer f 47 (1), terwijl hun te goed in acht maanden volgens des Schr. voorstel, bedraagt f 33,30; de rest moet dus van hunne soldij aangezuiverd worden, of komt ten laste van het rijk. Het eerste is onbillijk, en het laatste is geene bezuiniging.

De Schr. wil ook op het fonds van reparatie aan wapenen en ledergoed bezuinigen; wij hebben er vrede mede, te meer daar dit fonds, gelijk wij vernemen, overal een hatig slot heeft; veel liever echter zouden wij het geheel willen

opheffen, en zoo doende eene menigte van onnutte schrijverijen uit de wereld helpen, later hopen wij hierop terug te komen.

Het geheim van het werf-fonds hebben wij nog niet genoeg doorgrond, om er ons oordeel over te zeggen; het schijnt ons echter toe dat de Majoor van L. S. dit — uitgenomen de aanbrenghelden en de premien van miliciens die zich volgens art. 171 verbinden — geheel en al onder zijne bezuinigingen had kunnen rangschikken.

Ook ten opzichte van het ledergoed achten wij, even als hij, door te vereenvoudigen besparing mogelijk; doch dit zou op tijd moeten werken; men bedenke slechts dat de geheele infanterie van patroontassen voorzien is, die de soldaat door zijn nevenman moet laten losmaken, waarin hij de hand niet kan brengen, en waaruit hij al zijne patronen verliest, wanneer hij zich in den loopas beweegt, terwijl zij open is. Ging men dus hier aan het veranderen, hetgeen zeer wenschelijk ware, dan zou men ook dienen te verbeteren en dus aanvankelijk meer moeten uitgeven.

Ten opzichte der toepassing van het reserve-stelsel des Schr. bij kavallerie en artillerie, hebben wij nog het volgende in 't midden te brengen. Het oogmerk van gevaar is zelden zoo juist gekenmerkt dat men zich daarmede niet vergissen kan; soms waant men het te zien naderen, doch onze vrees was ijdel; soms denkt men zich nog lang veilig, maar plotseling barst het onweder boven ons hoofd los. Men neme slechts in overweging welke tijden wij thans beleven.

In zulke omstandigheden kan men ligtingen oproepen en weder met verlof zenden, naarmate de gezigteinder zich bewolkt of verheldert; maar wanneer zal men reserve-eskadrons en wanneer zal men nieuwe batterijen oprigten? Zal men daartoe dikwerf niet te vroeg of te laat overgaan? is vooral het laatste, uithoofde der aanzienlijke kosten die er mede gemoeid zijn, niet te vreezen? Zekerlijk, wanneer men gedurende eenen langen vrede op deze wijze aanzienlijke besparingen kon maken, dan zou er geen groot kwaad in gelegen zijn, om in ongewisse, maar dreigende omstandigheden, liever wat te vroeg tot die oprigting over te gaan; in billijkheid zou niemand daarover kunnen klagen. Maar de sommen daartoe gevorderd, moeten door de volksvertegenwoordiging worden toegestaan, en zal die de zaak eveneens begrijpen?

Het zij verre van ons om *ex tripode* te willen verklaren, dat hier geene militia in de kaders kan worden opgenomen; maar wij gelooven dat afzonderlijke reserve-kaders, zoo het mogelijk ware die ook hier in te voeren, beter aan alle kansen het hoofd zouden bieden. Men kon dan

1) De hier bedoelde suppletie-uitrusting zou zeer goed uit gedragen kleedingstukken kunnen bestaan, wanneer die voorhanden waren. Op deze wijze zou men wellicht nog 5 a 6 gulden kunnen wisparen; dit was dan ook onze meening, en daarom hebben wij niets voor reparatie, noch voor kapotjassen, noch voor toevallige onkosten in rekening gebracht.

later in de zoo ontstane taktische eenheden een zeker getal geoefende vrijwilligers doen overgaan.

Met de meesten der beschouwingen die in de laatste zes afdeelingen van des Schr^s. werkje vervat zijn, kunnen wij ons, voor zoover zij door de reeds gemaakte aanmerkingen niet te-gengesproken worden, geheel vereenigen; van eenige tegenwerpingen van ondergeschikt belang zullen wij ons hier onthouden. Zonder aan den strijd tusschen het oude en het nieuwe materieel te willen deelnemen, hechten wij vooral onze goedkeuring aan hetgeen er over het artillerie-materieel in 't algemeen gezegd wordt. Over de Militaire Akademie zullen wij zwijgen, dewijl deze instelling haren verdediger buiten ons gevonden heeft. Ook de geneeskundige dienst zal in een volgend nummer de hare uit onze kolommen hooren spreken; te dien opzichte zullen wij dus niets aanmerken, dan dat wij eene betere verdeeling der rangen aldaar hoog noodig achten.

De Schr. acht het minder noodig om te spreken over reiskosten en vacatiën. Zeker zouden de bezuinigingen daarop te maken, het vaderland niet kunnen redden, vooral daar het hem, zoomin als ons, uitsluitend te doen is om te besparen; hij wil ook gelijkheid, althans evenredigheid doen geboren worden; iets waarvoor ook wij ons verklaard hebben, en daarom zullen wij bij deze gelegenheid nogmaals aandringen op een meer gepast tarief van reiskosten, zoodat sommige officieren in dit opzigt niet langer beneden de bedienden van het ministerie van oorlog staan. Wenschelijk ware het, dat bij het vaststellen van zulk een tarief, eens gelet werde op 't geen aan andere rijksambtenaren voor reiskosten wordt toegelegd.

In eene nalezing trekt de Schr. van het cijfer der miliciens, wanneer die 20 tot 25 jaren oud zijn, slechts $\frac{1}{4}$ af voor vrijstellingen; wij moeten hier verwijzen naar hetgeen wij daaromtrent in het vorige nummer op blad. 51 en 52 gezegd hebben.

En hiermede zullen wij ons overzicht sluiten. wij gelooven dat de Schr. middelen ter bezuiniging heeft aan de hand gedaan, die men niet onvoorwaardelijk moet verwerpen, dewijl ze ons vreemd in de ooren klinken; eene naauwkeurige studie van hetgeen er in andere rijken plaats-grijpt, zou over dit onderwerp veel licht kunnen verspreiden; wij moeten er echter op laten volgen, dat wij voldoende meenen aangetoond te hebben, dat die bezuinigingen nimmer zoo aanzienlijk zullen zijn als de Schr. opgeeft.

Wt.

Over de noodzakelijkheid om het Nederlandsche leger in verband te brengen met het Oost-Indische leger, en een goed staand leger als in Engeland te moeten onderhouden.

Onder dit opschrift lazen wij in de *Amsterdamsche Courant* van den 22. September, n°. 225, een ingezonden stuk, hetwelk verscheidene goede denkbeelden bevat, die zeer wel met het voorstel van den Majoor van LÖBEX SELS in overeenstemming te brengen waren, hoewel ze de bezuinigingen diens Schr. gedeeltelijk zouden neutraliseren. Daar het hier echter besparingen geldt, die ook door ons worden betwist; daar ook wij overtuigd zijn, dat men aan het leger hier te lande eene inrigting moet geven die veroorlooft onze bezittingen buiten Europa bij te springen, en daar het eene voorstel dus zou kunnen voorzien in een gebrek dat wij in het andere meende op te merken, zoo achten wij het niet ongepast, om van genoemd artikel met eenige woorden melding te maken.

De Schr. is zeer beknopt; hij deelt slechts de omtrekken van zijn plan mede. Hij wil als taktische reserve een regiment keurtroepen van 4 bataillons, ieder sterk 500 vrijwilligers, verder acht regementen infanterie, ieder zamengesteld als volgt: 2 bataillons van linie, tellende ieder 500 à 600 vrijwilligers; 2 bataillons militie, waarvan alleen de kaders bestaan, bestemd om gedurende 6 maanden de lotelingen af te rigten die in twee afdeelingen opkomen, daarna eene maand te rusten, om zich de 5 overige maanden bezig te houden om de schutterij van het eerste en tweede jaar te oefenen, en het strikt noodzakelijke te leeren; 3 bataillons schutterij van den eersten ban, bestemd om bij het leger te velde te dienen, en eindelijk een depôt.

Van de militie wordt de oudste ligting bij de keur- en linie-bataillons ingedeeld, bij wijze van reserve, om alleen in buitengewone omstandigheden te worden opgeroepen.

Om ten allen tijde tot eene overzeesche expeditie gereed te zijn, zou de Schr. jaarlijks 1 keur-bataillon en 4 linie-bataillons van 1 Januarij tot ultimo December gereed willen houden, om zich ieder oogeublik in te schepen. Op dezelfde wijze moest men over 2 eskadrons kavallerie en de noodige kompagnien artillerie kunnen beschikken. De expeditiën zouden niet langer duren dan drie jaren, in dien tijd heeft het avancement onder de expeditionnaire troepen plaats. Wij verwijzen overigens naar het artikel zelf.

Op eene dergelijke organisatie hebben wij evenwel het volgende aan te merken:

Hij die weet welke zware arbeid het is om aan rekruten het eerste onderrigt te geven, zal toestemmen dat de taak der kaders van de militie-bataillons eene zeer moeilijke taak is. Gedurende elf maanden van het jaar instructie te geven in de soldaten- en pelotons-school, is iets dat slechts weinigen zullen volhouden. Met hooge bezoldigingen zou men veel goed kunnen maken, doch daar zijn de tijden niet naar, en de longen worden er niet sterker door dan de natuur ze maken wil.

Ook hier zijn bij de militie-bataillons geene vrijwilligers ingedeeld; behalve aan 't geen wij in dit nummer elders aanmerkten, moeten wij ook nog herinneren aan hetgeen wij reeds in vorige nummers gezegd hebben, namelijk, dat de ondervinding aanprijst om zooveel doenlijk de linie met de militie te vereenigen.

In ieder geval zou het ons beter voorkomen om de oudste en sterkste ligtingen der militie, niet bij de vrijwillige, maar bij de minder krachtige militie-bataillons in te deelen, om zoo het evenwigt tusschen de beide soorten van manschap eenigzins te onderhouden.

De Schr. schijnt van meening te wezen, dat drie maanden voldoende zijn om een infanterist te vormen; de omstandigheden hebben gelegenheid gegeven om — ditmaal buiten onze schade — op te merken dat die tijd te kort is.

Eene instelling te doen geboren worden, waardoor de schutterijen zullen kunnen geoefend worden door personeel van het staande leger, komt ons zeer wenschelijk, maar hoogst moeilijk voor. De Grondwet zegt niet, er bestaan schutterijen, maar wel: er bestaan schutterijen in de gemeenten; om deze en ook om andere redenen, zal het doen opkomen der schutters bij hunne regementen, aan vele bezwaren on-

derworpen zijn; slechts in oorlogstijd, of in tijd van gevaar, schijnt men volgens de Grondwet aldus over de schutterij te mogen beschikken. Het verspreiden der kaders van de militie-bataillons heeft eveneens zijne eigenaardige moeilijkheden; boven alles zal het eene, zoowel als het andere, zeer kostbaar zijn.

De tijd van drie jaren welke de expeditie's zouden uitblijven, komt ons zeer gering voor; men zal in Indië deze troepen toch eenigzins aan het klimaat willen gewennen, alvorens ze tegenover den vijand te brengen, alzoo zal hun daarzijn voorloopig slechts gelegenheid geven om over de bezetting van sommige garnizoenen te beschikken; dit is reeds veel, maar niet genoeg, dewijl het de achting en eensgezindheid tusschen deze en de eigentlijke Indische troepen niet zou bevorderen, wanneer de expeditie's buiten magte bleven om hier of daar krachtig op te treden.

Over de kosten die dit voorstel zou veroorzaken, kunnen wij moeilijk oordeelen, daar het te zeer in groote trekken is opgegeven; de Schr. is van gevoelen dat men reeds te veel op het personeel der krijgsmagt heeft bezuinigd; evenwel de uitgaven hooger op te voeren, zou toch ook niet raadzaam zijn. Daar het Art., in deze Courant geplaatst zijnde, onder de oogen van vele niet-militairen zal komen, moeten wij eene onnaauwkeurigheid doen opmerken, die er ingeslopen is. Men spreekt van de 1000 man die uit het leger naar Indië gaan, als van een bataillon waarin weinig eenheid zal wezen. Die 1000 man zullen echter geen bataillon vormen; zij vertrekken als suppletie-troepen om over de verschillende Indische bataillons te worden verdeeld.

W^t.

*BRIEF aan den Hoog Edel Gestrengen Heer E. VAN LÖBEN SELS,
Majoor der Artillerie, Adjudant van Zijne Koninklijke Hoogheid
Prins FREDERIK der Nederlanden, over het Twaalfde Hoofdstuk
zijner Proeve van Bezuiniging op de Begrooting van Oorlog.*

(INGEZONDEN.)

Hoog Edel Gestreng Heer!

Dezer dagen is ook door U getracht, in eene Proeve van Bezuiniging op de Begrooting van Oorlog bouwstoffen te leveren tot de grondslagen eener nieuwe, beter koope inrichting van het Nederlandsche leger; en uwe vroegere, door sommigen zoo hoog gevierde arbeid in 't gebied der

Krijgsgeschiedenis gerechtigde U eenigzins tot het vertrouwen, dat de openbaring uwer denkbeelden de aandacht der natie in hooge mate spannen zou. Voorwaar in deze haghelijke tijden eene lofwaardige, eene schoone poging tot voorlichting van het Bestuur, indien door U met de hand op het hart de overtuiging mag wor-

den gekoesterd, dat uwe bespiegelingen in de toepassing aan de verwachting zouden beantwoorden; maar gesteld eens, dit ware niet het geval: wat dan? In stede van aan 't Vaderland eene dienst te bewijzen, wordt in zoodanige omstandigheid uwe bijdrage eene nieuwe hindernis tot eene doeltreffende samenstelling van het leger, en moet zij elk gemoedelijk Minister eene ergernis zijn, daar de vooral in krijgssaken zoo licht misleide openbare meening, begoocheld door uw cijfer van bezuiniging, hem niet weinig zal belemmeren in 't ontwerpen eener Begroting, waarbij hij, die in zijne betrekking wellicht juist bij machte is over alle onderdeelen een rechtmatig oordeel te vellen, durft borg staan, dat de belangen van leger en schatkist gelijkelyk zijn behartigd. — Deze mijne beschouwing, vertrouwd ik, wordt door U beaamd, — en ik houd mij verzekerd, dat alleen gemoedelijke overtuiging van de juistheid uwer zienswijze en de braikbaarheid uwer voorstellen U tot de uitgave dier Proeve hebben geleid: 't zal echter dan ook door U moeten worden toegegeven, dat het, zoo ergens, althans hier van 't hoogste gewicht was, uw onderwerp tot in al zijn onderdeelen met zorg en zaakkennis te behandelen. 't Wordt mij nu van uwe zijde niet misduid, indien ik opentlijk betuig, dat ten minsten niet alle onderdeelen uwer stof aan U met juistheid schijnen bekend te zijn geweest: voor deze mijne stelling toch hoop ik de vereischte bewijzen te kunnen leveren. Aan meer bevoegde pennen dan de mijne laat ik het over te beoordeelen, in hoe verre uwe denkbeelden van mobilisatie in de toepassing al dan niet schipbreuk zouden lijden; — in hoe verre 't leger U, sedert zoo vele jaren in eene even eervolle, als voordeelige betrekking, erkennen kan als een geschikt beoordeelaar van de materiële behoeften der Officieren, en of die der Infanterie, bijv., niet eer rechtmatige aanspraak hadden op eene verhooging hunner zoo karige bezoldiging, dan dat er met billijkheid op eene beknipting van die der overige wapens kan worden aangedrongen: ik voor mij wensch mij dit maal te bepalen tot een enkel uwer Hoofdstukken, dat over de Koninklijke Militaire Akademie (Bladz. 56—60), waaromtrent ik mij vlei nog al 't een en ander in 't midden te kunnen brengen, dat bij eenen herdruk van uw Vlugschrift (1) ten minsten eenige behartiging zou

verdiene. 't Is waar, juist in dit Hoofdstuk zijn uwe beweringen eenigzins weifelend voorgedragen; doch, als ik mij niet vergis, berust het door U opgegeven, doch jammer genoeg door niets gestaafd cijfer van bezuiniging zoo niet geheel, dan toch grootendeels op grondslagen, uit die vragen en bedenkingen saamgesteld, — en dit doet mij natuurlijk onderstellen, dat aan die oogenschijnlijk zoo los opgeworpen beweringen door U toch nog al eenig gewicht wordt gehecht. — Moge mij van uwe zijde bij de mededeeling mijner bedenkingen op uwe vragen en beweringen gelijke aandacht worden geschonken, als door mij bij de lezing uwer Proeve werd aangewend; en blijve 't steeds in uwen geest geprent, dat deze mijne zienswijze geheel *persoonlijk* is, en alleen door mij wordt geopenbaard, omdat ik daarmede aan de ware belangen van 't Vaderland denk dienstig te zijn; niet, omdat het mij eens lustte tegen een zoo veel hooger geplaatst persoon het harnas aan te trekken. Mijn doel is alleen, voor zoo ver mijne mogelijk zeer zwakke krachten reiken, den valschen indruk weg te nemen, dien uwe min juiste opmerkingen in dezen bij de menigte kunnen hebben te weeg gebracht. Thans ter zake:

1°. Wordt door U opgegeven, dat, behalven ruim f 31,000 aan bezoldiging der voor de lessen gedetacheerde Officieren, door het Rijk nog f 66,200 tot bestrijding van de kosten der Militaire Akademie moet worden bijgepast. Daar gelaten nu, dat ten minsten een groot deel dezer gedetacheerde Officieren in vroedstijd uit de kaders zelve getrokken kunnen worden, en deze in oorlogstijd hunne dienst bij de korpsen zouden kunnen hervatten, aangezien het bij zoodanige omstandigheden wellicht verkieslijk wezen zal, voor de meeste wapens de theoretische opleiding tijdelijk te versnellen of te beperken, en de praktische geheel bij het te velde getrokken leger te doen plaats vinden; zoo is het door U aangewezen cijfer van bijpassing verre van juist. In hoe verre en op welke wijze de verschillende gewrichten onzer staatsbegroo-

uen opsporen, om 't niet een *vlugschrift* te blijven doopen. De mij persoonlijk onbekende Schrijver is evenwel door zijne werken en bij 't leger te gunstig bekend om niet te vertrouwen, dat hij eerlang ook aan de meer vluchtige gedachten van zijn opstel grooter degelijkheid zal bijzetten: — misschien echter werd dan het cijfer der bezuiniging op het personeel van 't leger aanmerkelijk gewijzigd? Als ik mij niet bedrieg, kostte alleen het personeel van onze toch geenszins geduchte en voorretdelijke landmacht ten jare 1772 in vollen vrede ruim f 7,350,000; en thans wil men 't, met een miljoen bevolking meer, bij uitgebreider grondgebied en hoogere prijzen van meest alle levensbehoeften, nog ettelijke tonnen gouds minder — en toch heeter doen!

(1) Deze zoo zonderlinge aanwijzing van vaak rijp door-dachte opstellen, houte de Heer v. L. S. mij ten goede: zij wordt door 't gebruik gewettigd. Ware door hem, als door de Heeren van Mevas en Rose betuigd, dat zijn arbeid reeds jaren telt, ik had mij van een ander woord bediend: tot nog toe echter heb ik geenlei grond kun-

tingen in elkander sluiten, weet ik niet; maar wél, dat de eindrekening soms over geheel andere cijfers gelopen heeft, dan zoodanige Begrooting aanwees. De *Brief aan een Lid van de 2de Kamer der Staten-Generaal over de Begrooting van Oorlog*, in 1846 door Jhr. C. M. Storm van 's Gravesande uitgegeven, zal U toch wel niet onbekend gebleven zijn, en daarin ware door U op Bladz. 57—58 te lezen geweest, dat onder anderen over 't jaar 1844 f 22,000 van de toen op f 74,100 geraamde begrootingssom op het Hoofdstuk: *Materieel der Artillerie*, is overgeschreven. Rekent men de stortingen der Kadets tot het vol bedrag, want de verleende, doch steeds verminderde remissien komen natuurlijk op den post van *Buitengewone Belooningen of Toelagen* op de Begrooting van Oorlog, en niet ten laste van de Akademie zelve; dan heeft het Rijk in 1845 f 48,000, in 1846 f 50,000, en in 1847, bij de toenemende duurte der levensmiddelen en het steeds geringer aantal Kadets, f 52,000 moeten bijpassen. Dit jaar reeds echter zullen deze kosten door het dalen van de prijzen veler levensbehoeften en het grooter aantal Kadets aanzienlijk verminderen, daar toch alleen tot de kosten van voeding, kleeding, bewassing, huisvesting en onderwijs juist niet het geheele bedrag der storting noodig is, en 't batig saldo derhalve in mindering van de te verstrekken bijpassing komt. Ja, neemt men aan, dat 1° September 1849, gelijk waarschijnlijk is, op nieuw eene dergelijke vermeerdering van Kadets plaats heeft als dit jaar, dan zal alleen dit laatste punt over 1849 eene mindere bijpassing van f 8,000, en over 1850 van f 12,000 mogelijk maken. Dat er nu bovendien gaande weg hier en daar nog eenige besparing mogelijk wezen zou, al ware het slechts door alle vacaturen in leeraars-plaatsen bij voortdoring uitsluitend uit het leger zelf aan te vullen, zal niemand loochenen; maar deze zullen waarschijnlijk opwegen tegen buitengewone uitgaven, die nu en dan voor 't Onderwijs noodzakelijk te achten zijn. Globaal gesproken, zal het Rijk voortaan, bij een gemiddeld aantal van 170 tot 175 Kadets, en gerekend op volle storting, met eene bijpassing van f 40,000 tot f 45,000 kunnen volstaan; en nu vraag ik U in gemoede, of er kans is de opleiding tot Officier voor de verschillende wapens beterkoop en even goed te doen plaats hebben, als nu geschiedt? Voorzeker neen; vooral als door U daarbij in aanmerking genomen wordt, dat bijna zonder eenige vermeerdering van kosten in vredestijd aan diezelfde inrichting eene Rij- en Applicatie-School kan worden verbonden, en het door U aangewezen surplus van

f 31,000 voor de tractementen der Officierenleeraars bezwaarlijk geheel ten laste van de Akademie kan worden uitgetrokken.

2°. Wordt door U met eenigen ophef de plaatsing der Akademie te Breda gewraakt. Toegegeven, dat, bestonden elders de noodige gebouwen en gronden, de vestiging te Breda juist niet het verkieslijkst zou te achten zijn; zoo is het hiernaan verknocht bezwaar toch waarlijk zoo groot niet, om de uitgaaf van drie of vier tonnen gouds te wettigen, die onvermijdelijk met eene behoorlijke inrichting elders zouden gepaard gaan. Vóór 1836 heeft men genoeg naar eene gelegenheid omgezien; doch ten laatsten op nieuw de localen in Breda daartoe ingericht, aangezien men met lofwaardige zorg voor de zedelijke vorming der meestal nog zoo jeugdige Kadets, en met het oog op de materiële belangen der ouders, bepaaldelijk de verzorging en huisvesting in een landsgebouw voor noodig hield, en dit elders niet dan met oneindig grooter kosten kon gevonden worden. Daarenboven: is de vesting Breda wel zoo weinig geschikt, als door sommigen wordt opgegeven? Ik weet niet, of zij wel ooit spoedig het gevaar van een beleg te duchten heeft: dat een vijand dit punt bezetten zal, als men 't ontmantelt of voetstoots prijs geeft, laat ik daar; maar dat hij zich groote moeite en kosten getroosten zal om eene stelling te bemachtigen, welke hem toch slechts betrekkelijk geringe voordeelen aanbiedt tot bereiking van zijn doel, het doordringen in 't hart des lands, geloof ik te moeten betwijfelen. Onze in de laatste maanden zoo geheel veranderde betrekking tot België, voor wier duurzaamheid mijns inziens nog al 't een en ander pleit, verzekert trouwens aan Breda op nieuw eene vrij geruste stelling; en wie zal de Akademie bij eene overplaatsing naar Delft voor eene landing aan den *Hoek van Holland*, of bij eene vestiging te *Amersfoort* voor eene overweldiging van *IJssel- en Grebbe-Linie* waarborgen? Bij zoodanige redeneering zou alleen *Neerlands LAATST* reëduit, 't zoo ongezonde *Amsterdam*, voor de oprichting eener Militaire Akademie in aanmerking mogen komen. Neen, nog eens: de plaatsing te Breda heeft zoo overwegend bezwaar niet in, en de gezonde ligging, het geheel militaire der plaats, de voortreffelijkheid der gebouwen, de ruimte der omringende gronden verschaffen aan deze stad bij voortdoring tot zoodanige vestiging eene billijke voorkeur.

3°. 't Personeel aan de Akademie gedetacheerd schijnt U te groot toe; vooral het aantal *Oppassers* springt U in de oogen. Eilieve, is door U wel eens nagegaan, dat men niet alleen voor 't schoonhouden en in orde brengen van

slaap-, leer- en andere zalen, het schoonmaken der kleeding, de verzorging van lampen en verwarmingstoestellen, de keukens en de stallen, maar ook in wapenkamer, bibliotheek, physisch kabinet, ziekenzaal, kleedingmagazijn, en tot menig andere dienst bepaaldelijk oppassers noodig heeft; en is door U wel overwogen, dat het waarlijk niet te groot getal bij de weder aangevangen vermeerdering der Kadets geen uitbreiding behoeft, maar zich ook niet in verhouding van dier aantal laat inkrimpen? — Ook het aantal Leeraren komt U te groot voor; doch vergun mij de vraag, of ooit met zorg het Reglement van de Akademie door U is nagelezen. of ge immer in de laatste jaren U persoonlijk hebt overtuigd, dat die Leeraren zoo bijzonder weinig te doen hadden? Integendeel is 't in sommige vakken onmogelijk, bij onverhoopte ziekte van eenen Leeraar, in diens lessen naar behooren te voorzien. Naar ik gis, zweeft U nog bepaaldelijk de Artillerie- en Genie-School te *Delft* voor oogen; en wordt door U over 't hoofd gezien, op welke geheel andere grondslagen het tegenwoordig militair onderwijs berust. Vooreerst is 't wiskunstig onderricht voor de Kadets der Infanterie en Kavallerie natuurlijk niet op gelijke leest te schoeijen met dat voor de overige wapens; van daar verdubbeling van lessen: ditzelfde heeft plaats met den artillerie- en fortificatie-cursus. Ten anderen waren in vroeger tijd taktiek en strategie voor de meesten bij de benoeming tot Officier nog tamelijk onbekende zaken. Ten derden werd het literarisch onderwijs nagenoeg geheel verwaarloosd, en aan 't voor hen, die eenmaal in onze Oost-Indische Bezittingen moeten dienen, zoo noodig onderricht in de Oostersche Talen en Land- en Volkenkunde van *Neêrlands-Indië* werd niet eens gedacht. — Zou nu door U, indien dit alles met zorg door U overwogen ware, nog in gemoede gewezen zijn op het te groot aantal Leeraars, die, let wel, bij hunne lessen nog bepaaldelijk voor de samenstelling of bijwerking der vereischte leerboeken, voor de leiding op de teekenzalen en bij de wapenoefeningen moeten zorgen, of zich in Commissiën tot het afnemen van examens, tot het uitbrengen van een verslag over een of ander wetenschappelijk onderwerp, en tot dergelijke bijzondere diensten meer geroepen zien? Ik kan dit niet gelooven van iemand, die op wetenschappelijke vorming zoo hoogen prijs stelt; en houd mij overtuigd, dat een persoonlijk en niet vluchtig bezoek aan de Akademie, die steeds voor ieder open staat, U de instelling even zeer zou doen waardeeren, als zij, zonderling genoeg, nu bijna uitsluitend buiten 's lands gedaan wordt. Ik behoor niet tot hen, die blind zijn voor de

leemten en nog mogelijke verbeteringen der Koninklijke Militaire Akademie, gelijk deze thans is ingericht; en nog minder tot hen, die schromen, waar 't pas geeft, luide op die verbeteringen aan te dringen: maar ik verg ook, dat iemand, die als Nederlander en Officier het hoogst belang moet stellen in eene inrichting als deze, hulde doe aan de waarheid, en ten minstén niet zonder opzettelijk onderzoek oordeele en veroordeele.

4°. Wordt door U gewezen op het overdadige van een Gouverneur en Kommandant aan 't hoofd der Akademie. Met het oog uitsluitend op die instelling zelve geef ik U toe, dat de betrekkingen van Gouverneur, Kommandant en Kapitein-Adjutant gereedelijk door twee personen zouden kunnen worden vervuld; maar ik ontken dit ten stelligsten als er bij in aanmerking genomen wordt, dat de Akademie niet alleen voor de opleiding der Kadets, maar ook voor de onafgebroken veredeling van den Officier, de vorming van het Leger zorgen moet. Sedert 1836 heeft zich de Gouverneur der Akademie voornamelijk ook onledig moeten houden met de daarstelling eener reeks van, onder zijn toezicht door verschillende Officieren en Leeraars te vervaardigen, leer- en studieboeken in alle vakken van onderwijs; en 't is hem niet alleen gelukt, dit op eene zoo voldoende wijze tot stand te brengen, dat het gansche leger en zelfs menig burgerlijke instelling bij uitsluiting die werken als de voortreffelijkste en bestkoope bezigt, maar hij heeft het tevens sedert jaren reeds zoo ver gebracht, dat de vereischte uitgaven door de opbrengst bestreden worden, en meer kostbare ondernemingen, als Atlassen van 't artillerie- en fortificatie-wezen, konden worden begonnen en bereids gedeeltelijk voltooid zijn. Gewis zijn U enkele dier studiewerken sedert lang onder de oogen gekomen; maar hadden ze alsdan door U niet billijkerwijze in de schaal moeten gelegd zijn tegen de bedenking nopens de al of niet onmisbaarheid van eenen Gouverneur. Wordt door U daarbij nog overwogen, dat telken jare aan de Akademie Commissiën tot het afnemen van examens aan Volontairs en Onder-officieren, of ook wel aan Officieren zelve, onder voorzitting of bijwoning van den Gouverneur worden verordend; dat én de Gouverneur én de Kommandant-Directeur der Studiën den noodigen tijd beschikbaar moeten houden om met eenige zorg na te gaan, welke vorderingen de wetenschappen hier en elders maken, en wat daaruit voor Akademie en Leger te putten valt; dan zal door U niet langer op dit punt worden aangedrongen; ten zij gij met enkelen voor eene stereotypieering (!) der studiën waart. — Bovendien is 't niet billijk

de kosten voor Gouverneur en Kommandant duurzaam tot haar tegenwoordig bedrag uit te trekken: zij bekleedden eens mindere Hoofd-officiers-rangen, en met hunne opvolgers kan dit ook het geval zijn; of zouden volgens U deze Hoofd-officiëren mogelijk van alle verdere bevordering moeten uitgesloten blijven, of wel telkens bij opklimming door anderen vervangen worden? Men zou dus eigenlijk een gemiddeld tusschen het *minimum* en *maximum* van bezoldiging moeten nemen. — Wijders de vrije woning aan den Kommandant der Akademie als een voordeel toe te rekenen, heeft veel van ironie: menig Luitenant zou voor de genoegens van eene zoodanige woning bedanken; terwijl de Gouverneur de zijne reeds lang verlaten heeft. Mogelijk echter zoudt ge alsnu de toelagen dier beide Heeren, en wellicht ook die van de Leeraren in 't algemeen wenschen verminderd of afgeschaft te zien; doch wees verzekerd dat er weinigen zullen zijn, die er alsdan niet de voorkeur aan geven, bij hunne korpsen te dienen: ik ben niet bij machte de uitgebreidheid der dienstverrichtingen van menig, geenszins karig bezoldigde speciale betrekking te beoordeelen, maar durf gerust onderstellen, dat vele eene *sinecuur* zijn, vergeleken met die van den Kommandant der Akademie, en diens toelage is toch zoo veel hooger niet dan door anderen van gelijken rang genoten wordt?

5°. Wordt door U op eene waarschijnlijke inkrimping van 't aantal Kadets gewezen: juist het tegendeel echter zal de waarheid zijn. Bij de Artillerie en Genie heeft men jaren lang geen Kadets voor de dienst hier te lande aangesteld, en thans zal men tot behoorlijke aanvulling dier korpsen stellig in de eerste jaren een ruim getal plaatsen moeten beschikbaar houden. Bij de Infanterie bestaat thans reeds een te kort van ongeveer 20 Officiërs, dat noch de Akademie, noch de in 't gehalte, hunner kaders van Onder-officiëren sedert jaren zoo verzwakte korpsen behoorlijk kunnen aanvullen; terwijl bij 't uitbreken van eenen oorlog nog menig verouderd Kapitein of Eerste Luitenant onmiddellijk op pensioen zal dienen te worden gesteld. Daar 't nu juist raadzaam blijven zal, bij elke organisatie op zoodanig aantal Officiëren en Onder-officiëren te rekenen, dat men er in tijd van oorlog bij de Schutterrijen van partij kan trekken, is eene hernieuwde vermindering van Kadets op de Akademie hoogst onwaarschijnlijk, en moet het zelfs betwijfeld worden, of de plaats gehad hebbende inkrimping wel doeltreffend te achten was. Buitendien is uwe redeneering ten aanzien der vermindering van 't aantal Leeraars in verhouding tot

dat der Kadets tamelijk zonderling: gesteld, een Leeraar kan naar behooren te gelijk aan een 25tal Kadets les geven, dan zie ik wel in, dat men des noods ook een 40tal aan zijn onderricht zou kunnen toevertrouwen; maar niet, dat men het bij een 12tal met *een halven* doen kan. Of blijft het aantal vakken, waarin onderwezen moet worden, en de tijd, dien men aan 't onderricht in elk vak te besteden heeft, niet doorgaans hetzelfde?

6°. Wordt door U, als ik den volzin goed begrijp, geopperd, de pas aangestelde Officiëren nog eenigen tijd *om niet*, of ten minsten voor niet meer dan Onderofficiërs-tractement te doen dienen. Voorwaar, zou men niet moeten denken, dat het leger geheel uit millionairs bestond? Aangenomen een Kapitein der 3de klasse bij de Infanterie, en dus op *f* 1400, heeft, met zich alle mogelijke ontbeeringen te getroosten, in de studiekosten van zijnen juist niet eenigen zoon voorzien; mag hij dan nog in redelijkheid bezwaard worden met eene bijpassing aan dien zoon, wanneer deze den graad van Officier verworven heeft? Of heeft deze soms zoo schoon vooruitzicht, dat hij er bereids een paar jaren vooruit op teeren kan, — en 't zal toch wel door U verlangd worden, dat hij, met den rang van Officier bekleed, dienovereenkomstig en niet als Onder-officier leeft? Dat de aan te stellen Officiëren wijders bruikbare en verdienstelijke onderen zouden verdringen; hiervan is voor 's hands geen nood: bij de Infanterie onder anderen heeft men stellig alle jaren, behalven dat er steeds nog ettelijke jeugdige Officiëren naar de Koloniën worden overgeplaatst, 30 Luitenants tot aanvulling noodig; en, niettegenstaande de onder N°. 5 aangewezen reeds bestaande behoefte, zal de Akademie tot 15 Julij 1851 toch stellig in 't geheel niet meer dan 15 Officiëren voor de op niet minder dan 120 te ramen plaatsen kunnen leveren, dank der inkrimping *tot elken prijs* van vorige jaren!

7°. Wordt door U voorgesteld, de storting der Kadets te verhoogen. Zeer wijselijk heeft mijns inziens de Staat het anders verrend: de Militaire Akademie toch moest eene instelling zijn, zoo veel mogelijk toegankelijk voor de kinderen van elk fatsoenlijk burger, en vooral voor die van den Officier; doch geenszins uitsluitend voor de zoogenaamd hoogere of minder geld-arme standen. Is nu door U wel eens overdacht, hoeveel 't een Kapitein, ja zelfs een Hoofd-Officier kost, voor zijnen zoon de gelden tot zoodanige storting bijeen te zamelen? 't Ministerie van Oorlog zou U kunnen inlichten, met hoe veel grond dikwerf later op eene remissie wordt aangedrongen door ouders, die met edele fierheid

aanvankelijk zich liever tal van ontbeeringen getroostten dan eene geldelijke gunst te vragen, maar toch met overlegging van hartverscheurende bescheiden hun onvermogen tot het volbrengen van dit offer moesten erkennen. 't Is waar, een jong rechtsgeleerde of genesheer heeft vaak vijf of zes jaren na 't verlaten der Akademie nog geen vast inkomen van f 700, maar slaagt hij er eens in praktijk te verwerven, dan verdient hij soms f 40—20,000 's jaars. Zoo is 't ook met den handelaar, ja zelfs met den winkelier en baas handwerksman: — met een Officier daarentegen?! Na *twintigjarige* dienst in dien rang is hij soms blijde, als 1ste Luitenant op f 900, de vertroostings-penning van f 400 op zijn betalings-briefje te zien opgeteekend.

8°. Schijnt door U te worden ondersteld, dat tal van pas aangestelde Kadets in 't Eerste Studiejaar schier niets te doen hebben, daar hunne wetenschappelijke vorming hen reeds rijp voor het Tweede Studiejaar maakte: een enkele keer moge dit het geval zijn, maar dan zou dit euvel gereedelijk door eene overplaatsing te verhelpen wezen. 't Verraadt echter uwerzijds eene vrij groote onbekendheid met den toestand van het Middelbaar Onderwijs hier te lande: ons Lager Onderwijs moge voortreffelijk zijn, ons Middelbaar is dit niet. Wél geef ik toe, dat in vele onzer groote steden uitmuntende scholen tot wetenschappelijke voorbereiding gevonden worden, en dat de vervorming der Latijnsche Scholen in meer moderne Gymnasiën op dit gedeelte van 't Onderwijs niet nadeelig werkt; maar op de meeste dier inrichtingen wordt weinig of geen wiskunstige opleiding gegeven, op enkele uitsluitend handelsrekenen geleerd; — en de Scholen, die zich er op hebben toegelegd kweekelingen voor de Militaire Akademie te leveren, zijn, op weinige loffelijke uitzonderingen na, zoo erbarmelijk, dat er bij 't examen tot toelating soms meer op den aanleg, dan op de vorderingen der aspiranten moet worden gelet, wil men niet verreweg het grootst gedeelte afkeuren. Men vordert niet te veel, en persoonlijk onderricht heeft mij bereids meermalen de overtuiging geschonken, dat de vereischten gereedelijk op eenen ouderdom van 14 tot 15 jaren kunnen verworven zijn; doch meer te vorderen is als nog onmogelijk, en 't zou nog steeds de vraag zijn, of de onderwijzers, bijv. in Wiskunst of Geschiedenis, over 't algemeen bij machte zouden zijn, den aspiranten eene hoogere vorming te geven dan nu geschiedt, al werd eens het minimum van ouderdom der toelating tot op 16 jaren teruggebracht. Eene bijwoning van 't immer openbaar aspirants-examen zou U vermoedelijk reeds

spoedig 't ongegronde uwer bewering doen inzien. Buitendien zou zoodanige inkrimping van leertijd niet baten tot bezuiniging, ten zij men alle oefeningen in talen, aardrijkskunde, geschiedenis enz. wilde staken: — en dan rijst natuurlijk de vraag bij mij op, hoe 't na drie jaren met die tot maatschappelijke en wetenschappelijke vorming zoo noodige, vakken bij den te be-noemen Officier zal geschapen staan?

9°. Wordt door U in beraad gegeven, de Kadets niet onmiddellijk voor een bepaald wapen te plaatsen. Voorwaar een denkbeeld, dat alleen door iemand kan worden aangekleefd, die in de Artillerie en Genie nog steeds de bij uitsluiting wetenschappelijke wapens ziet, en de andere wel niet rechtstreeks, maar toch zijdelings als onwetenschappelijke doodverwt. Ik weet, dit denkbeeld heeft zelfs bij het Ministerie een onderwerp van overweging uitgemaakt, — doch is te recht verworpen. Waar toch zou 't in dat geval met het wapen der Infanterie heen? Natuurlijk zou aan de eersten op de ranglijst keus van wapen moeten gelaten worden, en wie hunner laat zich op dien leeftijd niet begoochelen door den lust om boven op een paard te zitten, of gerekend te worden tot hen, die tot eene zoogenoemde hoogere, eigenlijk meer wiskunstige vorming geschikt geoordeeld zijn? Hoe zou 't gaan met hen, die zich na een jaar inspanning eens in hunne innigste verwachting bedrogen zagen, omdat er juist dat jaar een ruim aantal puik kweekelingen onder 't gansche getal gevonden wordt? — 't Zal lang duren, eer men bij een jeugdig gemoed de nog steeds geringe neiging voor de Infanterie zal hebben overwonnen, niet-tegenstaande mijns inziens van twee zeer schrander knapen, de een uiterst geschikt voor Artillerist of Ingenieur, de andere meer bepaald voor Kavallerist of Infanterist bruikbaar wezen zal. Werd die maatregel ooit ingevoerd, dan bleven alleen de brekebeenen bij de Infanterie, het enig wapen, dat nog uit het leger een toevoer van meer praktisch, min theoretisch gevormde Officiëren ontvangt. — Liet men 't daarentegen aan 't oordeel van Ministerie of Raad van Toezicht der Akademie over, te bepalen bij welk wapen een Kadet voor goed moet overgaan, dan kwam het spoedig tot eenen openlijken wedstrijd der Ouders om hunne zonen te doen bestemmen voor 't wapen, dat zij daarvoor hebben uitgekozen, en ieder Ingenieur zou zijn zoon tot een Genie wenschen gestempeld te zien, al ware deze ook een uil geboren. Kuiperij zou spoedig de met recht geprezen onpartijdigheid der Militaire Akademie ondermijnen. — Dat zich nu enkelen meer bijzonder ontwik-

kelen dan men verwacht had, is waar; maar is dit dan zoo groot een jammer voor de Infanterie of Kavallerie? Dat sommigen ook tegenvallen, is ook waar; maar kan op een aantal uitmuntende Officieren bij Artillerie of Genie niet beter een enkel van minder allooi doorloopen, dan dat men er bij voorkeur de Infanterie mede begiftigt, die toch bereids met recht over menige overplaatsing bij dat wapen klagen kan?

10°. Eindelijk wordt door U het cijfer van f 20,000 als wenschelijke besparing opgegeven: 't is door U niet met nadere opgaven gestaafd, maar dat uwe grondslagen niet zeer hecht zijn, zal U zelven uit de bovenstaande wederlegging genoegzaam gebleken zijn. Onder N°. 4 is 't U door mij trouwens tamelijk zonneklaar voorgedijferd, dat de middelen tot zoodanige besparing niet meer behoeven te worden opgespoord, daar het bedrag der kosten bereids werkelijk onder uwe raming is gedaald. Nog grooter vermin-

dering te willen, ware een *vandalisme*: dit stond gelijk met eene ontwrichting, of liever slooping der gansche inrichting, wier behoud met recht ook door U op zoo hoogen prijs gesteld wordt.

Thans echter, nu ik de ongegrondheid van alle uwe beweerdingen voldingend meen te hebben betoogd, houd ik mij overtuigd, dat door U eerlang, na persoonlijk onderzoek, met de onzen landaard eigen oprechtheid, 't zij opzettelijk, 't zij bij eenen herdruk van uw vlugschrift, in geheel anderen geest over de Militaire Akademie zal worden geschreven. Nadere inlichtingen zullen U mijnerzijds steeds met de meest mogelijke bereidwilligheid ter dienste staan.

Ik heb de Eer mij met bijzondere hoogachting te noemen,

Dr. $\frac{18}{9}$ 48.

UHEG. Dw. Dienaar,

G. KUIJPER HZ.,

Luit. Ingr. aan de Kon. Milit. Akademie.

VERBETERINGEN IN N°. 2.

- Blz. 79, 1ste kolom, reg. 5 v. b., te voegen achter het woord invloed: *doen gevoelen.*
 * 79, 2de * = 18 v. b., te voegen achter het woord eed: *zulk.*
 * 80, 2de * = 16 v. b., staat *ransel*; lees *mantel*.

CORRESPONDENTIE.

Het stuk getiteld: *Eenige beschouwingen en opmerkingen omtrent het geneeskundig personeel bij ons leger*, zullen wij gaarne in zijn geheel plaatsen; voor dit Nummer is het echter te laat ontvangen.

Ten einde zooveel mogelijk verscheidenheid van inhoud te geven, hebben wij het Artikel van den majoor van MEELLEN voor het volgend Nummer bewaard.

BIJLAGE III.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL. N°. 3.

(Maand September 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het reg. gren. en jag., tot bat.-adj.: de 2de luit. G. Everts, van het reg. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. J. H. Stieneker, van het korps. Bij het 5de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. G. E. F. A. E. Klapp, van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. J. Bogner, van het korps. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit.-adj. H. J. van der Meulen, van het 4de reg. inf., zijnde hij tevens eervol uit de betrekking van bat.-adj. ontslagen. Bij het 4de reg. inf., tot 1ste luit^s: de 2de luit.-adj. E. K. Hamming en de 2de luit. W. F. G. L. Driessen, beiden van het korps, zijnde de eerstgenoemde tevens eervol uit de betrekking van bat^s-adj. ontslagen. Bij het 1ste reg. vest.-art., tot adj.: de kap. W. G. Gelinck, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. C. J. Warnsink, van het korps. Bij het reg. veld-art., tot 1sten luit.: de 2de luit. K. H. van Diepenbrugge, van het korps. Bij het 1ste reg. lans., tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. P. A. Erzey, van het korps. Bij het 2de reg. lans., tot ritm. der 2de kl.: de 1ste luit. J. H. Schreuder, van het korps; tot 1sten luit.: de 2de luit. M. J. Worbert Graaf van Wassenaer. Bij het 4de reg. inf., tot bat^s-adj.: de 1ste luit. A. Engelvaart, en de 2de luit. L. J. G. Gijzen, beiden van het

korps. Bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indie, tot kap.: de 1ste luit. J. C. J. Smits, van het reg. gren. en jag.; tot 2den luit.: de serg. A. F. de Vassy, van het 4de reg. inf. Tot officⁿ. van gez. van de 3de kl. bij de mil. geneesk. dienst in Oost-Indie: de heeren A. Rosman en A. H. Kunze. Tot apoth. van de 3de kl. bij het leger hier te lande: de heer J. V. E. Gagneux.

Verplaatsingen.

De kap.-ing. C. J. Krajenhoff van de Leur, van Naarden naar Utrecht. De kap.-ing. R. C. Appellius, van Utrecht naar Langakkerschans. De kap.-ing. J. V. L. van Ingen, van 's Bosch naar Dordrecht. De 1ste luit.-ing. G. J. Keiser, van Amsterdam naar Naarden. De 1ste luit.-ing. A. J. C. de Bruyn, van Dordrecht naar Utrecht. Bij het 1ste reg. inf.: de kap. der 3de kl. R. H. J. Veeren, van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. vest.-art.: de 2de luit. G. N. Ninaber, van het 2de reg. vest.-art. Bij het wap. der art. in Oost-Indie: de 2de luit. C. H. F. Riesz, van het 2de reg. vest.-art. Bij de mil. geneesk. dienst in Oost-Indie: de apoth. van de 3de kl. J. P. Mulder, thans dienst doende bij het garnizoen te Bergen-op-Zoom. De offic. van gez. der 2de kl. C. H. D. Visscher, van Bergen-op-Zoom naar Maastricht. De paarden-arts F. H. J. Dehne, van 's Gravenhage naar Amersfoort. De offic. van gez. der 2de kl. P. J. van der Grijp, van Breda naar 's Bosch. De officⁿ. van gez. der 3de kl. H. Cales, van Nijmegen naar Amsterdam; P. T. Meuleman, van Amsterdam naar Nijmegen; F. Schaly, van 's Bosch naar Zutphen.

*Voor den tijd van één jaar op non-activiteit
gesteld, zonder enig bezwaar der
schatkist.*

De 2de luit. P. F. de Bordes, van het 6de
reg. inf. De 1ste luit. D. C. C. Baron van
Boetzelaar, van het reg. veld-art. De 2de
luit. W. C. Houck, van het 1ste reg. vesting-
artillerie.

*Het traktement van non-activiteit verleend,
in afwachting van nadere beschikking.*

Aan den offic. van gez. der 3de kl. H. D.
Goldbach.

Overleden.

De kap. J. C. F. H. von Römer, van het
1ste reg. inf. De kap. D. C. M. van Vlierden,
van het 1ste reg. inf. De 1ste luit. P. M.
Gumpertz, van het 1ste reg. vest.-art. De
ritm. der 1ste kl. L. F. E. Maas, van het es-
kadron jag. van het 2de reg. lans. De kap.-
kwartierm. op non-act. F. W. Helge.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Het fonds van reparatie aan wapenen enz. — Het personeel onzer administratie. — Noodeloze kosten bij het vertrek van militairen naar Indië. — De Provinciale Krijgsraad van Zeeland is een zeer dure Krijgsraad. — Aan de Redactie van den *Nieuwen Spectator*.

In het vorige nummer noemden wij de opheffing van het fonds van reparatie aan wapenen eene wenschelijke zaak, dit vereischt eenige toelichting. Men zal zich herinneren dat weleer ieder soldaat de kosten van reparatie aan wapenen en ledergoed, op zijne eigene rekening kreeg. Later is men op het communistische denkbeeld gekomen, om van zijne toelage, voor kleeding en reparatie, een' halven cent per dag in te houden, en van al die halve centen een fonds te vormen, waaruit alle reparatiekosten, die niet door moedwil of verwaarloozing veroorzaakt waren, zouden voldaan worden. Tegelijk met dit fonds werd er echter een uitmuntend toezigt over de wapenen ingesteld, dat nog van jaar tot jaar verbeterd is. Door dit toezigt zijn de kosten van reparatie dan ook aanmerkelijk verminderd, en nimmer is daaraan zoo weinig uitgegeven dan thans. Dit goede resultaat aan het *fonds* te willen wijten, en het *toezigt* daarbij uit het oog te verliezen, ware dwaasheid. Want als de eene

hier wint, moet de andere noodwendig verliezen, en dat allen nog te veel betalen, blijkt uit het batig slot, hetwelk aanwezig is, in weerwil dat er reeds lang geen halve cent per man en per dag meer wordt te goed gedaan, en dat er een aantal zaken uit het fonds betaald worden die vroeger nimmer voor rekening van den man kwamen. Dit alles had reeds lang aanleiding moeten geven, om het leger eens een jaar of half jaar van de betaling vrij te stellen, indien men den oorsprong van het fonds niet van lieverlede vergeten hadde. Gelijk meer communistische instellingen, gaat ook deze hierin mank, dat dikwerf de goede voor den kwade, en de geschikte voor den onhandige betaalt. Wanneer men derhalve zorgde dat het wezentlijk uitmuntende toezigt over de wapenen bleef bestaan, doch overigens alles op den ouden voet terugbragt, dan zou men eene daad van regtvaardigheid doen, en tevens eene poging om de administratie te vereenvoudigen. Men kon dan nog altijd onderzoeken,

of er op de toelage voor kleeding en reparatie viel te bezuinigen.

In N°. 5 hebben wij almede gewezen op het talrijke personeel dat onze administratie vorderde; plaatsgebrek heeft ons verhinderd daarover verder uit te weiden, wij dienen er thans op terug te komen.

Bij eene minder omslagtige administratie, behoorde men daarvoor in iedere kompagnie met eenen persoon te kunnen volstaan; men zal toch toestemmen dat het wat veel is, om onder anderen bij de infanterie, jaar in, jaar uit *f* 750 te betalen (1), om eene kompagnie te doen beheeren, die dikwerf naauw 50 hoofden present heeft. Wij zullen zwijgen van de kompagnieën vesting-artillerie, waar de kosten bij een kleiner personeel nog veel hooger zijn; ook zullen wij niet in rekening brengen het vierde gedeelte der bataillons-administratie, wat men bij de infanterie aan die *f* 750 zou kunnen toevoegen. Wij gelooven dat een administrateur per kompagnie, zich — bij een weinig zamengesteld beheer — naar behooren van zijne taak zou kunnen kwijten, en nog tijds genoeg overhouden om ook de politie en de goede orde in het kwartier te handhaven, mits men hem van een aantal praktische en theoretische oefeningen vrijliet, en zorg droeg dat niet

(1) Voor een sergeant-majoor, een fourier en de administratiekosten.

een ieder zich kon veroorloven hem om allerlei *staten* en *opgaven* lastig te vallen, want de billijkheid vordert aan te merken, dat de schrijverijen voor het *personeel*, in niets onderdoen voor die der eigentlijke administratie. Men kon den sergeant-majoor hooger bezoldigen dan de tegenwoordige, en nog eene aanzienlijke besparing maken. In tijd van oorlog kon men hem een milicien, die vlug schrijft, als fourier toevoegen. Zulk een administrateur, uit de sergeanten genomen, kan een zeer goed *militair* zijn, en het vooruitzicht behouden om officier te worden; bij het examen toch wordt hij gewogen en geoordeeld, het zal aan hem staan om zich te bekwamen, en men behoeft hem niet te *beletten* aan zooveel praktische oefeningen deel te nemen, als zijne bezigheden veroorloven. Men vraagt welligt, wie zal dien eenen persoon vervangen in geval van ziekte, welke gelegenheid tot opleiding bestaat er; doch wij vragen daarentegen, wie vervangt den kwartiermeester en hoe genieten deze III. hunne opleiding; wie vervangt den *Feldwebel* bij de Pruisen, die ook alleen staat. De kapitein heeft er te veel belang bij, om niet te zorgen dat er eene doublure in zijne kompagnie aanwezig is voor zulke eenvoudige bezigheden als wij er van wilden maken; dergelijke zaken schikken zich gemakkelijker dan men gelooft; hoe zou het anders mogelijk zijn om de kwartiermeesters-werkzaamheden bij zoovele detachementen, naar behoo-

ren te doen verrigten? Men klaagt tegenwoordig dat het moeite kost om geschikte sergeant-majours en fouriers te vinden; maar juist daarom zouden wij de bezigheden willen vereenvoudigen en verminderen, zoodat men niet meer naar twee personen, maar slechts naar éenen behoeft te zoeken, waarvoor de stof door eene hoogere bezoldiging des te ruimer zal aanwezig zijn; een dergelijke maatregel zou de kaders *numeriek* verminderen, maar niet *verzwakken*.

Wat wij hier nederschrijven rust niet op magtspreuken; wij redeneren eenigzins naar ondervinding, en het voorgestelde kan ligtelijk beproefd worden, zonder iets te bederven. Bij den tegenwoordigen stand van zaken, verzoeken wij slechts, er de meest bekwame en vlugge sergeant-majours toe uit te kiezen; men bezoldige die bij de infanterie met een gulden daags, en men zal zien dat het dáár, reeds nu, mogelijk is (1). Bij de troepen te paard zou die maatregel misschien aan meer bezwaar onderworpen zijn; maar wij meenen met regt te mogen vragen, waarom een eskadron kavallerie twee fouriers heeft, terwijl eene gedetacheerde batterij rijdende artillerie met slechts eenen volstaan kan.

Wij gelooven ook dat het in vele op-

zigten wenschelijk ware het getal der luitenant-kwartiermeesters te verminderen. Naarmate men grootere administratieve eenheden vormt, blijven er minder kapiteinsplaatsen en dus ook minder kansen op avancement voor die III. over; dit nadeel zou zelfs door de billijke ineensmelting van de intendance met het korps kwartiermeesters, niet geheel worden weggenomen. Wanneer men nu bedenkt dat er een kwartiermeester gemist kan worden, zoodra er twee bataillons gezamenlijk garnizoen houden en dus ook gezamenlijk administratie voeren, dan meenen wij te mogen beweren, dat er vooral in vreedestijd, en zelfs in het belang der kwartiermeesters, ten hunnen opzichte maatregelen waren te be-ramen, gelijk die welke bij het geneeskundig personeel van kracht zijn. Men kon op vier of vijf bataillons, drie of meer luitenant-kwartiermeesters indeelen, en aan die III., naarmate der behoefte, hunne standplaats aanwijzen. Ingeval van oorlog, zullen bij eene weinig zamengestelde administratie, de noodige personen tot uitbreiding van het korps spoedig gevonden zijn. Misschien ware het verkieslijk om dan in de dienst der luitenant-kwartiermeesters bij de hoofdadministratiën te voorzien, gelijk men dit thans in de betrekking van administrateur van kleeding doet, waardoor de effectieve titularissen onmiddellijk beschikbaar zouden worden, zonder aan het korps eene uitbreiding te geven, die naderhand bezwarend kan zijn. Van

(1) De Engelschen hebben nog sergeant-majours, noch fouriers; wij volgen nog altijd blindelings hetgeen wij van de Franschen leerden, het ware te wenschen, dat men zijne oogen ook eens naar elders sloeg.

dit middel zou men reeds thans partij kunnen trekken bij de hoofdadministratiën van zoodanige korpsen, waar de luitenant-kwartiermeesters nimmer met de onderdeelen marcheren.

Wanneer men in omstandigheden verkeert, waarin bezuiniging zoo gebiedend noodzakelijk is, dan wordt iedere noodlooze uitgaaf verspilling, en het is pligt daarop terstond de aandacht der bevoegde magten te vestigen.

Duizend vrijwilligers hebben onze gelederen verlaten, om in die van het Indische leger over te gaan. In tijden als deze, mag men aannemen, dat zij allen zoodanig gekleed waren als gevorderd werd om des noods eenen veldtogt te maken; dit wil zeggen, dat zij over het algemeen voorzien waren van groote kleedingstukken, wier bruikbaarheid hunne vernieuwing nog gedurende eenige maanden overbodig zou gemaakt hebben.

Wat is er geschied?

Die duizend vrijwilligers hebben hunne korpsen verlaten, voegzaam gekleed om in een goed seizoen den marsch naar Harderwijk te volbrengen. Ieder kleedingstuk, wat daartoe niet volstrekt noodig was, is tegen tauxatie ingenomen, onverschillig of de eigenaar te goed of schuld had. Het te goed is uitbetaald, de schuld is aan het Ministerie van Koloniën overgegeven.

Te Harderwijk zijn die duizend vrijwil-

ligers op nieuw gekleed geworden met dezelfde soort, doch met eene andere kleur, van laken als zij bij hunne korpsen droegen. In die uitrusting zullen zij de reis doen, om haar bij de aankomst in Indie weder af te geven en nogmaals eene andere te ontvangen.

Men zal toestemmen, dat het veel eenvoudiger geweest ware, die vrijwilligers den overtogt te laten doen in de kleeding die zij van hunne regimenten medebragten, en dat het vrij wat minder gekost zou hebben, indien men hunne uitrusting slechts gewijzigd en aangevuld had naar de behoeften van eene zeereis. Zeker zou men aan de uniformiteit — te Harderwijk en op het schip — door dergelijke middelen te kort doen, maar de schatkist zou er op den duur aanzienlijke sommen bij winnen. Deze sommen zouden misschien niet geheel en al ten voordeele der begrooting van Oorlog komen; maar hunne besparing wordt daarom voor het algemeen welzijn niet minder gevorderd. Ook zijn aan de voorgestelde handelwijze eigenaardige moeilijkheden verbonden, maar ze zijn niet onoverkomelijk. De verschillende departementen van algemeen bestuur bestaan slechts ten dienste van denzelfden Staat; diens voordeel moeten zij gezamenlijk behartigen, en zij mogen elkaar niet behandelen als vreemden, die ieder hunne eigene zaken te besturen hebben.

Berigten welke wij uit Zeeland ontvingen, duiden almede op eene omstandigheid, die aanleiding geeft tot nuttelooze, maar aanzienlijke uitgaven.

De Provinciale Krijgsraad van Zeeland houdt zijne zittingen te Middelburg, waar de Auditeur-militair resideert, doch waar geene officieren aanwezig zijn, behalve de beide kommandanten der detachementen infanterie en kavallerie. De nabij gelegen vesting Vlissingen daarentegen bevat een sterk garnizoen, waaruit telkens de noodige officieren naar Middelburg worden gezonden tot het houden van informatiën en krijgsraden. Deze HH. genieten, zooals billijk is, het voor hunne rangen vastgestelde reispeld, uitgenomen de hoofd-officieren-presidenten, dewijl deze in het bezit zijn van paarden. Zonder nu de informatiën mede te rekenen, komt alzoo iedere zitting van den Zeeuwschen krijgsraad aan den lande op f 7,02 te staan, hetgeen de proces-kosten aldaar tot een aanmerkelijk bedrag moet opvoeren.

Wij zullen zwijgen van den last die dit alles aan het garnizoen van Vlissingen veroorzaakt.

Onze berigtgever beweert dat men in Vlissingen gereedelijk een gebouw zou vinden, dat als militair detentiehuis kon dienen; is dit juist, dan ware het kwaad ligt te stuiten, door eenvoudig de residentie van den Auditeur-Militair derwaarts te verplaatsen.

Met genoeg en las de redactie de welwillende woorden die N°. 2 van den *Nieuwen Spectator* ten haren opzichte bevatte. Ook zij hecht er aan om in goede verstandhouding te leven met een tijdschrift 't welk reeds dadelijk blijken gaf van het talent der mannen die het voortaan zullen besturen. Tot nog toe hebben zij niets dan sympathie bij haar opgewekt, maar mogt de *Militaire Spectator* later, over ernstige aangelegenheden, met hen in gevoelen verschillen, dan zal hij ook niet aarzelen om tot bevordering der belangen van leger en vaderland, met hen in het strijdperk te treden.

W^s.

 PROEVEN MET DRAAGBARE VUURWAPENEN.

Wij hebben het genoegen onze lezers hiernevens aan te bieden het verslag der proeven die op hooger last in den afge-loopen zomer met kernbussen genomen zijn (1). Des te aangener was het ons dit verslag te kunnen mededeelen, daar zijn inhoud, zoo wij wel onder-rigt zijn, eenen afdoenden invloed heeft uitgeoefend op de beslissing van een zoo gewichtig vraagstuk als de keuze van een wapen voor onze scherpschutters is.

De wijze waarop wij de vergelijkende tabel, die op het Verslag volgt, hebben ingerigt, is van dien aard, dat men met een' oogopslag het groote overwigt kan beoordeelen wat de kernbus in trefzekerheid bezit boven de Wildbus, waarmede men in het voorjaar zulke bevredigende uitkomsten heeft verkregen. Wij mogen het echter niet ontkennen, dat, in weerwil daarvan, bij ons eene zekere voorliefde voor het laatstgenoemde wapen is blijven

(1) Het komt ons voor dat de benaming *kernbus*, vrij zonderling gekozen is. Het woord *kern* toch, doet ons aan alles denken, behalve aan eene in de staartschroef bevestigde punt, spits, priem, stift of hoe men de zaak in onze rijke moedertaal ook noemen wil. De Fransche uitvinder — kolonel THOUVENIN — gaf aan zijn wapen den naam van *carabine à tige*; de vertaling van dit woord met *kernbus*, is althans niet zeer kernachtig.

De Redactie.

bestaan, die zelfs niet eens is weggenomen door het *onverklaarbare verschijnsel* dat dezelfde Wildbussen die voorleden jaar zooveel lof verdienden, thans bijna onbruikbaar waren. Dit verschijnsel toch ware ligt op te helderen geweest, door te onderzoeken hoe men zich in Wurtemberg, waar die bussen definitief zijn ingevoerd, op den duur bij hun gebruik bevindt.

De kernbus vordert een afzonderlijk projectiel; daarentegen heeft de Wildbus nog een veel beter schot dan het infanteriegeweer, wanneer men haar met de gewone scherpe patroon laadt. Dit voordeel is, dunkt ons, niet te verwerpen in een land gelijk het onze, waar ieder oorlog een bewegings-oorlog zal wezen, en waar men uit ieder magazijn en uit iederen caisson zijne munitie moet kunnen bekomen. Zeker kunnen er maatregelen genomen worden, waardoor dit nadeel aanmerkelijk, zoo niet geheel wordt geneutraliseerd, doch daarop zal men dan ook al zijne aandacht behooren te vestigen.

Wanneer wij het verslag over de Wildbussen, hetgeen in den vorigen jaargang van den *Militairen Spectator* werd opgenomen, vergelijken met dat over de kernbussen, dan zouden wij genegen zijn tot de gevolgtrekking, dat men voor de verdedi-

ging van vestingen en vaste positiën, moeilijk een beter scherpschutterwapen zal kunnen bekomen dan de kernbus, maar dat voor het leger te velde aan de Wildbus de voorkeur toekomt. Een kleine Staat echter, wiens finantiën bovendien zeer gedrukt zijn, zal zich moeilijk de weelde van eene dergelijke dubbele uitrusting kunnen veroorloven.

Er moest alzoo eene keuze gedaan worden, en de omstandigheden geboden daarmede niet langer te dralen. Omtrent de Wildbus bleef nog veel te onderzoeken over, en, *met het oog op den werkkring der Commissie*, komt het ons derhalve zeer duidelijk voor, dat zij niet aarzelde om de invoering van een wapen voor te stellen, waarvan het juiste schot alom erkend en aan haar zelve overtuigend gebleken was. Het wapen der infanterie is haar

zelfs dank verschuldigd voor den gepasten ernst waarmede zij haar voorstel deed. *Le mieux est l'ennemi du bien*, en hoezeer wij ook met de Wildbus ingenomen zijn, zoo moeten wij dus bekennen dat — terwijl men niet in tijds de noodige inlichtingen aangaande hare deugdelijkheid had ingewonnen — het hoognoodig was om eindelijk al die proefnemingen te staken en een begin te maken met het vormen van scherpschutters, wier tegenwoordigheid zoo gebiedend in ons leger gevorderd wordt.

Wij achten het onnoodig hier eene beschrijving der kern-bussen bij te voegen, hun signalement is vervat in de *Tabel der voornaamste afmetingen*, enz. die het Verslag vergezelt.

De Redactie.

VERSLAG omtrent de proeven tot toepassing van het kernstelsel op de Nederlandsche bus (ingevolge aanschrijving van het Ministerie van Oorlog, dd. 11 December 1847, Afd. Artillerie, N°. 41 B, in verband met eene nadere aanschrijving van genoemd hoofdbestuur, dd. 16 December 1847, Afd. Artillerie, N°. 55 B), door de Commissie belast met het onderzoek van verschillende draagbare vuurwapenen, bestaande uit den Majoor VAN MULKEN, van het regiment Grenadiers en Jagers, als president, den Kapitein der Artillerie WESSELS, Onder-inspecteur der draagbare wapenen, den Kapitein COENEGRACHT, en de 1° Luitenants SPAAN en DE CASEMBROOT, van het regiment Grenadiers en Jagers.

De gunstige resultaten in het afgelopen jaar met naar het stelsel van WILD gewijzigde Nederlandsche bussen verkregen, door welke wijziging onder anderen ook de hoofnadeelen vervallen, onze bus eigen, namelijk, het langzame laden en het verschil van projectiel met de andere vuurwapens, deden toenmaals de Commissie,

in het deswege aan Z. E. den Minister van Oorlog ingediend rapport, de aanneming van het Wildsche stelsel, of wel de inrigting onzer bussen naar hetzelfde, als eene hoogstnuttige en wenschelijke verbetering voordragen (1).

Aangezien echter later bekend geraakte resultaten van met kernbussen, zoo in Frankrijk als te Luik, genomene proeven de uitkomsten verre overtroffen van die met de naar het Wildsche stelsel gewijzigde bussen verkregen, zoo werd de Commissie, naar aanleiding eener missive van den inspecteur der draagbare wapenen, met de taak belast, de proeven die te Luik voorloopig reeds met eene aldaar vervaardigde kernbus hadden plaats gehad, op ruimer schaal voort te zetten; de daarbij verkregene uitkomsten met die der gewijzigde Wildsche bussen van het verleden jaar te vergelijken, en, bijaldien zulks ten voordeele der kernbus mogt uitvallen, met drie naar het kernstelsel gewijzigde Nederlandsche bussen dit onderzoek voort te zetten. Dienovereenkomstig werd ter beschikking van de Commissie gesteld:

1°. Eene te Luik vervaardigde kernbus, voorzien van drie looppen van dezelfde lengte, en kaliber, doch waarvan de inrigting der trekken onderling verschilt. In een der looppen zijn deze zeer ondiep en verliezen zij zich in de velden; in de beide

andere looppen zijn zij daarentegen dieper en vlak, met afgeronde hoeken, en verschillen alleen door de onderlinge breedte.

De looppen N°. 1 en 3 hebben cilindronische of spitse kernen; in den loop N°. 2 is de kern van voren afgeplat, terwijl er bovendien nog eene afzonderlijke platte kern was bijgevoegd, ten einde ook de looppen N°. 1 en 3 met deze te beproeven.

2°. Twee kogelvormen voor twee soorten van cilinder-ogievormige of puntkogels, de eerste van Fransch-, de tweede van een bij de proeven te Luik gebezigd model. De Fransche kogel is om het cilindervormige gedeelte voorzien van drie groeven of inkepingen tot het plaatsen der vetdraden, waarmede die kogel moet worden geschoten; de tweede of Luiksche kogel heeft daartoe slechts ééne groef.

3°. Een voor deze proeven uitsluitend bestemde opzet, met op- en neder verschuifbaar vizier met schroef. Deze opzet wordt op de verschillende looppen geplaatst door het voetstuk te schuiven in de daartoe bestemde insnijding. Op een der armen zijn verder verdeelingen aangebragt in strepen en duimen tot 0,07 el toe.

De voornaamste afmetingen der Luiksche kernbus met de drie looppen en van de twee soorten van kogels, zijn te vinden in de bij dit rapport gevoegde bijlage I. De proeven, waarvan de Commissie bij deze de eer heeft Uwe Excellentie den uitslag mede te deelen, hebben plaats ge-

(1) Zie *Militaire Spectator*; XVIe Deel, bladz. 201.

had op het proefveld buiten deze stad, en, voor zoo verre de afstanden boven de 500 passen betreft, in de vlakte van Waalsdorp. Zij zijn aangevangen den 17^{den} Mei en geëindigd den 10^{den} Augustus.

De schoten zijn daarbij gedaan, opgelegd van de bok, door den 1^{en} luitenant SPAAN, en op schijven van gelijke inrigting en afmetingen als bij de proeven in het afgeloopen jaar zijn gebruikt (1), terwijl tevens de voor elken afstand vereischte elevatie door het noodige aantal proefschoten is bepaald geworden.

Eindelijk dient nog te worden aange-merkt, dat, hoezeer de eerste schoten te hoog, te laag, of buiten het midden der schijf vielen, de eens vastgestelde elevatie en het mikpunt daarom niet werden veranderd, maar integendeel voor dien afstand dezelfde bleven, ten einde de juiste verspreiding van het wapen te leeren kennen.

Overeenkomstig het ontvangen voorschrift, heeft de Commissie haar onderzoek begonnen met op elk der drie afstanden van 150, 500 en 450 ellen, met ieder der drie loopen en der twee soorten van kogels, 25 schoten te doen verrigten en vervolgens dezelfde proeve te herhalen met de loopen 1 en 5, na alvorens de

afgeplatte kern in dezelve te hebben doen aanbrengen.

De uitslag van dit voorloopig onderzoek is op te maken uit de hiernevens gaande bijlagen A en E, met de bijlagen B en F, voor zooverre het gebruik der platte kern in de loopen 1 en 5 betreft.

Ten duidelijkste blijkt daaruit dat de loop N°. 1 met den Franschen kogel het voordeeligste resultaat heeft gegeven. Vooral verdient de laatste kogel de voorkeur boven den Luikschen, doordien bij dezen het laden veel bezwaarlijker ging, en wel zoodanig, dat, na slechts weinige schoten, de bus herhaaldelijk is moeten schoongemaakt worden, iets hetwelk bij het gebruik van den Franschen kogel nimmer heeft plaats gehad.

Ofschoon nu dit verschijnsel wel eenigermate kan worden toegeschreven aan de eenigzins grootere middellijn van den Luikschen kogel, zoo is dit verschil echter te onbeduidend om niet hoofdzakelijk de oorzaak te zoeken in de omstandigheid dat deze kogel slechts met één, in plaats van met drie vetdraden wordt geschoten, zoo als bij dien van Fransch model het geval is.

Niet zoo gemakkelijk is het bepaaldelijk te zeggen, welke der beide kernen te verkiezen zij, aangezien de resultaten voor beiden onderling vrij gelijk zijn gebleven, ook bij eene herhaling der proeve op 500 ellen; en de Commissie vermeende zich dan ook alleen daarom voor de spitse kern

(1) Die schijven waren drie ellen breed en twee ellen hoog, men had ze verdeeld in negen vakken, door de hoogte en breedte in drie gelijke deelen te verdeelen en uit de deelpunten evenwijdige lijnen te trekken.

te moeten verklaren, omdat bij deze minder elevatie is moeten gebruikt worden dan met de platte kern, hetgeen niet alleen bij die herhaalde proeve op 500 ellen, maar ook bij de vorige op 450 ellen plaats greep.

De zeer waarschijnlijke oorzaak hiervan is het dieper indringen der spitse kern in den kogel, waardoor het lood meer uitgezet wordt en in de trekken geforceerd. Bij de ontbranding volgt hieruit natuurlijk verhoogde spanning van het buskruidgas, vermeerdering der aanvankelijke snelheid en daaraan geëvenredigde vermindering der elevatie tot het bereiken van een zelfden afstand.

De hierdoor ontstaande vermeerdering der bestreken ruimte is een voordeel 't welk de spitse kern boven de platte moet doen verkiezen, ofschoon met beiden nagenoeg gelijke resultaten zijn verkregen. Zulks is toe te schrijven aan het vuren op naauwkeurig bekende afstanden, na zorgvuldige bepaling der rigting door een aantal proefschoten, doch zou zich zeer waarschijnlijk, zonder dit, geheel anders hebben voorgedaan. Het voordeel der grootere bestreken ruimte kan zich slechts op onbekende afstanden, zooals dit in de werkelijkheid meestal plaats heeft, ten volle vertoonen.

Aangezien derhalve de loop N°. 1, met spitse kern en den Franschen kogel, kon beschouwd worden als in alle opzigten het beste resultaat te geven, zoo werden

daarmede vervolgens 50 schoten gedaan op elk der afstanden waarop vroeger met de gewijzigde Wildbussen is geschoten, namelijk, van 100 passen te beginnen, telkens met 50 opklimmende, tot 500, terwijl daarna diezelfde proeve is voortgezet tot op 800 passen, ten einde ook de trefkans der kernbus boven de gewone afstanden te onderzoeken, en te beproeven tot hoever die bus nog met eenig voordeel kan worden aangewend.

De resultaten van dit tweeledig onderzoek zijn vervat in de bijlagen C en G; daaruit blijkt:

1°. Dat de kernbus de gewijzigde Wildbus in trefzekerheid verre overtreft.

2°. Dat ook op de verdere afstanden die bus nog vrij voldoende trefkans bezit, 't welk evenwel boven de 700 passen te zeer vermindert om alsdan, in de meeste gevallen, met eenige hoop op goed gevolg het vuur te kunnen aanwenden, vooral in aanmerking nemende dat, bij het gebruik in het veld, bijna altijd de afstand op het oog moet worden geschat, en derhalve eene vergissing van 25 tot 50 passen op die groote afstanden ligt mogelijk is, waardoor dan alle kans van treffen nagenoeg ophoudt, uithoofde der buitengewone elevatie en daaruit volgende geringe bestreken ruimte, bedragende die elevatie reeds meer dan 5' voor den afstand van 650 passen en ongeveer 4°50' op 800.

Bij de gewijzigde kernbus zal nader hierop worden teruggekomen.

Vervolgens is beproefd, in hoeverre, bijaldien puntkogels kwamen te ontbreken, de gewone infanterie-patroon bij de kernbus zou zijn te gebruiken, waartoe met die patroon, doch slechts van 5 wigjes, op de drie afstanden 200, 250 en 300 passen eenige schoten zijn gedaan, doch met zeer weinig resultaat, zelfs minder dan bij het infanterie-geweer het geval zou zijn geweest, zoodat men veilig kan aannemen, dat de ronde kogel bij de kernbus volstrekt niet is aan te wenden, al wordt hij op de kern aangezet, hetgeen even ongunstige uitkomst heeft gegeven, zooals zich dan ook trouwens ligtelijk laat verklaren, doordien de kern niet genoeg in den ronden kogel kan dringen om dezen de trekken te doen volgen. Het aanzetten op de kern doet slechts den regelmatigigen vorm verloren gaan en bijgevolg het projectiel meer afwijken.

Nadat het overwigt der kernbus boven de gewijzigde Nederlandsche Wildbus, en zelfs boven de Wurtembergsche, zooals uit nevensgaand Verslag omtrent de proeven met die laatste bus nader blijken zal, alzoo buiten allen twijfel was gesteld, deed de Commissie drie gewone bussen naar loop N°. 1 der Luiksche kernbus wijzigen, en met die aldus veranderde bussen dezelfde afstanden doorloopen, waarop met de Luiksche kernbus was gevraagd. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in de bijlagen D en H (1).

Om des te beter de trefkans der gewijzigde kern- en Wildsche bussen te kunnen vergelijken, oordeelde de Commissie met de laatste de proeven van het vorige jaar te moeten doen hervatten, ten einde zoo veel mogelijk de schoten uit beide soorten van bussen, onder gelijke omstandigheden, te doen plaats hebben; doch hierbij deed zich een verschijnsel op, hetwelk bezwaarlijk te verklaren is, tenzij zulks welligt aan den op den duur nadeeligen invloed van het water op het inwendige van den loop mogt toe te schrijven zijn; de gewijzigde Wildbussen gaven namelijk een aanmerkelijk minder gunstig resultaat dan in het vorige jaar. Een nader onderzoek der loopen deed een groot aantal kleine gallen ontdekken, die men deed wegnemen, doch zonder bij eene nieuwe proeve betere uitkomsten te verkrijgen; welligt dat de door het wegnemen der gallen eenigzins vermeerderde speelruimte, hoewel zeer gering, hierop niet zonder invloed was, dewijl de pleister, door het water uitzettende, zich in de trekken moet voegen, en eene geringe vermeerdering van speelruimte derhalve bij de Wildbus niet zonder belang is.

litt. B, vermeld in de noot op bladz. 204 van het XVIe Deel des *Militaire Spectators*, hebben wij gebruik gemaakt tot het zamenstellen der vergelijkende tabel die wij op dit Verslag laten volgen. Wij hebben ons dezen tijdroovenden arbeid getroost, ten einde een duidelijk overzicht van deze proeven te kunnen geven, zonder onze geabonneerden met vele tabellen en schijfbeeldten lastig te vallen.

De Redactie.

(1) Van deze bijlagen, benevens van de bijlage

Hoe het zij, de resultaten der gewijzigde kernbus overtreffen zeer verre die welke men in het vorige jaar met de gewijzigde Wildbus verkreeg; zelfs zijn zij op alle afstanden nog boven die der Luiksche kernbus gebleven, hetgeen voor de grootere afstanden ten deele is toe te schrijven aan de geringere elevatiën, onder welke met de gewijzigde kernbus is geschoten geworden, zoodat men zelfs op 800 passen nog een vrij gunstig resultaat verkreeg, waarom de proef tot 900 passen werd voortgezet, welke afstand echter als de uiterste grens van trefkans is te beschouwen.

Ofschoon derhalve in mindere mate dan bij de Luiksche kernbus, blijft echter ook bij de gewijzigde kernbus eene opmerking gelden, die meer of minder op alle vuurwapenen toepasselijk is; zij is de volgende:

Wanneer men als aanvankelijke snelheid van het infanterie-geweer met 9 wigjes lading 500 ellen aanneemt, en daaruit, door middel der bekende formules (voor de betrekking tusschen de aanvankelijke snelheden en de ladingen, kogelzwaarten, loopslengten en speelruimten), voor de gewijzigde kernbus met 4 wigjes lading en den puntkogel die snelheid berekent, dan zal men daarvoor vinden ongeveer 270 ellen. Met die aanvankelijke snelheid nu, zou, volgens de parabolische theorie, in het luchtledige eene elevatie van ten naastenbij 5°5' noodig zijn om den afstand

van 800 passen te bereiken, waarmede, aangezien de vlugttijd van den kogel 5 seconden bedraagt, eene valhoogte van 44 ellen overeenstemt, zoodat het hoogste punt der baan 11 ellen boven den grond zou verheven zijn (1). In de werkelijkheid echter is natuurlijk eene grootere elevatie, en wel van ruim 5°45' noodig geweest om denzelfden afstand van 800 passen te bereiken, waardoor de baan minder vlak is geworden en het hoogste punt veilig op omtrent 15 ellen boven den grond mag worden aangenomen.

Natuurlijk is dit slechts als een zeer ruwe maatstaf te beschouwen, die op eene praktische wijze zou moeten bepaald worden, om hem als naauwkeurig te kunnen aanmerken, doch zeker is het dat de bestreken ruimte, bij eene zoodanige elevatie, zeer gering moet zijn, te meer daar die ruimte hier uitsluitend te zoeken is op het einde der baan, alwaar de invalshoek, door de betrekkelijk geringe aanvankelijke snelheid, zeer groot zal wezen.

Om den afstand van 550 passen te bereiken, zou in het luchtledige onder 1°21' moeten worden geschoten, met welke elevatie en afstand eene valhoogte van iets meer dan 8 ellen overeenkomt; het hoogste punt der baan verheft zich hier alzoo slechts 2 ellen boven den grond (2). In

(1) De hoogte van het geweer boven den grond bij het aanleggen niet medegerekend.

(2) De hoogte van het geweer boven den grond bij het aanleggen niet medegerekend.

de werkelijkheid bedraagt zulks noodwendig iets meer, zooals ook bij de proeven eene elevatie van iets meer dan $1^{\circ}50'$ is moeten gebezigd worden om 550 passen te bereiken, doch het is niet te min duidelijk, dat het grootste gedeelte der kogelbaan hier reeds tot de bestreken ruimte behoort en het schot vrij raserend is.

De afstanden van 500 tot 400 passen, zijn dan ook die waarop de bus het doeltreffendst is aan te wenden, doch in het algemeen zal de kans van treffen op de verdere afstanden zeer verminderen, door de te bezigen hooge elevatie en daaruit voortvloeiende geringe bestreken ruimte; doch bij de verdediging van vaste punten, hetzij in vestingen, hetzij te velde op zeer bekend terrein, waar men de afstanden nauwkeurig kent, heeft echter een wapen 't welk op grooten afstand met vrucht kan worden aangewend, een beslissend voordeel aan zijne zijde.

Uit de gewijzigde kernbussen is vervolgens ook met scherpe infanterie-patronen van 5 wigjes geschoten, doch slechts op 200 passen, dewijl de uitkomst even ongunstig bleek te zijn als met de Luiksche bus, ook als de kogel op de kern werd aangezet. Zelfs eene ten overvloede genomen proeve om den ronden kogel met pleister te schieten, viel even slecht uit, zoodat het gebruik van dien kogel, bij de kernbus in het algemeen, bepaald is af te keuren.

Tot het onderzoeken van de betrekkelijke snelheid van laden der kern- en Wild-

bus, zijn eindelijk uit beide soorten van bussen 20 schoten gedaan.

Bij de kernbus (1) waren de kogels, patronen en slaghoedjes geborgen in den tot het bevatten dezer voorwerpen ingerigten verdek-lap bij de bussen-jagers in gebruik, zonder dat zulks eenig opent-houd of de minste zwarigheid bij het laden veroorzaakte.

Bij de Wildsche bus daarentegen, is van scherpe patronen gebruik gemaakt. De schoten zijn daarbij gedaan door den bussen-jager VEUL, vrij uit de hand, doch zittende op de eene knie, en op die wijze zijn 20 schoten verrigt, uit de kernbus in 12, uit de Wildsche bus in 14 minuten.

Waarschijnlijk zou het laden bij de eerste bus in korter tijd plaats hebben, indien van scherpe patronen kon worden gebruik gemaakt, doch dit zal altijd groote zwarigheid opleveren, doordien de vetdraden op den duur schadelijk op het buskruid zullen werken.

Alles te zamen vattende wat hierboven is gezegd, zoo blijkt daaruit met volle zekerheid:

1°. De gewijzigde kernbus bezit verreweg meer trefzekerheid dan de Wildsche.

(1) Deze bus wordt geladen met den gewonen laadstok en derhalve zonder hamer of drijver; de lading wordt aangezet met drie stooten, ten einde de stift in den kogel en het lood van dezen in de trekken te doen dringen. Men heeft dus nog het voordeel dat kruidkorrels niet of althans slechts in geringe mate verbrijzeld worden.

2°. Daarbij zijn noch pleisters, noch waterfleschje noodig.

Daarentegen heeft zij de volgende nadeelen:

1°. De kogel verschilt van die der overige draagbare vuurwapenen.

2°. Bij gebrek van puntkogels, kan slechts met weinig gevolg gebruik worden gemaakt van den gewonen geweerkogel, terwijl bij de Wildsche bus altijd met den infanterie-patroon een vrij gunstig resultaat verkregen is.

3°. De brandkogel kan uit de kernbus niet worden geschoten, tenzij het nader mogt blijken dat het mogelijk zij dien te vervaardigen in den vorm van puntkogel, om het cilindervormige gedeelte, voorzien van verhevenheden die juist in de trekken passen, waardoor de kogel deze trekken volgt, hetgeen anders onmogelijk is, daar de brandkogel niet zonder groot gevaar op de kern kan worden aangezet.

4°. Het is bezwaarlijk den kogel met de patroon te verbinden, uithoofde van den bovengemeld schadelijken invloed van het vet op het buskruid. Welligt ware het beste dat men de patronen en kogels, beiden afgezonderd, in hetzelfde pakje zamenvoegde.

Al deze nadeelen zijn evenwel van weinig beteekenis in vergelijking van het beslissend voordeel der zeer groote trefzekerheid die de kernbus oplevert. Die trefzekerheid moet bij alle vuurwapenen, doch inzonderheid bij de bus, altoos de hoofdzaak zijn, waaraan voordeelen van

minder belangrijken aard dienen opgeofferd te worden, en de Commissie is dan ook van oordeel, dat het toepassen van het kernstelsel op onze bussen als eene hoogstnuttige en wenschelijke verbetering is te beschouwen, vooral met het oog op de groote volkomenheid, waartoe in naburige landen, vooral in vele der Duitsehe staten, de bus is gebracht, en op de daaruit ontstaande noodzakelijkheid, om ook hier te lande zooveel mogelijk een wapen te verbeteren, waarvan thans, bij de aanzienlijke uitbreiding, die men in de legers onzer meeste naburen aan de bussenjagers gegeven heeft, in den oorlog zeker meer dan ooit een algemeen en doeltreffend gebruik zal worden gemaakt, en dat vooral bij de verdediging van ons land, zoowel ter zake der grondgesteldheid, als uithoofde van den bijzonderen aard der kunstmatige verdedigingsmiddelen, zulke gewigtige diensten kan bewijzen.

Ten slotte heeft de Commissie de eer hiernevens over te leggen een Verslag omtrent de proeven met eene Wurtembergsehe Wildbus, haar tot onderzoek door den Luitenant-Kolonel, chef der afdeeling Artillerie aan het Ministerie van Oorlog, ter hand gesteld.

Aldus opgemaakt te 's Gravenhage, den 31 Augustus 1848.

De Commissie voornoemd,

(w. g.) J. J. VAN MULKEN, *Maj.*
WESSELS, *Kapⁿ*. COENEGRACHT, *Kapⁿ*.
SPAAN, *1^e Lt.* DE CASEMBROOT, *1^e Lt.*

Vergelijkende Tabel van resultaten verkregen, in 1847 met Nederlandsche bussen gewijzigd naar het stelsel van WILD, en in 1848 met dito naar het kernstelsel gewijzigde vuurwapens, welke laatsten met den Franschen puntkogel geladen waren.

NAMEN DER BUSSEN.	AFSTAND.		RIGTING.			ALS TREFFERS VAN 30 SCHOTEN ZIJN GEVALLEN IN EENEN REGTDOEK VAN			Aanslagen onder de treffers begrepen.	MISSCHOTEN.		WIND (a).
	Passen.	Ellen.	Elevatiehoeken.	Hoogte van de overeenkomstige opzet, in strepen.	Korrel.	Hoogte.	Breedte.	Inhoud.		Met aanslag.	Zonder aanslag.	
Kern.	100	73	00,13',37"	stand.	fijn.	0,35	0,475	0,166250	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	id.	id.	0,375	0,75	0,430750	0	0	0	sterk.
Kern.	150	112,5	00,43',9"	stand.	vol.	0,55	0,575	0,316250	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	id.	gestreken.	0,725	0,775	0,361875	0	3	0	gering.
(b)												
Kern.	200	150	00,33',4"	1e klep.	fijn.	0,525	0,675	0,354375	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	stand.	vol.	0,750	0,383	0,288750	0	0	0	gering.
Kern.	250	187,5	10,4',36"	1e klep.	vol.	0,950	0,750	0,712500	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	id.	fijn.	0,725	1,125	0,815625	0	0	1	gering.
Kern.	300	225	10,1',6"	2e klep.	fijn.	1,250	1,000	1,250000	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	1e klep.	gestreken.	1,850	0,975	1,803750	3	0	0	gering.
Kern.	350	262,5	10,30',37"	2e klep.	vol.	1,775	1,100	1,952500	0	0	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	id.	gestreken.	1,850	2,175	4,023750	1	0	5	matig.
(c)												
Kern.	400	300	10,37',25"	3e klep.	vol.	1,500	1,250	2,000000	1	1	0	vrij sterk.
Wild.	id.	id.	"	2e klep.	gestreken.	1,775	2,625	4,639375	3	3	1	matig.
Kern.	450	337,5	10,23',32"	17,5	gestreken.	1,625	1,750	2,843750	1	2	1	gering.
Wild.	id.	id.	"	3e klep.	id.	1,350	2,425	4,486250	7	2	7	matig.
Kern.	500	375	10,41',22"	20,0	gestreken.	1,900	2,300	4,370000	2	2	1	gering.
Wild.	id.	id.	"	3e klep.	vol.	1,625	2,475	4,021875	5	6	2	matig.
Kern.	550	412,5	10,54',33"	22,0	gestreken.	1,775	2,800	4,970000	4	3	2	id.
id.	600	450	20,6',14"	23,5	id.	1,750	2,550	4,625000	7	4	3	id.
id.	650	487,5	20,33',21"	27,5	id.	1,800	2,500	4,300000	2	4	6	sterk en met vlagen.
id.	700	525	30,9',26"	31,0	id.	1,725	2,525	4,355625	0	6	11	zeer sterk en met vlagen.
id.	750	562,5	30,13',38"	33,0	id.	1,825	2,225	3,303125	1	6	13	id.
id.	800	600	30,43',17"	38,0	id.	1,800	2,425	4,365000	2	5	15	gering.
(d)												
id.	900	675	40,14',49"	46,0	id.	1,450	2,450	3,532500	3	10	10	id.

(a) Wij hebben het overbodig geacht om ook de rigting van den wind op te geven, dit blijkt voldoende uit de afmetingen der regthoeken; daar waar de breedte door de hoogte overtroffen wordt, woei de wind doorgaans in de strekking der schootslijn hetzij voor, hetzij tegen; in het tegenovergestelde geval kwam de wind van de regter of linker zijde.

(b) De Commissie merkte hier aan: "Het kan vreedem voorkomen, dat op eenige afstanden onder minder elevatie is geschoten dan op de onmiddellijk voorgaande, zoo als onder anderen tellens het geval is geweest bij het gebruik van een volgende klep met fijn korrel, waarbij de elevatiehoek steeds kleiner was dan met de voorgaande klep en vol korrel. De oorzaak van dit verschijnsel is gelegen in de omstandigheid, dat de hoogte van den vizierkorrel, en dus het verschil in hoogte tusschen vol en fijn korrel meer bedraagt dan dat tusschen twee op elkander volgende kleppen, en derhalve bij de opening der vizierhoeken, die welke overeenkomen met 1e en 2e klep fijn korrel, ook noodzakelijk kleiner moeten worden bevonden dan de vizierhoeken van het stand-vizier en 1e klep vol korrel, hetgeen bij het aanleggen niet op gelijke wijze plaats heeft, dewijl het fijn en vol korrel daarbij nummer zoo zuiver kan genomen worden als bij dadelijke meting het geval is. Echter zou men bij het vergelijken der schijfheelden bespeuren, dat bij het gebruik van fijn korrel de schoten steeds te laag hebben getroffen en derhalve de elevatiehoeken ook iets grooter hadden kunnen worden genomen, hetgeen men evenwel niet gedaan heeft, aangezien als onveranderlijk beginsel is aangenomen, nimmer de rigting te veranderen, al vallen ook de eerste schoten te hoog, te laag, of uit het midden der schijf, ten einde de juiste verspreiding van het wapen te leeren kennen. Dat eindelijk op 450 passen de elevatie minder is geweest dan op 400 en 350 passen, moet waarschijnlijk daaraan worden toegeschreven, dat bij het schieten op de beide laatste afstanden, de wind vrij sterk tegen en er dus meer elevatie noodig was, dan op den eersten afstand met geringen wind."

(c) Met bus No. 41 gestreken korrel.

(d) Op dezen afstand zijn twee schijven naast ellander geplaatst geworden; het doel was alzoo 6 ellen breed en twee ellen hoog.

Tabel der voornaamste afmetingen der Luiksche kernbus met loop N°. 1, der drie naar het kernstelsel gewijzigde Nederlandsche bussen en van den Franschen kogel, alles in Ned. maten.

	LUIKSCHE KERNBUS. N ^o . 1.	GEWIJZ. NED. BUS (KERN). N ^o . 232.	GEWIJZ. NED. BUS (KERN). N ^o . 41.	GEWIJZ. NED. BUS (KERN). N ^o . 158.
Gewigt van het Wapen zonder Hertsvanger...	4,34	3,86	3,83	4,04
» van den Loop	2,023	1,903	1,853	1,931
Lengte van den Loop	0,82	0,732	0,729	0,73
Kaliber	0,0171	0,0171	0,0171	0,0171
Aantal Trekken	5	3	3	3
Getrokken op eene lengte van	0,802	0,709	0,703	0,707
Breedte der Trekken	0,0063	0,0063	0,0063	0,0063
Diepte der Trekken	0,0006	0,0006	0,0006	0,0006
Spitse kern. {	Lang	0,036	0,036	0,036
	In middellijn	0,007	0,007	0,007
Wending op de lengte der Trekken	0,39	0,316	0,314	0,313
Gewigt des Kogels	0,044	0,044	0,044	0,044
Grootste middellijn des Kogels	0,0168	0,0168	0,0168	0,0168
Lengte des Kogels	0,028	0,028	0,028	0,028

EENIGE WEINIGE REGELEN

OVER EEN EENVOUDIG, DUURZAAM, MIN KOSTBAAR, KRACHTIG
GECONCENTREERD STELSEL VAN VERDEDIGING, GEËVEN-
REDIGD AAN ONZE MIDDELEN EN STRIJDKRACHTEN.

(INGEZONDEN.)

Steeds met de meeste belangstelling, door plaatselijk onderzoek en door de lezing van bestaande Memoriën, het hier bedoelde onderwerp overzien en bestuurdeerd, ja, wellicht zooveel als iemand, in geschriften en verbaal, de thans voltooid wordende CENTRALE LANDSVERDEDIGING aangeprezen en betoogd hebbende, tot vermijding van vroegere magtversnippering en geldopofferingen (1), meent de Schr. nu nog het onderstaande, als eene bescheidene herinnering deswege, in overweging te mogen geven, ten einde daarvan, zoo mogelijk, in het welbegrepen belang van den staat gebruik te kunnen maken.

Het is niet te betwijfelen, dat door nu het wezen en de strekking der vergenvorderde GECONCENTREERDE LANDSVERDEDIGING met reeds bruikbare inundatiën, open te leggen, en door daarvan eene duidelijke verklaring te geven, met aanduiding welke vastigheden daarenboven FRONTIER-VESTINGEN zullen blijven, dat, zeggen wij, deze *beginselen* voorzeker zullen worden gewaardeerd en tevens vele oppervlakkige, vaak nadeelig werkende beoordeelingen zullen ophouden.

Uit deze beginselen toch, zullen voorze-

ker orde, centralisatie en vereenvoudiging voortvloeijen; terwijl zij nadeelige onzekerheid of kostbare maatregelen zullen voorkomen, verdeling of versnippering van troepen en geschut door innerlijke wezenlijke kracht doen vervangen, en te gelijktijd zullen veroorloven om excentrische of minbeslissende punten, wanneer die bedreigd worden, met des te meer klem uit het hart van 't land bij te springen; zoodat, op deze wijze, het problema, *de grootste kracht met de minste oorlogskosten*, grootendeels wordt opgelost.

Orde en zuinigheid bevorderende, ook voor het tijdstip geschikt, zou dus het mededeelen of het vaststellen van die beginselen zijn, in welke, onzes inziens, als *hoofdpunten* zouden kunnen opgenomen worden de navolgende vijf artikelen, echter met zoodanige wijzigingen en verbeteringen, als waartoe alleen hooge of staatkundige inzichten, geheel buiten den kring van strategische overwegingen gelegen, zouden kunnen of moeten aanleiding geven. Die punten zijn:

1°. Dat de linie van *Utrecht*, benevens die van *Amsterdam*, met haren sleutel, de positie van *den Helder*, voortaan onze CENTRALE LANDSVERDEDIGING OF BINNEN-FRON-

(1) Zie de Bijlage.

TIER zal uitmaken. — Alzoo dienden de nog benoedigde werken op de weinige accessen van den verlengden regter vleugel, zijnde het te inunderen land van *Altena* tusschen *Woudrichem* en de *Bakkers-kil* (1), mitsgaders de verdere vereischte verbeteringen aan deze linie en positie, *onafgebroken* met minkostbare en eenvoudige werken te worden voortgezet.

2°. Als BUITEN- of FRONTIER-LINIE: de vestingen *Geertruidenberg*, *Heusden* (2), 's *Bosch* met haar kamp, *Grave*, *Nijmegen* (5), en een nog op te werpen eenvoudig min kostbaar fort te *Pannerden*

(1) De grootendeels te inunderen boog tusschen *Woudrichem* en de *Bakkers-kil* is als een uitmuntend *Bruggenhoofd* voor *Gorinchem*, *Woudrichem* en voor het *confluent* van verscheidene rivieren aldaar te beschouwen; dekkende tevens de vrije *kapitale gemeenschap* te water, en ook een belangrijk *reduit* achter den regter vleugel van onze *frontier-linie* daarstellende. Hoezeer het gevaarlijk konde worden, indien de vijand aldaar doordrong, heeft men daarvoor echter nog minder te vreezen, indien eenmaal het in Maart 1835 ontworpen inundatie- en uitwaterings-kanaal van *Grave* naar *Geertruidenberg* zal verwezenlijkt zijn, als ook de vesting *Heusden* opgemaakt; wordende evenwel, wegens het gewigt dezer accessen, eenige min kostbare verbeteringen aan *Loevestein* en *Woudrichem* gevorderd, gelijk ook aan dat doel geëvenredigde minkostbare werken bij het *Tolhek* en bij de *Bakkers-kil*.

(2) Deze vesting, ten onregte verlaten, daarenboven *voorbarig* geslecht, zal met eenvoudige aardewerken, op eene min-kostbare wijze, wederom met spoed moeten worden opgemaakt, waartoe reeds de hoofdtrekken van een doeltreffend en niet kostbaar ontwerp gereed zouden zijn.

(3) Als *bruggenhoofd*, en dus in het vervolg van tijd nog met een derde *tusschenfort* op de hooge landzijde en met eene eenvoudige keelsluiting aan de zijde van *Lent* te voorzien. — De hoofdtrekken van een daartoe strekkend eenvoudig en niet kostbaar ontwerp, op de plaats in Augustus 1840 door Z. K. H. den Prins Veld-Maarschalk verkend en aangenomen, zijn daartoe reeds voorhanden.

op de zoogenaamde *punt of confluent* van *Waal* en *Rhijn*; verder, naderhand, als er geldmiddelen en strijdkrachten genoeg voor zijn, een fort of verschansing bij *Westervoort* of *Geldersoord*, benevens de vervallen vestingen *Doesburg*, *Zutphen*, *Deventer* en de positie beneden *Zwolle* met *aanmerkelijk te vereenvoudigen verdedigingswerken* en *bekwamere inundatiën* te verbeteren; — edoch, *zoolang het te kort voor laatstgenoemde middelen bestaat*, *zoolang daarenboven de IJssel* in de zomermaanden zoo ondiep en op vele plaatsen *doorwaadbaar* blijft, zich *vooreerst*, tusschen *Nijmegen* en de *Zuiderzee*, als *vervolg* van ons *oostelijk buiten-frontier*, te *vergenoegen* met de reeds bestaande en nog aan het Rijk behoorende *Geldersche valei* of *Grebbe-Linie*, namelijk, het vasthouden der voorname accessen, met name: *Ochten* en de *Spees*, de *Grebbe*, de *Klomp* en *Amersfoort*, en deze dijk-accessen en overgangspunten der reeds doorsneden valei, met geringe kosten en ook met *aanmerkelijk te vereenvoudigen aardewerken* genoegzaam te versterken; blijvende inmiddels de *genoemde vestingen* langs den *IJssel* als *places du moment* bestaan, waaraan echter niet meer dan het noodige voor een zeer zuinig gewoon onderhoud diende te worden besteed (1).

(1) De niet onbelangrijke opmerking wordt hier nogmaals gemaakt: dat, wanneer ook immer de *IJsselvestingen* in de bovengenoemde onzekere omstandigheden mogten kunnen worden opgemaakt, alsdan, *zowel bij eene krachtig volgehouden, als bij eene slechts voorwaartsche tijdelijke verdediging* of *obserwatie* dezer rivier, gelijk die nu vooreerst het geval zal moeten zijn, de *passagère opmaking* der

5°. Van de vestingen *Breda*, *Bergen-op-Zoom*, *Maastricht* en *Groningen*, alleen de enceinte en buitenste of meest geavanceerde werken op de hoofd-accessen en toegangen te laten bestaan, — hare inundatie-stelsels te behouden en zelfs te verbeteren; overigens al hare zeer *zamen- gestelde opéengestapelde en veel te uitgebreide werken* allengskens en ter gelegener tijd te sloopen, of althans aanmerkelijk te vereenvoudigen, ten einde met de kleinstmogelijke bezettingen en bewapening (minstens tot $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{3}$ van het thans vereischt getal troepen en geschut teruggebragt) daarvan als *voorwaartsche positiën* of *places du moment* gebruik te blijven maken, en tevens de beide laatst-

genoemde vastigheden, als de eenige blijvende *grootte reduits* in het hart van het Hertogdom *Limburg* en der Provincie *Groningen*, te doen strekken, ten einde zich alzoo in deze uitmiddenpuntige gewesten, met vasten wil, tegen invasiën of strooptogten, tijdelijk genoegzaam te kunnen verdedigen, tot dat bij een bedreigd of wezenlijk beleg, hulp of ontzet van elders en uit het hart van het land kan komen aanrukken.

Er bestaan vele opiniën over *Maastricht* als vesting; het schijnt, wel is waar, zoo- lang wij het defensieve moeten houden en althans voor een klein leger, een *lastpost*; doch die, ten gevolge van staatkundige inzigten, waarschijnlijk behouden zal moeten worden.

4°. Ook de vestingen en sterkten van *Staats-Vlaanderen* (waarvan *Terneuze* en *Breskens* de bruggenhoofden en reduits) en *Zeeland*, in verband met onze zee- en kustverdediging te behouden, doch met de meest mogelijk daaraan te brengen vereenvoudigingen, tot bevordering van *concentratie* en daaruit voortvloeiende vermindering van troepen en geschut: dus aldàar geen verdere aanzienlijke kosten te besteden, als slechts tot magtversnippering en verzwakking onzer hoofd-verdediging leidende.

Nogtans willen wij hieronder verstaan hebben, dat de verdediging van *Walcheren* (waarvan *Vlissingen* en *Veere* de reduits) steeds als een hoogst belangrijk punt moet in aanmerking komen; alleen het geval van oorlog met eene oostelijke mogendheid zou deze bepaling in zooverre kunnen wijzigen, dat wij alsdan de daarvoor be-

voornaamste genoemde overgangspunten van de *Geldersche valei* of *Grebbe-linie* altijd evenwel haar onschatbaar nut blijft behouden, namelijk: om een van den *IJssel* over de vlakke *Feluwe* terugtrekkend leger of observatiekorps, aldàar eene TUSSENGHALTE of VERADEMING te geven, ten einde door vijandelijke kavallerie niet gedebordeerd en afgesneden te worden, maar geregeld de *Linie van Utrecht* te bereiken, en binnen die CENTRALE VERDEDIGING of *binnen-frontier* te kunnen trekken.

Toen in 1672 een overmagtig Fransch Leger bij het *Lobith* en *Doesburg* naar de *Feluwe* trok, retireerde een aanzienlijk gedeelte onzer krijgsmagt van den *IJssel*, niet over die vlakke *Feluwe*, maar door de *Betuwe* achter den *Rhijn* en *Lek* langs *Rhenen*, *Wijk bij Duurstede*, *Cuijlenburg* en *Vianen*. Men heeft nimmer plan gehad om de *Linie van de Grebbe*, als vroegere *ligne continue* beschouwd, wederom op te maken, maar wel de drie hoofdpunten of kapitale overgangen der *Geldersche valei*, dat is: aan de *Grebbe*, aan de *Buursteeg* en vóór de stad *Amersfoort*, alsmede de dijkposten te *Ochten* en aan de *Spees*, gelijk ook in de memorie van wijlen Z. E. den Lt.-Generaal *KRAIJENHOFF*, dd. 4 November 1817, wel degelijk bepaald was, door *WILLEM I* aangenomen, en waaraan dus, in plaats van er iets nieuws in te zoeken, reeds lang had moeten voldaan zijn.

stemde mobiele krachten elders gebruiken (1).

5°. De vestingen en forten *Venlo* (2), *Coevorden*, *Delfzijl* (5), *Bourtange* en

(1) Een verdienstelijk Hoofd-Officier van ons leger, de Heer E., heeft in 1836 eene uitvoerige en in September 1848 eene daarnaar verkorte Memorie over de verdediging van het eiland *Walcheren* geschreven, welke in hooge mate de aandacht opzigtens die excentrischen maar hoogstnuttigen voorpost verdient, als zeer vele weldoordachte, eenvoudige en allezins uitvoerbare verdedigings-middelen aan de hand gevende, die voorzeker naar waarde zullen overwogen worden.

(2) *Venlo* als vesting of centrale vastigheid te behouden, is door sommigen nog verkieslijker geacht dan *Maastricht*, en wel uit hoofde van den kleineren omvang, de mindere bezetting en krijgsmaterieel; ook ongeveer 1½ dagmarsch digter bij onze uiterste defensie-lijn liggende; maar *Venlo* blijft, desniettemin, met betrekking tot onze geconcentreerde of kapitale verdediging nog steeds eene uitmiddenpuntige stelling; zoodat de opgenoemde voordeelen, onzes erachtens, niet opwegen tegen andere ontbrekende eigenschappen, welke het karakter eener centrale vastigheid moeten uitmaken; bovendien is *Maastricht* de zetel van het gewestelijk bestuur, met de grootste bevolking, als ook menigvuldige bronnen en hulpmiddelen, welke het van belang schijnt vast te houden.

Evenwel de vesting *Venlo* als tusschepunt of trap tot *Maastricht* beschouwende, zoude misschien, uit een staatkundig oogpunt, alsmede wijl beide laatstgenoemde vestingen met hare strategische kringen van de betrekkingen zijn uitgesloten in welke het Hertogdom *Limburg* tot het Duitsche Verbond bestaat, even als onder art. 3 van *Maastricht* gezegd is, ook als *Place du moment* moeten blijven; als wanneer echter hare vestingwerken voor aanmerkelijke vereenvoudigingen vatbaar schijnen. Een en ander schijnt nog van een bepaald onderzoek en van hooge overwegingen afhankelijk te zijn.

(3) Hoezeer *Delfzijl* naauw met *Groningen* in verband staat, wanneer namelijk de linie van *Helpen* behoorlijk afgemaakt zal zijn (wat echter nimmer het geval is geweest) kan laatstgenoemde vesting tot het onder art. 3 gestelde doel, kracht genoeg behouden, namelijk tegen een *coup de main* of invasie, even als in 1672; het eenige doel waarmede *Groningen* als *place du moment* in het hart dezer provincie schijnt behouden te moeten worden.

Langakkerschans, als verlaten of vervallen te verklaren, om ter gelegener tijd gesloopt te worden; — de aanwezige militaire etablissementen in zooverre af te breken en te verkoopen, of tot andere doeleinden te bestemmen, als die daár meer dan toereikend of geschikt bevonden worden om er tijdelijk detachementen of observatie-posten tegen den smokkelhandel of vexatiën te kunnen onderbrengen.

De enge toegangen over moerassen, welke deze voorposten of verspreide uitmiddenpuntige vastigheden vroeger moesten dekken, zijn grootendeels verdwenen; kunnende alsnu omgegaan of afgesneden worden, waardoor troepen en geschut in deze ver voorwaarts gelegen vastigheden gevaar zouden loopen van geneutraliseerd te worden of verloren te gaan. — Ook zijn de meeste dezer sterkten, even als de liniën van *Zwolle*, *Doesburg*, *Steenbergen*, enz. onder WILLEM III opgeworpen of uitgebreid, toen men over dubbele mobiele krachten en middelen had te beschikken.

X.

BIJLAGE.

FRAGMENT UIT EENE, IN SEPTEMBER 1836
GESCHREVEN EN AANGEBODEN MEMORIE.

« FREDERIK DE GROOTE zeide: « *die alles dekt, slecht bewaart.* » Hij, die ook slechts eenigzins met de krijgsverrigtingen van vroegere en latere tijden bekend is, weet, dat het mislukken van vele veldtogten, waaronder ook die van 1794 tegen de Franschen, grootendeels te wijten is geweest aan het vasthouden van het oude cordonstelsel. »

« Dat ook *Holland* zijn ondergang dikwerf zeer nabij is geweest, doordien men, in plaats van zich

aan een samengetrokken, eenvoudig en natuurlijk stelsel van verdediging te houden, eene alles omvattende bezetting en magtsversnippering bleef aankleven, is maar al te zeer bij alle krijgskundigen bekend, om er nog bij stil te staan.» — «Het is overbekend, hoe men vroeger schatten gelds opofferde aan het vasthouden van zeer ondergeschikte *excentrische* of min belangrijke bodempunten; terwijl diezelfde sommen toereikend zouden geweest zijn, om ons eene duurzame, ongekende centrale kracht te verschaffen.»

«De *geconcentreerde* verdediging wordt als het ware voorgeschreven zoowel door de topographische verdeeling van ons land, als door de omstandigheid, dat onze grootste nationale middelen en rijkdommen verreweg, sedert eeuwen, haren zetel in een drietal onzer provinciën hebben, die de kern van *Nederland* uitmaken: Wij bedoelen hier het onschatbaar voordeel der ligging van de provinciën *Noord- en Zuid-Holland* en een *groot gedeelte* van *Utrecht*, welke ligging zoodanig is, dat de vijandelijke operatielijnen, om tot dat palladium van ons volksbestaan door te dringen, toch wel nimmer in het overtrekken van drie evenwijdig loopende rivieren zullen bestaan; maar zich veeleer, ook blijkens de geschiedenis, tot het *vrij enge* front tusschen de Zuiderzee en de rivieren van het zuidelijk frontier, zullen bepalen.»

«De ware, de eenig mogelijke, doch ook krachtige en onfeilbare nationale verdediging, mits behoorlijk toebereid wordende, zal hoofdzakelijk moeten plaats grijpen achter die rivieren, en op de lijnen welke men zich getrokken voorstelt van de Zuiderzee in eene loodrechte strekking op die breede stroomen. — De natuur, de geschiedenis en eene onbevooroordeelde schatting van hetgeen de hoofdkracht van *Nederland* uitmaakt, wijzen die plaatsen als met den vinger aan.»

«Overigens zou men zich zeer bedriegen, door te meenen, dat het genoemde verdedigings-stelsel, het noodzakelijk gevolg zou moeten hebben, om die provinciën welke men niet onder de recep-

taculen van onze nationale magt en rijkdom telt, maar zoo zonder slag of stoot, aan eenen vijandelijken inval prijs te geven. Het geconcentreerd stelsel bestaat hierin, dat men niet hardnekkig eenen verwijderden post tracht te behouden, dien men, in het uiterste, met geene mogelijkheid tegen eenen overmagtigen vijand behouden kan, en daardoor onze beperkte magt over eene al te groote uitgestrektheid gronds verbrokkelt, zich op alle punten zwak maakt. en gevaar loopt om van onze centrale verdediging of binnen-frontier, onze ware hartader, afgesneden te worden; maar daarentegen staat het ook vast, dat een leger met veel meer gerustheid en kans van te slagen, den vijand stout onder de oogen kan zien en beproeven hem het een of ander gewest te doen ontruimen, wanneer dat leger zeker is, van zich, ingeval van nederlaag, op een wel voorbereid, dat is, *krachtig gereed binnen-frontier*, zijnde de linie van *Utrecht*, te kunnen terugtrekken.»

Het bovenstaande is naderhand het *thema* geworden van vele geschriften en Memoriën. — Zelfs de uitdrukkingen en woorden *geconcentreerd verdedigings-stelsel*, en *met de bevestiging van Oud-Nederland uit het hart van het land uit te gaan*, die voor het eerst in gezegde mijne Memorie van 1836 opzigtelijk ons land gebezigd werden, en wel, toen men nog millioenen schats aan *excentrische* punten besteedde, zijn later door anderen in verhandelingen, tijd- en vlugschriften, *letterlijk* overgenomen; men heeft ze nu «*ware stellingen en grondige overwegingen*» genoemd, en gezegd dat *dit geconcentreerde stelsel*, alleen voor eene langdurige en hardnekkige verdediging geschikt, ook voor ons het eenige en ware is wat eenmaal kan en moet in praktijk gebracht worden; terwijl daardoor, onzes inziens, alsmede uit de onvermijdelijke centralisatie of zamentrekking van het onderwijs tot opleiding van Land- en Zeeofficie-

ren en Ingenieurs in het algemeen — nu op verscheidene plaatsen, op eene aan het rijk of ouders kostbare wijze verspreid — gewis veel vereenvoudiging en wenschelijke bezuinigingen kunnen ontstaan.

X.

Bovenstaand artikel hebben wij niet zeer vroeg in de maand ontvangen; de naam

van den geachten schrijver en het gewigt van het onderwerp, was echter voldoende om ons onmiddellijk tot de plaatsing te doen besluiten. Er zou echter een meer opzettelijk onderzoek toe noodig zijn, dan wij er aan konden besteden, om te verklaren of wij ons geheel of ten deele met zijne inzichten kunnen vereenigen.

De Redactie.

EENIGE BESCHOUWINGEN EN OPMERKINGEN

OMTREFT

HET GENEESKUNDIG PERSONEEL BIJ ONS LEGER.

Bij gelegenheid van de discussiën in de Belgische Kamer der Vertegenwoordigers, over het ontwerp van wet op de bevorderingen der officieren van gezondheid, werden onder anderen de volgende woorden door den heer DE BROUCKERE gesproken: « Au premier aspect et à n'envisager le projet de loi que d'une manière superficielle, on pourrait croire que l'objet auquel il se rapporte, ne présente qu'une importance secondaire. De quoi s'agit-il? D'améliorer la position d'une centaine de personnes appartenant à l'armée. C'est fort bien, assurément; mais que ces officiers soient un peu mieux ou un peu moins bien traités, l'armée, le pays peuvent paraître n'y avoir aucun intérêt. Les choses ne vont pas mal. Pourquoi ne pas les laisser telles qu'elles sont? Cependant, en

portant les regards un peu plus loin, en approfondissant la question, on ne tarde pas à reconnaître combien un pareil langage serait déplacé, combien serait dans l'erreur celui qui aurait une telle opinion. Le projet de loi que nous discutons intéresse, et intéresse à un haut degré l'armée entière et tout le pays. — Lorsqu'un citoyen étranger à l'armée est atteint d'une maladie, lorsque son existence est menacée, il appelle à son secours le médecin, qu'il croit le plus capable de le soulager, de le conserver à la vie; son choix est libre. Des soldats toujours, des officiers le plus souvent, il en est tout autrement. Quelles que soient la nature et la gravité de sa maladie, il faut qu'il ait recours à l'homme de l'art que le gouvernement a désigné, qu'il salue pour lui donner des soins.

Que cet homme soit instruit ou ignorant, qu'il ait une longue expérience ou qu'il en soit à ses premiers essais dans la carrière, qu'il soit zélé, humain, charitable, ou bien négligent, dur, insouciant, peu importe! cet homme est son médecin, son chirurgien obligé! Il n'en peut avoir d'autre. — Et voyez comme cela est sérieux et grave en temps de guerre! Alors trop souvent les blessures exigent des pansements, des amputations, qui doivent être faits sur le champ de bataille. Et tout officier de santé, quel que soit son grade, peut être dans le cas de faire seul ces premiers pansements, ces amputations dont dépend le plus souvent la vie de celui auquel le sort de la guerre a rendu ces opérations nécessaires. Il importe donc, il importe à un haut degré à l'armée, que le service de santé militaire soit composé d'hommes capables, instruits, zélés, et j'ajouterai d'hommes courageux, car c'est toujours temps de guerre pour les médecins de l'armée, qui ont toujours à braver les miasmes des hospitaux. — Cette question nous intéresse tous, car il n'est pas de famille qui n'ait un de ses membres dans l'armée.*

Wanneer wij deze woorden van den Belgischen volksvertegenwoordiger tot de onze maken, om daarmede het belang van een deugdelijk korps officieren van gezondheid voor de armee aan te toonen, zoo hebben wij in geenen deele het oogmerk om de bekwaamheden der Nederlandsche

officieren van gezondheid te betwijfelen, wier verdiensten integendeel wij op hoogen prijs stellen. Maar het is juist de volle overtuiging van de verdiensten onzer officieren van gezondheid, welke ons doet vragen: in hoeverre de instellingen bij ons geschikt zijn, om daardoor de armee het voortdurend bezit van een deugdelijk geneeskundig personeel te waarborgen, en of de belooningen en vooruitzichten voor dat korps, overeenstemmen met de gewichtige diensten die van hetzelfde worden gevorderd? Wij willen in eenige beschouwingen antwoord op deze vragen geven, en daarbij vooral het oog vestigen op het thans vigerend stelsel van bevorderen onder de officieren van gezondheid, en de wijze waarop hun personeel is te zamengesteld.

Het tegenwoordig bevorderingsstelsel, door middel van het zoogenaamde concours-examen, ingevoerd bij Koninklijk besluit van 1 December 1841, N°. 8, had ten oogmerk: ten eerste, opwekking van emulatie onder de officieren van gezondheid, en in de tweede plaats meerdere verzekering van de geneeskundige dienst bij het leger. Blijkens eene veeljarige ondervinding, schijnt dit tweeledig doel geheel en al mislukt. In plaats van prijzenswaardige emulatie, bestaat er thans onder de officieren van gezondheid misnoegen en moedeloosheid, en in hoeverre het andere oogmerk is bereikt, getuigen de menigvuldige verwijderingen uit de

dienst, van zoovele verdienstelijke officieren van gezondheid, die nog door vele anderen staan gevolgd te worden.

Indien men bovendien de verschillende dagblad-artikelen over deze aangelegenheid, en inzonderheid de oordeelvelling van de meeste officieren van gezondheid raadpleegt, dan blijkt het voldoende, hoe weinig bijval het genoemde bevorderingsstelsel heeft mogen ondervinden; en waarlijk, wanneer men mannen van uitstekende kennis, en onlangs nog eenen Cousin in Frankrijk, het beginsel van zoodanig concours met overtuigende taal zag bestrijden, heeft men dan niet alle regt om te betwijfelen of dit middel wel doelmatig is om de geschiktheid (in den ruimsten zin des woords), de praktische bruikbaarheid van den officier van gezondheid te doen kennen? Men bedenke (om slechts iets te noemen) dat alles wordt beslist door de schriftelijke beantwoording eener menigte geheugen-vragen, waarvan velen slechts zijdelings met de geneeskunde in betrekking staan, en die in geen geval den juisten maatstaf kunnen geven van de meerdere of mindere geschiktheid voor eene hoogere betrekking. Maar ook dergelijke instelling is niet van onbillijkheid vrij te pleiten: aan den eenen kant toch, verkrijgt de jeugdige leeftijd, die zich gemakkelijker eene encyclopedische kennis der verschillende vakken eigen maakt, in zoodanig concours een beslissend overwigt op den rijperen van jaren, die er zich meer op

heeft toegelegd, om *goed* en *grondig*, dan wel *alles* te weten; en van den anderen kant blijven alle overige antecedenten, zoo als: het vertrouwen der menschen, beproefde kennis en ervaring, langdurige dienst, enz. geheel buiten aanmerking; terwijl het geluk van eenen enkelen strijd, in staat is om een jeugdigen ambtgenoot te verheffen *boven* en *in plaats* van hem, door wiens zorgen hij welligt gevormd was. Trouwens de Staat wil dezen regel dan ook in geen andere betrekking hebben toegepast, en indien zelfs de officieren van den generalen staf, van de artillerie en genie, die toch, als wetenschappelijke mannen, in dit opzigt geheel en al met de officieren van gezondheid gelijk staan, en wier studie nog wel tot het gebied der meer *exacte wetenschappen* behoort, — indien deze alleen volgens ancienneteit en verdienste worden bevorderd, welke grond bestaat er dan om de geneeskundige, wiens wetenschap eene *ervarings-wetenschap* is, hierop eene uitzondering te doen maken? of, indien werkelijk deze wijze van bevorderen de doelmatigste is, waarom ze dan ook niet bij de overige wetenschappelijke wapenen ingevoerd? Zulks zou ten minste van consequentie getuigen. Wij be-roepen ons hier op het verlicht oordeel van al de officieren der genoemde wetenschappelijke wapenen, en vragen hun, of zij voor zich een bevorderingsstelsel zouden goedkeuren, waarbij in den regel de jongste officieren, hunne oudere en ver-

dienstelijke kameraden noodwendig moeten voorbijgaan.

Men geloove evenwel niet, dat wij hiermede de stelling verdedigen, alsof in eene wetenschappelijke betrekking, de ancienniteit op zich-zelve als een bewijs, of als compensatie van kennis zoude kunnen gelden. Integendeel, wij beschouwen eene veelzijdige en grondige theoretische kennis als den eenigen hechten grondslag eener goede wetenschappelijke vorming, en wij vorderen alzoo, om tot officieren van gezondheid der 5^e en der 2^e klasse benoemd te kunnen worden, ten dezen aanzien de meest strenge waarborgen. Maar wanneer de militaire arts eenmaal aan deze eischen heeft voldaan, dan treedt hij met zijne theoretische kennis in het werkelijke leven, en hier is voortaan het standpunt, van waar zijne geschiktheid voor eene hoogere betrekking moet worden beoordeeld. De vraag kan dan slechts zijn, of hij zijne verkregene kundigheden met voordeel aan het ziekbed weet toe te passen, of hij in staat is om bij duizenderlei schakeringen van het zieke leven, doeltreffend en zelfstandig te handelen, of hij de gave van onderscheiding, de geneeskundige tact — in één woord, of hij al die eigenschappen bezit welke den wezentlijk bruikbaren geneesheer kenmerken? En, heeft nu de officier van gezondheid der 2e klasse, gedurende eene veeljarige practische loopbaan, door daad en handeling getoond, deze hoedanigheden te bezitten, dan vinden wij

geenen voldoende grond om hem niet met elk ander officier des legers, zonder eenig nader examen, en zooveel mogelijk volgens ancienniteit, tot eenen hooger rang te bevorderen. Handelt men daarentegen anders, en worden de vacatures voor den rang van chirurgijn-majoor, zooals thans geschiedt, aan eene vrije concurrentie overgegeven, dan worden niet alleen de bewezen diensten van de oudere officieren van gezondheid geheel en al miskend; maar ook de armee is daardoor aanhoudend bedreigd met het verlies harer bruikbaarste en ervarenste artsen, die zich in andere betrekking, eenen meer voordeeligen werkring zullen zoeken.

Jeugdige geneeskundigen zullen daarvoor in de plaats treden, wier uitstekende kennis wij hier niet willen beoordeelen, maar die in ieder geval nog de bewijzen hunner bruikbaarheid schuldig zijn. — Hoezeer nu door de invoering van een doelmatiger bevorderingsstelsel, eene belangrijke grievige zoude wegvallen, zoo blijven niet te min de vooruitzichten van de officieren van gezondheid der 5^e en 2^e klasse, verre beneden de belangrijke diensten door hen bewezen, en de oorzaak hiervan is alleen te zoeken in het gering aantal chirurgijn-majours rangen, hetwelk in de organisatie van hun personeel is opgenomen.

Wij verwijzen hier naar een welgeschreven artikel, voorkomende in den *Militairen Spectator* van Mei jl., waar onder

anderen het gemis is aangetoond van eenen genoegzaam uitgebreiden middenstand bij ons leger, en waar gezegd wordt: dat ieder officier het regt moet hebben om in den betrekkelijk korten tijd den kapiteinsrang te kunnen bekomen. Moet dus voor de officieren in het algemeen, de ongunstige stand van zaken alleen worden toegeschreven aan het overgroot getal luitenants, in vergelijking met dat der kapiteins, dan gewis heeft geen officier meer redenen om zich te beklagen, dan juist de officier van gezondheid; wijl bij geen ander wapen zulk eene ongunstige verhouding tusschen de bovengenoemde rangen wordt aangetroffen.

De volgende opgave moge daarvan ten bewijze dienen:

De generalen staf en de intendance telt meer kapiteins dan luitenants. De genie heeft 57 kapiteins tegen 60 luitenants.

Bij de artillerie en infanterie is de verhouding der kapiteins tot de luitenants, als 1 tot 5. Bij de kavallerie als 1 tot $4\frac{1}{2}$. — Bij de geneeskundige dienst heeft men 15 kapiteins tegen 110 luitenantsrang, dus eene verhouding als 1 tot $7\frac{1}{3}$. Om de onevenredigheid meer sailant te maken, voegen wij hier nog bij, dat in België bij de geneeskundige dienst des legers 57 kapiteins- en 58 luitenantsrang aanwezig zijn. — Raadpleegt men verder de ranglijst der Nederlandsche officieren, dan zoekt men te vergeefs naar voorbeelden, zooals bij het geneeskundig

personeel, waar onderscheidene officieren van gezondheid der 2^e klasse van twintig tot meer dan dertig jaren in denzelfden rang, dien van 1^e luitenant, werkzaam zijn, zonder uitzigt op eenige bevordering. Men zal ons welligt tegenwerpen, dat deze geneeskundigen alleen wegens gebrek aan kundigheden, geen hooger standpunt hebben bereikt; maar al kon een dergelijk hard vonnis over hen geregtvaardigd worden, dan verliest daardoor ons betoog nog niets van zijne kracht, wijl al de jongere — en zoo men wil, meer wetenschappelijk gevormde officieren van gezondheid, zich later in dezelfde ongunstige positie moeten bevinden. Immers, zij mogen nóg zoo vele kundigheden bezitten! een enkele slechts van die velen kan den rang van chirurgijn-majoor deelachtig worden. Men herinnere zich slechts, dat in de laatste tien jaren niet meer dan vier chirurgijn-majours zijn aangesteld, terwijl zelfs drie vacatures gedurende vier jaren onvervuld bleven.

Het is waarlijk te verwonderen, dat het gebrekkige en onbillijke in onze militaire geneeskundige organisatie, zoo weinig de aandacht heeft getrokken. Algemeen toch weet men, dat meer dan 20 officieren van gezondheid der 2^e klasse, in onderscheidene garnizoenen, als eerstaanwezenden moeten optreden. Aan hen kent men factisch de bevoegdheid toe, om de belangrijke betrekking van chirurgijn-majoor waar te nemen; zij bewijzen het leger dezelfde

diensten; eenigen zelfs bekleeden gewigtiger betrekking dan aan chirurgijn-majours met f 2400 inkomen is toevertrouwd, zonder daarvoor de geringste belooning of onderscheiding te erlangen. Dergelijke ongelijke rangsverdeeling en bezoldiging onder ambtgenooten, met dezelfde diensten en verantwoordelijkheid, is moeilijk te verdedigen, en onvermijdelijk wordt dus hier het dilemma: «dat in vele belangrijke garnizoenen, de geneeskundige dienst aan de geringere capaciteiten van officieren van gezondheid der 2^e klasse wordt prijs gegeven, en dan laadt het gouvernement eene groote verantwoordelijkheid op zich, — òf, deze geneeskundigen, verdienen het in hun gestelde vertrouwen; en dan hebben zij ook aanspraak op een beter lot.»

Of onder zulke omstandigheden, als waarvan wij boven gewaagden, de betrekking van den ouderen officier van gezondheid der 2^e klasse te benijden is, laten wij aan het onpartijdig oordeel van ieder' weldenkende over. Wij voor ons vinden het pligmatig om eenige deelneming voor hun toestand op te wekken. Hoevelen hunner zouden wij kunnen aanwijzen, die, wel is waar, hun moeitevol leven beloond zien door de achting der menschen en de dankbaarheid hunner lijdens; maar die van den kant des bestuurs vruchteloos eenige opbeuring te gemoet zien? Kan het billijk, kan het regtmatig genoemd worden, om hen, die de beste

jaren huns levens aan de dienst des vaderlands toewijden, die de vermoeijenissen en gevaren van den militairen stand met elk ander officier deelen, en bovendien in oorlog en vrede aan de besmettende ziekten der hospitalen en amphiteaters zijn blootgesteld, — bovenal kan het dankbaar zijn de zoodanigen alle uitzigt op bevordering te ontnemen, en met den 1^{en} luitnants-rang, de hoogte hunner carrière aan te wijzen?! — Ook in Belgie heeft men deze onbillijkheid ingezien, en onlangs aan de militaire geneeskundigen regt laten wedervaren. Bij de nieuwe organisatie namelijk van de geneeskundige dienst in dat naburig rijk, zijn de reeds aanwezige kapiteins-rangen der 1e klasse, ten getale van 28, en gelijkstaande met onze chirurgijn-majours, met nog 29 kapiteins der 2e klasse (*Médecin de Bataillon 1e classe*) vermeerderd geworden; aan welke betrekking een traktement van 5550 francs is verbonden, terwijl de benoeming voor dezen rang door ancienneteit en verdienste wordt geregeld. Andere voordeelen der Belgische officieren van gezondheid willen wij niet eens ophalen; ons oogmerk was slechts om de bevoegde autoriteiten op de mildere handelwijze onzer voormalige landgenooten te wijzen, waarbij wij den wensch voegen, dat ook bij ons leger, bijv. *aan de 20 oudste officieren van gezondheid der 2^e klasse, den rang van kapitein der 5^e klasse, met tractement van f 1400 mogt worden toegekend,*

aan welke dan bij voorkeur de betrekking van eerstaanwezenden in de garnizoenen kon worden opgedragen. Mogt evenwel de verwezenlijking van dit voorstel onuitvoerbaar worden bevonden, wegens de dringende behoefte naar bezuiniging, dan zou met dezelfde som als thans besteed wordt, en met behoud der

tegenwoordige getalsterkte, eene organisatie van het militair geneeskundig personeel te verkrijgen zijn, waarvan wij het wagen hierbij eene proeve mede te deelen; eene schets der tegenwoordige organisatie ter vergelijking daarneven plaatsende.

VOORSTEL EENER NIEUWE ORGANISATIE.					TEGENWOORDIGE ORGANISATIE.				
BETREKKING.	Rang.	Getal.	Tractement in ieder graad.	Totaal der tractementen	BETREKKING.	Rang.	Getal.	Tractement in ieder graad.	Totaal der tractementen
Inspecteur	Kolonel.	1	f 4000	f 4000 00	Inspecteur-Generaal.	Gen.-Maj.	1	f 4600	f 4600 00
Onder-Inspecteur . .	Lt.-Kol.	1	2600	2600 00	Inspecteur	Kolonel.	1	4000	4000 00
Dirigerend Offic. v. Gez. leger te velde.	Majoor.	1	2200	2200 00	1 ^e Offic. v. Gez. 1 ^e kl.	Lt.-Kol.	2	3000	6000 00
Offic. v. Gez. 1 ^e kl.	Kapitein	40	1600	64000 00	Id. 2 ^e »	Majoor.	4	2600	10400 00
Id. 2 ^e »	1 ^e Luit.	40	1600	64000 00	Offic. v. Gez. 1 ^e kl.	Kapitein.	3	2500	12000 00
Id. 3 ^e »	2 ^e Luit.	30	800	24000 00	Idem.	Id.	3	2000	10000 00
					Idem.	Id.	3	1600	8000 00
					Offic. v. Gez. 2 ^e kl.	1 ^e Luit.	36	1000	36000 00
					Id. 3 ^e »	2 ^e Luit.	34	800	27200 00
		133		f 132800 00			133		f 134200 00

Bij eene dergelijke organisatie, zou het geneeskundig personeel, door 40 kapiteinsrang, eenen behoorlijk uitgebreiden middenstand bekomen, en zou tevens het voordeel ontstaan, dat aan de eerstaanwezende officieren van gezondheid een gelijken rang, bezoldiging en consideratie ten deele viel, terwijl aan de officieren van gezondheid van de 5^e en 2^e klasse, het vooruitzicht was geschonken, om op zekeren leeftijd

eene maatschappelijke positie te bereiken, waarmede zich zijn gevoel van eigenwaarde kan vereenigen. Het verlies van eenige hogere rangen, kan, onzes inziens, geen billijk bezwaar opleveren, want ook vroeger hebben die nimmer bestaan, en wanneer slechts de chef van de geneeskundige dienst, benevens de dirigerende officier van gezondheid voor het leger te velde, aan hogere rangen zijn geassimi-

leerd, dan kan er niet de minste noodzakelijkheid bestaan tot verdere hoogere rangverdeelingen onder ambtgenooten en kunstbroeders, die geheel en al met dezelfde diensten belast zijn.

Indien bovenstaande beschouwingen door de bevoegde autoriteiten in overweging genomen en aan de waarheid getoetst worden, dan twijfelen wij niet, of het geneeskundig personeel des legers zal uit zijnen staat van kwijning en moedeloosheid opgebeurd, weldra eene betere toekomst te gemoet gaan.

Schrijver dezes heeft in bovenstaande regelen onpartijdig, en zoo hij vertrouwt met bescheidenheid zijne overtuiging uitgesproken. Persoonlijke aanranding lag geheel buiten zijne bedoeling, die geene andere was, dan de belangstelling op te

wekken voor eenige nuttige leden der armee, van welke hij gaarne met een be-roemd schrijver zegt: « Leur vie est une vie de labeur, d'abnégations et de sacrifices. — Une épidémie meurtrière, c'est le champ d'honneur du médecin; c'est là qu'il déploie ce courage imperturbable, ce sang-froid qui rassure les populations terrifiées; il touche avec DESGENETTES, les bubons des pestiférés, et relève ainsi le moral abattu de l'armée, comme pour prouver qu'autre chose est le courage du guerrier, qui, dans l'évirement du combat, affronte une mort glorieuse, autre chose est le courage civique, qui s'expose, par le seul sentiment du devoir, à une mort sans gloire, et dont l'imagination double encore l'horreur.»

September 1848.

X.

KAVALLERIE-EVOLUTIEN.

(INGEZONDEN.)

La cavalerie c'est l'arme du moment.
(MARECHAL DE SAXE.)

Met de grootste snelheid *ploijeren* en *deploijeren* in alle rigtingen, en den vijand daarna met evenveel snelheid, moed en volharding aan te vallen, ziedaar de hoofdeigenschappen welke eene goede kavallerie moet bezitten. Alles nu wat daarin vertraging brengt, al was het slechts ééne seconde, moet uit een exercitie-reglement verbannen worden.

De kommando's moeten dus zoodanig zijn, dat niemand zich een oogenblik behoeft te bedenken, naar welke zijde hij moet opmarcheren, noch dat de beweging een oogenblik daardoor vertraagd worde.

De formatiën moeten even snel in alle gangen en rigtingen uitgevoerd kunnen worden, om het even of de linker of rechter vleugel voor is, en of het eerste peloton

de eerste eskadron, op den regter of linker vleugel komt; het is voldoende dat ieder peloton in zijne natuurlijke orde is en blijft. Hiertoe wordt vereischt:

- I. Alle overbodige kommando's moeten vervallen, en alle kommando's duidelijk de zijde der formatie aanduiden.
- II. Dat de omgekeerde order, ja zelfs het woord uit het Reglement verbannen wordt.
- III. Dat het afbreken links met 1, 2 of 4 geheel wordt afgeschaft, en het afbreken steeds van den regter vleugel der pelotons plaats heeft, om het even of men eerst het laatste of wel het eerste peloton wil doen afbreken.

Wij zagen alzoo met genoegen in N°. 1 van den *Militairen Spectator* van dit jaar, dat men ook nu in Frankrijk aandringt, om de *omgekeerde order* af te schaffen. Reeds in het 7^e en 8^e Deel van den *Militairen Spectator* (van 1859 en 1840) en in een Proef-reglement dat wij in 1841 opstelden (met eenige veranderingen in 1842 gedrukt), drongen wij daarop aan, niet op eigen ondervinding, maar nadat wij gelezen hadden het bekende *Examen du Livret provisoire de commandement pour les évolutions de ligne des troupes à cheval*, par le Colonel MARBOT, in den *Spect. Milit.* van 1827 te vinden.

Hoewel wij nu geheel instemmen met den Overste TIER, wat het systema in zijn geheel betreft, zoo kunnen wij ons niet met eenige bijzonderheden vereenigen; zoo zien wij de noodzakelijkheid niet in, waarom men de nummers van de pelotons

en eskadrons niet zoude behouden; een nummer is niets dan een naam in dit geval; de naam van een eskadrons-kommandant in het kommando aan te halen, komt mij moeilijker voor dan het nummer aan te duiden.

Wij exerceren zeer veel met den linker vleugel voor, en voeren alle formatiën in omgekeerde order uit, maar nimmer heb ik het nadeel ondervonden van de nummers der eskadrons in de kommando's aan te duiden. Een regiments-chef kent immers de officieren, onderofficieren en manschappen, en kan dus ten allen tijde dadelijk zien welke vleugel voor is. Wil men het voor een brigade-generaal gemakkelijk maken, men geve den ongedekten wachtmeester van den regter vleugel een lans met witte, en van den linker vleugel eene met roode vlag; voor een' brigade-kommandant komt mij het noemen van de namen in de kommando's nog moeilijker voor, immers kunnen de eskadrons in het gevecht dikwijls van kommandanten verwisselen, terwijl de nummers dezelfde blijven.

Wij zullen achtereenvolgens de kommando's aanduiden, zooals wij die op het terrein beproefd hebben.

FORMATIE IN BATAILLE, MET DE KOLONNE VAN PELOTONS.

1) *Links, rechts, ter regter of linker zijde in bataille.* Deze kommando's zijn goed en duidelijk.

2) *Voorwaarts in bataille of voorwaarts in omgekeerde orde in bataille.* Deze kommando's zijn niet duidelijk, daar zij niet

de zijde aanduiden waarheen; er kan dus vergissing plaats hebben, en meermalen heeft zulks op het exercitieveld plaats gehad; zooveel te eerder kan het dan voor den vijand geschieden.

Kommandeert men *links of regts voorwaarts in bataille*, dan behoeft noch de kommanderende officier, noch de eskadrons-, of pelotons-kommandant zich een oogenblik te bedenken welke vleugel aan het hoofd is en naar welke zijde men moet opmarcheren.

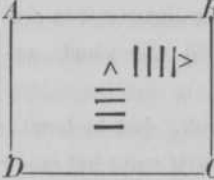
5) *Front achterwaarts in bataille*, moet op het hoofd der kolonne plaats hebben; indien men bij eenen terugtogt uit een defilé komt, en men zich moet opstellen om den vervolgenden vijand aan te vallen.

De kommando's van het oude Reglement (provisieel sedert 1805) zijn even onduidelijk als bij voorwaarts in bataille; men kommandeert alzoo om alle vertraging of vergissing voor te komen, dezelfde kommando's *links of regts voorwaarts in bataille*, en zegt of laat zeggen aan iederen eskadrons-kommandant, dat hij pelotons links of regts-om-keert maakt, zoodra het voorste peloton van het volgend eskadron in linie komt. Men maakt front achterwaarts in bataille op het achterster der kolonne, als men in eene vlakke vervolgd wordt; men kommandeert dan: *links of regts achterwaarts in bataille*. Dit kommando laat geen oogenblik twijfel nopens de zijde waarheen de eskadrons moeten gedirigeerd worden.

4) *Formatiën in bataille op een van de midden-eskadrons*. Voor deze formatie zouden wij voorstellen te kommanderen: *Op het 2° of 5° eskadron links of regts*

voorwaarts, of links of regts achterwaarts in bataille.

5) *Formatiën in bataille, indien een gedeelte van de kolonne van directie veranderd heeft*. Zoowel in de kommando's als voor de beweging zelve, laat het oude Reglement veel te wenschen over. In welke stelling men zich ook bevindt, altijd kan men van vier zijden aangevallen worden; een Reglement dat hiervoor niet alle formatiën voorschrijft, is gebrekkig.

 Komt de vijand in de rigting van *AB*, dan is het *links en links voorwaarts in bataille*; verschijnt hij in *BC*, dan kommandeert men *links voorwaarts en regts in bataille*; de eene helft is dan in de gewone, de andere helft nu in de omgekeerde orde, maar aan het grondbeginsel van *het grootste aantal sabels in den kortst mogelijken tijd in het gevecht te brengen*, is voldaan. Door eenen contra-marsch *links of regts*, met pelotons, met de linker of rechter helft uitgevoerd, herstelt men de linie in een en dezelfde orde. Komt de vijand in *DC*, dan kommandeert men *regts en links achterwaarts in bataille*, en in *AD* komende, kommandeert men: *links achterwaarts en links in bataille*.

DE GESLOTENE KOLONNE IN BATAILLE FORMEREN.

Deze moet ook zoo snel mogelijk, in alle rigtingen, in bataille geformeerd kunnen worden.

1. *Voorwaarts*. 1) Op het hoofd der

kolonne kommandeert men: *links of regts voorwaarts in bataille.*

2) Op het midden der eskadrons kommandeert men: *op het 2° of 3° eskadron links of regts voorwaarts in bataille.* Omdat men overal het woord *bataille* gebruikt, zoude men het hier ook niet kunnen behouden, of wel overal het woord: «*deploijeren*» als meer klinkend, gebruiken?

II. *Achterwaarts.* Men maakt eerst pelotons regts- of links-om-keert, en dan formeert men zich als bij voorwaarts gezegd is.

III. Op de linker flank, dan kommandeert men van het achterste der kolonne: *links in bataille of ter linker zijde in bataille.*

IV. Op de rechter flank, kommandeert men: *van het achterste der kolonne regts in bataille, of ter rechter zijde in bataille.*

V. Indien het hoofd der kolonne plotseling moest halt houden en de vijand op eene der flanken verscheen, dan maakt men eerst pelotons regts- of links-om-keert, en formeert zich vervolgens als in N°. 5 en 4 gezegd is.

DE FRONTVERANDERINGEN.

Om op een van de vleugels voorwaarts van front te veranderen, kommandeert men: *regts of links verandert van front.*

Bij eene achterwaartsche frontverandering, *regts of links achterwaarts, verandert van front*, en op een van de midden-eskadrons, kommandeert men: *op het 2° of 3° eskadron, regts of links verandert van front.*

HET AFBREKEN LINKS MET 1, 2 OF 4.

1) *Is onnoodig*, omdat als het 4° peloton voor is, en met 4°, 2° of 1° regts afgemarcheerd, men bij het komen uit een defilé, zich toch even goed links, regts en voorwaarts in bataille kan formeren. In het 1° geval kommandeert men: *ter linker zijde in bataille.* Ieder peloton formeert zich bij het deboucheren, naar mate het op de plaats komt die het in bataille moet beslaan, op het kommando van den pelotons-kommandant, *links in bataille*; deze beweging is zeer gemakkelijk en eenvoudig uit te voeren, en meermaalen hebben wij ze beproefd; of wel men kommandeert: *links in bataille*; deze formatie geschiedt als in § 552 van de eskadronsschool voorgeschreven is, doch het laatste peloton komt op den rechter vleugel.

Daar het altijd van belang is om, in tegenwoordigheid van den vijand, de troepen, naarmate zij uit het defilé komen, te formeren, zoo is de eerste formatie te verkiezen. In het 2° geval kommandeert men: *ter rechter zijde in bataille*; deze beweging geschiedt als in § 555, doch het 4° peloton komt op den rechter vleugel.

In het 3° geval formeert de eskadrons als in § 551, doch het 4° peloton komt op den rechter vleugel, of wel men formeert eerst de pelotons.

2) *Tijdroovend*, omdat men den ruiter twee verschillende soorten van op- en afbreken moet leeren.

3) *Vertragend en gevaarlijk* tegenover den vijand, omdat de ruiters zich zeer ligt vergissen, indien de pelotons niet van 12 rotten zijn (dat zelden plaats heeft);

dit gebeurt menigmaal op het exercitieveld, dus veel ligter voor den vijand, omdat men 10 malen met den rechter vleugel, tegen 2 malen met den linker vleugel voormarcheert.

Marcheert men altijd links op, dan kan men zich niet vergissen; men heeft zich geen oogenblik te bedenken.

Daar het links afbreken nu geheel met de geaardheid van ons wapen strijdt, daar alles van één oogenblik afhangt, waarom het dan niet afgeschaft?

Zeven jaren geleden deed ik reeds daartoe een voorstel, doch vruchteloos. Heeft men eens aangenomen van altijd rechts af te marcheren, dan is men nimmer verlegen in een defilé, hetzij straat of weg; indien het hoofd der kolonne van vooruitgaande troepen teruggeslagen wordt, of men zelf op een hinderpaal stoot, bijv. eene barikade, dan laat men hoofd der kolonne links-om-keert, in ieder peloton

uitvoeren, hetgeen op een signaal van de trompet zeer goed geschieden kan; wij hadden daartoe het signaal van: *hoofd der kolonne links*, doch met 6 stooten bepaald; ook deze beweging hebben wij op smalle wegen en op het exercitieveld meermalen beproefd, en hoegenaamd geene moeilijkheden er bij aangetroffen.

Om af te marcheren met het 4^e peloton aan het hoofd, laat men eerst pelotons links-om maken, en dan ieder peloton rechts afbreken, of wel in bataille blijvende, commandeert men: *links met tweeën of vieren*, of *naar de linker zijde marcheert af*.

Ieder peloton marcheert achtervolgens af.

Wij hopen dat weldra eene Commissie ter herziening van onze Reglementen, zal vereenigd worden, en men daarbij het bovenstaande op het exercitieveld eens beproeven zal.

B. VAN MERLEN,
Majoor.

AAN DE REDACTIE VAN DEN MILITAIREN SPECTATOR.

(INGEZONDEN.)

Door het 5de nummer van den *Militaire Spectator* van dezen jaargang, ben ik bekend geworden met twee stukken die betrekking hebben tot de door mij in het licht gegevene *Proeve van Bezuiniging op de Begroting van Orlog*; het eerste: *Iets over de Proeve enz.*, afkomstig van de Redactie; en het tweede: eenen open brief van den Heer Luitenant-Ingenieur G. KUYPER Hz., van de K. M. Akademie. Ik neem de vrijheid de redactie van den

M. S. te verzoeken mij wel eenige plaats in haar Tijdschrift te willen inruimen, en omtrent beide stukken het volgende op te nemen:

Om al dadelijk met het tweede stuk, de brief van den Heer K., te beginnen, zoo laat ik het in het midden, in hoeverre de Redactie van den *M. S.* de aard en de strekking daarvan heeft goedgekeurd, ofschoon men zulks *à priori* zou mogen veronderstellen, aangezien de

Redactie er geene bemerking harerzijds bijgevoegd heeft (1). Het kwam mij echter voor, dat de inhoud van dit stuk niet tot weêrlegging in behandeling kon genomen worden, en geene aanleiding kan geven tot eene wisseling van denkbeelden, door mij anders zeer gewenscht. Om dit een en ander mogelijk te maken, had de schrijver van dien brief al dadelijk moeten voldoen aan die voorwaarde welke ik in genoegzaam duidelijke woorden in het *Voorwoord* van mijn geschrift heb gesteld. Het onderwerp had uit het algemeene gezichtspunt, dat ik heb aangewezen, moeten beredeneerd worden, en niet uit dat eenzijdige standpunt wat de heer K. heeft ingenomen. De gevolgtrekkingen moesten dus van geheel verschillende aard zijn.

(1) Wij hopen dat de geachte Schr. ons hier slechts tot eene verklaring heeft willen noodzaken, en wij zullen daartoe zonder aarzeling overgaan. Onmiddellijk bij het verschijnen van den brief des H^r. K., hadden wij *kunnen* melden dat de daarin heerschende toon onze goedkeuring niet wegdroeg, doch slechts dan hadden wij dit *moeten* doen, wanneer de H^r. K., door het noemen van zijnen naam, niet de geheele verantwoordelijkheid voor zijn schrijven op zich had genomen. Zijn brief werd bovendien voorafgegaan door een artikel van de redactie, waarin eveneens over de *Proeve* enz. van den Maj. v. L. S. gehandeld werd. De beoordeeling dier *Proeve* in het algemeen, zoowel als de wijze van beoordeelen, was daarin geheel anders dan in den brief des H^r. K., zoodat een ieder, ook zonder dat wij er uitdrukkelijk melding van maakten, zich kon overtuigen, dat wij door het plaatsen van denzelfden, slechts voldaan hadden aan een pligt die op ons rust, om namelijk aan ieder korps of iedere militaire instelling gelegenheid te geven zich te verdedigen. Wordt die verdediging echter met scherpte gevoerd, dan gaat het met dien pligt als met vele anderen: men vervult hem, doch niet met genoegen.

De Redactie.

Ik laat de gevoelens en denkbeelden van dien officier geheel op hunne plaats, gevoel mij door de zijne versterkt in de mijne, en merk ten anderen op:

Aan den brief hier bedoeld, ontbreekt te veel van datgene wat men in stukken van dien aard wenscht aan te treffen. Ik zoek er te vergeefs de naleving in van die beginselen welke maatschappelijk toch nog buiten tegenspraak zijn aangenomen; beginselen die ik vermeende dat te meer moesten in acht genomen worden, wanneer een onbekende zich tot mij rigt, en die, het komt mij zoo voor, vooral niet veronachtzaamd hadden moeten zijn, nu de schrijver het doel erkent om mij van eene vooronderstelde dwaling terug te brengen. Thans heeft de schrijver eenen tegenovergestelden weg ingeslagen. De brief behoort tot die stukken welke men leest en onbeantwoord ter zijde legt.

Thans zij het mij vergund stil te staan bij het *Iets* over mijne *Proeve* dat de Redactie van den *Militaire Spectator*, als haar gevoelen in hetzelfde nummer van dit tijdschrift heeft opgenomen.

Overbodig zal het wel zijn, hier te betuigen, dat ik, ook met terzijdestelling van elke voorliefde tot mijne denkbeelden, dat artikel met het meeste genoegen gelezen heb. De schrijver toont te zijn doorgedrongen in den geest van mijn geschrift; ik gaf het als eene *Proeve* van hetgeen naar mijne wijze van zien kan gedaan worden; het zijn denkbeelden die ik ter overweging aanbood. Ik verlangde niets dan wisseling van gedachten, doch

hecht volstrekt niet uitsluitend aan mijne meening. Ik geloof die meening voor alsnog te kunnen verdedigen; ik heb mij daar altijd toe bereid verklaard, doch zal te zijner tijd ook even bereidvaardig mijne dwaling, zoo die wordt aangetoond, erkennen. Te zorgen, of juister uitgedrukt, er althans het mijne toe bij te dragen, dat aan de wet der noodzakelijkheid: *Bezuiniging door vereenvoudiging*, in *Militairen zin* en niet in *Burgerlijken zin* voldaan worde, ziedaar wat ik bedoelde.

Het is mij voorgekomen dat de Redactie van den *M. S.* het daarin met mij eens is; en nu moge men verschillen in de wijze hoe, wanneer men het eens is voor den grondslag, noodzakelijkheid der bezuiniging, en over de hoofdbeginselen, dan worden de bijzonderheden om er toe te geraken, in betrekkelijken zin, van zeer ondergeschikt belang. Die hoofdbeginselen zijn: Volledige uitvoering van art. 201 der Grondwet, dus afschaffing van de plaatsvervangers, behoudens verzachtende omstandigheden, door de wet aan te wijzen; en ten anderen de mogelijkheid dat *ieder gedeelte* van het kader, uit de militie kan getrokken worden. Nu redetwiste men over de toepassing van art. 201 der Grondwet; men make dat het mes wat de kanker uit de wonde zal snijden, zoo zacht mogelijk werke, doch men verheele het niet, noch aan het leger, noch aan de natie: met de plaatsvervangers geene doortastende, afdoende vereenvoudiging, noch bezuiniging mogelijk, doch ook met de plaatsvervangers gegronde vrees, dat het leger eene reductie van geheel anderen aard zal moeten onder-

gaan, zooals ik het dezer dagen ergens anders las: *reductie van het leger en organisatie van hetzelfde door advocaten.*

Ten anderen zal door eene welgemeende wisseling van denkbeelden over de hoegrootheid van het gedeelte der kaders, 't welk zonder stoornis aan de dienst toe te brengen, uit de militie kan genomen worden, die hoegrootheid spoedig blijken; en het was met genoeg dat ik ontwaarde, ook daarin met de Redactie van den *M. S.* in te stemmen. En om nu te toonen hoe weinig ik uitsluitend hecht aan cijfers en getallen, zal ik een zeer duidelijk beeld bezigen. Aangenomen zij het eens, dat ik door eene onjuiste verdeling van het kader, eene dwaling had begaan, die men zoude kunnen voorstellen door honderd duizend guldens, dan zal de Redactie van den *M. S.* het mij toch wel willen toegeven, dat door die omstandigheid althans de bezuiniging van zestien ton gouds niet zou verminderen. Ik heb verschillende hoofdstukken der begrooting van oorlog, wat de cijfers betreft, onaangeroerd gelaten, doch door de besparing daarop, en door die middelen welke de Redactie van den *M. S.* slechts als in de verte aanwijst, zullen, wie zal het betwijfelen, zeer aanzienlijke sommen kunnen worden uitgewonnen. (a) Het zij mij vergund hier den wensch te uiten dat de Redactie deze hare denkbeelden uitwerke en mededeele.

Wat de tractementen der officieren betreft, die ik voor regelmatig hield, in tegenoverstelling van de bestaande, die ik, behoudens bewijs van het tegendeel, als onregelmatig blijf beschouwen, valt de

Redactie van den *M. S.*, met uitzondering van een klein verschil, mijn gevoelen toe. In betrekkelijken zin, had ik mij voorgesteld dat ik op dit punt heftig bestreden zou zijn geworden, want, ik zal den vinger op de wonde liggen: men is wel zoo goed dit de zwarte bladzijde van mijn geschrift te noemen. Niet aangevallen, mag ik mij echter voor alsnog blijven bepalen tot de verklaring, dat ik er mij hartelijk over verheugen zal, in het belang der officieren, wanneer mij bondig en grondig worde aangetoond dat de tegenwoordige tractementen regelmatig zijn, dat die regeling op goede gronden rust, en dat dus daarop niet kan vereenvoudigd worden. Ik zal dan de eerste zijn mijne dwaling te erkennen; tot dien tijd toe veroorlove men mij, om het kruid dat ik voor die zaak bestem, niet te verschietsen.

Intusschen moet ik bij deze gelegenheid een enkel woord rigten tot diegenen mijner lezers die zonder *appel* het gansche geschrift veroordeelen, ja misschien er wel een *auto da fé* van gemaakt hebben, omdat er die zwarte bladzijde 15 in staat. Mag ik vragen: sloeg men bladz. 15 dadelijk op, of las men ook het Voorwoord? ik spreek niet van de zoodanigen die nimmer een Voorwoord of iets dergelijks lezen, of althans niet voor dat zij het woord *Einde* gezien hebben, bijaldien zij het werk nog zoolang in handen hebben kunnen houden. Welnu, zoude ik dan hier moeten overschrijven, wat ik toch, met al de duidelijkheid waarvoor bij ons te lande de kunst van LAURENSZ. KOSTER vatbaar is, op bladz. VII van het Voorwoord gezegd

heb; daar word immers gesproken van algemeene doortastende vereenvoudiging, die niet uitsluitend op het leger zal werken, en van die omstandigheden, welke naar mijn gevoelen moeten bestaan, opdat er een Minister van oorlog denkbaar zij, die zijne hand aan het leger zou willen slaan ter vereenvoudiging. Wanneer naar vaste regelen beoordeeld zal zijn, wáár onregelmatigheid in het beloonen van diensten bestaat; wáár vereenvoudigd kan worden, en dat dit een algemeene maatregel is, zou het leger zich dan alleen aan dit onderzoek willen onttrekken? Dan genoeg.

De redactie van den *M. S.* maakt nog verschillende opmerkingen die ik geloof in hoofdgroepen te kunnen rangschikken. Zij vermeent dat art. 205 der Grondwet van 1840 een struikelblok zal zijn tot het bekomen van het noodige personeel uit de militie, geschikt om er een gedeelte van het kader uit te vormen. Ik stem toe dat dit struikelblok aanvankelijk, althans schijnbaar, aanwezig zou kunnen zijn, doch ik moet het blijven betwijfelen of het van invloed en althans van blijvenden invloed zal wezen. Ik waag eens de vooronderstelling, dat de door mij voorgestelde zuivere naleving der Grondwet plaats vond, doch dat de bemiddelde stand zich niet dan zeer gebrekkig met het dragen der wapenen, haar door de Grondwet sedert 58 jaren, doch te vergeefs, als pligt opgelegd, kon vereenigen, dan zou vermoedelijk menigeen zich, door wetsontduiking aan de verpligte dienst pogen te onttrekken; ik zeg pogen, want de wetgever op het stuk der militie, kan, mijns

inzien, door twee of drie zeer beperkende bepalingen, die ontduiking nagenoeg onmogelijk, althans zeer bezwaarlijk maken. Doch moet men dan nu voetstoots aannemen, dat het *beschaafde*, het *beste gedeelte* der Natie nimmer zal inzien, hoe dan toch het stelsel van Militie dat ik voorsta, weinig drukkends in zich bevat. Een volksvertegenwoordiger moge nog kortelings de Militie zedeloos en verpestend voor de maatschappij hebben genoemd, ik vraag het hun, die van 1850 tot 1854 onder de wapenen hebben gestaan, hoe zij over den invloed denken dien een zoo langdurig dienstbetoon op hunnen persoon en op hun bestaan gehad heeft. En zou men dan, wanneer door 6 maanden onder de wapens te staan, die zware en bij ons te lande, zegt men, niet te huis behoorende burgerplicht vervuld kan worden, waarvan de uitoefening nog zoo zeer door de wet kan verzacht worden, zou men dan nog aarzelen dien plicht persoonlijk te vervullen, om er zich door eenige honderde guldens van af te maken? Ik heb dezer dagen veel gehoord over het onmogelijke dat onze landaard zich immer daarin zoude kunnen schikken, ja, vreemd genoeg, dat het zelfs niet wenschelijk ware dat zij uit hare *apathie* (dus drukte een invloedhebbend persoon zich uit) werd opgewekt. Het komt mij voor, dat men beter deed de Natie dagelijks het tegendeel te zeggen; ik althans heb alsnog de goede gedachte nopens het Nederlandsche volk niet opgegeven. Een goed militair stelsel, menschkundige toepassing der wet, chefs zoo als ik ze op het oog had, zouden binnen weinige jaren den Volksvertegen-

woordiger die in zijne onschendbaarheid de militie andermaal een stelsel op zedelijkheid gegrond durfde noemen, tot de orde doen terugroepen.

Doch er is meer; aangenomen dat werkelijk in de eerste jaren geene of weinige stof tot het vinden van een kader in de militie voorhanden ware; waar is het kwaad? het overkomplete kader van het staande leger zal er wel in voorzien; maar de bezuiniging zal men zeggen? De bezuiniging is mogelijk wanneer de natie wil medewerken, niet wanneer zij tegenwerkt, doch dan ook weet men op wie de schuld te werpen, en het leger zal er niet te slechter bij varen (*b*).

Men heeft van verschillende zijden opgemerkt dat het aantal vrijwilligers der staande armee, naar mijn stelsel te gering zou zijn, eensdeels in betrekking tot de kaders, ten andere in betrekking tot de dienst in tijd van vrede, en ook ten laatste omdat de mogelijkheid minder aanwezig zou zijn om spoedig en onverwachts de noodige versterking naar de Koloniën te zenden. De Redactie van den *M. S.* is dit gevoelen in meer of mindere mate toegewallen. Een oogenblik wenschte ik bij die bedenkingen stil te staan.

Vooreerst: Zonder op iemand een blaam te willen werpen, wat is in algemeenen zin tegenwoordig het soort van menschen dat een vrijwillig engagement komt aangaan; wat brengt hen onder de wapens?...; ik wil liefst niet antwoorden; doch dat men bezwaarlijk ook thans een goed kader kan behouden (al zijn de vrijwilligers ook *reglementair* talrijker) ligt mijns inziens aan de wijze waarop bij ons het

soldatenleven is ingerigt, en aan het soort van menschen; en dat men de kaders niet kan behouden, is omdat men den onder-officiersstand niet genoegzaam in eere houdt. Hij mist het noodige *relief*, omdat men de dienstverdeeling onjuist maakt, hij geniet geene onderscheiding, hij heeft geene vooruitzigten, noch in het militaire, noch in het burgerlijke. Men verandere de dienst-regeling; men make wettelijke of andere bepalingen omtrent de toekomst van onderofficieren; men beloone trouwe onder-officiersdiensten reeds na 50 jaren; men schatte den invalide hoog, men geve hem niet prijs aan het genade-brood van de natie, dat bij jaarlijksche collecte aan de huizen der ingezetenen wordt ingezameld, en men zal weldra een ander soort van menschen onder de wapens zien komen, die stof genoeg zullen opleveren tot het vormen van kaders, die er eene eer in zullen stellen de galons van onderofficier te dragen, en die niet steeds naar verandering zullen hunkeren, nu zij weten dat hun bestaan, hunne toekomst verzekerd is. (c)

Ten tweede: de dienst in tijd van vrede. De redactie van den *M. S.* heeft met regt opgemerkt, dat naar het stelsel door mij aangeduid, niet alleen op de vrijwilligers, maar ook op een gedeelte der militie kan gerekend worden voor de dienst; zoodat, om mij bij de infanterie te bepalen, de kompagnien 50 man vrijwillige soldaten en 15 dito der militie zullen hebben; dus 45 man per kompagnie, natuurlijk de zieken hier onder begrepen, daarenboven 15 man der militie die geoefend worden. Dit geeft dus voor bataillons van 5 kompagnien

225 man voor de dienst. Wanneer men nu de sterkte en emplacementstaat van 1 Januarij ll., dus voor de gebeurtenissen van Februarij en Maart, wil raadplegen, dan zal men ontwaren, dat toenmaals, met uitzondering der Grenadiers en Jagers, geen der veld-bataillons een zoo groot aantal dienstdoende manschappen bezat; het zij natuurlijk toegestemd dat er een verschil moest bestaan, uithoofde de laatste bataillons 4, de bataillons die ik bedoel daarentegen 5 kompagnien hebben; evenwel dit verschil kan zoo groot niet zijn, en bij de depôt-bataillons, allen van 3 kompagnien, vindt men hetzelfde verschijnsel. Overigens, de bekentenis kan hier overbodig zijn, dat ook met zoodanige inrigting, het aantal dienstdoende soldaten, dat mijn stelsel oplevert, geringer is dan het bestaande, en wanneer men zich nu blijft houden aan het emplacement van 1 Januarij en dit als *rationeel* beschouwt, dan zou ik moeten bekennen: voor de zoodanigen is dit stelsel niet bruikbaar. Aan de redactie van den *M. S.* zij het mij echter vergund de volgende vragen te richten: Beschouwt zij het vraagstuk als opgelost, of het welbegrepen belang van Nederland vordert, dat de 91 vestingen en forten, die het bezit, behouden worden; staat zij ook op den roem der voorvaderen in wallen en muren; op den sleutel tot dit gewest, waar niets meer gesloten wordt; op het bolwerk van een ander gewest, dat voor niemand een bolwerk is; op het behouden van deze sterkte, omdat zij bestaat; op het in stand houden van gene, omdat er reeds zooveel aan is uitgegeven; zoo ja, dan zou ik mij niet

meer met de Redactie kunnen verstaan; zoo neen, dan zal het haar even gemakkelijker vallen, als mij, om een tableau op te maken van emplacement, waaruit kan blijken dat die plaatsen, welke moeten bezet blijven, ook de voldoende bezetting kunnen erlangen. Het is niet lang geleden, dat ik aan een invloedhebbend persoon, die dezelfde opmerking maakte, doch gelukkig geen voorstander is van gezegde 91 vestingen en forten, het genoegen had ten mijnen huize deswege mijne denkbeelden met cijfers aan te toonen en te verduidelijken, en hij moest mijne meening bijvallen. De zaak hier behandeld, beschouw ik echter van teedere aard, en ik zou aanmatigend zijn, door de overwegingen, die welligt eenmaal hierover zullen plaats vinden, vooruit te loopen, en geloof dus verder het stilzwijgen te mogen bewaren (d).

Eindelijk ten derde: dat het leger, zoo als ik het in mijn stelsel heb opgenomen, niet meer bij magte zou zijn om onverwachts den noodigen onderstand aan manschappen naar de Koloniën te zenden. Ter beantwoording van deze opmerking zoude ik kunnen volstaan met te zeggen, dat, naar mijne wijze van zien, de hier bedoelde stof wel voldoende zal zijn, vooral wanneer men den vrijwilligen overgang der militie wil bevorderen, door al die middelen, waarover eene wijze staatkunde kan beschikken; doch ik wenschte eene algemeene vraag te doen: Berust, namelijk, bij de bestaande inrigtingen, bij het afgescheiden bestaan van een Nederlandsch en een Koloniaal leger, op het eerstgenoemde de verpligting om het laatst-

genoemde te *alimenteren*? ik geloof neen; die verpligting berust op het departement van Koloniën; en nu zal het, mijns bedunkens, slechts afhangen van de maatregelen van dit departement, om het leger in Indiën steeds eene zoodanige sterkte te doen behouden, dat eene onverwachte hulp niet noodig is. Eene steeds voortdurende en doelmatig ingerigte werving bij het koloniaal depôt, het toestaan met zekere beperking aan de manschappen van het leger hier te lande, om bij het Indische leger over te gaan; voorzieningen, die den trouwen Indischen soldaat voor zijnen ouden dag, of liever voor die dagen waarborgen, dat hij in de heete luchtstreek geen dienst meer kan doen, en het niet leggen van een zeker aantal ponden koffij in de schaal, tegen een goed soldaat, zullen eene ondersteuning, als nu dezer dagen noodig was, wel niet zoo ligt andermaal doen voorkomen. Is Java het plegtanker van den staat? Goed, dan zorge men ook dat dit anker in eenen goeden grond vatte en dat de kabel geene versterking behoeve, wanneer de geringste tegenwind opsteekt (e).

Nu heb ik nog wel een laatste woord over het vermeend gering aantal vrijwilligers, doch met dit woord zou ik moeten capituleren, of wel ik zou mijne geëerde bestrijders de wapens zien nederleggen, al naar mate de strijd uitviel. Doch daar ik nog niet in mijne laatste verschansing ben teruggetrokken, veroorlove men mij dit laatste woord voor alsnog terug te houden.

Ik zou nu nog veel kunnen ter neder stellen over vereenvoudiging van kleeding en uitrusting, en eene daarop door mij

gegronde vermindering van sommige fondsen. De Redactie van den M. S. heeft deswege verschillende bedenkingen in het midden gebracht, die zeker behartiging verdienen en geheel practisch zijn. Hierover in eene wijdloopige discussie te treden, zou te ver voeren; in de hoofdzaak is die Redactie het met mij eens: vereenvoudiging van kleeding en uitrusting is mogelijk, is wenschelijk; bezuiniging zal daaruit kunnen ontstaan. Nu late men door het middel, door mij op blz. 16 der *Proeve enz.* aangeduid (1), uitmaken welke vereenvoudigingen mogelijk zijn, en het zal spoedig blijken hoedanig de verschillende fondsen moeten geregeld worden, om het belang van den soldaat in overeenstemming te brengen met dat van de schatkist. Het is zeer mogelijk dat de vermindering van toelage aan de verschillende fondsen, door mij te hoog gesteld is, doch ik moet in het voorbijgaan toch nog opmerken, dat ik de hier gemaakte opmerking voorzien had (blz. 21 der *Proeve*), om welke reden ik de kosten van de onderdeelen van het leger niet met $7\frac{1}{2}$ pCt., zooals de loopende begrooting doet, maar met 7 pCt. heb verminderd. *A priori* kan ik dus nog niet aannemen dat de door mij aangeduide besparing om deze reden aanzienlijk zal verminderen.

Ter zake van de administratie van het leger, zijn er nog verschillende andere eigene denkbeelden door de Redactie van den M. S. in het midden gebracht. Ik herhaal hier den wensch, om ook die denk-

beelden nader uitgewerkt en door die Redactie medegedeeld te zien (f).

En nu nog eene laatste bemerking omtrent datgene wat de Redactie van den M. S. zegt, wegens het toepassen van het Reserve-stelsel op de cavallerie en artillerie. In gemoede zoude ik hier haast moeten vooronderstellen, dat de Redactie te dezer plaats niet in den geest van mijn geschrift was doorgedrongen. Overbodig kan het zijn te herinneren dat de aangeduide wapens wel tot diegene behooren, waarvan de mobilisatie het bezwaarlijkste is, en dat dus voor beiden wel eene zoodanige organisatie het wenschelijkste ware, die veroorloofde, zonder eenig bezwaar, van den voet van vrede op voet van oorlog over te gaan. Dan die *ijzeren noodzakelijkheid*, welke de Redactie van den M. S. toch ook erkent, gedooft zulks niet. Nu is het mij voorgekomen dat het vraagstuk hier was, om de cavallerie en artillerie zoodanig in te rigten, dat zij, onverwachts ten strijde geroepen, voldoende magt en middelen bezaten, om aanvankelijk aan hare roeping te voldoen en daarna te worden uitgebreid. Nu zijn naar mijn stelsel steeds beschikbaar (*Proeve* blz. 51) 13 veld-eskadrons van 126 troepen-paarden, zonder militie, en de artillerie kan des gevorderd uitbrengen (*Proeve* blz. 58) 56 stukken met 24 kaissons van de veld-artillerie en 24 stukken met 6 kaissons van de rijdende artillerie (*Proeve* blz. 42), dus 60 vuurmonden, dat wel eene voldoende magt is om eenen eersten stoot af te weren, of althans aan het leger genoegzamen tijd te geven om zich te verzamelen. Vraagt men nu, maar wanneer zullen de paarden

(1) Een Comité der Infanterie. — Concedo.

voor de kavallerie en artillerie, die verder benoodigd zijn, worden aangekocht. Ik antwoord: wanneer zal men het thans doen? Eene wijze staatkunde zal het moeten beslissen. Ik geloof dat de aangeduide magt in de eerste oogeblikken volstaan kan, en het op eene geheel andere wijze zal doen, dan die welke nu bestaat.

En wat nu het geloof van de Redactie van den *M. S.* betreft, dat, zoo de mogelijkheid bestond om afzonderlijke reservekaders voor kavallerie en artillerie in te voeren, die beter aan alle kansen het hoofd zouden bieden dan de gemengde kaders welke ik had opgenomen; ik moet bekennen dat ik tot de ongeloovigen behoer, om vele redenen, die nu wat uitvoerig zouden zijn om te behandelen, en die ik zoude kunnen putten uit de volslagen bestaande onmogelijkheid. Doch ik wil de Redactie langs eenen anderen en korteren weg trachten te overtuigen. Heeft de Redactie ook *kanonnen-officieren* onder zich? het zijn dan gewis onbevungen mannen, en ik bied ze kameraadschappelijk de hand. Doch heeft de Redactie ook wel eens andere Priesters der H. BARBARA gehoord na de verschijning mijner *Proeve!* en hoe men op den schrijver daarvan lostrok. « Een renegaat, een afvallige (aan-
« nemende dat mijn verstand nog onge-
« krenkt was) kan alleen in staat zijn te
« beweren, dat men uit een beschaafd jong
« mensch die aanleg heeft, in één jaar
« een officier zoude kunnen vormen, die
« als vierde Luitenant bij eene batterij Rij-
« dende artillerie dienst zoude kunnen doen;
« het is eene heiligschennis, een blaam
« werpen op het wapen!!! » en wat doet

de schrijver bij zoodanig misbaar? hij vraagt bedaard of de menschen dan niet meer lezen kunnen; of het hen (en om het in het voorbijgaan te zeggen, sommige *sommiteiten* van het wapen, die men niet als beoordeelaars zou verwerpen) dan zoo schemert, terwijl zijne bestrijders alleen helder zien. Doch nu vraag ik het aan de Redactie van den *M. S.*: wat zou van den schrijver der *Proeve* geworden zijn, wanneer hij eens het geloof had omhelsd van een geheel kader voor eene batterij rijdende artillerie, uit de militie getrokken, als mogelijk te stellen? . . . Hij ware verpletterd!!! (g)

Dan genoeg, en misschien heb ik reeds te veel plaats ingenomen. Mij blijft nog over de Redactie van den *M. S.* mijnen dank te betuigen voor de belangstelling die zij wel in mijnen arbeid heeft willen betoonen. Het openbaar maken van hare meening, heeft mij in de gelegenheid gesteld sommige punten nader toe te lichten. Mogt ook die wisseling van denkbeelden bevorderlijk zijn aan de goede zaak, aan de belangen van het vaderland en aan die van het leger.

Ik heb de eer de redactie van den *M. S.* de verzekering mijner hoogachting aan te bieden

* GRAVENHAGE, den 16 October 1848.

De Maajor der Artillerie,
E. VAN LÖBEN SELS.

(a) Zeker zouden deze sommen in mindering strekken van de hoogere uitgaven die eene wijziging in des Schr. kaders zou te weeg brengen; in hoeverre zij echter in staat zouden zijn om de balans te herstellen kan slechts uit eene naauwkeurige berekening blijken. Wij hebben echter geene enkele reden om den geachten Schr.

zijn eindeijfer van zestien tonnen gouds, als bezuiniging, hardnekkig te betwisten. Wanneer men het slechts eens kan worden over de instelling, dan is men het bij slot van rekening ook over hare kosten.

b en c.) Telkens als er eene nieuwe instelling wordt ontworpen dan zullen er, zoodra het ontwerp aan het publiek ter beoordeeling wordt overgegeven, ook bedenkingen tegen oprijzen. Dergelijke bedenkingen te weerleggen en hare kracht tegenover die weerlegging staande te houden kan niet anders dan licht over de zaak verspreiden. Maar zoodra zij gegrond zijn op omstandigheden die slechts tot het gebied des mogelijkheids behooren, dan achten wij het minder noodzakelijk om die bedenkingen tot het uiterste te verdedigen. Daardoor zouden wij aanleiding geven tot een gerecht maar nuteloos twistgeschrijf, waarbij men mogelijkheden op mogelijkheden kan stapelen terwijl de ervaring alleen uitspraak vermag te doen.

In dit geval verkeerden de beide hier bedoelde, en door den Schr. aan ons ontkende, bezwaren.

Begrijpt de natie in het vervolg hare pligten beter dan zij tot nog toe gedaan heeft, dan zal art. 205 der nog vigerende Grondwet het ontwerp geenszins bemoeijelijken; wil de natie echter hare pligten niet begrijpen en blijft zij voortgaan op den weg door haar sedert 38 jaren bewandeld, dan is art. 205 een wezentlijke hinderpaal:

Brengt het verbeteren van het tegenwoordig en toekomstig lot onzer onder-officieren een ander soort van vrijwilligers in onze gelederen, dan heeft de Schr. er genoeg in zijne organisatie opgenomen om de kaders voltallig te houden, maar geschiedt dit niet, dan behoudt onze bedenking al hare kracht. Wij hebben reeds gewezen op het voorbeeld van Pruisen, en wij zouden er kunnen bijvoegen dat de Nederlandsche onder-officier tegenwoordig, in de gunstigste omstandigheden reeds een pensioen kan bekomen van f 350 à f 400, maar dat hij niet lang genoeg onder de wapenen blijft om het te verdienen.

(d) Wij hechten veel aan den roem der voorvaderen, maar wij hechten er ook aan, om hunne daden in verband te brengen met de tijden en omstandigheden waarin zij leefden. Alle sleutels en alle bolwerken derhalve, welke dien eernaam slechts aan geschiedkundige herinneringen verschuldigd zijn, hebben in ons oog geene waarde. Reeds bij eene vroegere gelegenheid (bladz. 220 van den vorigen jaargang) schreven wij: «Over het Cordon van vestingen, forten, liniën en posten, waarmede men door alle tijden heen ons vaderland als het ware hermetisch heeft willen afsluiten, is reeds zoo dikwerf en zoo algemeen een afkeurend oordeel

geveeld, dat wij met regt mogen hopen, dat daarop de belangrijkste bezuinigingen zullen gevonden worden.» Zonder daaromtrent nieuwe inzigten te beloven, zullen wij in het vervolg op deze aangelegenheid terugkomen; het aangehaalde zij echter voldoende om den geachten Schr. te overtuigen dat die 91 vestingen en forten geen ernstig bezwaar zouden opleveren om ons over het getal vrijwilligers te verstaan, wat de garnizoensdienst zou kunnen vorderen. Wij hebben ook geenszins beweerd dat hier volstrekt aan geene vermindering te denken viel; maar van de steden die thans, als vestingen, van geen belang meer zijn, zullen eenige, om hare grootte, of om hare ligging, of, misschien nog gedurende jaren, om hare nabuurschap, een min of meer sterk garnizoen noodig hebben. Wanneer wij dit in verband brengen met de waarlijk angstvallige bezorgdheid waarmede vóór Maart het plaatsen van ieder schildwacht werd overwogen, ten einde den soldaat toch drie nachten rust te gunnen, dan moeten wij bekennen nog niet geheel gerustgesteld te zijn. Doch over deze bedenking zouden wij voorloopig kunnen heenstappen, dewijl zij eerst dan van gewigt wordt, wanneer wij den Schr. moeten toegeven in zijne zienswijze omtrent het verband tusschen het Nederlandsche en het Indische leger.

(e) Wat het argument betreft, dat het leger hier te lande niet verplicht zou zijn, dat in Indie te alimenteren, daarmede kunnen wij ons in geen deele vereenigen. Wij hebben hier volstrekt het oog niet op hetgeen dezer dagen geschied is, dit had misschien voorgekomen kunnen worden; wij zullen in *het algemeen* spreken.

Het actieve leger hier te lande — staande armee en militie — recruteert zich in het vaderland, en heeft achter zich eene belangrijke reserve, de schutterij en den landstorm. Daardoor kan het — zelfs organiek — minder sterk zijn dan noodig zou wezen om onze vrijheid en onafhankelijkheid in *alle omstandigheden* te handhaven. Het Indische leger echter, recruteert zich niet in Indie, althans niet de kern van hetzelfde, niet dat gedeelte wat zijne ware kracht uitmaakt. Hoewel dit nu eene zwaarigheid is, die het Ministerie van Koloniën moet overwinnen, zoo wordt daardoor evenwel in de ure des gevaars, het toestroomen van vrijwilligers verhinderd; een verschijnsel wat de Europese legers vaak zoo spoedig in sterkte doet toenemen. Doch het Indische leger heeft bovendien niets achter zich dan eene, in vele gevallen, oproerige bevolking; dit leger nu zoo sterk te maken, dat het in *alle omstandigheden* voor de veiligheid der Koloniën kan instaan, zou eene

hoogst kostbare onderneming wezen. Het schijnt ons toe, dat het beter en zeer zeker goedkoper zal zijn, om ook aan dit leger eene grootere reserve achter zich te geven, die in gewone tijden niets of althans betrekkelijk weinig kost. Die reserve kan, zelfs bij het aanwezig zijn van een afzonderlijk Nederlandsch en Koloniaal leger, naar onze wijze van zien, nergens anders in bestaan, dan in het leger hier te lande. Wanneer het Nederlandsche leger, als van zelf de vereischte sterkte bezit, om het Indische, des gevorderd, bij te staan, dan kost die reserve niets; doch moet men daartoe een zeker aantal vrijwilligers meer onder de wapenen houden, dan kost die reserve betrekkelijk weinig, al ware het maar alleen omdat er aanzienlijke kosten aan transport door bespaard worden, en omdat men hier niet zooveel manschap, boven de overigens benoodigde, behoeft aan te werven, als de meerdere sterkte bedraagt die het Indische leger, bij het ontkennen van dit beginsel, zou moeten hebben. Wij, immers, zijn te midden onzer militaire hulpbronnen; is het getal vrijwilligers dat wij voor Indie in gereedheid hebben, niet voldoende, dan zullen de omstandigheden nog menigmaal veroorloven om gedeeltelijk ook onzen eigenen voorraad ten zijnen behoeve aan te spreken, voormalige en nog bruikbare militairen, die door gunstige voorwaarden weder in de gelederen worden ge-

bragt, nieuwe vrijwilligers, de militie, ja des noods zelfs de schutterij, kunnen de plaatsen vervullen der soldaten die wij geheel geveend derwaarts zenden.

Over de verhouding waarin, ons bedunkens, de ministeriën van Oorlog en Koloniën overigens tot elkander behooren te staan, hebben wij ons gevoelen in de *Verschillende Beschouwingen* van dit n°. medegedeeld, zoodat het onnoodig is daarover verder uit te weiden.

(f) Aan dien wensch van den geachten Schr. is reeds in dit N°. gedeeltelijk voldaan.

(g) Misschien hebben wij ons te dier plaatse niet duidelijk genoeg uitgedrukt, doch wij spraken in ieder geval van afzonderlijke reserve en niet van onvermengde militie-kaders; daar nu die afzonderlijke reserve-kaders ook bij des Schr. infanterie niet geheel uit militie bestaan, en wij er zelfs meer vrijwilligers in wilden zien opnemen, daar wij het zelfs noodig achten de beschuldiging van ons af te keeren, alsof wij *ex tripode* bij des Schr. stelsel alle militie uit de kaders der kavallerie en artillerie hadden willen bannen, zoo voeden wij de hoop, dat deze opmerkingen meer op anderen dan op ons mogen doelen.

En hiermede nemen wij afscheid van de zoo humane weerlegging des hooggeachten Schrijvers.

W^L.

BOEKBEORDEELING.

MÉMOIRE SUR LA FORTIFICATION DES
(DE ?) SITES AQUATIQUES par J. M.
ENGELBERTS, Major au 1er Régiment de
l'Artillerie du Royaume des Pays-Bas.
Breda, BROESE & COMP., 1848.

De dikwijls gemaakte aanmerkingen mogen gegrond zijn, dat er reeds een te groot aantal vesting-systhema's door den druk is bekend gemaakt, en dat het juist zoo geheel moeilijk niet kan zijn, deze nog met een groot aantal te vermeerderen; ja, dat men huiverde van het denkbeeld, dat de gevoelens der uitgevers van zoogenaamde verbeterde systhema's genoegzamen ingang zouden kunnen vinden, om 'slands geldmiddelen tot het eigenlijk uitvoeren daarvan te zien aanwenden: zulks belet niet, dat het wikken en wegen van het thans voor ons liggend systhema veel goeds daarin zal doen vinden vernuftige toepassingen van nieuwere denkbeel-

den daarin zal doen aantreffen, en toch, doch hierover later, daar het niet ondienstig schijnt, hier een paar woorden met betrekking tot de inleiding der memorie te laten voorafgaan.

In de eerste plaats, is men het geheel met den Schrijver eens, dat de zoogenaamde *étagevuren*, over de algemeene uitgestrektheid van een front, denkbeeldig en dus te verwerpen zijn, en alleen toegepast kunnen worden op zeer digt achter elkander gelegen deelen, met een goed commandement van het achterste op het voorste.

Ten tweede stemt men gaarne toe, dat bij natte grachten veel kan bezuinigd worden, met betrekking tot de zooveel geld verslindende muurwerken, welke bij drooge grachten meer algemeen vereischt worden.

Ten derde, zou men waarlijk huiverig moeten zijn eene enkele tegenwerping te maken, aangezien de schrijver verklaart, door 't vruchte-

loos opsporen van middelen ter verbetering van sommige, evenwel niet bepaaldelijk aangewezen gebreken in zijn stelsel, in staat te zijn gesteld, op tal van aanmerkingen te antwoorden. Desniettemin meent men echter, onder waardering van 't vele goede, zich hier en daar eene opmerking uit liefde voor de kunst te mogen en te moeten veroorloven.

Ten vierde, stralen in de gansche memorie des Schrijvers groote lust in de vestingbouwkunde en zijne kennismaking met de werken over dat vak, die in latere jaren het licht zagen, te zeer door, dan dat men zoo gaaf de verklaring zou mogen aannemen, van namelijk, bij 't overpeinzen van zijn stelsel, nooit een zoodanig boek geopend te hebben; bovendien schijnt zulks ook in strijd met de schier onmiddellijk daarop volgende woorden: « *puisqu'il est moralement impossible d'oublier entièrement ce que l'on a eut souvent sous les yeux.* » Mogt dit dus werkelijk zijn vermeld als een bewijs, dat het systema geheel nieuw, en oorspronkelijk van den Schrijver is, dan vermag men de aanmerking niet te verzwijgen: *qui dit trop, ne prouve rien.*

Men is het geheel eens met den Schrijver, dat een vesting-front, waarvan de grachten *nat* zijn, anders kan en behoort te worden ingerigt, dan een, 't welk die geheel droog heeft; doch de keus van het terrein, waarop het systema wordt toegepast, dat is, hetwelk slechts één El boven *den gewonnen waterstand* verheven is, vermeent men niet gelukkig te mogen heeten. Wel is waar, komt zulks nagenoeg overeen met hetgeen *MENNO*, *BARON VAN COEHOORN*, aannam, te weten: dat het maaiveld in het eerste sijsthem 4,25 El, en in het tweede slechts 0,94 El boven het zomerpeil verondersteld werd; doch men moet verklaren, dat, zoo die systema's, om in hun geheel te kunnen worden toegepast, zulk eenen lagen grondslag vereischen, het dan voorzeker als geen wonder te achten is, dat die, hoe hemelhoog door sommigen anders ook verheven, nimmer zijn uitgevoerd, en 't wel zal aan te nemen zijn, dat zij nooit uitgevoerd zullen worden. Immers, hoe laag de grondslag van ons land ook moge zijn, mag men al bijna als zeker stellen, dat gedeelten daarvan, hebbende eene laagte als de aangenomene, niet de ware punten zijn tot den aanleg van vestingen, maar veeleer geschikt, om opgenomen te worden in de rij der zoodanige, welke bestemd zijn, door eene inundatie overdekt te worden.

Zulke lage gronden worden hier en daar door betrekkelijk veel hooger terrein-ruggen, of wel door dijken doorsneden, en deze zijn het, waarop men in ons land de te versterken punten moet zoeken.

Wel is waar, zullen sommige zelfs zoodanig uitgezochte punten gedeeltelijk uit laag terrein als het veronderstelde kunnen bestaan; doch op die gedeelten voorzeker zal het inundatie-systema eene daarmede behoorlijk in verband staande eenvoudige afsluiting moeten worden toegepast.

Gesteld echter, dat er werkelijk zulk een laag terrein-gedeelte bestemd ware, als hoogst gewichtig, versterkt te worden; dan nog schijnt men als stellig te mogen aannemen, dat eene eenvoudige afsluiting, eene uitgestrekte inundatie, met dijk- of andere posten van wat naam dan ook op de toegangen, en deze laatste ver genoeg verwijderd, om den vijand op grooten afstand van dat punt te houden, hier beter aan te wenden zullen zijn.

Hoe dit alles echter ook zij, zoo veel is zeker, dat de begane grond van verre weg de meeste onzer vestingen wel merkelijk meer dan één El boven het zomerpeil zal liggen; en dat, zoo het zomerpeil bij den aanleg eener vesting tot grondslag moet genomen worden, én om te zorgen dat men ten allen tijde tegen eenen onverhoedschen aanval gewaarborgd blijve, én tot het bepalen der hoogte, waaronder alle fundering-hout, tot voorkoming van bederf, moet komen te liggen, — het intengedeel 't winterpeil, of liever bij mogelijke opstuwing, het hoogste inundatiepeil is, waarnaar men zich voor al het overige zal moeten regelen, zal men geen gevaar loopen, de meeste groote voordeelen eensklaps vernietigd te zien, zoo als bij voorbeeld in het systema van *COEHOORN*, met de tot het zomerpeil uitgegraven drooge grachten en bedekte wegen, alle galerijen, enz., enz. stellig het geval zoude zijn, en in welk lot, in het systema des Heeren *E.*, ook de bruggen, dammen, bedekte weg, enz., enz. zouden moeten deelen.

Gesteld echter dat door *niveau ordinaire des eaux* bedoeld ware, den hoogst aan te wenden, en dus *buitengewonen waterstand*; dan voorzeker waren veel der hierboven geopperde bezwaren vervallen, mits behoorlijk gezorgd worde voor de noodige diepte der grachten, tegen eenen onverhoedschen aanval bij laag water.

Men stemt er zeer gaarne in toe, dat er een zeer goed verband schijnt te bestaan tusschen de onderscheidene lijnen, welke den hoofdwal darstellen. De Kat op het midden der Courtine kan krachtdadig tot de verdediging bijdragen, en voorzien in het welligt door sommigen op te werpen bezwaar, dat de flanken der Bastions te ver verwijderd zijn van de uitspringende hoeken der nevenliggende Bastions. Er schijnt hier in het algemeen een veel beter verband tusschen die Kat, de Courtine, Bastions enz.

te bestaan, dan in het systema van DANIEL SPECKLE (1589); alleen had men de lage flanken der Bastions liever een meer raserend vuur in de gracht zien geven, dan nu het geval is.

De inrigting der Retranchementen in de Bastions schijnt zeer doelmatig; liefst echter zag men ze steeds met overwelden doorgang ingerigt, ten einde het bovenplateau een doorlopend geheel worde.

De vloer der Bomvrije Lokalen ligt hier op, of kan zelfs iets hooger gemaakt worden, dan den beganen grond; iets dat men bij voorstellen van andere schrijvers als eene voorname fout vindt aangewezen. Dezen geven namelijk aan de vloeren eene aanzienlijke diepte onder den beganen grond, en wel bijna tot op den waterspiegel, en zulks niettegenstaande die verrekken daarbij bepaaldelijk ook tot het huisvesten van troepen worden bestemd. Bomvrije overwelfde lokalen, gedekt door grond, zijn uit den aard der zaak, vooral des zomers, al kil en vochtig genoeg, en diensvolgens niet zeer bevorderlijk voor de gezondheid, zoodat alle inrigtingen van kelderachtigen aard, tot verblijf van troepen in gewone tijden, ten eenenmale schijnen verworpen te moeten worden. Zeer doeltreffend echter zijn deze bomvrije lokalen in des Schrijvers systema te achten, worden zij uitsluitend ingerigt voor worpgeschut naar buiten, en infanterie-vuur naar de zijde der vesting.

Wat het Bovenplateau betreft; dit laat wel iets te wenschen over. De schrijver schijnt het daarop staande geschut ook voor de verwijderde verdediging te bestemmen: hiertoe is waarlijk reeds geschut genoeg op den hoofdwal; liever zag men dit geschut, bestaande uit hetzij zespanders of wel korte houwtisers, alleen bestemd om een geconcentreerd kartetsvuur op de kruin der bres te geven, waartoe het echter geheel tot het laatste oogenblik aan 's vijands vuur onttrokken behoort te zijn; en daar het aanvoeren van geschut, ofschoon van de ligste soort, op deze plateaux nog al bezwaren inheeft, zoo mag zulks niet tot het laatste oogenblik uitgesteld worden, — maar zullen er mede bomvrije lokalen, geheel aan 's vijands regtstreeksch vuur onttrokken, dienen te worden aangebragt.

Men vraagt, of men bij zulk eene inrigting wel eenen CHAMILLY, die den vijand gaarne meer en meer zag naderen, als opperbevelhebber zou noodig hebben, om in te zien, dat men werkelijk zou moeten verlangen naar het oogenblik, dat de vijand met eene storm-kolonne aan het hoofd der bres mogt komen opdagen.

Men vraagt, welk eene slagting b. v. zes der voorschreven stukken daarop zouden uitoefenen, en of er voor den vijand kans van slagen zoude zijn.

Men vraagt eindelijk nog, of het van verdedigers, die storm-kolonnen op eene dergelijke wijze terug doen deinzen, te verwachten is, dat zij het in de leerboeken voor den aanvaller als laatste hulpmiddel voorgeschrevene, dat is, de brigade sappeurs met hunne staart- en rolkorf (tegen een talud onder 45° niet te bewegen), zoo maar dood kalm zullen laten naderen, om de vesting in bezit te nemen.

De eerste indruk, dien de buitenwerken in des Schrijvers systema vrij algemeen zullen maken, is, dat zij uit een verbazend groot aantal meer of minder kleine werken bestaan, die wel is waar onderling door goed gedekte bruggen verbonden zijn, doch waarvan gevolgelijk het aantal even verbazend is. Wordt de verdediging van al die buitenwerken volkomen goed uitgevoerd, dan verliest men door die meer zamengestelde verdediging veel, ja welligt te veel, om van de veel krachtdadiger verdediging van den hoofdwal, waarin de veel minder zamengestelde, maar ware verdediging bestaat, het eigenlijk geweld te kunnen verwachten.

Al kon men gedurende eene belegering, van tijd tot tijd, gedeeltelijk over versche troepen als anderszins beschikken; iets dat voorzeker merklijk van invloed zou zijn om de verdediging te rekken: dan nog moet men verklaren van gevoelen te zijn, dat ook in vestingwerken, het eenvoudige het kenmerk van het schoone is, ja dat men eenen onbepaalden afkeer heeft van eenen doolhof van vestingwerken, die in het algemeen eer aanleiding tot verwarring geven, dan veel tot eene langgerekte verdediging bijdragen. Men kan zich maar niet overtuigen, dat de verdediging door het als het ware versnipperen van een ruim werk, door middel van zoogenaamde coupures, in een groot aantal kleine werkjes, zoo veel zou kunnen verlengd worden.

Omtrent de mogelijkheid, bij natte grachten belangrijke bezuinigingen daar te kunnen stellen, door bij de buitenwerken zeer spaarzaam te zijn in het aanbrengen van revêtementsmuren, is men het volkomen eens met den Schrijver; zoo ook, dat men bij natte grachten, voor het geval van toevriezen, den hoofdwal door eenen vrijstaanden, zoo eenvoudig en onkostbaar mogelijk ingerigten muur, voorzien van schietgaten, tegen eenen onverhoedschen aanval omringe.

Intusschen heeft de Schrijver gemeend, deze bezuiniging niet te moeten toepassen op het Ravelijn, waarvan hij de facen reveteert: waar schijnlijk beschouwde hij dit werk daartoe te belangrijk. Dit nu is men niet met den Schrijver eens. Al aanstonds kwam het vreemd voor, dat alleen de facen van muurwerk zijn voor-

zien; later, en wel op bladzijde 50, ontwikkelt de Schrijver de reden, waarom de flanken zulks niet zijn, doch dan moet men vragen, waarvoor zijn die muren bij natte grachten anders, dan om het werk bij sterken vorst tegen eenen onverhoedschen aanval te beveiligen; maar ook dan moeten de flanken even goed van eenen het werk daartegen afsluitenden muur voorzien zijn, als de facen. Kan zulks intusschen niet, men heeft er vrede mede; doch ook dan vervalt het geheele doel van het muurwerk langs de facen, en zou men het geld, daartoe benoodigd, liefst ook bespaard zien, en zulks te meer, daar men aan die onverhoedsche aanvallen op een Ravelijn, zonder eenige kans van tevens in de vesting zelve door te dringen, niet veel hecht. Neen, wanneer men op den hoofdwal niet inslaapt, zou zulk een drieste aanval den vijand stellig meer verlies dan voordeel aanbrengen, en dat hij het werk weder zou moeten verlaten, is als zeker te achten, wanneer men in het oog blijft houden, dat hier sterke vorst ondersteld wordt, en zulks eenen geregelden aanval uitsluit.

Vreemd mag het dus waarlijk wel heeten, dat men in eene onzer vestingen met breede natte grachten, waarvan de hoofdwal bijna geheel ongereveteerd is, bemuurde Ravelijnen ziet, welke vroeger in oorlogstijd daarenboven nog zijn gefraiseerd geworden.

Wordt nu het bemuren der facen van het Ravelijn in 't systema des Schrijvers onnoodig geoordeeld; dan ook behooren de thans daarvoor ontworpen Couvrefaces te vervallen, op den voorgrond gesteld, dat er zoo min eenigzins mogelijk van die buitenwerken moeten zijn. Men heeft zich nooit goed kunnen verklaren, dat Couvrefaces vóór niet bemuurde werken zijn aangelegd, zoo als nogtans in niet ver te zoeken tijden heeft plaats gehad.

De Torens of Lunetten, of welken naam men daaraan geven moge, hebben, zoo als die in het ontwerp voorkomen, voorzeker goede eigenschappen; jammer, dat die ook al weder eene Contregarde vóór zich moeten hebben.

De Bedekte Weg met vleugels, tusschen deze twee torens, schijnt zeer goed aangebragt; het tusschen gezegde vleugels gelegen gedeelte glacis, juist niet *en contrepente*, zoo als de Schrijver het noemt, maar met een slaauw binnentalud, schijnt zeer goed uitgedacht, en is bepaaldelijk geschikt, om de verdedigers met het om liggende

terrein in gemeenschap te stellen, en achtervolgd wordende troepen op te nemen, mits de overdreven zucht, van al wat bedekte weg heet te palissaderen, over dat gedeelte haar gezag niet uitstrekke.

Een en ander zoude men als eene vóórlinie kunnen beschouwen, maar in verband met het vroeger gezegde tegen *étage*-vuur, en met het aangenomen beginsel, dat de ware kracht eener vesting in den hoofdwal gezocht moet worden, is men evenzeer tegen die menigvuldige door buitenwerken gevormde linies, als tegen twee, ja bijna als tegen drie Retranchementen achter elkander in de Bastions. Dit laatste is, zonderling genoeg, ook al voorgesteld geworden.

Kon men zich overtuigen, dat zeer veel buitenwerken veel tot het lang rekken eener goede verdediging bijdroegen, dan voorzeker zou men volgaarne toestemmen, dat alles in dit systema goed gecombineerd, en gepast met nieuwere denkbeelden doorvlochten is.

Ten slotte veroorlooft men zich de vraag, welke eigenlijk de gansche beoordeeling had moeten beheerschen: in hoe verre acht de Schrijver geslaagd te zijn in zijn hoofddoel, het ontwerpen van een *min kostbaar* vestingfront?!

Wat betreft de uitgave dezer memorie in de Fransche taal, hieromtrent vermeent men nog te moeten opmerken (*faire observer* en niet enkel *observer*, zoo als de Schrijver zulks herhaaldelijk gebruikt, en waardoor men in het Fransch iets anders bedoelt), dat zulks goed moge zijn, om zijne denkbeelden spoediger in andere landen bekend te doen worden: doch iets in het licht te geven in eene taal, waarin men niet denkt, blijft altijd een gewaagd stuk, daar het te ligt stof tot aanmerkingen geeft. Bovendien heeft men werkelijk iets moois, iets nuttigs, in het licht gegeven, mag dan het tegenwoordig standpunt van de drukpers niet genoegzaam vertrouwen inboezemen, dat *dat schoone, dat nuttige*, spoedig algemeen bekend zal zijn?

Mogten anderen gunstiger over eenige der in de voorgaande bladzijden juist niet bijzonder aanbevelenswaardig geachte voorstellen denken; het zij zoo: zoo veel is zeker, dat men de memorie aan alle beoefenaars der versterkingskunst durft aanbevelen.

BRERA, den 26 September 1848.

BIJLAGE IV.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE — EERSTE DEEL, N°. 4.

(Maand October 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het 6de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. H. F. N. de Ronde, van het reg.; tot 1sten luit.: de 2de luit.-adj. H. A. Hamming, van het reg.; tot bat^a.-adj.: de 2de luit. J. Schraever, van het reg. Bij het 7de reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. W. L. Ivangh, van het reg. Bij het 3de reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit. L. G. W. Banner, van het 5de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot 1sten luit.: de 2de luit^a. F. G. Richard de Bertin en J. Swemer, beiden van het korps. Bij het 2de reg. inf., tot maj.: de kap. E. A. Alings, van het 8ste reg. inf. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. P. van Pommeren, van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. H. Benier, van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. J. W. Stahl, van het 1ste reg. inf. Bij het 2de reg. lans., tot komm. van het reg.: de luit.-kol. K. E. B^{on} van Heerdt, van het korps; tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. S. J. R. van de Pöll, van het korps; tot ritm. der 2de kl. bij ancienneteit: de 1ste luit. C. A. Sprenger, van het 2de reg. drag. Bij het 2de reg. drag., tot 1sten luit. bij ancienneteit: de 2de luit. F. W. von Daehne, van het 3de reg. drag. Bij den grooten staf, tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. Jonkh. C. H. F. van

Capellen, van dien staf, adj. bij Z. M. den Koning. Bij het korps ing., min. en sapp., tot kap. der 2de kl.: de kap. van de 3de kl. F. P. Mascheck; tot kap. van de 3de kl. bij ancienneteit: de 1ste luit. T. A. van Maanen; tot 1sten luit. bij ancienneteit: de 2de luit. H. M. Wirot, allen van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot maj.: de kap. der 1ste kl. J. L. Coenegracht, van het reg. gren. en jag. Bij het 5de reg. inf., tot luit.-kol.: de maj. M. B^{on} van Geen, van het reg. gren. en jag. Bij het 7de reg. inf., tot kap. van de 3de kl. bij ancienneteit: de 1ste luit. J. Hamming, bat.-adj. bij het 6de reg. inf. Bij het 8ste reg. inf., tot 1sten luit. bij ancienneteit: de 2den luit. G. A. de Gelder, van het 6de reg. inf.

Verplaatsingen.

Bij de bat^a. jag. van het reg. gren. en jag.: De 1ste luit. H. Gout, van het 8ste reg. inf. Bij het 3de reg. inf.: de kap. L. J. A. Blanc, van het koloniaal werfdepôt. Bij het 8ste reg. inf.: de 1ste luit. C. G. Doerrleben, van het koloniaal werfdepôt. Bij het koloniaal werfdepôt: de kap. C. M. van der Does, van het 3de reg. inf. Bij het 5de reg. inf.: de 2de luit. L. T. J. A. B^{on} van Boecop, van het 8ste reg. inf. Bij het wapen der inf. van het leger in Oost-Indië: de 2de luit. W. van Os, van het 8ste reg. inf., en de 2de luit. W. M. Beukman, van het 2de reg. inf. Bij het personeel van de geneesk. dienst der landmagt: de offic. van gez. van de 3de kl. bij de zee-magt, M. G. van Pelt. De offic. van gez. der 3de kl. J. E. C. van Campen, van den Helder naar 's Bosch. De offic. van gez. der 3de kl.

H. Meijerink, van 's Bosch naar den Helder. Bij het 1ste reg. vesting-art., de 1ste luit.-adj. van den staf der art. in de 1ste art.-dir. J. J. Stieltjes, zijnde hij tevens uit de betrekking van adj. eervol ontslagen. Bij de bat^s. jag. van het reg. gren. en jag.: de maj. H. J. Testas, van het 3de reg. inf. De kap B. J. A. Wagner, reg.-adj. bij het 7de reg. inf.

Tijdelijk op het traktement van non-activiteit gesteld.

De ritm. W. C. Werner, van het 2de reg. lansiers.

Op non-activiteit te stellen.

De kap. der 2de kl. W. F. del Campo, genaamd Camp, van het korps ing., min. en sapp., op het hiertoe door hem gedaan verzoek, zonder eenig bezwaar der schatkist.

Gepensionneerd.

De kap. J. A. Quirein, van het 7de reg. inf. De kap. der 3de kl. W. J. Pestere, van het 1ste reg. vesting-art., met vergunning om de activiteits-uniform te blijven dragen. De kol. J. B. B. de Bellefroid, kommanderende het 2de reg. lans., onder toekenning van den rang van generaal-majoor. De luit.-kol. E. C. L. Gall, van het 5de reg. inf., onder toekenning van den rang van kolonel, buiten bezwaar der schatkist.

Overleden.

De kap.-kwartierm. op non-act. A. W. G. van Oudshoorn. De maj. L. A. C. M. van Ghisteltes Kock, van het 2de reg. infanterie.

CORRESPONDENTIE.

Overvloed van stof heeft de Redactie moeten doen besluiten eenige ingezonden artikelen voor het volgend Nummer te bewaren, hetwelk de geëerde inzenders haar voorzeker ten goede zullen houden, te weten:

- 1.) Bedenkingen tegen de projectie-organisatie der kavallerie, in de Proeve, enz. van den Majoor Van Looze Suis.
- 2.) Over de kleeding der kavallerie.
- 3.) Winter-werkzaamheden.

Ook van andere ingekomen stukken zal nader verslag worden gedaan.

VERBETERINGEN IN N°. 3.

Blz. 105, 2e kolom,	reg. 6 v. b. staat: E'Q'Q';	moet zijn: EE'Q'
" 107, 1e "	" 6 v. o. "	" slingerpunt van: moet zijn / slingerpunt is van
" 107, 2e "	" 17 v. o. "	" T ^o T ^o ; moet zijn: T ^o .
" 123, 2e "	" 4 " "	" hunner hooge jaren, lees: hunner jaren.
" 125, 1e "	" 18 " "	" moet dan wel onrustig worden, met name; lees: zou het hier nog onrustig worden, en met name;
" 125, 1e "	" 13 v. b. "	" alles wat eerstgemeld; lees: alles wat van eerstgemeld
" 126, 2e "	" 20 " "	" equivalent; lees: equivalent.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

De aanstaande maatregelen van bezuiniging. — Centralisatie. — Het programma van examen tot verkrijging van den officiersrang bij Infanterie en Kavallerie. — Titulatuur. — Aan de redactie van het *Handelsblad*. — Het Verslag van den Raad der tijdelijke Ministers aan Z. M. den Koning.

De gewijzigde Grondwet is afgekondigd, en het programma van den 15^{den} Mei zal thans ten uitvoer gelegd worden. Dat wij het grootste belang hebben bij de wijze waarop dit zal geschieden, is duidelijk. Uit dien hoofde vangen wij dan ook met gretigheid al de geruchten op, welke daarentrent in omloop zijn, en hoe weinig waarde wij overigens aan geruchten mogen hechten, zoo heeft evenwel het onderwerp waarover zij bijna eenstemmig handelden, ons tot nadenken gebracht.

Die geruchten liepen allen over nieuwe organisatiën van het leger.

Eene nieuwe leger-organisatie, die eenige tonnen gouds minder aan den lande zal kosten, is ongetwijfeld iets waardoor men den bijval der natie zal inoogsten. De volksvertegenwoordiging heeft verklaard, dat uit de herziening der Grondwet slechts teleurstelling kan voortvloeijen, dewijl zij geene aanleiding tot belangrijke bezuinigingen geeft; dit beweren zoo spoedig mogelijk te logenstraffen, met cijfers het

tegendeel te staven, en zodoende het vertrouwen op de nieuwe orde van zaken hoe eerder hoe liever te bevestigen, dit kan aanlokkelijk wezen en misschien door sommige omstandigheden dringend gevorderd worden; maar het belang der krijgsmagt vordert daarentegen iets anders. Het belang der krijgsmagt vordert hechte grondslagen, en het eischt dus ook orde en regel in den loop der werkzaamheden van bezuiniging. Slechts zodoende zal er iets duurzaam voor haar tot stand gebracht kunnen worden, en zal er eenmaal een einde kunnen komen aan al dat veranderen en wijzigen.

Er bestaan voldoende redenen om te gelooven dat men thans de uiterste grens der bezuiniging zal trachten te bereiken; misschien moeten wij ons voorbereiden om instellingen te zien geboren worden, die, gelijk wij in een vorig nummer zeiden, slechts dan goed kunnen zijn, wanneer men er bestendig zijne beste zorgen aan blijft besteden; zoo noodig, zullen wij er

die zorgen aan besteden; het geheele leger zal daartoe medewerken, wij zijn er van overtuigd; want het heil van het vaderland eischt het. Maar dan moeten die instellingen ook gesticht worden op grondslagen, waarop men — in gunstiger omstandigheden — kan voortbouwen, zonder dat het noodig zij, het geheel weder omver te werpen. Die grondslagen moeten toelaten het gebouw te verbeteren, te volmaken, ja zelfs eenigzins te versieren. Ook dit eischt het belang van het vaderland, want hier is het belang van vaderland en leger één. Stabiliteit behoort er in alle krijgsmatigheden te bestaan; zonder dit is er aan geene eenheid, is er aan geen vertrouwen tusschen de individus, is er aan geene vaste en goede reglementen en voorschriften, is er aan geen einde der centralisatie, is er zelfs aan geene voortdurende zuinigheid te denken.

Die stabiliteit moet thans gevestigd worden — thans of nooit. De hoofdzaken met hun onderling verband moeten voor eene reeks van jaren geregeld worden, en slechts in de onderdeelen mag gedurende dien tijd eene wijziging mogelijk zijn.

Zal men dit doel bereiken door de reidder maatregelen van bezuiniging te openen met eene organisatie? Wij gelooven het niet.

Die maatregelen worden uitgelokt door het belang der schatkist; om het belang der defensie bestaat alles wat tot onze krijgsmatigheden behoort; maar het belang der

bijzondere personen heeft ook zijne regten, die — worden zij goed begrepen — zeer naauw verwant zijn met de regten welke het belang van allen kan doen gelden.

Met het oog op die regten, meenen wij dat *de wet op de pensioenen* vooraf moet gaan aan alles wat men verder mogt noodig oordeelen. Immers, het zal van de meer of min gunstige bepalingen dier wet afhangen, of men ook de verhouding tusschen de rangen meer of min gunstig maken moet; het zal daarvan afhangen of men ommige rangen — bij name die van luit'.-kolonel — al of niet kan opheffen; het zal daarvan afhangen of men de dienstbezigheden van den officier meer of min drukkend kan maken.

Moet de tegenwoordige regeling der pensioenen blijven bestaan, dan verbiedt de menschelijkheid bijna, om ooit iemand als luitenant te pensionneren; doch is de som waarmede men gepensionneerd wordt, niet alleen het gevolg van den rang, maar ook van het getal jaren wat men boven het maximum, en vooral van dat wat men in eenen zelfden rang gediend heeft, dan blijft het welligt niet eens — gelijk thans — eene zedelijke verplichting om alles te doen wat mogelijk is, ten einde toch ieder officier als kapitein op pensioen te stellen. De aanstaande verhouding tusschen de rangen dient zich dus te schikken naar het aanstaande bedrag van het pensioen.

Moet men, gelijk thans, veertig lange

jaren blijven dienen, alvorens regt op het volle, maar altijd karige pensioen te hebben, dan zal het onmogelijk wezen om de luitenants en den officier in het algemeen, met vele dienstbezigheden te belasten; er zullen voor eene zekere hoeveelheid van dienstverrigtingen meer personen noodig zijn, want voor de oudsten kon de last te zwaar worden en daarvoor de uitvoering gebrekkig zijn.

De aanstaande verhouding tussehen de rangen, dient zich dus te schikken naar het getal jaren dat men in de dienst zal moeten doorbrengen.

Neemt men het aan als eene waarheid, dat niet ieder kapitein bataillons-chef worden, maar toch in zijne gewigtige betrekking aan den Staat hoogst belangrijke diensten kan bewijzen, dan zal het alweder van de wet op de pensioenen afhangen, in hoeverre men meer of minder keurig bij het benoemen van bataillons-kommandanten kan zijn. Eene hoogere bezoldiging der oudste kapiteins, ten koste van de jongste, leidt tot niets; dit leert de ondervinding dagelijks. Het regt en het menschelijk gevoel verzetten er zich tegen, om een officier, die onder de wapenen grijs werd, die vaak met wonden overdekt is, en die bovendien werkelijk op verdiensten kan bogen, in zijnen ouderdom, en als nog vele zorgen en verpligtingen op hem drukten, betrekkelijk, der behoefte prijs te geven, door zijne inkomsten, waardoor hij slechts tot

den middenstand behoorde, tot hun $\frac{1}{2}$, te reduceren. De billijkheid verzet er zich tegen, om den kapitein die twintig en meer jaren in dien rang diende, met dezelfde som te pensionneren, als hij die slechts twee jaren kapitein was en het overige van zijnen diensttijd in de rangen van luitenant of onderofficier doorbragt. Men tracht hen dus nog hoofdofficier te maken, op welke wijze dan ook, en dit alleen om den wille van het pensioen.

De vrije keuze der hoofdofficieren, een regt wat Z. M. de Koning zich voorbeheld, mag men als een maatregel beschouwen, die zijn doel niet bereikt heeft, dewijl men de bepalingen omtrent het pensionneren onveranderd liet.

Hieruit ziet men dus, dat de wet op de pensioenen niet alleen in verband staat met de verhouding tussehen den rang van kapitein en dien van bataillons-chef, maar dat zij ook invloed moet uitoefenen op de aanstaande *wet op de bevorderingen*.

Bij de groote sterkte welke onze infanterie-regimenten reeds hebben, en bij de uitbreiding welke aan die sterkte wellicht nog gegeven zal worden, zal men toestemmen, dat de betrekking van kolonel hoogstgewigtig en hoogstaanzienlijk wordt. Ieder kolonel zal in alle opzichten *een uitstekend man* behooren te zijn. Neemt men nu in aanmerking, dat men zich niet eens in zijne keuze behoeft te bedriegen, om iemand zelfs boven anderen tot bataillons-chef te benoemen, terwijl

men hem later als regiments- of liever als brigade-kommandant voorbij gaat; bedenkt men dat iemand een uitmuntend bataillons-chef kan wezen, zonder de vereischten te bezitten om aan het hoofd eener brigade te staan, dan zal men ook toestemmen, dat het getal der bataillons-chefs die daartoe nimmer geraken zullen, al grooter en grooter zal worden, en dat velen dier HH., gedurende eene reeks van jaren, in hunnen laatsten graad zullen dienen. Het hangt dus weder van de wet op de pensioenen af, of men bij de infanterie al dan niet twee soorten van bataillons-chefs — luitenant-kolonels en majoors — of men bij de andere wapens, tusschen de kapiteins en kolonels, een of twee graden moet hebben. Ook hier verzet de billijkheid er zich tegen, om den bataillons-chef, en bij andere wapens de plaatsvervangers van den kolonel, die eenen geruimen tijd in dien graad dienden, op gelijken voet te behandelen met hen, die slechts twee jaren die betrekking waarnamen. Over het afschaffen van den luitenant-kolonelsrang, die slechts een eenvoudige titel, eene verbetering van traktement, maar geen nieuwe graad is, kan men eerst dan beslissen, als de wet op de pensioenen is uitgevaardigd.

Het lang dienen in hunnen graad, moet aan iedereen, en dus ook aan de kolonels, en generaals voordeelen schenken. Maar voor zulk eenen aanzienlijken rang als

die van kolonel, mogen wij geen gunstige verhouding meer eischen tot de generaals, waarvan wij hopen dat voortaan slechts eene soort bij ons bestaan zal.

Wij meenen dus betoogd te hebben, dat de wet op de pensioenen aan al het overige moet voorafgaan. Geschiedt dit niet, dan zal eene nieuwe organisatie van het leger onmogelijk een gebouw kunnen zijn wat op hechte grondslagen rust, en wat men later kan verbeteren en uitbreiden, zonder het geheel uit zijn verband te rukken. Geschiedt dit niet, dan zal het menschelijk gevoel op verschillende wijzen tusschen beiden treden, om het bestuur in het nemen van doortastende bezuinigingsmaatregelen te hinderen. Geschiedt dit niet, dan kan het belang der bijzondere personen, *meer dan noodig is*, aan de bestaande crisis worden ten offer gebracht, waardoor moedeloosheid, ja onwil ontstaan kan, zoodat men er niet op zal behoeven te rekenen, dat ieder zijne bestezorgen zal besteden aan de instellingen die geboren zullen worden. En leert de ondervinding dan niet, dat het welslagen onzer pogingen in een noodzakelijk verband staat met de medewerking die wij zelfs van de zijde onzer minderen genieten?

Men zal ontwaard hebben dat wij, sprekende over de pensioenen, meer aan eene verhooging van uitgaven dan aan bezuiniging dachten, maar dat is onzes inziens onvermijdelijk.

Wij willen niet dat men met de eene

hand zal uitgeven, wat men met de andere bespaard heeft, maar wil men onze legerinrigtingen vereenvoudigen, wil men alles wat slechts naar weelde zweemt, opheffen, wil men de vooruitzichten der personen beperken binnen eenen kring, waar gedurende de activiteit slechts een matige welstand te vinden is, dan behooren die personen ook voor eene onbekommerde grijsheid gewaarborgd te zijn, en dan behooren de autoriteiten zich ook voor te bereiden, om zonder vrees van onmensselijkheden te moeten plegen, tot die vereenvoudiging te kunnen overgaan.

Eerst dus zoo mogelijk eene gunstige wet, maar in ieder geval eene wet op de pensioenen, en dan eene organisatie.

In het belang der personen bevelen wij bij die organisatie het in acht nemen der volgende regelen aan, die wij reeds vroeger nederschreven :

« Met hoe weinig hooggegradueerden en met hoe weinig officieren van de laagste rangen kan men volstaan ; hoeveel kapiteins kan men zonder overdrijven aanstellen? »

« Over hoe weinig schijven kan, naar boven gerekend, de dienst loopen, zonder dat het algemeen belang er onder lijdt ; hoeveel kan men van de luitenants vorderen, zonder hen onder den last te doen bezwijken? »

« Welke betrekkingen zijn er die de gunstige verhouding tusschen de rangen verbreken, en die men zonder nadeel voor de dienst, met anderen kan vereenigen. »

Het stelsel van centralisatie waaronder wij leven, is schadelijk voor de dienst en in strijd met vele pogingen tot bezuiniging. Wij hopen dus dat het zal opgeheven worden, en dat men bij eene organisatie zal letten op de voordeelen welke daaruit kunnen voortspruiten.

De omslagtige administratie, de vele schrijverijen voor het personeel, verzetten zich tegen het afschaffen van sommige betrekkingen, en dus ook tegen eenige misschien belangrijke bezuinigingen. Wij hopen derhalve dat men er aan zal denken om hierin verandering te brengen, en van die verandering partij te trekken bij eene nieuwe organisatie.

Mogt men het voornemen hebben om bij eene betere wet op de militie, gebruik te maken van de gelegenheid die zij kan aanbieden, om in vreedstijd minder sterke kaders te onderhouden, dan hopen wij dat de aanstaande organisatie dit zal toelaten, en dat er, om dit denkbeeld in praktijk te brengen, geene fundamentele veranderingen zullen noodig zijn.

Eene nieuwe wet op de militie en op de recruterij in haren geheelen omvang, diende eigenlijk even goed als die op de pensioenen aan iedere organisatie vooraf te gaan ; maar dit als eene onvermijdelijke noodzakelijkheid te stellen, zou vermoedelijk tot geene uitkomst leiden.

Onze overige inzichten over de taktische en administratieve zamenstelling der korpsen en over organisatiën in het algemeen,

hebben wij bij verschillende gelegenheden opengelegd, of althans van onze meening daaromtrent doen blijken. Naar die inzigten en die meening verwijzen wij, zonder ze hier als de eenige ware aan te prijzen; bovendien wilden wij hoofdzakelijk spreken over die bedenkingen welke bij *het leggen der grondslagen* moeten in aanmerking genomen worden.

Wanneer het werk der organisatie is geëindigd, behoort de wet op het bevorderen, het op non-activiteit stellen en het ontslaan der officieren, haar beslag te krijgen; want eerst dan zal er beoordeeld kunnen worden, welke regten men aan de ancienniteit moet toekennen, welk gedeelte men bij keuze zal dienen te benoemen, hoe die keuze zal geschieden, of er ook voorwaarden te stellen zijn, waaronder men eene bevordering bij keuze, als een regt voor den gekozene zal kunnen aanmerken, enz., enz.

Immers is de verhouding tusschen de kapiteins en luitenants gunstig, dan zal men misschien geene en althans minder kapiteins bij keuze behoeven aan te stellen, dan in het omgekeerde geval. Is de verhouding tusschen de hoofd-officieren en kapiteins voordeelig, dan zal men veilig eenig meer regt aan de ancienniteit kunnen toekennen dan thans; grijpt het tegendeel plaats, maar is het lot van eerbiedwaardige oude kapiteins door de pensioenwet verzekerd, dan zal men tot eene ruimere bevordering bij keuze moeten overgaan, enz.

Is er bij de nieuwe organisatie op de voordeelen gelet die het opheffen van alle overdrevene centralisatie kan verschaffen, heeft ieder daardoor eenen, wel is waar verantwoordelijken, maar toch meer zelfstandigen werkkring gekregen, dan zal het ook gemakkelijker vallen een ieder naar waarde te schatten. De publieke opinie zal de verdienstelijken als het ware met den vinger aanwijzen, en het onderzoek naar bekwaamheden, wat de toekomstige wet zal moeten vaststellen, dient zich derhalve daarna te schikken.

Wij spraken ook van het op non-activiteit stellen, en wel omdat de bepalingen daaromtrent, zoo goed als die aangaande het ontslaan der officieren, eigenaardig in deze wet te huis behooren. Betreffende de non-activiteit, zal de wet misschien niet veel kunnen of mogen regelen, maar zij zal althans moeten zeggen, wat non-activiteit is en welk tractement daarmede gepaard gaat. Dit is noodzakelijk van het oogenblik dat de Grondwet zegt: militairen die het lidmaatschap van een der beide Kamers (der Staten-Generaal) aannemen, zijn gedurende dat lidmaatschap, van regtswege op non-activiteit.

Na in het bovenstaande de volgorde geschetst te hebben, die wij hopen dat zal worden in acht genomen, bij de aanstaande maatregelen van bezuiniging, zoo-wel als bij het daarstellen der wetten die een uitvloeisel moeten zijn van onze nieuwe Constitutie, zullen wij nog eenige opmer-

kingen nederschrijven omtrent onze militaire etablissementen.

Zooveel is zeker, dat de regelen eener gezonde staatshuishoudkunde, regelen die tegenwoordig alom erkend en gehuldigd worden, zich verzetten tegen het beweren, dat de Staat ooit met voordeel eenige industrie kan uitoefenen. Door het niet opheffen van elke fabriek derhalve, wier fabricaat men in voldoende hoedanigheid door aanbesteding kan bekomen, maakt men zich schuldig aan eene ergerlijke verspilling.

Door verder die fabrieken, welke noodzakelijk moeten behouden worden, niet te vereenigen met soortgelijke voor de marine, zondigt men tegen het programma van 15 Mei, wat bezuiniging wil door *vereenvoudiging*.

Wij houden dergelijke maatregelen voor mogelijk, en wij zullen eerst dan overtuigd zijn, wanneer de onmogelijkheid door het advies van een bevoegd Comité beslissend bewezen is.

Ook ten opzichte der zoo algemeen gewenschte Comité's, zou men in deze oogenblikken kunnen uitroepen — nu of nooit. Zonder Comité's is er aan geene stabiliteit te denken, want slechts dáardoor wordt ieder minister gebonden aan het werk van zijnen voorganger. Comité's zijn waarborgen voor het leger, waarborgen voor de natie, en waarborgen voor een ministerie dat aan de natie verantwoording schuldig is. Comité's zijn slechts hinder-

palen voor den willekeur, maar zij schenken licht en kracht aan hen, die op grond van ervaring en wetenschap handelen wil; zij schenken kracht en zelfvertrouwen, vooral wanneer het ernstige maatregelen geldt, waarop men niet terug kan komen, en waarvan het al of niet juiste dikwerf slechts in eene late toekomst door de ondervinding boven alle bedenking kan verheven worden. Waarom zou men derhalve op zoovele gewichtige vraagstukken, als er thans in overweging moeten genomen worden, niet door Comité's doen adviseren. Wordt dit alles zonder Comité's ten einde gebracht, dan moeten wij de hoop op die instelling voor lang, wellicht voor goed, opgeven.

Tot nog toe evenwel hebben wij redenen, hebben wij regt om te hopen dat er Comité's zullen verrijzen, die adviseren zullen, zelfs over de landsdefensie in den uitgestrektsten zin van het woord; die onderzoeken zullen wat wij van al onze kostbare vestingen en forten dienen te behouden of te laten varen, en wij ontleenen dit regt aan algemeen bekende antecedenten.

Zeker berust onder den regeringsvorm dien wij ingetreden zijn, de verantwoordelijkheid voor zulk eene gewichtige zaak, als de lands-defensie in al haren omvang, niet bij den Minister van Oorlog alleen; het geheele ministerie deelt noodwendig in die verantwoordelijkheid, terwijl de Grondwet nog bovendien aan den Koning

in persoon het oppergezag over de legers en vlooten, benevens de zorg voor eene toereikende land- en zeemagt heeft opgedragen.

Toen het gewigtige werk der Grondwetsherziening zou aangevangen worden, riep het Geëerbiedigde Hoofd van den Staat een adviserend ligchaam bij elkaër; dit deed Hij toen het de regeling onzer regten en vrijheden gold; zal Hij dan minder doen als er van hunne verdediging sprake is. Des Konings gezindheden zijn boven allen twijfel verheven. En het ministerie? — Was niet de president van den minister-raad; was niet de Minister van Binnenlandsche Zaken lid van dat adviserend ligchaam; was het niet hun pligt geweest om voor dit lidmaatschap te bedanken, wanneer het te hulp roepen van dergelijke *corpora* hunne goedkeuring niet wegdroeg; heeft ooit een der overige ministers zich anders dan gunstig over dien maatregel uitgelaten; heeft niet de Minister van Oorlog in minder belangrijke aangelegenheden getoond, in aangelegenheden zelfs, waar hij in alle opzigten bevoegd was te beslissen, dat hij aan het advijs van eene Commissie waarde hechte? En hebben wij, na zulke antecedenten, geen regt om te hopen; mogen wij zelfs, na dit alles, niet van de consequentie der ministers verwachten, dat ons eene instelling geworden, waarnaar men zoo algemeen verlangt, en waarvoor reeds zoo vele bekwame pennen geijverd hebben?

Wij hopen dus nog, maar wij herhalen het — nu of nooit!

In den loop der voorgaande beschouwingen hebben wij eenige malen gewag gemaakt van den invloed dien het al of niet weren eener overdrevene centralisatie op eene nieuwe zamenstelling van het leger zou kunnen hebben; het komt ons niet ongepast voor dit nader toe te lichten.

Door de centralisatie worden de bezigheden in één punt vereenigd; behalve al het andere kwaad wat daarin gelegen is, heeft zulks ook nog ten gevolge, dat er op dit eene punt meer, en zeer veel, handen noodig zijn, om den arbeid te verrigten, terwijl er op andere punten personen gevonden worden die weinig of niets uitvoeren. Wil of kan men derhalve hierin niets veranderen, dan is er o. a. ook op de kosten van het departement van oorlog weinig te besparen.

Wil men nu al de nadeelen der tegenwoordige centralisatie behouden, dan zijn er slechts regimenten, of zoo men wil brigaden, maar in ieder geval slechts groote administratieve eenheden noodig, en elke andere indeeling van het leger kan gemist worden; daartoe zal men den band der centralisatie slechts weinig nauwer behoeven toe te halea. Wij verwijzen echter naar hetgeen wij omtrent die nadeelen in N°. 1 van dezen jaargang hebben gezegd.

Wil men dit alles vermijden of doen

ophouden, dan is er ook in vreedstijd eene indeeling in divisiën noodig, eene vereeniging van twee of meer brigaden, regimenten of groote administratieve eenheden onder een hoofd, wat met genoegzame magt bekleed is om een aantal zaken af te doen.

Moet in de regimenten alles gecentraliseerd blijven, gelijk het thans is, dan zal men moeilijk meer bataillons tot een regiment of brigade kunnen vereenigen; want de chef zou, of onder den last der bezigheden moeten bezwijken, of er zou eene hoogstnadeelige regering *en sous-ordre* ontstaan, die buiten den chef, maar toch in diens naam handelde.

Geeft men echter aan de bataillons-chefs meer zelfstandigheid, geeft men hun de bevoegdheid, om bijv. korporaals aan te stellen, om over alle disciplinaire straffen te beslissen, kleine verloven te geven, enz., enz., dan zal men veilig meer bataillons kunnen vereenigen, zoodat men in het leger niets dan bataillons, brigaden en divisiën zal behoeven daar te stellen; eene indeeling die wij zeer toegedaan zijn.

Hoezeer het ons tegen de borst zou stuiten om alles te zien omverwerpen en weder van nieuws opbouwen, zoo vinden wij er echter geen bezwaar in, om meer bataillons dan thans, onder een hoofd te vereenigen. Bij de sterkte die de regimenten nu reeds hebben, kan men die korpsen reeds lang niet meer als *familles* aanmerken. Tusschen onderdeelen die elkaër zelden of nooit zien, kan geenszins

de hartelijke band bestaan die op dezen naam aanspraak geeft. Het bataillon is de familie geworden, dáár heeft het *esprit de corps*, de innige kameraadschap en het onderling vertrouwen zich hoofdzakelijk geconcentreerd; in het bataillon voornamelijk heerscht die eenheid welke het gevolg is van een lang zamenzijn, en van de kennis die men draagt van elkaers karakter en bekwaamheden. Alle overige eenheid wordt door reglementen bepaald, of op het exercitieveld, maar vooral tegenover den vijand verkregen. Het personeel van een en hetzelfde bataillon is bestemd om lief en leed met elkaër te deelen; dit personeel derhalve zoomin mogelijk te veranderen, en zooveel doenlijk bijeen te laten, is in ons oog de hoofdzaak. Vier bataillons vormen een sterk, een te sterk regiment, maar eene zwakke brigade; kon men derhalve, door meer zelfstandigheid aan de bataillons-chefs te geven, eene inrigting verkrijgen, waardoor de regimenten vervielen, en waardoor men degelijke brigaden verkreeg, die tevens groote administratieve eenheden waren, dan zouden wij het wenschelijk achten, wanneer men daartoe overging; vooral wanneer deze verandering eenige stabiliteit voor de toekomst beloofde, hetgeen wij van het tegenwoordige zamenstel in geen geval verwachten.

Het al of niet wijzigen der centralisatie heeft weinig invloed op het vereenigen van kompagnien tot bataillons, of bij de artillerie tot regimenten, of wel van es-

kadrons tot regimenten bij de kavallerie; het opheffen eener overdrevene centralisatie, is echter dáár, zoowel als overal, nuttig.

Bij gelegenheid van het onlangs gehouden officiers-examen voor het wapen der infanterie, trok het daarvoor bestemde programma op nieuw onze aandacht. Het kwam ons voor, dat eene herziening van dit stuk in vele opzichten wenschelijk ware, dewijl het meer een programma voor eenen leer-cursus met aspirant 2^e luitenants, dan wel een leiddraad bij het houden van examina is. Doch ook als zoodanig is het niet meer in overeenstemming met datgene wat men tegenwoordig van den officiersstand mag eischen. Vooral met het lichtere examen — voor onderofficieren die lang gediend hebben, enz. — is dit waarheid. Zoo iets een examen te willen noemen, grenst aan bespotting, daar men toch in de laatste jaren van ieder onderofficier geëischt heeft dat hij juist het hier voorgeschrevene zou weten. Wij zouden daarom niet wenschen dat het bedoelde lichtere examen ophield een licht examen te zijn, maar het moet den aspirant toch noodzaken zich in zijne wetenschappelijke vorming iets hooger te verheffen, dan hij tot nog toe stond.

Over het algemeen wordt er noch in het examen N°. 1, noch in N°. 2 (het lichtere) een woord gesproken over de kennis van

taktiek die den aspirant zal moeten bezitten; evenmin leest men er iets over het versterken van bepaalde terreinvoorwerpen of gedeelten, zooals: huizen, hoeven, bosschen, enz. Hetgeen er van de geschiedenis gevraagd zal worden, leert men op iedere dorpsschool, en met de aardrijkskunde, vooral met die van Europa, is het even jammerlijk gesteld.

Zal het beoefenen der beide laatste wetenschappen in het leger vruchten dragen, dan moet het daaromtrent te houden examen een' geheel eigenaardige en zuiver militaire rigting nemen. Het is ons bijv. vrij onverschillig of WILLEM BEUKELSZ. van *Bierliet* al dan niet de uitvinder was van het haring-kaken; daarentegen is het voor ons van belang om de *oorzaken en gevolgen* der gebeurtenissen te kennen, voor zoover zij invloed gehad hebben op het krijgswezen in zijne geheele uitgestrektheid, en op de wijze van oorlogvoeren. In de aardrijkskunde ligt er ons weinig aan gelegen, dat de Oostzee barnsteen oplevert, en dat Ithaka nog even rotsachtig is als ten tijde van ULYSSES; maar wij moeten weten door welke voorname bergketens met hare zijtakken het vaste land in groote hellende vlakken verdeeld wordt; wij moeten de rivieren kennen die langs die hellingen afstroomen; hare breedte, diepte en snelheid, de hoofdwegen die daarover, en van het eene land naar het andere leiden, de punten of knopen waar die onderscheidene voorname

land- en waterwegen elkander kruisen of ontmoeten, de vestingen die daar gelegen zijn, in één woord, alles wat uit het gebied der aardrijkskunde nuttig kan wezen bij het bestuderen der krijgsgeschiedenis en bij het voeren van den oorlog.

Aangaande de taal zegt het programma, dat de aspirant zal bezitten: «eene genoegzame kennis der Nederduitsche taal, om zich in dezelve *verstaanbaar uit te drukken*, het kommando goed te voeren, de instructie der manschappen wel te leiden en de noodige verklaringen te kunnen geven, orders over te brengen, en deze zonder *zinstorende fouten* te schrijven.» Men ziet dat hier noch van grammaticale gronden, noch van stijl gesproken wordt; trouwens de steller van het programma, had geen regt om in dit opzigt lastig te zijn.

Men moge zich nu met zóó weinig te vreden gesteld hebben tijdens onze vereeniging met België, of liever ten gevalle der Belgen, thans echter kan men billijkerwijze meer vorderen. Stijl en taal laten bij ons, in dienst-correspondentiën en rapporten, nog veel te wenschen over, en het is meer dan noodzakelijk dat men hierop eindelijk zijne aandacht vestige; de geschiktheid om zich goed, of althans duidelijk in zijne moedertaal uit te drukken, benevens eenige kennis van de grammaticale gronden dier taal, zijn bekwaamheden, die men veilig tot voorwaarden mag stellen om voor goed opgenomen te worden in den officiersstand, waar duidelijk-

heid en juistheid in alles wat er geschreven wordt, een voornaam vereischte is.

Dragen fouten in stijl en taal er toe bij, om onze dienstcorrespondentiën onduidelijk en langwijlig te maken, niet minder geschiedt dit door de lastige en vervelende titulatuur die wij nog altijd in acht nemen. Hoe kort en bondig zou men niet kunnen wezen, wanneer het Ministerie van Oorlog bijv. goedvond te bepalen, dat men Nederduitsch, en niets dan Nederduitsch zou schrijven, met weglating derhalve van alle Hoog en niet Hoog EdGestr^o., Excellentien, enz., behalve misschien voor eenmaal in den aanhef van den brief of het rapport. Waarom zou men niet schrijven *gij* en *u*, of *hij* en *hem*, als de regelen der taal het zoo vorderen? Men kan immers zeer eerbiedig zijn, en toch zeggen *gij hebt* mij bevolen, in plaats van *Uwe Excellentie heeft* mij bevolen, of: ik heb *hem* gemeld, in plaats van ik heb *aan bovenbedoelde Zijne Excellentie* gemeld, en dergelijken onzin meer.

In het *Handelsblad* van den 2^{den} November, zagen wij dat de redactie een ingezonden stuk afwees, dewijl er in aangedrongen werd op het daarstellen van adviserende Commissiën of Comité's, toe te voegen aan den Minister van Oorlog.

Wij laten natuurlijk de waarde van dit

ingezonden stuk geheel buiten rekening, maar met leedwezen merkten wij uit dit een en ander op, dat het *Handelsblad* niet genegen is om mede te werken tot het verkrijgen der zoo hoogstnuttige instelling waarover hier sprake was. De redactie van het *Handelsblad* beschouwt adviseerende lichamen belemmerend voor de uitvoerende magt. Dit zou waar kunnen zijn, wanneer die lichamen altijd en over alles moesten geraadpleegd worden, maar het is onjuist wanneer hun advies slechts ingeroepen wordt over fundamentele veranderingen en bij het beslissen van gewigtige vraagstukken. Wij kunnen het *Handelsblad* verzekeren, dat de geheele militaire pers naar die inrigting streeft, en dat wij ons niet herinneren in de laatste jaren iets gelezen te hebben wat zich daartegen verklaarde.

Wij weten niet of de redactie van het *Handelsblad* ons wel even naauwgezet leest, als wij dit hare Courant doen, en uit dien hoofde roepen wij de welwillendheid onzer Amsterdamsche lezers in, om deze regelen zoo mogelijk ter harer kennis te brengen.

HET VERSLAG VAN DEN RAAD DER TIJDELIJKE
MINISTERS AAN Z. M. DEN KONING.

Onze verschillende beschouwingen waren geschreven en naar de pers verzonden, eer wij bekend werden met het in

de *Staats-Courant* van den 17^{den} November vervatte *Verslag van den raad der tijdelijke ministers aan Z. M. den Koning*. Het lezen van dit Verslag gaf ons echter geene aanleiding om iets in die beschouwingen te veranderen; de wenschen die wij daar ter nederschreven, wachten nog altijd op hunne vervulling, en nog in deze oogenblikken is het niet te laat om ze bekend te maken. Zeker zijn er in dit Verslag maatregelen beloofd, waarop reeds lang gehoopt is, maar over het algemeen worden in dit staatsstuk de militaire zaken zoodanig in groote trekken behandeld, en drukt het zich — met uitzondering der cijfers — zoo onbepaald uit, dat men nagenoeg in het blinde zou rondtasten, wanneer men redeneringen ging bouwen op hetgeen wat daarin vermeld is.

Ten opzichte der weinige punten waarover iets stelligs te zeggen valt, zullen wij hier onze denkbeelden beknopt mededeelen.

Met genoegen vernamen wij dat de Regering het voornemen heeft om een aantal overbodige vestingen en versterkingen te doen slechten. Bepaaldelijk worden daartoe voorgedragen die aan den IJssel; en dit denkbeeld juichen wij van harte toe. Zoo lang toch als er geene mogelijkheid bestaat om meer water op die rivier te brengen, zijn zij ware lastposten voor den Staat. Het verkoopen evenwel der gronden waarop die vestingen gelegen zijn, moge een radicaal middel wezen om ook

voor het vervolg iedere uitgave ten dienste er van te beletten; het kan echter, naar onze wijze van zien, slechts dan in praktijk gebragt worden, wanneer er geene waarschijnlijkheid bestaat, dat, zelfs in eene verwijderde toekomst, de waterstand op de rivier den IJssel zich kan verbeteren. Gronden die thans weinig zullen opbrengen, zouden met schatten betaald moeten worden, wanneer zij eenige jaren in de handen van nijverheid en landbouw zijn geweest.

Het Verslag zegt verder: « dat voorts zal worden onderzocht, en daarop het oordeel van alle deskundigen, als op een nationaal vraagpunt, zal worden ingeroepen, in hoeverre, in verband tot het straks bedoelde hoofdstelsel van verdediging, andere vestingen zouden kunnen worden geslecht. »

Wij hadden liever gelezen dat op dit alles het oordeel van *eenige deskundigen*, dat is van eene Commissie zou worden ingeroepen. Slechts dit, en geenszins het hooren van allen, leidt tot een bepaald advies. En hoe wil men dit nationale vraagpunt doen behandelen? Zullen de ministers hunne plans meer uitvoerig bekend maken, en wil men door middel van de drukpers de opinie van het publiek vernemen? maar er is in de laatste jaren toch waarlijk genoeg over dit onderwerp geschreven. Of zal ieder die er zich sterk genoeg toe gevoelt, het regt hebben om daarover eene memorie in te dienen, ge-

lijk dit in der tijd met de reglementen is geschied? Toen echter heeft die maatregel slechts stapels papier gebaard en niets anders; wij vreezen dat het er thans eveneens mede gelegen zou zijn. Bovendien zijn betrekkelijk slechts weinigen in den lande bevoegd, om eene stem uit te brengen bij de oplossing van dit gewigtige vraagstuk. Het raadplegen van bestaande memoriën, het bestuderen van goede kaarten, zegt soms nog zeer weinig, wanneer het niet gepaard gaat met plaatselijk onderzoek; en hoevelen zijn er die in verschillende seizoenen, met eenen geoefenden en nauwlettenden blik, al de punten en positiën bezocht hebben waarover thans oordeel zal geveld worden? — Gewis hun getal kan niet groot zijn, en het geldt hier niet alleen de strategische waarde dier punten, maar vooral ook de vraag, of hunne ligging eene zoo krachtige defensie toelaat als men regt heeft daarvan te verwachten.

Hetgeen wij verder in het Verslag lezen, is het supprimeren van twee depôt-kompagniën bij de infanterie. Dat hier bedoeld wordt twee kompagniën per regiment, blijkt uit het cijfer dat als bezuiniging achter de zinsnede is uitgetrokken. Er zullen dus zestien kompagniën, of ongeveer het noodige kader voor vier bataljons gesupprimeerd worden. Wanneer de maatregel zich daarbij bepaalt, dan zouden wij hem betreurenswaardig noemen. De sterkte onzer landmagt op voet van

oorlog, bedraagt circa 60,000 man, waarvan er nagenoeg 40,000 aan de infanterie toevallen, en deze zullen dan in slechts 56 bataillons moeten ingedeeld worden; wij kunnen het niet gelooven, en zullen dus ook niet oordeelen, maar veeleer hopen, dat men beginselen, als in onze verschillende beschouwingen zijn voorgesteld, zal in toepassing brengen, waarmede men even goed tot hetzelfde cijfer van bezuiniging kan geraken.

Het wapen der kavallerie zal met een regiment worden verminderd; als de maatregel zich niet verder uitstrekt, dan beklagen wij het wapen, en beklagen dan wij vooral de officieren der kavallerie; want het oprigten van Maréchaussée's kan hunne toekomst niet redden.

Dat onze veld-artillerie zal verminderd worden, is iets wat wij niet verwacht hadden, en wat wij hopen dat nog in ernstige overweging zal genomen worden.

De aanstaande vereenvoudiging der administratie, de vermindering der centralisatie en de beperking der comptabiliteits-schifturen, is iets dat wij met welgevallen vernamen; uit het Verslag kunnen wij echter niet opmaken welke betrekkingen daardoor overbodig worden, en wat men derhalve ter bezuiniging kan verminderen, zonder de staven of kaders te verzwakken. De uitgetrokken som van een tiende op de onderscheidene staven, militaire administratie, enz., bevredigt ons zeer weinig, en komt ons uiterst gering voor.

Over al de overige posten van bezuiniging op de begrooting van oorlog, moeten wij het stilzwijgen bewaren, daar zij zich bepalen tot eene opgave van cijfers. Het verslag is evenwel blijkbaar openbaar gemaakt, met het doel om er het gevoelen van het publiek over te vernemen, en uit dien hoofde is het te bejammeren, dat het zich niet duidelijker verklaart over de plannen der regering; zoo als het nu is ingerigt, zal men althans over de militaire zaken niet veel wisseling van denkbeelden uitlokken. Wij stemmen gaarne toe, dat er eenige zeer goede beginselen in zijn opgenomen; maar gelijk het daar ligt, zouden wij tot de gevolgtrekking komen, dat wij geene reorganisatie, maar slechts eene inkrimping van het bestaande te wachten hebben, en dit kan geenszins tot de stabiliteit leiden die in het Verslag beloofd wordt. Door eene eenvoudige inkrimping blijft het duistere en drukkende lot van het grootste gedeelte der bijzondere personen onveranderd, door inkrimping worden onze militaire instellingen, waaraan reeds kapitale gebreken kleven, nog bovendien verminkt; en dus is inkrimping van het bestaande, ook niet het middel om tot die duurzaamheid te geraken, waaraan alles, wat tot het leger, en vooral tot het Nederlandsche leger behoort, zulk eene dringende behoefte heeft.

W^t.

MILITAIRE GEZONDHEIDS-LEER.

I.

GESCHIEDKUNDIG OVERZIGT EN INLEIDING.

(INGEZONDEN.)

Onder de verschillende takken van kennis, is welligt de gezondheidsleer, in hare betrekking tot den militairen stand, een der laatsten die in een wetenschappelijk kleed zijn gehuld geworden. Niettegenstaande dit, werden hare regelen reeds vroegtijdig toegepast, daar toch de veldheeren en legerhoofden van vroeger' en later' tijd, welke het gelukken hunner ondernemingen, voor een gedeelte van het fysiek en moreel overwigt hunner legers verwachteden, zich altijd hebben bevestigd om in hun onderhoud en verdere verzorging op eene doelmatige wijze te voorzien. Zij hadden de overtuiging, dat men bij eene behoorlijke ligchaamsontwikkeling het beste in staat zou wezen om de vermoeijenissen te torschen die aan den krijg verbonden zijn; en dat men een leger dan eerst geducht mag noemen, wanneer het aan al het schadelijke wat het omgeeft, weêrstand kan bieden of het geweld er van trotseren kan.

Naarmate men evenwel het samenstel des menschelijken ligchaams beter heeft leeren kennen, en kunsten en wetenschappen zich heeft zien uitbreiden, zijn ook de

voorschriften en verordeningen volmaakter geworden welke hiertoe moesten zamenwerken. Wij moeten echter, ter eere der oude veldheeren en legerhoofden, erkennen, dat zij, bij gemis van de noodige kennis van 's menschen bouw, door ondervinding en gezond verstand, het zoover hebben weten te brengen, dat zij gezondheidsregelen voor hunne onderhoorigen vermogten vast te stellen, die nog altijd der beoefening waardig zijn, of ons althans tot nuttige leering kunnen verstrekken.

Onder deze is er welligt niet een die op onze bewondering meer aanspraak heeft dan de wetgever des Joodschen volks. MOZES had gedurende zijn verblijf aan het Egyptische hof, eene schoone gelegenheid ter voorbereiding gehad. Immers, het valt niet te ontkennen dat dit wonderlijke volk der oudheid vele bouwstoffen had verzameld, waarvan een zoo hooggeplaatst persoon, met een allesomvattend genie, kon gebruik maken, om ze, getoetst aan eene veeljarige ondervinding, zoodanig ten nutte der zijnen te regelen en te schikken, als ze thans nog in de gewijde geschiedboeken vermeld staan. Ofschoon er geene

bewijzen voorhanden zijn dat de Egyptenaren deze regelen in dezelfde uitgestrektheid hebben toegepast als dit bij het Joodsche volk geschiedde, zoo mag men er evenwel niet aan twijfelen, of in hunne gewijde plaatsen en tempels zijn die bouwstoffen toch voorhanden geweest, welke wij door MOZES met zooveel juistheid vinden vereenigd. Het is te vermoeden dat het geheimzinnige, hetwelk al hunne handelingen omgaf, ook als een sluier over hunne Hygiënische voorschriften lag uitgespreid.

De groote Joodsche wetgever begreep dit anders, en door het openbaar maken zijner gezondheidsregelen, heeft hij de wereld grootelijks aan zich verplicht. Het zou ons te ver leiden, als wij al de voorschriften en verordeningen wilden opsommen, welke hij in het algemeen ter onderhouding der gezondheid heeft gegeven; het zij genoeg dat ze in de boeken, naar hem genoemd, voor ons zijn bewaard gebleven, en door zijne volgelingen nog getrouwelijk worden nageleefd.

Even als Egypte en Palestina door hunne wetgevingen, op gezondheidsregelen gebouwd, zich inwendige kracht en sterkte zochten te verschaffen, evenzoo bevljigde zich Griekenland, en later Rome, om door de behoorlijke ontwikkeling van de fysieke krachten hunner burgers, den Staat onverwinnelijke legers te schenken, en met bewondering aanschouwen wij hunne reuzendaden, alleen door een goed geoefend en gehard ligchaam te volbrengen.

En niet alleen deze, maar ook andere volkeren der oudheid, zien wij, door middel van gepaste wetten en bepalingen, naar hetzelfde doel streven en den Staat gezonde burgers en krijgslieden verschaffen.

In Indië, waar het gebruik van vleeschspijzen onder een brandenden hemel naideelig is, werd het eten van dieren bij de wet verboden, en men gelastte het volk zich met groenten, vruchten en melk te voeden, waarbij eenige bepalingen omtrent de reiniging des ligchaams en het baden werden gevoegd.

Bij de Persen werden de wetten der gezondheidsleer eveneens met die van de godsdienst vereenigd, en zodoende vormden men zich een gezond en sterk volk. De kinderen waren van 't oogenblik hunner geboorte het eigendom van den Staat, en deze was met hunne opvoeding belast. Onder het toezigt van daartoe aangestelde personen, werden zij gewend honger en dorst te verduren, en op het verschil der jaargetijden geen acht te slaan. Water was hun gewone drank, en brood met eenige kruiden hun dagelijksch voedsel. Zij aten eenmaal daags. Het hoofd dekten zij nooit, en zij sliepen in de open' lucht. Hunne gewone bezigheden op meer bezadigden leeftijd waren de jagt en het handteren der wapenen.

De wetgeving van LYCURGUS kan men nagenoeg als eene verzameling van Hygiënische voorschriften aanmerken; bij hem stond ligchaamsontwikkeling op den voor-

grond, en zoo Sparta slechts fiere en krachtvolle burgers had, in staat om altijd te strijden en de vermoeijenissen van den krijg te verduren, dan achtte hij het vaderland gelukkig. Van daar dat de wet gebood om zwakke en teedere kinderen ter dood te brengen, hetgeen gelukkig weinig voorviel, aangezien de meisjes, door het deelen in den arbeid der jongelingen, hare krachten tot aan het huwelijk zoodanig ontwikkelden, dat zij doorgaans gelukkige moeders werden. Ook hier belastte zich de Staat van het oogenblik der geboorte af, met de opvoeding der jeugd. Reeds in hunne eerste kindscheid werd zij aan pijn, honger, dorst en de guurheid der jaargetijden gewend. Kunsten welke den moed konden ontzenuwen, werden uit Sparta gebannen, doch, steeds aangedreven door dorst naar verovering, zouden de Spartanen ook den tijd niet hebben kunnen vinden, om het genot er van te smaken of haren heilzamen invloed te waarden. De worstelkunst stond bij de Grieken in groot aanzien, en men dacht er zelfs regelen voor uit, om met behulp daarvan, de krachten des ligchaams kunstmatig en beter te ontwikkelen.

De Romeinen hebben door alle tijden heen bewezen dat in eene behoorlijke ontwikkeling des ligchaams, de grootste kracht van den Staat gelegen was. Hunne gezondheidsregelen, voor het grootste gedeelte aan de Grieken ontleend, moesten tot die ontwik-

keling medewerken, doch zij verstonden tevens de kunst om, door weinig van het ligchaam te vergen, veel met hetzelfde te doen. De Romeinen waren bij hunne opkomst en gedurende hunne gemeenebestregering zeer matig, en door deze matigheid de veroveraars der wereld geworden.

Toen deze deugd hen niet meer versierde, waren zij die geduchte strijders niet meer, en zoo zien wij langzamerhand dat het eerste volk der oudheid, door weelde en overvloed ontzenuwd, voor wilde en woeste horden moest onderdoen. Krijgskundige wetenschap mogt de operatiën hunner legers besturen, de kracht ontbrak om het zwaard met moed aan te grijpen; hun moreel overwigt moest voor de fysieke krachten der barbaren wijken.

Hetgeen de oude wetgevers en legerhoofden tot welzijn hunner onderhoorigen in praktijk bragten, werd later door den vader der geneeskunde in afzonderlijke schriften verzameld, en aan hem komt de eer toe van de grondslagen dezer wetenschap gelegd te hebben. Het is hier de plaats niet om de geneeskundige verdiensten van HIPPOCRATES en zijne navolgers te vermelden; het zij genoeg gezegd, dat hij, met zoo vele anderen, ten deze inderdaad zeer hooge verdiensten bezit, die wij thans wel vereeren, maar niet beoordeelen zullen.

In vroeger dagen bestond er, zooals bekend is, geen afzonderlijke militaire stand, maar ieder burger was verpligt

om in dagen van gevaar de wapenen aan te gorden, ten einde den gemeenschappelijken vijand te bestrijden. Het in dienst stellen van zoogenaamde staande legers is van latere dagteekening, en met hunne verschijning zien wij dan ook eerst bepaalde regels vastgesteld, die meer bijzonder tot het bewaren der gezondheid van den krijgsman moesten dienen.

De namen der mannen welke zich bepaaldelijk met dit hoogstnuttige werk hebben onledig gehouden, gaan wij met stilzwijgen voorbij, alleen in het voorbijgaan zij gezegd, dat men in 1757 het eerste werk over deze wetenschap zag verschijnen, ten titel voerende *Hygiène des armées*. Na dit volgden nog een groot getal andere; ongelukkigerwijs mogen wij ons niet beroemen hier te lande veel beoefenaren van dit vak aan te treffen; evenwel kunnen wij ter eere van onzen stand zeggen, dat ten deze de praktijk de theorie is vooruitgegaan. De soldaat wordt behoorlijk verzorgd, en voor zoover de middelen en de gelegenheid het medebrengen, wordt er op zijn fysiek en intellectueel welzijn voldoende acht geslagen. De Hooge Regering, aan wie wij in dit opzigt veel verplicht zijn, vindt dan ook in hare onderhoorigen ijverige dienaren, die met verstand en oordeel hare bedoelingen weten ten uitvoer te leggen, om alzoo vaderland en leger nuttig te zijn.

Onder de verschillende standen der maatschappij bekleedt de militaire stand voor-

zeker niet de laatste plaats. Bovendien bevat hij de bloem der natie en de kern der jongelingschap, die, door het lot geroepen, of door heiligen ijver gedreven, goed en bloed veil hebben om den vaderlandschen bodem tegen uitwendig geweld te verdedigen, en den vreedzame in den lande het rustig bezit zijner eigendommen te waarborgen. Daar dus zijne gelederen uit onze dierbaarste betrekkingen, vaders, broeders en kinderen, zijn zamengesteld, en de bestemming van het leger zoo gewichtig is, kan het niet anders, of de Staat heeft er het grootste belang bij om voor het materieel welzijn van dien stand zoo veel doenlijk te zorgen. Doch van alle mogelijke standen moet juist ook de onze zich de meeste ontberingen, vermoeijensissen en opofferingen getroosten. Daartegen bestand en daartoe in staat te zijn, is eene eigenschap waaraan de legers hunne grootste kracht ontleenen, en welligt schuilt het geheim om eene krijgsmagt onoverwinnelijk te maken, voornamelijk dáárin, dat men haar door oefening en gehardheid zoover brenge, dat zij de veranderingen van het seizoen niet meer telt, en het oogenblik om in de behoeften van het leven te voorzien, naar welgevallen kan verschuiven. Aan deze roepstem der natuur kan echter ook de krijgsman niet altijd gehoor weigeren, en is het aan den eenen kant wenschelijk dat hij alle gewoonten deze leere verzaken, van den anderen kant is het ook gebiedende pligt, niet al-

leen dat de Staat doeltreffend in zijn onderhoud voorzie, wanneer geene buitengewone inspanningen gevorderd worden, maar ook dat hij zijne krachten niet dan in de hoogste noodzakelijkheid op het spel zette, en ze niet noodeloos verbruike.

Verder behoort men, om hem tot dit alles in staat te stellen, in dagen van rust en vrede, en zoo dikwerf de omstandigheden het gedoogen, op zijne spijsen, kleding, huisvesting, enz. te letten. De voeding vooral heeft eenen zeer grooten invloed op de ontwikkeling van den mensch, en voorzeker, de vele wetgevers en legerhoofden van den ouden en nieuwen tijd, zouden niet immer getracht hebben in de voeding hunner legers gelijkheid en overeenstemming te brengen, waren zij niet van het denkbeeld doordrongen geweest, dat zelfs verschil van landaard door gelijkheid van voedsel wordt uitgewischt. Onder de velen die hierin tot voorbeeld kunnen gesteld worden, wijzen wij alleen op GUSTAAF ADOLF, PRINS MAURITS, TURENNE en den Franschen Keizer.

Van ons leger kan men zeggen dat de soldaat goed gevoed wordt, schoon niet overeenkomstig onzen landaard; dat hij met betrekking tot zijne gezondheid, goed en doelmatig is gekleed en gewapend, doch over het algemeen slecht is gehuisvest. Wij hopen dat het onzen krijgsmakers aangenaam zal wezen deze punten bij volgende gelegenheden nader uiteen te

zien zetten. Voor het oogenblik eindigen wij met den wensch, dat allen met ons het gevoelen van den grooten Franschen veldheer TURENNE mogen deelen, namelijk: « *Que le sang du soldat est le plus précieux de la patrie.* » Vooral door de zamenstelling van ons leger, moeten wij alles er aan hechten dat zijne belangen innig worden behartigd. Door dit te doen, behartigen wij ook de onze, en door in het onderhoud onzer krijgslieden doelmatig en met liefde te voorzien, verschaffen we ons tegelijkertijd waarborgen tegen den tuimelgeest der eeuw. — Wanneer onze soldaten eenmaal naar hunne haardsteden zijn teruggekeerd, zullen zij zoodoende even krachtvolle burgers zijn, als zij thans hoopvolle jongelingen schijnen.

Dewijl het leger uit het volk voortkomt, ware het wenschen, dat de geest des tijds de slechts denkbeeldig bestaande afscheiding tussehen burgerij en krijgsmagt ophief, en men in gemoede tot de overtuiging geraakte, dat de Staat niet om het leger, maar het leger om den Staat aanwezig is, en dat alzoo op dezen de verpligting rust, om voor het welzijn van dit leger op eene andere dan stiefmoederlijke wijze te zorgen. Alles wat voor de krijgsmagt gedaan wordt, doet men voor de burgers van den Staat, derhalve ook voor zijne eigene naastbestaanden en betrekkingen. De legerverzorging is eene kunst wier uitoefening aan de Hooge Regering is toevertrouwd; maar daar eene

kunst geleerd moet worden, moet men begrijpen dat niet iedereen het regt heeft om op het leger te bedillen, wijl niet iedereen vestingen kan bouwen of legers besturen, noch zelfs soldaten kleeden of wapenen. Het ware beter om welmeenend de pogingen te ondersteunen, die tot het welzijn van Staat en legermagt in het werk worden gesteld. Op deze wijze zullen de morele krachten van beiden niet weinig gesterkt worden, en het leger, gesteund door het morele overwigt dat het steeds in Oranje erkende, zal aan de verwachting kunnen beantwoorden, die het vaderland in elk geval op hetzelfde gesteld heeft.

BEDENKINGEN

TEGEN

DE PROJECTORGANISATIE DER KAVALLERIE,

*welke voorkomt in de Proeve van Bezuiniging op de begrooting van Oorlog, door den
Majoor der Artillerie E. VAN LÖBEN SELS, Adjutant van Z. K. H. Prins FREDERIK
der Nederlanden.*

(INGEZONDEN.)

Voorzeker hebben vele officieren van het leger met gespannen verwachting eene dezer dagen bij de Erven DOORMAN te 's Hage uitgekomen brochure, inhoudende eene proeve van bezuiniging op de begrooting van Oorlog, te gemoet gezien. — Ook wij deelden in die belangstelling, welke de hooggeachte schrijver, reeds zoo bijzonder gunstig op het gebied der krijgsgeschiedenis bekend, zeer zeker bij het publiek en inzonderheid bij het leger heeft opgewekt.

Met de meeste gretigheid werd deze proeve enz. door ons gelezen en herlezen, en wij kunnen niet anders dan de loffelijke pogingen toejuichen, door den Schrijver in het werk gesteld, om het stel-

sel der militia en de daarmede in verband gebragte reorganisatie van het leger uiteen te zetten.

Hoe weinig opwekkends het ook moge hebben, allerwege bezuinigingen en inkrimpingen te moeten aantreffen, veelal reeds dadelijk op de materiële belangen der individus werkende, en bovendien de vooruitzichten in hunne carrière benemende, is het niettemin opbeurend, dat eene bekwame pen hierin heeft willen voorlichten, en alzoo denkbeelden heeft geopperd, die bij het onvermijdelijk daarstellen van bezuinigingen op de begrooting van Oorlog, welligt niet zonder invloed zullen blijven, en daardoor eene rigting aan die inkrimpingen kunnen geven, welke, zoo wij ho-

pen, heilzaam voor den Staat en zoo min mogelijk drukkend voor de daarbij betrokken individus moge zijn.

Zonder dat wij ons in staat achten eene wederlegging daar te stellen van den ganschen inhoud der genoemde brochure, willen wij ons toch niet onthouden eenige bedenkingen in te brengen tegen de daarin voorkomende project-organisatie der kavallerie van ons leger. — Ons doel is daarbij niet, indien éénmaal eene vermindering in dit wapen noodig geoordeeld mogt worden, veel grootere sommen, dan door den geachten schrijver daartoe worden aangewezen, te zien besteden; alleen vermeenen wij, op grond onzer ondervinding, te mogen aanbevelen, de organisatie alsdan op zoodanigen voet te brengen, dat wij in alle tijden en omstandigheden aan de verwachting kunnen beantwoorden.

Hoewel reeds door anderen over de organisatie der kavallerie is geschreven, en deze opiniën in de hoofdpunten overeenkomen, zoo vermeenen wij nogtans, dat meerdere details dienaangaande niet onwelkom bij onze wapenbroeders zullen zijn, en, zoo noodig, wellicht aanleiding zullen geven tot nadere uiteenzetting van de zoozeer gewenschte reorganisatie.

Wij zeiden geen veel grootere sommen te willen zien aanwijzen, dan de schrijver der genoemde brochure daartoe opgeeft; immers, dit zoude bij velen in deze tijden, reeds vooraf ons vonnis vellen. — Hoezeer wij van dit standpunt uitgingen, zoo hebben wij echter gemeend genoegzame aanleiding te vinden tot het niet geheel en al billijken van den maatstaf

der traktementen, ook met betrekking tot die der kavallerie. Aannemende, dat aan ieder officier, voor het houden van elk dienstpaard f 200 's jaars, als noodzakelijke behoefte wordt toegekend, en het overigens zoo karige traktement van den 2^{den} luitenant der infanterie tot basis nemende, dan heeft de 2° luitenant met twee dienstpaarden f 1100; doch is, billijkerwijze, hier dan ook niet in aanmerking te nemen, of nu beide die officieren in evenredigheid dienst verrigten; met reden vermeenen wij hier te beweren, dat er geene vergelijking te maken is tusschen de dienstverrigtingen van den infanterie-officier en dien der kavallerie (1). Zullen nu gelijke behoeften de evenredigheid van meerdere diensten uitsluiten? — Moet hier niet tevens in overweging genomen worden, dat, indien de 2° luitenant der kavallerie, zoo als thans, 15 jaren en meer in dien rang blijft, het te voorzien is, dat twee derde gedeelte der luitenants van dit wapen, nooit, althans niet voor hun vijftigste levensjaar, tot den rang van ritmeester zullen geraken, terwijl bij de

(1) In vredetijd zeker niet, maar in tijden van oorlog? Doch ook wij hebben beweerd, dat aan de officieren der kavallerie de verhooging van f 100 toekwam, die de Majoor v. L. S. aan de officieren der artillerie en genie toekent; maar wij bekeerden dit om geheel andere redenen. De toelage voor meerdere lichaamsinspanning, is reeds begrepen in de toelage voor één of twee paarden; waarom anders die toelage ook niet aan de adjudanten der infanterie en aan de officieren van gezondheid, toegekend zoodra zij paarden houden? Het avancement heeft zijne nukken, de kavallerie is lang voor geweest, en het zal slechts van wijze beschikkingen afhangen, om haar niet geheel achter te doen blijven.

andere wapens de vooruitzigten reeds veel gunstiger zijn en nog zullen worden.

De organisatie, zoo als die is voorgesteld, van drie regimenten van vijf veld- en één depôt-eskadron, met verdere uitbreiding tot acht veld-eskadrons in tijd van oorlog, komt ons voor niet wenschelijk te zijn, om de navolgende redenen:

Het regiment schijnt ons toe te sterk te zijn op voet van oorlog; bij groote legers levert dit minder bezwaar op, dan zulks bij ons zoude te weeg brengen.

De verhouding van de militie tot de staande armee, komt ons voor wat groot te zijn.

De indeeling van miliciens ter oefening bij de veld-eskadrons in vreedestijd, vinden wij niet verkieslijk; een veld-eskadron behoort uit geen ander personeel te zijn zamengesteld, dan hetgeen volkomen afgerigt en ieder oogenblik marschvaardig is.

Het in reserve houden van een kader en manschappen voor de kavallerie, zal vele moeilijkheden met zeer wisselvallige uitkomsten aanbieden.

De uitbreiding van de kavallerie zal spoediger met de hulpbronnen van een grooter getal, bijv. vier, dan met die van drie regimenten kunnen plaats hebben.

Bij het op voet van oorlog brengen van ons leger, schijnt het ons toe, dat de indeeling der kavallerie bij hetzelfde, al dadelijk aanleiding tot versnippering der regimenten zal geven, hetwelk om vele redenen niet wenschelijk is; hoezeer het eskadron als taktische éénheid beschouwd kan worden, zoo mag het gewaagd genoemd worden, eene organisatie daarop te baseren.

Verder vindt het stelsel, waarop de projectorganisatie van drie regimenten berust, zijne grondstoffen in het daarmede in verband gebrachte militiewezen, hetwelk, hoe aanbevelenswaardig zulks ook wezen moge, echter niet zoo spoedig in werking zal kunnen komen, als de organisatie algemeen noodig schijnt.

Het is om die redenen, dat wij wenschelijker achten, de kavallerie uit vier regimenten, ieder van vier veld- en een depôt-eskadron te zien zamenstellen. Het veld-eskadron te brengen op 1 ritmeester, 5 luitenants, allen met twee paarden; verder één opperwachtmeester, 8 wachtmeesters, 1 fourier, 12 korporaa's, 4 trompetters, 2 hoefsmeden, 112 dragonders en 115 paarden.

De sterkte dezer eskadrons overtreft die der paarden met 25 man; indien men hier de zieken, de oppassers der officieren, enz. afneemt, dan blijven er slechts enkele ruiters, om te voorzien in noodzakelijke diensten van verschillenden aard; deze sterkte is dus niet te groot, indien men verlangt, dat het eskadron inderdaad, en niet zoo als thans, in naam bestaat; dat wil zeggen, dat de eskadrons-kommandant telkens met een compleet eskadron kan uitrukken, hetgeen thans doorgaans geen zestig ruiters bedraagt. Het getal van 115 paarden, in dit eskadron begrepen, is eveneens niet te ruim genomen; van deze zijn doorgaans eenigen ziek of hebben des zomers de weide noodig.

Het depôt-eskadron geven wij de volgende sterkte: 1 ritmeester, 1 ritmeester-instructeur, 4 luitenants, allen met twee paarden, 1 adjudant-onderofficier-pikeur,

1 opperwachtmeester, 8 wachtmeesters, 2 fouriers, 12 korporaa's, 2 trompetters, 2 hoefsmeden, 125 man staande armee en 250 man militie, 5 regimentskinderen en 150 paarden.

Onder de sterkte der vrijwillige manschappen zijn begrepen 50 remonteberijders, 25 voor andere diensten, 50 rekruten, plus minus het getal per regiment aanwezig; wijders van de militie 50 man voor één jaar onder de wapenen. — Van de paarden zijn 50 remonten per jaar, tot aanvulling der eskadrons en 100 paarden tot afrigting van rekruten en miliciens.

De afrigting der remonten is zoodanig te regelen, dat deze tegen ruiling van oude paarden, bij de veld-eskadrons kunnen overgaan op het tijdstip dat eene met verlof zijnde ligting militie onder de wapens komt, om deze alsdan daarvan te doen gebruik maken; of ook kunnen die paarden strekken, om een grooter aantal rekruten, dat soms aanwezig zoude kunnen zijn, te berijden. — De remonten konden bijv. in het najaar aangekocht, gedurende den winter gedresseerd en in den daaropvolgenden zomer, op het tijdstip dat de bedoelde militie opkomt, bij de veldeskadrons overgeplaatst worden.

Zoodra de uitbreiding der militie dit zal gedogen, behoort bij het depôt een getal van 500 miliciens te worden opgenomen, en zullen er alsdan, omdat het zuinigheidshalve niet anders kan, gestadig 50 man daarvan zes achtereenvolgende maanden onder de wapenen zijn, zoodat het $\frac{1}{6}$ gedeelte ieder jaar kan geoefend worden, terwijl afwisselend voor die ligtingen, die jaarlijks voor 2 maanden onder

de wapenen behoorden te komen, dan slechts 50 man in eens moesten opgeroepen worden, om zodoende een genoegzaam aantal paarden ook voor deze te hebben.

Deze sterkte der militie bij ieder regiment, veroorlooft de daarstelling van twee eskadrons op voet van oorlog, welke, benevens de vier andere veld-eskadrons, alsdan op 175 man en 150 paarden moeten gebragt worden.

De vier aanwezige veld-eskadrons hebben met het depôt-eskadron stof genoeg tot het daarstellen van het kader der beide reserve-eskadrons; eenige promotie, wanneer het zwaard het pleit moet beslechten, heeft goede uitwerking.

Ieder veld-eskadron geeft een gelijk aantal gegradueerden tegen benoeming van anderen, benevens 55 dragonders tegen geoefende miliciens aan de reserve-eskadrons af. Om ook tevens deze eskadrons niet geheel met jonge en soms niet genoeg afgerigte paarden te laten, kan men hierin door ruiling met de veld-eskadrons voorzien, en een gedeelte personeel bereiden overplaatsen.

Hoezeer het depôt-eskadron eene veel grootere sterkte verkrijgt dan de veld-eskadrons, zoo komt het ons voor dat hierin geen groot bezwaar ligt. Wij hebben eskadrons gezien, die door het gemis van depôts, als zoodanig gedesigneerd zijnde, bijna het getal personeel in administratie voerden, gelijkstaande met de grootste getalsterkte, welke de boven voorgestelde depôt-organisatie in eens onder de wapenen telt.

Bij de depôts heeft de ritmeester-kommandant het administratieve gedeelte te

bewaken, terwijl onder zijn toezigt de ritmeester-instructeur het onderwijs in zijn geheel bestuurt; van dit eskadron worden noch officieren, noch andere gegraduëerden op wachtdiensten gekommandeerd, waardoor zij kunnen verhinderd zijn, dagelijks de verschillende instructiën bij te wonen.

De opperwachtmeester en fouriers zijn uitsluitend voor de administratie te bezigen, en geven geene instructie.

De kavallerie aldus georganiseerd, kan, op voet van oorlog, buiten de depôts, op vier-en-twintig eskadrons, met ruim 3600 paarden gebragt worden, terwijl in vreedstijd steeds 16 eskadrons, met 1832 paarden marschvaardig zullen blijven; thans kunnen er geen 100 man marcheren, of het eene eskadron moet eenige paarden aan het andere afstaan. Verder ondervindt men dan de inconvenienten door het achterlaten van rekruten, miliciens, remonte-paarden, enz.; een der blijvende eskadrons neemt deze in subsistentie op, doch moet daarna onverwachts ook marcheren; nu stijgt de verwarring ten top, en gelukkig degen, die de poorten van het garnizoen dan achter zich heeft.

Intusschen moeten de oefeningen van het gebleven gedeelte voortgang hebben, waartoe het eskadron, dat tijdelijk tot

depôt herschepen is, de noodige paarden moet aanwijzen; men oordeele hoezeer de deugdelijkheid der paarden hierdoor te gronde gaat, en hoe weinig de gehechtheid van den ouden ruiter voor zijn paard, hierdoor wordt aangekweekt; iets waarop nogtans de duurzame bruikbaarheid der ruitery berust.

De hier voorgestelde organisatie heeft met de depôts een niet onbeduidend grooter aantal paarden dan de project-organisatie des schrijvers der *Proeve*, enz., waarom de bezuiniging niet geheel tot die hoogte is gestegen, hoewel zij nog vrij aanzienlijk blijft, en globaal genomen, over de helft zal komen.

Wij laten hier duidelijkshalve eene tabel volgen onzer voorstellen, waarop wij reeds de goedkeuring van velen mogten erlangen.

Wijders zien wij met gerustheid de maatregelen van het hooge militaire bestuur te gemoet, vertrouwende dat, indien eene reorganisatie van het leger zal noodig geacht worden, de belangen der kavallerie in het algemeen, en die der officieren en verdere onderhoorigen in het bijzonder zullen worden behartigd, en dat men daarbij niet alle vooruitzichten op eene betere toekomst zal sluiten.

Deventer, October 1848.

Een Veld-Eskadron.

	Officieren.		Troepen.		Paarden.		Aanmerkingen.
	Officieren.	Troepen.	Officieren.	Troepen.	Officieren.	Troepen.	
Ritmeester.....	1		2				
1e Luitenants.....	3		6				
2e Luitenants.....	2		4				
Opperwachtmeester.		1		1			
Wachtmeesters....		8		8			
Fourier.....		1		1			
Korporaals.....		12		12			
Trompetters.....		4		4			
Hoefsmeden.....		2		2			
Vrijwilligers.....		112		87			
	6	140	12	113			

Een Depôt-Eskadron.

	Officieren.	Vrijwilligers		Lotelingen.						Paarden.				
		Afgerrigt.	Rekruten.	Onder de wapenen.			Onder de wapenen.			Afgerrigt	Remonte.			
				1 Jaar.	2 Maanden.	Verlof.	1 ^o . 6 Maand.	2 ^o . 6 Maand.	1 ^o . 2 Maand.			2 ^o . 2 Maand.	Verlof.	
														Officieren
Ritmeester 1e klasse.....	1										2			
Ritmeester 2e klasse, instructeur...	1										2			
1e Luitenants.....	2										4			
2de Luitenants.....												4		
Adjndant-onderofficier-Pikeur.....		1										1		
Opperwachtmeester.....		1										1		
Wachtmeesters.....		8										8		
Fouriers.....		2										2		
Korporaals.....		12										12		
Trompetters.....		2										2		
Hoefsmeden.....		2										2		
Vrijwilligers.....		75	± 50									74	50	
Kavalleristen. { Vrijwilligers { Met 230 { of { Met 500 { Regimentskinderen 5.				50	50	150			50	50	50	50	300	
				30	30	150			50	50	50	50	300	
		103	50	250			500					100	30	
	6	153										12	150	

Een Regiment Kavallerie, bestaande uit 4 Veld- en 1 Depôt-Eskadron.

	Sterkte.		Paarden.		Tractement		Soldij		Aanmerkingen.
	Officieren.	Troepen.	Officieren.	Troepen.	per jaar.		per dag.		
STAF VAN HET REGIMENT.									
Kolonel	1		2		4300	00			
Luitenant-Kolonel	1		2		3400	00			
Majoor	1		2		3000	00			
Adjuncten } Ritmeester 2e klasse	1		2		2000	00			
} 2e Luitenant	1		2		1400	00			
Kwartiermeesters } Kapitein	1				1600	00			
} 2e Luitenant	1				800	00			
Administrateur van kleeding	1				Mem.	00			
Officieren van gezondheid					Mem	00			
Paardenarts	1		1		1000	00			
Adjunct-paardenarts	1		1		700	00			
Adjunct-onderofficier		1		1			1	10	
Staandaarddrager met rang van Adjunct-onderofficier		1		1			1	10	
Stafrumpetter		1		1				85	
Meester Kleermaker		1						35	
" Zadelmaker		1						35	
" Laarzenmaker		1						35	
" Zwaardveger		1						45	
Schrijvers		3						50	
VIER VELD-ESKADRONS.									
Ritmeesters 1e klasse	2		4		2400	00			
Ritmeesters 2e klasse	2		4		2000	00			
1e Luitenants	12		24		1400	00			
2e Luitenants	8		16		1200	00			
Opperwachtmeesters		4		4			1	05	
Wachtmeesters		32		32				85	
Fouriers		4		4				85	
Korporaals		48		48				45	
Trompetters		16		16				65	
Hoefsmeden		8		8				35	
Kavalleristen vrijwilligers		448		348				35	
EEN DEPOT-ESKADRON.									
Ritmeester 1e klasse	1		2		2400	00			
Ritmeester 2e klasse Instructeur	1		2		2000	00			
1e Luitenants	2		4		1400	00			
2e Luitenants	2		4		1200	00			
Adjunct-onderofficier Pikeur		1		1			1	10	
Opperwachtmeester		1		1			1	05	
Wachtmeesters		8		8				85	
Fouriers		2		2				85	
Korporaals		12		12				45	
Trompetters		2		2				65	
Hoefsmeden		2		2				35	
Kavalle-) Vrijwilligers		125		124				35	
risten,) Lotelingen		250						27 ⁵	
Regiments-kinderen 5.									
	40	973	72	613					

Eischt de billijkheid niet de miliciens ook de soldij van 35 Cents te doen genieten?

WINTER-WERKZAAMHEDEN.

THEORIE VOOR HH. OFFICIEREN. (1)

(INGEZONDEN.)

Het is eene onmiskenbare waarheid, dat wij Nederlanders, bovenmate sterk aan onze oude gebruiken en gewoonten blijven vasthouden, en daarvan niet dan door een wonder zijn af te brengen. Niet later dan gisteren zagen wij dit bewaarheid. Toevallig bezig zijnde met het doorbladeren van den 16^{en} jaargang van den *Militairen Spectator*, en nadenkende over hetgeen op bladz. 147 over de studiën der officieren wordt gezegd, kwam juist de sergeant-majoor ons het *programma der winterwerkzaamheden (amusementen)*, zouden wij haast gezegd hebben) aanbieden. Als onwillekeurig viel ons oog het eerst op de vroeger voor de *theorie der HH. Officieren* bestemde dagen, en eene ijskoude rilling beving ons, toen wij eene herhaling zagen van hetgeen wij verleden jaar, op hetzelfde tijdstip, hadden gelezen; het deed op ons hetzelfde effect, als de roepstem van iemand, die eene slepende ziekte heeft: «*Iteretur, et reiteretur et reiteretur in perpetuum!*»

Tweemaal 's weeks theorie voor de HH.

(1) Wij hebben deze uitdrukking, hoezeer onjuist, behouden, omdat zij, door kracht van gewoonte, het burgerregt heeft verkregen, en ook woordelijk zóó op het Programma voorkomt.

Officieren! Dat is voor 6 maanden, (waaruit de winter, volgens het programma, bestaat) 48 keeren, of minstens 72 uren! Ons eerste werk was, een almanak te grijpen, om te zien, of er in dit jaar, soms *heilige dagen* invielen. Helaas! slechts *één!* waren wij Israëliet, dan *twee!* — Misschien zijn eenigen van u, waarde krijgsmakkers! gelukkiger, want het is niet te veronderstellen, dat de *éénheid* en gelijkvormigheid bij het Nederlandsche leger, reeds zoo groot zullen zijn, dat wij *allen* op denzelfden dag ons geestelijk voedsel zullen ontvangen. — Met eene zucht ontglipte ons de almanak: «Eene zucht is een brief zonder adres,» hebben wij wel eens hooren zeggen; maar gij allen zult wel kunnen nagaan, aan wie *die* brief geadresseerd was.

Het vooruitzicht is dan ook niet aanlokkend. Reeds een goed aantal jaren hebben wij die *theorie* bijgewoond, en zijn er nooit wijzer geworden. Wij willen zelfs eerlijk bekennen, dat we er ons schrikkelijk hebben verveeld, en steeds te hebben behoord tot hen, die eene ingeving des Hemels kregen (1) als het uur

(1) *Militaire Spectator*, 16^e Deel, bladz. 148.

verstreken was. Misschien zijn sommigen uwer meer bevoorregt; misschien behoort gij tot een onderdeel, welks aanvoerder niet alleen een N°. 1 in rang, maar ook een N°. 1 in *wetenschappelijke en krijgskennis* is, en dubbel gelukkig moogt ge u dan rekenen; maar er zijn toch nog korpsen, waar de theorie steeds op de voorvaderlijke wijze wordt gehouden; waar de officier *van buiten leert*; waar men vergeet dat dit zelfs in de exercitie-reglementen wordt verboden, en dus bij wetenschappelijk onderwijs nog minder kan te pas komen.

Dikwerf is bij ons de vraag opgerezen, waarom toch bij vele officieren een tegenzin in de theorie bestaat? Zeker niet omdat zij wetenschappelijke kennis op geen prijs zouden weten te stellen. — Wij spreken hier niet van hen, die de edelste roeping van den man, *de roeping tot het zwaard en den strijd* (1) als een handwerk aanmerken, — maar van hen, die den krijgsmansstand van zijne ware zijde beschouwen, van die zijde, welke een ieders achting vordert, namelijk: *de in- en uitwendige bescherming van het Vaderland*; deze zijn toch zeker overtuigd, dat elke kennis, elke wetenschap, elke handeling zelfs, om goede resultaten op te leveren, op eenen goeden grond moet gevestigd worden. En waar zou dan een goede grondslag noodzakelijker zijn, dan

in den militairen stand, aangezien deszelfs toepassing, de krijg, niet dan ten koste van bloed kan verkregen worden? In elke andere wetenschap bestaat het verlies, bij *niet-slagings*, in *tijd* en in *geld*; hier komt er steeds het *leven* bij in het spel, zelfs bij goeden uitslag! Voorwaar, er behoeft wel geen andere beweegreden bij den weldenkenden officier te bestaan dan deze, om hem tot het grondig beoefenen van zijn vak aan te sporen.

Men werpe ons niet tegen: « *de ondervinding is de beste leermeesteres.* » — Wij kunnen toegeven, dat eene langdurige ondervinding het gebrek aan goede theoretische gronden kan te gemoet komen; maar — uitgezonderd dat de stelling niet doorgaat, want dan zou elk *oud bevelhebber*, die maar lang genoeg geleefd had, ook een *goed generaal* moeten zijn geworden, — tot welk eenen prijs wordt zulk eene ondervinding niet meestal verkregen? Het Vaderland bloot gegeven aan de aanvallen des vijands, en duizenden menschenlevens nutteloos opgeofferd aan de onkunde of het gebrek aan doorzicht der bevelhebbers! — PETER *de Groot*e zeide, na herhaalde keeren door KAREL XII te zijn overwonnen: « Wij zullen, na lang « geslagen te zijn, wel leeren, de Zweden « op onze beurt te slaan. » — Maar hoe duur betaalde hij zijne lessen! Een vriend, door hem op den Poolschen troon geplaatst, daarvan verdreven; de Zweden in het hart zijns rijks, en duizenden Russen gevallen

(1) *Militaire Spectator*, 41^e Deel, bladz. 110.

onder het staal des vijands, — dit was de bloedige prijs, waarvoor hij de *ontdekking kocht*. — Zou FREDERIK de Groote zich, zonder zijne grondige studiën, tegen zijne magtige vijanden hebben kunnen staande houden, en met roem, eer en voordeel, het zwaard hebben kunnen opsteken? — Heeft niet in later dagen, de grootste veldheer die er immer geweest is, zijne zegevierende loopbaan, door rusteloos nasporen en onderzoeken, voorbereid? En, om niet van *vreemden* te spreken, hebben wij, in onze eigene geschiedenis, niet in MAURITS, FREDERIK HENDRIK, WILLEM III, COEHOORN en zoo vele anderen, de luisterrijkste voorbeelden van krijgskennis? Het zou niet moeilijk vallen, maar voor dit kort vertoog te omslagtig zijn, om, na deze groote modellen, tot de laagste trappen der militaire hiërarchie af te dalen, en ook dáár de bewijzen te vinden van het voordeel, dat met vrucht volbragte studiën in *alle rangen* hebben opgeleverd, en tevens van den jammer en de schande, die onkunde in krijgskennis zoo dikwerf heeft te weeg gebracht.

Dat de studiën nog immer als hoognoodzakelijk worden beschouwd, kunnen wij ook opmerken uit onderscheidene, door het Hooge Bestuur van Oorlog genomen maatregelen, ten einde wetenschappelijke kennis meer algemeen te verspreiden, en evenwel bestaat er bij vele officieren een tegenzin in het middel, dat, onder meer anderen, zoo gunstig daartoe zou kunnen

medewerken: de *Theorie* namelijk. Wij gelooven evenwel, dat die tegenzin minder ligt in de *theorie zelve*, dan wel in de *wijze, waarop die meestal gehouden wordt*.

Men beschuldige ons niet van verbeelding en eigenwaan, of houde ons het ongepaste niet voor, dat er in de beoordeeling van een superieur door een inferieur kan gelegen zijn; wij hebben geenszins het doel iemand te beleedigen, maar wij komen voor ons gevoelen uit, dat aan velen onzer hoofd-officieren de geschiktheid ontbreekt, om de studiën hunner officieren op eene wijze te leiden, waardoor zij *aangenaam* en daardoor *vruchtbaar* worden. Het ligt geenszins in onze meening, door deze stelling, eenen blaam op sommigen onzer aanvoerders te willen werpen: vele met kennis begaafde personen bezitten nog de vereischten niet, om die kennis behoorlijk aan anderen mede te deelen.

« *La critique est aisée!* » zegt men misschien. Geef eens iets beters op! — Welnu, een ander heeft dit reeds *vóór* ons gedaan. Dat men eens eene proef neme, zoo als die door een N°. 1 (1) is voorgesteld. — Persoonlijk kennen wij die N°. 1 niet, maar het is zeker een *man van ondervinding* en daarbij van *studie*. Hij wil, namelijk, zoo *min mogelijk theorie houden*, en op de daartoe bestemde

(1) *Militaire Spectator*, 16^e Deel, bladz. 147.

uren, niets dan *reglementen en militaire wetgeving* behandelen. — Tot het beoefenen van alles, wat niet *stipt reglementair* is, wenscht hij *wetenschappelijke bijeenkomsten* te vormen, waarbij N°. 1 altijd regtens zou voorzitten. Verder zoekt hij eenige officieren, die zich verbinden, om des winters gezamenlijk viermaal per maand eene voorlezing houden, het onderwerp door hen-zelfen te kiezen, en daarbij altijd het doel der bijeenkomst in het oog houdende: *bevordering en verspreiding van militaire kundigheden*. Zelfs de ouderen, die geene wetenschappelijke opleiding hadden genoten, zouden hier in de gelegenheid zijn, om hunne verkregene *onderinding* te doen gelden. In één woord, hij wenschte deze vergaderingen tot *aangename bijeenkomsten*, en het bijwonen er van tot eene genoegelijke verpligting

te maken. Voeg verder bij hetgeen hij wenschte, dat wat de *schrijver eener proeve van een militair woordenboek* verlangt ten opzichte van het lokaal (1), hetgeen toch niet meer dan billijk is, daar hij dat slechts wil hebben ingerigt *overeenkomstig den stand van den officier*. — Dit zal toch wel van de jaarlijks door het D. v. O. voor de Bibliotheek toegestane gelden, afkunnen.

Zoo vele jaren hebben wij den ouden slenter gevolgd. Laat ons ook hier in eens een nieuw tijdperk intreden. — De *proef* is ten minste niet gevaarlijk, en daarbij *geenszins kostbaar*, hetgeen met *alle proeven* wel het geval niet is.

October 1848.

L.:

(1) *Militaire Spectator*, 13^e Deel, bladz. 170.

DE KLEEDING DER KAVALLERIE.

(INGEZONDEN.)

De geëerde schrijver van het onderbovenstaand opschrift ingezonden artikel in N°. 5 van dit Tijdschrift, September 1848, houde het ons ten goede, dat ik mij een paar aanmerkingen op zijne voorstellen veroorloove. Zij zijn de volgende:

De rijbroek kan op het magazijn zóó lang genomen worden als dit voor de lengte der beenen van den ruiter vereischt wordt. Men is dus aan geene drie model-

tailles, die zelfs bij de tegenwoordige model-rijbroek, zoo verre mij bekend is, niet voorgeschreven zijn, gebonden; zoodat het volstrekt niet noodig zij, dat de ruiter met moeite te paard stijge op het kruis zijner rijbroek, en niet doorzitte, of zijne beenen niet zoude kunnen gebruiken: dit is dan slechts het werk van dengeen onder wiens toezigt de ruiter gekleed wordt.

Wat den rok betreft: indien ook die te

kort genomen wordt, is het standmodel daarvan evenmin oorzaak. De tailles zijn niet bepaald voorgeschreven, evenmin als die der rijbroek; reden waarom men, wat de taille van den rok betreft, die der drie tailles voor de stalbuis voorgeschreven, volgt, te weten 41, 45 en 45 duimen plus de 5 duimen meerdere lengte van achteren. Is nu de lengte van 45 duimen van voren te kort, zoo behoeft men zoodanigen rok niet te nemen, maar doet men op maat aanmaken. Aan het standmodel ligt dus alweder de schuld niet, maar wel aan hem die den ruiter op het kleedingmagazijn te bekrompen kleedt, wanneer, zoo als de schrijver zegt, de rok de lendenen niet dekt, en er zich openingen tusschen den rok en de broek vertoonen. De rok, mits een weinig uitgesneden boven de heupen, om des te beter te kleeden, kan zóó lang genomen worden, dat wel degelijk de buik door dat kleedingstuk gedeeltelijk, en de lendenen geheel gedekt zijn, terwijl de rijbroek ook zonder band, van voren 52 en van achteren 27 duimen, te rekenen van het lederen bezetsel, hoog genoeg boven de heup reikt, om den man ook daar behoorlijk te dekken, inzonderheid sedert de meer doelmatige broekdraagbanden van het laatste model en de beide aan de broek, boven de biezen, aangebragte knopen de rijbroek aldaar beter en met minder inspanning ophouden. De door den schrijver voorgestelde band, ter breedte van 10

duim boven de heup, dunkt mij onnoodig en ondoelmatig: onnoodig, dewijl ik meen aangetoond te hebben dat de broek hoog genoeg reikt en genoegzaam door de lengte van de stalbuis of den rok kan bereikt of bedekt worden, en ondoelmatig, dewijl een band op de broek altijd slecht kleedt, het kleedingstuk nutteloos bezwaart en op de plaats alwaar de band aangezet is, een' niet fraaijen naad daarstelt, die ligt zichtbaar worden zou, dewijl de ruiter nu gemakshalve de broek minder goed optrekken zal. Het is waar, dat de rijbroek, ter plaatse waar de knopen der broekdraagbanden aangezet zijn, versterkt diende te worden; dit kon echter zeer gevoeglijk zonder band geschieden, indien men slechts goedvond te bepalen, dat die knopen door en door op een stukje leder genaaid werden. Overigens ben ik het met den schrijver eens, dat de broek wel enigzins wijder aan de dijen en vervolgens zijn mogt; dat men dus, om die wijdte te krijgen, bovenaan eenige plooijen toestaan moest, voorts, ter wederzijden iets beneden de heup, een zak tot berging van kleinigheden; het zakje achter in de slip van den rok, is daartoe voorzeker onvolgende. Ik begrijp niet waarom de broek van de knie af tot aan den voet nauwer diende te worden, en wenschte ook aldaar, voor meer gemak, bijv. bij het aan- of uittrekken der laarzen en omdat de broek ruim en beter op den voet zoude vallen, rondom gemeten, eene ruimte van

35 d^m. te behouden, de broek aldaar ter hoogte van 10 duimen ten minste, rondom met leder te bezetten, terwijl, daar de pijpen wijd genoeg zijn, de opening van onderen ter vereenvoudiging gevoeglijk zoude kunnen vervallen. De wijze waarop de souspieds bevestigd moesten worden, is niet zeer duidelijk opgegeven. Het schijnt dat de schrijver de knopen op de souspieds bevestigen wil. Liever zoude ik ter wederzijde der broekspijp twee *boutons d'assemblage* of dubbele koperen knopen bezigen, om de beide knoopsgaten der broek en der souspieds te vereenigen; hierdoor zou het aannaaijen, een groot inconvenient op marsch, enz., wanneer men haast en weinig gelegenheid heeft om uit te pakken, vermeden worden, terwijl de man bij fouteringen en andere diensten te voet, door geen souspieds gehinderd ware. Eenige van die dubbele knopen in voorraad, waren gemakkelijk mede te nemen.

De stalbuis zoude ik gaarne behouden zoo als zij is. De stalbuis is de dagelijkse kleeding van den ruiter; hij is er ordentelijk en behoorlijk mede gekleed. Zou dit ook het geval zijn, indien de stalbuis zoodanig gesneden werd, dat zij over den rok in marschtue gedragen konde worden; of zou men den ruiter de bespotting der burgeren op den hals halen? Ik vrees dat dit laatste gebeuren zou en wilde dit liefst vermijden. — De Caban kan in Algerie en in

het grootste gedeelte van Frankrijk zeer voldoende zijn; in ons klimaat geloof ik dat wij beter doen onzen manteljas te behouden, in weerwil der tariefprijzen van *f* 27,29 en van *f* 29,50, vooral nu mantel en jas gescheiden zijn, en wij ons dien ten gevolge naar omstandigheden, hetzij van de jas, hetzij van den mantel, of wel van beiden, mantel en jas, te gelijk bedienen kunnen. Het is niet te loochenen, dat de manteljas op het paard gepakt, een lastig meubel is; maar waarom niet eenvoudig bepaald, dat de jas en *bandoulière* gedragen en slechts de mantel op de voorhand van het paard gepakt zal worden? De voorhand is dan minder bezwaard, terwijl de plaatsing der hand en de besturing van het paard niet gehinderd zullen zijn. Het en *bandoulière* dragen der jas is lastig, doch zal het dit minder dan vroeger zijn, nu zij van den mantel ontdaan is; de ruiter zal er zich spoedig aan gewennen, terwijl het in 't veld meer dan eene nuttige zijde heeft.

De witte handschoenen zijn voorzeker af te keuren. Het is eene dwaasheid, den ruiter te noodzaken die te dragen, terwijl men hem tevens ingesmeerde zwarte teugels in handen geeft. Ik twijfel echter of zwart katoenen handschoenen beter voldoen zouden; mij dunkt die zullen al te spoedig versleten zijn. Waarom zouden wij bij zwart lederen teugels, niet liever zwart lederen handschoenen dragen, en die handschoenen op dezelfde wijze

behandelen, als door den Schrijver ten opzichte van het overig zwart ledergoed aanbevolen wordt.

Overigens wil ik onze casques gaarne ruilen tegen de kolbaks, door den Schrijver voorgesteld, en evenzoo den rok met de épauletten, tegen eenen, zoo eenvou-

dig mogelijk, hussaren-dolman, ingevolge het voorstel van den, ons helaas! te vroeg ontvallen, ritmeester MAAS. Ik vrees dat de aanbevolen wapenrok te paard, uit-hoofde van de panden of slippen, minder voldoen zou dan de dolman.

15 October 1848.

H.

EENIGE BEDENKINGEN

TEGEN

DE KAVALLERIE-ORGANISATIE VAN DEN HEER MAJOOR VAN LÖBEN SELS.

(INGEZONDEN.)

Als kavallerie-officier willen wij den majoor VAN LÖBEN SELS alleen doen opmerken, dat zijne kavallerie-organisatie ons onmogelijk voorkomt, omdat de ondervinding geleerd heeft, dat het aantal paarden bij het uitbreken van den oorlog, niet kan vermeerderd worden; het is al zeer veel, dat de depôts (waarnaar men hier te vergeefs uitziet) het aantal gedurende den veldtocht voltallig houden. Van waar zal men de paarden zoo spoedig krijgen? Hoe zal men afrigten en aan de vermoeijenissen gewennen, daar vier à vijf maanden tot die afrigting noodig zijn om de paarden in het veld te gebruiken? Maar voor hoe lang dan? Voor misschien zes maanden, waarna ze langs den weg zullen liggen of de ziekenstallen opvullen; en al het geld dat men zoo spaarzaam bezuinigd heeft, zal dan met woeker weder uitgegeven moeten worden.

Wij zullen, wel is waar, zulke verre togten niet te doen hebben, als de kavallerie gedurende de oorlogen van het Fransche keizerrijk, maar zal onze kavallerie aan haar doel beantwoorden, dan is hare dienst bij een' verdedigings-oorlog, als het leger achter de Hollandsche linie teruggetrokken is, even vermoeijend; zij moet dan een partijgangers-oorlog in de provinciën voeren, die, rusteloos gevoerd, groote uitkomsten zal kunnen opleveren, doch alleen met goed geoefende manschappen en paarden.

De majoor VAN LÖBEN SELS erkent (pag. 56) zelf, dat tot zijne organisatie op voet van oorlog, een groot aantal paarden noodig (1154) is, doch dat zij dit met de tegenwoordige gemeen heeft. Ik moet Zijn Edele evenwel doen opmerken, dat de tegenwoordige organisatie, volgens zijne eigene opgaven, 599 paarden meer heeft;

een gering verschil voor de Russische, maar een groot verschil voor onze kavallerie. De tegenwoordige organisatie, die zoo slecht is als er ooit een bestaan heeft, gedooft ook geene vermeerdering van paarden.

Wij verheugen ons echter, dat, wat de depôts betreft, wij het met onzen ouden Delftschen vriend en schoolkameraad geheel eens zijn: *geene depôts, geene goede kavallerie.*

Door de depôts verstaan wij echter geene verzameling van oude versleten officieren en onderofficieren, zoo als vroeger wel eens heeft plaats gehad, maar eene vereeniging van goede instructeurs en administrateurs, eene vereeniging van officieren en onderofficieren, die niet al-

leen in staat zijn om de rekruten rijden en exerceren te leeren, maar ook de geschiktheid hebben, en er den lust toe gevoelen om de rekruten eene zedelijke opvoeding te geven, die hen onder het oog brengen en doen beseffen, dat des krijgsmans eer en moed, geenszins gelegen is in vloeken, tieren en razen, en veel te kunnen drinken, en dat geen vijandelijk kavallerist daardoor de minste vrees wordt aangejaagd; maar dat een goed gedrag, een gezond ligchaam, ervarenheid in de rijkunst en wapenhandel, het eenige middel is om aan onze bestemming te kunnen voldoen.

B. VAN MERLEN,
Majoor.

EENIGE BEMERKINGEN

OP HET VLUGSCHRIFT:

MILITAIRE ADMINISTRATIE, ENZ.

DOOR

den Heer J. VAN DEN BOSCH, *Militaire Adjunct-Intendant.*

De heer J. VAN DEN BOSCH heeft ons de eer aangedaan, van eene brochure te schrijven van 44 bladz. over eenige opmerkingen, die wij ons veroorloofden omtrent de Militaire Administratie. Een ieder wie dit werkje leest, zonder zich de moeite te geven van tegelijkertijd onze beschouwingen over het bedoelde onderwerp te raadplegen, en die in verband te brengen met de plaatsen waarop, en de zaken waarbij zij te huis behooren, zou wanen dat wij totaal geslagen, ja, vernietigd waren. Tot nog toe even-

wel meenen wij het veld te kunnen behouden, hoe vinnig de Hr. v. d. B. ons ook bestrijden moge. Indien Z. E. G. onze redeneringen met meer oplettendheid gelezen hadde: indien hij zich afgevraagd hadde, of de daarin geuite denkbeelden wel zoo ongerijmd waren, al werden zij ook niet door een *dienaar der administratie* geuit, en vooral indien hij met ons gevoeld en geloofd hadde, dat er gebiedende noodzakelijkheid tot bezuinigen bestond, zoodat er geene sprake meer kon wezen van de meest volmaakte

militaire instellingen, maar wel van zoodanige, waarmede men *volstaan kan*, door er aanhoudend zijne beste zorgen aan te besteden, dan gelooven wij, dat hij het minder hoog opgenomen en ons een slapeloozen nacht zou bespaard hebben, die er inderdaad mede gemoeid is, om nog voor dit nummer met onze weêrlegging gereed te zijn.

Alvorens de zaken te behandelen, dient men het eens te zijn over de woorden.

Met de verklaring die de Schr. op bladz. 9 geeft, van den wezenlijken aard en den werkring der administratie, vereenigen wij ons volkomen, en wij herinneren ons niet, dat wij ooit anders dan in dien geest over de administratie gesproken hebben. Ten bewijze moge strekken dat wij in N°. 3, bladz. 129, bij het opsommen der uitgaven voor onze administratie, uitdrukkelijk de bureaustkosten over de geheele armee noemden, en dus de bureaustkosten voor die allen welke *in vele hunner bemoeijingen, de gewone militaire dienst betreffende, administratieve personen zijn*; dat wij in N°. 4, op bladz. 142 handelende over de sergeant-majors, die wij meermalen als bijna uitsluitend administratieve personen beschouwden, melding maakten van hunne schrijverijen ten dienste van het personeel, hetgeen te dier plaatse geschiedde, en niet anders kon geschieden, dan om aan te toonen, dat wij juist niet bij de afdeeling Administratie van het Ministerie van Oorlog, de schuld zochten van hunne veelvuldige werkzaamheden. Waartoe zou nu dat opnoemen dier bureaustkosten en het vermelden dier schrijverijen voor het personeel, gediend hebben, wanneer wij sprekende over administratie, daaraan de enge betekenis van *«het beheer van gelden en goederen, tot het onderhoud en de verpleging der troepen bestemd»* hadden gehecht?

Hetgeen de Schr. op bladz. 40 als bewijs van het tegendeel aanhaalt, klinkt al vrij zonderling. In de eerste plaats had hij bij eene oplettende lezing kunnen zien, dat wij in den volzin dien hij aanhaalt, niet over de *indeeling der onder-*

officieren in eene kompagnie infanterie spraken. Deze volzin toch wordt onmiddellijk voorafgegaan door de woorden: *terwijl ook de kwartiermeesters stellig tot het staande leger moeten behooren*. Doch ook in eene kompagnie blijft de administratie niet op het gebied der eigentlijke comptabiliteit; wil de Hr. v. d. B. zich hiervan overtuigen, dat hij dan de lijst van *in te geven stukken* raadplege, die doorgaans aan den wand van iedere sergeant-majors-kamer ten toon hangt.

In weerwil van den Schr. zijn wij het dus geheel met hem eens over de beteekenis van het woord administratie, wij zullen ons gestreng aan die beteekenis houden, dit zal ons de taak gemakkelijk maken. — Wij zullen nu beginnen met zijne redeneringen van den aanvang af op den voet te volgen. Hetgeen wij moeten weêrspreken, kunnen wij onmogelijk telkens aanhalen; tijd en ruimte ontbreken ons daartoe; wij verwijzen den lezer derhalve naar de brochure zelve; daardoor hopen wij nog bovendien het gevaar te ontgaan van des Schr^e. woorden te verminken of uit hun verband te rukken.

Op bladz. 8 verwijt de Hr. v. d. B. ons dat wij, in een tijdschrift, bestemd om de eer van het Nederlandsche leger te handhaven, een groot getal personen, in verschillende rangen aan 's lands dienst verbonden, aan de kleinachting van het militair en ander publiek prijs geven, en de dagelijks door hen gepresteerd wordende diensten als nutteloos uitkrijten; en dit alleen, dewijl wij beweerden dat de administratie waaraan al die personen werkzaam zijn, kon vereenvoudigd worden. Indien het geoorloofd is om uit die bewering eene dergelijke gevolgtrekking te maken, dan zijn al de hier bedoelde personen in deze oogenblikken diep te beklagen, daar de Minister van Oorlog ten aanhoore der geheele natie de waarheid dier bewering in het verslag van den raad der tijdelijke ministers erkend heeft.

Wij zijn echter van gevoelen dat deze gevolgtrekking geheel onjuist is; behelste zij waarheid, dan zou men bijna misdadig worden, door

het voorstellen van iedere verandering, hoe nuttig ook, wanneer daaruit eene vermindering van personeel moest voortvloeijen. Hetzelfde verwijt zou ons dan gedaan kunnen worden door de officieren der Genie, omdat wij beweerden dat sommigen dezer HH. hunne zorgen aan onnutte vestingen besteden.

Op bladz. 44 overstelt de Schr. ons met vragen; hij wil weten wie zich bij ons beklaagd heeft over het ingewikkelde en omslagtige onzer administratie; maar waartoe zou het dienen, dat wij ZEd. verhaalden, of wij dit uit onszelven of van anderen weten (1)? Uit de overige vragen blijkt hoofdzakelijk, dat de woorden *lange routine*, den onwil des Schr^s. hebben gaande gemaakt, maar *lange praktijk* zou toch ook niet juist geweest zijn, en hoe weinig bevoegdheid de H^r. v. d. B. ons ook toe schijnt te kennen, om in deze zaken iets te bevestigen of te ontkennen, zoo moeten wij hem evenwel verzekeren, dat er bij de korpsen meer sergeant-majours, fouriers en zelfs kwartiermeesters gevormd worden, door de élèves aan de schrijftafel te zetten, en ze traspgewijze van eenvoudige tot meer zamengestelde werkzaamheden te doen overgaan, dan wel door theoretisch onderrigt, of liever door het memoriseren der voorschriften. Hoe men dit nu noemen wil is ons onverschillig, maar het kost tijd, en wanneer de Schr. nu de door hem aangehaalde regelen in verband wil brengen met hetgeen voorafgaat, dan zal hij zien, dat daar sprake was, om miliciens, die slechts zes maanden gediend hebben tot kwartiermeester, sergeant-majoor en fourier te benoemen, en dat die benooidigde tijd hier derhalve wel degelijk lang is, dewijl hij van slechts zes maanden moet afgenomen worden. Wijders hebben wij nergens gesproken van *jaren* ondervinding en praktijk.

(1) Of wij bijv. gehoord of gelezen hebben dat men, nog onlangs, zeer ontevreden was, dewijl er in eene Infanterie — door een officier beheerd — 20 paren afgedragen en buiten dienst gestelde muilen, waren afgevoerd, zonder dat daartoe aan het Ministerie van Oorlog autorisatie was gevraagd. Vertrouwen kan in de administratie niet als regel gelden, maar voor 20 paren oude stoffen mag men toch wel eene uitzondering maken.

Hoezeer de Schr. het ook euvel neemt dat wij de administratie omslagtig noemden, erkent hij dit toch op diezelfde bladz. 44, doch hij geeft de schuld daarvan aan de wettelijke verordeningen omtrent 's Rijks comptabiliteit; maar waar hebben wij dan ooit die schuld uitsluitend aan onze militaire Intendance of aan het Bestuur van Oorlog aangewreven? Wij hebben gezegd dat het feit bestond, en dat wij naar eene verandering verlangden, dewijl daaruit bezuiniging kon voortspruiten. Is dit dan zoo ongeoorloofd?

Op bladz. 42 verzekert de H^r. v. d. B. dat de kompanies-administratie nog altijd in *twee* boeken wordt 'gevoerd; het beheer van gelden en goederen, en dan zou men billijkerwijze nog melding moeten maken van een zakboekje per man. Maar voor het geheele beheer der compagnie wordt nog bovendien aangehouden:

Een stamboek.

Een strafregister.

Een reparatie-boek (of anders duplicaten der reparatie-staten.)

Eene contróle van wapenen.

Een orderboek.

Een nota-boek (niet bij alle maar bij zeer veel korpsen.)

Een register van het schijfschieten (dat door een der officieren moet aangehouden worden.)

Aan zulke weêrleggingen behoort men zich niet bloot te stellen, wanneer men de Administratie dient, en wanneer men anderen beschuldigd dat zij den meester spelen en hen nog al tamelijk meesterachtig teregt wijst.

Verder hebben wij nergens gezegd dat de sergeant-majours en fouriers van exercitiën of uitrukken verschoond waren; integendeel hebben wij in N°. 4, bladz. 142, voorgesteld, om de sergeant-majours, wanneer zij geene fouriers meer hadden, van een aantal praktische en theoretische oefeningen vrij te laten. Maar de sergeant-majoor heeft behalve zijn administratie-werk, meer te doen dan te exerceren en uit te rukken; het reglement op de inwendige dienst draagt

hem nog verscheidene andere verplichtingen op, die tegenwoordig meestal door den sergeant der week waargenomen moeten worden, hierop mogen nu uitzonderingen bestaan, maar — het blijven uitzonderingen.

Van bladz. 13 tot 21 geeft de Hr. v. d. B. een overzicht van de werkzaamheden der kwartiermeesters, der administrateurs van kleeding en der militaire intendance; hij zegt op bladz. 16, dat elders aan de dienst der intendance, eene bijna wetenschappelijke rigting wordt gegeven, en hij doet die opmerking voorafgaan door de klage, dat hij nimmer in een Nederlandsch militair werk of tijdschrift, eenige opmerkingen of beschouwingen omtrent de administratie bij de armée aantrof, anders dan om gedurig te hooren herhalen, dat hetgeen daarvoor op de begrooting uitgetrokken wordt, te veel is. Misschien om dit nog sterker te doen uitkomen, meldt hij op bladz. 17, dat ook de Fransche en andere militaire tijdschriften, meermalen zeer belangrijke artikels over dat onderwerp bevatten. Maar wie behoort zich dit verwijt meer aan te trekken dan het korps Intendanten zelve. Als hunne werkzaamheden hier te lande niet genoeg gewaardeerd worden, behoeven zij waarlijk de schuld niet op anderen te werpen, zoolang zij in persoon verzuimen, het gewigt dier werkzaamheden, zoowel in vreedstijd als in tijden van oorlog, voor de oogen van het publiek duidelijk uiteen te zetten, en zoolang zij zelve niet pogen om meer en meer licht te verspreiden, over eenen tak van de dienst, welks belangrijkheid door niemand zal ontkend worden, die ooit een goed werk las over de oorlogsvoering in het algemeen. En vooral moet de redactie van dit tijdschrift dit verwijt van zich afstooten, daar reeds op bladz. 236 van den vorigen jaargang gezegd is, dat onder de bijzondere *krijgswetenschappen* waarmede de nieuwe redactie van den *Militaire Spectator* zich zal bezighouden, ook behoort datgene wat betrekking heeft tot de *Intendance-dienst*. Wijders hadden wij reeds op bladz. 195 gezegd, dat bij-

dragen over de verschillende vakken, waarvoor wij onze kolommen hebben opengesteld, met erkentelijkheid zouden worden ontvangen. Geen der HH. Intendanten heeft ons evenwel nog gelegenheid gegeven hem die erkentelijkheid te betuigen. Dat overigens aan onze beloften nog niet voldaan is, ligt aan oorzaken buiten ons. Het zal toch wel duidelijk wezen, dat wanneer men tot het Nederlandsche leger over de dienst der Intendance spreekt, men dan ook die dienst moet beschouwen in haar verband met de Nederlandsche krijgsinstellingen. Deze instellingen nu dreigden sedert het doen dier belofte geheel veranderd te worden, en uit dien hoofde heeft de geachte mede-arbeider, die deze taak welwillend op zich had genomen, het nuttig geoordeeld een meer gunstig tijdstip af te wachten.

Uit dit alles blijkt weder ten klaarste, dat wij onmogelijk aan de Intendance kleinachting kunnen toedragen, gelijk de Hr. v. d. B. het doet voorkomen, en het is ons onbegrijpelijk hoe hij dit heeft kunnen afleiden, uit onze bevering dat de administratie — in haren geheelen omvang — te omslagtig is, te meer daar hij zelf erkent, dat er ook door anderen dan door intendanten en kwartiermeesters geadmistreerd wordt.

Van bladz. 24 tot 27 doet de Schr. ons het genoegen van te berekenen welke uitgave er per jaar gevorderd wordt voor de sergeant-majors, opperwachtmeesters en fouriers (1); voor de fourage hunner paarden (bij de kavallerie), voor de HH. kwartiermeesters, de administrateurs van kleeding, de schrijvers bij de korpsen — door ons niet genoemd —, voor het korps militaire intendanten en de afdeeling administratie aan het Departement van Oorlog, en voor hunne onderscheidene bureaunkosten. Op de plaats die aanleiding gaf tot deze becijfering, spraken wij ook

(1) Van het fonds tot vernieuwing van ledergoed, werd daarbij door den Militairen Adjunct-Intendant v. d. B. geene melding gemaakt.

van de kosten der paarden bij de bereden korpsen en van de aanzienlijke bureau-kosten over de geheele armée; eerst daarna beweerden wij, dat de som die voor dit alles besteed werd groot moest zijn; al verder zien wij in de opgave des Schr^r. geen gewag gemaakt van de bureaustkosten der kleine staven, kompagnieën en eskadrons. In weerwil van dit alles, brengt hij het, zonder de korting — op een gedeelte — van $7\frac{1}{2}$ pCt. wegens vermoedelijk absentes of incompletie, reeds tot f 402262,62^s, en hij verzekert dat het niet veel is. Het publiek moge oordeelen.

De Schr. zegt nog, dat, al deelde hij ook ons gevoelen nopens de administratieve roeping der sergeant-majours, opperwachtmeesters en fouriers, dat dan nog de uitgaven die zij veroorzaken, slechts in zoo verre als kosten, vallende op het voeren der administratie, kunnen beschouwd worden, als hunne soldij, enz. meer dan die der gewone militairen bedraagt. Wij willen niet eens met hem twisten waar of hier de grens is, maar wij moeten doen opmerken dat wij reeds aangetoond hebben, hoe hij ons gevoelen omtrent die roeping of niet goed begrepen, of de uitdrukking daarvan niet goed gelezen heeft. Vervolgens zullen wij Z. E. G. verzoeken de *Proeve* enz. van den Majoor v. LÖBEN SELS nog eens in te zien, waar hij zal vinden dat er eene organisatie *op voet van vrede* werd voorgesteld, en dat er over bezuinigen als over eene gebiedende noodzakelijkheid gesproken werd. Hij herinnere zich dan tevens dat wij die *Proeve* enz. beoordeelden. Wanneer men nu op voet van vrede, na alles overwogen te hebben wat op organisatie invloed kan uitoefenen, bijv. aan eene kompagnie infanterie de sterkte van 60 hoofden (vrijwilligers) geeft, en niet meer; wanneer men daarenboven bij die kompagnie, behalve het verdere kader, een' fourier indeelt, en wanneer men later zoowel de *dienst* als de *betrekking* van dien fourier kan supprimeren, dan gelooven wij, dat zoodoende wel degelijk al de uitgaven voor den bedoelden onderofficier worden bespaard, en dat men, grijpt

het bij de kavallerie plaats, aldaar ook een paard zal uitwinnen, tenzij men om andere redenen noodig mogt oordeelen het te behouden. De Schr. ziet dus tevens dat de paarden hier geenszins buiten de rekening moeten gelaten worden; dit kan hij ook niet ernstig meenen; wie zou anders hunne fourage moeten eten, waarvan toch de kosten op dezelfde bladz. waar hij dit beweert, onder de andere uitgaven zijn opgenomen.

Wij verzekeren den H^r. v. d. B. dat hij onze uitdrukking: *de administratie- en bureau-kosten over de geheele armée*, zeer goed begrepen heeft, en het doet ons leed dat hij die kosten niet heeft opgegeven, want wij zien er waarlijk geen kans toe, daar wij hoegenaamd geene officiële bronnen ter onzer beschikking hebben.

Ook onze redenering over het kleedings- en reparatie-fonds in N°. 3, mogen des Schr^r. goedkeuring niet wegdragen; ons beweren dat de toelage voor dit fonds te gering is (1), verwerpt hij daarom, dewijl wij toestemden dat voor *enkele zeer zindelijke en zuinige soldaten* een excedent overschiet. Hij voegt ons uit de hoogte toe: *welnu, laten allen dit dan trachten te wezen en de officieren er op toezien; het Rijk behoeft toch aan geene slordigheid of achteloosheid te gemoet te komen!* — Dus waar die toelage niet volstaat, of waar geen excedent wordt uitbetaald, heerscht slordigheid en achteloosheid, en de officieren zien niet toe. Wij gelooven niet dat de H^r. v. d. B. immer bij een' troep gediend heeft, anders zou hij zijnen kamaraden dit harde verwijt niet voor de voeten werpen; hij zou weten dat niet ieder, zelfs met den besten wil, reeds dadelijk zuinig en zindelijk is; hij zou weten dat zuinigheid en zindelijkheid bij den soldaat juist geene aangeboren' deugden zijn, maar dat zij, door voorbeeld, onderwijs en oefening moeten geleerd worden (2), zoodat de officieren veelal meer be-

(1) Eene bewering die gedaan is door al de beoordeelaars van den Majoor v. LÖBEN SELS, wier geschriften wij lazen.

(2) Wij zouden er nog bij kunnen voegen dat vele geschikte soldaten hun kleedings- en reparatie-fonds als

hooren te doen, en ook werkelijk doen, dan toezigt houden, en ten slotte zou het hem ook bekend zijn, dat aan de miliciens niet alleen het *minimum* wordt ingehouden, maar dat die inhouding reeds gedurende dien meest noodzakelijken oefeningstijd plaats grijpt. Dit moge de H^r. v. d. B. nu billijk noemen, wij hebben er vrede mede; zoo hij ons slechts toestaat van een ander gevoelen te zijn, en zijn gezegde van bladz. 31 op hem toe te passen, namelijk: dat men uit het vorenstaande zal hebben kunnen zien, hoe gemakkelijk het voor niet zaakkundigen is om aanmerkingen te maken.

De bestaande duurte der levensmiddelen, waarvan wij almede gewag maakten, beschouwt de Schr. als een voorbijgaand bezwaar, dewijl in vroegere jaren alles goedkooper was. Wij wenschen van harte dat hij gelijk moge hebben, maar zoo lang het bestaat, gelooven wij aan onzen plicht en roeping te voldoen, door er ten gunste van den soldaat de aandacht op te vestigen, vooral bij het bestrijden van een voorstel dat juist tijdens die duurte gedaan wordt, en waarvan het aannemen, naar onze wijze van zien, ten gevolge kon hebben, dat aan nog meer soldaten dan thans de penningen ontbraken tot het aanschaffen, niet van geriefelijkheden, maar wel van *benodigdheden*. Omdat het verder in deze oogenblikken onmogelijk is om het kwaad te verhelpen door tractementsverhooging, wil de Schr. dat men ook maar be-daard zal toezien, terwijl er van maatregelen gesproken wordt die voor sommigen tot vermindering kunnen leiden; eene schoone rede-

eene spaarkas beschouwen, zij laten de toelage op dit fonds, het geheele jaar door, ophoopen, en schaffen zich zooveel doelmijk het benodigde uit eigen middelen aan. Die middelen bestaan in kleine besparingen op hunne geringe soldij en in de penningen die zij soms van naastbestaanden ontvangen, of op eene eerlijke en met hunnen stand overeenkomstige wijze weten te verdienen; wijders herinneren wij aan het vermelde outrent de gehuwden der compagnie en de officiers-oppassers. Wij kunnen bovendien in verscheidene garnizoenen geëmploijeerden aanwijzen, die jaarlijks het geheele bedrag hunner toelage uitbetaald krijgen. Men ziet dus hoe weinig men uit het betalen van 'en excedent tot het voldoende der toelage kan besluiten.

nering voorwaar! Hij houdt het blijkbaar voor het uitmeten en publiek maken van klagten, waarvan het billijke en gegronde nog in twijfel kan getrokken worden, wanneer men eenen anderen weg inslaat, en hij vraagt of dit geschikt is om den goeden geest bij het leger te onderhouden. Wij gelooven dat zwijgen, maar vaak in stilte morren daartoe nog veel minder geschikt is, dewijl zich alzoo een geest van ontevredenheid kan vestigen, die het Hoofdbestuur gewis gaarne had voorgekomen, en wij gelooven dat het spoedig zóó ver zijn zou, als men slechts de aanwijzingen van den H^r. v. d. B. volgde.

Het voldoende van de toelage (voor kleeding en reparatie) der *presenten*, wordt meesterlijk door den Schr. bewezen als hij zegt, dat welker aanzienlijke saldo's bij afrekening werden uitbetaald aan miliciens die *absent* waren geweest en aan wie men evenwel eene kleine toelage te goed deed, ofschoon hunne militaire kleeding aan den kapstok hing.

Eenige zeer gewaagde regelen, die ons echter niet zoo geheel onwillekeurig uit de pen gevloeid waren, verschaffen ons cijfers, die slechts uit officiële, maar voor ons ontoegankelijke, bronnen konden geput worden. Wij zijn den H^r. v. d. B. verplicht. Maar slechts de gevolgtrekkingen die men uit cijfers kan maken, bewijzen iets. Wij vragen hem dus in goedeede, of hij uit het betalen aan de *geheele armee* ($\pm 40,000$ onder-officieren en soldaten), van een min of meer *zuiver* excedent van gemiddeld $f 23,151,71^s$ per jaar, en over de jaren 1845 en 46 van slechts gemiddeld $f 16,130,55^s$, en na overwogen te hebben wat wij hem hier en elders uit het leven van den troep over het ontstaan van dit excedent hebben medegeedeeld, in goeden ernst het besluit kan opmaken, dat de toelage voor kleeding en reparatie, zoo in allen opzichte voldoende is?

In de slotbeschouwingen van het eerste gedeelte der brochure, vonden wij veel waarvan wij ons niets behoeven aan te trekken, en wat

vermoedelijk gerigt is aan die andere ongenoemde geschriften of misschien personen, die het ge- waagd hebben over de militaire administratie te spreken of te schrijven. Wij althans hebben nimmer te kennen gegeven dat men op de ad- ministratie maar naar willekeur kon bezuinigen, en vooral niet dat men op het eene on- derdeel van het leger ten behoeve van het an- dere moest besparen; dergelijke stellingen heb- ben wij zelfs nadrukkelijk bestreden (1). Wij hebben slechts gezegd dat de administratie (in haren geheelen omvang) te omslagtig was en dat daarin vereenvoudigd en bespaard moest worden. Tot de geschriften die over de ad- ministratie spraken, behoort ook het *Verlag van den raad der tijdelijke Ministers aan Z. M. den Koning*. Dit geschrift zal de H^r. v. d. B. toch ook wel als eene officiële bron erkennen, en daarin zien wij dat ons gezegde juist was, en dat aan onzen wensch en dien van anderen gevolg zal worden gegeven.

Wij moeten den H^r. v. d. B. nog doen op- merken, dat wij, sprekende over de omslag- tigheid der administratie (hetzij dan in eenen ruimen of engeren zin) de feiten beschouwen gelijk ze onder onze oogen plaats grijpen, en niet alleen zoo als men, na het raadplegen van voorschriften, zou gelooven dat ze behooren te geschieden. Wij zullen dit met een paar voorbeelden op- helderen: er zijn kapitein-kwartiermeesters die geene enkele opgave van de kompagnien noodig hebben voor de staten der miliciens-verlofgangers (voor de gouverneurs der provinciën), welke in deze oogenblikken gereed gemaakt worden, zoo behoort het voorzeker, maar wie belet den kapitein-kwartiermeester die opgaven van de kompagnien te vorderen? Immers niemand, en wanneer hij dit deed en zoodoende al de ser- geant-majours van het regiment aan den ar- beid zette, zou men dan al of niet mogen zeggen dat er bij dit regiment omslagtigheid heerschte. Bij het korps, waarbij wij de eer

hebben te dienen, wordt de monsterrol door den kwartiermeester geverifieerd, vervolgens slechts éénmaal overgeschreven; daarbij wordt niets anders gevoegd dan, zoo noodig, de taxa- tie-rapporten. Eveneens worden er bij de re- serve-staten geene verdere bijlagen overgelegd dan eene verzameling op de reparatie-staten. Maar wie zal nu den kwartiermeester beletten de monsterrol *tweemaal* te doen overschrijven, gelijk wij ons zeer goed herinneren als onder- officier gedaan te hebben; en wie zal hem ver- hinderen nog eenige andere bijlagen te vorde- ren, die wij weleer in persoon vervaardigden? Wie belet verder aan ieder officier om aan den sergeant-majoor staten en opgaven te vragen, die nergens voorgeschreven staan, maar die hij in zijne ondergeschikte positie niet kan of mag weigeren? — Zoo ziet de H^r. v. d. B. dat er zeer goed omslagtigheid in het beheer der militaire huishouding kan bestaan, zonder dat zij, die buiten en boven die huishouding ge- steld zijn, het zelfs vermoeden. Maar het is niet aan ons, om ieder misbruik met den vin- ger aan te wijzen, wij mogen daarvan in het algemeen spreken, doch moeten aan het Hoofd- bestuur overlaten om onderzoek te doen. Te- vens blijkt hieruit, ofschoon ook dit zeggen elders door hem gelaakt wordt, dat men zijne minderen zeer goed kan *lastig vallen* en dat die uitdrukking zoo onbetamelijk niet is.

Thans zullen wij overgaan tot het tweede gedeelte der brochure, daar maakt de H^r. v. d. B. het erg met ons; doch wij zullen trachten hem te beantwoorden.

Van bladz. 33 tot 36 leest men de geheele geschiedenis van het *Fonds van reparatiën aan wapenen en ledergoed*, waarin echter verzuimd wordt uitdrukkelijk te melden, dat terzelfder tijd waarop dit fonds bijv. bij de korpsen In- fanterie is ingevoerd, ook de toelage voor het kleeding- en reparatie-fonds met een halven cent per man en per dag verminderd werd, zonder dat er overigens, wanneer ons geheugen goed is, in de kleeding en uitrusting van den sol-

(1) Zie den vorigen jaargang, bladz. 194.

daat iets veranderd werd. Wij stemmen echter toe dat die maatregel als een gevolg der instelling van het bedoelde fonds, billijk was; wij stemmen mede toe dat de beide fondsen later niets meer met elkaër gemeen hadden; wij hebben zelfs gezegd, dat de oorsprong van het eerste uit het oog verloren werd, en dit kon moeilijk plaats grijpen, wanneer beiden nog met elkaër in betrekking stonden. Neemt men nu met den H^{r.} v. d. B. aan, dat de toelage voor het kleeding- en reparatie-fonds rijkelijk voldoende is, dan heeft men, daar de Staat slechts het toereikende behoeft te verstrekken, ook geen regt om te beweren, dat hetgeen wat in den tijd der oprigting van het fonds van reparatie, enz. te veel van die toelage werd afgenomen, weder daarbij behoort gevoegd te worden; maar houdt men het noodzakelijk verband in het oog wat er tusschen onze beschouwingen bestaat, en neemt men dus in ieder geval voor een oogenblik aan dat die toelage te gering is, dan ziet men dat het zoo ongerijmd niet is, haar weder te willen vermeerderen met het bedrag der som waarmede zij eenmaal te veel werd verminderd.

Wij weten overigens zeer goed, dat men in het ontoereikende der toelage voor kleeding en reparatie, zoo die erkend werd, doorgaans naar andere grondslagen voorziet, maar wij wisten dat die toelage ten minste men een' halven cent per dag en per man diende vermeerderd te worden, wanneer men alles op den ouden voet terugbragt, en daar wij meenden dat de administratie er tegelijkertijd door vereenvoudigd werd, stelden wij dit voor. De H^{r.} v. d. B. zegt dat men op die wijze de administratie niet vereenvoudigt; als hij met den werkelijken stand der zaken bij den troep bekend was, dan zou hij weten, dat zulks wel stellig het geval zou wesen, dewijl er door een dergelijken maatregel aanstonds officieren voor de dienst disponibel zouden worden. Wij bedoelen de officieren van wapening, voor wie de overige officieren de dagelijksche dienst verrigten, dewijl zij zelve

bij de tegenwoordige verordeningen op de wapening daarvan vrijgesteld zijn, en moeten zijn. Die winst zal toch wel opwegen, Mijnheer v. d. B., tegen de moeite die de sergeant-majours zouden hebben om maandelijks *f* 5 à *f* 6 aan reparatiën te boeken (1).

De Schr. vraagt ons op bladz. 37, hoe wij toch aan onze berekeningen komen, dewijl wij *f* 750 noemen als de uitgave voor den sergeant-majoor, fourier en de administratie- of bureaukosten. Dit zullen wij hem zeggen: de H^{r.} v. d. B. berekent die kosten naar den stand der zaken in het tegenwoordige oogenblik, wij spraken van jaar in, jaar uit, en daarom meenden wij dat bij de onwraakbare *f* 701,40 die hij opgeeft, nog iets gevoegd moest worden voor eerste uitrusting, al verleent men die aan onder-officieren ook niet bij reëngagement, en voor de eerste uitgave aan wapens, enz.; verder meenden wij iets te mogen in rekening brengen voor de gratificatiën op het kleeding- en reparatie-fonds die de onderofficieren nu en dan bekomen; er stellig de bureaunkosten voor het schijfschieten en de toelage voor het fonds tot vernieuwing van le-dergoed te moeten bijvoegen, en zóó waren wij tot de ronde som van *f* 750 gekomen, waarbij nog moet opgemerkt worden dat wij het ration brood, o schande, een cent hooger dan onzen Schr. hadden gesteld. Nu moge men ons hierin het een en ander kunnen betwisten, maar de berekening van den H^{r.} v. d. Bosch is evenmin juist, en wie van ons beiden verdient daaromtrent de meeste verschooning? Bovendien wat bewijst hij tegen onze stelling dat de uitgave betrekkelijk groot is?

Op bladz. 38 haspelt de Schr. zoowat alles dooreen wat wij gezegd hebben over het afschaffen der fouriers bij sommige korpsen. Wij zochten echter te vergeefs naar het bewijs dat die fouriers inderdaad onontbeerlijk zijn. De Schr. doet de voordeelen der tegenwoordige inrigting boven de

(1) Bij het korps waarbij wij dienen, wordt gemiddeld omstreeks zooveel per maand en per kompagnie aan wapen-reparatie besteed.

voorgestelde uitkomen, maar die moeite had hij zich kunnen besparen; wij hebben daar nimmer aan getwijfeld en het was ons ook volstrekt niet te doen om te verbeteren, maar wel om eene inrigting te vinden, die minder kosten zou en waarmede men volstaan kon. Hij verliest geheel uit het oog, dat wij naar middelen zochten om tot bezuiniging te geraken, en hij spreekt alsof *tout est pour le mieux dans ce meilleur des mondes*.

Op bladz. 39 herhaalt hij nogmaals dat door het supprimeren van den fourier slechts het verschil tusschen zijne soldij en die van een gewoon militair gewonnen wordt, en in de noot onder die bladz. zegt hij dat W^r. maar niet wil begrijpen dat iedere vermindering van personeel, eene vermindering van strijdkrachten is. Het schijnt dan wel, dat wij elkaer in gebrek aan begrip weinig toegeven. Maar Mijnheer v. d. B. wij spraken van eene goedkooporganisatie, van eene organisatie op voet van vrede; wanneer men niet behoeft te bezuinigen of wanneer het oorlog is, dan spreke men van strijdkrachten; doch als men nu eenmaal geen geld wil of kan geven voor strijdkrachten gedurende den vrede, dan kan men immers niet beter doen dan betrekkingen te gelijk met de diensten supprimeren.

Dat door het supprimeren der fouriers weinig bespaard zou worden, gelooven wij in geen deele, alleen op de 168 kompagnien infanterie bedraagt die besparing reeds f 38,005.80, zonder nog de toelage bij de grenadiers en jagers mede te rekenen, en in aanmerking genomen dat wij de sergeant-majors wegens hunne dan vermeerderde bezigheden met f 4,00 daags wilden bezoldigen.

De H^r. v. d. B. staaft met onwraakbare cijfers, dat in Pruisen bij iedere kompagnie een feldweibel, een sergeant, een fourier en een capitain d'armes zijn, en daarenboven 12 onderofficieren voor de gewone dienst. In *Das Heerwesen der Staaten des Deutschen bundes* (1842), bladz. 129 lezen wij dat in Pruisen op voet van vrede bij eene kompagnie staan, 1 feldweibel, 3 sergeanten en 10 onderofficieren (voet van oorlog 15 onder-

officieren); en dat de kapitein uit die 10 *onderofficieren* naar vrije keuze, een fourier en een capitain d'armes benoemt. Fourier en capitain d'armes zijn dus bij de Pruisische infanterie geene *rang*en, maar slechts betrekkingen of functien die tot wederopzeggens toe waargenomen worden; wij veronderstellen op die wijze zoo als dit bij ons met de menagemeesters, facteurs, enz. geschiedt. Het is wijders aan iedereen bekend, dat de betrekking van capitain d'armes een gevolg is van de eigenaardige wijze waarop men in Pruisen bij de kleeding en wapening der soldaten te werk gaat, zoo dat wij dien capitain d'armes hier buiten beschouwing dienen te laten. Waar de eigentlijke dienst van den fourier in bestaat, kunnen wij met juistheid niet zeggen, maar dat hij niet gelijk bij ons den feldweibel bijstaat in het schrijfwerk, rakende het beheer van gelden en goederen, blijkt uit den *Soldatenfreund*, bladz. 1532, waar de werkzaamheden van den feldweibel uitvoerig beschreven staan. In het geheele artikel komt het woord fourier geen enkele keer voor, maar er staat uitdrukkelijk, dat tot des feldweibels werkring behoort *die Führung des ganzen Listen- und Geld- Wesens der Compagnie*. Op bladz. 1534 wordt gezegd, dat er omstandigheden ontstaan kunnen waarin hem dit alles onmogelijk is, alsdan mag hij zekere boeken onder zijn toezigt, door een *onderofficier* of *schrijver* doen aanhouden; maar waarom dan niet door den fourier, als een fourier daar hetzelfde was als bij ons? Op die zelfde bladz. lezen wij, dat de feldweibel in geval van ziekte of afwezigheid wordt vervangen door een *onder-officier* ter keuze van den kapitein, al behoorde hij ook tot de jongsten; maar waarom dan niet door den fourier vragen wij weder, wanneer de fourier soortgelijke bezigheden verrigte als bij ons?

Wij hebben den H^r. v. d. B. onze bronnen genoemd, omdat wij niet ten toon gesteld willen worden als de zaken uit de lucht te grijpen, dwalen die bronnen, dat hij dan tegen hunne auteurs te velde trekke.

Wat de Hr. v. d. B. ons zoo al over de kwartiermeesters doet zeggen, verdient geen antwoord; tot nog toe hebben wij redenen om te vertrouwen, dat de lezers van den *Militaire Spectator* de gezondheid onzer hersenen niet in twijfel trekken.

Had hij de noot (f) bladz. 183 goed gelezen, dan zou hij weten dat wij die denkbeelden slechts als *gedeeltelijk* uitgewerkt gaven; thans zullen wij er nog eenige regelen over nederschrijven; mogten zij den Hr. v. d. B. onverhoopt bevallen, dan wenschen wij evenwel van zijne aanbevelingen (bladz 37) verschoond te blijven, want op het standpunt waar hij zich plaatst, kunnen die onze zaak slechts benadeelen.

Wij wilden, bij eene organisatie op voet van vrede, niets verbeteren dan de verhouding tusschen de rangen van kapitein- en luitenantkwartiermeester, en verder *bezuinigen*. Wij herinneren dat een en ander een uitvloeisel was onzer beoordeeling der *Proeve* enz. van den Majoor v. Löben Sels, waarin werd voorgesteld om de infanterie gedurende den vrede zoo min mogelijk van garnizoenen te doen veranderen. Wij spraken van *dergelijke*, maar niet van exact dezelfde maatregelen als die welke ten aanzien der officieren van gezondheid getroffen zijn. Vroeger waren er een of meer officieren van gezondheid bij ieder bataillon ingedeeld, thans bestaat er slechts een zeker getal officieren van gezondheid voor een zeker getal bataillons, en niet garnizoenen. Eveneens wilden wij bij een zeker getal (bijv. 4) veld-bataillons, een zeker getal (bijv. 3) kwartiermeesters indeelen. Wanneer men nu het 1^e en 2^e bataillon te A, en het 3^e en 4^e bataillon te B en C in garnizoenen ligt, dan is er ook te A, te B en te C een kwartiermeester. Acht men het noodig die bataillons van garnizoenen te doen veranderen, dan kan men daartoe in tijden van rust en vrede het meest geschikte tijdstip uitkiezen, en dus, is het noodig, een oogenblik, waarop geene periodieke verantwoording plaats grijpt. Vooral wanneer de bataillons te A naar twee verschillende garnizoenen gaan,

dan neemt, gedurende den marsch en zoolang het verder noodig zal zijn, een officier van het eene bataillon aldaar de dienst van kwartiermeester waar. De effectieve kwartiermeester marcheert met het andere, want een bataillon marcheert zoo min zonder effectieven of fungerenden kwartiermeester als *zonder officier van gezondheid*. Is het mouvement afgelopen en alles overgegeven wat overgegeven behoort te worden, dan vertrekken de kwartiermeesters die daartoe aangewezen zijn naar hunne nieuwe bataillons en standplaatsen, waar zij weder jaren kunnen blijven. Heeft ieder der vier bataillons een afzonderlijk garnizoen gekregen, dan is er ligt ook weder een ander regiment waar drie bataillons gezamenlijk garnizoenen houden.

Moeten nu die vier bataillons op voet van oorlog gebragt worden, dan wilden wij den luitenantkwartiermeester die bij de hoofdadministratie van het korps werkzaam is, bij eene der veldbataillons over plaatsen, zoodat ieder derzelve zijn kwartiermeester had. Wij voegden er bij dat het dan *misschien* wenschelijk ware om in de dienst van den laatste door een gepensionneerd officier te voorzien, gelijk men thans in de betrekking van administrateur van kleeding doet. Bij de korpsen artillerie bijv. waar bij de onderdeelen (kompagnien en batterijen) geene kwartiermeesters ingedeeld zijn, en waar dus met die onderdeelen ook geene kwartiermeesters op marsch behoeften te gaan, stelden wij dit al dadelijk voor.

Wij gaven of geven nimmer eenig voorstel als onfeilbaar goed, wij zullen ons gaarne aan beter oordeel onderwerpen, maar op afkeuring door magtspreuken, zullen wij niet meer antwoorden.

Thans hebben wij onze taak ten opzichte van den Hr. v. d. B. volbragt, doch alvorens te eindigen, willen wij nog de volgende vragen doen.

Heeft de Hr. v. d. B. iets bewezen omtrent het al of niet omslagtige der administratie?

Heeft hij bewezen dat het personeel in ver-

schillende rangen, daartoe gebezigd, niet te groot is?

Heeft hij gepoogd te bewijzen dat de toelage voor het kleedings- en reparatie-fonds inderdaad voldoende was?

Heeft hij trachten te bewijzen dat de fouriers bij de troepen te voet niet gemist kunnen worden?

Heeft hij beproefd aan te toonen dat ieder bataillon in vreedestijd volstrekt een kwartier-meester moet hebben?

En wanneer al deze vragen met *neen* moeten worden beantwoord, wat heeft dan het militair en ander publiek door het uitgeven zijner brochure gewonnen?

W^t.

BOEKBEORDEELINGEN.

Eenige Bemerkingen op de Proeve van Bezuiniging, door den Majoor der Artillerie E. VAN LÖBEN SELS. Te Bergen-op-Zoom, bij J. C. VERKOUTEREN, Prijs f 0,25.

De Schr. van dit werkje, een *Officier der Vesting-artillerie*, bepaalt zich voornamelijk bij de beoordeeling der zamenstelling en inrigting die de kompagnien vesting-artillerie in de bedoelde *Proeve* erlangen. Hij tracht hoofdzakelijk te betoogen:

Dat 24 kompagnien vesting-artillerie, ieder van 220 hoofden en 3 luitenants van het staande leger, te weinig is om in alle behoeften te voorzien;

Dat de telgen van de eerste geslachten der maatschappij niet geschikt zijn om als milicien bij de vesting-artillerie te worden ingedeeld, en dat derhalve het stelsel van milicien-luitenants niet op die artillerie van toepassing kan zijn;

Dat de bezoldiging die de majoor v. L. S. voor den vesting-kanonnier uittrekt, te gering is;

Dat de majoor v. L. S. de regeling der traktementen ten aanzien van de officieren der vesting-artillerie, onbillijk is te werk gegaan.

In dit werkje komen vele gegronde redeneringen en opmerkingen voor; maar wij hebben zelve onze denkbeelden over de *Proeve*, enz. van den majoor v. L. S. bekend gemaakt, en zullen dus niet in eene uitvoerige beoordeeling dezer *Bemerkingen* treden; dit zou bijna eene poging zijn om uitspraak te doen tusschen de

twee SS., en in sommige gevallen verschillen wij bovendien met beiden in gevoelen. Zoo moge bijv. de Schr. dezer *Bemerkingen* betoogd hebben, dat de som welke de majoor v. L. S. aan de kapiteins en hoofdofficieren der vesting-artillerie als traktement toelegt, te gering is, en dus dat de cijfers van den majoor v. L. S. niet behooren aangenomen te worden; hij heeft daarom nog niet bewezen, dat de regelen waarnaar dien Schr. te werk ging, onjuist zijn.

Wij zullen derhalve de beide SS. hun pleit zelve laten beslissen, en ons bepalen bij eene gunstige aanbeveling van het bovenbedoelde geschrift, daar het, naar onze wijze van zien, bij de behandeling van een zoo gewigtig onderwerp als de toekomstige leger-organisatie, in ieder opzigt verdient gelezen te worden.

Over Leger en Plaatsvervanging, door den Loteling VAN DER SNUIF. Te Nijmegen, bij J. F. THIEME; bevattende: I. Brief aan een Artillerie-Officier, over de brochure van den Majoor E. VAN LÖBEN SELS; II. Redevoering over de Plaatsvervanging, door den Heer A. THIERS, enz.

De brief aan den Artillerie-Officier is, zoo als men vermoed zal hebben, eene kritiek der *Proeve*, enz. van den majoor v. L. S. In ieder geval doet die brief de belezenheid en scherpzinnigheid van den loteling v. d. SNUIF eer aan.

Over verscheidene onderwerpen in die *Proeve*, enz. behandeld, spreekt hij een ander oordeel uit dan wij deden; dit zal ons echter niet beletten zijnen arbeid gunstig aan te bevelen. Het geldt hier de toekomstige vestiging eener instelling, die min of meer in alle Europeesche staten is ter sprake gekomen, namelijk eene deugdelijke en zuinige leger-organisatie, gegrond op volkswapening en algemeene dienstplichtigheid. Dit problema moet nog opgelost worden, en het voor en tegen van ieder voorstel dienaangaande, verdient derhalve gelezen te worden, zoodra het uit eene bekwame pen gevloeid is.

VAN DEB SNIJF is nu en dan scherp en satyriek, maar als wij veel zulke lotelingen in onze gelederen zagen plaats nemen, dan zouden wij bijna genoodzaakt zijn het stelsel van den majoor v. L. S. als het eenige ware te erkennen.

De vertaling der redevoering van den H^r. THIERS, zal, vooral door de daarbij gevoegde ophelderingen, gewis aan het Nederlandsche publiek welkom zijn.

Moet de Plaatsvervanging bij de Militie worden afgeschaft? Beantwoord door J. M. ENGELBERTS, Majoor der Artillerie. Te Nijmegen, bij J. F. THIEME.

Het antwoord wat de Majoor E. op de door hem gestelde vraag geeft, is ontkennend. Hij is van gevoelen dat het plaatsvervangen moet behouden blijven, maar dat de wijze waarop het geschiedt, dient veranderd en door de regering geregeld te worden. De gronden waarop de Schr. het nuttige en regtvaardige der plaatsvervangning verdedigt, zijn gedeeltelijk oorspronkelijk en gedeeltelijk getrokken uit de redevoering welke de H^r. THIERS in der tijd over dit onderwerp uitsprak. Daár, waar hij gebruik maakt van de laatstgenoemde, worden ze in verband gebracht met het Nederlandsche volkeigen en met de behoeften onzer natie; sommige zwakke gedeelten daarin, worden zelfs door den Schr. wederlegd. Na het nut der

plaatsvervangning betoogd te hebben, geeft hij ten slotte eene beknopte schets van de wijze waarop zij zou kunnen plaats grijpen, daar de zaak en de wijze van uitvoering door den Schr. teregt als twee zaken beschouwt, die niet van elkander kunnen afgescheiden worden.

Wij troffen in het boekje van den Majoor E. heldere inzichten en duidelijke redeneringen aan, die in aanmerking genomen en in overweging verdienen genomen te worden, door ieder die over het afschaffen of behouden der plaatsvervangning in Nederland wil uitspraak doen.

Proeve eener wet op de bevordering bij het Nederlandsche leger, door B. VAN MERLEN, Majoor bij het 2de Regiment Dragoners. Amsterdam, bij P. KRAAY, J^r.

Na hetgeen wij in N°. 5, vermeld hebben, dat, naar onze wijze van zien, aan eene wet op de bevordering dient vooraf te gaan, zal men begrijpen dat wij moeilijk eenig oordeel kunnen vellen over eene *Proeve* van zoodanige wet, die het licht ziet voor dat alles geregeld is. Van de algemeene beschouwingen die de *Proeve* voorafgaan, moeten wij evenwel met lof gewagen, hoewel wij ons met sommige details niet gemakkelijk zouden kunnen vereenigen. Dit is vooral de zaak daar, waar het de examina geldt; het eerste examen — dat om tot officier te worden bevorderd — stelt de Schr. naar onze wijze van zien te ligt; dan toch is men in dien leeftijd, die het beste voor de beoefening der wetenschappen geschikt is. Mogten wij hierin mistasten, en behoort men op die jaren het meeste van iederen aspirant te vorderen, dan zal men ook moeilijk, tot kolonel toe, voor elken rang een programma van examen of onderzoek kunnen vaststellen, waarbij men toch altijd *semper crescendo* diende te werk te gaan.

Voor het overige vertrouwen en gelooven wij met den Schr. (bladz. 22) dat zijn arbeid, bij de beraadslagingen over de wet op de bevorderingen van nut kan zijn.

AANMERKINGEN

op de beoordeeling van het werkje: MÉMOIRE SUR LA FORTIFICATION DES SITES AQUATIQUES, (voorkomende in N°. 4 voor de maand October.)

Bij de beoordeeling van mijne *Mémoire sur la fortification, etc.* in uw geacht Maandschrift N°. 4, komen eenige vragen voor, die ik wensch te beantwoorden; alsmede bezwaren tegen het ontworpen stelsel, waarvan ik er, althans sommige, hoop te wederleggen, met het verlangen om mijne denkbeelden te verdedigen, en zoodoende van het geslagen vonnis in appel te komen. Dit kan echter niet geschieden, zonder meer uitbreiding aan mijne defensie te geven, dan de ruimte zou toelaten, waarover ik in uwe kolommen de beschikking zou durven vragen. Ik zal hiertoe dan een afzonderlijk geschrift moeten bestemmen; doch, alvorens dit in 't licht te geven, afwachten, of misschien mijne Memorie nog de eer van andere beoordeelingen mag te beurt vallen. Zoo ja, dan zouden die toch te gelijkertijd in aanmerking behooren te komen: echter alleen voor zoo verre hare zuiver wetenschappelijke strekking betreft.

Hier zij het mij slechts goorloofd, iets te zeggen omtrent een paar punten van de beoordeeling, die minder regtstreeks betrekking hebben op het eigenlijk behandelde onderwerp.

Ik moet mij vereerd gevoelen dat recensent, ongeacht het door ZEd. aangekleefd gevoelen omtrent het reeds te groot aantal der bestaande systema's, zich wel de moeite wilde geven, om in eene beoordeeling van mijn geschrift te treden.

Of het streven naar verbeteringen in de versterkingskunst echter wel de strekking heeft, om 's lands gelden aan onnutte werken te verspillen, betwijfel ik. Het door mij voorgestelde systema diende mij grootendeels tot tekst, om eenige denkbeelden mede te deelen, die ik volstrekt niet voor *schoon* of *geniaal* mag houden, maar zoo eenvoudig als nuttig beschouw, en voor toepassing vatbaar acht, ook zonder het daarstellen van geheel nieuwe fronten. Het mogt mij ook gebeuren dit gevoelen door enkele bevoegde beoordeelaars te zien deelen. Zooveel als iemand sta ik de opinie voor, die omtrent het te groot aantal onzer versterkte punten al meer en meer veld wint; maar het verlaten van vele onnutte sterkten, zal toch geen reden kunnen worden, om de overige, voor zooveel zij het noodig hebben, niet vroeg of laat te verbeteren en te herstellen: zoo dit niet geschiedde, zouden wij in het tegenovergesteld gebrek vervallen van dat waaraan wij thans laboreren. Bij deze werken nu kan ligt het een of ander practisch denkbeeld zijne toepassing vinden.

Bovendien schrijf ik niet voor Nederland in

't bijzonder; van daar het wellicht te gewaagde stuk, om een vreemde taal te gebruiken. Deswege getroost ik mij intusschen gaarne de *à priori* verwachte kritiek, waaraan ik mij bloot stelde, om den beoordeelingskring te verwijden. Somtijds heeft men het geluk eenig denkbeeld bij vreemden ingang te doen vinden, hoewel het door onze kameraden verworpen wordt. Somtijds worden onze denkbeelden reeds veroordeeld door landgenooten, voor dat zij ze nog leerden kennen; althans de Memorie in kwestie was reeds afgekeurd door een in de militaire hiërarchie hoog geplaatst persoon vóór dat zij het licht zag, waarschijnlijk wegens mijne onbevoegdheid (als artillerist) tot behandeling van het gekozen onderwerp.

Wat de heer recensent zegt van den lust voor de bevestigingskunst, die volgens Z. E. in de Memorie doorstraalt, dit kan eenen artillerist slechts aangenaam wezen; want die kunde maakt een gedeelte uit van zijne onmiskenbaarste kennis. Maar tegen de gevolgen, die er uit afgeleid worden moet ik protesteeren, daar ik niet gewoon ben, om de waarheid aan mijne eigenliefde ten offer te brengen. Zonderling genoeg! ik heb eenen brief voor mij liggen, waarin juist het omgekeerde wordt beweerd; volgens dien brief heb ik de nieuwste schrijvers over het vak niet genoeg bestudeerd.

Eindelijk wat de huivering van recensent betreft, om eene enkele tegenwerping te maken, ik zou mij deswege wel mogen verstouten te vragen of een schrijver niet, zonder te veel pretentiën aan den dag te leggen, kan zeggen: ik heb veel nagedacht over mijn onderwerp, vele veranderingen in mijn ontwerp beproefd, en zie mij daardoor in staat gesteld, om op vele tegenwerpingen te antwoorden? Kan dit in ernst worden opgenomen, alsof de Schrijver het publiek den handschoen toewerpt? Wanneer in een zoo eenvoudig gezegde aanleiding gevonden wordt tot ironieke opmerkingen, dan voegt het waarlijk den Schrijver wel te huiveren, bij het zetten van de pen op het papier.

Wat mij betreft (het is echter maar eene bijzondere opinie), ik zou, in alle, maar vooral in naamloze beoordeelingen, altijd de voorkeur geven aan eenen ernstigen toon, die het denkbeeld verwijdert, als of de beoordeelaar in het hekelen behagen scheidt, of lucht geeft aan de eene of andere persoonlijke animositeit.

Grave, den 13. November 1848.

J. M. ENGELBERTS.

BIJLAGE V.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 5.

(Maand November 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot adj. in de 1ste art.-dir.: de 2de luit. E. G. C. F. Ising, van het 1ste reg. vest.-art. Tot ordonnans-offic^r. bij Z. M.: de 1ste luit^s. A. P. H. Boellaard, van het 1ste reg. drag.; C. H. van Tuyl van Serooskerken, van het 2de reg. drag.; H. Quarles van Ufford, van het 3de reg. drag.; J. D. N. A. Kooij, van het 1ste reg. lans.; H. del Campo, genaamd Camp, van het 2de reg. lans. Bij den staf der art., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit.-adj. A. J. A. Nuy, van het reg. rijd. art. Bij het reg. veld-art., tot 1sten luit.: de 2de luit. L. S. R. Sessler, van het 2de reg. vest.-art. Bij het reg. rijd. art., tot adj.: de 1ste luit. A. F. M. d'Hamecourt, van het korps. Tot plaatselijken komm. der 2de kl. te Breda: de luit.-kol. D. J. van Winsheijm, van het 7de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., tot luit.-kol.: de maj. L. H. W. Bon van Aylva Rengers, van het 5de reg. inf. Bij het 5de reg. inf., tot maj.: de kap. der 1ste kl. J. J. Verschoor, van het reg. gren. en jag.; tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl., reg.-adj. J. E. P. Roelants, van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. P. A. Beelaerts van Blokland, van het korps. Tot kap. der 2de kl.: de kap. der 3de kl. W. C. Weier, van het korps. Bij het 7de reg. inf., tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. D. G. L. Cluysenaer, van het reg. gren. en jag. Bij den prov. staf, tot luit.-kol.: de maj. G. van der Valk Bouman,

adj. in het prov. kommandement van Utrecht. Bij den plaats. staf, tot 1sten luit.: de 2de luit. H. Gruz, plaats-maj. de. 3de kl. te Vlissingen. Bij het 3de reg. drag., tot adj.: de 2de luit. K. W. H. Goetz, van het korps. Bij het koloniaal werf-depôt, tot 2den luit.: de serg. J. F. M. de Meer, van het 5de reg. inf. Bij het 6de reg. inf., tot bat.-adj.: de 1ste luit. M. Logemann, van het korps. Tot paardenarts bij het leger hier te lande: de heer A. F. van Ghert. Tot apoth. der 3de kl. bij de mil. geneesk. dienst in Oost-Indië: de heer J. N. Schot. Den rang van apoth. der 1ste kl. (rang van kapitein), met bepaling dat zij hun tegenwoordig traktement blijven behouden: aan de apoth^s. der 2de kl. L. J. de Baas, P. Hoezee en J. W. de Blecourt. Tot offic. van gez. der 3de kl. bij de mil. geneesk. dienst der landm. in Oost-Indië: de heer A. G. Wildeman.

Verplaatsingen.

Bij het 1ste reg. vest.-art.: de kap. der 3de kl. G. J. Coerman, van den staf der art. Bij het reg. rijd. art.: de 1ste luit. J. Goudriaan, van het reg. veld-art. Bij het reg. veld-art.: de 2de luit. H. C. Biesz, van het 2de reg. vest.-art. Bij het 8ste reg. inf.: de kap. der 3de kl. D. G. L. Cluysenaer, van het 7de reg. inf. Bij het koloniaal werf-depôt: de 1ste luit. A. J. Meijer, van het 8ste reg. inf.

Gepensionneerd.

De kol. A. van der Sloot, plaats. komm. der 2de kl. te Breda, met vergunning tot het blijven dragen van de activiteits-uniform der infanterie.

Overleden.

De offic. van gez. der 3de kl. J. Bullinger.

CORRESPONDENTIE.

Het artikel uit de *Amsterdamsche Courant*, ons door den Heer S. ter plaatsing toegezonden, werd te laat ontvangen om daarvan voor het vorige Nummer gebruik te maken. Daar thans de verkiezingen zijn afgelopen, meenen wij in overeenstemming met des Schr^e. bedoelingen te handelen, door het niet meer op te nemen. In de eerstvolgende zitting der Staten-Generaal wordt de wet op de gemeente-besturen behandeld, en alsdan komt dit gewichtig onderwerp weder ter sprake, misschien wil de Schr. dan nader op de zaak terugkomen, daartoe zal hij bij ons steeds gelegenheid vinden.

Eenige ingezonden stukken, als van v. P. over Artillerie-zaken, van P. M. N. over het Arrest der Officieren, van L., over den Instructeur der Rekruten en de Bijdrage tot de Krijggsgeschiedenis, van den Kapitein-Ingenieur van den Stos, waarvoor de ruimte in dit nummer te kort schoot, zullen in dat voor de maand December geplaatst worden.

VERBETERINGEN IN N°. 4.

- Blz. 145 in de noot, staat: De Engelschen hebben nog sergeant-majors, noch fouriers; lees: De Engelschen hebben noch sergeant-majors, noch fouriers gelijk bij ons, doch een der 5 onder-officieren van iedere compagnie is fourier; hij neemt geheel alleen de administratie waar en beveelt aan de andere onder-officieren der compagnie;
- * 155 in de Tabel, staat: Als treffers van 30 schoten; lees: de treffers van 30 schoten.
- * 166, 1e kol. reg. 3 v. b. staat: den betrekkelijk; lees: een' betrekkelijk.
- * 181, 2o * * 3 * * * hen; lees: hem.

AAN

D E N L E Z E R

H E I L !

De ce sommet qui nous rassemble,
Viens, jetons un regard ensemble,
Sur l'avenir et le passé.
DE LAMARTINE.

Het jaar 1848, met al zijne woelingen, met al zijne zorgen en met al de hoop en vrees waarmede het ons beurtelings opwekte en kwelde is daarheen gewenteld. De onverbiddelijke tijd zweept ons reeds voorwaarts op de nieuwe baan die een volgende jaarkring voor ons opende, en vergunt ons naauwelijks eenen blik in het verledene te werpen of eenen wensch voor de toekomst te uiten.

En echter, dat verledene was schoon, maar de toekomst — wij gaan haar geenszins vol blijde verwachting te gemoet, want donker is de gezichtseinder, werwaarts wij ook onze blikken wenden.

Het verledene was schoon. — Indien er waarheid ligt in deze woorden, dan is het gewis niet dewijl tijdelijk geluk of dewijl roem en eer ons deel waren in de dagen die vervlogen zijn. O neen, de weg dien wij bewandelden, was dezelfde eentoonige

weg waarop wij ons sedert jaren bewogen; een weg die niet door lustwarden leidt; waar langs geene lauweren groeijen, en waarop het lommer der vredespalmen ons de bedriegelijke en doodende verkwikking schenkt, die de schaduw van den fabelachtigen Oepas-boom op Java, aan den vermoelden wandelaar biedt.

Neen, het verledene was schoon, dewijl het Nederlandsche leger daarin nieuwe blijken van zelfverloochening, van edelmoedigheid en van vaderlandsliefde gaf.

Terwijl men in meest alle standen en in meest alle oorden van het vaderland ijverde voor zijne bijzondere belangen en voorregten, begreep het leger dat die bijzondere belangen ondergeschikt waren aan het heil van allen. Het leger aarzelde geen oogenblik om te bekennen dat het een offer moest en zou brengen aan den drang der tijden; het wachtte niet tot de

bijl aan den boom gelegd werd, maar het wees zelf de plaatsen aan waar de slagen vallen moesten. Er kon in zijn midden verschil van gevoelen heerschen, maar niet over het beginsel, slechts over de wijze van toepassen. En toen de tijd vervuld was, en toen het offer dat gevraagd werd aller verwachting te boven ging, toen nog boog het stilzwijgend het hoofd, en berustte.

Het Nederlandsche leger heeft zich in den jare 1848 een nieuwe eerzuil gesticht.

Doch dit schoone tafereel heeft ook zijne schaduwzijde, want te vergeefs hebben wij opgelet of zich ook eene enkele stem in den lande deed hooren om zooveel belangloosheid te erkennen. Te vergeefs hebben wij, terwijl dit alles plaats greep, de beraadslagingen onzer volksvertegenwoordiging gevolgd, om te vernemen, of zij, althans, van zooveel onbaatzuchtigheid rekening zou houden. Ook zij hield zich met onze instellingen onledig; wakkere mannen uit haar midden verwierven zich aanspraak op onze dankbaarheid, maar dit kon niet beletten dat anderen onzen stand eene school der onzedelijkheid noemden.

Dat was ons loon. —

En toen de teerling geworpen en het pleit beslist was, zagen wij te vergeefs in dagbladen en vlugschriften rond, of er ook eene bedenking tegen geopperd, eene klagte over aangeheven werd.

Niets — men juichte — men wilde ons

geheele krijgswezen omgekeerd en veranderd zien; maar tot de nieuwe volksvertegenwoordiging *die over dit alles zou oordeelen of beslissen*, koos men geen enkel lid uit den actieven krijgsstand.

Nederlandsch leger, bijna zouden wij u toeroepen — uw rijk is niet van deze wereld!

Maar geloof daarom niet dat wij u geen wereldsch heil te wenschen weten. Wij willen slechts doen opmerken hoe weinig belangstelling gij nog altijd bij uwe landgenoten verwekt, hoeveel er dus zelfs voor u te wenschen, maar hoe weinig er mischien voor uw welzijn te wachten is. En wij schrijven dit onbewimpeld ter neder, omdat het beter is de waarheid in het aangezicht te zien, dan zich met valsche voorstellingen te misleiden; omdat wij het verkieslijker achten het loon voor zijne goede werken in zelfvoldoening te zoeken, dan dit loon vruchteloos van anderen te eischen.

Gewis, de tijden die komen moeten, zullen eene groote verandering te weeg brengen in de verhouding tusschen de volkeren en hunne legers. Alles duidt aan dat het zoó niet blijven kan, noch mag. De schoone krijgswinstellingen die hun aanzijn te danken hadden aan de oorlogen in het begin dezer eeuw, zijn hier in strijd met den schuldenlast, en ginds met de politieke denkwijze der natiën. Men rukt die instellingen uiteen, men besnoeit en men verminkt ze, maar men

bereikt het gewenschte doel niet. Legers en volkeren noemen elkaër de oorzaak hunner wederzijdsche ellende, en wrijven elkaër de schuld aan van den onbegrijpelijksten toestand waarin zij zich bevinden.

Maar de legers zoowel als de volkeren, schijnen op een dwaalspoor te zijn.

De broederlijke band die beiden behoort te omstrengelen en die beider belangen zal aaneenhechten, moet nog gevlochten worden. Dit verwachten wij van de toekomst; o mogt dit weldra geschieden! mogt het overgangs-tijdperk waarin wij leven, ras ten einde gespoed zijn; mogt de crisis die elke ontwikkeling van onze instellingen en van ons materieel welzijn verhindert, eerlang geëindigd wezen, — dat is onze eerste en voornaamste wensch. De vervulling van dezen wensch zal bijdragen tot het geluk van het vaderland, tot het heil van het leger, en ook tot het heil van den Vorst.

Aan den Vorst, aan het geëerbiedigd Hoofd van den Staat, wenschen wij toe dat hij opregte medewerking bij den volke moge vinden, zoo dikwerf hij iets tot het welzijn der krijgsmagt ondernemen zal, even als hij steeds hartelijke en opregte medewerking vond bij de krijgsmagt, wanneer hij haar noodig had tot het welzijn van het volk.

Aan het volk van Nederland wenschen wij niet alleen, dat de politieke geest zich ruimschoots in zijn midden moge ontwikkelen, maar wij wenschen het ook de

wedergeboorte toe, van dien welberadenen, koenen en volhardenden ondernemingsgeest, waardoor het voorgeslacht tot aanzien en grootheid geraakte, waardoor het zich belangrijke staatsuitgaven kon veroorloven, zonder gekromd te gaan onder den druk der belastingen. Het voorgeslacht had tot leus: *Aide toi et le ciel t'aidera*, maar wij helaas, zijn als vreesachtige passagiers, op een door noodweër beloopten schip. Wij bidden dat de storm moge bedaren, maar wij weten niets te doen om hem weërstand te bieden. Wij eischen onze redding van den scheepsvoogd, maar wij verzetten ons als hij een gedeelte onzer have wil aantasten, om den bodem te verligten. Wij willen niets missen van hetgeen wij bezitten; het vaartuig dreigt te zinken; wij weten gene nieuwe middelen op te sporen om het vlot te houden, kaarten en kompas, — de wetenschap die voorlicht, — kanons en munitie, — de arm die verdedigt, — dat moge men over boord werpen, zoo slechts de reiskoffers der passagiers behouden blijven. — God behoede Nederland!

Aan den Minister van Oorlog, aan hem, die onder en met den Koning over het *zijn of niet te zijn* van duizenden beslissen zal; aan hem, die in een hoogstmoedig oogenblik geroepen werd om te waken voor de achtbaarheid van den Staat, voor de veiligheid en de belangen der landzaken, zoowel als voor het welzijn van hen

die zich aan de gewapende bescherming van dit alles hebben toegewijd; aan hem, op wien wij onze hope gevestigd hebben, dewijl hij nieuw leven in de aderen der krijgsmagt kan doen vloeijen, of haar aan een langzaam versterven kan ten prooi geven; aan hem wenschen wij toe, dat hij zonder mistasten het punt moge uitkiezen, waar de belangen van het volk die van het leger ontmoeten; dat hij zich zonder aarzelen en met vasten tred derwaarts heen moge begeven, en dat hij dan eens door te overtuigen, en dan eens door onwankelbaar te willen, alle hinderpalen moge te boven komen, die hij gewis veelvuldig op zijnen weg zal ontmoeten.

Aan de nieuwe vertegenwoordigers van het Nederlandsche volk, die eerlang, ook over ons, beraadslagen zullen, wenschen wij dat bezadigde oordeel en dien juisten blik in onze zaken toe, die hun alleen de bevoegdheid geeft, daarin iets goed of af te keuren. Van toegenegenheid voor onzen stand zullen wij zwijgen; wij mogen niets vorderen dan hetgeen door het belang van den Staat geëischt en door de billijkheid voorgeschreven wordt; daarom wenschen wij hun, tot ons heil en tot dat van het Vaderland, ook dat besef van billijkheid wat zich grondt op eene naauwkeurige kennis onzer regten en behoeften, zoowel als van de regten en behoeften der lands-defensie.

Aan de Nederlandsche krijgsmagt wenschen wij, dat ook zij zich weldra moge

gedrongen zien tot de bekentenis dat er een stap voorwaarts werd gedaan door het aannemen eener nieuwe constitutie. Die constitutie kent haar gelijke regten en pligten toe met alle andere staatsburgers, en waarborgt haar daarvan de vrije uitoefening. Moge dit weldra gegrift staan in de harten van alle Nederlanders, opdat men ons niet altijd voorbij ga, wanneer het de keuze geldt van mannen die 's lands belangen moeten behartigen.

Wij hopen dat in de wetten, die het uitvloeisel zullen zijn onzer veranderde staatsregeling, niet alleen op onze belangen, maar ook op den exceptionelen toestand zal gelet worden, waarin wij ons bij zoo menige gelegenheid bevinden.

Wij hopen dat die wetten, welke alleen het leger of de krijgsmattingen zullen gelden, zich mogen kenmerken door welgekozene en proefhoudende beginselen, door milde en verlichte middelen om die beginselen in het leven te roepen, en door eene onwrikbare vastheid bij het regelen der toepassing.

Wij wenschen aan den Nederlandschen krijgstand geen schitterende loopbaan, geen snel behalen van nieuwe rangen toe; deze wenschen zouden ijdel zijn in onze dagen; maar wij wenschen voor de groote meerderheid die mate van welstand, welke in onze dagen eene behoefte is geworden om gelukkig en tevreden, in beschaafde kringen, te kunnen leven. De Staat legt verpligtingen op en stelt behoeften daar,

de Staat moet dus ook zorgen dat aan die verplichtingen voldaan, in die behoeften voorzien kunne worden.

Aan onze ouden van dagen wenschen wij, door eene gunstige pensioen-wet, het vooruitzicht toe op eene onbezorgde grijsheid; op eene grijsheid die hun zal veroorloven, zonder eenig gevoel van bitterheid, terug te zien op den afgelegden weg; die hun tot loon zal strekken voor getrouwe pligtsbetrachting, in weerwil van ondank en miskennis.

Aan zoo vele wakkere mannen die in de kracht van het leven en bij de volle ontwikkeling hunner talenten, onafgebroken arbeiden aan het welzijn van leger en staat, hetzij op het gebied der militaire wetenschap, hetzij in den kring hunner dienstverrigtingen; aan die edele voorgangers van hunne nog jeugdige kameraden, die hen hoogachten en eerbiedigen, wenschen wij vooral volharding toe, bij de duistere toekomst die wij tegemoet gaan. Kan bevordering en verbetering van materieel welzijn ook niet het loon voor hun pogen wezen, dat het dan ten minste de zelfvoldoening zij, die voortvloeijen zal uit de overtuiging, dat hunne verdiensten gewaardeerd en met onderscheiding erkend worden.

Aan hen die nog vol jeugd en levensvuur de wereld zoo gaarne een hof van Eden noemen, die nog zooveel van haar te wachten en zooveel te genieten hebben; aan die talrijke schaar van jonge krachtvolle mannen, die het leger ten sieraad strekt, die, vol goeden wil en ijver, bestendig streeft naar vermeerdering van wetenschap en ervaring; aan hen die de hoop der krijgsmagt zijn voor de toekomst, wenschen wij niet alleen volharding, maar ook berusting toe in hun lot; doch geenszins die berusting welke het gevolg is van moedeloosheid en onverschilligheid. Wij wenschen hun die kalme gelatenheid toe, welke voortspruit uit het naar waarde schatten der omstandigheden, en uit de overtuiging dat er verandering en verbetering komen *zal* en *moet*.

Enmaal dient ons lot geregeld te worden, eenmaal zullen wij onze vaste stelling in de Europesche maatschappijen innemen; en wij herhalen, mogt het weldra zijn, opdat die kalme gelatenheid niet op eene al te zware proef gesteld worde, en opdat in den edelen krijgsstand die prikels aanwezig blijven, waardoor hij iets beters en iets schooners werd dan eene alledaagsche broodwinning.

OVER HET BUKKEN DER VUURMONDEN.

(INGEZONDEN.)

Met veel genoegten lazen wij in N°. 5 van dit tijdschrift een hoogstbelangrijk artikel van den heer Kapitein der Artillerie VAN OVERSTRATEN, over het bukken der vuurmonden. Hetzelve kan geacht worden een nieuw licht over deze zaak te verspreiden, daar het die uit een geheel ander oogpunt doet beschouwen dan men tot nog toe gewoon was.

Een enkel punt vonden wij echter in het daar gezegde, waarmede wij ons niet geheel konden vereenigen. Op pag. 6, zegt de schrijver:

« Wij hebben hierbij het gewigt van « den toestel geheel en al buiten rekening « gelaten, uithoofde de drukkingen in de « verschillende zwaartepunten ontstaande, « zoo klein zijn in vergelijking der drukkin- « gen door N op de onderscheidene deelen « van den toestel opgeleverd, enz. »

Ten einde onze bezwaren hiertegen op te helderen, zullen wij in eenige beschouwingen treden over de grootte der kracht N .

De kracht N is eene veranderlijke kracht, welke, zoolang zich het projectiel nog in den vuurmond bevindt, ten naastenbij gelijk zal zijn aan die, welke op het projectiel werkt. Zij zal nog blijven doorwerken, nadat het projectiel reeds de monding verlaten heeft, even als ook op dit

de sterk zamengeperste gazen, na het verlaten der monding, aanvankelijk zullen blijven werken.

De wetten volgens welke de kracht N toe- of afneemt, niet bekend zijnde, is het onmogelijk de grootte van deze kracht, op verschillende tijdstippen, te bepalen. Men kan echter de gemiddelde grootte, gedurende den tijd dat de kogel zich nog in het stuk bevindt, ten naastenbij bepalen, door de kracht welke op den vuurmond werkt, gelijk aan die welke op den kogel werkt en beide standvastig te stellen.

Stellen wij hiertoe het gewigt van den kogel = p de snelheid welke hij bij het verlaten der monding heeft = V , den afstand van de ligplaats des kogels in de ziel tot aan de monding = S en de versnelling der zwaartekracht = g , dan vinden wij voor de kracht, benoodigd om aan den kogel, bij het doorloopen der ruimte S eene snelheid V te geven:

$$N = \frac{V^2}{2gS} p$$

voeren wij in deze formule, in plaats van het gewigt des kogels, het gewigt des vuurmonds P in, dat bij lange kanons gelijk 245 tot 510 p is, stellen wij $V = 400$ ellen en voeren voor g en S derzelve waarden in, dan vinden wij ten naastenbij

$N = 12$ of $15 P$

Deze waarde voor N niet zoo groot zijnde, dat men het gewigt des vuurmonds en dat der affuit ten opzichte daarvan gerust zoude kunnen verwaarloozen, schijnt het ons toe, dat bij de onbekendheid van

de wetten, volgens welke N toe- en afneemt, het verwaarloozen van het gewigt des vuurmonds en dat der affuit, zeer ligt tot verkeerde gevolgtrekkingen zoude kunnen leiden.

v. P.

Bovenstaande beschouwingen, de vruchten eener naauwgezette overweging van het bedoelde artikel, zijn met de meeste belangstelling ontvangen. Wij laten de opmerkingen van den heer v. P. in hare volle waarde, ofschoon, ten gevolge der onderstelling dat de hoeveelheid van beweging aan het projectiel medegedeeld, zoo lang het zich in den vuurmond bevindt, op elk oogenblik gelijk zal zijn aan die welke op den toestel, affuit en vuurmond, wordt uitgeoefend, en door het in rekening brengen eener te kleine aanvankelijke snelheid, de gemiddelde waarde voor de kracht N te klein wordt gevonden. Bij het in aanmerking nemen van den invloed der speelruimte en eener meer juiste aanvankelijke snelheid, zou, volgens diezelfde beschouwingen, de gemiddelde waarde van N het 20 of 22voud van P bedragen.

Onzes inziens, kan het bepalen eener zoodanige gemiddelde waarde, alleen van belang zijn, indien men door middel van dezelve de grootte van den terugloop zou willen berekenen, terwijl tot het beoor-

deelen van het bukken des vuurmonds, de kennis zou gevorderd worden dier kracht, op het tijdstip dat zij hare grootste waarde heeft verkregen, als wanneer zij zeer zeker aanmerkelijk grooter zal zijn dan de bovenstaande, bij benadering opgemaakte, waarde bedraagt. In dien zin zal men dus het buiten rekening laten van het gewigt des toestels moeten verklaren, waarvan in het bedoelde artikel gesproken wordt; deze verwaarloozing zal dan zeker veel minder bedragen dan het 0,05 der waarde, en bij de bestaande onzekerheid betrekkelijk de juistheid van andere gegevens, b. v. der wrijvingshoeken, kan zulks dus, voor eene zoodanige benadering, niet als bijzonder onnaauwkeurig beschouwd worden.

Bij de onmogelijkheid om met eenige zekerheid iets te kunnen afleiden betrekkelijk dat maximum van uitwerking, of om op goede gronden eene keuze te doen onder de zoozeer van elkander afwijkende opgaven of meeningen, ten dezen opzichte bestaande, schijnt het in het algemeen meer verkieslijk, om zich te bepalen tot

het nasporen der verschillende rigtingen in welke die kracht hare werking moet uitoefenen, en verder de naauwkeurigheid dier gevolgtrekkingen te onderzoeken door opzettelijke proeven, die, wanneer zij op eene doelmatige wijze plaats vinden, niet in een zeer groot getal zullen behoeven te worden genomen, om voldoende inlichtingen te geven. Het onderwerp is zeker de aandacht van den artillerist ten volle

waardig, en doet den wensch ontstaan, dat, de in het bedoelde artikel aangehaalde Verhandeling van den Luitenant-Kolonel Ingenieur DELPRAT, welke, ook met betrekking tot de werking op de affuiten, zeer belangrijke uitkomsten moet bevatten, spoedig ter kennis van al de daarbij belanghebbenden mag worden gebragt.

De Redactie.

OVER

DE RADEN VAN HET LIGTE VELD-MATERIEEL EN DIE VAN EENIGE ANDERE ARTILLERIE-VOERTUIGEN.

(INGEZONDEN.)

In het Verslag van de Commissie belast met het uitbrengen van haar advies nopens de inrigting van het ligte veld-materieel, zien wij dat men bij verscheidene onderdeelen van het wapen, het gevoelen is toegedaan, dat de raden, zoo als zij tijdens de beoordeeling waren, de noodige sterkte misten. Ook de Commissie was dit gevoelen toegedaan, na inzage te hebben genomen van verslagen waarin van het breken van raden, zelfs onder gewone omstandigheden, gewag is gemaakt.

Bij de gemelde onderdeelen was men van meening, dat de vereischte sterkte aan de raden zou kunnen worden gegeven door het verzwaren der radbanden, en zooda-

nig werd de zaak ook door de Commissie beslist. Wij voor ons kunnen ons met deze meening niet vereenigen, en hopen dat men het niet aan eene laakbare bedilzucht zal toeschrijven, wanneer wij hierover vrijmoedig onze denkbeelden ontwikkelen, maar het zal willen toeschrijven aan de zucht om naar vermogen tot het goede mede te werken.

Bij verscheiden gebroken raden, welke wij de gelegenheid hadden te zien, zoowel van particuliere als van artillerie-voertuigen, maakten wij de opmerking dat de speeken bij de naaf en vellingen waren afgebroken; en dat dit breken was geschied,

even alsof het rad met eene groote kracht van onderen naar binnen en van boven naar buiten, of omgekeerd, was gewrongen. In beide gevallen wijst de beschouwing aan, dat de liggende (horizontale) speeken worden verwrongen, terwijl alle overige in hunne zwakste punten, dat is aan de naaf- en velgspinnen gebroken worden.

Deze beschouwing wordt gestaafd door het verslag van den kommandant der rijdende batterij te 's Hage, nopens een gebroken rad (zie pag. 116, Aanhangsel van het bovenvermelde Verslag der Commissie). Eene der speeken was in de lengte in tweeën gesplitst, terwijl al de overige bij de naafspinnen, en acht bij de velgspinnen waren afgebroken.

Deze beschouwing leidt ons tot het gevoelen, dat de sterkte van het rad niet alleen in den velgkrans, maar ook grootendeels in de sterkte der naaf- en velgspinnen moet worden gezocht.

De kracht, benoodigd tot het breken van eene naaf- of velgpin is omgekeerd evenredig aan de lengte der speek, terwijl de betrekkelijke vastheid van iedere pin evenredig is aan het vierkant van

hare breedte, vermenigvuldigd met hare dikte.

Stellen wij dus:

de lengte der speek tusschen de naaf-

en velgpin = l

de breedte van de naafpin . . . = b

de dikte van de naafpin = d

en de breedte en dikte van de velgpin = v ;

dan vinden wij dat de kracht, benoodigd tot het breken van beide pinnen, op de wijze zooals dit hierboven is aangeduid,

zal evenredig zijn aan: $\frac{b^2 d \times v^3}{l}$

Beoordeelen wij nu de sterkte der raden naar de kracht welke benoodigd is om de naaf- en velgspinnen gelijktijdig te breken, dan kunnen wij, bij raden van ten naasten bij overeenkomstige constructie, de sterkte van het geheele rad evenredig stellen aan de kracht welke benoodigd is tot het breken van de naaf- en velgpin van eene speek: dat is evenredig aan bovenstaande formule.

Passen wij dit toe op de vijf raden, vermeld in het Aanhangsel van het meer- vermeld Verslag, pag. 121, dan vinden wij voor de betrekkelijke sterkte dier raden:

$$\frac{87^2 \times 26 + 50^3}{470} : \frac{75^2 \times 22 + 28^3}{482} : \frac{78^2 \times 52 + 28^3}{522} : \frac{65^2 \times 20 + 29^3}{620} : \frac{65^2 \times 26 + 51^3}{545}$$

of 476 : 502 : 415 : 176 : 257

Bij het beschouwen dezer cijfers, valt ons oog dadelijk op het ongelukkige cijfer 176, door hetwelk de betrekkelijke sterkte der raden tot bagage-karren wordt uit-

gedrukt. Daar echter op deze raden, indien wij goed onderrigt zijn, reeds een veroordeelend vonnis rust, zoo gaan wij ze verder met stilzwijgen voorbij, om

over te gaan tot het vergelijken der hooge raden n°. 3 en 4.

Wij vonden dat de sterkte dezer beide raden tot elkander stonden als 476 : 502, dat is ten naasten bij als 8 : 8, en wij zien hieruit, dat bij deze raden het verschil in sterkte betrekkelijk grooter is, dan het verschil der lasten welke zij gewoonlijk te dragen hebben; terwijl daarenboven de raden n°. 4, bij het vuren meer zullen te lijden hebben, dan de raden n°. 3 bij den zwaren 6ponder. Hieraan meenen wij te moeten toeschrijven, dat er van deze raden, zelfs onder gewone omstandigheden, gebroken zijn, zoo als uit het verslag der Commissie blijkt.

Hoewel wij gaarne willen aannemen dat de onvoldoende sterkte der radbanden, uit verscheiden omstandigheden gebleken is, en dat hunne versterking daarom noodzakelijk was, zoo moeten wij echter, na het bovengezegde betwijfelen, of dit versterken der radbanden alleen voldoende is om aan de raden de noodige sterkte te geven. Want wanneer wij uit het antwoord van den Heer Kolonel Directeur der stapelen constructie-magazijnen, p. 118, zien, dat, van het opgemelde gebroken rad sprekende, gezegd wordt: «De velgkrans «draagt geene sporen van beschadiging, «die tot het breken van het rad aanleiding zoude kunnen gegeven hebben;» terwijl uit het rapport van den kommandant der batterij blijkt, dat elf speeken aan de naaf waren afgebroken, dan

meenen wij de fout te moeten zoeken bij de speeken, en wel daar ter plaatse waar ze gebroken zijn.

Het is daarom dat het ons toeschijnt, dat men aan de naafspinnen meer dikte diende te geven. Wel is waar hebben de borsten der speeken eene grootte drukking te verduren, doch de wijze op welke deze kracht op de borsten werkt, is in vergelijking met de wijze waarop de brekende kracht op de naafspinnen werkt, zooveel voordeeliger, dat men, naar ons gevoelen, de naafspinnen gerust ten koste der borsten zoude kunnen versterken. In dit gevoelen worden wij versterkt door het vergelijken der afmetingen van de raden in de 2e en 3e kolom, pag. 121, en tot het besluit gebragt, dat men aan de naafspinnen van rad n°. 4 eene meerdere dikte van minstens één duim zonder eenig nadeel zoude kunnen geven, en dat deze raden hierdoor aanmerkelijk in sterkte zouden winnen.

Wanneer de ondervinding de onvoldoende sterkte van eene soort van raden geleerd heeft, dan rijst de vraag: Hoe is het met de overige gesteld, welke dien toets nog niet hebben doorgestaan, en bij welke de ondervinding nog niets heeft kunnen leeren? Gaarne zouden wij hier onze berekening op de raden n°. 1 en n°. 2 hebben toegepast, ten einde hunne sterkte met die der overeenkomstige raden van oud model te vergelijken, ontbraken ons hiertoe niet de noodige gegevens.

Intusschen meenen wij genoeg gedaan te hebben, met de opmerkzaamheid te hebben gevestigd op een punt, hetwelk door ons als van het hoogste belang, bij de constructie der raden wordt geacht.

Wij gaan thans over tot een ander punt, hetwelk wij insgelijks van groot belang achten voor de raden n°. 1 en n°. 2, welke dienen tot het vervoer van zware lasten; zijnde de breedte der vellingen.

Smalle vellingen zijn zeer nadeelig voor de wegen. Daarom vindt men in landen, waar men genoodzaakt en daardoor gewoon is zware lasten per as te vervoeren, wettelijke bepalingen of reglementen, door welke de breedte der vellingen voor zware lasten wordt voorgeschreven. Dit punt van administratief belang voor het beheer der wegen, is ook niet geheel zonder belang voor de artillerie. Want wanneer vele zwaar geladen voertuigen achter elkander over éenen weg moeten passeren, en deze door de voorste voertuigen bedorven wordt, zoo bemoeijlijkt dit het vervoer der achterste.

Een ander nadeel der smalle vellingen bestaat daarin, dat, wanneer men niet over zeer vaste wegen rijdt, maar over zandwegen, enz., de raden met smalle vellingen dieper inzinken, en de benooidigde trekkracht hierdoor vergroot wordt; dat dus het vervoer aanmerkelijk wordt bemoeijlijkt, ja in enkele gevallen geheel onmogelijk gemaakt.

Wij zijn meer dan eens ooggetuige geweest (en anderen met ons) dat het, bij het vervoer van kanons van 56 æ , met den lastsleper van oud model, gebeurde, dat de raden zoo diep in het zand zakten, dat het kanon den grond raakte, en zoodanig daarin woelde, dat verder vervoer niet mogelijk was, dan nadat men den grond vóór de raden en vóór het kanon had weggespit; en dat, zelfs dit somtijds ontoereikend bevonden zijnde, men genoodzaakt was het kanon af te leggen, er ribben onder te brengen, enz.

De raden der lastslepers hadden destijds vellingen van 11 duimen breedte. De radbanden der lastslepers van model, hebben slechts 8,5 duimen breedte. Het kan dus niet missen, of de moeilijkheden welke wij met den lastsleper van oud model, onder zeer ongunstige omstandigheden, ondervonden, zullen zich bij den lastsleper van model reeds onder veel gunstiger omstandigheden voordoen, en het is te vreezen, dat het vervoer van kanons van 56 æ en 60 æ , vooral dat van kanons van 80 æ , onder de bovenaangehaalde omstandigheden, met den lastsleper van model, ten eenemale onmogelijk zal zijn.

Het schijnt ons daarom wenschelijk toe, dat men de vellingen der lastslepers niet alleen breeder make, dan het thans bestaand model, maar dat men ze ook breeder make dan het vroegere model, door ze het dubbele der tegenwoordige breedte te geven. Niets pleit toch hier

voor smalle vellingen. Bij een voertuig, bestemd tot het vervoer van zware lasten, hetwelk altijd stapvoets wordt voortbewogen, hebben zware breede vellingen geen noemenswaardig nadeel, terwijl zij bij het gebruik onberekenbare voordeelen opleveren.

De raden model n°. 2, als bestemd tot het vervoer van zware lasten, deelen, wat de breedte hunner vellingen aangaat, in de opgemelde bezwaren, echter in mindere mate: want, daar bij de voertuigen tot welke zij dienen, de last gewoonlijk op vier raden verdeeld is, zullen zij minder diep inzakken, terwijl dit inzakken daarenboven minder groote bezwaren oplevert dan bij den lastseper, bij welchen de last onder de as hangt. Voor de vellingen van deze raden wordt dus niet eene gelijke breedte als voor die van den lastseper vereischt, en daar deze raden tot belegerings-affuiten, tot zware kanons en houwitsers moeten dienen, zou een al te zware velgkrans nadeelen kunnen hebben. Intusschen heeft de ondervinding sedert vele jaren geleerd, dat vellingen van 10,5 duimen breedte, geene bezwaren opleveren. Dit is de breedte der velgplaten van de vesting-affuiten, de belegerings-affuiten tot zware kanons en houwitsers, de kanon- en mortierwagens, en de belegerings-voorwagens, oud model. Door aan de radbanden der raden n°. 2, twee

duimen minder breedte te geven, zal het vervoer van zware lasten over zachte terreinen of wegen aanmerkelijk moeilijker zijn, dan wanneer men zich aan de oude afmetingen gehouden had.

v. P.

P. S. Het bovenstaande stuk was reeds sedert eene maand aan den *Militairen Spectator* ter plaatsing gezonden, toen wij kennis kregen van de veranderingen welke de raden n°. 3 en n°. 4 op nieuw hebben ondergaan.

Door deze kennisneming gevoelden wij ons niet genoopt dit stuk te wijzigen of terug te nemen, omdat de aangebragte veranderingen blijkbaar niet op de bovenontwikkelde grondslagen berusten; en eene eenvoudige toepassing der daar opgegevene formule, zal doen zien dat men met de aangebragte veranderingen niet die sterkte heeft verkregen, welke men zoude hebben kunnen verkrijgen, door, zonder eenige andere verandering, alleen de naafpinnen eenen duim dikker te maken.

In zoo verre dit stuk dus in staat zoude kunnen zijn de aandacht te vestigen op de noodzakelijkheid, om aan de naaf- en velgpinnen de meest mogelijke sterkte te geven, hebben wij gemeend hetzelfde onveranderd te moeten laten.

v. P.

HELDENDAAD

VAN

DRIE WILLEMSTADSCHE JONGE MANNEN, GEDURENDE HET BELEG VAN HET JAAR 1793.

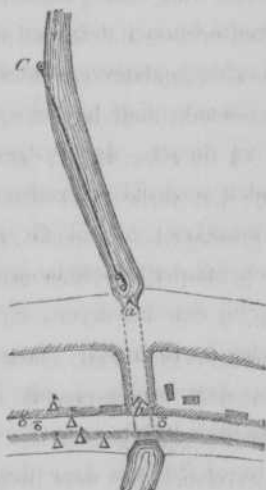
Eere wien eere toekomt! gedachtig aan de degelijkheid dezer spreuk, vinden wij er een waar genoeg in, eene heldendaad, nu 55 jaren geleden verrigt, en welke (hoe het mogelijk is begrijpen wij schier niet) *niet* is opgenomen in het bekende werkje, getiteld: *Geschiedenis der belegering en verdediging van de Willemstad in 1795*, alsnog wereldkundig te maken, waartoe wij de plaatsing van dit verhaal in den *Militairen Spectator*, aan de redactie verzoeken.

Een belegeringskorps onder de bevelen van den Generaal BERNERON in aantogt zijnde op de *Willemstad*, kwamen er op den 20sten Februarij de noodige orders uit 's *Hage* om de inundatie te bewerkstelligen.

De polder waarin de vesting gelegen is, de *Ruigenhilschen polder* genaamd, had toenmaals slechts eene uitwateringssluis, de *bovensluis* geheeten, op ongeveer een half uur van de vesting, aan *het Hollandsch diep*, in den Oostdijk gelegen.

Men bepaalde zich aanvankelijk tot het uitnemen en naar de vesting brengen van het buitenste stel vloeddeuren *a* dier sluis (fig. 1), terwijl de beide andere vloed-

Fig. 1.

deuren *b*, onder het gewelf, nagenoeg 25 El van den mond der sluis gelegen, vastgestempeld werden.

Hierbij had men klaarblijkelijk op het oog, de inundatie des polders alleen door stremming der suatie, en dus door het hemelwater, langzamerhand te bewerkstelligen. — Bij de bekende snelheid der Franschen in hunne operatiën, scheen dit dralen echter niet zonder gevaar; en het bewijs daarvan was, dat de vijand reeds den volgenden dag in de nabuurschap der vesting verscheen, waardoor men zich genoodzaakt zag, onverwijld door de inun-

datie-sluizen der vesting het buitenwater in te laten.

Inmiddels hadden de Franschen in den nacht tusschen 23 en 24 Februarij zich ook meester gemaakt van de voornoemde bovensluis, welk punt men, uithoofde van het zwakke garnizoen, niet had kunnen bezetten.

Het eerste werk der Franschen was, de vloeddeuren *b* te ontstempelen, en bij elke ebbe de inundatie gedeeltelijk af te tappen; eene omstandigheid die, hoezeer men dan ook bij elken vloed, door de vestingsluizen, het verlies van water weder voor een groot gedeelte konde aanvullen, niet dan in het nadeel der verdediging moest zijn.

De generaal VAN BOETZELAER kwam intusschen den 25sten binnen de vesting, en aanvaardde zijne betrekking als Gouverneur derzelve. Het was hoogstwaarschijnlijk in eenen krijgsraad, op Zondag den 24sten belegd, dat het middel werd beraamd om het opgegeven nadeel, zoo mogelijk, weg te nemen, hetwelk in niets minder bestond, dan om, bij eene nachtelijke expeditie te water, in alle stilte onder de door de Franschen bezette sluis te trachten te komen, de vloeddeuren *b* uit te ligten, te laten wegdrijven, en alzoo den vloed den vrijen toegang in den polder te geven.

De groote vraag was, wie het waagstuk zouden willen en kunnen ondernemen.

Zonder veel ophef werden de noodige

informatiën genomen, en zie, al spoedig boden zich drie vrijwilligers aan, zijnde jonge timmermansknechts, om de onderneming nog dienzelfden avond te beproeven.

De namen dezer koene jonge mannen waren: ADRIANUS ADRIESSEN SCHIPPERS,

PIETER SLIKBOER, en

JOHANNIS SONNEVELDT,

waarvan de beide eersten reeds voor lang overleden zijn, terwijl de laatstgenoemde nog als 73jarig grijsaard in leven is, en de betrekking van stadsbode te *Willemstad* vervult.

Des avonds, ten half acht uren, roeiden zij met eene boot de haven uit, voorzien van de noodige gereedschappen, terwijl aan den Oostdijk eene door de bezetting in den brand gestoken hoeve stond te branden, hetwelk de aandacht der Franschen kan hebben afgeleid; weldra kwamen zij, langs de wilgengriënten aan den oever heen roeiende, onopgemerkt aan den mond der haven van de bovensluis.

Tot aan de bogt *c* van die haven, bleven zij vrij bedekt; van daar echter moesten zij een' afstand van ongeveer 200 Ellen, regt op den schildwacht aanroeijen, die boven op de sluis, of daaromtrent allerwaarschijnlijkst op post stond, hoevel SONNEVELDT mij niet stellig zegt, dat hij dien schildwacht daar werkelijk ontdekt heeft.

De donkerheid welke nu vrij groot was geworden, en het nu intreden van den

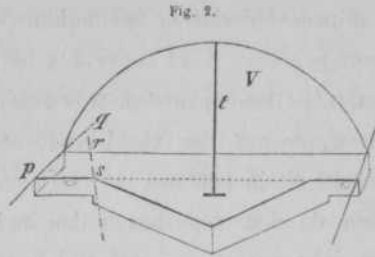
vloed, konden hen echter begunstigen, om den mond der sluis in stilte, welligt onopgemerkt te bereiken, want, te regt hadden zij begrepen, dat het terugroeijen na volbragten arbeid, tegen den vloed in, bezwaarlijker zoude gaan. — Alvorens dus van de bogt *c* af het naar de sluis te laten drijven, bonden zij eene zoogenaamde paardenlijn vast aan eenen zich daar bevindenden wilg, welke lijn zij, bij het nu zacht voortroeijen naar de sluis, botvierden, en eene nieuwe lijn opstaken, toen deze ten einde was.

Zij bereikten inderdaad op deze wijze onopgemerkt den mond der sluis, en eenmaal onder het gewelf zijnde, hadden zij voor het oogenblik minder te vreezen, en duwden de boot langs het regtstand voort, tot dat zij tegen de vloeddeuren bij *b* aanstuitten, altijd de aan den boom gebonden lijn vierende.

De deuren nu, waarvan zij er ten minsten ééne moesten uitligten, waren elk ruim 2 El hoog en breed, draaiden ieder met hare achterhar van onderen en van boven in zoogenaamde keuspotten, in slagbalken ingelaten, en hadden haar aanslag tegen onder- en boven-puntstukken in de slagbalken gewerkt.

De bovenslagbalk en puntstukken (fig. 2) waren, aan de einden in den muur dragende, en voorts nog door een ijzeren hanger *t* in het gewelf bevestigd.

Het segment *V* was op den slagbalk digtgemetseld.

Zonder tijdverlies begonnen zij, in de dikke duisternis, een' klos tusschen eene der deuren en haar puntstuk te brengen, ten einde eene ruime opening daar te stellen, waardoor de andere deur moest worden opgeruimd.

Vervolgens zaagden zij (zij hadden nu het gewelf der sluis, en ruim 1 El gronds, tusschen zich en de Franschen) met eene handzaag, den bovenslagbalk volgens *p q* langs den muur door, en openden toen de uit te ligten deur genoegzaam om den slagbalk ook volgens *r s* ten naastenbij te kunnen doorzagen.

De deur weder gesloten zijnde, voltooiden zij met de punt der zaag de doorsnede *r s*, en ligten toen het geheele stuk *p q r s* van den slagbalk uit, met de keuspot er in.

Inmiddels hadden zij ook een' ijzeren haak of klaauw, waaraan een stevig touw was verbonden, onder de uit te ligten deur gebragt. — Het ander eind van dit touw werd nu om een esschen handboom geslagen, welke zijn steunpunt vond op het bovenvlak van het puntstuk, en waardoor zij nu de deur tot boven den onderaanslag of dorpel ligten.

Men neme hierbij in aanmerking, dat de boot nagenoeg 1 El onder den bovenkant van het bovenpuntstuk was gelegen, en het water met den vloed rees, ongeveer 0,40 El in het uur.

Toen de deur eens boven den onderdorpel gekomen was, werd zij van-zelve door het indringend vloedwater onderuitgeschoven; zij behoeften slechts het om den hefboom geslagen touw te vieren.

Sueller en sneller schoof de deur vooruit, en weldra lieten zij die, met haak, touw en al, als het ware aan haar lot over.

Oogenblikkelijk begonnen zij de aan den boom bevestigde lijn in te palmen, bereikten op die wijze de bogt der haven, legden de riemen in, en kwamen omstreeks tien uren behouden in de vesting terug, zonder door de Franschen opgemerkt te worden.

De deur inmiddels een eind teruggedreven zijnde, zonk weldra op den bodem van het binnenwater, zoodat de Franschen, des morgens de zaak ontdekkende en nergens geen' deur bespeurende, zich het geval moeijelijk konden verklaren.

Met slechts eene deur, konden zij natuurlijk niet met de sluis manoeuvreren; in het kort, zij zagen dan ook geen' kans om de zaak te herstellen, en daar de ontstane opening groot genoeg was om telkens eene groote massa vloedwater in te laten, zoo werd het aftappen der inundatie door de bovensluis, eene onmogelijkheid.

De drie wakkere gezellen ontvingen van den Gouverneur der plaats elk vier dukaten ter belooning voor hunne daad, en eene gepaste lofrede uit zijnen mond.

Moeijelijk, gelijk wij zeiden, valt het te gissen, waarom in het bovengenoemd werkje, hetwelk wel een half-officieel karakter schijnt te hebben, uithoofde van daarin opgenomen authentieke stukken, geen gewag van dit feit is gemaakt.

Het niet uitnemen der binnen-vloeddeuren was eene krijgskundige feil, daar men toch reeds den volgenden dag op eene actieve wijze moest inunderen; eene feil welke geenszins aan den bevelhebber der plaats, den *Baron van Boetzelaer*, kan geweten worden, welke eerst den 25sten aankwam; dan, daar het dan toch een misslag was, waaraan de een of ander meer of minder schuld moest hebben, kan men redenen hebben gehad die liever niet wereldkundig te maken; of veeleer moet de reden welligt eenvoudig gezocht worden in plaatselijke veeten, welke men zoo dikwijls, vooral in kleine plaatsjes aantreft.

Hoe het zij, dubbel waardig ware de vermelding geweest. *Moed, beleid en trouw*, zal niemand in het ten uitvoer gelegde stuk miskennen; en, indien ik een' wensch mogt koesteren, het zou zijn, dat de nog levende wakkere grijsaard *J. Sonneveldt*, daarvoor alsnog, van wege onzen geëerbiedigden Koning, door het ridderkruis mogt worden beloond.

DOOR SONNEVELDT zelve heb ik mij op de plaats alles laten aanwijzen, en oordeel het voorts niet ongepast hier 's mans eigen verhaal der zaak, gelijk hij mij dit in een handschrift heeft medegedeeld, woordelijk te laten volgen:

« Opgaaf op wat wijze de deur uit de « sluis is gehaald van de oude bovensluis « door drie personen, zijnde de namen « als volgt:

« JOHANNIS SONNEVELDT, ADRIANUS AN- « DRIESSE SCHIPPERS EN PIETER SLIKBOER, « zijnde de twee laatstgenoemden overleden « terwijl nog slechts één meer in leven is, « JOHANNIS SONNEVELDT. Alle drie waren « toen timmermans-knechts, die tot dat « werk zich-zelve vrijwillig hadden aange- « boden, en het volbragt hebben. — Toen « de Fransche schildwacht op post stond « boven op de sluis, en de wacht bij den

« sluiswachter aan het veerhuis zat, heb- « ben wij ons werk verrigt, 's avonds van « half acht tot tien uur; waren gevaren « met eene boot of schouw onder de sluis, « ter lengte van vijf-en-twintig Ellen bij « de deuren, waarvan wij eene deur heb- « ben losgezaagd, van achteren het punt- « stuk waar de achterhar in draait; want « dorsten niet te kloppen; hebben de deur « uitgeligt en laten drijven, en toen de « deur er uit was, bleef de polder op zijn « peil van hoogte, zoodat de Franschen « niet bij de stad konden komen; en hield « men toen altijd eene hoogte van water « op den straatweg van eene halve El, « zoodat de vijand niet wist 's morgens « wat er aan de sluis gebeurd was.»

(was get.) J. SONNEVELDT.»

De Kapitein-Ingénieur,
J. VAN DER STOK.

EENIGE NADERE DENKBEELDEN OVER HET ARREST DER OFFICIEREN.

(INGEZONDEN.)

Du choc des opinions jaillit la vérité.

Geenszins is het ons doel om de denkbeelden van den Schrijver des artikels: *Over het arrest der officieren*, vervat in N°. 2 van dezen jaargang, te laken. Zij zijn de uitdrukking van een hoog opgevoerd bewustzijn van het edele des stands waarin wij als officier eenen rang bekleeden, en als zoodanig hoog te roemen.

1. D. N°. 6.

Maar geenszins ook deelen wij in allen opzichte des Schrijvers gevoelens, en alleen de hoop dat eene bekwamere pen dan de onze, ze zoude wederleggen, hield ons tot nu toe daarvan terug.

Voorzeker willen wij het den Schrijver niet betwisten, « dat arrest het middel « niet kan worden geacht om den officier

2.

« liefde voor Koning en Vaderland, gehechtheid en achting voor zijnen stand » in te boezemen;» maar wij betwijfelen ook, of zulks wel ooit het *doel* eener straf kan worden geacht te zijn. Een officier die de liefde voor Koning en Vaderland, de achting voor zijnen stand vergeet, verdient onzes inziens geen arrest, noch vermaningen, maar verwijdering uit de gelederen. Wat de gehechtheid aan zijnen stand betreft, deze zal evenmin bevorderd worden door de, door den S. voorgestelden cursus van zoogenaamde *chassen* of *uitbranders*; bovendien zal eene arreststraf voor een betrekkelijk onbeduidend, maar toch strafwaardig verzuim of disciplineaire overtreding opgelegd, bij een regtschapen officier geen den minsten invloed hebben op die edele gevoelens.

Door de arreststraf geheel af te schaffen, zoude men de chefs alle magt ontnemen om *en dernier ressort*, alle in dienstzaken gerezene geschillen tusschen officieren van meerderen en minderen rang te beslechten, anders dan door woorden. Men zal ons antwoorden, dat zulks voldoende is; doch vergeten wij nooit dat de strafwetten niet gemaakt zijn voor de ijverigen en gewilligen, maar wel voor degenen die tijdelijk of gestadig hunne dienstpligten vergeten of verzuimen. Voor de meesten zal, zoo als de armee *thans* is zamengesteld, mondelinge berisping welligt voldoende wezen, maar zal dat altijd het geval blijven? Kunnen niet in tijden van oorlog,

bij onverhoopte uitbreiding van het leger, mobilisering van schutterijen als anderzins, vele personen tot den officiersrang bevorderd moeten worden, voor welke dan een stelsel van straffen, geheel gegrond op een hooggedreven en door opvoeding verfsijnd eergevoel, onvoldoende zou wezen. Een andere hinderpaal tegen des schrijvers systeem is, dat, niet alle chefs even onpartijdig, onberispelijk en bevrijd van vooroordeelen zijnde, ook niet altijd bij de ernstigste vermaning bedaard zouden blijven. Wij kunnen en mogen dit niet aannemen, daar wij, tot welken hoogen rang ook geklommen, altijd menschen blijven met menschelijke driften en zwakheden, — de een meer, de ander minder.

Wanneer de vermaning de straf moet *vervangen*, zal zij al ligt in woordenstrijd, in twist ontaarden, daar het moeilijk te vergen is, ja soms onmogelijk zal zijn voor den delinquent, om een onvoorwaardelijk stilzwijgen te blijven bewaren.

Welk eene onaangename taak ook niet voor een' chef, om zijne officieren voor elke geringe, soms onwillekeurige nalatigheid, de les op te lezen; eene moeite welke buitendien overtollig zoude zijn, daar elk officier de verschillende reglementen en bepalingen kent of moet kennen, en zeer goed weet wanneer hij er tegen gezondigd heeft.

Nu, daarentegen, ondergaat de overtreder voor het kleine vergrijp eene daaraan geëvenredigde, *volstrekt niet vernederende*

arreststraf. Was deze straf regtvaardig, dan is alles voorbij, *sans-rancune*, en was zij onregtvaardig: wel nu, dan staat de groote weg open, en meermalen hebben wij in ons leger voorbeelden gezien, dat eene ten onrechte opgelegde straf van hoogerhand vernietigd en geroijeerd werd, en de gestrafte daardoor in het oog zijner kameraden alzoo geregtvaardigd. Het arrest is eene *daadzaak*, waarop terug te komen is, terwijl, na eene onverdiend ondergane mondelinge berisping, geene vergoeding mogelijk is, en ieder het zijne er van kan blijven denken.

Indien het systema van den S. doorging, zoude men den drempel der woning van zijnen kommanderenden officier niet meer kunnen betreden, zonder onder verdenking te rusten van onder vier oogen onderhouden te worden. Verder zoude ook, onzes inziens, de goeden te veel met de slechten boeten, daar de straf van vermaningen, vooral in het bijzijn van het korps officieren, voor de eersten te zwaar en voor de laatsten ligt zoude zijn. De nalatige en halstarrige immers, zal liever eene zedepreek hooren, dan 14 dagen te huis te zitten, terwijl daarentegen degeen die slechts uit onbedachtzaamheid of onwillekeurig verzuim, zijne plichten niet nakwam, zich te veel gekrenkt zal gevoelen, wanneer men hem dit in bijzijn van al zijne kameraden, op wier acht'ing hij prijs stelt, verwijt.

En wie uwer, mijne wapenbroeders,

die reeds 15, 20 en meer jaren de epaulet draagt, is zich niet bewust van zich, vooral in het begin zijner loopbaan, *à cet âge où souvent les sens dominant la raison*, dikwijls te hebben schuldig gemaakt aan het verzuim van de nakoming dier kleine voorschriften en regelen, welke alleen voor den militairen stand bestaan en onontbeerlijk zijn. Deze soms vervelende details, waarvan wij langzamerhand het nut beginnen in te zien, schijnen ons dan wel eens overbodig en nietig toe; en voorzeker zijn er velen onder u, die voor nalatigheid daarin, eenige malen op uwe kamer hebt moeten brommen. Niettemin zult gij daarom nu even bekwaam en goed officier wezen, doch volgens des S. voorstel, zoudt gij na viermalen hiervoor de les te zijn opgelezen, uit de gelederen verwijderd zijn.

Wij bekennen verder, dat wij het meer kinderachtige niet inzien van de arreststraf boven het mondeling onderhoud. Wel is waar, «krijgt de officier, somwijlen man «en vader,» zoo als de S. zich uitdrukt, «dezelfde straf die hij nu en dan zijne «spruiten oplegt, wanneer zij niet zoet «geweest zijn! Hij mag niet uitgaan!» doch wanneer hij eene vaderlijke vermaning gaat halen, verkeert hij ook ten naastebij in den toestand van een kind dat door zijn vader beknord wordt. Deze beide positiën komen nagenoeg op hetzelfde neder, en het eenige wat er overschiet voor den officier, voor wien zulks

te kinderachtig mogt wezen — een middel waarbij tevens de dienst zal winnen — is: dat hij met verdubbelde zorg wake « dat « zijn jas geheel toegeknoopt zij, en er « geen stof noch spinneweb op de brood- « planken blijve; » dit toch zijn de redenen waarvoor volgens den S. de officier veelal arrest krijgt.

Wij veroorloven ons, dit laatste eenigzins in twijfel te trekken, en gelooven dat er in den tegenwoordigen tijd weinig zulke kleingeestige chefs meer in ons leger aangetroffen zullen worden. Hij die een officier zonder eenige bijkomende verzwarende omstandigheden, voor een der bovenvermelde nietige of andere voorgewende overtredingen, *dadelijk* straffe, zou zich veel belagchelijker maken dan degen die de straf ondergaat, en de laatstgenoemde zal liever nog in zulk een geval arrest er voor ontvangen, dan gedwee eene predikatie te moeten aanhooren. Daarentegen echter, kan de geringste overtreding, zelfs van de nietigste bepaling of order zeer strafbaar zijn, wanneer zulks met kennelijk kwaden wil gepaard gaat, of herhaaldelijk plaats heeft.

Teregt zegt hieromtrent de kolonel DE WEISS in zijne *Principes philosophiques*: « Un bon chef est circonspect dans ses « ordres, il ne les multiplie pas sans une « nécessité absolue; mais, une fois donné, « il en exige l'observation avec sévérité: « il sait par expérience qu'un seul négligé « ou relâché nuit plus à la discipline et

« à l'esprit de corps que plusieurs autres « suivis ne servent, quoique importants, « au même degré. » — Niet minder juist laat hij er echter onmiddellijk op volgen: « Il ne craint point de les rétracter lorsque « l'expérience les démontre moins utiles « qu'il ne l'avait supposé. »

Wat verder aangaat de klage van den S., dat er nog chefs zijn die hunne officieren bij de exercitiën en elders, onvoegzaam bejegenen, hierin zal toch wel door het stelsel van mondelinge vermaningen niets verbeterd worden, integendeel daardoor zal nog meer gelegenheid tot hoonende uitdrukkingen worden gegeven. Dit dienen wij over te laten aan de delicatessé der chefs, gesterkt, en des noods met dwang geëischt door het hooge militaire bestuur, dat in de laatste jaren zoo menigmalen bewijzen van verlichtheid en gematigdheid te dien opzigte gegeven heeft. Wij gelooven niet dat er tegenwoordig iemand in ons leger ongewroken gehoord of beleedigd zoude worden, door wie het ook zij; zoo al het morele gehalte der meeste chefs ons hiervoor niet ten waarborg strekte.

Ziehier de punten op welke wij in denkwijze met den S. verschillen; met het overige gedeelte van zijn welgeschreven stuk, vereenigen wij ons echter ten volle; de wijze van aanwending der arreststraf, namelijk, is niet meer volgens den geest onzes tijds.

Diep vernederend is het, dat de officier,

die voor Koning en Vaderland het zwaard voert, gedurende eenigen tijd onwaardig wordt beschouwd het aan zijne zijde te dragen wanneer hij streng arrest heeft, en zelfs op marsch kan blootstaan aan de bespotting van burgers en van zijne minderen.

Grievend en ondoelmatig is het, dat hij na de ondergane straf, bij zoovele hoofd-officieren van zijn regiment als er aanwezig zijn, en als het een luitenant is, daarenboven nog bij zijn' kapitein, zijn eigen leed moet gaan verkondigen, en dus als het ware eene dubbele straf lijden. Wij wenschten dat zulks aan den delinquent werd overgelaten, ten einde er des verkiezende gebruik van te maken, om *zijne klagte in te brengen, wanneer hij zich door de straf bezwaard gevoelde*. Dit laatste zoude overigens zeer zelden noodig zijn, indien men zich ten regel stelde, om vóór het opleggen der straf, even als zulks voor de onderofficieren en soldaten plaats heeft, *de zaak naauwkeurig te onderzoeken*, en den officier aldus nimmer het slagtoffer te maken eener oogenblikkelijke opwelling van drift. Wij herinneren ons hierbij de schoone woorden van den reeds boven aangehaalden schrijver: « *Un bon chef récompense impartialement, et ne punit jamais avec humeur.* »

Ten laatste kunnen wij ons ook zeer goed vereenigen met des Schrijvers voorstel, om bij het aanteekenen der straf, *juist* te doen vermelden, wat er gebeurd is, en dit door den dader zelven te doen onderteekenen, waardoor van-zelve die algemeene uitdrukkingen, welke *zooveel* laten denken, zouden vervallen.

Hiermede besluiten wij deze onze denkbeelden over dit zoo gewigtig punt, en, ofschoon wel verre van ze als de eenige goede te willen aanvoeren, hopen wij toch dat eenige onzer mede-officieren er mede zullen instemmen.

's Hage, November 1848.

P. M. N.

Wij geven gaarne gelegenheid aan elke opinie om zich te doen hooren, maar hoewel de geachte Schr. verscheiden zijner beweringen met goede argumenten staaft, blijven wij echter meer genegen ons te vereenigen met *den geest* van het art. in N°. 2. — Het komt ons overigens niet ondoenlijk voor, om in het stelsel van den laatstgenoemden Schr. zoodanige verbeteringen te brengen als tijden van oorlog, het oproepen van schutterijen, enz. mogten kunnen vorderen.

De Redactie.

SCHETSEN, BEELDEN, PORTRETTEEN, WAARHEID EN PHANTASIE.

DE INSTRUCTEUR DER RECRUTEN.

Les paysans ont leurs assemblées villageoises, où la danse leur fait oublier la hêche et la misère du sillon; le riche à ses bals et ses spectacles, il s'y étourdit en y livrant ses ennemis; le soldat seul, ici-bas, n'a pas de jour meilleur que le jour qui précède et le jour qui suit. Pour lui point de fêtes: le dimanche ne lui donne pas même l'heure du repos; c'est son jour malheureux. S'il échappe sans consigne à la demi douzaine d'inspections dont on le tourmente, il doit aller s'asseoir tristement à la table du cabaret.

J. ARREST.

Ik heb alle achting voor onderwijzers en opvoeders; ik begrijp het, van welk gewigt zij zijn in het groote huishouden, dat men de maatschappij noemt; ik doe gaarne hulde aan de verdiensten van de PESTALOZZI's, de SALZMANN's, de PRINSEN's en de JACOTOT's; ik wil ze allen het volste regt toekennen op den grooten naam, ja op de onsterfelijkheid, die zij zich verworven hebben; maar toch is er geen, die bij mij hooger aangeschreven staat, dan een goed instructeur in den tijd dat er rekruten zijn. Het is waar, hij werkt op eene kleine schaal, de invloed van zijnen arbeid vloeit ongemerkt weg in den grooten stroom die het militaire molenrad in beweging brengt; men zal hem geene standbeelden oprigten, hij acht zich genoeg beloond met het jaarlijksch genot van een *dolce far niente* van eene maand, met dertien daalders en dertig ponden brood; hij is nederig, hij vliegt niet als de arend de zon in het aangezigt, om zijn nest op een bergtop te bouwen, maar blijft laag langs den grond, als de huis-
hen, en daarom ook zijn zijne eijeren digt

bij de hand en verstaan de boeren zijn kakelen, want ook hij heeft meestal met boeren te doen; zijne kennis bepaalt zich tot het theoretische en praktische der militaire reglementen, en zijn naam gaat zelden of ooit verder dan het bataillon, waarbij hij staat; maar toch is hij goud waard voor zijne superieuren, want op den hoogen militairen ladder kennen zij geen sport die nuttiger is dan hij — hij is de hekelplank, die de stoppels uit het vlas haalt, — hij is de lompenstamper in de groote militaire papier-fabriek.

Maar geloof daarom niet, gij oningewijden, die welligt deze bladen in handen krijgt, dat zijne taak zoo ligt is, al is zijn horizon zoo beperkt, al is zijn loon zoo gering — en gering is het, want gij weet het, of meer waarschijnlijk, gij weet het niet, dat er zoo menig oud onderofficier in uwe nabijheid met gebrek worstelt, die misschien vijfhonderd goede soldaten gevormd heeft — en vijfhonderd goede soldaten kunnen in sommige gevallen het vaderland redden; dat er zoo menigeen om en hij ons rondwaalt,

wiens eenige zorg het is, uit te rekenen hoe hij het weinigje leven, dat hij in zijn veeljarige dienst versleten heeft, zal in stand houden, met hetgeen er na aftrek der behoeften voor vrouw en kinderen, van zijn sober gagement overschiet; wiens eeuwige nachtmerrie het is, dat hij, die zoo gewoon was aan bezigheid, moet leégloopen, terwijl hij rondom zich zulk een aantal baantjes ziet, die hij zou kunnen waarnemen, of zou hebben kunnen waarnemen, wanneer ze hem gegeven waren een jaar of wat vóór dat hij de dienst moest verlaten, omdat hij *op* was; hij pretendeert dat een onderofficier, die veertig jaar oud is, en daarvan vijf-en-twintig met eere den lande gediend heeft, bijv. geschikt is:

Voor bode bij ministeriën, stadhuizen, gerechtshoven, enz., want hij is accuraat als — enfin, als iemand die vijf-en-twintig jaar gediend heeft; ik ken geen beter vergelijking.

Voor cipier, want van de tallooze menigte delinquenten, die hij in verschillende gevallen al achter slot heeft gehad, heeft hij nooit aan een te veel of te weinig gegeven, of er een laten ontkomen.

Voor geregtsdienaar — hoe honderde malen heeft de justitie zijnen bijstand al niet ingeroepen.

Voor kommies — daar kent hij al de knepen van, want van de vijf-en-twintig jaren heeft hij er zeven met de kommiesen op de grenzen gelegen.

Voor portier — om de acht dagen was hij aan de politie-wacht, en die zich door dat portierschap altijd straffeloos henen-werkt, zal zich in het andere ook wel redden.

Voor veldwachter, concierge, opzigter in magazijnen, enz., in één woord, voor alles waar goede wil, eerlijkheid, naauwkeurigheid, energie en onvermoeide ijver gevonden worden; want dat alles heeft hij geleerd in de moeilijke oefenschool, die men de militaire loopbaan noemt, en waar de leeruren beginnen met de reveille en eindigen met den roffel voor 't vuur en licht, een cursus die gehouden wordt in de kazerne, op het exercitieplein of op het slagveld.

Maar het is mijn voornemen niet u over den onderofficier in het algemeen te onderhouden; reeds meer dan eens zijn er stemmen opgegaan, die van zijnen werkring in het tegenwoordige en van zijne vooruitzigten in de toekomst spraken. Ik wil mij dus hier slechts bepalen tot het schetsen eener type van den instructeur bij de infanterie, in de hoop dat de daartoe bestemde rubriek van den *Militairen Spectator*, dit paneeltje in haar raam zal willen vatten. Het is daarbij mijn voornemen niet te schrijven over de instructie der rekruten, of beschouwingen te leveren over de infanterie-reglementen. Evenmin wil ik mij bepalen tot het teekenen van dat enkele beeld, maar zal welligt nu en dan een punt aanroeren, dat menigeen

eene ernstige overweging waardig keurt; welligt zal in den humoristischen bolster eene ernstige pit verborgen liggen. De type van den militairen instructeur zal een' draad wezen om die losse gedachten te verbinden: zij zal voor mij zijn, wat voor den apotheker de koperen stang is, waar hij zijne recepten aan rijgt.

Zij dus onder onze lezers, die eens willen uitrusten van de gewigtige overdenkingen, die hier en overal aan de orde van den dag zijn, en den bekommerden blik afwenden van de donkere wolken aan onzen horizon, welke onder den schoonklinkenden naam van *volkswapening*, het leger met een zware onweërsbui dreigen, of die voor eenige oogenblikken de berekeningen willen staken, waarmede zij bewijzen dat hunne organisatie (want wie is er die tegenwoordig zoo weinig met den tijd medegaat, dat hij niet ten minste ééne organisatie fabriceert), dat hunne organisatie, zeg ik, de beste, ja de alleen goede is; zij mogen deze regelen in handen nemen. Zij die zich niet willen laten storen in hunne ernstige bespiegelingen, die volstrekt niet ter regter of ter linker zijde willen afwijken van hunnen met cijfers geplaveiden straatweg, om voor een oogenblik een belommerd nevenpad in te slaan, kunnen ze gerust ter zijde leggen: niemand zal er iets bij verliezen.

Van dezen neem ik dus afscheid, en keer weder tot mijn instructeur.

Zijne taak, was ik begonnen u te zeg-

gen, is niet ligt, en ten duidelijkste zal u dat in het oog vallen, bij de beschouwing van het beeld van den gevormden soldaat, in vergelijking met het blok steen, waaruit hij zal moeten gehouwen worden.

Onmogelijk zoudt gij er den ruwen steen nog uit herkennen, wanneer gij die echt militaire houding gadeslaat, waarmede hij langs 's heeren straten wandelt, die duidelijk aantoon, hoe hij de lessen opvolgt, die ik onlangs door eenen instructeur aan eene schaar rekruten hoorde geven: « Een soldaat moet altijd over de straat gaan « alsof hij duizend gulden te verteren had, « al had hij ook geen cent in de wereld, « met de armen los en den kop op, en « een gezicht alsof hij zeggen wil: komt « er uit, boeren!»

Zijn toilet is altijd in de keurigste orde; hij lost het voor alle petit-maitres onbegrijpelijke vraagstuk op, hoe het mogelijk is een goed figuur te maken met kleedingstukken, waarvan hem nooit de maat genomen is, met een rok, die hem niet pinceert, met schoenen die hem niet knellen en met haar van 52 millimeters lengte, dat niet onder den schakot mag uitkomen. Het is waar, dat wij nu en dan de oogen moeten sluiten, als hij zich buiten dienst eenige *crânerie de contrebande* veroorlooft; maar, mijn hemel, hoe kan een knap soldaat de verzoeking wederstaan, wanneer hij weet dat hij zich bij de schoonste helft van het menschelijk geslacht aange-naam en verleidelijk kan maken, door de

hulp in te roepen van een paar hagelwitte katoenen handschoenen, een boordje langs de stropdas, een horologiebandje, dat ter sluik te voorschijn komt, al bestaat het horologie zelf alleen in den vorm van hypothese, en eene aan de schaar ontsnapte hoeveelheid haren, die op het appel zorgvuldig onder schakot of politiemuts gemaskeerd worden, maar op de zon- en feestdagen zich vrijelijk vertoonen, nadat de natte kam er hare spiraalvormige voren in geploegd heeft. Dat alles is nu wel geen *ordonnance*, maar, met allen eerbied voor de reglementen zij het gezegd, de *ordonnance* moet dan maar het hoofd eens omdraaijen en kijken eenen anderen kant uit, want in den regel kan het aangenomen worden, dat een soldaat, die zich zoo voordoet, alles wel in de beste orde zal hebben, wat meer bepaaldelijk tot zijne kleeding en uitrusting behoort. En waartoe dient toch die onverbiddelijke gestrengheid van sommigen op dit, bij den eersten aanblik, zoo onverschillig punt. Het is toch op zich-zelf een klein gedeelte van die poëzij, die aan de betrekking van den militair zulk eene bekoorlijke zijde geeft.

Er bestaat geen stand in de wereld, die zooveel poëtisch, zooveel schilderachtigs in zich bevat als de onze. Het is eene poëzij, die op het slagveld hare stem luide doet hooren in het schallen der krijgstrompetten, in het bulderen van het geschut, in het getrappel der strijdrossen,

in het donderen der *hurrah's*, die te lezen is op de wapperende vaandels, en met vurige letteren geschreven staat op de flinkerende bajonetten. Het is eene verhevene dramatische poëzij, die ten allen tijde aan den krijgsmansstand verbonden geweest is, die er een onafscheidbaar deel, ja eene onontbeerlijke behoefte van uitmaakt, doch die zich niet enkel mag bepalen tot de schitterende *époques*. Niet alleen in de schilderstukken van REMBRANDT is poëzij, ook TENIERS en OSTADE hebben de hunne. En juist dat wordt meer en meer aan den krijgsman ontnomen, die behoefte wordt al minder en minder gesteld. Eene vernielende vijl schraapt de vernis weg van onze schilderij en beschadigt daardoor de verw; — de bloemhof, waarin de krijgsman zich verpoosde van zijnen arbeid, die in vroegere tijden zoo verrukkend was voor het oog, is ten algemeenen nutte onteigend; wij worden geleerder, maar prozaischer; wij worden regelmatig en meer en meer uniform, maar ook minder en minder opgewekt; wij zijn zeer methodiek, maar ijsselijk koud; de bleeke schim der kleingeestigheid heeft de genius den *chic*, de vergulde vleugelen afgeknipt en haar een strop om den hals gehaald, zoodat ze bijkans gestikt is; de poëzij ligt op sterven.

Wij behoeven niet eens terug te gaan tot voorgaande eeuwen, tot de tijden van schitterende tournooijen en luisterrijke legerkampen, toen het uiterlijk ridderlijk

was als het innerlijk, toen de moedige stamvaderen der tegenwoordige geslachten hunne brieven van adeldom schreven met de punt van het zwaard, en de eereplaats der blazoenen niet was op de rijtuigpanelen der millioenairs, of op de geëglaceerde visite-kaarten van den bankierbaron, maar op de schabrakken der strijdrossen en de borst van de krijgsknechten; toen de krijgsman omstraald was door een aureool van poëzij, wier glans nog schittert op het tegenwoordige geslacht — neen, gaan wij zoo verre niet terug, maar vragen wij het alleen aan de ouderen onder ons, of zij tegenwoordig niet dikwijls missen, dat levendige en hartverheffende, dat het bloed sneller doet vloeijen in de aderen en het hart fierder doet kloppen in de borst, bij het innige gevoel van waarde als krijgsman, dat ik en weet niet wat, dat langzamerhand wegwijnt en eindelijk zal wegsterven.

Niet dat wij als officier dien tijd terugwenschen met zijne dagelijksche parades, zijne visites de corps, zijne reglementaire officierstafels, dien tijd van zorgeloosheid en van duels, toen de soldaterij vergoed en de zoogenaamde *a* plus *b* veracht werd; maar wie zal het ontkennen, dat er toen in en door dat alles een geest bestond, waar wij nu dikwijls vergeefs naar zoeken, en dien wij toch zoo gaarne zouden vinden, hoewel op eene andere wijze werkende.

Wij hebben hier niet den officiersstand

op het oog: die heeft in de laatste jaren te veel soliede verbeteringen ondergaan, wat het morele en intellectuele aangaat, dan dat wij daarin niet ruimschoots eene vergoeding zouden vinden; maar is het eveneens gelegen met den soldaat? Alles is vernietigd, wat hem, den man uit het volk, den minder beschaafde boeijen kan. Meermalen hoort men vorschten naar de reden van het gedurig verminderen van het aantal oude gedienden, van het betrekkelijk gering getal van hen, die na expiratie van dienst weder teekenen; doch is die reden zoo ver te zoeken? Wat wordt er gedaan, om den soldaat het leven aangenaam, zijnen stand bekoorlijk te maken? Verhoog de handgelden jaar^oop jaar, maak zijne voeding, kleeding, ligging beter, daar zit hem het euvel niet: ga in de kazerne en vraag het den soldaat zelve: zelden of ooit zult gij hem over de vervulling van zijne materiële behoeften hooren klagen, maar zoolang hij geen tegenwigt vindt voor het gemis van alles, wat hem als burger het leven veraangenaamde, zoolang hij geene vergoeding vindt voor de genoegens, hoe gering dan ook, die hij bij het verlaten van zijn dorp in het vaderlijk huis achterliet, zoolang hem de kazerne slechts een gebouw is, waar hij eet, poetst en slaapt, zoolang zal de ware gehechtheid aan zijnen stand nooit in hem levendig worden. Wel is het waar, dat bij sommige korpsen en in sommige garnizoenen pogingen gedaan zijn, bijv. door het in-

rigten en verwarmen van een lokaal, om den soldaat het leven te veraangenamen, en dat daarvan hier en daar goede resultaten zijn verkregen; maar waarom zou eene zoodanige bepaling niet reglementair voorgeschreven kunnen worden? Waarom hem in die kazerne, waar wel lokalen voor scholen, magazijnen, politie-kamers, provoosten en cachotten zijn, geen plaats en geen uur gegund, waar hij zich eens geheel en al vrij gevoelen kan? Alle reglementen en voorschriften schrijven hem werkzaamheden en verplichtingen voor, maar, zoover ons bekend is, bestaat er geene bepaling in den geest waarin wij hier spreken, dan in het onlangs weder te berde gebragt voorschrift bij de nadering van de *cholera morbus*, waarin aanbevolen wordt, « dat men zorgen zal den « soldaat in eene opgeruimde stemming te « houden.» Waarlijk, er is met dat middel eene ziekte in de gelederen te bestrijden, die erger is dan de cholera, — zij heet: kwijning van den echten soldatengeest.

De invloed van onzen prozaïschen tijd werkt op dien geest buitendien reeds nadeelig genoeg, hij huisvest ons in ellendige kazernen, waar zich in de lange winteravonden het hart toeknijpt; hij heeft onze levenwekkende muziek tot zwijgen gebragt, de prestige voor het militaire in de harten van het volk vernietigd; hij heeft zijne slaapmuts gedoopt in salpeterzuur en getracht ze ons voor buskruid in de handen

te spelen, om den klassieken kruidamp en de donderende stem van het geschut, die poëzij van het slagveld te vernietigen; zich spitsende op de nietigste heuzelingen, verbruikt hij een aanzienlijk deel van onze geestkracht in dagelijksche, wekelijksche, maandelijksche en jaarlijksche inspectiën, onder de zielverdoovende leuze: de soldaat moet bezig gehouden worden; hij heeft de uniformen vereenvoudigd en loert op de haar overgeblevene versierselen, om zoo langzamerhand te komen tot den burgerrok en den ronden hoed met rood, wit en blaauwe kokarde, die met geweer en patroontasch voldoende zijn voor den oorlog, voldoende voor de gewapende burgerschaar, waardoor hij het leger wil vervangen. O, mogt zij wederkeeren, die poëzij, die zoo sterk werkt op het hart van den soldaat; want zij is behoefte voor het instandhouden der geestdrift in de gelederen, en die geestdrift is noodig voor het afweren van de somwijlen zoo zware taak, waarvan de morele draden de grootste kracht uitmaken.

Maar keeren wij tot ons eerste onderwerp terug, na deze, welligt te groote uitweiding, waartoe wij als onwillekeurig gebragt werden, door den blik te slaan op den reeds gevormden soldaat, die gevoel heeft van hetgeen hij is, die gevoel heeft van hetgeen hem ontbreekt.

Werpen wij daarentegen dien blik op

den nieuw aangekomen dorpeling, die voor het eerst zijns vaders huis verlaten heeft, om de kazerne binnen te treden en het stille leven van den landman, dat volgens Poor «zoo genoegelijk daarheen rolt» en dat hij «voor geen koningskroon zou ge-«ven» te verwisselen met het vreemde en dikwerf zoo gevreesde soldatenleven. Gij zoudt er bij den eersten oogopslag aan wanhopen hem in een soldaat te herscheppen. Zie hem daar staan in al het nuchtere van zijne onkunde: zijne houding is eene complete tegenstelling van die, welke de 1^e Les, 1^e Afdeeling voorschrijft te beginnen met de hielen, die wel is waar op dezelfde, maar toch op eene zeer scheeve lijn staan, en te eindigen met de oogen, waarmede hij, in plaats van ze twaalf of vijftien passen voor zich op den grond te vestigen, op eene zeer verbaasde wijze, de nieuwe wereld inkijkt die zich voor hem opdoet. Zijn haar, gewoonlijk van eene genuanceerde geele kleur, hangt hem kunsteloos tot op zijne wenkbrauwen; met zijne linker hand weet hij geen weg en in zijne regter houdt hij een toegeknoopten bonten zakdoek, waarin een mes, een eindje pijp, een dop, vuurslag, tonteldoos, een stuk brood, een lepel, enz., al hetwelk gij den volgenden dag, als hij gekleed is, kunt terugvinden in zijn schakot, die dan eene getrouwe copie is van den beroemden hoed van BAMBERG. Een geldbeursje hangt aan een koordje op zijn maag. Als gij niet uit

den weg gaat, loopt hij u tegen het lijf, en als gij hem wat vraagt, is zijn eerste antwoord: wat blief? en zijn tweede eene onbegrijpelijkheid. Nog eens, gij zoudt aan de mogelijkheid van eene hervorming wanhopen. Maar, wees gerust; de instructeur is daár, en die wanhoopt aan niets; hij heeft het al met een oogopslag gezien, dat het dit jaar eene mooie ligting is (eene uitdrukking die ik geregeld ieder jaar en bij iedere nieuwe ligting gehoord heb), en met moed aanvaardt hij de taak die hem is opgedragen, want hij heeft er ambitie voor. Gij vindt den waren instructeur het meest onder de oudere onderofficieren, die ondervinding van dat werk hebben. Hij begint dadelijk met eene ernstige bedaardheid, die hem tot het laatste van de instructie niet verlaat. Hij weet in eenige dagen reeds onderscheid te maken tusschen die rekruten, «die genoeg hun best doen,» en «die luijaards, die hij wel wakker zal «maken.» Met de eersten weet hij te geven en te nemen, aan de laatsten vergeeft hij de minste kleinigheid niet. Zijn groote geheim is, er den schrik in te krijgen, zonder de minste mishandeling, en de overtuiging in hen levendig te houden, dat zijne onverbiddelijke gestrengheid hun altijd als het zwaard van DAMOCLES boven het hoofd hangt. Door zijne militaire houding maakt hij indruk op hen; de toon van zijn kommando reeds dwingt hen tot gehoorzaamheid, zelfs al mogt zijne stem,

zoo als bij velen in den beginne het geval is, na verloop van een dag of acht, voor eenigen tijd door bijzondere heeschheid anderhalf octaaf zakken, zoodat hij zich niet verder kan doen hooren dan zijne klasse, en de *e* accent circonflexe zijne eenige vocaal wordt. Eene van zijne specialiteiten bestaat in een rijken schat van bijzondere zegswijzen, die nergens anders gevonden worden, die enkel aan de instructeurs van rekruten eigen zijn, een soort van *argot*, dat gij alleen op het exercitieveld kunt leeren. Ga te midden der instructie en gij zult er de vreemdsoortigste epithètes, de wonderlijkste uitdrukkingen, de ongekenste vergelijkingen vinden. Hier hoort gij eenen rekrut vertellen, dat hij eene positie aanneemt als een vaatdoek die op zijn kant gezet wordt, een andere als een pot met twee ooren, een derde staat als een schutter, een vierde als een zak water; — daar wordt er een verweten dat hij zijn geweer draagt als zijn dorschvlegel; ginds wordt er een verkondigd, dat hij een figuur heeft als een kurkentrekker of als een vraagteeken; een dikke wordt vergeleken bij den paasch-os, een magere bij den dood, die van het ganzebord is weggelopen. En dan dat talloos aantal geconsacreerde termen, die bij iedere instructie weder terugkomen als het klassieke «*één pan!*» bij het 2° tempo der vroegere lading, dat duizendmaal herhaalde: kolf terug, slot uitwaarts, palm van de hand naar buiten, enz., enz.; —

er is geene beweging waar hij niet een afzonderlijken vasten term voor heeft. Wat wonder, dat zijne grootste grief bestaat in die menigte veranderingen en wijzigingen, die telkens aan het oude reglement gebragt worden, als nieuwe lappen op een oud kleed, die bij de verschillende regimenten en bataillons zoo zijn toegenomen, dat ze bijeenverzameld, een boekdeel zouden vullen, zoo groot als het reglement zelf, en waar de beste instructeur bij van den tel raakt. Hij wenscht daarom niet minder vurig dan wij allen, naar het rijpen van de vruchten der reglementherziening. Zullen ze eenmaal daar zijn, hij zal ze bestuderen met al de ambitie, die hem voor zijne taak bezielt, maar wees verzekerd, dat menig oud onderofficier nog dikwijls aan het vroegere reglement, als aan een verloren vriend, waarmede hij is opgegroeid, zal terugdenken aan al die handgrepen, die hij met een stuivertje onder iederen arm kon uitvoeren, zonder het te laten vallen; voor velen blijft de lading in twaalf tempo's «*toch nog maar altijd de mooiste lading;*» want het fraaije gaat bij hen boven het doelmatige, en wie zal hun dat ten kwade duiden, wanneer wij nagaan, hoe weinigen er tegenwoordig zijn, die op het slagveld de doelmatigheid boven de sierlijkheid hebben leeren schatten. Hoe gaarne zouden wij het tegenovergestelde als eenen karaktertrek in onze type willen opnemen, en de woorden van BLAZE tot de onze

maken: «Cependant l'instructeur arrive; «c'est un caporal à moustaches; beau «parleur, dans l'intervalle de repos, sé- «parant les heures d'exercice, il ne man- «que jamais de raconter au blanc-bec «tous les hauts faits, qui ont jadis illustré «son nom. Le conscrit écoute bouche «béante, et ne comprend pas, comment «le caporal n'est point encore devenu co- «lonel. Ce peu d'avancement d'un homme «tellement illustre le décourage lui-même.»

Maar het gebrek aan oude gedienden is even sterk in het kader als in de gelederen, en dezelfde redenen waarvan wij hierboven spraken, werken daar hoofdzakelijk toe mede. Eindigen wij dus met te wenschen:

Dat het vooruitzicht in de toekomst meer

en meer moge verbeteren voor den krijgs- man in het algemeen, en voor den onder- officier in het bijzonder;

en dat de ware militaire geest moge worden aangewakkerd, door niet alleen het mecanisme van het leger tot eene wis- kunstige volkomenheid te willen brengen, maar vooral door eenen blik te slaan in het gemoed van den soldaat als mensch, en te lezen wat daar ontbreekt.

Mogelijk zullen velen, die ons tot hier- toe gevolgd hebben, er de reden van zoe- ken in den langdurigen vrede; — die mo- gen er dan in stilte nog een derden wensch bijvoegen; wij zeggen op alle drie: Amen.

LODEWIJK,

2^e Luit.

OVER DE NOODZAKELIJKHEID OM HET NEDERLANDSCHE LEGER
IN VERBAND TE BRENGEN MET HET INDISCHE, EN EEN
GOED STAAND LEGER TE ONDERHOUDEN.

(INGEZONDEN.)

VOORWOORD.

Dat Utopisten, of zij die ons de heerlijke vruchten van het communisme en van de Duitsche of Fransche vrijheid willen doen smaken, het leger als onnoodig doen voorkomen of versmaden, is zeer ligt te bevatten; maar dat Ministers of andere weldenkende lieden, die belang stellen in het welzijn van den Staat, en wien het behoud der koloniën ter harte moet gaan, in hunne redevoeringen of geschriften het leger als van ondergeschikt belang doen voorkomen, en daardoor de weinige belangstelling, die bij onze natie reeds bestaat, nog trachten te verminderen, dit moet men betreuren; dat voorts een buitengewoon lid van de Tweede Kamer, de anders zoo kundige en achtenswaardige Heer B. W. A. E. Baron SLOET TOT OLDHUIS, uit Overijssel, het leger als eene school van demoralisatie beschouwde, waar de lotelingen het vloeken en jenever drinken leeren, om dit naderhand op het platte land te verspreiden, — daarover moet men meewarig de schouders ophalen.

Zoo zegt de Minister DONKER CURTIUS, dat een land meer bestaat door zijn goed regt, dan door een goed leger. — Z. Exc. is te lang advocaat geweest, om niet te weten dat goed regt, evenmin in de pleit-

zaal als in het staatkundige, altijd zegeviert; terwijl ook de geschiedenis juist het tegendeel van ZEd. gezegden bewijst.

De Minister VAN BOSSE verhaalt ons, dat handelsvrijheid een land beter beschermt, dan een goed leger en goede vestingen.

Dat handelsvrijheid een bron van welvaart is voor een land, en vooral voor het onze, stemmen wij gaarne toe; maar dat dit ons beter zal verdedigen, dan de beste legers en de beste vestingen, zullen wij in twijfel trekken, tot dat Z. E. zulks met een voorbeeld uit de geschiedenis staaft. — Naarmate ons land in welvaart toeneemt, zal het den naijver van andere mogendheden opwekken, en zullen deze alzoo iedere gelegenheid te baat nemen, om ons hier of in onze Koloniën te overheerschen of te benadeelen. Het doen blinken van zeer goede bajonetten zal dan meer ontzag inboezemen, dan het aantoonen van het fraaiste traktaat of wet, waarin men leest: HANDELSVRIJHEID.

Toen er over bezuinigingen gesproken werd, begrepen wij zeer goed, dat het leger genoemd zou worden; maar waarom Z. Exc. VAN BOSSE het leger aanhaalde, toen hij over handelsvrijheid sprak, verklaren wij geenszins te begrijpen; het was er als met geweld bijgesleept.

Het is bekend, dat velen hier te lande voor het leger weinig sympathie gevoelen; men weet dat het loten voor de militie een last is, en dat men voor het eene geld, en voor het andere zijne kinderen moet geven; zij, die alzoo niet nadenken, dat zulks geschiedt om nog grootere lasten voor te komen, moeten dergelijke redevoeringen dus wel gaarne hooren. Wij kunnen echter niet veronderstellen dat men zoo spreekt om populair te worden of te blijven; maar moeten ze geheel toeschrijven aan de gewoonte die er bij ons bestaat, om maar op het leger, als op den bok van ongerechtigheid, aan te vallen.

Waaruit leidt toch de Heer SLOET zijne gezegden af, nopens de onzedelijkheid die de militair verspreidt? Welligt uit een enkel individu, uit een enkel tafereel, uit het vertrekken of aankomen van een korps miliciens, of uit het vertrek van de vrijwilligers naar de Koloniën. Even alsof dit niet aan onze natie eigen was, om meer dan vrolijk te zijn, als zij in grooten getale bijeen zijn; men zie b. v. onze kermissen.

Even goed zoude men eene hoogeschool eene school van demoralisatie kunnen noemen, omdat de jonge lieden wel eens wat te vrolijk zijn, of omdat een enkel student verloren gaat. Zoolang zij vereenigd zijn, gaat het wel eens lustig toe, maar verspreiden zij, na de Akademie verlaten te hebben, onzedelijkheid? Stellig niet. — Maar deze gedachten zijn ook nimmer bij ons, noch bij een' officier van het leger opgekomen, omdat wij het onedel vinden, een geheel korps of eenen geheelen stand der maatschappij, naar een

enkel persoon of voorbijgaand tafereel te beoordeelen, om daaruit nadeelige gevolgtrekkingen op te maken.

Neen, Nederlanders! het leger is geene school van demoralisatie; de lotelingen worden daarbij niet bedorven, maar veel-
eer verbeterd. Stelt u gerust, ouders, die uwe kinderen derwaarts ziet vertrekken; de heer SLOET heeft ulieden vervaard gemaakt zonder reden; iets waarvan een volksvertegenwoordiger zich moest onthouden.

Maar ZHEG. heeft niet op de gevolgen van zijne woorden gedacht; hij heeft daarbij niet gedacht dat hij op het leger eene vlek wierp die het niet verdiende; hij heeft niet gedacht welke ongerustheid hij daardoor aan ouders en voogden veroorzaakt; hij heeft niet gedacht dat dit wel eens een' tegenstand tegen het loten en het opkomen der lotelingen in de gemeenten, zoude ten gevolge kunnen hebben.

Indien men tegen eene wet uitvaart, zoo als ZHEG. uitgevaren heeft, dan moet een volksvertegenwoordiger, indien wij zijne roeping goed begrepen hebben, iets beters daarvoor aanwijzen; maar te vergeefs hebben wij zoo iets in de redevoeringen van den Heer SLOET gezocht. — Wij zouden een gering denkbeeld verkrijgen van de twee Overijsselsche leden der dubbele Kamer, VAN ROIJEN en SLOET tot OLDHUIS, indien men hen naar hunne gezegden omtrent het krijgswezen wilde beoordeelen; maar, dat zij verre van ons.

Ja, Nederlanders! ons leger is allernoodzakelijkst, zoowel voor inwendige rust, als om kracht aan de wetten te geven, tot bescherming van buitenlandsche veiligheid,

en vooral ook, ja meer dan bij eenige andere Mogendheid, om de eenvoudige reden dat wij uitgebreide koloniën hebben en prijs moeten stellen om die te behouden. Engeland en wij, zullen de laatste mogendheden zijn, waar de staande legers kunnen gemist worden; ons leger moet echter niet zooals nu zamengesteld zijn, maar in verband met onze volkswapening en met het koloniale leger gebragt worden, hetgeen wij nu verder zullen trachten aan te wijzen, en onderzoeken op welke wijze zulks het best kan geschieden.

Met genoegen zagen wij in de *Amsterdamsche Courant* van den 28 September, dat ons artikel van den 22sten niet onopgemerkt was gebleven, en het was ons aangenaam in onzen *Spectator* te zien, dat de redactie het artikel waardig gekeurd had te beantwoorden (1).

Ons doel met de plaatsing in de *Amsterdamsche Courant* was, om de belangstelling van de inwoners dezer belangrijke koopstad, voor het leger gaande te maken; een courant-artikel moest beknopt zijn, ja beknopter dan zulk een belangrijk punt vereischte; het was dus, als het ware, slechts als eene invallende gedachte ter neder gesteld; wij gevoelden ook zeer goed, dat het voor veel verbetering en verdere ontwikkeling vatbaar was, en de uitvoering aan vele bezwaren onderhevig; maar zijn ze onoverkoomlijk?

Daar de redactie van den *M. S.* ons

de eer eener recensie aangedaan heeft, zullen wij in eene nadere ontwikkeling onzer denkbeelden treden, en aan de beoordeeling van deskundigen overlaten, in hoeverre ons plan al of niet, of met eenige wijzigingen, uitvoerbaar is.

In het jaar 1841 had men het plan gevormd om, even als in Engeland, het koloniale leger met het Nederlandsche ineen te smelten, en alzoo de troepen op vast bepaalde tijden te verwisselen. De groote kosten, welke dat heen- en weder reizen zoude veroorzaken, hebben daarvan doen afzien; nogtans heeft de ongelukkige expeditie van Bali ook nu weder, gelijk de oorlog van 1825 tot 1830, bewezen, hoe noodzakelijk het is, dat het Oost-Indische leger alle oogenblikken door dat van het moederland op de spoedigste, krachtigste en goedkoopste wijze moet kunnen versterkt worden.

Daar nu eenmaal het ineensmelten van beide legers te kostbaar is, kan zulks niet anders geschieden, dan door een gedeelte van het leger alhier, steeds ter beschikking van de koloniën te hebben, hetgeen met de tegenwoordige zamenstelling ons niet doenlijk voorkomt; eene andere organisatie wordt daartoe alzoo vereischt; welke is nu de beste? Ziedaar de groote vraag. De hoofdzak is ook almede, dat het budget van oorlog daardoor niet meer verhoogd wordt.

Tot in 1819 waren de linie-bataillons geheel van de militie-bataillons afgescheiden. Indien ons geheugen goed is, dan heeft een onzer beste infanterie-generaals van dien tijd, zich sterk tegen de ineen-

(1) Zie N°. 3 van dezen jaargang, bladz. 133.
De Redactie.

smelting verklaard, en het is iederen officier van dien tijd bekend, welke schoone en goede bataillons dit waren; daarbij ontbrak het ook niet aan vrijwilligers, vooral niet bij onze jager-bataillons, waaraan onze lieden van oudsher de voorkeur gegeven hebben. Gaarne willen wij echter met de redactie gelooven, dat de ineensmelting van linie en militie beter is, maar tevens in overweging geven, of dit voordeel wel zal opwegen tegen het voordeel en de noodzakelijkheid van steeds eene goede reserve voor Indië in dienst te hebben.

Heeft men bij de militie-bataillons geene vrijwilligers te onderwijzen, dan kan ook het geheele militie-kader beter tot het af-rigten der miliciens gebruikt worden; het onderrigt van de soldaten- en pelotons-school is dan over meer instructeurs verdeeld en alzoo de arbeid verligt. Dat evenwel eenige vrijwilligers noodzakelijk zijn bij de militie-bataillons, om de lotelingen behulpzaam te wezen, voor de wapens te zorgen, enz., is niet te ont-kennen; uit dien hoofde zouden wij dan, bij nader inzien, daarbij eenige oude sol-daten, b. v. halve invaliden indeelen, die het een of ander klein gebrek in dienst van een der drie wapens bekomen had-den. Daar de instructie van de soldaten-en pelotons-school gedurende de elf maan-den te moeilijk is, zoude men dezen tijd moeten verminderen tot 8 of 9 maan-den, door deschutterij niet meer dan het goed gebruik van het geweer te leeren.

Wat het indeelen der oudste miliciens betreft, wij kunnen ons bij nadere over-denking zeer goed met de geachte redactie vereenigen.

De redactie doet ons weinig eer aan, door te veronderstellen, dat wij in den waan zijn, dat men in drie maanden een infanterist kan formeren, in den waren zin des woords. Wat het formeren van een infanterist in drie maanden, betreft, dit komt ons even onmogelijk voor als aan de redactie; men kan een loteling in drie maanden wel zoover brengen, dat hij in rijen en gelederen mede kan gebruikt worden, maar om er een infanterist in den waren zin des woords van te ma-ken, dat is onmogelijk. Wij hebben de lotelingen alleen drie maanden onder de wapens verondersteld, om geen meer kos-ten te veroorzaken (1).

Is het verspreiden van de kaders der militie-bataillons te moeilijk en te kostbaar, dan kan dit niet plaats hebben; men zorge dan slechts dat de schutterijen in de garnizoenen onderwezen worden, goed op het papier zijn georganiseerd, latende diegene in de plaatsen waar geen garni-zen is, tot op het oogenblik van gevaar, te huis. Wij zouden echter anders in over-weging geven, of het niet mogelijk ware de twee militie-bataillons in twee steden van ieder militair departement te leggen,

(1) Wij hopen dat de geachte Schr. de verze-kering wel zal willen aannemen, dat wij hem wel degelijk de eer aandoen van te veronderstellen, dat hij niet ernstig kan gelooven aan de mogelijk-heid om in drie maanden een goed infanterist te vormen. Maar de ongenoemde Schr. in de *Am-sterdamsche Courant* had ons regt gegeven tot die geve-ekking, en wij gevoelen nog geen leedwe-zen haar gemaakt te hebben, al ware het enkel, dewijl wij den Majoor VAN MERLEN daardoor uit-gelokt hebben om met ons deze reeds te veel ver-spreide meening te verwerpen.

en dan, na de afrigting der miliciens, in de verschillende kleine steden of hoofden centrale dorpen te verspreiden.

Waarin bestaan nu de groote moeilijkheden van het detacheren der kaders? en waarin de groote kosten? Wat het laatste betreft:

1°. In het reisgeld.

2°. In de huisvesting.

5°. In het transport van wapenen, want in één dag kunnen de kaders op hunne bestemming aankomen, indien de garnizoenen goed geplaatst zijn. De moeilijkheden van het eerste, zullen beter door de redactie, dan door ons aangetoond kunnen worden (1).

De reiskosten kunnen toch zoo groot niet zijn. Wat de huisvesting en voeding betreft, deze zouden moeten ingerigt worden als die der Maréchaussées.

Door de miliciens in hunne departe-

(1) De moeilijkheden die gepaard gaan met het verspreiden van kaders zoo te zeggen over het geheele rijk, zijn zeer afhankelijk van de wijze waarop men daarbij te werk gaat. Over het algemeen komen zij hierop neder:

De tucht, de orde en de goede militaire geest loopen gevaar van verloren te gaan, vooral bij die gedeelten waar geene officieren aanwezig zijn;

De eenheid en de goede gang der instructie zijn niet genoegzaam gewaarborgd, dewijl de willekeur of de onverschilligheid der bijzondere personen er te veel invloed op kan uitoefenen.

Indien men niet bijzonder het oog heeft op de schutterij, dan kan men er bijvoegen:

Er bestaat gelegenheid tot allerlei kleine knevelarijen en plus-makerijen, wanneer wij het zoo noemen mogen, vooral weder dáár waar geene officieren zijn;

Als de rekruten niet gekazerneerd en aan een naauwlettend toezigt onderworpen zijn, is het onderrigt in het reinigen en in goeden stand houden van kleeding en wapening, hoogst moeilijk te geven.

De Redactie.

menten te laten afrigten, en niet zooals thans gebeurt, overal heen te zenden, bespaart men kosten, die men besteden kan voor de vele onkosten, door het reizen en huisvesten der kaders veroorzaakt.

Wij gelooven met de redactie, dat drie jaren in Indië wat kort is; was de tegenwoordigheid der expeditie langer noodig, dan zou men ze kunnen houden, doch niet langer dan 4 jaren, om de vrijwilligers niet af te schrikken. Men zoude bijtijds eene tweede expeditie derwaarts kunnen zenden, om de eerste af te lossen of te ondersteunen, indien dit noodzakelijk mogt worden.

Dat de 1000 man, die nu vertrekken, tot een bataillon zouden vereenigd worden, is eene onnaauwkeurigheid, teregt door de redactie opgemerkt; wij bedoelden eene expeditionnaire afdeeling, zooals in 1823 naar de Koloniën werd gezonden; zulk eene expeditie zamen te stellen, kost veel geld, veel tijd, terwijl daarin nimmer dat verband, die eenheid kan bestaan als bij sedert lang zamengestelde bataillons.

Wat de kosten der organisatie betreft, deze kunnen althans nu niet hooger opgevoerd worden; daarom moet het aantal vrijwilligers en lotelingen hetzelfde blijven, maar in afzonderlijke bataillons ingedeeld worden.

Wij hebben nu:

4 bataillons keurtroepen.

52 » infanterie.

8 » depôt.

Totaal 44 bataillons.

Bij het regiment grenadiers en jagers

heeft men, zonder het kader, 1560 vrijwill.
 en bij ieder regim^t. infanterie
 1104 vrijwilligers; dit 8 ma-
 len geeft 8852 »
 dus totaal 10192 vrijwill.

Het kader van een keur-
 of veld-bataillon, behalve de
 officieren, telt 80 hoofden.

Indien men nu bij ieder
 keur- of linie-batⁿ. plaatst, 420 vrijwill^r.
 dan is een bataillon sterk 500 man.
 de officieren niet medegerekend.

De 420 voor de 20 linie-bataillons,
 geeft 8400 man. Er blijven dan 1792
 vrijwillige soldaten over, voor de 72 mi-
 litie- en depôt-kompagniën, zoodat men
 dan, behalve het kader, 25 man per
 compagnie heeft. Is dit niet voldoende,
 dan detachere men gedurende den druk-
 sten tijd eenige manschappen van die ba-
 taillons, welke dat jaar niet voor de Ko-
 loniën bestemd zijn.

Ieder regiment alzoo zamengesteld uit
 7 bataillons en een depôt-bataillon, for-
 meert in tijd van oorlog eene brigade en
 wordt aangevoerd door den kolonel als
 brigade-kommandant, die dan zeer naauw-
 keurig met zijne onderhebbenden bekend
 is; de kolonels der infanterie zijn dan
 werkelijk noodzakelijk, en men kan de
 kolonels der schutterij te huis laten, het-
 geen zeer voordeelig voor de schatkist is;
 ook wordt men niet in de onaangename
 verzoeking gebragt om een *passee droit* te
 doen, door de kolonels der schutterij, die
 ouder dan die der infanterie zijn, geen
 brigade- of ander belangrijk kommando op
 te dragen, waartoe in den regel een in-
 fanterie-kolonel meer geschikt is.

Drie à vier bataillons schutterij bij een
 regiment in te deelen, heeft het voordeel
 dat men de goede eensgezindheid tusschen
 het leger en de schutterij nog verbetert en
 eenen loffelijken naijver in gewigtige om-
 standigheden kan doen ontstaan.

Daar onze lieden van oudsher altijd de
 voorkeur aan de jager-uniform gegeven
 hebben, zoude men de linie-bataillons zoo-
 danig kunnen kleeden, om de vrijwillige
 werving aan te moedigen, en eenige buk-
 sen-jagers bij ieder bataillon kunnen in-
 deelen, welke ook vooral in de Koloniën
 van groot nut zouden zijn.

De troepen bestemd om naar de Ko-
 loniën te vertrekken, zouden dan de be-
 naming dragen van Oost-Indische reserve-
 brigade; landen zij in de Oost aan, dan
 legt men hen, om te aklimateren, in de
 gezondste garnizoenen, waarvan men als-
 dan de koloniale troepen tot de expeditie
 gebruikt; men voegt bij ieder komman-
 dant van de aangekomen bataillons een
 officier van het Oost-Indische leger als
 adjudant, om de troepen met de wijze
 van oorlogen bekend te maken.

Vervolgens worden de troepen bij de
 verschillende kolonnen verdeeld, zoodat
 wel ieder bataillon of peloton kavallerie,
 maar nimmer de geheele brigade veree-
 nigd blijft, of eene mobiele kolonne geheel
 uit hen zamengesteld is.

In den engagementsstaat der vrijwilli-
 gers voor het leger, die zich hier verbind-
 den, voegt men de voorwaarde: « om te
 dienen in of buiten Europa, bijv. bij het
 7^e regiment infanterie.»

Aan de troepen die voor eenigen tijd
 naar de Koloniën vertrekken, moet men

grootte voordeelen toekennen, bijv. dat iedere maand welke zij uitblijven, voor drie maanden dienst telt; bij hunne terugkomst eene maand verlof, met behoud van soldij, en degenen die zich goed hebben gedragen, moeten bij voorkeur in aanmerking komen bij alle burgerbedieningen, waarover de regering maar eenigzins kan beschikken. De officieren die zich tot het medemaken der expeditie niet geschikt gevoelen, stelt men in de gelegenheid met anderen te kunnen ruilen.

Wij zouden alzoo de volgende organisatie voorstellen:

Het Nederlandsche leger zal bestaan uit:

- I. Bijv. 19 regimenten infanterie, waarvan 9 hier te lande en 10 in de Koloniën.
- II. 6 Regimenten kavallerie, waarvan 5 hier te lande en één in de Koloniën.
- III. 5 Regimenten artillerie, waarvan 5 en een korps rijdende artillerie hier te lande, en 2 in de Koloniën.

De 9 regimenten hier te lande zijn zamengesteld:

Het Keur-regiment uit 4 bataillons van linie, om te dienen in of buiten Europa, naar omstandigheden, doch nimmer langer dan 4 jaren, en twee bataillons schutterij, waartoe ieder militair departement eene keur-kompagnie verstrekt, zooveel mogelijk uit manschappen die vroeger geëdiend hebben.

De acht andere regimenten uit:

- 2 *Bataillons van linie*, om te dienen in of buiten Europa, naar omstandigheden, doch nimmer langer dan 4 jaren.
- 2 *Bataillons militie*.

1 *Depôt-bataillon*, en

2 à 4 *Bataillons schutterij*.

De andere regimenten zullen steeds in de Koloniën blijven en zamengesteld zijn uit zooveel linie-bataillons als noodzakelijk is.

De organisatie van de kavallerie en artillerie zal in denzelfden geest zijn.

Het koninkrijk der Nederlanden, verdeeld in acht militaire departementen van een gelijk aantal inwoners, zal ieder departement, behalve de vrijwilligers, die naar goeddunken kunnen dienst nemen, bij welk regiment of korps zij verkiezen, en de miliciens voor andere korpsen een regiment infanterie leveren.

De miliciens der infanterie worden in hunne departementen geoefend, die der andere wapens bij de korpsen, welke in of zoo dicht mogelijk bij hunne departementen zijn, en steeds in gewone tijden, zoo zij in of nabij het departement blijven moeten, garnizoen houden; alleen in buitengewone omstandigheden zoude men de militie-bataillons, eens vereenigd zijnde, plaatsen en gebruiken waar men wil.

Overeenkomstig de populatie van het koninkrijk, kan men hetzelfde als volgt verdeelen:

I.

DEPARTEMENT NOORD-BRABAND.

Bestaat uit:

- 1°. Het grootste gedeelte van Noord-Brabant.
- 2°. Uit het gedeelte van Limburg dat niet tot het Duitsche Verbond behoort.

Garnizoenen voor de militie-bataillons van het 1° regiment: 's Hertogenbosch en Roermond.

Garnizoenen voor de oefening der schutterijën: 's Hertogenbosch, Tilburg, Eindhoven en Grave, Roermonde, Venlo, Weert en Gennepe.

II.

DEPARTEMENT ZEELAND.

Bestaat uit:

- 1°. Geheel Zeeland.
- 2°. Een gedeelte van Zuid-Holland.
- 3°. Een klein gedeelte van Noord-Brabant.

Garnizoenen voor de militie-bataljons van het 2° regiment: Middelburg en de Willemstad.

Garnizoenen voor de oefening der schutterijen: de Willemstad, Bergenop-Zoom, Dordrecht, den Briel, Middelburg, Sluis, Zierikzee, Goes.

III.

DEPARTEMENT ZUID-HOLLAND.

Bestaat uit:

Het grootste gedeelte van Zuid-Holland.

Garnizoenen voor de militie-bataljons van het 5° regiment: Delft en Gouda.

Garnizoenen voor de oefening der schutterijen: Maassluis, Gouda, Schoonhoven, Vianen en Gorinchem.

IV.

DEPARTEMENT NOORD-HOLLAND.

Bestaat uit:

- 1°. Een groot gedeelte van Noord-Holland.
- 2°. Een klein gedeelte van Zuid-Holland.

Garnizoenen voor de militie-bataljons van het 4° regiment: Alkmaar en Leyden.

Garnizoenen voor de oefening der

schutterijen: Leyden, Woerden, Haarlem, Alkmaar, Hoorn, Purmerend en den Helder.

V.

DEPARTEMENT UTRECHT.

Bestaande uit:

- 1°. Een gedeelte van Noord-Holland.
- 2°. Geheel de provincie Utrecht.
- 3°. Een klein gedeelte van Gelderland.

Garnizoenen voor de militie-bataljons van het 3° regiment: Utrecht en Thiel.

Garnizoenen voor de oefening der schutterij: Utrecht, Thiel, Wijk bij Duurstede, Amsterdam, Bommel, Amersfoort.

DEPARTEMENT GELDERLAND.

Bestaat uit:

- 1°. Een groot gedeelte van Gelderland.
- 2°. Een klein gedeelte van Overijssel.

Garnizoenen voor de militie-bataljons van het 6° regiment: Arnhem en Zutphen.

Garnizoenen voor de oefening der schutterij: Arnhem, Nijkerk, Zutphen, Boreculo, Nijmegen, Doetichem, Enschedé.

VII.

DEPARTEMENT OVERIJSSSEL EN DRENTHE.

Bestaat uit:

- 1°. Het grootste gedeelte van Overijssel.
- 2°. Het grootste gedeelte van Drenthe.
- 3°. Een klein gedeelte van Vriesland.
- 4°. Een klein gedeelte van Groningen (nabij Koevorden gelegen).

Garnizoenen voor de militie-batal-

lons van het 7^e regiment: Zwolle, Coevorden.

Garnizoenen voor de oefening der schutterij: Zwolle, Steenwijk, Oostmarsum, Deventer, Coevorden, Assen, Meppel, Almelo.

VIII.

DEPARTEMENT VRIESLAND EN GRONINGEN.

Bestaat uit:

- 1°. Het grootste gedeelte van Vriesland.
- 2°. Het grootste gedeelte van Groningen.
- 3°. Een klein gedeelte van Drenthe (nabij de stad Groningen gelegen).

Garnizoenen voor de militie-bataillons van het 8^e regiment: Leeuwarden en Groningen.

Garnizoenen voor de oefening der schutterij: Groningen, Leeuwarden, Appingadam, Heerenveen, Dokkum, Winschoten, Bolsward.

Om het jaarlijksch indeelen der lotelingen zoo eenvoudig mogelijk te maken, het heen- en weder marcheren voor te komen, en alzoo vele kosten te besparen, zouden de hoofd-officieren, bij de loting tegenwoordig, de lotelingen voor de andere wapens terstond kunnen uitkiezen en alle lotelingen onmiddellijk van hunne dorpen op die garnizoenen kunnen gedirigeerd worden, welke het naast bij hunne woonplaats zijn. Dit levert het voordeel op, dat men veel tijd en kosten bespaart, alle lotelingen in 24 uren tijds in de garnizoenen kan hebben, en dat alle bataillons in acht dagen tijds op marsch kunnen zijn.

Om het kader minder te vermoeijen,

blijkt het ook doelmatiger te zijn, om de miliciens gelijktijdig te doen opkomen (wij hadden voorgesteld in twee afdeelingen). Zoude het ook niet doelmatiger voor de instructie zijn, de miliciens, die nu meermalen opkomen, achtereen en in het geheel 4 maanden onder de wapens te doen blijven, en dan maar in reserve te houden. De kosten van het heen- en weder trekken won men uit en de exercitiën werden grondiger geoefend, want 4 maanden oefening achter elkander, is beter dan 6 nu en dan. Het kader heeft dan 4 maanden instructie voor de miliciens, 2 maanden rust, 4 maanden instructie voor de schutterij en 2 maanden rust. Ons dunkt dat de instructeurs dit zullen kunnen uithouden.

Zoodra nu de miliciens afgerigt zijn, en de tijd van de instructie der schutterij daar is, worden de kompagniën in de verschillende kleine steden verdeeld, om aldaar en in de omliggende dorpen, de schutterijen, met behulp van reeds geoefende officieren en onderofficieren der schutterij, te oefenen. De schutterij die goed met het geweer kan omgaan, behoeft de instructie niet meer bij te wonen. Het schieten naar de schijf beschouwen wij als niet volstrekt noodzakelijk; men leere den schutter de handgrepen goed uitvoeren, als ook het gebruik der bajonet, goed aanleggen, mikken en vuren met los kruid, op daargestelde schijven. Kan hij nu in alle deelen goed met het geweer omgaan, dan zal hij ook spoedig bruikbaar, ja beter afgerigt zijn dan thans de stedelijke schutterijen, die wel in rijen en gelederen kunnen marcheren en defi-

leren, doch waarbij eene goede behandeling van het geweer velen geheel vreemd is.

Wij hopen dat weldra een goed en krachtig organisatieplan van ons leger, in verband met het koloniale leger zal ontworpen worden, onverschillig welke organisatie. Het is ons geenszins te doen om de hier

voorgestelde als goed aan te bieden; maar om eene goede te zien daargesteld, waartoe ook deze, zoowel als anderen, zal kunnen bijdragen, waarvan de noodzakelijkheid zich meermalen en vooral ook nu, weder dringend heeft doen gevoelen.

B. VAN MERLEN.

BOEKBEOORDEELING

IN

VREEMDE TIJDSCHRIFTEN.

Über den Geist der Befestigungskunst in den verschiedenen Geschichtsepochen. Von FRANZ FERDINAND VON MALJERN, Oberst im K. K. Generalkwartiermeisterstabe. Wien 1848.

In het *Oesterreichische Militärische Zeitschrift* (2^{es} heft 1848) leest men eene gunstige beoordeeling van dit werk. Het handelt minder over de eigentlijke fortificatie-, dan wel over de bevestigingskunst in hare betrekking tot de strategie. De Schr. zegt o. a.: «alvorens met goed gevolg te kunnen overgaan tot het verbeteren der bijzonderheden die altijd met het geheel in overeenstemming moeten zijn, behoort men eerst uit te maken en in een helder daglicht te stellen, wat de groote oorlog van de versterkingskunst eischt, en in hoeverre zij in staat is die eischen te bevredigen.»

Om dit te onderzoeken begeeft de Schr. zich op het gebied der geschiedenis. In het eerste hoofdstuk van zijn werk handelt hij over de bevestigingskunst in haar verband met de wijze van oorlogvoeren en met de gedaante der Staten, en reeds in de slotopmerking der eerste afdeeling van dit hoofdstuk, maakt men kennis met de inzichten die hij later meer in het breede zal ontvouwen. Men leest daar: «de afzonderlijke versterkingen der Grieken konden het land niet beschermen tegen de scharen van XERXES; het genie van THEMISTOCLES heeft het gered, doordien hij geheel Hellas als vesting beschouwde, enz.» en, «in oudere tijden treffen wij de Versterkingskunst, de Taktiek en de Strategie, steeds in een innig verband met elkander aan. Het geheele krijgbedrijf was de zaak van den

veldheer, en wij vinden het nog vereenigd in de handen van eenen SCIPIO en van eenen CAESAR. Naarmate de versterkingskunst zich echter van hare oorspronkelijke eenvoudigheid verwijderde, werd zij een zelfstandige tak van krijgswetenschap en geraakte in handen van afzonderlijk daartoe gestelde personen. De veldheeren verloren haar uit het oog, en dit is misschien de reden, waarom zij later niet altijd in een zoo weldadig verband met het geheel der oorlogsvoering gestaan heeft.»

Het tweede gedeelte van het eerste Hoofdstuk handelt over de versterkingskunst sedert de uitvinding der vuurwapenen. Zonder zich bezig te houden met details die slechts tot de bevoegdheid behooren van hen die zich uitsluitend aan het vak hebben toegewijd, onderzoekt de Schr. de verschillende bevestigings-systema's van vroeger' en later' tijd, en, na ook gewezen te hebben op den vooruitgang van de kunst des oorlogs in 't algemeen, alsmede op dien der beschaving, op de verbetering van wegen, kanalen, vervoermiddelen, enz., zegt hij: «Slechts zoodanige punten die, door de conformatie van het terrein in het groot, van beteekenis zijn, en waar zich juist om die reden ook aanzienlijke steden bevinden, hebben hunne strategische waarde behouden en zullen steeds de aandacht verdienen, ook bij iedere nieuwe staten-verdeeling, dewijl zij door onveranderlijke regelen worden aangewezen.» Als zulke noemt hij: Lyon, Parijs, Metz, Namen, Antwerpen, Straatsburg, Kehl, Ulm, Weenen, Belgrado, Konstantinopel, enz.

Het tweede Hoofdstuk handelt over de oorzaken waardoor de vestingen in de oorlogen der revolutie en in die welke daarop volgden, zoo zeer hare waarde verloren; vervolgens spreekt de Schr. over de latere pogingen, aangewend in het vak der versterkingskunst, om te voorzien in de behoefte aan bevestigingen, eene behoefte welke men in de jongste tijden weder gevoelde. Hij spreekt over de versterkingen van Linz, Lyon, Parijs, enz., en dergelijke werken; het zijn namelijk groote en permanente verschanste legerkampen, waarin hij voortaan het heil der staten ziet.

In het derde Hoofdstuk geeft hij zijne eigene inzichten over versterkingen die in overeenstemming zijn met de nieuwere wijze van oorlogvoeren, en hij besluit zijnen arbeid met de volgende slotopmerking: « De strategie werkte in de laatste tijden in eenen ruimeren gezigtsskring, terwijl de versterkingskunst stil stond — deze moest derhalve in waarde zinken. De toekomstige legers, met hunne eigene offensieve kracht, die door de meer volmaakte taktiek van onze dagen slechts vermeerderd wordt, zullen nog veel minder in harmonie zijn met de vestingen van weleer, die geenerlei aanvallend element bezitten, wat der moeite waardig is om in aanmerking genomen te worden. De strategie moet alzoo dergelijke vestingen voortdurend afkeuren, maar zij behoeft en vordert dringend en aanhoudend fortificatiën; zij wil dat de versterkingskunst de subjecten der verdediging — de hoofdsteden namelijk — zelfstandiger make, om aan het offensieve volle vrijheid te geven; zij moet verder, wil zij niet tot een spel des toevals worden, en zullen tegenspoeden niet weder onherstelbaar zijn, eischen, dat de versterkingskunst aan het geheele leger wapenplaatsen bereide, tot geen ander doel, dan om, na den terugtocht, eene nieuwe voorwaartsche beweging mogelijk te maken. Slechts versterkingen, in zoodanig eenen geest ontworpen, als wij voorstelden, en die wij versterkte legerplaatsen genoemd hebben, kun-

nen aan deze vordering voldoen; zij zullen de vestingen der toekomst zijn, maar dan ook de voormalige betrekking tusschen de bevestigingskunst en het overige der krijgskunst herstellen, dewijl zij niet, gelijk andere vestingen, voortgetrokken kunnen worden, maar den voortgang der vijandelijke operatiën tot staan brengen, en als vooraf bepaalde slagvelden het brandpunt van den strijd zullen worden. »

Interessante Kriegsereignisse der Neuzeit,
enz., von LUDWIG VON WISSEL, enz.

Reeds op bladz. 228 van den vorigen jaargang, hebben wij melding gemaakt van de gunstige heoordeeling die aan dat werk te beurt viel, in het *Archiv für Offiziere aller Waffen* en in de *Allgemeine Militärzeitung*; wij zullen er thans bijvoegen dat het met niet minder lof wordt aangekondigd in het *Oestreichische Militärische Zeitschrift*, 1848, 3de heft.

Grundzüge einer Wehrverfassung nach den Bedürfnissen der Zeit. Von einem alten deutschen Offizier. Frankfurt am Main. Verlag von J. D. SAUERLÄNDER, 1848. Gr. 8°. 68 S.

De beoordeelaar van dit werkje in het *Oestreichische Militärische Zeitschrift*, meent dat men niemand anders voor den auteur moet houden dan den Generaal von PEUKER, Duitsch rijksminister van Oorlog. Al ware het enkel om deze omstandigheid, dan zouden wij op een tijdstip, waarop zooveel over het bedoelde onderwerp wordt gedacht en gesproken, ons verplicht achten het aan te kondigen. Het werk is verdeeld in eene inleiding en zes hoofdstukken, tot opschrift voerende: *die Lehrstämme* (kaders), — *Einübungszeit*, — *Umrisse der Formazion*, — *Nachfugen* (inlichtingen aangaande de reeds behandelde onderwerpen), — *der Kostenpunct*, — *die Ausführung*.

Over het algemeen is de beoordeeling zeer

gunstig, hoewel de Schr. ten opzichte van vele bijzonderheden heftig door zijnen rec. bestreden wordt. Wij meenden daarbij echter te kunnen opmerken dat het nationale gevoel en de staatkundige geloofsbelijdenis van den laatsten hierop eenigen invloed gehad hebben.

Eene uitvoerige aankondiging en recensien (24 bladz.) van deze *Grundzüge*, vindt men in het genoemde tijdschrift, *Jahrgang 1848, Siebentes Heft*.

BOEKAANKONDIGING.

FRANCE, ITALIE, ALLEMAGNE, PAYS-BAS. *La Haye, chez les Héritiers Doorman, 1848.*

Deze brochure bevat een overzicht van de politieke gesteldheid in de opgenoemde landen gedurende het tegenwoordig oogenblik, om daaruit bij gevolgtrekking af te leiden welke partij Nederland zal dienen te kiezen. De Schr. stelt eenen oorlog tegen Duitschland en Frankrijk als onvermijdelijk, en hij prijst voor Nederland een verbond met Duitschland aan. Des Schr. staatkundige beschouwingen zullen wij niet beoordeelen; dit ligt buiten den werkkring van ons tijdschrift; het bevreemdde ons evenwel dat Engeland daarbij geheel buiten de rekening bleef.

Hetgeen de Schr. echter over onze militaire instellingen zegt, is, hoe beknopt hij hierin ook door den aard van zijn onderwerp zijn moge, in allen opzichte waar en verdient behartiging.

Le plus grand homme de guerre, dissertation historique par Ed. de la Barre Duparcq, Capitaine du Genie. Paris J. Correard, 1848.

De schrijver dezer Verhandeling, welke ook bij gedeelten in den *Spectateur militaire* geplaatst is, heeft zich de beantwoording der vraag voorgesteld, wie wel de grootste veldheer van den ouden en nieuwen tijd geweest is, en gaat, ten

einde zijn oordeel in deze beschouwing te leiden, vooraf de eigenschappen na, die, in de hoogste mate bezeten, hem toeschijnen den voortreffelijksten veldheer uit te maken. Deze eigenschappen zijn volgens den schrijver hoofdzakelijk:

Een grootsch karakter, zedelijke moed, die in staat stelt om groote besluiten te nemen.

Koelbloedigheid, zoodat men zich-zelven geheel beheerscht.

Menschenkennis en de kunst van menschen te behagen.

Een snelle blik en doorzicht, waardoor men zooveel mogelijk de gebeurtenissen kan beheerschen.

Groote bekendheid met de krijgsgeschiedenis van den ouden en nieuwen tijd.

Degelijke en veelzijdige kennis, vooral van de theorie en praktijk der krijgswetenschappen.

Een geest, snel in 't ontwerpen en 't besluiten.

Een groot zelfvertrouwen.

Vastheid van geest, volharding.

Nadenken, geen schitterende verbeelding.

Tijdsbesparing.

Eene behoorlijke mate van welsprekendheid, niet te veel gebruikt.

Een goed geheugen en heldere denkbeelden, zoodra die zich aan den geest voordoen.

Eindelijk de kunst om veldslagen te winnen, en vooral de kunst om zich van de overwinning te bedienen.

Onder de legeraanvoerders die den schrijver toeschijnen, door hunne daden en eigenschappen,

naar den rang van den grootsten veldheer te dingen, noemt hij vervolgens een tiental, als de voornaamste op, te weten: ALEXANDER de Grootte, HANNIBAL, JULIUS CAESAR, KAREL de Grootte, GHENGIS-KHAN, TAMERLAN, GUSTAAF ADOLF, TURENNE, FREDERIK II en NAPOLEON, en geeft vervolgens eene korte biographische en kritische schets van hunne krijgsbedrijven(1), om tot het besluit te komen, dat hij van de legeraanvoerders der oudheid HANNIBAL en ALEXANDER de Grootte op gelijken rang stelt, maar CAESAR boven hen plaatst; terwijl hij van die van den nieuweren tijd, KAREL de Grootte, GHENGIS-KHAN en TAMERLAN buiten aanmerking stelt, GUSTAAF ADOLF op TURENNE laat volgen, en TURENNE en FREDERIK op NAPOLEON. Ten slotte beproeft de schrijver eene vergelijking daar te stellen tusschen de twee grootstgeachte veldheeren van den ouden en nieuwen tijd: CAESAR en NAPOLEON, welke wij belangrijk genoeg vinden, om hier in 't kort over te nemen:

« CAESAR begon zijn eigentlijke krijgsloopbaan eerst met den Gallischen oorlog; hij was toen 41 jaren oud; NAPOLEON begon de zijne als opperbevelhebber in 1796, 27 jaren oud zijnde; hij eindigde die in 1815, 46 jaren oud; het voordeel is hier aan de zijde van CAESAR. Het valt moeilijker den oorlog op een rijpen leeftijd, dan in de kracht van 't leven te voeren.

NAPOLEON's afkomst was weinig bekend; CAESAR behoorde tot eene patricische familie; beiden verwierven denzelfden roem; ten deze is het voordeel aan de zijde van NAPOLEON.

CAESAR gewoon aan de redetwisten in den Romeinschen Senaat, wist beter dan NAPOLEON de lieden niet te kwetsen; hij kende beter de binnenlandsche staatkunde.

CAESAR ging de Galliers bestrijden, om zijne

tegenstanders te Rome onderling te doen verslijten; NAPOLEON deed hetzelfde ten aanzien van het Directoire, met zijn togt naar Egypte.

CAESAR landde tweemaal in Engeland; NAPOLEON's plannen, schoon zijn ontwerp veel grootscher was, konden niet uitgevoerd worden.

NAPOLEON stichtte, even als CAESAR, een keizerrijk, maar dat was, daar Frankrijk sedert lang aan den monarchalen vorm gewoon was, moeilijker te Rome dan te Parijs.

Als onbepaald monarch kon NAPOLEON vrij over alles beschikken; CAESAR kon dit eerst op het eind zijner loopbaan.

CAESAR voerde slechts bevel over kleine legers. NAPOLEON beschikte onmiddellijk, met verwonderlijke gemakkelijke, over 200 000 man; hier is het voordeel aan NAPOLEON; want eene groote massa wèl aan te voeren, is een der grootste taken voor het menschelijk genie.

CAESAR betoonde meer persoonlijk moed dan NAPOLEON; de verschillende vechtwijzen van den ouden en nieuwen tijd bragten veel daartoe bij.

Beiden werden door hunne troepen als 't ware aanbeden; maar NAPOLEON wist de springveren der toewijding zoo sterk te spannen, dat zij binnen weinig jaren versleten waren; dat was de hoofdoorzaak van zijn val.

CAESAR en NAPOLEON voerden buiten- en binnenlandsche oorlogen; de eerste behaalde de schitterendste overwinningen op zijne medeburgers; bij den tweeden waren die van ondergeschikten aard. NAPOLEON was hierin gelukkiger dan CAESAR, want droevig is 't zijn roem met het bloed zijner medeburgers te besproeijen.

NAPOLEON streed, even als CAESAR, tegen beschaafde en onbeschaafde volken; maar wat zonderling is, de beschaafde volken die de een overwon, waren de onbeschaafde die de ander ten onder bragt.

NAPOLEON, wien men van roekeloosheid beschuldigt, was nogtans voorzigtiger, althans beter administrateur dan CAESAR.

CAESAR was vermeteler dan NAPOLEON; ge-

(1) Men zou zeggen dat de schrijver hierin tot leiddraad genomen heeft het werk van den luit. generaal von LOSSAU, *Ideale der Kriegführung in einer Analyse der Thaten der grossen Feldherren*; waarvan in dit jaar, door de zorg van het bestuur der Koninklijke Militaire Akademie, eene Nederduitsche vertaling in 3 deelen in 't licht verschenen is.

uige zijne landing te Alexandrie, na den slag van Pharsalus, en zijn' Afrikaanschen veldtogt tegen SCIPIO. Maar zijn genie was vruchtbaarder: hij had meer geduld. In een landhoek met eenige duizend man besloten, versterkte hij er zich, wachtte meer troepen af, en breidde allengs zijn invloed door kleine gevechten uit; won terrein en overwon ten laatste. Dit geduld van CAESAR is bewonderenswaardig! NAPOLEON kon minder zijne ontwerpen langzaam doen rijpen; hoewel zijn verdedigings-veldtogt in Frankrijk met groote bekwaamheid werd gevoerd.

NAPOLEON heeft bovendien moeilijke marschen uitgevoerd: die van Marengo, Austerlitz, Friedland. CAESAR is den Rubicon overgegaan en heeft den beroemden veldtogt tegen PHARNAGES gevoerd. Wat de snelheid van bewegingen, de onverwachte slagen betreft, staan beiden gelijk; zij wisten zich er door te vermenigvuldigen.

Met reden heeft men van de hedendaagsche veldheeren meer bekwaamheid in het kabinet, dan die van de oudheid gevorderd; maar men zal CAESAR, die zes brieven te gelijk dicteerde, zeker niet weigeren dit talent zoo goed als NAPOLEON te bezitten.

De fortuin, uit het militair gezigtspunt beschouwd, blijft CAESAR tot het laatste getrouw; terwijl zij NAPOLEON eindelijk verlaat. De oorzaak is dat de eerste haar beter wist te boeien; hij werd nimmer geslagen.

Vele schrijvers houden CAESAR voor grooter veldheer dan NAPOLEON, omdat de krijgstucht thans volmaakter is dan tijdens de Romeinen. Deze redenering is onjuist. Om de verdiensten van twee personen, die in verschillende tijdperken geleefd hebben, te vergelijken, moet men de hinderpalen die beide overwonnen hebben, niet onderling vergelijken, maar bij ieder vergelijken de vijanden die zij overwonnen hebben met de middelen waarover zij beschikten. Had NAPOLEON de leerlingen van den grooten FREDERIK, zijn voorganger in krijgskbekwaamheid te overwinnen, CAESAR moest zich meten met POMPEJUS en de Romeinsche legioenen, die beter dan de zijne waren. Hier is nog het voordeel aan CAESAR'S zijde.

CAESAR en NAPOLEON zijn militaire schrijvers van den eersten rang; hun karakter komt in hunden stijl uit: die van CAESAR is soms droog; die van NAPOLEON altijd levendig en vol.»

Uit al het voorgaande besluit de schrijver, dat CAESAR den eerepalm boven NAPOLEON toekomt, en zegt zich niet te bekommeren over de kreeten, die de eigenliefde zijner natie, waardoor hij zich niet heeft laten verblinden, zal doen opgaan, en handhaaft de stelling: dat CAESAR de grootste veldheer van den ouden en nieuwen tijd is geweest.

CORRESPONDENTIE.

Aan den Hr. E. te G. — Uwen belangrijken brief hebben wij ontvangen en zullen ter gelegener tijd van den inhoud gebruik maken, te meer daar over de hoofdzak het verschil in meening niet zoo groot is. Behalve hetgeen ons door U gemeld wordt, weten wij nog, dat een onzer vrienden te Amsterdam, een uittreksel uit N°. 3, namelijk dat gedeelte waarin over de Comités gesproken werd, aan het *Handelsblad* heeft ingezonden. Er werd echter niet eens, in de *Correspondentie*, melding van gemaakt; de redactie van het *Handelsblad* schijnt aan dat oor doof te zijn.

Aan den Hr. H. M. A. v. W. — Uw artikel werd voor dit Nummer te laat ontvangen, doch zal in het volgend geplaatst worden.

VERBETERING IN N°. 3.

Diz. 213. te kol. reg. 4 v. o. staat: roepstem van, enz.; lees: recepten van een' dokter, enz.

B I J L A G E V I.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 6.

(Maand December 1848.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD :

Tot komm. van het leger in Oost-Indie: de luit.-gen. Hertog Bernhard van Saxe-Weimar-Eisenach. Bij het 7de reg. inf., tot reg.-adj.: de kap. J. Hamming, van het reg. Tot officⁿ. van gez. der 2de kl.: de officⁿ. van gez. der 3de kl. M. R. Timmerman, E. H. Willems, J. F. C. L. Pilgrim en A. Boele. Tot paarden-artsen bij het leger: de adjunct paardenpaarden-artsen L. P. Wuppermann en F. G. E. Thiange.

Verplaatsingen.

Bij de batⁿ. jag. van het reg. gren. en jag.: de kap. der 1ste kl. L. J. L. De Moulin, van het 8ste reg. inf. De officⁿ. van gez. der 3de kl. G. J. Roetering, van Geertruidenberg naar Deventer, en H. Aalbers, van Deventer naar Geertruidenberg.

Eervol ontslagen.

De 2de luit. der art. op non-act. W. C. Houck, onder toekenning van den rang van 1sten luit., met vergunning tot het blijven dragen der activiteits-uniform.

Op non-activiteit gesteld in afwachting van nadere beschikking.

De kap. F. J. Muller Massis, van het reg. gren. en jagers.

Tijdelijk op non-activiteit gesteld, zonder bezwaar der schatkist.

De 2de luit. H. C. van Gheel Gildemeester, van het 8ste reg. infanterie.

Gepensionneerd.

De paarden-arts bij het leger, E. W. H. Lantman.

Overleden.

De kap. J. Termijtelen, van het 6de reg. infanterie.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1911

ONS STELSEL VAN LANDSVERDEDIGING.

Ons stelsel van landsverdediging houdt tegenwoordig een aantal pennen gaande, en maakt in de militaire wereld het onderwerp uit van bijna aller gesprekken. Wanneer ook wij er toe besluiten over deze gewigtige aangelegenheid onze denkbeelden mede te deelen, dan geschiedt dit niet dan schoorvoetende. Reeds in N°. 5 hebben wij melding gemaakt van alles wat er, naar onze wijze van zien, toe behoort, om hier bevoegd te zijn tot het uitspreken van een oordeel. Nu mogen wij bijtijds gedaan hebben wat wij vermogten, ten einde ons in dien geest voor te bereiden, wij konden evenwel niet alles zien, en niet alles onderzoeken. Geenszins zullen wij dan ook beweren, het eenige ware spoor te bewandelen, maar wij wilden en konden niet, geheel en al, zwijgen, terwijl de regering deze belangrijke zaak aan het groote publiek als *een nationaal vraagpunt* in overweging geeft.

Alvorens tot het eigenlijke onderwerp over te gaan, dienen wij nog een woord te zeggen over de wijze van behandelen.

Hij die oordeelen wil over het verdedigings-stelsel van eenen Staat, moet niet alleen grondig bekend wezen met zijne levende en doode strijdkrachten, maar hij moet ook alle denkbare oorlogsverwickelingen waarin die Staat geraken kan, en al de vermoedelijke aanvallen welke deze te wachten heeft, veronderstellenderwijze doen plaats grijpen, en daartegen alle militaire hulpbronnen van dien Staat naar de regelen der krijgskunst in werking brengen. Slechts zoodoende zou men kunnen nagaan of het bestaande voldoende, dan wel of het overvloedig is, zoodat het daardoor belemmerend kan worden. Dit is, naar onze meening, het eenige rationele middel om tot een besluit te komen en andersdenkenden te overtuigen.

Wij betwijfelen het echter, dat dit middel wel te baat kan genomen worden bij het behandelen dezer stoffe in tijdschriften of dagbladen. Het omslagtige van den arbeid komt hier in de eerste plaats in aanmerking; vervolgens zou die arbeid slechts dan iets uitwijzen, wanneer hij

ten einde gebragt was, niet alleen met tal maar ook met behulp van naauwkeurige en volledige gegevens; doch ook dan wordt het publiek maken daarvan bijna door de vaderlandsliefde verboden.

Misschien kan zulk eene taak slechts naar behooren verrigt worden, door mannen, daartoe van regeringswege en ten behoeve der regering in staat gesteld, en het hangt ook maar van de regering af, zich door eene Commissie van deskundigen op die wijze te doen voorlichten. De regering heeft alle mogelijke bronnen en bescheiden ter harer beschikking, en nogtans verklaart zij zich huiverig, ja onbevoegd, in deze alleen te beslissen, want zij vraagt voorlichting aan het publiek. Het publiek echter werd jaren lang met opzet onwetend gehouden in de zaken waarover het nu adviseren zal, en de regering kan niet goed vinden, eenigen uit dat publiek in staat te stellen, haar naar eisch dit advies te geven.

Fraaije woorden derhalve die niets beteekenen, waarvan niemand *dupe* is, en die de regering niet zullen verontschuldigen bij tijdgenoot noch nageslacht, wanneer dergelijke gewigtige belangen in dit hoogst gewigtig oogenblik niet voldoende behartigd worden.

De bovenbedoelde uitvoerige methode kunnen en zullen wij alzoo niet volgen, en er schiet ons slechts over, onze denkbeelden ten aanzien van het bestaande en van het wenschelijke, beknopt, zakelijk en zooveel doenlijk met redenen omkleed,

neder te schrijven. Wij besluiten in ieder geval daartoe, dewijl het ons ook in andere opzigten wenschelijk voorkomt, althans ons gevoelen publiek te maken.

Over de linie van Amsterdam en over de Utrechtsche of zoogenaamde nieuwe Hollandsche waterlinie — van Muiden tot aan de Bakkers-kil — bestaat geen verschil van meening; allen zijn het daarover eens, dat de Utrechtsche linie het groot reduit vormt, waarin het rijkste en aanzienlijkste gedeelte van ons land, benevens de zetel van het hooge bestuur tegen des vijands aanvallen zeker zijn. De linie om Amsterdam stelt ons laatste reduit daar, en de eene zoowel als de andere behoort dus, voor zoover dit niet geschied is, achtereenvolgende te worden afgewerkt.

Doch al blijven wij ook bij eenen aanval van de landzijde onverwonnen, zoolang de Utrechtsche linie niet doorgebroken of omgetrokken is, zoo behoort de verdediging daár evenwel niet aan te vangen. Tijd winnen is bij eenen defensiven oorlog van het grootste belang, en voor ons is dit vooral noodzakelijk, willen wij misschien niet voorbarig zoovele kostbare landerijen onder water zetten, oogsten bederven, enz. Bovendien moeten wij den vijand zooveel doenlijk beletten, zich van de hulpbronnen te bedienen, welke hij in de niet afgesloten gewesten kon vinden. Wenden wij derhalve onze blikken naar de grenzen.

Bij iederen oorlog met een of meer der

Duitsche mogendheden, of bij iederen aanval op ons oostelijk frontier, zal de verdediging voor of achter den IJssel moeten beginnen. Men zal eene stelling voorwaarts van den IJssel kunnen nemen, wanneer wij door de aanvallende magt in sterkte niet of weinig overtroffen worden, wanneer wij bijv. enkel met Hannover in strijd waren. Daarentegen zal het welligt verkieslijk zijn, zich reeds dadelijk achter den IJssel op te stellen, meer noord- of zuidwaarts, naarmate van de rigting der vijandelijke operatielijnen, wanneer 's vijands strijdkrachten die van Nederland aanmerkelijk te boven gaan. Immers het kon nadeelig op het moreel van den troep werken, indien wij ons weder achter die rivier moesten begeven, zonder den aanval afge wacht te hebben, om alzoo den oorlog met eenen terugtogt te beginnen.

Wij zullen aangaande den IJssel in geene breedvoerige beschouwingen treden, maar slechts wijzen op de vele waadbare plaatsen dier rivier,* en doen opmerken dat het gedeelte wat de vijand tot zijnen aanval en overtogt moet uitkiezen, volgens eenigen gelegen is tusschen Doesburg en Deventer, uit hoofde der elders langs de oevers te stellen onderwaterzettingen. Hierbij behoort echter vermeld te worden, dat men, volgens anderen, vooral op de onderwaterzetting beneden Deventer, ook op die van den linker oever, weinig zal mogen rekenen, daar die zeer moeilijk te verkrijgen en dus zeer onzeker is.

Ten aanzien der drie IJsselvestingen kan men zich deze vragen stellen:

Zijn zij noodzakelijk tot de verdediging der rivier?

Waarborgen zij ons de vrije gemeenschap met de beide oevers?

Welke voordeelen brengen zij den vijand aan, wanneer zij door ons niet bezet en verdedigd, maar in tijds gesloopt worden?

Indien zich bij de drie opgenoemde steden vaste en hechte bruggen over de rivier bevonden, en indien de waterstand op, zoowel als de toegangen tot den IJssel van dien aard waren, dat de vijand, zonder groote moeilijkheden, nergens dan daar den overtogt kon beproeven, zoodat hij tot het belegeren van een of meer dier vestingen genoodzaakt was, of dit althans verkieslijker zou achten, dan ons al dadelijk met zijne overmagt te overstelpen, en naar het hart van het land door te dringen, dan diende men de eerste vraag toestemmend te beantwoorden. Wanneer men echter op het groot aantal bruikbare wegen let, die naar en langs den IJssel voeren, waarvan enkelen zelfs naar waadbare plaatsen leiden, en bedenkt dat het doorbreken dezer zwakke linie op verschillende andere punten evenwel door een mobiel leger moet tegengegaan worden, dan gelooven wij, dat daarop slechts neen kan gezegd worden.

Wat de tweede vraag betreft, zoo zouden zij ons ter plaatse waar zij liggen, de vrije gemeenschap met de beide oevers, ook na

een aanvankelijken terugtocht, en bij eenen overgang tot het offensieve kunnen waarborgen, wanneer het sterke en welvoorzienere vestingen met eene geduchte bezetting waren, zoodat zij, in weerwil van het voorwaarts rukken des vijands, steeds in onze handen waren gebleven. Door dergelijke opofferingen, die ons wel eens iederen terugkeer tot het offensieve konden onmogelijk maken, zouden wij te Doesburg, Zutphen of Deventer, in plaats van elders den IJssel kunnen overtrekken.

Tot een zoodanig doel evenwel kan men met een dezer vestingen volstaan, maar wij geven in overweging, of de vrije gemeenschap met den regter rivieroever niet voldoende verzekerd zou zijn door het aanleggen van eenige, buitendien zoo hoog noodig geoordeelde, versterkingen aan den oorsprong van den IJssel, bijv. op de drie oevers van Rijn en IJssel, gelijk in zekere memorie was voorgesteld; door de onbellemdere vaart op de Zuiderzee, en door de eigenaardige gesteldheid van de rivier en hare toegangen, welke ons bij het vervolgen van eenen terugtrekkenden vijand even goed te stade komt, als hem tijdens zijnen aanval.

Wat het gestelde in de derde vraag aangaat, zoo valt het niet te ontkennen, dat de vijand tot ons nadeel zeker partij zal weten te trekken van de hulpbronnen, welke de drie bedoelde en niet onaanzienlijke steden, zoowel als de punten waar zij liggen, hem kunnen opleveren, maar

wij betwijfelen het, of dit nadeel wel opweegt tegen het herstellen en verbeteren van hare versterkingen, iets wat zij in ieder geval behoeven, en tegen de vermindering die onze mobiele strijdkrachten door hunne bezettingen zullen ondergaan. Deze bezettingen zouden spoedig afgesneden en door een vijandelijk observatiekorps geneutraliseerd zijn, en hoewel ook de vijand zich daardoor verzwakt, zoo moet dit bij zijne vermoedelijke overmagt, voor ons de nadeeligste gevolgen hebben.

Na onze wijze van zien derhalve, zal men den IJssel ook zonder de drie meer genoemde vestingen kunnen verdedigen. Men zal daarbij moeten rekenen op de werking van een veldleger, op die van ligte gewapende vaartuigen en stoombooten (1), en — vooral wegens den ongunstigen staat onzer financiën — op de hulpmiddelen der tijdelijke versterkingskunst, ten einde bij eenen uitbrekkenden oorlog eenige werken op den linker IJssel-oever aan te leggen, daar, waar de groote wegen uit Duitschland de rigting der rivier doorsnijden.

Maar juist die ongunstige toestand onzer finantien noopt ons tot nog eene nadere beschouwing. Van eene bevoegde zijde werd ons kort geleden verzekerd, dat de uitgaaf, die het sloopen eener vesting te weeg brengt, gelijk staat met twintig maal het gemiddeld bedrag der kosten van

(1) In de gevallen dat de waterstand het mocht toelaten.

haar gewoon jaarlijksch onderhoud. Geldt dit ook ten aanzien der IJssel-vestingen, die meestal uit aardenwerk bestaan, dan zou men voorloopig niet anders kunnen handelen, dan ze buiten alle onderhoud te stellen. Alsdan blijft er evenwel over, te onderzoeken welk voordeel zij den vijand zouden aanbrengeu, wanneer ze hem in handen vielen, gelijk vermoedelijk wel dra het geval zou zijn, al wilde men ze ook als *places du moment* beschouwen, en er onverhoopt bezettingen in achterlaten, nog na den terugtocht onzer hoofdmagt.

In dit geval kunnen ze den vijand magazijns- en depôt-plaatsen opleveren, die meer of min beveiligd zullen zijn tegen de werking van troepen, die wij welligt gelegenheid kunnen hebben op zijne verbindingslijnen en in zijnen rug te brengen. Hij zal dus eene geringere magt behoeven af te zonderen, om die magazijnen en depôts te beschermen. Deze omstandigheid zou dus wezentlijk in zijn voordeel zijn; maar daar wij wel nimmer anders dan betrekkelijk kleine troepen-afdeelingen in dien geest zullen doen werken, of daar die afdeelingen vermoedelijk slechts uit de positie van Groningen kunnen afgezonden worden, en zich hier rijkelijk ver gewaagd zouden hebben, zoo gelooven wij dat men dit voordeel niet te hoog behoort te schatten en de bedoelde vestingen buiten onderhoud zal kunnen laten, tot gunstiger dagen een

meer afdoend besluit ten haren opzigte zullen veroorloven (1).

Eer wij den IJssel verlaten, dienen wij nog melding te maken van een ander dikwerf besproken voorstel, om namelijk bij Kampen, door onderwaterzettingen, enz. een groot verschanst kamp te vormen. Wij moeten evenwel bekennen het hoog nut van dit werk niet in te zien. In de eerste plaats wordt de mogelijkheid om aan die voorgestelde liniën de noodige sterkte te geven, door velen betwijfeld, men schrijft hen dezelfde gebreken toe welke de Grebbe-linie kenmerken; vervolgens, indien dit uitgestrekte kamp, hetgeen zoo zeer in de nabijheid van 's vijands operatielijn gelegen is, niet dadelijk door hem genomen zal worden, dan dient het ook al dadelijk sterk bezet te zijn, en het leidt dus tot verdeeling van magt en tot de mogelijkheid om *en detail* geslagen te worden. Het tot zich trekken — over de Zuiderzee — der troepen die het bezetten, zal dikwerf niet zoo spoedig kunnen geschieden als noodig is om dit onheil voor te komen. Het schijnt ons derhalve toe, dat het doel 't welk men zich voorstelt, te weten: van daar in den rug of de flank des vijands te opereren, weinig

(1) Het bestaan en het meester blijven van de positie bij IJsseloord, zou deze onze meening kunnen wijzigen. De vijand zal of zoo nabij die positie geene magazijnen durven aanleggen, of doet hij het in reeds bestaande vestingen, dan wordt daardoor een deel van het nut der positie verlamd.

kans van slagen heeft, en wanneer de omstandigheden er overigens geschikt toe zijn, beter zal kunnen bereikt worden uit de werken daar te stellen aan den oorsprong van den IJssel.

Niet alleen om den vijand het afloopen en uitputten der provinciën Vriesland, Groningen, Drenthe en een gedeelte van Overijssel te beletten, maar ook om in vele gevallen op zijne gemeenschapslijnen te werken, zal men partij kunnen trekken van eenige der liniën en vestingen in die gewesten gelegen.

Sommigen zijn van gevoelen, dat men de hier genoemde provinciën of krachtdadig verdedigen, of aan haar lot overlaten moet, en dat men, daar het eerste niet mogelijk is, tot het laatste dient te besluiten. Het komt ons echter voor dat deze zienswijze niet in alle opzichten juist is. Wij zullen ons daarom wel in acht nemen eene versnippering van strijdkrachten aan te raden, maar eene verdediging dier gewesten, al ware het ook eene schijnverdediging, komt ons niettemin gewenscht voor. De groote menigte toch van het zoo aanzienlijk getal bewoners dier streken, is niet genoegzaam in krijgszaken ervaren om van eene tegenovergestelde handelwijze het nuttige te begrijpen, al ware dit nut boven allen twijfel verheven. Wanneer er derhalve naar hunne meening niets voor hen noch de hunnen gedaan wordt, zullen zij ook geenszins genegen

zijn, met hart en ziel, en met opoffering van geld en leven, tot behoud van het meest belangrijke gedeelte van het vaderland mede te werken. De belastingen zullen schaars in de schatkist vloeijen, de ligtingen van militia en schutterij zullen zich met loome schreden naar Holland begeven. Bovendien zijn deze gewesten belangrijk genoeg om althans iets voor hun behoud te doen, en ook eene schijnverdediging zal den vijand omzigtig maken, bij alles wat hij tegen hen mogt willen ondernemen. Is hij eenmaal tot aan de Grebbe-linie voortgerukt, dan zou men zelfs moeilijk anders dan van daar op zijne verbindingen kunnen werken, zijne konvooijen trachten op te ligten, enz.

De vesting Delfzijl is met Groningen verbonden door onderwaterzettingen, die zich van daar westwaarts uistrekken. Ten zuiden van Groningen ligt de linie van Helpen, waardoor een hoog terrein 't welk toegang tot de vesting zou verleenen, afgesloten wordt.

Zoolang wij meester zijn ter zee, kan ons het gemeenschap houden met Delfzijl niet belet worden; door de ligging dezer vesting aan den mond van de Eems, heeft zij daarenboven eene nieuwe waarde verkregen, sedert onze Duitsche naburen er zich op toeleggen eene zeemogendheid te worden, en sedert onze verhouding tot dit land eenigzins gewijzigd is. Wij houden Delfzijl derhalve voor eene nuttige vesting. Groningen evenwel, wenschten

wij, om den wille onzer geldmiddelen, niet anders in aanmerking te nemen, dan ter gelegener tijd als *place du moment*, en alzoo buiten onderhoud te laten.

Koelvorden, op twee marschen van Groningen gelegen, kan door eene onderwaterzetting met den Hardenberg verbonden worden. Koelvorden sluit misschien geene toegangen af, maar dit is ook onnoodig; dewijl het eenmaal bestaat, kan het naar onze meening evenwel nut aanbrengen, en daarom zouden wij het niet slechten, maar op gelijke wijze als Groningen willen behandelen.

De Bourtange, Lange-Akker-schans, enz. kunnen in sommige omstandigheden misschien nuttig zijn, maar wij zien geen middel om er partij van te trekken bij een vooraf beraamd plan van verdediging.

Bij eenen aanval op onze oostelijke grenzen, zouden wij dus de onderwaterzetting tusschen Delfzijl en Groningen, en die welke zich van daar westwaarts uitstrekt, gesteld willen zien, zoowel als die van Koelvorden naar den Hardenberg; de linie van Helpen zouden wij bovendien in goeden staat wenschen te brengen. De bezetting dezer vestingen en liniën wilden wij zooveel doenlijk toevertrouwen aan een gedeelte der volgens de nieuwe Grondwet te organiseren schutterijen uit die streken; verder wenschten wij in die gewesten achter te laten eene mobiele kolonne van het staande leger, zamengesteld uit de drie verschillende wapens en

bestemd om des vijands strooptogten tegen te gaan, zijne konvooijen op te ligten, zijne flanken te verontrusten, enz.

In het groote versterkte kamp bij Groningen, kan men vervolgens de schutterijen en ook den landstorm van Groningen, Vriesland en Drenthe verder organiseren en oefenen; men kan ze, eenmaal vereenigd, ingedeeld en onder krijgstuicht gebragt zijnde, van daar naar andere gewesten overvoeren; er naar mate der behoefte, de mobiele kolonne mede versterken, of om tot dit doel te geraken, er misschien eenige bataillons van het staande leger elders mede aflossen. Deze mobiele kolonne, die althans in den aanvang, aan staande troepen betrekkelijk niet zeer sterk behoeft te zijn, zou zich bij hare operatiën steeds op de stelling bij Groningen moeten bazeren, doch aangezien zij menigmaal verre van daar zal moeten werkzaam zijn, komt het ons dienstig voor, haar die van Koelvorden en den Hardenberg, als tusschen-basis te geven. Zoolang de vijand geene belangrijke magt tegen haar ontwikkelt, zal eene dergelijke kolonne veel kunnen bijdragen om hem te verontrusten en de genoemde provinciën te beveiligen. Kan zij echter later, door het meer bruikbaar worden der schutterijen, versterking ontvangen, zoodat zij den vijand gevaarlijk wordt, of mogt zij hem reeds vroeger door hare handelingen noodzaken een aanzienlijk troepengedeelte derwaarts te zenden en aldus zijn hoofd-

leger te verzwakken, dan kan dit niet anders dan tot ons voordeel strekken.

In dien geest handelende, zou men, ons bedunkens, op meer dan eene wijze tot de algemeene verdediging medewerken; ten eerste door den vijand nadeel toe te brengen of hem althans daarvoor aanhoudend in vrees te doen verkeereren, en ten tweede, door de groote menigte der bevolking, in zulk een aanzienlijk gedeelte van het land, niet van zich te vervreemden en die streken daadwerkelijk te beschermen, wat in geen opzigt te versmaden is.

Zoodra de vijand den IJssel overgetrokken of in 't algemeen wanneer hij tot op de Veluwe doorgedrongen is, dan komt de Grebbe-linie ter onzer verdediging in aanmerking. Men mag het als eene uitgemaakte zaak aannemen, dat men nimmer zal behooren te beproeven de eigenlijke Grebbe-linie, tusschen den Rijn en de Zuiderzee, in te rigten tot eene permanente linie, waarop men in alle tijden en omstandigheden rekenen kan. De sommen daartoe gevorderd, zouden zoo aanzienlijk zijn, dat men door elders minder te besteden, de veiligheid van den Staat beter zou waarborgen.

Dit alles belet niet dat men in vele gevallen van de hulpbronnen dezer linie een nuttig gebruik zal kunnen maken, ten einde zooveel mogelijk tijd te winnen, en niet in eens achter de Utrechtsche linie terug-

gedreven te worden. Naarmate het seizoen en de waterstand op den Rijn het veroorloven, kan men de onderwaterzettin-gen geheel of gedeeltelijk stellen; de toegangen op het niet overstroomde en hier en daar nog altijd sterk geëccidenterde terrein, door veldwerken, verhakkingen, enz. afsluiten, achter de linie bijtijds goede kolonne-wegen openen, en vervolgens nog immer eene zooveel mogelijk gerekte en hardnekkige verdediging beproeven.

Het terrein der Grebbe-linie is ons slechts uit kaarten en memoriën bekend, en wij mogen dus niet beslissen dat men nergens eenig permanent werk zal kunnen leggen, waarop ten allen tijde bij de verdediging te rekenen valt; dit komt ons echter twijfelachtig voor; en in ieder geval behoort men niets aan deze linie te besteden, voor die van Utrecht geheel zal zijn afgewerkt, en zoolang er aan het oostelijk frontier nog nut te stichten is.

Het verlengen der Grebbe-linie over den Rijn, van Spees tot Ochten, is volgens de meening van sommigen wenschelijk, al werd er ook niets aan het eerstbehandelde gedeelte gedaan, en deze meening komt ons zeer gegrond voor. In verband hiermede zou alsdan de Linge tot aan het Pannerdensch kanaal voortgezet behooren te worden, ten einde de benoedigde onderwaterzetting te verkrijgen. Zoo doende zal eenen vijand, die uit het zuidoosten of zuiden komt opdagen, belet worden over het Pannerdensch kanaal

en door de Over-Betuwe in het land te dringen, en men zal hem noodzaken eenen omweg te maken, ten einde over den IJssel en door de Veluwe te opereren. Mogt hij na de Grebbe-linie doorgebroken en alzoo die van Spees op Ochten omgetrokken te hebben, hare onderwaterzetting aftappen, dan zou het terrein nog zoo drassig blijven, dat het daartoe afgezonden korps zich tusschen de Utrechtsche waterlinie, den Rijn, de Waal en het bedoelde terrein, op de eveneens drasgestelde Neder-Betuwe in zeer netelige omstandigheden zou bevinden.

Wanneer wij weder naar het buiten-frontier terugkeeren, en na het oostelijk gedeelte behandeld te hebben, tot het zuidelijke overgaan, dan ontmoeten wij het eerst Nijmegen. Deze vesting biedt ons de gelegenheid aan, om naar welgevallen op de beide Waal-oevers werkzaam te zijn, zoodat men uit haar, of door haar ondersteund, kan opereren, zoowel tegen eenen vijand die uit het zuiden komt, als tegen eenen die uit het oosten over het Pannerdensche kanaal mogt willen trekken. Zij dwingt verder eenen uit het zuiden komenden vijand, de groote wegen te verlaten, indien hij door het Maas-Waalsche in de Betuwe wil dringen.

De Generaal CLAUSEWITZ zegt te dien opzichte: «Het is niet zoo gemakkelijk als men wel veronderstelt, eenen bruikbaren zijweg te vinden, waarlangs men de vesting om-

trekt; want dit omtrekken moet niet alleen plaats grijpen buiten het bereik van haar geschutvuur, maar zelfs in eene meer of min ruime bogt, naar mate der mogelijkheid, van door uitvallen verontrust te worden.»

«Is het terrein slechts eenigzins geaccidenteerd, zoo zijn er aan het afwijken van den grooten weg, dikwerf zwarigheden verbonden, die eenen ganschen dagmarsch kosten, hetgeen bij een *herhaald gebruik* van dien weg, van veel gewigt kan worden.»

Dit zelfde argument zou men gedeeltelijk ook ten gunste der IJssel-vestingen kunnen aanvoeren, maar wanneer men let op het getal en de rigting der bruikbare wegen, welke naar en langs die rivier voeren en de gesteldheid van den IJssel met die van de Waal vergelijkt, dan gelooven wij, dat het onder zulke geheel verschillende omstandigheden veel van zijne waarde verliest.

Ten aanzien van Nijmegen is het in ons oog des te meer van kracht, wanneer de vijand bijv. geheel of gedeeltelijk, de Maas beneden Venlo overgegaan, en alzoo Grave voorbij getrokken is; alsdan zal hij met laatstgenoemde vesting in den rug of op de flank moeilijk kunnen beproeven, om verre beneden Nijmegen de Waal over te gaan. Het doorsneden terrein in het Maas-Waalsche, waar de Generaal HAMMERSTEIN, in 1794, zulk eene goede, maar helaas slecht verdedigde stelling vond, zal hen dit verder beletten, (1) en hij zal dus beperkt zijn,

(1) Bij eenen aanval uit het zuiden, veronderstellen wij, dat het gros van ons veldleger zich in

tot het gedeelte der rivier, wat zich boven Nijmegen tot aan het Pannerdensche kanaal uitstrekt. Mogt hem daar den overtocht gelukken, in weêrwil der lage landen op den linker Waal-oever, en in weêrwil van onze flotille enz., dan zal hij zich in een *Cul de sac* bevinden, waar hij eenen dras-gestelden bodem kan aantreffen, en waar wij overigens met Nijmegen op den regter- en met de werken van IJsseloord op den linkervleugel, vermoedelijk goed spel met hen zouden hebben. Het is dus waarschijnlijk, dat hij door Nijmegen tot eene belegering of tot het overtrekken van den Rijn genoodzaakt zal worden, ten einde over het Pannerdensche kanaal, of wel over den IJssel in het land te dringen, wel te verstaan, als hij zich ongehinderd op Duitschen bodem kan begeven. Heeft hij zijnen rivierovergang, hoe en waar dan ook, eindelijk volbragt, dan wordt hij door Nijmegen nog altijd belet in het *herhaald gebruik maken* der vele groote wegen, welke elkander daar ontmoeten, hetgeen hem, ons erachtens, voor de veiligheid zijner verbindingen, en voor den geregelden en gemakkelijken aanvoer van allerlei benoedigheden zeer hinderlijk moet zijn.

Wij hechten dus aan Nijmegen als strategisch punt eenige waarde; zal die vesting evenwel aan dergelijke verwachtingen beantwoorden, dan zullen er op den regter

het kamp van 's Hertogenbosch, en dat eene meer of min sterke zamengestelde divisie, zich voorloopig in het Maas-Waalsche bevindt.

Waal-oever volstrekt nog eenige versterkingen noodig zijn, en zij zal aanzienlijke kosten tot verbetering van hare werken vorderen; wij geven echter ons gevoelen niet als zoo absoluut juist, dat wij dit laatste als dringend noodzakelijk mogen aanbevelen.

De vesting Grave ligt dáár, waar de groote weg die van 's Hertogenbosch naar Nijmegen voert, over de Maas gaat, en zij belet dus aan den vijand het gebruik maken van dien weg en van dit punt om in het Maas-Waalsche te dringen. Zij waarborgt ons bovendien de vrije gemeenschap met de beide Maas-oevers, en dient tot linker steunpunt aan de Noordbrabandsche waterlinie, die zich van daar over 's Hertogenbosch naar Geertruidenberg tot aan de Biesbosch uitstrekt. Zoodra derhalve de onderwaterzettingen dier linie gesteld zijn, wordt de vijand door Grave genoodzaakt de Maas boven die vesting over te gaan, waarbij hij in de lage Peellanden met veel bezwaren zal te kampen hebben. Het komt ons zelfs voor, dat, al bestaat er hoegenaamd geene aaneengeschakelde onderwaterzetting tusschen Grave en 's Hertogenbosch, de vijand het bij eene doeltreffende inrigting der laatstgenoemde positie in al haren omvang, niet ligt zal wagen beneden Grave den rivier-overtogt te beproeven.

Toen de Franschen in 1794 te Tefelen over de Maas gingen, hadden zij 's Hertogenbosch met onderhoorigheden reeds ge-

nomen, en evenwel zegt de Generaal JOMINI: « Cette résolution, qui eut encouru le blâme si le duc d'York avait campé derrière Grave, comme il le devait, n'offrait aucun danger, puisqu'il n'existait sur la Meuse que de faibles avant-gardes, hors d'état d'en surveiller le cours ou d'en disputer le passage; » en verder: « ce passage » — van twee niet zeer sterke divisien — « retardé par la difficulté des chemins dura trente six heures. L'Opération s'effectua sans aucune opposition de la part des Anglais, parceque le gros de leur armée se trouvant blotti loin de là sous le canon de Nimègue, et la gauche patrouillant entre Emmerich et Gennep, il n'y avait au point menacé que le corps du Général HAMMERSTEIN. . . Il eut fallu, pour garnir suffisamment la ligne qu'il occupait, le triple des troupes mises à sa disposition. » Van deze linie, tusschen Druten en Appeltern zegt de Generaal ten slotte: C'était en un mot une fort bonne position, à laquelle il ne manquait que des troupes.»

Wij houden Grave derhalve voor eene nuttige vesting, vooral wanneer het de noodige verbeteringen zal hebben ondergaan om ons werkelijk de vrije gemeenschap met de beide Maas-oevers te verzekeren; en wij gelooven dat geen vijand het ligt zal wagen deze rivier over te trekken met de vesting 's Hertogenbosch en haar verschanst kamp op de linker, met Grave op de regter flank en met een korps voor zich in het Maas-Waalsche of in het rijk

van Nijmegen, hetzij dan — wij herhalen het hier opzettelijk — dat de streek tusschen 's Hertogenbosch en Grave al dan niet over hare geheele lengte onder water gezet is. De vijand zal zich dus genoodzaakt zien, westelijk van de eerstgenoemde of oostelijk van de laatstgenoemde vesting over de Maas te gaan, en ook in dit laatste geval hebben wij, sprekende over Nijmegen, reeds doen opmerken, dat Grave al haar belang blijft behouden.

Bij eenen zeer overmagtigen aanval, bijv. van Frankrijk, zal de vijand zeker beproeven op meer dan eene plaats door te breken, misschien tusschen Venlo en Grave, om zoo naar het Maas-Waalsche te gaan, en tusschen 's Hertogenbosch en Grave, maar ook bij deze ongunstige veronderstelling is Grave, ons bedunkens, nog altijd van gewigt.

Van Grave strekt de Noordbrabandsche waterlinie zich westwaarts uit. Deze linie kan voortgezet worden tot aan Bergen-op-Zoom, wij zullen haar evenwel bij onze beschouwingen niet verder dan tot Geertruidenberg in aanmerking nemen, en veronderstellen dat deze vesting haar regter steunpunt zij. Het komt ons voor, dat de toegangen tot het hart van het land, voor zooveel die ten westen van Geertruidenberg gezocht kunnen worden, genoegzaam beschermd zijn door de groote rivier- of liever zee-armen daar aanwezig.

Van de uitmuntende positie van 's Her-

togenbosch met haar verschanst kamp, zullen wij bij dit alles weinig behoeven te zeggen, hare waarde is daartoe te zeer erkend. Gelegen in het midden van ons zuidelijk frontier, voorwaarts van den reeds vooruitspringenden Bommelerwaard, eerlang met deze waard en met het hart van het land verbonden door eenen veiligen militairen weg, biedt zij zoowel gelegenheid aan tot aanvallende bewegingen naar alle zijden, als een verzeerden terugtogt achter onze hoofdrievieren. Wanneer men eenen blik op de kaart werpt, en ziet hoe onze zuidelijke grens door drie groote rivieren beschermd wordt, en wanneer men verder acht geeft op de ligging der bedoelde positie, dan zou men genegen zijn in haren omtrek alle onderwaterzettingen af te keuren, voor zooverre zij niet tot versterking en verbetering der positie zelve dienen. Men gevoelt zich bijna gedrongen tot de gevolgtrekking, dat eene aaneengeschakelde en wijduitgestrekte onderwaterzetting op dit frontier, het nut der positie aanmerkelijk moet verminderen, dewijl zij de vrije beweging uit dezelve beperkt. Het doel van het verschanste kamp te 's Hertogenbosch kan toch niet enkel wezen, de daarin gelegerde troepen tegen iederen aanval te beveiligen; ook niet, daaruit eenen vijand die uit het zuiden opdaagt, te gemoet te trekken, terwijl hij zijne vermoedelijke overmagt nog vereenigd heeft. Dit doel kan, naar onze wijze van zien, slechts zijn, te trachten hem uit dit kamp aan te vallen

en bij gedeelten te slaan, wanneer hij onze rivieren meer genaderd is en zich verdeeld zal hebben, of wel, hem alsdan op zijne flank en welligt in den rug aan te tasten; doch voor dit alles dient men overal vrij te wezen in zijne bewegingen.

Het water blijft onze natuurlijke bondgenoot, maar dien bondgenoot kan ook soms tot last strekken, en hij is bovendien niet altijd even gereed om ons bij te staan. Is echter een stelsel van verdediging eenmaal op zijne medewerking gebouwd, dan verliest het vaak alle waarde, wanneer die medewerking achter blijft, of wel, het kost schatten zich daarvan te verzekeren. Dat het laatste vooral op onze zuidelijke grens het geval kan wezen, zullen wij nader aantoonen.

Zonder in eene uitvoerige beschrijving der Noordbrabandsche waterlinie te vervallen, zullen wij alleen doen opmerken, dat zich daarin drie gedeelten bevinden waarvan de onderwaterzetting of hoogst onzeker of onmogelijk is.

Het gedeelte tusschen Grave en het dorp Lithoijen, zijnde eene uitgestrektheid van drie uren hemelsbreedte, kan slechts in natte seizoenen ten deele dras gesteld worden, tenzij een hooge waterstand op de Maas, waarvan men natuurlijk geen meester is, de onderwaterzetting mogelijk maakt. Zoodra het water aan de peilschaal te Grave 5,20 El teekent, stort de Maas zich bij Beerse over den bandijk, en vormt gelijk bekend is, een nieuwen tak die zich bij

Geertruidenberg in den Biesbosch werpt. Doch ook deze omstandigheid moeten wij hier buiten de rekening laten.

Het bovenland van Heusden, van den Elshoutschen of Zeedijk tot aan den Maasdijk, eene uitgestrektheid van een uur hemelsbreedte, kan slechts onder water gezet worden, door het doorsteken van den dijk bij Hedikhuizen, bij voldoende waterstand op de Maas.

De regter-vleugel der linie wordt gesteld door het afdammen — ter hoogte van den springvloed — der oude Maas bij of beneden het Keizersveer, en door de werking van de sluis te Doveren. Wanneer er water op het bovenland van Heusden gebracht is, dan zal het doorsteken van den Elshoutschen dijk daartoe mede bevorderlijk zijn. Verder kan er voorwaarts van Geertruidenberg eene onderwaterzetting gevormd worden met behulp van het penanf-stelsel in de Donge en andere mid-delen. Alsdan blijft er echter tusschen de 's Gravenmoersche buitenvelden en Waspik een toegang tot Geertruidenberg bestaan, welke door eenige thans bijna vervallen verschaningen is afgesloten.

Deze aan de Noordbrabandsche linie klevende gebreken, heeft men willen verhelpen, door een kanaal te graven van de Maas, bij Grave, naar de Oude Maas, bij Geertruidenberg. Er bestond bij het provinciaal bestuur van Noordbrabant een project tot een dergelijk kanaal, ten einde aan de boven-polders van de Maas eene ver-

beterde waterloozing te bezorgen, en daar dit werk ook dienstbaar kon gemaakt worden aan de regeling en verzekering der onderwaterzettingen op het zuidelijk frontier, werd het aanvankelijk gevormde plan dienovereenkomstig gewijzigd. Hierdoor zou het rijk eene som van niet minder dan f 5,098,000 moeten bijdragen tot de daargestelling.

Doch wat zou er door een zoodanig kanaal voor de landsverdediging gewonnen zijn?

Daar waar het mogelijk was onderwaterzettingen te doen plaats grijpen, zouden zij op eene meer zekere en spoedige wijze tot stand komen, dan tot nog toe door het opstoppen der kleine rivieren, enz. in Noorbrabant het geval was; maar in de streek tusschen Grave en Lithoijen, verkrijgt men niets dan het kanaal; in het bovenland van Heusden blijft alles bij het oude, en bij Sprang blijft eene tamelijk breede strook gronds boven het water uitsteken; ook daar heeft men dus niets dan het kanaal, en de vijand kan zich te dier plaatse over die strook en over het kanaal nog altijd naar het bovenland van Heusden of naar Geertruidenberg wenden.

Men ziet dus dat door het kanaal alleen de afsluiting nog maar zeer onvolkomen volbragt zal worden; ook zijn er, om hierin verder te voorzien, een aantal redouten geprojecteerd — tusschen Grave en Lithoijen onder anderen 15 — waardoor de

kosten van dezen arbeid, enkel wat het rijks aandeel betreft, tot de bovengenoemde voor onzen financieëlen toestand verbazend hooge som zouden klimmen.

Alvorens echter het graven van dit kanaal, als maatregel van verdediging, geheel te durven afkeuren, dient men te onderzoeken of die drie voorname toegangen tot de zuidelijkste onzer hoofdrievieren wel zoo gevaarlijk zijn.

Toen wij over Grave spraken, hebben wij met voordacht breedvoerig uitgeweid over eenen rivier-overgang beneden deze vesting. Wij gelooven die, op zijn minst, als zeer onwaarschijnlijk te mogen aannemen, en wij vertrouwen, dat, wanneer zij niet belet kan worden door de middelen welke wij zonder het kanaal reeds ter onzer beschikking hebben, dat alsdan eene gracht, een kordon tusschen 's Hertogenbosch en Grave, haar evenmin zal verhinderen.

Voor de onderwaterzettingen om de vesting Grave zelve, kan dit kanaal evenmin noodzakelijk zijn, aangezien het door de ingelanden gewenscht wordt, dewijl een hooge waterstand op de Maas en besloten sluisgang in de polders, aldaar de normale toestand is. Ook moet het riviertje de Raam, hetgeen die onderwaterzettingen, zoo zij plaats grijpen, voedt, door menigvuldige ontginningen reeds zoo belangrijk zijn geworden, dat de sluis in den bedekten weg der vesting, met behulp waarvan het zich door de stads-wallen in de

Maas ontlast, daartoe niet meer voldoende is. Het water van dit riviertje maakt thans een der grootste bezwaren uit voor de polders van Ravestein, en er is dus zelfs kans dat er westwaarts van Grave eene grootere uitgestrektheid gronds dan vroeger onder water gezet zal kunnen worden.

Het accès door het bovenland van Heusden, ligt op ruim een uur afstands van de stelling bij 's Hertogenbosch, waar wij mogen aannemen dat, bij eenen aanval uit het zuiden, het gros van ons veldleger zal vereenigd zijn. De ingelanden der Boven-Maas-polders beweren dat het verhoogen van het bed der Maas, op het gedeelte tusschen het Hel-eind en Maren, wegens den grooten aanvoer van zand uit de Waal, op goede gronden niet betwist kan worden. Het onderwaterzetten van het bovenland van Heusden, zal dus waarschijnlijk beter gelukken dan in 1589; ook schijnt men hiermede in 1672 en in 1794 vrij goed geslaagd te zijn. Maar, al mogt zulks op den duur onmogelijk blijven, dan is het terrein aldaar zoo doorsneden en bedekt, dat aan den vijand nog menige hindernis in den weg kan gelegd worden. Er loopt door die streek slechts één weg welke in alle seizoenen bruikbaar is; op dien weg bevinden zich twee bruggen die weggebroken kunnen worden; alvorens de Maas te bereiken, stuit men dus nog op twee wateren: het eerste eene wetering, die na eenigen re-

gen eene kleine onderwaterzetting kan opleveren, en het tweede de Oude Maas, waarvan de oevers dras gesteld kunnen zijn; Heusden kan bovendien tegen een *coup de main* gewapend wezen. Al deze hinderpalen zal de vijand moeten overwinnen, zoo te zeggen in het gezigt van ons leger, om bij slot van rekening de Maas nog door gewapende vaartuigen beschermd te vinden. Wij gelooven dat hij dit niet zal wagen, en dat de strategische werking van het kamp te 's Hertogenbosch, zich althans zoover dient uit te strekken om het te beletten.

Men ziet hieruit tevens dat, naar onze wijze van zien, het herstellen der vesting Heusden volmaakt onnoodig is.

Wat nu het derde accès betreft, zoo vertrouwen wij dat de regter vleugel der Noordbrandsche linie buitendien zoo sterk is, dat men daar geen ernstige aanval zal te vreezen hebben. De vijand zal hier de vesting Geertruidenberg vinden, die hem het gebruik van den straatweg belet; hij stuit vervolgens op de onderwaterzettingen der Oude Maas, daarna op die van het land van Altena, om zich vervolgens voor de breedste onzer rivieren te bevinden, ten einde daar den overtocht te beproeven in tegenwoordigheid onzer scheepsmagt.

Wij zijn dus van gevoelen dat een kanaal voor de verdediging van Noordbrabant nuttig zou wezen, even als iedere nieuwe hinderpaal welke men den vijand

kan in den weg leggen, maar wij zien de noodzakelijkheid van een dergelijk werk niet in. Wij gelooven dat men van den vermeerderden afvoer van water langs het riviertje de Raam, partij zal kunnen trekken tot versterking van de vesting Grave en den linker vleugel der linie. Wij zouden wenschen dat men, op het centrum, de verhooging van het bed der Maas, zoo die wezentlijk bestaat, en in ieder geval den grooteren toevoer van water langs de Dommel en de Aa, welke een gevolg is van een aantal uitgebreide ontginningen in Belgie en Limburg, zoowel als van het verbreden en verdiepen van vele stroomen in de Meijerij, dienstbaar maakte om de stelling van 's Hertogenbosch te verzekeren. Door de stelling van 's Hertogenbosch verstaan wij de vesting met hare onderhoorige forten, haar verschanst kamp en hare gemeenschapslijnen met de Maas. Deze stelling moet voor eene omtrekking beveiligd blijven; wij zeggen omtrekken en niet voorbijtrekken, want dit laatste kan, in de meeste gevallen, niet door de stelling zelve belet worden. Hare vleugels dienen derhalve goed aangeleund en hare flanken gedekt te zijn, zoodat de vijand tot eenen frontaanval genoodzaakt is. Wij achten het dus voldoende, ja zelfs wenschelijk, dat de onderwaterzettingen om 's Hertogenbosch slechts zoodanig geregeld zijn, dat dit doel in ieder opzigt wordt bereikt, te gelijkertijd dat zij uit de stelling naar alle zijden aanvallende bewegingen toelaten.

Wij zijn over de Noordbrabandsche linie eenigzins uitvoerig geweest, zonder dat wij daarom ons gevoelen aan iemand willen opdringen; wij zullen ons zelfs gaarne aan beter oordeel onderwerpen, maar het uitwateringskanaal van Noorbraband is in de laatste tijden zoo dikwerf ter sprake gekomen, dat wij er althans de aandacht van het militaire publiek op wilden vestigen, dewijl wij, in weerwil der bezuinigingskoorts, voor eene nabijzijnde uitvoering bevreesd werden. Dit kanaal moge voor landbouw en nijverheid wenschelijk wezen, en uit dien hoofde is het misschien billijk dat de Staat er het zijne toe bijdrage, maar zoo lang wij niet beter van de noodzakelijkheid der onderneming, als maatregel van *verdediging*, overtuigd zijn, zullen wij het eene schandelijke verspilling noemen, wanneer die bijdrage wordt aangemerkt als ten haren nutte te geschieden. Onze landsverdediging heeft in deze dagen reeds genoeg aanstoot te lijden; men verklaart zich bijna onmagtig om een voldoende kader en eene voldoende kern te onderhouden voor eene actieve krijgsmagt, zonder welke alle doode strijdmiddelen ijdel zijn, en er bestaan dus wel redenen om zich in die doode strijdmiddelen alle weelde te ontzeggen.

Thans blijven ons in Noordbraband nog ter beschouwing over de vestingen Breda, Willemstad en Bergen-op-Zoom.

Wij gelooven dat er ten gunste van

Breda weinig te zeggen is, althans hoezeer wij op nieuw getracht hebben ons oordeel ten deze voor te lichten, hetzij door het lezen van een aantal memoriën en publieke geschriften, hetzij door het raadplegen van goede kaarten en het maken van allerlei combinatiën, wij konden er niet in slagen eenig grondig bewijs, voor de noodzakelijkheid van haar behoud, op te sporen, en wij zijn dus verplicht ons te scharen aan de zijde van hen die Breda eene onnutte vesting noemen.

Er zijn weinig sterke plaatsen in ons land, waaraan meer geschiedkundige herinneringen verbonden zijn, dan aan Bergen-op-Zoom. Als vesting is het een pronkjuweel, een gedenkstuk van COEHOORN'S roem; als zoodanig moge het waarde hebben, en als nationaal monument moge het verdienen in eere gehouden te worden, maar als strategisch punt heeft het, onzes inziens, alle gewigt verloren. Men noemde het weleer de sleutel van Zeeland, maar wanneer het dien naam ook bij voortdoring verdiende, om, welke reden zou men dan nog den sleutel bewaren van eenen toegang dien niemand meer gebruiken wil. Geen vijand toch zal zijne hoofdoperatiën over Zeeland rigten. Doch sedert het in verval geraken van Steenberg en de Steenbergsche linie, kan het die voorwaarde niet eens meer in allen deele vervullen, en voor strooptogten zelfs, zal Bergen-op-Zoom het eiland Tholen slechts dan kunnen vrijwaren, wanneer het ta-

melijk sterk bezet is. Wij zijn evenwel van meening dat men zich hiertoe zal moeten verlaten op onze scheepsmagt en op den Zeeuwschen landstorm, of indien men er erg kwaad van verwacht, op een of meer bataillons van het staande leger, behoorende tot de bezettingen in Zeeland.

Tegen eenen aanval van de zeezijde komt Bergen-op-Zoom niet in aanmerking, zelfs vermag het niets tegen eene flotille kanonneerbooten, die van Antwerpen langs de Schelde, bij mirakel, ongehinderd tot daar mogt komen afzakken om naar de Eendragt te stevenen.

Alleen zou het kunnen strekken tot een verzekerd landingspunt voor troepen die bestemd zijn in die oorden eene diversie te maken; maar tot dit einde heeft men nog altijd de Willemstad ter zijner beschikking. Wij moeten derhalve, tot betere overtuiging, aan het nut der vesting Bergen-op-Zoom blijven twijfelen.

De geachte Schr. van *Eenige weinige regelen*, enz., in N°. 4 van dezen jaargang, wil van de vestingen Breda en Bergen-op-Zoom «alleen de enceinte en de buitenste of meest geavanceerde werken op de hoofd-accessen en toegangen laten bestaan, hare inundatie-stelsels behouden en zelfs verbeteren, enz., ten einde met de kleinst mogelijke bezettingen en bewapening, daarvan als *voorwaartsche positiën* gebruik te maken.» Dit beteekent, naar wij veronderstellen, als *voorwaartsche positiën* van de Willemstad; maar zouden dan die

kosten van vereenvoudiging en van verbetering aan onderwaterzettingen niet doeltreffender aan de Willemstad zelve te besteden zijn, ten einde te bewerken dat deze vesting dergelijke verafgelegene voorwaartsche positiën kon ontberen, en dat men daar met een tamelijk troepenkorps, des verkiezende niet alleen kon landen, maar ook gemakkelijk zuidwaarts deboucheren.

Men zal bemerkt hebben dat wij waarde hechten aan de vesting Willemstad, en dit verdient zij ons erachtens in ieder opzigt. Dat het noodig is in het westen van Noordbrabant een vast punt te houden, waaruit men den vijand verontrusten en op zijne verbindingen werken kan, mag niet ontkend worden, wanneer men slechts de gebeurtenissen van 1794 in aanmerking neemt. Toen verdedigden wij ons met Duitschland als bondgenoot tegen eenen aanval uit Belgie, een geval 't welk nog steeds tot de toekomstige mogelijkheden behoort. De Franschen hadden hunne magazijnen in Antwerpen, van waar hunne operatiën tegen Noord-Nederland begonnen. Het zuidelijk gedeelte van Staatsbrabant, zoo min als de streek ten noorden van Belgie, leverde hun eenige hulpbronnen op; eene omstandigheid waarmede het ten huidigen dage eenigzins, maar niet veel beter zou gesteld zijn. Zelfs in dezen voor hem zoo voorspoedigen veldtogt, was de vijand genoodzaakt ruim vier weken lang al zijne nooddrift

uit de opgemelde magazijnen te trekken, en die meestal nagenoeg evenwijdig aan ons zuidelijk frontier te doen vervoeren. Eerst sedert den 4^{den} November, nadat de Oostenrijkers over den Rijn geworpen waren en Maastricht zich overgegeven had, konden zij zich in het oosten van België voorzien en van de Maas gebruik maken voor hunne transporten. Hoeveel nut had hier een krachtige uitval der Nederlandsche krijgsmagt niet kunnen stichten, die, helaas! werkeloos in hare vestingen of achter hare liniën, in het westen van Noordbrabant bleef.

Daar het ons voldoende toeschijnt in die oorden slechts één dergelijk punt te behouden, zoo verklaren wij ons daarom voor de Willemstad, dewijl het eene kleinere bezetting en uitrusting vordert dan bijv. Bergen-op-Zoom, en dewijl het van binnen 's lands gemakkelijker en spoediger met stoomschepen te hereiken is dan deze vesting, zoodat de kortere tijd welke daartoe gevorderd wordt, in de meeste gevallen ruimschoots het verlies van den dagmarsch zal vergoeden, welke het verder dan Bergen-op-Zoom achterwaarts ligt. Bovendien is de vesting Willemstad met onderhoorigheden en het fort Prins Frederik, nuttig en noodig tot de verdediging van het Hollandsch Diep; wanneer wij gelijktijdig te land en ter zee aangegrepen werden, zou onze scheepsmagt dit schoone punt weldra moeten verlaten, indien de vijand meester van den oever en zijne vloot tot

daar doorgedrongen was. Aan dit gedeelte van het Hollandsch Diep behooren wij, naar onze wijze van zien, ook uit dien hoofde sterk te zijn, dewijl het eene uitmuntende centrale stelling oplevert aan de zeemagt. Op onze binnenwateren kan het voor haar zijn, wat 's Hertogenbosch is voor de landmagt.

En zoodoende zijn wij als van zelve tot onze kustverdediging genaderd, die wij meer vlugtig kunnen behandelen, en waarvan wij slechts de hoofdpunten zullen beschouwen.

Vlissingen en Breskens met hunne onderhoorigheden, dienen tot bescherming der Wester-Schelde zoowel als Terneuze, Ellewoutsdijk en Bath.

Breskens en Terneuze verschaffen ons tevens de vrije gemeenschap met Staatsvlaanderen, en strekken tot verzekering dier landstreek, waarvan het bezit voor ons van veel waarde is, dewijl met haar ook het meesterschap van de Wester-Schelde zou verloren zijn.

Vlissingen met Veere dienen tevens tot beveiliging van Walcheren en van de maritime etablissementen op dit eiland gevestigd; Veere belet bovendien den toegang door het Veersche gat.

Het fort Bath, gelegen op Zuid-Beveland, daár waar de Schelde zich in twee armen verdeelt, beschermt niet alleen de Wester-Schelde, maar ook den ooster-arm dier rivier, terwijl het te gelijktijd medewerkt

tot het beletten van het op- en afvaren naar Antwerpen.

Alle deze vestingen en forten houden wij derhalve voor noodig.

Hellevoetsluis en Brielle dienen tot het sluiten van den toegang door het Haringvliet en den mond der Maas. De eerstgenoemde vesting beschermt daarenboven de maritime etablissementen aldaar, beiden zijn zij dus noodig.

De verschillende kustbatterijen op de Zeeuwsche en Zuidhollandsche eilanden en die aan den Hoek van Holland, zullen wij met stilzwijgen voorbijgaan. De positie aan den Helder is echter van meer, en in onze oogen van zulk een gewigt, dat wij hopen haar spoedig die verbeteringen te zullen zien ondergaan, welke zij volgens eenige deskundigen nog dringend behoeft. Zij moet strekken tot eene veilige wijkplaats voor onze vloot, door haar en door de in Noordholland te stellen onderwaterzettingen, wordt van die zijde de toegang tot de Amsterdamsche linie, het laatste reduit in Nederland, belet. De versterkingen op Texel kunnen tot dit alles heilzaam medewerken.

Hier zouden wij onze taak als geëindigd kunnen beschouwen; evenwel er zijn twee vestingen waarvan wij nog hoegenaamd geene melding maakten — Maastricht en Venlo. Maar juist dit bewaren van een zoo volstrekt stilzwijgen over deze twee sterke plaatsen, bewijst dat ook wij

er geen partij van weten te trekken tot eene geconcentreerde landsverdediging. Dit zou op zich-zelve weinig afdoen, maar wij herinneren ons bovendien niet, in de laatste jaren eene enkele stem vernomen te hebben die zich verhief tot haar behoud, ten einde ze daartoe te doen medewerken. Gewis zijn het twee belangrijke punten op de Maas, die in sommige gevallen zwaar in de schaal kunnen wegen en invloed kunnen uitoefenen bij het aangaan van bondgenootschappen. Bij eenen oorlog van Frankrijk en België tegen Duitschland, zullen zij welligt beide de partijen aansporen onze alliantie te zoeken, maar zij kunnen ook aanleiding geven, dat het onzijdig blijven ons volkomen onmogelijk wordt. Een verbond tusschen Frankrijk en België behoort zeker in deze oogenblikken tot het onwaarschijnlijke, maar hoeveel is er in onze dagen niet plotseling tot een feit geworden, wat nog kort geleden onbestaanbaar werd geacht; men dient dus op alles voorbereid te zijn.

Als militair, met het oog op onzen tegenwoordigen toestand en op onze tegenwoordige verdedigings-inrigtingen, moeten wij derhalve Maastricht en Venlo onder de onnuttige en overtollige vestingen rangschikken, en het blijve verder aan den staatsman overgelaten, te beslissen of zij al dan niet ontmanteld behooren te worden.

Eer wij de pen nederleggen, zij het ons vergund nog eenige woorden over de oude

Hollandsche waterlinie in het midden te brengen.

Door sommigen wordt daaraan eene grootere sterkte en meer waarde toegeschreven dan aan de nieuwe of Utrechtsche. Wij hebben zelfs reeds klagten hooren aanheffen over het verlaten dezer linie, waarvan Woerden een der bolwerken was, en die in 1672 het vaderland redde (1). Zoo wij ons echter niet vergissen, was Woerden in 1672 door de Franschen bezet, en de linie die toen het vaderland redde, ging van Muiden over Nieuwerbrug, Gouda en Schoonhoven tot aan de Merwede. Zij had dus niets met Woerden gemeen, en de zogenoemde oude Hollandsche waterlinie is eerst later voor die vesting heen gebracht. Wij zien dus in geen geval in, dat er redenen bestaan zich ongerust te maken, dewijl men Woerden geslecht heeft. Mogt het onverhoopt noodig worden, nog eene tweede waterlinie achter die van Utrecht te stellen, dan vertrouwen wij, dat dit werk, hetgeen door Prins WILLEM III geheel onvoorbereid in zulk eenen korten tijd volbragt werd, nog heden even goed tot stand zou kunnen komen, zonder dat wij ons daartoe, jaar in jaar uit, met het onderhoud van vestingen en schansen behoeven te belasten.

Van de juiste rigting der linie van 1672, althans van de gedeelten tusschen de vijf

bekende hoofdpunten, kan met zekerheid weinig gezegd worden. De verdienstelijke Schrijver zelfs van een uitmuntend artikel over den oorlog van dat jaar, voorkomende in het 2^e deel van den *Nieuwe Spectator*, kon dienaangaande niet tot gewisheid komen. Reeds toen waren wij in het bezit van stukken, welke over sommige dier gedeelten licht, of althans de verlangde zekerheid konden verspreiden, en zijn artikel heeft ons aangespoord, onze navorschingen in verschillende archiven voort te zetten. Dergelijke bemoeijingen kosten veel tijd en worden niet steeds met eenen goeden uitslag bekroond; zoo onze oogst dan ook niet in ieder opzigt bevredigend moge wezen, meenen wij toch onze lezers eenige niet onbelangrijke mededeelingen te kunnen beloven, over een gewigtig onderwerp, zoowel voor onze landsverdediging als voor onze krijgsgeschiedenis.

En thans hebben wij ons stelsel van verdediging in oogenschouw genomen; wij hebben datgene aangeduid, wat naar onze wijze van zien daarin overbodig of nog wenschelijk was, en wij hebben dus het onze gedaan, om dit *Nationale vraagpunt* toe te lichten. Indien het der regering ernst is, ten deze een besluit te nemen, in weerwil dat zij den weg niet insloeg die er haar toe leiden kan, dan zal het haar gemakkelijk vallen te onderzoeken, of de vestingen, welke zij — hoe daartoe dan ook gebracht — ten slotte als overtollig

(1) Bijv. in de *Rotterdamsche Courant* van 14 December 1848.

erkent, inderdaad nieuwe en hooge uitgaven veroorzaken, wanneer men tot hare slechting overgaat. Veroorzaken zij dit, dan zal men ze voorloopig buiten onderhoud moeten laten, want de drang naar bezuiniging is te groot om iets anders te veroorloven; men wil die bezuiniging onmiddellijk, men wil zelfs geene aanvankelijke uitgaven, om er later des te zekerder toe te geraken.

Het buiten onderhoud stellen van vestingen echter, ofschoon ook wij het hier en daar, met het oog op onze financiën, meenden te moeten aanraden, is slechts eene transactie, en dient niet anders dan tijdelijk geoorloofd te zijn. Eene vesting die als goed erkend wordt, dient ook in goeden staat gehouden te worden, en van de on-

noodige behoort men zich te ontdoen. Bij eene tegengestelde handelwijze wordt men in dagen van gevaar teleurgesteld in de hoop die men op de goeden gebouwd had, en vaak verleid om ook de slechten te bezetten en te bewaren, dewijl datgene wat ons niet dient, ligt een wapen in 's vijands hand kon worden. Men ondervindt dan soms, behalve de andere nadeelen, hoe het verloren gaan van iedere vesting, al ware het ook van den ellendigsten aardhoop, een nieuwen schok geeft aan het vertrouwen der natie en aan het moreel der krijgsmagt. Dit behoort men, zoo mogelijk, reeds voor te komen in tijden van kalmte, wanneer de handelingen nog op rijp overleg volgen kunnen.

MILITAIRE GEZONDHEIDS-LEER.

II.

(INGEZONDEN.)

In N°. 5 van dit tijdschrift gaven wij een algemeen overzicht der Gezondheidsleer, en wel bepaaldelijk in hare betrekking tot onzen stand. Thans willen wij beknopt al datgene trachten zamen te vatten, wat tot instandhouding der gezondheid van den krijgsman kan dienstig zijn of haar kan bevorderen. Gezondheid en ziekte zijn intusschen zeer naauw aan elkander verwant, en het is niet tegen te spreken, dat dezelfde bronnen aanleiding tot haar ontstaan geven. Dezelfde oorzaken dus, welke den mensch het genot des levens doen smaken, kunnen ook zeer spoedig oorzaken tot lijden worden. Deze oorzaken op te sporen en de doeltreffende middelen aan de hand te doen, ten einde hare nadeelige werking weg te nemen of voor te komen, is de taak welke wij ons hebben voorgesteld.

De algemeene wet, zonder oorzaak geen gevolg, en omgekeerd, geene werking zonder oorzaak, is ook op des menschen huishoudelijke zamenstelling (inrigting) van toepassing. De verschijnselen welke wij in het ligchaam zien plaats grijpen, worden door invloeden opgewekt, die, dewijl ze van buiten op ons inwerken, met de algemeene benaming van uitwendige oorzaken worden bestempeld. Deze uitwendige

oorzaken liggen genoegzaam in alles wat ons omringt, en bepalen tevens ons bestaan. Ter tegemoetkoming van het geheugen en om ze een meer wetenschappelijk aanzien te geven, heeft men die vele tot eenige hoofdoorzaken teruggebracht, welke men in het algemeen *de zes natuurlijke dingen* noemt. Deze zijn: 1°. de lucht met hetgeen hiertoe betrekking heeft; 2°. spijs en drank; 3°. beweging en rust; 4°. slapen en waken; 5°. de af- en uitscheidingen van de overtollige en schadelijke stoffen des ligchaams; en ten 6°. de gemoedsaandoeningen.

Eer wij met de ontwikkeling van het bedoelde onderwerp voortgaan, zij het ons intusschen geoorloofd, de geachte lezers van de *Militaire Spectator* te verzoeken, het toch niet overbodig te beschouwen, dat in een militair tijdschrift eenige Hygiënische denkbeelden worden ontwikkeld, om ze tot welzijn van den krijgsman te kunnen aanwenden. De soldaat toch, even als ieder die den militairen stand omhelst, is een werktuig van den Staat, doch een van leven voorzien en met rede begaafd werktuig, dat, naarmate van de ontwikkeling zijner vermogens (zoowel fysieke als morele), vele en velerlei diensten kan be-

wijzen. De hiertoe in ons weggelegde kiem moet ontwikkeld en aangekweekt worden, en dit geschiedt naarmate men de op ons inwerkende oorzaken zoodanig kan wijzigen, dat zij slechts onze talenten doen te voorschijn komen, terwijl alle nadeelige gevolgen dier inwerking onschadelijk worden gemaakt.

Thans gaan wij over tot het behandelen van het eerste der zoogenaamde zes natuurlijke dingen, en bepalen ons dadelijk tot de lucht en hetgeen met haar ons omringt.

Het licht waardoor wij zien, kan de oorzaak zijn van vele ziekten, wanneer het oog er sterker door wordt aangedaan dan zijne gevoeligheid toelaat. Dit zien wij plaats grijpen, wanneer het licht door witte glinsterende lichamen wordt teruggekaatst, of wanneer deszelfs intensiteit door kunst bijzonder wordt verhoogd. Van daar dat het schijnsel der zon, teruggekaatst door het witte zand, gedurende de fransche expeditie in Egypte, zoo vele oogziekten ten gevolge had, terwijl het aanhoudend staren op de sneeuw in de uitgestrekte vlakten van Rusland, gedurende den veldtogt van 1812, het Fransche leger zoo nadeelig was. Het best kan men de hiervan te wachten schade voorkomen, door het dragen van brillen voorzien van gewoon groen glas, en bij gemis van dien, door in stukjes leder gaatjes te maken en ze zoo voor de oogen te bevestigen, hetgeen de ondervinding als zeer voldoende heeft leeren kennen.

Een drooge lucht is gezond, geeft kracht en sterkte, en doet den mensch zijne bezigheden met oneindig meer gemak verrigten dan het tegengestelde. Eene vochtige lucht verzwakt het ligchaam en geeft tot veel verkoudheidsziekten aanleiding; miasmatische stoffen worden gemakkelijker door haar opgenomen, en zij bevordert besmetting. Wanneer men genoodzaakt is in landstreken te kamperen, waar de lucht vochtig en de grond nat en moerassig is, dan is het zeer goed en doelmatig vele en groote vuren te branden, bij voorkeur van welriekend hout; de soldaat moet dan steeds in zijn' kapotjas gekleed zijn, en het is alzins doelmatig, hem eenigen sterken drank te verstrekken. In de nabijheid van moerassige streken, is het zelfs noodzakelijk de taptoe met zonsondergang te doen slaan, ten einde de soldaten welke geen dienst hebben, te dwingen zich naar de kazerne of naar hunne kwartieren te begeven; want na zonsondergang ontwikkelen zich de meest schadelijke en moerassige uitwasemingen.

De spoedige overgang van koude in warmte of hitte, veroorzaakt veelal ongesteldheden van de darmbuis (buiksingewanden), en kan dien ten gevolge tot vele ziekten dezer hoogst belangrijke ingewanden aanleiding geven.

Eene buitengewone koude is voor de gezondheid hoogstnadeelig en kan zelfs zeer spoedig den dood ten gevolge hebben. Vooraf evenwel wordt men door algemeene verstijving en kramp aangetast, welke on-

middellijk door eene bijna onwederstaanbare slaapzucht wordt gevolgd, welke slaap, indien men er zich aan toegeeft, het leven weldra uitbluscht. Het is hoogst nadeelig zich dan spoedig te verwarmen of sterken drank te gebruiken; van beiden moet men zich zorgvuldig onthouden, om eerst later er een behoorlijk gebruik van te maken. Wanneer men aan eene gestrengte koude is blootgesteld, doet men wél, met steeds in beweging te blijven; wanneer men dit niet in acht neemt, is men veelal verloren.

Buitengewone warmte oefent een' even verzakkenden invloed op het ligchaam uit als gestrengte koude; de spijsverteringswerktuigen worden dan veelal ziekelijk aangedaan, en maag- en galziekten ziet men zich in menigte openbaren. Het gebruik van verhittende zelfstandigheden, vooral van jenever of andere sterkprikkelende middelen is dan zeer nadeelig, en sleept niet zelden de gevaarlijkste ziekten na zich; verfrisschende zure dranken, limonades, water met een weinig azijn, of het sap van rijpe zure vruchten, zijn voor zwakke en teedere gestellen zeer heilzaam, minder prikkelbare personen mogen een spaarzaam gebruik maken van een weinig jenever of eenig ander likeur met water vermengd, en tot grog bereid.

De soldaat is in vreedestijd in de kazerne gehuisvest, in oorlogstijden verstrekt het open veld of de kazemat hem ter woning.

De kazernen moeten altijd op hooge drooge plaatsen gebouwd worden; zij mo-

gen door geene slooten of rioelen omgeven zijn, doch moeten van alle kanten de vrije lucht genieten, en op het oosten of zuiden gebouwd zijn; de vensters moeten tegenover elkander geplaatst wezen, hierdoor wordt de circulatie van lucht het best bevorderd; de geheime gemakken moeten zich op de meest verwijderde plaatsen dezer gebouwen bevinden, de onderste verdieping zij liefst onbewoond of worde tot andere einden gebezigd. De kazernen der kavallerie moeten zooveel mogelijk in de nabijheid eener rivier of beek geplaatst zijn. In de stallen moet men de grootste zindelijkheid in acht nemen, de mistput moet zich op eene daartoe geschikte plaats bevinden, en zeer dikwerf uitgemist (geledigd) worden. Gedurende den dag moeten de vensters in de kazerne zooveel doenlijk open staan.

In de kazematten moeten op bepaalde afstanden ventilators aanwezig zijn; het is zeer goed deze lokalen van tijd tot tijd door chloor te doen berooken.

In oorlogstijd en wanneer men onder den blooten hemel moet vernachten, heeft men over het algemeen weinig keus van het terrein, doch ook hier neme men de regels in acht zoo even opgegeven. In tijden van vrede en wanneer de militaire positie zich niet om deze of gene reden tegen eene bepaalde plaats verzet, kieze men bij voorkeur eene drooge, hooge, door geene boomen of andere verheven voorwerpen omgeven vlakte, tot kamp of le-

gerplaats uit; vooral moet men die plaatsen vermijden, waar zich stilstaande wateren bevinden of schadelijke en moerassige uitdampingen zijn; de secreten of geheime gemakken moeten zich op ten minste duizend passen achter het kamp of de tenten bevinden. Het is allernoodzakelijkst dat de soldaten van corvée de drekstoffen

daags met eene laag aarde bedekken, terwijl men deze putten reeds moet dempen, wanneer zij nog eerst half vol zijn.

Het slagvee moet op een' even grooten afstand van het kamp gedood worden, en men doet wel, de ingewanden, alsmede het overige onbruikbare, elken dag zorgvuldig te begraven.

VERVOLG MIJNER BEDENKINGEN

TEGEN HET STELSEL VAN VERDEDIGING VOOR JAVA,

VOORGESTELD IN DE BROCHURE, GETITELD:

BLIK OP DE VERDEDIGING VAN NEERLANDS OOST-INDISCHE BEZITTINGEN,

DOOR EEN HOOFD-OFFICIER VAN HET INDISCH LEGER.

(Zie *Militaire Spectator*, Augustus 1848, N°. 2.)

In het eerste gedeelte mijner *Bedenkingen* gaf ik te kennen, dat ik misschien later op de Ideën over eene land- en kustverdediging van Java, voorkomende in bovengemelde brochure, zoude terugkomen; doch bij nadere overweging heb ik daarvan afgezien, uithoofde de Schrijver op bladzijde 122, zelf erkent, dat, al ware Java verdedigd « door het schoonste en talrijkste leger der wereld en « omringd op alle stranden met onoverstijgbare muren, het niettemin zoude « moeten vallen. » « Men behoeft het « slechts gedurende eenigen tijd door vlooten in te sluiten en het zal zich moe-

« ten overgeven. » « Dit bewijst overtuigend het gebrek van de voorgenomen « defensie-maatregelen, waarbij aan Java « alleen is gedacht, en aan geene vloot « noch buitenwerken. » De Schrijver dringt daarom te meer aan, om de straten die naar de noordkust van Java leiden, volgens zijn plan te versterken, en zegt op bladzijde 124: « Dat men de werken op « Java stake en het genie-korps bestede « aan de krachtsontwikkeling buiten hetzelve: dan zal men het jaren lang kunnen volhouden. Geene blokkade zal alzoo « door eene vloot kunnen plaats hebben: « van alle zijden zullen onzijdige natiën

« kunnen doorkomen, en de Koloniën van « die artikelen voorzien welke zij niet kan « ontberen.»

Ik zal echter hieronder trachten aan te toonen, dat de grondslagen, waarop het plan van defensie van den geachten Schrijver gebouwd is, geene voldoende waarborgen of zekerheid opleveren, om dáárvoor het bestaande systema te verlaten, welks daargestelling reeds zoovele millioenen heeft gekost, en zelfs, al ware nog niets op Java ter verdediging tegen een' buitenlandschen vijand tot stand gebracht, de uitvoering van hetzelfde, naar mijne overtuiging, niet aan te raden zoude zijn.

Zoo als mij voorkomt, berust dat geheele plan op twee vooronderstellingen, die door den Schrijver als zeker worden aangenomen, te weten:

- 1°. Dat met de aan te leggen versterkingen in de straten en passages, die naar de noordkust van Java leiden, ondersteund door een aantal kanonneerbooten en andere kleine oorlogsvaartuigen, aan eene vijandelijke vloot de doortogt door die straten kan belet worden.
- 2°. Dat wanneer die straten en passages alzoo volgens zijn plan gesloten zijn, geene blokkade van Java, door vijandelijke schepen kan plaats hebben.

Om te bewijzen, welke partij men van kanonneerbooten zoude kunnen trekken,

ten einde vijandelijke oorlogschepen den doortogt door eene straat te betwisten, beroept zich de Schrijver op hetgeen door de Hollandsche en Fransche flotiljes in 1805 en 1805 op de kusten van Frankrijk, bij Kaap *Grisnez*, is verrigt, alwaar zij verscheidene malen de Engelsche blokkadevloot het hoofd geboden en deze zelfs tot den aftogt gedwongen hebben.

Niet bij de marine gediend hebbende, kan ik natuurlijk geen aanspraak maken, om mijn oordeel over die gevechten als beslissend te beschouwen, doch in afwachting dat dit belangrijk onderwerp door eenen meer bevoegden worde behandeld en toegelicht, zij het mij vergund eenige aanmerkingen in overweging te geven; zij zijn deze:

Het is bekend dat de Hollandsche en Fransche flotiljes, hierboven bedoeld, zamengesteld waren:

- 1°. Uit kanonneer-sloepen, ieder gewapend met vier kanons van 24 of 56 \bar{w} .
- 2°. Uit kanonneerbooten, ieder met een kanon van 24 \bar{w} en een kort kanon van 4 of 6 \bar{w} .
- 5°. Uit zoogenaamde Peniches, gewapend met één kleinen houwitser en een kort kanon van 4 à 6 \bar{w} .

Verder dat zich op ieder der twee eerstgenoemde vaartuigen, buiten de equipage, nog eene kompagnie infanterie en eenige artilleristen, en op de Peniches een halve kompagnie infanterie bevonden, welke troe-

pen door een langdurig embarkement en dagelijksche oefening, veel vaardigheid in de bediening van het geschut verkregen hadden en met de overige scheepsdienst waren gemeenzaam geworden.

Alzoo uitgerust en bemand, werden onze flotiljes op hare togten naar Boulogne, alwaar zij zich moesten vereenigen, verscheidene malen door de Engelsche oorlogschepen aangetast; doch die aanvallen werden door de onzen steeds zoodanig beantwoord, dat de Engelschen niet alleen de vereeniging moesten toelaten, maar dikwijls met schade de wijk nemen.

Het zij verre van mij, om den roem door onze zeemagt bij die gevechten verworven, te willen verkleinen, doch de billijkheid vordert, om de omstandigheden, die ongetwijfeld tot den gunstigen uitslag dier gevechten hebben bijgedragen, in aanmerking te nemen; namelijk: dat door de nabijheid der Fransche kust, de vijandelijke oorlogschepen steeds in hunne bewegingen werden belemmerd, door de vrees, van door verandering van wind en stroom, of door bekomen schade op de ondiepten, in onze magt te vallen; terwijl deze omstandigheden daarentegen op onze flotiljes het vertrouwen moest doen toeneemen; dat zij voorts, onder anderen, door mannen als de admiraal VERHEULL en de maarschalk DAVOUST, werden aangevoerd, en bewust waren, dat gedurende den strijd het geheele Fransche leger, op de kusten van Boulogne gekampeerd, en meerma-

len NAPOLEON zelf, het oog op hen gevestigd had, hetwelk de geestdrift en emulatie aan onze zijde, ten top moest voeren!

Het is derhalve, zooals mij voorkomt, gewaagd, uit die gevechten af te leiden, dat men met eene flotilje kanonneerbooten den doorgang eener straat of passage, van verscheidene mijlen breedte, zoo als ik vermeen dat met de Caramatta-passage, de Straat Macassar, en misschien met meer andere het geval is, aan eene oorlogsvloot zoude kunnen beletten; vooral naardien deze daartoe een' gunstigen wind en stoom kan te baat nemen.

Hoe dat de fransche admiraal DECRÈS over de kleine oorlogsvaartuigen dacht, blijkt uit zijne bedenkingen, toen de admiraal BRUX beweerde, dat hij, alleen met de vereenigde flotiljes, in weerwil van de Engelsche blokkade-vloot, het Fransche landings-leger naar de Engelsche kusten zou kunnen overbrengen. Om de belangrijkheid van het onderwerp zij het mij geoorloofd die bedenkingen in haar geheel mede te deelen.

« Certainement, disait l'amiral DECRÈS, « le boulet de 24, qu'il soit lancé par « une chaloupe ou un vaisseau de ligne, a la « même force. Il cause le même ravage, « souvent d'avantage, décoché par un frêle « bâtiment qui est difficile d'atteindre et qui « vise à la ligne de flottaison. Ajoutez-y « la monsqueterie, redoutable à petite « distance, ajoutez-y le danger de l'abordage et on ne peut méconnaître la va-

« leur de chaloupes canonnières. Elles
 « portent plus de trois milles bouches à
 « feu de gros calibre, c'est à dire autant
 « qu'une flotte de 50 à 55 vaisseaux de
 « ligne; flotte qu'il est bien rare de pouvoir
 « réunir. Mais où a t'on vu ces chaloupes
 « se mesurer contre les gros bâtiments des
 « Anglais? En un seul endroit, c'est-à-dire
 « près du rivage, dans de bas-fonds, au
 « milieu desquels ces gros bâtiments n'osent
 « s'aventurer pour suivre l'ennemi, faible
 « mais nombreux, qui est prêt à la cribler
 « de ces coups! C'est comme une armée
 « engagée dans un défilé et assaillie du haut
 « des positions inaccessibles, par une nuée
 « de tirailleurs adroits et intrepides. Mais,
 « continuait l'amiral DECRÈS, supposez ces
 « chaloupes dans le milieu du Canal, hors
 « de bas-fonds et en présence de vais-
 « seaux, ne craignant plus de s'avancer
 « sur elles; supposez en outre un vent
 « assez fort, qui rendait la manoeuvre
 « facile pour les vaisseaux, difficile pour
 « vos chaloupes, ne seraient-elles pas en
 « danger d'être foulées, noyées en grand
 « nombre, par les géants avec lesquels on
 « les aurait obligées de se battre. On per-
 « draît répondit l'amiral BRUX cent bâti-
 « ments peut-être sur deux mille; mais il
 « en passerait dix neuf cents, ce qui suf-
 « firait pour la ruine de l'Angleterre. Oui,
 « repliquait l'amiral DECRÈS, si le désastre
 « de ces bâtiments ne jettait pas la terreur
 « parmi ces dix neuf cents autres; si le
 « nombre même de ces dix neuf cents

« n'était pas une cause inévitable de con-
 « fusion et si les officiers de mer, con-
 « servant leur sangfroid, ne tombaient pas
 « dans un désordre d'esprit qui pouvait
 « entraîner une catastrophe générale.» (1)

Dat het gevoelen van den admiraal DE-
 CRÈS, ook door NAPOLEON werd gedeeld,
 heeft de uitkomst bewezen, daar deze,
 hoezeer kunnende beschikken over een
 aantal van 2500 goed gewapende en op
 eene uitmuntende wijze uitgeruste kleine
 oorlogsvaartuigen, het toch niet heeft ge-
 waagd, de Engelsche blokkade-vloot het
 hoofd te bieden en den overtocht van het
 Kanaal te forceren.

Heeft men nu met eene zóó geduchte
 magt en onder zulk eene aanvoering, als
 die van NAPOLEON, aan den gunstigen
 uitslag van een gevecht der flotiljes tegen
 groote oorlogschepen in het Kanaal, ge-
 twijfeld, welke hoop, welke zekerheid
 blijft er dan over, van daarmede in onze
 Oost-Indische bezittingen beter te zullen
 slagen! Het is waar, de kanonneerbooten,
 door den Schrijver geprojecteerd, zouden
 met één kanon à *la Paixhans* van zwaar
 kaliber worden gearmeerd, waarvan de
 treffende schoten voor de schepen hoogst
 gevaarlijk zijn; maar daarentegen zou hare
 bemanning, volgens het plan, buiten eenige
 Europeanen, uit 50 à 40 inlandsche ma-
 trozen en soldaten bestaan, van welke,

(1) *Le consulat et l'Empire.* Par A. THIERS.
 Edition Illustrée. Tome I, pag. 730 et 731.

hoe goed ook aangevoerd, geene energieke verdediging, zoo als tegen eene vijandelijke vloot vereischt wordt, te verwachten is; gesteld ook al, dat een aantal kleine oorlogsvaartuigen tegen groote schepen bestand was.

Ook op bladzijde 140 wijst de schrijver, onder anderen, op de schitterende gevechten door de Zweden in 1788 en later, met hunne kanonneerbooten, tegen de Russen geleverd; doch indien de voortreffelijkheid van dat verdedigingsmiddel daarbij zoo overtuigend ware gebleken, dan is het wel opmerkelijk, dat hunne naburen, de Denen, het in 1801 ook niet bij Kopenhagen tegen de Engelschen hebben aangewend. Ook dáár moesten door den vijand naauwe vaarwaters worden gepasseerd en hadden de kanonneerbooten, als zij werkelijk daartoe in staat waren, den aanval van groote schepen kunnen afkeeren. Men kan toch niet wel vooronderstellen, dat de Denen onbekend zullen geweest zijn met hetgeen dertien jaren vroeger in Zweden was voorgevallen; maar wel, dat zij het vertrouwen van den Schrijver in kleine oorlogsvaartuigen, niet deelden.

Maar, laten wij, niettegenstaande al het daartegen aangevoerde, eens toegeven, dat met de voorgestelde verdedigingsmiddelen, alle straten en passages volkomen kunnen gesloten worden, zal dan daaruit de tweede vooronderstelling van den Schrijver, namelijk: dat alsdan geene blokkade door

vijandelijke schepen kan plaats hebben, bewaarheid worden? Ik vermeen hieraan te mogen twijfelen, want wat zou in dat geval den vijand kunnen verhinderen om die straten en de zuidkust van Java te blokkeren! Hij zoude zich des noods de moeite kunnen besparen, om de oostelijke passages te surveilleren, daar wij toch niet wel eenige hulp uit Europa, door de straat van Malakka of langs de Chinesche zee te verwachten hebben. De vijand kan zich derhalve tot de straat *Sunda* en de westelijke en noordwestelijk gelegen passages, en de zuidkust van Java bepalen, waartoe hem de nabijheid zijner bezittingen op Nieuw-Holland te meer de gelegenheid zal verschaffen. En als die blokkade alzoo plaats heeft, zal dan Java niet in denzelfden hopeloozen toestand verkeeren, die door den Schrijver op bladzijde 122 geschetst wordt? Ik geloof van ja, daar men zich niet moet vleijen, dat, als eenmaal de Engelschen de verovering dier Kolonie ernstig willen, zij alsdan de schepen van onzijdige natiën er zullen toelaten, om hare producten te koopen en «haar van die artikelen te voorzien, die «zij niet kan ontberen.» — Men herinnere zich slechts hetgeen aanleiding gegeven heeft tot den kortstondigen oorlog der Engelschen met de Noordsche mogendheden, in het begin dezer eeuw en het gebeurde met Frankrijk, en dan zal men genoegzame en overtuigende bewijzen vinden, dat te dier tijd die onzijdigheid niet

is geëerbiedigd, en of zij, bij voorkomende gelegenheden, met meer toegevenheid zullen handelen, wie kan daarvoor instaan; vooral als hun belang met die onzijdigheid in strijd is!

Verder zouden, door het aannemen van het plan des Schrijvers, niet alleen onze voornaamste strijdkrachten over eene uitgebreidheid van 5 à 600 uren (zie bladzijde 153) versnipperd worden, maar ook eene inlandsche bevolking op Java van meer dan *negen* millioenen zielen, als het ware aan haar-zelve worden overgelaten, die, hoe zacht en vrijzinnig ook geregeerd, in een oorlog met eene buitenlandse mogendheid, en terwijl wij misschien al onze beschikbare magt zouden moeten bezigen, om te trachten eene vijandelijke vloot het forceren van een of meer passages te beletten, wel eens eene herhaling zoude kunnen beproeven van hetgeen in 1823 is gebeurd, toen onze militaire magt grootendeels in den oorlog met het rijk van Boni op Celebes moest aangewend worden. Indien in 1823 een mobiel korps in de vorstenlanden op Java ware voorhanden geweest, dan zou waarschijnlijk de opstand nimmer hebben plaats gehad, en, ware hij uitgebroken, in de geboorte gesmoord zijn; doch uit gebrek aan troepen kon men in de eerste maanden niets ernstigs tegen de muitelingen ondernemen, en moest men hun tijd en gelegenheid overlaten, om den opstand al meer en meer uit te breiden. Hadden wij vóór

dien opstand wat minder op de schijnbaar heerschende rust en tevredenheid, en op onze morelen invloed op de inlandsche bevolking gerekend en vertrouwd, dan waren voor Nederland duizende levens en millioenen schats gespaard gebleven! Ik stip dit slechts aan, om te herinneren, dat bij het ontwerpen van een stelsel van defensie voor Java tegen eenen buitenlandse vijand, tevens aan de noodige maatregelen, om eene zoo talrijke inlandsche bevolking in toom te houden, moet gedacht worden.

Dit alles in aanmerking nemende, blijf ik van gevoelen, dat bij een' oorlog met eene buitenlandse mogendheid, en vooral met Engeland, het behoud van Java en deszelfs buitenposten geheel afhankelijk zal zijn van de sterkte onzer zeemagt aldáár, en van de maatregelen die er in tijds zullen worden genomen, om haar niet alleen op den duur in staat te stellen, den vijand alle mogelijke afbreuk te doen, maar ook eene insluiting van Java te kunnen verhinderen. Hiertoe is, op grond van het hierboven aangevoerde, eene vloot van kleine oorlogsvaartuigen, zooals door den Schrijver is voorgesteld, onvoldoende, en alleen geschikt om de verdediging van rivieren en kusten te ondersteunen, maar niet om groote oorlogschepen in ruime vaarwaters te bestrijden, of eene blokkade van Java tegen te gaan.

Op bladzijde 128 en vervolgens, worden eindelijk door den Schrijver de voordeelen

geschetst, die uit het aannemen van zijn plan van defensie voor onze Oost-Indische bezittingen en dus ook voor het moederland zouden voortvloeiën: onder anderen zouden de civilisatie en kolonisatie bevorderd en de buiten Java gelegen posten, geene lastposten meer zijn; de schoone rivieren Pontianak, Sambas en die van Borneo-Proprië tot de defensie, cultuur en civilisatie dienstbaar gemaakt worden, enz., enz. Van ganser harte vereenig ik mijne wenschen met die des Schrijvers, dat het schoone tafereel van de magt en voorspoed onzer Oost-Indische bezittingen, door hem met zoo veel vuur en welsprekendheid ontwikkeld, eenmaal moge verwezenlijkt worden; doch ik ben verre van te gelooven, dat, al ware zijn plan aanneemlijk en voor ons uitvoerbaar, het die voor het welzijn van gemelde bezittingen zoo gewenschte veranderingen zoude te weeg brengen, noch de talloze bezwaren uit den weg zoude ruimen, die de kolonisatie dier menigte verwijderde, en onder de linie gelegen streken, mijns bedunkens, in den weg staan. Doch ik bespeur, dat ik buiten mijn bestek en op een mij vreemd gebied trede: het zij derhalve aan de staathuishoudkundigen overgelaten, om voor het gewigtig vraagstuk, zoo als dat eener kolonisatie onzer Oost-Indische bezittingen, op eene zoo ruime schaal als door den Schrijver is opgegeven, eene voldoende oplossing te vinden!

Met de mededeeling mijner bedenkingen

op het stelsel in meergenoemd geschrift voorgesteld, is het geenszins mijne bedoeling, om het thans op Java bestaande defensie-wezen te verdedigen. Hiertoe ben ik niet geroepen, en ontbreekt mij ook de noodige kennis van hetgeen sedert de *acht-tien* jaren dat ik Java heb verlaten, is tot stand gebracht, maar ik heb gemeend die aanmerkingen onder de aandacht dergenen hier te lande te moeten brengen, bij welke, zooals mij is voorgekomen, de lezing van het onderwerpelijk geschrift, den twijfel heeft doen ontstaan, of de ontwerper of ontwerpers van het thans aangenomen stelsel, niet krijgskundiger zouden hebben gehandeld, indien zij, in plaats van zich tot Java te bepalen, het defensie-wezen naar de straten en passages die naar de noordkust van Java leiden, overgebracht hadden. Eene zoodanige twijfeling langzamerhand veld winnende, zou natuurlijk het vertrouwen in het bestaande, al meer en meer schokken, en om dit zoveel mogelijk tegen te gaan, heb ik de bezwaren, die zich, naar mijne overtuiging, tegen het aannemen van het voorgestelde plan opdoen, opgegeven; het verder aan deskundigen en onpartijdigen overlatende, om te beoordeelen in hoeverre mijne bedenkingen al of niet gegrond zijn!

VOORST bij ZUTPHEN, *Januarij* 1849.

*De gepensioneerde Kolonel der
Oost-Indische Artillerie,*

J. B. OSTEN.

WERKING VAN DE HOLLOWAY-PILLEN.

(INGEZONDEN.)

Sedert vijf jaren, ten gevolge van lichaamsgebreken, uit de gelederen van het leger verwijderd, heb ik slechts gelegenheid gehad van verre de lotgevallen onzer krijgsmagt te volgen, en kan mij dus ook niet op het standpunt plaatsen, waaruit men beoordeelen moet welken rang voortaan het leger onder onze staatsmagten zal bekleeden: dat intusschen mijne belangstelling voor hetzelfde, en inzonderheid voor den Officiersstand, waartoe ik trotsch ben te behooren, nog niet geheel is uitgedoofd, zullen de volgende regels getuigen.

In mijne afzondering heb ik getracht eenigzins op de hoogte des tijds te blijven, door het lezen der militaire tijd- en vlugschriften, en van eenige werken, niet zoo zeer van streng wetenschappelijken, dan wel van meer letterkundigen aard; een vak dat in de laatste jaren met gelukkig gevolg is beoefend; en aldus kwamen mij ook onlangs in handen de *Holloway-pillen voor een jong Officier*. Reeds had ik verscheidene aankondigingen en gunstige beoordeelingen van dit geneesmiddel in tijdschriften gevonden, zoodat ik gretig de eerste pil verzwolg, en daarna een zeker welbehagen gevoelde, gepaard met eenen aromatischen nasmaak, die mijne nieuwsgierigheid opwekte om eens nader te on-

derzoeken welke de bestanddeelen zijn waaruit deze artsenij bestond; ik waagde het dus van de tweede een stukje af te bijten, en vond hem zoo goed bereid, dat zelfs de bitterste onderdeelen gewijzigd waren door de menging met smakelijker, en ik niet schroomde de volgende voor het inslikken te ontbinden, en weldra aan het kaauwen en herkaauwen geraakte, zoodat ik alle moeite had de vijfde de gladde baan der eerste te doen volgen. De uitwerking bleef nu ook niet lang achterwege, en was vooral merkbaar in den bloedsomloop, die zeer versnelde, en mijne verbeelding zoodanig opwekte, dat weldra de jaren mij levendig voor den geest kwamen, toen ik zoovele schoone droombeelden voor mij zag zweven, en rozen begeerde, doch ook ondervond, hoe moeilijk de doornen te vermijden zijn; terwijl mijne luchtkasteelen allengskens verdwenen, om plaats te maken voor de wezenlijkheid, die mij tot werkeloosheid doemt. Deze onstuimige bloedsomvoering had ten gevolge, dat door het opzwellen der aderen, eene grootere massa van dit levenonderhoudend vocht, naar de uiteinden werd gedrongen, en ik eene tinteling gevoelde in de verlamde ledematen, die in de vingertoppen tot schrijfjeukte overging, en mij de pen deed opvat-

ten om te beproeven of mijne volstrekt be-
langlooze, en meer onafhankelijke positie,
ook dienstig kan worden voor mijne krijgs-
makers. Mag ik al niet zeggen, dat ik
de stem des legers doe weêrklinken, zoo
vermeen ik toch klanken opgevangen te
hebben, die eenigzins met mijne woorden
gelijkluidend zijn, en daar het mij steeds
het doelmatigste voorkomt den kortstmo-
gelijken weg in te slaan om tot het doel
te geraken, zoo zal ik die stem uitdrukken
in den volgenden

BRIEF AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MI-
NISTER VAN OORLOG.

HoogEdelGestrenge Heer!

Nadat reeds meermalen door het Hoofd
van den Staat, en door den Ministerraad,
het verlangen is uitgesproken om de wen-
schen der natie te leeren kennen, en dus
hiervan de officiersstand niet uitgesloten is;
en sedert eenige maanden alle zaken met
meer openbaarheid worden behandeld, zal
ik wel niet behoeven uit te wijden over
de redenen die mij nopen U deze regels
op te dragen, doch er alleen bijvoegen,
dat ik aanleiding heb gevonden, U ze door
dit tijdschrift bekend te maken, dewijl
het te aanmatigend zoude zijn, mijne
woorden aan het geheele leger te willen
opdringen. Ik stel mij dus veelmeer voor,
eene algemeene Officiersvereeniging, waar-
bij gij, Generaal, het presidium waarneemt,
en waarin zich mijne stem verheft, en

door elk der leden kan wederlegd wor-
den. Vergun mij echter alvorens door
eene vergelijking Uwe positie tegenover
het leger nader af te schilderen.

Wanneer de landman op eenen bebouw-
den akker een vruchtboom plant, en dien
welig ziet tieren en opschieten, zal hij
weldra ontwaren dat de voedingssappen
van dezen boom zijnen akker onttrokken
worden, en hij dus slechts boom-, ten
koste van veld-vruchten kan genieten; bei-
den zijn hem echter onontbeerlijk, en
daarenboven heeft hij behoefte aan het
lommer der boomen; zal deze nu goed
opgroeijen, zoo moet hij bijtijds gesnoeid
worden, van dor hout ontdaan, en de
zwaarste takken ingekort worden, om de
sappen tot in de jeugdige loten des tops
op te voeren. Na eenige jaren bemerkt
de landman, door misgewas, dat zijnen
akker te veel voeding wordt ontnomen,
en dat hij den boom, dien hij niet missen
kan, merkkelijk moet besnoeijen, ten koste
zelfs van een deel der vruchten en van
de schaduw waarin hij zich met zijn ge-
zin zoo veilig verkwikken kon. Veel kost
hem dit besluit, doch de nood dwingt;
hij raadpleegt eenen hovenier, en belast
dezen met de uitvoering van het voorne-
men dat hem zooveel verdriet veroorzaakt.
De hovenier neemt den boom in oog-
schouw; ziet dat deze in de laatste jaren
reeds aanmerkelijk ingekort is, en pijnlijk
valt het hem nog meer vruchtrijke tak-
ken af te houwen; doch ook hij beseft

dat dit offer moet gebragt worden om den stam te kunnen behouden, en nu beijvert hij zich dus slechts dezen te redden. Hiertoe kapt en snoeit hij dapper al wat het levensbeginsel niet benadeelen kan: de landman ziet dit met leede oogen aan; elke bijslag ontwingt hem een traan, en den boomstam ontvliet uit elke wond druppels bloed! Doch de behoedzame hovenier, wetende dat de beste sappen aldus verloren gaan, heeft zich voorzien van zalf, waarmede hij nauwkeurig de wonden bestrijkt, en de stam blijft rijzig staan, wel is waar ontdaan van veel sieraad, doch in staat om bij verandering van luchtgestel, nieuwe krachtige loten uit te schieten. — Zal het nog noodig zijn mijne vergelijking nader toe te lichten, en te vermelden dat ik Uwen werkkring, Generaal, heb afgeteekend in die van den hovenier? Doch de balsem? Deze moet gij nog in handen krijgen, en hiertoe veroorloof ik mij een voorstel te opperen, dat zich streng houdt aan het programma: *Bezuiniging door Vereenvoudiging*. — Het is eene bekende waarheid, dat ons leger rijk, om niet te zeggen weelderig, gekleed is; ik zal hier niet onderzoeken het al dan niet noodzakelijke om de uniformen door versieringen, al ware het door nuttelooze uitmonsteringen, op te smukken, om de menschelijke ijdelheid dienstbaar te maken aan de vrijwillige werving; ook zal ik in geene berekeningen vervallen omtrent *soldij en toelaag op het kledings-*

en reparatie-fonds, om aan te toonen hoeveel duizenden het rijk kan bezuinigen op de weinige centen die aan den soldaat ter hand gesteld worden; en toch ben ik vast overtuigd, dat men eene doelmatige en smaakvolle kleding en uitrusting kon daarstellen met minder kosten, en dat hieruit direct of indirect voordeel voor het rijk zoude volgen, al was het dat de bespaarde penningen ten deele het zakgeld van den soldaat vermeerderden, of bij eene andere wijze van uitbetaling, het *te goed* van zijn kledingsfonds verhoogden. De verhouding van de traktementen der officieren, en den grondslag die tot bepaling daarvan heeft gediend, zal ik onaan-geroerd voorbijgaan, in het midden latende, indien deze maatstaf juist geweest is, of hij nog berekend is voor onzen tijd. Het standpunt waarop gij U bevindt, Generaal, veroorlooft U juister overzicht dezer vraagstukken dan het mijne, doch inderdaad heeft het Ministerie erkend dat de traktementen der officieren ontoereikend zijn om in hunnen stand te leven, door het toekennen van verhooging in sommige garnizoenen; en op het geneesmiddel voor deze kwaal, wilde ik U wijzen door het vereenvoudigen van onze kostbare uniformen: zonder die wederplotselijk te veranderen, zijn er toch wijzigingen in te brengen, die eenen onmiddellijken en zeer merkbaren invloed op de uitgaven der officieren, vooral in de ondergeschikte rangen, zullen hebben; en

dit, Generaal, is de balsem die ik wenschte dat door U aangewend werd tot verzachting der wonden die gij zult moeten toebrengen. En nu de bezuinigingen op het budget? Deze volgen hieruit slechts indirect; doch zonder mij op het veld der staathuishoudkunde te wagen, geloof ik evenwel, dat het U niet moeilijk zal vallen, het voordeel van dezen maatregel uit dat oogpunt te betoogen, terwijl de morele indruk van zulk een besluit te verwachten, voorzeker geheel ter gunste van het Vaderland zoude uitvallen.

Hiermede, HoogEdelGestrenge Heer, ware de wensch vervuld van Uwer Excellenties gehoorzaamsten Dienaar,

H. M. A. VAN WIJCK,
2^e Luit. der Kavallerie. non-act.

En nu een woord tot U, Hoofdofficieren van het leger; gij hebt immers ook jaren doorgebracht in lagere rangen, en, hoewel misschien in minder drukkende tijden, ondervonden, met welke gewaardwordingen men zich met goud of zilver uitdost, terwijl men vruchteloos koper in de beurs opspoort. Dagelijks kunt gij U toch overtuigen van de gegrondheid der klagten die bij uwe onderhoorigen hieromtrent opgaan; welligt hebt gij deze aanmerkingen bekrachtigd toen uwe zoons tot officier bevorderd werden, en sedert dien tijd, zoo gij hen geldelijk kunt bijstaan, om hen op het standpunt te plaat-

sen dat gij hen in deze betrekking wenschte te zien innemen. En is deze overtuiging bij U nog niet volkomen levendig geworden, ontleed dan eens de vijfde Hollowaypil, en ik vrees niet dat gij den toestand van den 2^{den} luitenant benijdenswaardig zult vinden, maar mij toestemmen zult, dat elke gulden vermeerdering bij een maandelijksch zakgeld van f 5,84, als een waar fortuin te beschouwen is. Zijt gij eenmaal hiervan doordrongen, zoo kunt gij krachtig medewerken tot verbetering van den officiersstand, door aan te dringen op vereenvoudiging van uitrusting; en hiertoe zoude ik vooral steunen op degenen uwer, die deze belangen bij den Koning kunt voorstaan, door het afschilderen van het tafereel van eene luitenantspositie naar de werkelijkheid in deze dagen.

Voor U, Kapiteins, zal ik hier niet veel bij te voegen hebben; zonder Uw zakgeld na te rekenen, durf ik wel vaststellen dat elke vermindering van uitgaaf voorweelde U welkom zal zijn, om beter in huishoudelijke behoeften te voorzien, of de toekomst Uwer kinderen te verzekeren.

Wat blijft mij nu nog over aan U, Luitenants, krijgskameraden, te zeggen? dat ik levendig aan Uw lot deelneem, moet mijn schrijven bewijzen, dat tevens op eene betere toekomst doelt; en verder moet ik U verwijzen naar eenige krachtige kruiden, welke in den laatsten Hollo-

waypil zijn opgenomen, en die zeer geschikt zijn om U te sterken en den moed op te doen houden. Van de meeste Uwer onbekend, geef ik U de verzekering, dat mij geen aangenamer verschiets kan voorgespiegeld worden, dan voor U een beteren dageraad te zien aanbreken: hieraan wanhoop ik nog niet, al is het dan ook dat U nog zware beproevingen wachten, en mogt dit eenmaal het geval worden, zoo zullen de vrienden die ik nog in het leger tel, kunnen getuigen, hoe hartelijk ik mij in U aller geluk zal verheugen.

Naschrift. Ten bewijze dat de Heer KEMPEES niets overdreven heeft in de berekening van pag. 205, van deze bladzijde, die elk tot Officier aangesteld Kadet, in een lijstje moest laten zetten, en gedurende zijne luitenantsjaren steeds in zijne kamer ophangen; zoo zal ik hier doen opmerken, dat hij in vele gevallen eene onmogelijkheid vergt, door op bladzijde 210, den officier aan te raden nimmer iets aan te koopen, dat men niet dadelijk betalen kan. De pas aangestelde officier zonder vermogen, moet onmiddellijk een compleet uniform aanschaffen, waardoor de *f* 12 voor kleeding minstens gedurende een jaar verpand zijn, en waarvan na verloop van dien tijd, een goed deel zal vernieuwd moeten worden, zonder dat hij hiertoe middelen heeft kunnen opleggen, hetgeen

nog verscheidene jaren aldus zal voortduren, zoodat hij zich eerst dan vrij van schuld zal kunnen rekenen, wanneer hij zijne eerste uniform heeft ingediend, en de *f* 100 op zijn fonds heeft aangezuiverd, welke dan tot waarborg strekken kan voor de monteringstukken die hij jaarlijks noodig heeft. Het is waar dat deze eerste schuld op het kleedings-fonds gebragt wordt, en dus veel meer als een voorschot van het officierskorps moet beschouwd worden, en dit is de loffelijkste zijde van het kleedingsfonds; maar nogtans moet dit maandelijks afbetaald worden, en zal het lang duren eer men de raadgeving van bladzijde 210, strikt genomen, kan opvolgen. Deze wijze van inhouding is ook zeer goed, wijl men niet in de verleiding komt, het geld dat men moet sparen, tot andere doeleinden te gebruiken; doch slechts zoolang van het tractement genoeg overschiet om de onontbeerlijke uitgaven te kunnen bestrijken, zonder schulden te moeten maken buiten het fonds; maar, eenmaal de rekening aangezuiverd zijnde, heb ik steeds vruchteloos gezocht naar de voordeelen die het kleedingsfonds oplevert; want de inleggenden zijn, voor den stortenden afzonderlijk beschouwd, een renteloos kapitaal, en de goederen die men ontvangt, zijn niet goedkoop, somwijlen duurder, wijl de leveranciers ook de twee pCt. korting voor het muzijkfonds berekenen, en men nog aan schade en verliezen voor gezamenlijke rekening blootstaat. Ik vermeld

deze aanmerkingen om anderen eens indachtig te maken, of dit fonds niet in te rigten ware tot grooter voordeel der officieren.

Ten slotte nog een woord over de noot, voorkomende op bladzijde 209, waarin de schrijver de gunstiger verhouding der tractementen van de verschillende wapens tegenover de infanterie vermeldt. Zonder hierop veel af te dingen, wil ik toch nog iets opgeven uit mijne eigene aantekeningen; alvorens Holloway-pillen te kennen, had ook ik de gewoonte aangenomen om mijne betalingsbriefjes te bewaren en naauwkeurig de uitgaven op te schrijven; en nu vind ik vermeld in de eerste jaren van mijn luitenantschap *à la suite*, met verpligting tot het houden van een paard, na aftrek der gewone kortingen *f* 50,91; nu zal men mij aanvoeren dat dit getrokken is uit de oude geschiedenis; het zij zoo! Overgegaan tot de middeleeuwen: toen vindt ik deze som verhoogd tot *f* 90,81; doch, steeds met bladzijde 210 voor oogen, bereken ik voor den kavallerist, voor oppassing van paarden (zonder eigene stalling), onderhoud van harnachement en meerdere slijting van kleederen, enz., minstens *f* 15 s' maands daarenboven; en nu niet vergeten, dat, om goed bereden te zijn, men alle zeven jaren zijne paarden moet verwisselen, aannemende dat men vijfjarige koopt tegen een minimum van *f* 500 het stuk, en dat dus deze som ook van het overschie-

tende moet afgetrokken worden, als minstens *f* 5,50 's maands, de waarde der oude paarden berekend ad *f* 70 ieder, (bekomt men tot aankoop voorschot op het fonds, zoo moet dit in twee jaren aangezuiverd worden). — «Wel,» zal men zeggen, «bij dit alles zijn de luitenants «der kavallerie toch Cresussen in verge- «lijking van die der infanterie;» nogtans verlieze men het DAMOCLES-zwaard niet uit het oog; zijne beide paarden zijn vatbaar voor alle bekende ziekten, en de dood van een derzelve, of van beiden, kan tevens een doodslag voor zijne finantiën zijn; gezwegen van het gevaar waaraan hij gedurig blootstaat, om bij exercitiën, of anderzins, door een ongelukkig toeval, zijn paard te verminken, en deszelfs waarde geheel of gedeeltelijk te zien verliezen. — Doch om aan mijne historische voorstelling getrouw te blijven, vind ik in mijne middeleeuwsche aantekeningen het jaar 1842 met den lastpost van *f* 268,25 voor zilveren kaske, patroontasch en sabelkoppel, op het fonds af te betalen in maandelijksche termijnen ad *f* 10; behalve de menigvuldige veranderingen aan kleeding en uitrusting, waaraan wij ons hebben moeten onderwerpen in die jaren. Zal ik hier nog aanmerkingen bij moeten voegen, en uitleggen hoe ik er toe kom dit tijdperk het middeleeuwsche te noemen? — «En nu de nieuwe geschiedenis?» zal men welligt vragen: deze ben ik niet meer gerechtigd te beschrijven; mijne aan-

teekeningen sluiten bij het tijdstip mijner non-activiteit, toen ik na verkoop van paarden, harnachement, enz., slechts één compleet uniform te voet (dragonder) oplegde, ter waarde van f 550, nog grootendeels onder mij berustende, en waarvan ik in dit oogenblik de kostbaarste voorwerpen niet te gelde zoude weten te maken dan tegen den prijs van oud zilver. Heb ik na vermelding van deze daadza-

ken, regt mijne stem te verheffen tegen kostbare uniformen, met aanwijzing dat zoo bij den kavallerie-officier de behoefte aan verhooging van zakgeld minder dringend is, die overtollige weelde toch nuttiger aangewend ware, door dit geld dienstbaar te maken om hem de gelegenheid te geven zich goed te berijden.

Doesborgh, 21 December 1848.

NOG IETS OVER DE KLEEDING DER KAVALLERIE.

(INGEZONDEN.)

Dewijl reeds herhaaldelijk op de invoering eener meer doelmatige kleeding voor de kavallerie is aangedrongen, bevatten deze regelen zeker wel niet veel nieuws, daar wij het nopens onderscheidene punten dienaangaande volkomen ééns zijn met de schrijvers van vroeger gedane voorstellen; doch, ten einde zooveel mogelijk dat doel te bereiken, en niet afhankelijk te zijn van den smaak of de bijzondere begrippen van enkelen, vooral van die welke het algemeen gevoelen niet willen raadplegen, en daarbij nog zoo dikwerf het nuttige aan het sierlijke willen opofferen, zouden wij gaarne zien dat het bestuur van oorlog eene Commissie instelde van één of twee officieren van ieder regiment, onverschillig van welken rang, en door de gezamentlijke officieren van een regi-

ment zelve daartoe gekozen. Het lijkt geen twijfel of zulks zou tot een goed resultaat kunnen leiden, vooral indien men te voren van het bestuur van oorlog de verzekering kreeg, dat aan den lang gedanen wensch voldaan wierd, van voortaan slechts ééne soort van kavallerie te willen organiseren. De benaming van karabiniers, of alléén regimenten kavallerie of ruitery, zoude ons alsdan het geschiktst daartoe voorkomen.

Die Commissie zou gewis omtrent onderscheidene punten al dadelijk overeenstemmen, want:

De lansiers zijn weinig met hun wapen ingenomen, 't welk voor onzen landaard niet geschikt is. Wilde men hen behouden, dan zou althans de verhouding nog te groot zijn tot het geheel onzer sterkte.

De chabska, hoe sierlijk ook, is niet gemakkelijk.

De groote tenue met al haren tooi is vermoeijend, en zeer moeilijk voor de officieren om in het veld mede te voeren.

De dragonders klagen voornamelijk over hunne thans bestaande casques.

Beide wapens keuren de epauletten ten sterkste af, en zouden ook gaarne de kourtka en den rok verwisseld zien tegen een doeltreffender kleedingstuk.

Verandering van uniform gaat voorzeker met groote onkosten gepaard, doch wij houden ons overtuigd, dat de meesten zich dat nogmaals zouden getroosten, indien de aanstaande reorganisatie, gebaseerd op eenheid van wapen, tevens gepaard ging met de invoering eener gemakkelijke, goedkoopere en dus doelmatige uniform.

Voor bedoelde Commissie zou het dus er slechts op aan komen, om, behalve eenige veranderingen van ondergeschikt belang, den vorm van het hoofdtooisel en van dat kleedingstuk te bepalen, hetwelk den rok of de kourtka moet vervangen.

Wat het eerste betreft, men zal reeds lang bespeurd hebben dat de opinie verdeeld is tusschen den schakot, lederen casque en den kleine colbak. — Betreffende het laatste alléén tusschen den dolman en den wapenrok.

Wij willen hier onze meening omtrent al deze voorwerpen niet blootleggen, doch nemen alleen de vrijheid, den dolman (als

hebbende die zelf eene reeks van jaren gedragen) ten sterkste aan te prijzen, of, wat daarmede in een naauw verband staat, den wapenrok, met drie rijen knopen, zonder tressen; daarover een wit koord met kwasten.

De wapenrok met ééne of twee rijen knopen en een nestel en klaverblad (vroeger model der lansiers), zoude, onzes inziens, ook goed voldoen. — Alleen is hierbij het verschil van rangen moeilijker te bepalen.

Sabeltasschen, kostbare echarpen, zilveren tressen en dergelijke onnutte voorwerpen, verbanne men echter geheel.

Is de vangsoer slechts ter verfraaijing, dan suppressere men ze. — Is zij, zoo als sommigen beweren, noodzakelijk, dan drage men ze ook in marschtenuë, en bezware er den mantelzak niet mede.

Omtrent het behouden van den manteljas volgens het bestaand model, zijn wij het echter met vroegere schrijvers niet eens.

De man is des winters in zijn stalhuis, rok of dolman niet warm genoeg gekleed. — Dit is geene tenue in het veld, en daarin moet noodzakelijk worden voorzien.

De manteljas er over, hindert zijne bewegingen, zoowel te voet als te paard. — Deze is te lang en te wijd, terwijl de mantel nog veel te kort is, want bij regen komt hij niet over de knie, en bij sterke windvlagen, waait hij over het hoofd.

Wij stellen dus voor, de lengte van

den laatste te bepalen tot aan de kuit, en integendeel den manteljas in den vorm van een met ruimte, net gemaakten kiel in te rigten, van voren open met ééne rij knopen, een band om het lijf, en slechts tot eene hand breed boven de knie.

Met de patroontasch daarover en met eene insnijding voor het gevest der sabel, zou de man daarmede goed gedekt zijn, even strijdvaardig blijven en zijn mantel op het paard kunnen laten. — Op deze wijze heeft hij reeds veel voor, boven de infanterie, welke insgelijks voorpostendienst verrigt en voor het bivouac van dit tweede kleedingstuk is verstoken, terwijl overigens 't gewigt voor het paard hetzelfde blijft, en de prijs van den jas ook gelijk zal staan met den tegenwoordigen.

Niets is gemakkelijker dan hiermede slechts eene proeve te nemen; want, is het aan den eenen kant ongerijmd iets af te keuren, wat men niet gezien en beproefd heeft, het is ook even ongerijmd modellen in te voeren, wier doelmatigheid niet eerst door een veelvuldig gebruik is bewezen.

Eene Commissie, zamengesteld zooals wij bedoelden, behoefde geene verblijfkosten te genieten, en wat de geringe onkosten van het vervaardigen van eenige artikelen betreft, wij willen hopen, dat men, even als voor de proeven der artillerie, ook wel voor ons wapen een penningske daartoe zal willen afzonderen.

's Hage 3 Januarij 1849.

X.

BOEKAANKONDIGING.

Schets van eene vereenvoudigde en minkostbare inrigting van ons Oorlogswezen. 's Gravenhage, bij DE ERVEN DOORMAN, 1848.

Dit werkje heeft ons tot zeer uiteenlopende gevolgtrekkingen geleid. Zoo het in vele opzichten de onmiskenbaarste sporen draagt van gevloeid te zijn uit een helder brein, hetwelk de gewigtige vraagstukken van den dag rijpelijk overwogen en zich daardoor het regt verworven heeft, tot hunne oplossing mede te werken: van den anderen kant blijkt er tevens uit, dat de Schr. eenen minder juisten blik wierp op sommige bijzonderheden der eigentlijke militaire kwestie, welke bijzonderheden echter met het geheel in een te noodzakelijk verband staan, dan dat eene onjuiste schatting daarvan niet tot belangrijke bedenkingen aanleiding zou geven.

Zoo vonden wij de verhouding van het leger tot den Staat naauwkeurig geschetst, en overal waar het te pas kwam, consequent — maar misschien wat absoluut — in rekening gebracht. Op de beschouwingen over het leger, met betrekking tot het hoofddoel van zijn bestaan — de landsverdediging — en tot de wijze van dit doel te bereiken, hebben wij echter verscheidene bemerkingen te maken.

De Schr. zegt in zijne inleiding, dat de kosten die de natie aan het leger besteedt, eene *vertering* en zelfs eene noodzakelijke vertering zijn; hiertegen hebben wij niets in te brengen. Hij zegt verder dat bij eene slecht voorziene kas, die vertering tot het minst mogelijke moet herleid worden, en dat in de staatsinstelling voor Oorlog niets dan het *volstrekt onmisbare* mag overig blijven; ook dit is *in abstracto* waar; jammer slechts dat het volstrekt onmisbare hier oneindig moeilijker dan elders aan te wijzen is. De Schr. laat er dan ook op volgen, dat

deze uitspraak zijner overtuiging, weinig praktische waarde zou hebben, zonder de beantwoording der vraag: waarin dat onmisbare bestaat. Om hiertoe te geraken, past hij op onze passieve verdedigingsmiddelen het criterium toe der al of niet noodzakelijkheid, en geenszins dat der meerdere of mindere nuttigheid. Nu moge men voor het individu met tamelijke zekerheid kunnen uitmaken, waarin, bij een gezond ligchaam en voldoende oefening, voor hem het noodzakelijke tot zijne lijfsverdediging bestaat; maar voor een geheel land hebben de handelingen des vijands, waarvan men vooraf al het mogelijke of waarschijnlijke niet doorgronden kan, daarop te veel invloed. Het zijn dus slechts de bewijzen waarop de Schr. zijne oordeelvellingen grondt die ons kunnen nopen met hem te besluiten, niet eens tot het noodzakelijke, maar wel tot het nuttige van te behouden of af te schaffen. Wij moesten dit aanmerken, dewijl wij later, beknoptheidshalve, naar ons eigen artikel over de landsverdediging verwijzen, waar wij de lijn minder scherp getrokken hebben.

Wanneer wij verder de acht eerste bladz. der *Schets* oplettend lezen, dan meenen wij daaruit te mogen opmaken, dat de Schr. wil aantoonen, waarin voor ons het volstrekt onmisbare bestaat bij het aannemen van een stelsel van geconcentreerde defensie, en na het opheffen der centralisatie aan het Departement van Oorlog.

Wij hebben hem dus in de eerste plaats te volgen bij het opsommen van diegene onzer passieve verdedigingsmiddelen, welke hij bij eene geconcentreerde defensie gelooft te moeten behouden.

Behalve die vestingen, waarover ook wij een afkeurend oordeel uitspraken, wil de Schr. nog afschaffen: *Willemstad, Groningen, Delfzijl* en

Koelvorden; Nijmegen wil hij als tijdelijk bruggenhoofd, en met zijn hoofdwal, zijne buitenwerken voor de poorten en zijn geretrancheerd kamp, behouden; de stelling aan den mond van den IJssel wil hij in goeden staat gebragt zien. De drie IJssel-vestingen neemt hij niet in beschouwing.

Wat ons gevoelen over de vijf eerstgenoemde vestingen betreft, zoo meenen wij hier te kunnen volstaan met dienaangaande naar ons eigen artikel te verwijzen, waarbij wij alleen doen opmerken, dat *Koelvorden* weinig kosten zou veroorzaken, al wilde men het ook onderhouden, en het door ons slechts benuttigd werd dewijl het bestond. Over de stelling aan den mond van den IJssel, hebben wij dáár almede onze denkbeelden bekend gemaakt, doch dewijl de Schr. er nadeelen in ziet, wanneer de vijand haar mogt bezetten, dienen wij daarnaar te onderzoeken.

Zijn wij eenmaal achter de Grebbe-linie teruggetrokken, dan zullen wij, gelijk elders gezegd is, ook die positie ontruimd moeten hebben. De vijand zal zich dan verder op den IJssel kunnen baseren, en hoe of waar hij het korps plaatst, 't welk die basis moet verzekeren, doet alsdan weinig ter zake. Keert de kans voor ons, en vervolgen wij den terugtrekkenden vijand, dan zal hij slechts in den hoogsten nood zich met zijne geheele magt in een verschanst legerkamp begeven, en het zou hem niet geraden zijn, daartoe de stelling van den mond van den IJssel te kiezen, zoolang wij meester zijn van de Zuiderzee. Dat hij in minder dringende omstandigheden — waarin hij echter steeds de zwakste is, want hij trekt terug — zich zal verdeelen, om slechts een korps in die stelling te werpen, zou voor ons geen nadeel, maar van zijnentwege een fout zijn, waartoe wij hem *a priori* niet in staat mogen rekenen. Wij moeten ons dus tegen die stelling blijven verklaren.

De Schr. moge het ons ten goede houden, maar het beweerde in de laatste zinsnede van

bladz. 8, zoowel als in de noot onder die bladz., komt ons voor nedergeschreven te zijn met het doel om zich de taak te verligten, en zich te ontslaan van een oordeel uit te spreken, vooral over de IJssel-vestingen. Immers, indien officieel aangekondigde plannen der regering, reeds *faits accomplis* waren, waarover niet meer gediscuteerd kon worden, dan zou hij in het *Verdrag* des Ministers er nog vele kunnen vinden, bijv. het getal regimenten bij de verschillende wapens, het behouden van den generalen staf, enz., en waarlijk, er zou voor de discussiën weinig overgebleven zijn.

Hoewel wij het niet in allen opzichte met den Schr. eens zijn, moeten wij echter toestemmen, dat hij, wat de passieve verdedigingsmiddelen betreft, een geconcentreerd stelsel van defensie voorslaat, en wij dienen nu te onderzoeken of de sterkte en zamenstelling zijner levende strijdmagt, van dien aard is, om, in overeenstemming daarmede, tot het doel te geraken. Daartoe zullen wij beginnen met hem te volgen in die beschouwingen, waardoor hij geleid wordt tot het bepalen der wapensoorten waaruit ons leger moet bestaan. Hier vonden wij echter veel waarmede wij ons niet ligt zouden vereenigen.

De Schr. heeft als hoofdbeginsel aangenomen, dat men den vijand aan het buiten-frontier slechts zóólang moet trachten op te houden, tot de onderwaterzettingen der Utrechtsche linie gesteld zijn, en dat men dit zonder medewerking der schutterij zal behooren te verrigten. Hij beweert dat dit doel bij eenen aanval uit het zuiden, gemakkelijk zal kunnen bereikt worden, uithoofde der vele bijna onoverkoomlijke beletselen op dit frontier aanwezig. Deze beletselen zijn op zich-zelve slechts lastig, en het leger moet ze nog eerst onoverkoomlijk maken. Ten opzichte van eenen aanval uit het oosten zegt hij: elke inval in het land van Maas en Waal, elke aanval op de Betuwe, hetzij langs dien weg, hetzij regtstreeks uit het oosten, laat zich zonder bezwaar mede voldoende tegenwerken, om ruim tijd te behouden

tot het stellen der inundatie voor het gedeelte der linie tusschen Lek en Waal. Voor dit tegenwerken echter, is weder eene genoegzaam sterke krijgsmagt noodig. Hij concludeert eindelijk, « dat er alleen bij eenen inval over den IJssel, spraak behoeft te zijn van het ophouden des vijands, gedurende eenen genoegzamen tijd, om de inundatie vóór de Utrechtsche linie gesteld te hebben, alvorens de vijand haar bereike. »

Wanneer men ook al zijn heil in de Utrechtsche linie alléén mogt willen stellen, dan zijn wij nog geenszins overtuigd, dat de vijand haar niet over de zuidergrens zou kunnen bereiken en zelfs gedeeltelijk omtrekken, wanneer hij geene voldoende krijgsmagt ontmoette, om er zich tegen te verzetten. De vijand is bij zijne waarschijnlijk overmagt bovendien niet genoodzaakt den inval langs slechts éénen weg te beproeven.

De Schr. merkt wijders te regt aan, dat de verdediging van den IJssel mogelijk blijft, al zijn de drie vestingen aldaar geslecht. Zijne beschouwingen over die verdediging, zijn ons evenwel niet zeer duidelijk; wij gelooven echter te mogen aannemen dat des Schr^s. inzigten dienaangaande voornamelijk door deze woorden worden uitgedrukt: « Het gevecht zelf — aan den IJssel — heeft het karakter van de verdediging eener vaste positie, niet dat van een' steeds afwisselenden kamp in het open veld, onder dadelijke medewerking van andere wapenen. » Dat hij daaruit de gevolgtrekking maakt, dat wij de rijdende artillerie kunnen ontberen, is vrij duidelijk. Wij zijn evenwel van een geheel tegenovergesteld gevoelen; eene rivier te willen verdedigen als eene linie van verschansingen, vereischt veel troepen, leidt tot de zekerheid van overal waar de vijand zich vertoont, de zwakste te zijn en geslagen te zullen worden. Wij zouden den IJssel met eene voorposten-linie bezetten en met onze hoofdmagt eene achterwaartsche stelling aannemen, om van daar den vijand, wanneer hij den overtocht beproeven en er misschien reeds dadelijk in geslaagd mogt zijn, zoo sterk mogelijk aan te vallen. Het gevecht zou dan wel

degelijk het karakter van eenen strijd in het open veld hebben, en rijdende artillerie kan daarbij uitmuntend te stade komen, ja misschien noodzakelijk zijn, zoodat wij zouden wenschen er in ieder geval over te kunnen beschikken.

Verder uit de Schr. de meening, dat wij, nadat de IJssel-linie doorgebroken is, het slag-leveren in het open veld met onze geheele legermagt, juist moeten vermijden. Ook dit kunnen wij niet toestemmen; wanneer zich de gelegenheid aanbiedt om een gedeelte van het vijandelijk leger overmagtig aan te vallen en te vernielen, dan *mogen* wij dit niet verzuimen, en ook hierbij kan rijdende artillerie goede diensten bewijzen. Onze verdediging mag, wanneer de omstandigheden het slechts eenigzins veroorloven, niet zoo geheel lijdelijk zijn, dat zij zich bepaalt tot het afweren der slagen. De Schr. beweert zelf, dat men toch wel niet terstond tot den regtstreekschen aftogt met het geheele leger naar de Grebbe-linie zal moeten besluiten; hij beveelt echter het spoedig nemen van flankstellingen aan, waaruit men den zich formerenden en voortrukkenden vijand meer afbreuk zou kunnen doen, dan door het leveren van een slag. Dit is ons weder niet zeer duidelijk; flankstellingen toch zijn in ieder geval stellingen waar de vijand voorbij trekt, tenzij die zoodanig gekozen en bezet zijn, dat zij hem dwingen ons daarin op te zoeken, alvorens hij naar zijn hoofdobject durft doorgaan. Zoo éene stelling te nemen tusschen den IJssel en de Grebbe-linie, zouden wij vooraf niet durven aanraden; de Schr. spreekt echter van meer dan eene, waaruit de terugtocht gedeeltelijk naar den meest nabijgelegen zuidelijken vleugel der Grebbe-linie zou kunnen plaats vinden; terwijl reeds vroeger de verder afgelegen noordelijke vleugel zou kunnen bezet zijn, en een ander gedeelte van den terugtocht naar de stelling aan den mond des IJssels zou kunnen geschieden. Waarschijnlijk echter zouden wij op die wijze bij gedeelten verslagen en vernietigd worden.

Uit deze en andere beschouwingen over de verdediging van den IJssel en van de Veluwe, waarbij de werking van de vijandelijke kavallerie geheel buiten de rekening wordt gelaten, maakt de Schr., behalve het gemelde, de gevolgtrekking, dat eene betrekkelijk groote hoeveelheid veld-artillerie te voet, en een betrekkelijk klein aantal goede kavalleristen voor ons voldoende is, en dat wij aan infanterie zoo sterk moeten zijn als slechts overeen te brengen is met onze geldmiddelen. Hij verzuimt hier echter, onzes erachtens, een minimum op te geven, wat volstrekt voor de verdediging noodig is, en wat dus ook volstrekt betaald moet worden, zal de staatsinstelling voor oorlog eenige waarde behouden, en zal het niet verkieslijker zijn haar geheel op te heffen.

Alvorens te onderzoeken of de sterkte die de Schr. aan de verschillende wapens wil geven, toereikende is, willen wij nog aanmerken, dat zijne redeneringen over het korps pontonniers en dat der mineurs en sappeurs, zoowel als die over den generalen staf, de militaire genie en de geneeskundige dienst, ons geene stof tot tegen-bedenkingen geven. Aangaande eenige bijzonderheden deelen wij zijn gevoelen niet, maar die redeneringen schenen ons toe in een consequent verband te staan met zijne algemeene inzichten en met zijne meening, betreffende een geconcentreerd defensie-stelsel. Het gedeelte wat over den generalen staf handelt, bevat zelfs veel wat ons bedunkens aanbeveling verdient.

De Schr. wil aan infanterie 33000 man (1), de depôts medegerekend, aan kavallerie 4800 man, de depôts eveneens medegerekend; aan artillerie 5900 man, waarvan de vesting-artillerie (20 kompagnien met de depôts), pontonniers en artillerie-transporttrein 3700 man, de veld-artillerie (2 bataillons, ieder van 5 kompagnien,

zonder depôts) 2200 man; mineurs en sappeurs 330 man.

Stellen wij nu het zeer ongunstige geval van eenen oorlog tegen Frankrijk en België, of tegen Frankrijk na de ten onderbrenging van België, zoodat wij van de land- en zeezijde kunnen bestookt worden, en nemen wij aan dat onze Duitsche bondgenooten verslagen of op eene andere wijze werkeloos gemaakt zijn. In dit kritieke, maar altijd mogelijke geval, zullen wij in de vestingen, die ook door den Schr. behouden worden, aan infanterie voor bezettingen noodig hebben, bijv. Vlissingen en onderhoorigheden 4200 man; ter Neuze 1500 man; Breskens 1000 man; Bath 400 man; Brielle en Hellevoetsluis 600 man; Helder 4000 man; Geertruidenberg 4000 man; 's Bosch en forten 4000 man; Grave 4500 man; Nijmegen 4500 man; rekenen wij nu voor Gorcum, Woudrichem, Loevestein en St. Andries, voor verschillende bezettingen en diensten binnen 's lands, voor de depôts, voor zieken en afwezigen, voor de bezetting der positie aan den mond van den IJssel, het waarlijk geringe getal van 6000 man, dan bedraagt dit zamen 49700 man, waarbij wij nog veel buiten rekening hebben gelaten. De Schr. zou dus 43300 man infanterie, met misschien 1400 à 1500 paarden, te velde kunnen brengen; daarvan zou een gedeelte zich ergens in Holland moeten bevinden, om daárheen te snellen waar de vijand eene landing mogt willen beproeven; stellen wij daarvoor slechts 3000 man met 300 paarden en ééne veldbatterij, en nemen wij aan dat er door buitengewoon goede voorzorgen, van de 10 kompagnien veld-artillere 8 batterijen te velde kwamen, dan zal men den vijand, die op meer dan een punt zijnen inval kan doen, met 40300 man infanterie, 1200 ruiters en 7 veldbatterijen aan de buitenfrontieren moeten tegenhouden. Het getal veldbatterijen zou hier de minste zwaarigheid opleveren, maar met het overige houden wij de zaak voor onmogelijk.

Wij vertrouwen dat wij ons bij de verdeeling

(1) Waarbij geene zoo *hoogwaardige* scherpsschutters, tenzij de kosten daarvoor uit bijzondere besparingen boven die des Scht. kunnen gevonden worden.

van het leger aan alles behalve aan overdrijving hebben schuldig gemaakt; maar al mogt men ook een paar duizend man infanterie meer te velde brengen, dan zal toch iedere poging, tot eenigzins gerekten wederstand, ijdel zijn tegen eenen vijand, die men ten allerminste op 50 à 60 duizend man mag schatten, indien hij ook slechts een korps tot de verovering van Nederland mogt willen afzenden.

Wat het cijfer van des Schr^s. kavallerie betreft, dit valt ons erachtens met dat der infanterie. Ook wij zijn van meening, dat wij juist niet veel ruitery noodig hebben, maar de sterkte van dit wapen zal altijd in eene tamelijke verhouding moeten staan tot de sterkte van het korps hetwelk wij op de Veluwe, of uit de positie van 's Hertogenbosch, op ons zuiderfrontier in werking brengen.

Wanneer men de 20 kompagnien vesting-artillerie des Schr^s., die aan kanoniers gezamenlijk 2680 man sterk zijn, in de verschillende garnizoenen wilde verdeelen; wanneer men in aanmerking neemt, dat hier aan geene handlangers van de infanterie te denken valt, en wanneer men let op de behoefte onzer uitgebreide kustverdediging, dan gelooven wij dat ook hier het voldoende niet aanwezig is.

Alzoo, wanneer men ook des Schr^s. stelsel van geconcentreerde defensie, wat de passive verdedigingsmiddelen aangaat, als deugdelijk mogt erkennen, dan gelooven wij niettemin aange-toond te hebben, dat de door hem voorgestelde sterkte der krijgsmagt, geenszins het *onnisbare* zal opleveren tot bereiking van *zijn* doel: het ophouden van den vijand, tot dat de Utrechtsche linie voor hem een onoverkomelijke hinderpaal is geworden, tot dat de schutterijen aldaar met het active leger kunnen medewerken; en wij houden het dus in geen deele voor bewezen, dat men in de toekomst met *acht millioen*, voor de begroting van oorlog zal kunnen volstaan.

De alarm-kreet over onze vele vestingen werd oorspronkelijk aangeheven, om ter gelegener tijd over een sterker veldleger te kunnen beschikken.

Dit verliest men tegenwoordig uit het oog, maar uit het bovenstaande blijkt, dat wanneer men onze levende strijdkrachten te gelijk met de doode vermindert, er in den gebrekkigen toestand der landsverdediging niets veranderd wordt; men zal altijd te veel vestingen hebben, en men verkrijgt slechts eene bezuiniging, die later met woeker kan worden teruggeëischt en die de veiligheid van den Staat in gevaar brengt.

Thans zijn wij genaderd tot dat gedeelte der Schets, waar de Schr. zegt dat «de zoodanigen, die het tot hertoe met zijne zienswijze geheel mogten oneens gebleven zijn, zich de moeite der verdere lezing gerust kunnen besparen.» Inderdaad, waartoe zouden wij hem verder volgen bij het organiseren eener krijgsmagt, die wij onvoldoende beschouwen. Het eenige wat ons daarbij belang zou kunnen inboezemen, is te onderzoeken, of hij volgens zijn plan werkelijk de grondslagen gelegd heeft tot vermindering van alle centralisatie; maar dit is geheel afhankelijk van de magt waarmede de Chefs bekleed worden, die, onder welke benaming ook, aan het hoofd der korpsen, en tusschen de korpsen en het Departement van Oorlog geplaatst zijn. Deze magt kon door den Schr. niet nauwkeurig afgebakend worden; zijn betoog echter over den waren aard der centralisatie op bladz. 31 en 32, bevelen wij ter lezing aan; wij noemen dit uitmuntend.

Alvorens de pen neder te leggen, willen wij nog opmerkzaam maken op eenige bedoelingen en inzichten des Schr^s., die bij elke organisatie naar onze meening overweging verdienen.

Hij wil bij de infanterie grootere administrative eenheden daarstellen en overal de verhouding tusschen de rangen verbeteren.

De werkplaatsen te Delft wil hij doen sluiten, voor zooverre ze duurder voortbrengen, dan men zich elders of buiten 's lands kan voorzien.

Hij is een voorstander van Comités en geeft eene schets voor hunne zamenstelling, die waardig is geraadpleegd te worden.

Op eene heldere en overtuigende wijze zet

hij het nuttige en noodzakelijke uiteen, wat er in gelegen is, om militairen, die als zoodanig, uithoofde hunner jaren of andere oorzaken, onbruikbaar zijn, of die wegens overcompletie mogten uitvallen, in civiele betrekkingen te plaatsen.

De tractementen van officieren, welke wegens overcompletie met verlof gaan of op non-activiteit gesteld worden, wil hij zoodanig geregeld hebben, dat het ook aan de minstbetaalden mogelijk blijft, hunnen stand in de maatschappij

naar eisch op te houden, zonder zich gedurig de meest grievende ontberingen te moeten getroosten. Hij wil verder de tractementen voor de verschillende rangen in de verschillende korpsen, na eenen vasten maatstaf bepaald zien; zijne algemeene beschouwingen daarover zijn weder uitmuntend, en wij beklagen het, dat hij al de bijzondere regelen niet heeft medegedeeld, waarnaar hij zich bij zijne vaststelling der tractementen gedragen heeft.

B I J L A G E VII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 7.

(Maand Januarij 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

Verplaatsingen.

De 2de luit.-ing. J. H. A. Cromhout, van Gorinchem naar 's Bosch. De offic^r. van gez. der 2de kl. P. J. Aldenrahd, van Terneuzen naar Utrecht; J. W. Christau, van Nijmegen naar Grave; F. S. Hermus, van Utrecht naar het fort Bath; W. M. J. Boon, van 's Hage naar de Willemstad; R. J. Janssen, van Grave naar Ter Neuzen; J. J. Woltersom, van Arnhem naar den Helder; P. J. van der Grijp, van 's Bosch naar Nijmegen. De offic^r. van gez. der 3de kl. M. R. Timmerman, van Hoorn naar Breda; E. H. Willems, van 's Rijks kweek-school voor mil. geneesk. te Utrecht, naar Arnhem; J. F. C. L. Pelgrim, van 's Rijks kweek-school voor mil. geneesk. te Utrecht, naar Maastricht; J. Wortman, van Amsterdam naar Haarlem; J. H. A. Lourens, van de Willemstad naar Amsterdam; H. Meijerink, van den

Helder naar Utrecht; H. N. Freeriks, van Haarlem naar Amsterdam; A. de Jong, van het fort Bath naar Bergen-op-Zoom; A. F. Umbgrove, van Utrecht naar Maastricht; J. D. van Hemert, van Maastricht naar 's Rijks kweek-school voor mil. geneesk. te Utrecht; N. A. Seret, van Amsterdam naar 's Rijks kweek-school voor mil. geneesk. te Utrecht; A. N. Vorstman, van Bergen-op-Zoom naar Hoorn. De paarden-arts P. Noordijk, van Venlo naar Haarlem. De adjunct-paarden-artsen: D. Albers, van Maastricht naar Venlo; F. G. E. Thiange, van Amsterdam naar Nijmegen; A. de Vos, van Amersfoort naar Amsterdam.

Eervol ontslagen.

De offic^r. van gez. der 3de kl.: H. D. Goldbach, H. N. Freericks en A. de Jong.

Overleden.

De maj. G. C. E. van Daalen, van het 2de reg. inf. De 2de luit. op non-act. D. R. Bisdorff, van het 1ste reg. dragonders.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

OF THE UNITED STATES OF AMERICA

The history of the United States is a story of growth and change. It begins with the first settlers who came to the shores of North America in search of a new life. These early pioneers, including the Pilgrims and the Puritans, established small communities that would eventually grow into the great cities and states we know today. The struggle for independence from British rule led to the signing of the Declaration of Independence in 1776, a pivotal moment in the nation's history. The subsequent years were marked by the challenges of building a new government and a new society. The Constitution was drafted and signed, providing a framework for the young nation. The years following the Revolution were a time of rapid expansion and development. The United States grew from a small collection of colonies to a vast, diverse nation. The westward expansion of the frontier brought new opportunities and challenges. The discovery of gold in California and the opening of the transcontinental railroads were among the events that shaped the nation's future. The Civil War, which began in 1861, was a defining moment in American history. It was a struggle for the preservation of the Union and the abolition of slavery. The war resulted in the Emancipation Proclamation and the passage of the 13th and 14th Amendments to the Constitution. The Reconstruction era that followed was a period of significant change and progress. The United States emerged from the war as a more unified and powerful nation. The late 19th and early 20th centuries were a time of rapid industrialization and technological advancement. The United States became a world power, and its influence was felt around the globe. The Progressive Era was a period of reform and social change. The United States was transformed from a rural, agricultural nation into a modern, industrialized one. The 20th century has been a time of great challenges and achievements. The United States has played a leading role in the world, and its values and ideals have inspired people around the globe. The history of the United States is a story of resilience and hope. It is a story of a nation that has overcome many challenges and continues to grow and change. The future of the United States is bright, and its history is a source of pride and inspiration for all Americans.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Mededeelingen uit brieven, als: Over eene Commissie voor Oorlogszaken; — Over het nadeel van eigendunk en willekeur; — Over de Instructie in het Leger.

Dikwerf geschiedt het dat wij van vrienden, mede-arbeiders of begunstigers brieven ontvangen die menigen goeden wenk en menige wetenswaardige bijzonderheid over het een of ander militair vraagpunt bevatten. Dergelijke brieven zijn ons altijd hoogst welkom, want zij houden ons bovendien bekend met de opinie van het leger en geven soms aanleiding en stof tot het schrijven van beschouwingen ten nutte der krijgsmagt. Hoeveel prijs wij ook stellen op uitgewerkte artikelen, die slechts naar de drukpers verzonden behoeven te worden, zoo begrijpen wij zeer goed, dat niet ieder tijd en lust heeft ze te vervaardigen, of dat er voorbijgaande redenen kunnen bestaan die daarvan terughouden; een goed denkbeeld evenwel, zal bij ons steeds eene goede plaats vinden. Dien ten gevolge zullen wij hieronder eenigen dezer brieven in hun geheel of gedeeltelijk opnemen, te beginnen met een lezenswaardig schrijven over *eene Commissie voor Oorlogszaken*.

« Met U beschouw ik de tezamenroeping van eene Commissie, juist in dit oogenblik van groot belang, en zal het betreuren wanneer deze billijke wensch van het leger, eene *pia vota* blijft. Het enig verschil tusschen de denkbeelden van de redactie en de mijne over dit onderwerp, bestaat hierin, dat zij meerdere Commissiën of Comitès schijnt te verlangen, terwijl ik er slechts een wensch te zien bijeenkomen. De eenheid van inzichten, het verband tusschen de zamenstellende deelen van den weêrstand wordt hierdoor bevorderd; de eenzijdigheid der begrippen ten voor- of nadeele van eenig onderdeel, wordt hierdoor uitgesloten.»

« Bestaat de Commissie uit officieren van alle wapenen, zooals het behoort, dan kan zij beurtelings tot voorzitter hebben een van de officieren, behoorende tot het wapen waartoe de quaestie, die Z. E. de Minister van Oorlog heeft in beraadslaging gegeven, betrekking heeft. Die officier zal dan de gewichtigste punten weten te doen uitkomen, en aan de debat-

ten de strekking te geven die ze moeten hebben om tot het hart van de zaak door te dringen; van zijne collega's mag men de algemeene kennis verwachten die noodig is tot het uitbrengen van degelijke adviezen; zoo niet, dan behooren zij geenszins in de Commissie te huis.»

« Wat men noemt het *defensie-wezen van den Staat*, is niet een deelbaar iets, waarvan de leden *in abstracto* kunnen beredeneerd worden. Dit begripen velen onzer organisateuren niet, en hierin juist ligt hunne dwaling. Zij nemen een onderdeel in beschouwing, behandelen het alsof het op zich-zelf stond, en leveren zoodoende eenen arbeid zonder wetenschappelijke waarde. Die over het defensie-wezen van den Staat wil spreken of schrijven, moet de zaak hooger opvatten, en dit moet ook eene Commissie voor oorlogszaken doen; anders is er van die instelling weinig nut te wachten.»

« Als *conditio sine qua non* moet men ook verlangen, dat de Commissie het regt verkrijge, om door een of twee harer leden (na bekomen magtiging), des noodig, onderzoekingen *in loco* te doen plaats hebben, wanneer dit tot de volledige kennis van plaatselijke of andere aangelegenheden wenschelijk is.»

« Het zij mij wijders vergund, bij de door U (in N°. 5) gebruikte redeneringen, ter wederlegging van de ongegronde bewering omtrent de onvereinigbaarheid van eene Commissie met de vrijheid des ver-

antwoordelijken Ministers, nog het volgende in overweging te geven:

« Indien eene adviserende Commissie strijdig was met de vrije handeling die men den Minister niet mag betwisten, dan zou daaruit volgen, dat het hoofd van het oorlogsbestuur aan niemand raad of inlichting kan vragen, zonder haar te verkorten. Met andere woorden, de Minister zou alles uit en door zich-zelfen moeten doen; hetgeen toch voor den bekwaamsten staatsman onmogelijk is; al ware het slechts omdat één mensch geen genoegzamen tijd kan vinden tot het onderzoeken van alle voorkomende zaken. Bij gebrek van eene Commissie, vraagt derhalve de Minister raad en inlichting aan de hoofdbeambten bij zijn departement (en zulks behoort ook zoo te wezen bij de dagelijksche loopende werkzaamheden, waarmede de Commissie niets gemeens heeft), of aan andere personen daar buiten; de grond van de zaak blijft dus dezelfde, maar het alternatief is min verkieslijk. Aan de adviezen van een enkel persoon kan nimmer zooveel gewigt ten deel vallen dan aan die van een zedelijk ligchaam; op deze kan de Minister zich beroepen, maar niet op gene.»

« Ook dient men de dikwerf in de Tweede Kamer der Staten-Generaal geuite wenschen ten voordeele van de door ons verlangde instelling, niet uit het oog te verliezen; het is onwaarschijnlijk dat die in het vergeetboek zijn geraakt. Integen-

deel mag men veilig voorspellen, dat er op nieuw met kracht voor geijverd zal worden. Is het dan niet verkieslijk de Kamer voor te komen?»

Tot zoo verre de Hooggeachte briefschrijver, met wiens heldere denkbeelden aangaande de hoofdzaak, wij ons geheel vereenigen; er blijft ons slechts over te verklaren, waarom wij zoo menigmaal van Commissiën en niet van ééne Commissie spraken. Wij kunnen dit niet beter doen dan door een voorbeeld te stellen.

Nemen wij aan dat er eene *Commissie voor Oorlogszaken* was zamengeroepen naar de grondslagen in bovenstaanden brief bedoeld, en dat die Commissie, na de regeling onzer passive verdedigingsmiddelen, overging tot het behandelen van de organisatie der levende strijdkrachten. — Bepalen wij ons voor een oogenblik tot het wapen der kavallerie; dan zal de Commissie onzes inziens te adviseren hebben over de sterkte en de soort onzer ruitery, hare organisatie en hare wapening, in haren geheelen omvang. Zodoende zal alle eenzijdigheid van begrippen, ten voor- of nadeele van dit onderdeel, uitgesloten worden; maar nu blijven er nog een aantal detailzaken uit te wijzen, die evenwel voor de ruitery van het hoogste belang zijn, bijv. het harnachement, de kleeding, enz. Wil men nu de werkzaamheden der Commissie niet tot in het oneindige rekken, dan zal over die zaken weder — als van ouds — door een enkel persoon moeten

beslist worden, of wel, men zal aan eene speciale Commissie advies dienen te vragen, die in zulke speciale zaken daartoe ook beter in staat kan zijn.

Zoo dient eveneens door de algemeene Commissie de vraag behandeld te worden, waar de vestingen, enz., moeten liggen, terwijl het aan eene speciale Commissie van Ingenieurs overgelaten blijft te adviseren, hoe zij ingerigt en gebouwd zullen worden om aan haar doel te beantwoorden. Ook bij de infanterie, maar vooral bij de artillerie, kunnen er na het vaststellen der hoofdzaken, nog eene menigte gewigtige bijzonderheden te regelen zijn, waarover wij ons bij voorkeur tot speciale Commissiën, om advies, wilden vervoegen.

Bij dit alles geven wij in overweging het denkbeeld van den Schr. der *Schets van eene vereenvoudigde en minkostbare inrigting van ons oorlogswezen*, om namelijk de bureauchefs (tot nog toe afdelingschefs) voor de verschillende vakken bij het Departement van Oorlog, in de algemeene Commissie, en ieder hunner in de bijzondere Commissies te doen zitting nemen. Hij zegt: De vereenigingen van mannen uit de actieve dienst en uit de bureaux, geeft het voordeel dat alzoo eene organieke combinatie ontstaat van de immer zeer onderscheiden zienswijzen van beide. Door eene zoodanige combinatie, zou het uitsluitende en eenzijdige, hetwelk aan elk der genoemde elementen eigen is, van-zelf geneutraliseerd worden.

Wij zullen eindigen met de vraag, zal of zullen ons eene of meer Commissiën voor oorlogszaken geworden? Men ziet tegenwoordig dagelijks nieuwe dergelijke lichamen verrijzen bij alle andere departementen van algemeen bestuur, doch bij dat van Oorlog hoort men van niets. Bij het bestaan van een homogeen ministerie, is dit een feit dat wel verdient opgemerkt te worden, en tot verschillende gevolgtrekkingen kan aanleiding geven, waarvan wij ons evenwel voorloopig zullen onthouden.

—

Uit eenen anderen brief deelen wij, bij wijze van excerpt, de navolgende juiste opmerkingen mede: « Reeds bijna een jaar geleden, begonnen tijdschriften en dagbladen eenen strijd te openen voor de belangen van het leger; doch werkten helaas! dikwijls tegen het leger. Wetten en wettelijke instellingen werden als gebrekkig ten toon gesteld, maar de willekeur, de eigentlijke stichtster dier gebreken, werd soms in het geheel niet genoemd, soms op rekening van hen geschreven die er de schuld niet van hadden. Men zocht personen ten onregte te smaden of althans te gestreng te bedillen, en anderen zocht men daarentegen te verheffen door er lofredenen op te houden. Langs dien weg kwam men noch tot de ware oorzaken van het kwaad, noch tot het kwaad zelf; de willekeur werd op die wijze meer en meer bedekt gehouden en gevoed; wetten

en wettelijke instellingen alleen droegen de schuld. Thans regent het legerorganisatiën, maar menigeen, die met de beste verwachtingen zijn ontwerp bekend maakt, zou zich bij het in praktijk brengen overtuigen, dat zijne nieuwe instellingen dezelfde of soortgelijke gebreken hadden als de oude, wanneer daarmede niet tevens de medewerking geboren werd die zij vorderen, en wanneer het aan een ieder vrij bleef staan, het nieuwe door eigene inzichten te verstoren of omver te werpen. Een tijdsverloop van eenige jaren heeft ons de ondervinding doen verkrijgen, hoe moeilijk het voor het hooge bestuur is, nieuwe instellingen gehandhaafd en als goed erkend te zien, zoolang tusschengelegen rangen met een ijzeren wil het oude vasthouden, waarmede zij hun standpunt beklommen, of hunne eigene, met die van hogere autoriteiten in strijd zijnde inzichten, over wetten en voorschriften, willen doen zegevieren. Het aldus gewrocht wordende kwaad heeft wijduitgestrekte gevolgen, het bemoeijelijkt velen in hunnen werkkring, en stelt vrees en wantrouwen in de plaats van achting en vertrouwen; en hoe is het mogelijk dat een bestuur met zijne dienaren werke, wanneer beiden niet met denzelfden wil beziel zijn en daaraan hunne krachten hechten; wanneer tussehengeplaatste personen zeggen: het hooger bestuur wil het zóó, maar *ik* wil het anders; wanneer zij hunne persoonlijke inzichten met hunne pligten ver-

wisselen? Zal derhalve een Militair tijdschrift nut stichten in het leger, dan moet het leger door hetzelfde onderrigt worden in alle wettige veranderingen en wijzigingen, opdat het leger ten minste tusschen deze en eigendunkelijke veranderingen onderscheid leere maken, en opdat het hoogere bestuur ook meer waarborg hebbe, dat die wetten en wijzigingen nagekomen en gehandhaafd worden.»

In den grond geven wij onzen Hooggeachten Correspondent volkomen gelijk; ook wij zijn van gevoelen dat er in het leger een aantal goede en weldoordachte voorschriften bestaan, waaraan niets ontbreekt dan eene rigtige en verstandige toepassing, en dat er nimmer iets goeds tot stand kan komen, zonder de opregte medewerking van allen; doch de taak die hij ons op wil leggen is al te moeilijk; wij deelen de gewigtige waarheid welke hij ter neder schreef mede, om er de aandacht van het militaire publiek op te vestigen, meer vermogen wij niet. Alle wettige voorschriften en wijzigingen, dat wil zeggen, die welke van het hooger bestuur uitgaan, worden officieel bekend gemaakt, niemand mag dus dienaangaande onwetendheid voorwenden, en ieder officier is volgens eed en plicht gehouden die stiptelijk na te komen. De eigendunk evenwel, werkt doorgaans in het verborgen; onmogelijk kunnen wij met al zijne gangen en handelingen bekend zijn, en al waren wij het ook, dan zouden wij nog

aarzelen er telkens onze stem tegen te verheffen. Dit moet een tijdschrift zich voorbehouden voor bijzondere en ernstige gevallen, want vele huishoudelijke verordeningen kunnen soms in schijn willekeurig, maar niettemin billijk en vooral noodzakelijk zijn; slechts op de plaats zelve kan men dit met juistheid beoordeelen. Aan de mannelijke en verlichte zelfstandigheid niet van een, maar van alle officieren, die aan eerbied voor de krijgstuucht, afschuw van willekeur behooren te paren, zal het overgelaten dienen te worden om te waken, dat door eigendunkelijke handelingen of voorschriften, geene bijzondere belangen gekwetst en aan het algemeen belang, zoowel aan het stoffelijke als aan het zedelijke niet te kort gedaan worde.

—

Den volgenden brief deelen wij in zijn geheel mede, de geachte Schr^r. der beide voorgaande, zullen aanvankelijk misschien beweren dat wij hen in een zonderling gezelschap gebragt hebben, doch later zullen zij zien, dat ook deze Correspondent te zijner tijd ernstig kan wezen, en het boven alles goed meent met de Nederlandsche krijgsmagt.

Mijnheer de Redacteur!

Het lust mij u eens te schrijven; ik weet niet of gij lust gevoelt mijn geschrift te lezen, maar daartoe zijt gij in ieder geval genoodzaakt, en ik zou er

mij dus weinig om bekommeren, ware het niet dat het schrijven mij slecht afgaat. In mijne jeugd hanteerde ik den degen, en daarna de tuin-hark, het snoeimes of het jagtgeweer, maar met de pen hield ik weinig omgang, zoodat ik U thans een beetje toegevendheid dien te verzoeken, niet minder voor mijn schrift, dan voor de woorden die ik misschien zal bezigen; met de denkbeelden geloof ik zal het wel lukken.

Ik ben een oud soldaat, — eerst in het laatst van 1814 kwam ik uit Frankrijk terug, en wilde toen mijn vaderland dienen, doch alles was bezet; alle plaatsen waren vergeven. Een aantal lieden die nimmer dienden, had zich de dikke epauletten weten te verwerven; een aantal oude getrouwen, die jaren lang *op de plaats rust* hadden gestaan, was daarmede voor hunne lijdzaamheid en trouw beloond geworden; en wij troupiers, die uit verre landen kwamen en veel gezien hadden, vischten achter het net. Enfin, het ging als in alle omwentelingen, die het digtste bij het vuur zat, warmde zich het beste. Ik echter had volstrekt geen lust mij tusschen, en nog veel minder mij onder al die nieuwe en hernieuwde H.E.G^s. te scharen, te meer daar zij drommels uitvoeren tegen de zoogenaamde *bonapartisten*. Ik bragt het Legioens-kruis mede, 't had mij een balafre over mijne kaken gekost, en Keizer NAPOLEON, was als veldheer mijn afgod, hoe goed Neder-

lander ik ook zijn mogt. Derhalve ik trok er uit; ik nam hetgeen mij toekwam van de nalatenschap mijns vaders, die gedurende mijne afwezigheid gestorven was, kocht mij een boeren-goedje in Gelderland, en ging mij toeleggen op den landbouw. Dit was geene gemakkelijke taak, Mijnheer de Redacteur, een boer leert alles in zijne jeugd van lieverlede, hij ziet wat zijn vader, wat zijn buurman doet, en zóó doet hij ook; 't gaat dikwijls goed, maar mislukt de oogst, dan krijgt doodeenvoudig de lieve God de schuld, en een ander jaar begint hij weder van voren af aan. Op die wijze kon ik het werk evenwel niet aanpakken, ik moest het *hoe* en *waarom* weten, ik moest vragen, lezen, nadenken, en kwam er eindelijk achter — en goed ook.

Bij dit alles dacht ik menigmaal aan de armee, ik begon te gelooven dat de Koning toch zoo verkeerd niet had gehandeld met op die wijze bij het aanstellen zijner officieren te werk te gaan. Het scheen mij toe, dat zij er in het soldatenleven juist mede stonden als ik op mijne boerderij. Zij wisten in den beginne van toeten noch blazen, zij hadden 't nooit gekend of lang vergeten, en waren nu te oud geworden om het werk door routine te leeren. Zij moesten dus vragen, lezen en nadenken, om zoo achter het *hoe* en *waarom* te komen.

Nu wist ik bij ondervinding, dat er, zoodra tijd en omstandigheden het maar

eenigzins veroorlooven, in de militaire wereld veel geschiedt waarvan het *waarom* niet altijd met zekerheid kan opgegeven worden, en ik begon in mijne half boeren- en half soldaten-eenvoudigheid te zeggen, dat het aanhoudend zoeken en vragen naar dat *waarom*, een aantal overtolligheden en eene menigte van hansworsterijen aan het licht zou brengen, die men dus subiet kon opruimen. De militaire ondervinding van hen die onder en tegen Keizer NAPOLEON geoorloofd hadden, was mij een waarborg dat men niet te ver zou gaan, en ik vond hier zulk een schoon evenwigt van morele magt, dat ik geheel gerust gesteld werd over de armée, die mij nog altijd na aan het hart lag. Ik hoorde vervolgens van militaire scholen, schoolkompagniën, instructie-bataillons, en ik wreef mij de handen van genoegen; ik was zeker dat men zich in de Nederlandsche militaire wereld slechts met degelijke dingen kon bezig houden.

Ja, ik werd grootsch op ons leger, en ik besloot zelfs onzen schoolmeester eene verhandeling te dicteren *over de Nederlandsche armee, als model voor alle Europeesche legers*. Ik meende die verhandeling op het Nut voor te lezen, maar 't raakte in de slof, dewijl de schoolmeester wat lastig was en den Koning soms in den vierden naamval wilde plaatsen, terwijl ik getrouw aan de spreuk: eere wien eere toekomt, Z. M. steeds in den eerste wilde hebben.

Zoo verliepen de jaren en ik leefde zoo gelukkig als een oud vrijer leven kan, die nu en dan door het podagra en door eene eigenzinnige huishoudster gekweld wordt.

Ik begon reeds aan het leger te denken als aan een ouden vriend dien men in geen eeuwigen tijd gezien heeft, en wiens beeldtenis ons dus al flauwer en flauwer voor den geest begint te staan. Waterloo, de Tiendaagsche veldtogt en de citadel van Antwerpen echter, hadden er voldoende voor gezorgd dat ik hem niet geheel vergat, en zoo sukkelde ik voort tot in het jaar 1849.

Intusschen werd mijn eenige neef — een zusters zoon — van de militaire school te Breda, tot officier bij een infanterieregiment bevorderd. 't Is een aardige jongen, die neef, men heeft hem naar mij genoemd — naam en doopnaam — gelijk dat meer gaat als er ongetrouwde ooms in de familie zijn. Hij wenscht mij iederen herfst regt hartelijk geluk met mijn gezegenden oogst, al heb ik ook in het voorjaar de muizen, in den zomer hagel-slag en in den natijd te veel regen op mijne akkers gehad. Hij blokt veel, geloof ik, vooral wanneer zijn vader noch ik hem geld willen zenden. Ook komt hij mij nu en dan opzoeken, en hij is het, die mij in kennis gebragt heeft met de militaire tijdschriften.

Toen ik diende bestond er niets van dien aard; hoe zou men 't ook aangelegd

hebben om een militair tijdschrift op te rigten en in stand te houden, doch ik vond het denkbeeld schoon, en de omstandigheid dat er zelfs twee aanwezig waren, versterkte mij in den hoogen dunk dien ik van het leger had. Sedert eenen geruimen tijd lees ik ze dan ook bestendig, en alleen kwam het mij voor, dat zij wel wat meer konden doen voor de instructie en de vorming der officieren, zonder tijd en ruimte te kort te komen om ook de belangen van het leger te bepleiten. Mijn neef evenwel beweerde het tegendeel; volgens hem zijn de officieren allen zoo woedend geleerd, dat het vrij wat beter is, wanneer de tijdschriften zich slechts bezighouden met de behartiging van het welzijn der krijgsmagt. Ik nam nederig mijn hoed af voor den jongen, en vroeg hem hoeveel tijds er noodig was om soep te koken in een zesmasketel, hierop bleef hij mij echter het antwoord schuldig.

In de laatste maanden, Mijnheer de Redacteur, hebt gij dan ook uw hart opgehaald aan die belangen van het leger, en mijn neef beweerde, dat men U en Uwe confraters van den *Nieuwen Spectator* wel een standbeeld mogt oprigten; ik beweer echter dat gijlieden een ware recruten-streek begaan hebt. Die HH. van den *Nieuwen Spectator*, noemen zich oud-Militairen; wat gij zijt weet ik niet, maar hier hebt gij als recruten gehandeld, daar blijf ik bij.

Of denkt gij nu Mijne heeren, dat de Minister van Oorlog zich aan Uwlieders geschrijf zal stooren, denkt gij dat hij toonen zal, zoo weinig van de zaken te verstaan, dat hij uwe recepten noodig heeft. Weest toch wijzer, 't is immers genoeg dat een voorstel door den druk publiek is gemaakt, om het niet te doen aannemen. Gij, als redacteur en als schrijver, zijt er op gesteld oorspronkelijk te blijven, en gij wilt dat de Minister alle aanspraak op oorspronkelijkheid zal laten varen om iets tot stand te brengen, waarvan niet hij, maar een ander de eer zou hebben. Neen M.H., wanneer het U niet te doen is om telkens uwe kolommen gevuld te krijgen, volg dan mijn raad, en zend uwe voorstellen niet naar den uitgever, maar naar den minister; doe dit in het geheim, overhandig het hem zelf, dan hebt gij kans van slagen, en bovendien gij ontgaat al dat lastige bedillen in couranten en vijandige tijdschriften.

De publiciteit is eene schoone zaak, maar alles wil niet publiek behandeld worden, daarvan kan ik u in vertrouwen een voorbeeld mededeelen. Een mijnen vrienden, een oud' infanterist, was regt boos, omdat men zijn wapen, den Hemel weet waar, belasterd had door te zeggen, dat het minder goed dan kavallerie of rijdende artillerie voort kon, over geïnundeerde wegen. In het geheim maakt hij den Minister van Oorlog oplettend om in dit geval de infanterie op stelten te zetten. Met

een weinig oefening, beweerde hij, zou de infanterie op deze wijze wonderen kunnen verrigten, en als TURENNE dááaraan gedacht had in den slag *des Dunes*, dan had hij niet eens tot laag water behoeven te wachten om zijnen vijand in de flank en in den rug te vallen. Hij voegde er nog bij, dat die stelten te Delft in stilte konden worden gemaakt, en toonde dus tegelijkertijd het nut aan, wat er in gelegen is, zijne krigsbehoeften zelve te vervaardigen, in plaats van die publiek aan te besteden. Door de eerste manier toch, ontgaat men alweder die lastige kritiek en men verraadt zijne plannen niet aan het buitenland. Nu behoef ik u niet te zeggen, Mijnheer de Redacteur, hoe verrassend de minister bij het aannemen van dit voorstel, zou kunnen antwoorden, wanneer de Staten-Generaal hem bijv. eens verweten dat de infanterie toch niet over geinundeerde wegen voort kon, en derhalve maar afgeschapt of opgelegd moest worden. Doe dus met dezen wenk uw voordeel tot het algemeen welzijn; gij ziet, en ik weet het van elders, dat gij den eerste niet zult zijn die den Minister op deze wijze aan boord komt.

Maar ik heb meer te zeggen.

Tusschen beiden geeft gij hoog op van de bekwaamheden die in het leger huizen, en ik heb u reeds gemeld hoe ik voor mij-zelfen tot de gevolgtrekking was gekomen, dat gij wel degelijk gelijk moest hebben, *thans* echter begin ik U van een

weinig grootspraak te verdenken en de juistheid mijner gevolgtrekking te betwijfelen.

Sedert het jaar 1814 had ik geen troep, zelfs geen peloton vereenigd gezien, doch onlangs kreeg ik in het hoofd om aan de herhaalde uitnoodiging van mijn' neef te voldoen en hem in zijn garnizoen te gaan bezoeken. Bij mijne aankomst kwam hij van de theorie, en verbeeld u een jongen die vier jaar op de Militaire Akademie geweest was, had *eene les moeten opzeggen* uit de bataillons-school. Ik zei: *waarom*, hebt gij dan te Breda niet naar behooren leeren exerceren; of wel, zijt gij zoo *vergeetachtig* en zoo *achteloos* van daarbij aanhoudend bokken te maken? — Er is hier geene spraak van exerceren, antwoordde hij, maar wel van theorie; op het exerceren gaat alles goed. — Ik maakte mij driftig en vervolgde, gij zult mij toch niet willen wijs maken dat uwe chefs u [de reglementen laten *opzeggen*, terwijl gij bij het exerceren en overal waar uw dienst u roept, u daarvan naar eisch en naar de bepaling dier reglementen kwijt. Reglementen zijn voorschriften om naar te handelen, en stellig zijt gij aan den toetssteen van het handelen te ligt bevonden, anders zou men u wel met vrede laten. — Hij verzekerde mij dat ik ongelijk had, maar dat alle officieren, — oud en jong — op dien dag der week tot het opzeggen der reglementen vereenigd werden; *dit*

was zoo voorgeschreven. Ik begon den ouden zuurdeesem te ruiken, maar ik kon het echter niet gelooven, en riep uit: gijl. zijt gewis aarts-botterikken, of wel... Wie toch, Mijnheer de Redacteur, heeft zoo iets ooit gehoord; of vereenigt dan bij uwlieden de chirurgijn-majoor ook zijne officieren van gezondheid, om met hen theorie te houden over de verschillende geneeswijzen; dit zijn toch mannen die dagelijks leven en dood in hunne handen hebben? Of houdt de president eener regt-bank ergens theorie met de regters, die niet alleen over het leven, maar ook over de eer der beschuldigten uitspraak doen?

Den volgenden dag was het exerceren; ik ging eens zien, en waarlijk de troep had een goed en uiterst zindelijk voorkomen. Ik zag echter verscheidene officieren in het opsluitend gelid staan; ik dacht *waarom?* Zou de indeeling ook veranderd zijn? Ik bleef op die HH. letten gedurende de geheele exercitie. Zij voerden evenwel niets uit dan gapen, maar aangezien de chef ze niet naar huis zond om zich met andere nutte bezigheid onledig te houden, begreep ik dat zij hunne zaak nog niet verstonden, en zóó gedwongen werden het werk mede aan te zien. Mijn neef verzekerde mij evenwel later, dat een ieder dit op zijne beurt trof, maar de jongsten het meeste; hij voegde er bij dat hij als officier nimmer divisie-kommandant was geweest en ik achtte het dus onnoodig hem te vragen,

hoe dikwerf hij reeds het bataillon had gekommandeerd.

Van het exerceren zelve zou ik u veel kunnen zeggen, doch gij weet het zoo goed als ik, en mijne taak is slechts u de feiten te doen opmerken, derhalve kan ik kort zijn. Eerst maakte men *hand-grepen*, die men echter wel *vuistslagen* had mogen noemen, zoo beukte men op dat arme geweer; vervolgens werd er gemanoevreerd, zoo het heette; men maakte allerlei fantaisie-manoevres, die voor mij, oude soldaat, ware attrapes zouden geweest zijn; ik zag tirailleurs naauwkeurig gerigt en aan geen signaal gevolg gevende voor dat er nog een stoot op den hoorn gedaan was; ik vroeg later *waarom?* het antwoord was: *voor de gelijkheid*. NB. gelijkheid in eene tirailleur-linie. Eindelijk stelden de bataillons zich in beweging, de tirailleurs werden verzameld, men rukte met den *pas de charge* vooruit, stelde zich vervolgens front achterwaarts in bataille, en opende een hevig vuur — waarschijnlijk op zijne eigene tweede linie of reserve. Ik sloeg van verbazing de handen in elkaër, want van een plan, van eene veronderstelling merkte ik niets.

O die oude zuurdeesem!

De derde dag zou er theorie gehouden worden over de eigentlijke militaire wetenschappen, ik wist dat zulks reeds lang in het leger had plaats gegrepen, 't was mij bovendien bekend dat het grootste gedeelte der luitenants en zelfs vele kapi-

teins hunne opleiding op militaire scholen hadden genoten, en dat de andere officieren bijna allen, voor hunne benoeming, examina hadden afgelegd. Ik had dus recht te veronderstellen dat men de elementen als bekend aannemen, en vervolgens de krijgskunde in een ruimeren zin en vooral in hare betrekking tot de verdediging van ons land, zou behandelen, daar toch de werkkring van ons leger zich vermoedelijk niet verder zal uitstrekken, en die verdediging in ieder geval de hoofdzaak is.

Eerlijk gezegd, had ik aangaande die wetenschappelijke theoriën, geen groote gedachte meer, sedert ik van het opzeggen der reglementen gehoord had, maar van haren aard en strekking, kon ik mij toch moeilijk een ander denkbeeld vormen. Hoe verrast was ik derhalve, Mijnheer de Redacteur, toen mijn neef op den morgen van dien dag, onder het ontbijt, de boeken te voorschijn haalde, welke hij reeds op de Militaire Akademie gebruikt had, en daaruit eene les begon te leeren, die over allerlei details handelde.

Ik vernam van hem dat men er nimmer — tenzij hier of daar bij uitzondering — aan gedacht had de officieren te onderhouden over eenen verdedigings-oorlog op onzen eigen bodem, of zelfs maar over eene andere combinatie van de toepassing der grondbeginselen, dan die welke in de leerboeken werd voorgedragen.

Ik zal mij van commentariën onthou-

den; mijn brief is buitendien reeds langer geworden dan mijn plan was, het zij mij slechts vergund u nu mijne slotopmerkingen mede te deelen,

Ik heb u van een weinig grootspraak beschuldigd ten opzichte der militaire talenten die in ons leger zouden aanwezig zijn. Ik beken dat deze beschuldiging wat gewaagd is, en ik wil haar dan ook niet door alle instantiën volhouden, evenwel dien ik u te vragen, of alles wat ik in het garnizoen van mijn neef zag, en wat naar ik verneem, overal op dezelfde of op gelijke wijze plaats grijpt, den stempel van het talent, ja zelfs maar dien van het gezond verstand draagt? Ik voor mij ben tot de gevolgtrekking gekomen, dat de opleiding uwer officieren tegenwoordig goed kan zijn, maar dat het elendig gesteld is met het onderhouden, uitbreiden en aanmoedigen van alle militaire wetenschap, onder hen die eenmaal officier zijn. Het is het schoonste bewijs voor hunne volslagene zelfverloochening, wanneer die HH., in weerwil daarvan, voortgaan met den kring hunner kennis uit te breiden; het getuigt dat zij hunne eigenwaarde gevoelen, dat zij weten wat onze eeuw eischt van ieder beschaafd man en vooral van een-ieder die zijn vaderland wil dienen, en die aanspraak wil maken op de achting van den tijdgenoot en op de erkentelijkheid van het nageslacht.

Eene tweede bemerking is deze: Men heeft zich in het Nederlandsche leger se-

dert 1814 niet bezig gehouden met telkens naar het *hoe* en *waarom* te vragen, gelijk ik veronderstelde, en gelijk men had behooren te doen.

Men heeft den ouden sleur gevolgd, en daarin zelfs de nieuwe generaties medegesleept, die voor en na, in het leger plaats namen.

Ware het anders, dan had ik in het jaar 1849 niet een zoo werktuigelijk en ondoordacht opvolgen der voorschriften, niet dat doen van allerlei concessiën aan den uiterlijken schijn kunnen aantreffen. Eene dergelijke handelwijze wekt in den aanvang misschien den onwil op van hem die er zich aan onderwerpen moet, doch later zal hij er zich uit gewoonte in schikken, en eindelijk weet hij niet beter of het behoort zoo. Dit geeft dus aanleiding om van mannen machines te maken; het dooft alle lust en liefde voor den stand uit, en het doodt den geest, hetgeen ik ten hoogste gevaarlijk acht in een tijd als de onze, waarin zulk eene groote behoefte bestaat aan zelfstandige mannen, en waarin door

oorzaken buiten het leger, reeds zooveel geschiedt wat allezins geschikt is, om bij den krijgsman het *feu sacre* uit te bluschen.

Er zijn nog meer oorzaken die het ontwikkelen van zelfstandige karakters, onder Uwlieden, tegengaan, gij hebt er eenige van genoemd in uwe artikels over de Centralisatie, doch ik heb mij thans slechts willen bepalen tot hetgeen ik in die drie dagen tijds opmerkte. Ik zal het er echter niet bij laten, ik zal Uwlieders huishouden verder gadeslaan, en U misschien nog wel eens met een brief lastig vallen, vooral wanneer deze U niet verveeld heeft, hetgeen gij mij in de Correspondentie wel eens kunt melden.

Wanneer het U intusschen niet invalt — want het is doodeenvoudig — dan schrijf ik U misschien nog wel, waarom gij geene Commissiën voor oorlogszaken zult krijgen, gij schijnt op het tot stand komen dier inrigting nog al gesteld te zijn.

Voor het oogenblik heb ik de eer te zijn:

Enz.

OVER DE BETREKKING

EN HET GEDRAG DER ARTILLERIE-OFFICIEREN TEN AANZIEN DER
AANVOERDERS VAN GEMENGDE TROEPEN-DETACHEMENTEN.

In het *Archiv für die Offiziere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieurkorps* (zwoölfter Jahrg., 25ten Band, 2ten Heft) komt een artikel voor van den Pruisischen majoor der garde-artillerie-brigade von STERN-SWIAZDOWSKI, onder den titel: *Beschouwingen over de betrekking en het gedrag der artillerie-officieren ten aanzien der aanvoerders van gemengde troepen-detachementen, aan welke de eerste met hun geschut en hunne verschillende batterijen by vredesmanoeuvres en in den oorlog ondergeschikt zijn.* Dit onderwerp van algemeen belang te achten zijnde, daar niet alleen in Pruisen, maar overal waar een troepenkorps uit de verschillende wapens zamengesteld, onder een kommando staande, vereenigd was, het hier behandelde bezwaar zich dikwijls voorgedaan heeft, en daar het vertoog des schrijvers vele behartigingswaardige opmerkingen en aanbevelingen behelst, hebben wij vermeend de lezers van *Spectator* geen ondienst te doen met des schrijvers beschouwingen hun mede te deelen.

Het regt gebruik van de artillerie, zoo bij vredes-manoeuvres als in oorlogstijd,

vereischt eene naauwkeurige kennis van het eigenaardige harer organisatie, geschutinrigting, enz., en van het daarvan afhanke-lijk vermogen harer dienst, met opzigt tot de beweegbaarheid en de vuurwerking van dit wapen. Het gebeurt soms dien ten gevolge, dat zoodanige aanvoerders van gemengde troepen-detachementen, welke die kennis missen, dikwijls in verlegenheid komen en onzeker zijn aangaande het gebruik dat zij, in de verschillende gevechtsgevallen, van hunne artillerie behooren te maken. De kommanderende artillerie-officier verkeert, onder zoodanige aanvoerders, in eenen zeer moeilijken, dikwijls radeloozen toestand. De persoonlijkheid, zoowel als de kunde en de praktische geschiktheid der troepenaanvoerders voor de regte aanwending der verschillende wapenen in 't gevecht, heeft een' grooten invloed op het gebruik dat van de artillerie wordt gemaakt. Naar eene algemeen verkregen ondervinding, mag men aannemen, dat aan vele bevelhebbers van gemengde troepen de inrigting en het eigenaardige, de formatie, taktiek en vuurwerking der artillerie niet onbekend is, en dat zij er zóóveel kennis van hebben, als voor het

regt gebruik van de in verbinding met andere troepen manoeuvrerende artillerie, noodig is. Hetzelfde geldt ten aanzien hunner kennis van de infanterie- en kavalierietaktiek. — Onder zulke aanvoerders zullen al de drie wapensoorten zich over eene gelijke belangstelling en waardering kunnen verheugen, en het gevolg daarvan zal zijn een juist gebruik, te weten: de samenwerking te regter tijd van de drie wapens, ter bereiking van de telkens voorkomende gevechtsbedoelingen.

Verder heeft men bevelhebbers van gemengde troepen, die alleen het wapen, waaruit zij-zelf voortgekomen zijn, grondig kennen en weten te gebruiken, die onbekend zijn met de inrigting der artillerie, met de werking van het geschut en de hierop berustende wijze van gebruik; maar die toch genoegzame kennis van de artillerie *meen* te bezitten, om ze in verbinding met andere troepen bij manoeuvres enz., *naar hun inzicht, behoorlijk* te kunnen aanwenden. Deze bevelhebbers zijn voor de artillerie-officieren het ongeschiktste, omdat zij zich dikwijls met de details van het wapen inlaten, iedere beweging en stelling van 't geschut zelven willen bepalen en regelen, den artillerie-officier nagenoeg alle zelfstandigheid benemen; en, daar zij zich toch niet altijd met de artillerie kunnen bemoeijen en ook niet overal tegenwoordig zijn, brengen zij hem in een' toestand, waarin zijne verantwoordelijkheid, met opzigt tot het gebruik van zijn geschut, in

strijd komt met de pligten der ondergeschiktheid, waaruit hij zich, zelfs met eene zekere diplomatische behendigheid en door een schrander en voorzigtig gedrag, niet ongekwetst kan doorredden. — Soms eindelijk heeft men bevelhebbers van gemengde troepen, die van de artillerie in 't geheel geen begrip hebben, en zich ook den schijn er van niet willen geven, voor wie de artillerie een ballast is, en wien het dus gemakkelijker voorkomt, er in 't geheel niets mede te doen te hebben. Onder deze, gelukkig zeldzaam voorkomende bevelhebbers, verkeert de artillerie-officier insgelijks in een' moeilijken toestand: hij ontvangt doorgaans in 't geheel geene bevelen, kan zijne maatregelen, met betrekking tot het gebruik van 't geschut, slechts naar de bewegingen en stellingen der troepen in 't onzekere nemen, zal daardoor menigmaal te laat komen, zijn geschut op verkeerde punten en ongunstig terrein moeten stellen, en dus buiten zijne schuld, er geen goed gebruik van kunnen maken.

Het zij ons vergund de gesteldheid van zaken bij veldmanoeuvres na te gaan, met opzigt tot de gewone behandeling en het gebruik der artillerie, om de werking nog wat meer te doen uitkomen, welke de verschillende soorten van bevelhebbers over gemengde troepen, op dit wapen uitoeffenen.

Reeds dadelijk bij de verdeling der artillerie in de marschkolonne van een uit gemengde wapens bestaand troepen-

detachement, wordt nog menigmaal de misslag begaan, dat aan de artillerie de rechte plaats niet aangewezen wordt, en dat men ze, zonder noodzaak, in kleinere afdeelingen tusschen de andere troepen laat marcheren. Hieruit ontstaat het nadeel, dat de artillerie, als zij voor moet rukken, om het gevecht in te leiden, in den beginne of slechts met een klein getal stukken geschut verschijnt, tegenover de vijandelijke artillerie niet lang kan stand houden, en dan weder terug moet trekken; of gedemonteerd wordt, eer men de in het midden of aan den staart der marschkolonne geplaatste stukken heeft kunnen voorbrengen, om door hun vuur de werking der vijandelijke artillerie te verlammen. In dit geval verlangt men gewoonlijk, dat de artillerie zich in de snelste gangen bewege; maar de op den weg vóór de artillerie marcherende troepen bemoeijelijken het voorbij marcheren met geschut; ter zijde van den weg zijn menigmaal terreinhindernissen, die slechts met tijdverlies kunnen worden weggenomen, zoodat de voertartillerie alleen door middel van groote inspanning der trekpaarden, of ten koste van de gezondheid der bedieningsmenschap, in staat zijn zal, te regter tijd op de plaats te komen, waar zij tegen den vijand werken moet.

Zeker wordt wel, telkens voor den aanvang eener manoeuvre, aan de batterij- en sectie-kommandanten het algemeen denkbeeld der manoeuvre en ook de algemeene,

door den troepenbevelhebber onder wiens bevel zij met hun geschut zijn gesteld, genomen dispositie, medegedeeld; maar bij de uitvoering der manoeuvres zelve, blijven de artillerie-officieren nogtans menigmaal in 't onzekere, nopens het gebruik dat zij van hun geschut moeten maken om de verschillende gevechtsbedoelingen te bereiken, 't geen wederom onzekerheid in de bewegingen der batterijen en in de keuze voor de plaatsing van het geschut, ten gevolge heeft.

Dit nadeel ontstaat doorgaans dáárdoor dat bij de regeling der bewegingen en bij de keus van de gevechtsstelling der infanterie en kavallerie, op de artillerie minder acht geslagen wordt; deze is dan genoodzaakt, wil zij aan het gevecht werkzaam deelnemen, zich op zulke punten te plaatsen, die of hare vuurwerking beperken, of ze in een' nadeeligen toestand stellen, tegenover de vijandelijke troepen en batterijen.

Verder gebeurt het soms, dat de troepenbevelhebbers noch de rigting, in welke men met de troepen eene beweging wil uitvoeren, noch het doel er van, en de tijd wanneer zij zal aanvangen, vooraf aan den artillerie-officier medegedeeld hebben. De artillerie-officier ontvangt meerendeels van den troepenkommandant zelve, of van een van diens adjudanten, alleen het algemeen bevel: « Artillerie voor! artillerie terug! artillerie hier, of daar!» terwijl de overige troepen zich reeds in beweging

hebben gesteld, om 't zij een aanval te doen, een' flankmarsch of eene zwenking uit te voeren, of den terugtogt aan te nemen.

Soms ook wordt de artillerie in 't geheel niet gewaarschuwd, dat de troepen, aan wie zij toegevoegd is, eene stelling zullen verlaten, en waarheen zij hunne marschrichting moeten nemen.

Al de hier aangevoerde omstandigheden vereischen eene zoo groote beweegbaarheid van het geschut, dat de voetartillerie meestal met opgezeten manschap moet manoeuvreren, om een eind vooruit te winnen en nog eenige schoten te kunnen doen, vóórdat de tot haar behorende infanterie of kavallerie (bijv. tot den aanval) zich in beweging stelt. Den artillerie-officier schiet derhalve weinig tijd over, om eene geschikte stelling te kiezen en zijn geschut aldaar te plaatsen, ten einde den aanval te ondersteunen, of om de terugtrekkende troepen op te nemen en te dekken, zoodat niet altijd op het terrein de beste geschutsstellingen, die het meest met het gevechtsdoel strooken, genomen worden.

Nog moet het geval worden vermeld, dat de troepenbevelhebbers soms den artillerie-officier punten voor de plaatsing van hun geschut aanwijzen, en hun bevelen die te nemen, schoon die punten, uithoofde der terreingesteldheid, den afstand van den vijand en de hiervan afhankelijke gebruikwijze van 't geschut, ondoelmatig gekozen zijn.

Eindelijk dient te worden opgemerkt, dat het artilleriesvuur bij de vredesmanoeuvres, door de overige troepen in 't algemeen weinig geëerbiedigd wordt, dat men derhalve elkander zóó nabij komt, dat zulks in den oorlog onfeilbaar den ondergang der troepen zou ten gevolge hebben.

De artillerie zelve kan niet van den misslag vrijgepleit worden, dat zij de vuurwerking der infanterie, soms ook het vijandelijk geschut niet eerbiedigt.

De vraag is nu, ten eerste: bestaan er in 't algemeen middelen, waardoor men de, bij de vredesmanoeuvres, meest door de schuld der algemeene bevelhebbers, zoo dikwijls voorkomende misslagen, met betrekking tot het gebruik der artillerie, kan wegnemen? — ten tweede: welke zijn die middelen?

De eerste vraag kan men onvoorwaardelijk toestemmend beantwoorden; zij vindt hare ontwikkeling in de beantwoording der tweede vraag.

Vooreerst ware het te wenschen, dat de volgende algemeene gedragsregelen, met betrekking tot het gebruik der artillerie, in acht genomen werden, zoowel door de bevelhebbers van gemengde troependetachementen, als door de artillerie zelve en de in verbinding met haar vechtende infanterie en kavallerie.

1.) De verdeeling van de artillerie in de marschkolonne hangt deels van de alge-

meene *ordre de bataille* af, deels van de gesteldheid van het terrein dat men overtrekken moet, deels van de stelling en de beweging des vijands. In eene open, gemakkelijk te overziene landstreek, laat men derhalve de stukken geschut, waarmede men het gevecht inleiden wil, op het bataillon volgen dat aan de spits is. Is het te voorzien dat men reeds in den beginne vijandelijke artillerie, die zich tegen den aanmarsch onzer troepen verzet, zal te bestrijden hebben, dan vereenigen zich de vooraan marcherende stukken, ook wel een gedeelte, of naar gelang der omstandigheden, zelfs al het geschut der reserve, om reeds dadelijk een zóó groot getal stukken geschut in werking te brengen, dat de vijandelijke artillerie waarschijnlijk spoedig verdreven wordt.

In eene bedekte landstreek waar het gebeuren kan, dat men eensklaps van nabij op den vijand stoot, laat men de batterij in het midden, en naar omstandigheden zelfs aan den staart der marschkolonne volgen, opdat, ingeval van eenen spoedigen terugtogt, het geschut den noodigen tijd hebbe om regtsom keert te maken en eene achterwaartsche stelling te kiezen, geschikt om de teruggedrongen troepen op te nemen.

Moet de marschkolonne op hare voorwaartsche beweging een defilé door- of overtrekken (bijv. een dijk, holle weg, brug, of dorpsstraat), waaruit de vijandelijke infanterie vooraf moet verdreven worden,

1. D. N°. 8.

zoo mag de artillerie de bedoelde engte niet eer intrekken, dan nadat de infanterie het uiteinde aan de andere zijde heeft bereikt en bezet, zoodat men de engte behoorlijk kan verdedigen, ingeval de vijand nog eens omkeeren mogt om ze aan te vallen. Moet eene marschkolonne op den terugtogt eene engte doorgaan, dan moet de artillerie in de marschkolonne derwijze verdeeld zijn, dat zij niet alleen de engte vóór de overige troepen kan doorgetrokken zijn, maar nog den tijd kan winnen, om, in geval de achterhoede door den vijand aangevallen werd en men het oogmerk hebben mogt, ter opneming der terugtrekkende troepen, eene stelling achter de engte met geschut te nemen, te regter tijd in deze stelling schietvaardig te zijn.

2.) In iedere gevechtsstelling bepaalt de gesteldheid en de formatie van het terrein, de geschiktste punten voor de stelling en de werkzaamheid der artillerie. 't Is de zaak van den artillerie-officier deze punten, met inachtneming van het plaatselijk gevechtsdoel, te kiezen, terwijl hij tevens op het mogelijk gebruik moet acht slaan, dat in elk voorkomend geval van de infanterie en kavallerie zou te maken zijn.

De overige troepen moeten bij hunne bewegingen en stellingen steeds dáárop letten, dat zij de vuurwerking der artillerie niet hinderen, of althans niet beperken.

5.) Om aan de artillerie eene vrije en ongehinderde beweging in alle rigtingen te verschaffen, moet de infanterie en ka-

vallerie, wanneer zij in eene stelling met artillerie vereenigd is en met deze op ééne linie staat, ten minste 50 passen afstand van de vleugels eener batterij nemen.

Eene troepentelling *onmiddellijk achter* eene in stelling staande batterij, hindert niet alleen de achterwaartsche beweging van de stukken, maar heeft ook nog het nadeel, dat de tegen de batterij gerigte projectielen, gelijktijdig ook de daarachter staande troepen treffen; derhalve mag men slechts in dringende gevallen zulk eene troepenstelling kiezen.

4.) De achterwaartsche afstand der infanterie en kavallerie van eene tegen den vijand aanrukkende of in 't vuur staande batterij, regelt zich naar de terreingesteldheid en naar de stelling en den afstand der vijandelijke troepen. — De dezerzijd-sche troepen moeten in alle geval in staat zijn om op gelijke hoogte met de batterij te komen, als de tegen de batterij aanrukkende vijand nog 500 passen er van verwijderd is. Het op dezen afstand zeer krachtig werkend kartetsvuur, zal den vijand tot den terugtocht noodzaken, of hem zulke aanzienlijke verliezen toebrengen, dat hij niet dan zeer verzwakt en in groote ontbinding en verwarring de batterij zelve bereiken zal; maar dan zal hij ook gemakkelijk overweldigd en teruggedreven worden door de dekkende troepen der batterij.

5.) Om zich van het regt gebruik der artillerie tot het bereiken van een gevechts-

doel te verzekeren, is het noodig dat de bevelhebber van een troepen-detachement, aan wien geschut toegevoegd is, aan den artillerie-kommandant niet alleen de algemeene dispositie mededeelt, maar hem ook in den loop van het gevecht vooraf van alle bewegingen onderrigt, die hij met de troepen tot bereiking van een gevechtsdoel wil uitvoeren, voorts dat hij aan den artillerie-officier den noodigen tijd verleent, voor de vereischte verkenning van het terrein en van de te nemen stelling, en om vervolgens het geschut te regter tijd op dat punt te kunnen voeren en in stelling te brengen.

Diensvolgens moet:

- a) Bij den *aanval* op eene vijandelijke stelling, aan den artillerie-officier, die met zijn geschut dien aanval moet voorbereiden of ondersteunen, de rigting opgegeven worden, waarin de aanval zal geschieden, de tijd waarin hij zal aanvagen, en moet hem de onvermijdelijk noodige tijd worden gelaten voor de keus en de bezetting van de beste plaats voor 't geschut. Ook de troepen, die den aanval zullen uitvoeren, moeten hem worden opgegeven, eindelijk ook de welligt bekomen berigten nopens de stelling en de sterkte van den vijand in de aan te vallen positie.
- b) In eene *defensieve stelling* moet aan den artillerie-officier kennis worden gegeven van het voorgenomen gebruik

der troepen, opdat hij zijn geschut niet alleen ter verdediging der stelling zelve op de daartoe geschikte punten plaatse, maar ook gelijktijdig bedacht zij op eene krachtdadige ondersteuning der troepen, in geval er eene aanvallende beweging gedaan wordt, of bij den terugtogt, zoodat hij de daartoe noodige voorbereidende maatregelen kan nemen.

- e) Moet de *terugtogt* uit eene stelling worden aangenomen, dan behoort men den artillerie-officier daarvan in tijds te waarschuwen, en hem gelijktijdig de rigting op te geven, waarin de terugtogt zal geschieden en de terreinafscheiding, waar weder stelling zal genomen worden; voorts, als de omstandigheden het eenigzins toelaten, ook de tijd worden opgegeven, wanneer de terugtogt aanvangen zal. Kan deze niet anders dan onder gedurig vechten geschieden en vergunt het terrein de medewerking der artillerie, dan dient men vooraf de formatie der terugtrekkende troepen, met het oog op de artillerie te bepalen, en den artillerie-officier hiermede bekend te maken.

Heeft men achter de stelling eene engte, welke de troepen in geval van terugtogt moeten doortrekken, dan behoort aan den kommanderenden artillerie-officier in tijds kennis gegeven te worden, of het oogmerk van den

kommandant van het troependetachement is, om, na het doortrekken der engte, door de artillerie eene stelling te laten nemen, geschikt om den terugtogt der overige troepen door het defilé te dekken.

- d) Van even groot belang is, wanneer er moet *gezwonken* of als *flankbewegingen* moeten gemaakt worden, den artillerie-officier daarvan vooraf te onderrigten, opdat deze te regter tijd met zijn geschut de geschiktste stellingen tot dekking en begunstiging dezer manoeuvre kunne nemen.

6.) De gedragsregelen welke bij de vredes-manoeuvres alle troepensoorten, met betrekking tot de *verbodiging van het artillerievuur*, in acht dienden te nemen, zullen kortelijk hierop neêrkomen:

- a) In het kartetsvuur van het vijandelijk geschut, dus binnen eenen afstand van 500 passen en minder, mag geen troep rustig in eene formatie blijven staan, welke de werking der kartetsen begunstigt, maar moet of de batterij nemen, of terugtrekken.
- b) Tegen het kogelvuur der batterij moeten de troepen zich door beschermende bedekkingen beveiligen, zoo die voorhanden zijn en zoo de gesteldheid van 't gevecht en de onderlinge verbinding der troepen het veroorloven.
- c) Afzonderlijke tirailleurs, zelfs dunne tirailleurliniën, mogen het vijandelijk

geschut onder bescherming van dekkende terreinvoorwerpen zóóver naderen, als hun eigen veiligheid, tegenover vijandelijke tirailleurs of kavallerie-afdeelingen, het toelaat.

- d) Van de artillerie mag niet verlangd worden dat zij met haar geschut den vijand tot in het werkingdoend tirailleurvuur, dat is, tot op meer dan 500 passen nadert, tenzij bijzondere omstandigheden en het uitzigt op een krachtig kartetsvuur van 't geschut, waartoe de formatie der vijandelijke troepen enz. gelegenheid gegeven heeft, zulks vergunt.

Velen vinden een groot bezwaar in de wijze te regelen, om aan de artillerie de noodige bevelen ter behoorlijker tijd te doen toekomen, ten einde ze krachtdadig tot het een of ander gevechtsdoel kunne medewerken, en gebruikt te worden waar men het ook verlange.

Intusschen, bestaat de mogelijkheid, om aan de infanterie en kavallerie de noodige bevelen door de adjudanten enz. te doen overbrengen, waarom zou het dan ook niet aan de artillerie kunnen geschieden, die zoo goed een kommandant aan haar hoofd heeft als eerstgenoemde wapens? De artillerie wordt echter menigmaal in de hitte van het gevecht vergeten; haar kommandant komt daardoor in verlegenheid en verkeert in 't onzekere.

Al deze nadeelen worden weggenomen als de artillerie-kommandant (al bestond de artillerie ook maar uit ééne batterij of uit een nog minder getal stukken) zich steeds, of ten minste zooveel tijd en omstandigheden het veroorloven, in de onmiddellijke nabijheid van den bevelhebber der gezamentlijke troepen ophoudt. Aldaar zal de artillerie-kommandant, zoo niet alles, toch veel, wat regtstreeks en onvoorwaardelijk voor de artillerie van belang is, te weten komen; hij zal in staat gesteld worden om zijn geschut te regter tijd en naar eisch te gebruiken; want hij ziet dan zelf alles wat de bevelhebber ziet en wat diens handelingen bepaalt; hij leert inzien hoe deze de zaken opvat, verneemt diens inzigten en besluiten, hoort diens bevelen en de rapporten die bij hem inkomen, alsmede de daarop genomen beslissingen. Hij is dan nu ook verantwoordelijk voor de regte aanwending en het doeltreffend gebruik van het geschut; want een artillerie-kommandant is in zijne betrekking zoo zelfstandig (of behoorde het te zijn), dat hij steeds, niet alleen het regt heeft, maar dat het ook zijn plicht is, in gevallen waar de bevelhebber der gezamentlijke troepen niet van zelf de noodige bevelen geeft voor de medewerking der artillerie, dezen daarop opmerkzaam te maken. Ongelukkigergewijs bekleedt de artillerie-kommandant meerendeels eenen lagen rang; de bevelhebber der gezamentlijke troepen aarzelt uit dien hoofde dikwijls, om aan den

artillerie-officier hetzelfde regt en vertrouwen te schenken, als aan den kommandant der infanterie en der kavallerie; hij beschikt derhalve zelf over de artillerie, bevelen gevende en dikwijls alle vertoogen van den artillerie-officier van de hand wijzende, wien toch de verpligting daartoe van hooger hand opgelegd is.

Nu doet zich nog de vraag voor: wie zal, ingeval de kommandant eener batterij zich tijdelijk in de nabijheid van den opperbevelhebber bevindt, de batterij kommanderen? De oudste officier na den kommandant, zal men zeer eenvoudig antwoorden. Maar deze is welligt nog niet in de gelegenheid geweest eene batterij te kommanderen, veel minder er mede te manoeuvreren, waarbij minder de reglementaire evolutiën in aanmerking komen, dan wel de bestiering der batterij,

waardoor zij, op de eenvoudigste wijze en langs den kortsten weg, ter plaatse gebragt wordt waar zij werken moet, en waarbij nog behoort, dat de batterij-geleider de noodige bekwaamheid moet bezitten, om met zijn geschut al de hindernissen en moeilijkheden van het terrein snel en met bekwaamheid te boven te komen.

In 't belang van het wapen in 't algemeen, zoowel als in 't bijzonder voor de luitenants der artillerie, was het dus zeer wenschelijk en van veel nut, als men de laatstgenoemden meer gelegenheid gaf, om met eene batterij, niet alleen te exerceren, maar ook er mede te manoeuvreren.

In de bijna altijd lijdelijke betrekking van sectie-aanvoerder leert de officier niet zelfstandig handelen en heeft zelden gelegenheid persoonlijken invloed op zijne ondergeschikten uit te oefenen, iets dat in den oorlog van zoo groot gewigt is, en niet vroeg genoeg kan aangeleerd worden.

LOSSE DENKBEELDEN

OVER

EENE NIEUWE FORMATIE DER JONGELINGEN, BIJ DE 1^e KOMPAGNIE DER
INFANTERIE-DEPOTS, INGEDEELD.

(INGEZONDEN.)

Uit het verslag van het Ministerie, omtrent de in te voeren bezuinigingen bij het leger, blijkt dat er twee kompagniën bij de depôts der regimenten infanterie zullen opgeheven worden. Hierdoor ontstaat als van-zelf de vraag, wat er geschieden zal met de jongelingen bij de 1^e kompagnie dier depôts ingedeeld en bestemd om dáár tot korporaals en onder-officieren te worden gevormd. De oplossing dezer vraag hebben wij ons in de volgende regelen voorgesteld, en durven der redactie van den *Militaire Spectator* daarvoor een plaatsje te verzoeken.

Vooreerst komt het ons weinig doeltreffend voor, die jongelieden over de veldbataillons te verdeelen, alwaar aan hunne opleiding nimmer de vereischte zorg zou kunnen worden besteed, en nog veel ondoeltreffender zouden wij het vinden, hen te laten bij de depôt-kompagnie, welke bij ieder regiment zal blijven bestaan.

Wij zouden dus verlangen, de hier bedoelde jongelingen, van de verschillende regimenten in een bataillon te vereenigen,

aan hetwelk men eene kleine binnenstad, alwaar geen garnizoensdienst te verrigten valt (bijv. Kampen, Elburg, Doesburg) tot garnizoensplaats aanwees.

Wanneer men aanneemt dat de chef, zoowel als de overige officieren en het kader van het bataillon met de uiterste zorg worden gekozen, dan zal het wel niet noodig wezen, de groote voordeelen aan te wijzen, welke eene zoodanige formatie hebben zou. Dat de instelling der klasse van jongelingen bij de depôt-kompagniën, tot hiertoe de vruchten gedragen heeft welke men daarvan verwachtte, meenen wij met eenigen grond te mogen betwijfelen. Wij zouden misschien het bewijs kunnen leveren, dat de oorzaak daarvan juist in de tegenwoordige formatie der 1e depôt-kompagniën gelegen is, welke niet veroorlooft aan de wetenschappelijke en praktische opleiding der jongelingen die zorg te besteden welke zoo noodzakelijk is, wil men hen eenmaal tot goede onder-officieren gevormd zien. In één bataillon vereenigd, door niets afgetrokken van het doel, welks be-

reiking het streven van ieder officier en onderofficier zijn zou, gelooven wij op geheel andere resultaten te mogen rekenen.

Een zoodanig bataillon zouden wij wenschen zamen te stellen uit drie kompagnien, met het volgende kader:

Staf. { 1 Majoor.
1 1^e Luit^t.-Adjutant.
1 2^e Luit^t.-Kwartiermeester.
1 Adjutant-Onderofficier.
1 M^r. Geweermaker.
1 Korporaal-tamboer.

Kader eener kompagnie. { 1 Kapitein.
1 1^e Luitenant.
1 2^e Luitenant.
1 Serg^t.-Majoor.
1 Fourier.
5 Sergeanten.
10 Korporaals.
2 Tamboers.
2 Hoornblazers.

De officieren en onderofficieren zouden moeten gekozen worden uit hen, die bij de hoogstmogelijke militaire geschiktheid, tevens in staat waren om in den eenen of anderen tak van lager onderwijs of militaire wetenschap, speciaal onderrigt te geven. Ofschoon reeds in de eerste formatie eenige jonge, maar veelbelovende, korporaals konden begrepen worden, welke tot de hierbedoelde klasse van militairen hebben behoord, zoo zou de aanvulling der korporaals uitsluitend uit de jongelingen moeten geschieden, ten einde vervolgens uit hen de onderofficieren te kie-

zen welke bij de regimenten zullen benodigd zijn.

Behalve eene volledige opleiding voor de praktische dienst, welke vóór alles moet behartigd worden, zouden wij wenschen dat de jongelingen ook nog onderwijs genoten in:

- 1°. De administratie.
- 2°. De veldverschansing (theoretisch en praktisch.)
- 3°. De kennis en behandeling der buks.
- 4°. De kennis en bediening van het meest gebruikelijke veldgeschut.

Om te kunnen voldoen aan punt 2, zou de garnizoensplaats zoodanig moeten gekozen worden, dat in de onmiddellijke nabijheid zich terrein bevond, waarover men beschikken konde.

Bij dit alles doet zich evenwel de vraag op: Waaruit zal men de kosten vinden, in eenen tijd, waarin zoo veel moet worden bezuinigd? Zie hier het antwoord:

Aan ieder onzer negen regimenten infanterie wordt jaarlijks eene som van f1500 te goed gedaan voor het militair onderwijs (!?) en voor het bestrijden der kosten vallende op de gymnastiek, het schermsmen en het feestelijk vieren van 's Konings verjaardag. Er worden alzoo per jaar f 15,500 besteed aan inrigtingen welke men gevoegelijk kon opheffen, zonder dat het gehalte des legers daarbij iets zou verliezen, en vooral dan niet, wanneer het echte militaire onderwijs, gelijk men

dat thans bij de korpsen *tracht* te geven, — en waarvan de resultaten alleen zichtbaar zijn in de driemaandelijksche instructie-rapporten — geconcentreerd wordt bij het pupillen-bataillon. Indien er nu *f* 100 per regiment bestemd bleven voor de uitgaven ten dienste der gymnastiek, welke beoefening men bij de korpsen dient vol te houden, dan verkrijgt men van negen regimenten beschikbaar . . . *f* 12,600.—

Wanneer men nu de kosten van ons bataillon berekend, naar de bestaande verordeningen, en dus met inbegrip van alle fondsen, de bureaustkosten en de fourage voor een paard, maar zooals van-zelve spreekt, zonder de uitgaven voor de jongelingen, dan zal men vinden eene som van *f* 26090,89

Zoodat er eene vermeerderde uitgave zou ontstaan van . . . *f* 15490,89

Nu meenen wij aan de geheele wereld, ja aan den meest overdreven bezuiniger te mogen vragen, of hij eene dergelijke vermeerdering voor het doel wat wij ons voorstelden, niet zou goedkeuren.

Evenwel, er zijn nog andere kosten te bestrijden, namelijk die van het eigentlijk onderwijs, van boeken, verdere schoolbehoefden, werktuigen, enz., hetgeen gevonden zou kunnen worden uit eene inhouding op de soldij der jongelingen. Hun zakgeld zou niettemin groot genoeg blijven, ja wij zien er zelfs volstrekt geene

onregtvaardigheid in, hun eene soldij van slechts 20 centen daags toe te leggen, waardoor men op 500 jongelingen eene jaarlijksche bezuiniging van *f* 5475 zou maken. Een zakgeld van drie à vier stuivers in de vijf dagen, noemen wij voldoende voor knapen van dien leeftijd, die nog hoegenaamd geene diensten aan den lande bewijzen, maar daarentegen een aantal voorregten en weldaden genieten.

Het hierboven behandelde onderwerp, achten wij alle behartiging waardig, en dat niet alleen in het belang der bedoelde jongelieden, maar ook in het belang van het wapen der infanterie, in welks kaders zij bestemd zijn eenmaal zulk eene ruime plaats te beslaan. Wij hopen daarom dat het openbaren onzer denkbeelden de aandacht moge vestigen op eene zaak die zoo gewichtig is als de toekomstige KWEESCHOOL DER KADERS VAN ONZE INFANTERIE.

Amsterdam, Dec. 1848.

E.

Zoolang de maatschappelijke instellingen van ons werelddeel de aanwezigheid van staande legers nog noodig maken, ware het misschien wenschelijk die legers in vreedstijd tevens te doen strekken tot inrigtingen van beschaving en van veredeling voor een ieder die uit vrije keuze, of door het lot geroepen, daarin opgenomen werd. Op die wijze kon men wellicht door het bestendig aanzijn eener ac-

tive krijgsmagt, een tweeledig doel bereiken, en, meer en meer, de onregtvaardige kreten tot zwijgen brengen, die zich zoo dikwerf tegen haar verheffen. Men heeft verschillende voorstellen gedaan om den oogenschijnlijken lediggang der staande legers gedurende den vrede te doen ophouden, men heeft ze zelfs willen bezigen tot het daarstellen van publieke werken, maar geene taak voegt hun, onzes inziens, beter, dan die van de volkeren te beschaven in tijden van rust, om ze te beschermen en te verdedigen in de ure des gevaars. Intusschen ook dit is niet overeen te brengen met eene zoo gestrengte beperking der uitgaven als de omstandigheden tegenwoordig bij ons eischen. Men zal zich derhalve, wat het onderwijs betreft, in engere grenzen moeten bewegen, en zich te vreden dienen te stellen met het vormen van aanvoerders in verschillende rangen. — Dit is dan ook het voorname doel waarmede het lager onderwijs in ons leger gegeven wordt, en in billijkheid zou men dus mogen vorderen, dat het dáártoe in allen deele voldoende was. Evenwel, het laat in ieder opzigt veel, zeer veel te wenschen over; dit is eene waarheid waarvan ook wij gelegenheid hadden ons menigmaal en op onderscheidene plaatsen te overtuigen. Doch even als de geachte Schr. van bovenstaand artikel, zoeken ook wij de oorzaak van het kwaad minder in gebrek aan goeden wil en toezigt, dan in gebrek aan hulpmiddelen en in eene

verkeerde schikking der grondslagen waarop het gebouw rust. Ook hier herkennen wij de zoo vaak verstorende werking van de hand der bezuiniging; het lager militaire onderwijs ware bij de korpsen uitmuntend in te rigten, doch niet voor den prijs die er thans aan besteed wordt, en daarom achten wij ons verpligt een voorstel te ondersteunen, welks toepassing, zonder aanzienlijke en misschien zonder eenige vermeerdering van uitgaven, eene weldaad voor het wapen der infanterie zou wezen. Zeker zou de instelling, door den Schr. ontworpen, niet in de geheele behoefte van dat kader kunnen voorzien, maar datgene wat zij afleverde zou uitmuntend zijn; bovendien kan men immers gedurende den winter eenige gewone vrijwilligers tot het ontvangen van onderrigt bij het bedoelde bataillon detacheren, gelijk weleer bij de school-kompagnien; zoodoende gelooven wij dat men het gemis van scholen bij de korpsen al zeer weinig zou gevoelen.

Eene andere reden, waarom wij het oprigten van een dergelijk bataillon zeer toegedaan zijn, ligt in het bestaan zelf van jongelingen beneden de 18 jaren in het leger. Het kader 't welk men daaruit vormt, is een duur kader, en het wordt des te duurder, naarmate er meer jongelingen als korporaal of onderofficier mislukken. Immers de Staat verleent aan ieder hunner kost, kleeding, huisvesting, onderwijs en zakgeld gedurende twee à drie jaren, om eerst na verloop van dezen tijd, diensten

van hen te vorderen. Velen echter kunnen op hun 18e jaar nog niet eens tot korporaal benoemd worden, en zijn slechts geschikt om als soldaat in het gelid te treden. De zoodanigen nu, beweren wij, dat geene goede, maar wel degelijk slechte soldaten zijn. Iemand toch van dien leeftijd moet wel verregaande dom, of wel met kapitale gebreken en ondeugden behebt zijn, wanneer hij na zulk eene opleiding — indien zij *goed* was — nog niet eens tot korporaal bruikbaar is. Als men nu de kosten, gevallen op hen, welke op deze of op eene andere wijze mislukten, voegt bij die welke veroorzaakt werden door de overledenen en degenen die op hun 18e jaar geheel ongeschikt tot de dienst bevonden worden, als men het bedrag daarvan verdeelt over de hoofden der onderofficieren en korporaals uit de jongelingen voortgekomen, en als men daarbij voor ieder hunner telt de uitgave door hem-zelfen in twee à drie jaren tijds te weeg gebracht, dan gelooven wij niet te veel gezegd te hebben, toen wij staande hielden, dat men op die wijze een zeer duur kader vormde. Men zal dus geene middelen mogen verzuimen, om uit de bedoelde jongelingen zooveel onderofficieren en korporaals te trekken als slechts eenigzins mogelijk is, en eene verandering en verbetering in de wijze hunner opleiding, houden wij in ieder geval voor noodzakelijk, te meer daar die opleiding, na de reorganisatie der depôts, aan nog

grooter moeilijkheden zal onderworpen zijn.

De behoefte aan een duchtig, goed onderwezen kader wordt al grooter en grooter, naarmate men meer aandringt op het verminderen van strijdkrachten gedurende den vrede. Dit kader te vormen uit gewone en dienstdoende vrijwilligers, ware voorzeker de meest goedkoope en eenvoudige weg, welken men, om in de behoefte te voorzien, kon inslaan. Langs dien weg alléén schijnt het doel echter niet bereikt te kunnen worden, want de regering heeft reeds voor lang noodig geoordeeld andere maatregelen te nemen, zij heeft de meergenoemde jongelingen onder de wapenen gebracht. Dat men dien maatregel dan ook zoo vruchtdragend mogelijk make door deze jongelingen te vereenigen tot een bataillon. Wij hebben reeds aangetoond, dat de werking van zoodanig bataillon zich nog verder kan uitstrekken, en wij meenen ten slotte te moeten doen opmerken, dat zijne oprigting hoegenaamd geene verhooging van uitgaven ten gevolge behoeft te hebben. Tegenwoordig is er, zoo wij ons niet bedriegen, bij ieder regiment infanterie een luitenant met het toezigt over de jongelingen belast, en deze officieren zijn, gelijk billijk en noodzakelijk is, van alle overige diensten vrijgesteld. Wanneer men nu, in plaats van de negen luitenants, in bovenstaande organisatie begrepen, definitief aan te stellen, van ieder regiment een

luitenant bij het jongelingen-bataillon detacheerde, dan werd er in den stand der zaken bij de korpsen niets veranderd, maar in de voorgestelde organisatie eene som uitgewonnen van f 6900. Wanneer men nu de soldij der jongelingen op 20 cents daags stelt, waarin ook wij ten hunnen opzichte niets onbillijks zien, vooral indien aan het bataillon eene goedkoope plaats tot garnizoen wordt aangewezen, dan verkrijgt men nog slechts eene verhoogde uitgave van f 1150. Nu hebben wij nog niets gerekend voor de kosten van boeken, werktuigen, enz.; nemen wij echter aan

dat daardoor de geheele vermeerdering tot op f 2500 zal gebragt worden, dan zijn wij, die den tegenwoordigen stand der zaken van nabij meenen te kennen, innig overtuigd dat ook deze som op eene indirecte wijze ruimschoots zal uitgewonnen worden. Om van geene andere omstandigheden te gewagen, bedenke men slechts dat ieder jongeling, waarvan men geen bruikbaar korporaal maakt, aan den lande, bijna geheel te vergeefs, eene jaarlijksche uitgave van circa f 150 veroorzaakt heeft.

De Redactie.

DE JONGSTE EXPEDITIE NAAR BALI.

(8 EN 9 JUNIJ 1848.)

Van eene geachte zijde zijn ons welwillend nog de volgende bijzonderheden medegedeeld, nopens den jongsten ongelukkig uitgevallen togt naar Bali, afkomstig van een der officieren die aan de expeditie mede heeft deelgenomen, en met vergunning om er voor ons tijdschrift gebruik van te maken, hetgeen wij met te meer genoegen doen, omdat vele hier voorkomende bijzonderheden kunnen strekken tot aanvulling van de onderscheidene reeds bekende, 't zij officiële verslagen, of bijzondere berigten, die allen nog wel min of meer te wenschen lieten voor de kennis van de regte toedragt der zaak, vooral ten aanzien der gesteldheid en de werking der vijandelijke positie. Wij laten onzen berigtgever hier zelve spreken.

Nadat, zooals bekend is, de troepen den 8ten ontscheept waren, werden de eerste kampongs (dorpen of gehuchten) Timor Sangsiet en Boenkoelan, geforceerd en de Balinezen van daar verdreven, waarop onze troepen ongeveer drie palen landwaarts inrukten. Dit voorwaarts rukken ging niet langs gebaande wegen, maar dwars over rijstvelden heen, welke ge-

deeltelijk onder water gezet en omgeploegd waren. Het terrein was oplopend en de galangs (aarden-muren, welke dienen om den grond voor de rijstvelden tegen te houden) zeer hoog, zoodat het klimmen van het eene rijstveld naar het andere, veel inspanning kostte.

Uiterst afgemat waren derhalve de troepen, toen zij op het bivouac, ongeveer vijf palen van het strand, eenige uren konden uitrusten. De nacht werd zeer onrustig doorgebracht, daar men in een zeer begroeid terrein aanhoudend door den vijand geharceleerd werd, zoodat onze troepen bijna den geheelen nacht op de been waren.

Des morgens ten zes ure van den 9^{den} rukten de troepen weder op, en wel de eerste kolonne, onder bevel van den luit.^l-kolonel SUTHERLAND aan het hoofd, gevolgd door de derde en vierde kolonne (onder den luitenant-kolonel LE BRON DE VEXELA en den majoor DE Vos) op, en kwamen ongeveer tegen zeven ure voor de vijandelijke stelling Djaga-Raga, zijnde een van de sterkste positiën die men bedenken kan, zoo door de natuurlijke hindernissen, als door de met veel overleg er bij aangebrachte versterkingen. Er waren name-

lijk twee hoofdverschansingen (die wij met N°. 1 en 2 zullen aanduiden), zijnde vierkante redouten, in eene wat schuinsche rigting van elkander aangelegd, zoodat die voor onzen regter vleugel wat vooruitsprong, en met hare regter face de voorflank der andere redoute flankeerde; zij waren door een tusschen beiden doorloopend ravijn van elkander gescheiden, doch onderling weder door eene diepe gracht verbonden, die in rechte lijn liep voor het front der schans N°. 1 en achter langs de schans N°. 2; voorts waren achterwaarts, regts in de verlenging van de eerste en grootste schans, eenige kleine redouten of flèches aangelegd, allen elkander flankerende, benevens eene versterkte dessa (kampong met een dorps-hoofd) eindigende aan een ontoegankelijk ravijn. Het terrein voor deze versterkingen was geheel open en bloot; alleen de galang-muren leverden eenige beschutting tegen het vijandelijk vuur.

Toen onze troepen op 400 passen van van de eene versterking (N°. 1) links, en 250 passen van de andere (N°. 2) regts voor ons front, aangekomen waren, werd het vuur van onze zijde door eenige mortierworpen geopend. De vijand had tot op dit oogenblik nog niets van zijne tegenwoordigheid doen blijken; verscheiden kleine versterkingen, die men bij den opmarsch had ontmoet, waren verlaten bevonden, 't geen op het vermoeden bragt, dat welligt gezegde schan-

sen insgelijks verlaten konden zijn; doch eensklaps werd men uit die dwaling gebragt, daar er een zóó hevig vuur uit de schans N°. 1, tegenover onzen linker vleugel op ons geopend werd, dat het alleen aan de hooge rigting der schoten moet toegeschreven worden, dat de opperbevelhebber en zijnen geheelen staf er niet door getroffen werden. Onmiddellijk werd de artillerie (4 kanons à 5 pond, 2 houwitsers en 8 handmortieren) onder bevel van den kapitein KELLERMAN, met met bewonderenswaardige stoutheid en door tirailleurs gedekt, tot op 75 passen voor gezegde schans (N°. 1) gebragt, en begon een aanhoudend vuur, hetwelk van weërszijden een half uur lang met veel hevigheid voortgezet werd.

De luit'-kolonel LE BRON DE VEXELA was inmiddels met zijne kolonne (de derde der expeditie) links af voortgerukt, met oogmerk om des vijands regter vleugel om te trekken, hij kwam in de regter flank der schans N°. 1, drong met de compagnie van den kapitein DOSTAL en de compagnie Europeanen tusschen twee van de achterwaarts gelegen flèches door, werd tweemaal teruggedreven, en eerst de derde maal, toen de vlag op eene der flèches (de tweede) geplaat was, bleef hij er meester van; daarna werd de volgende flèche, die het dichtst bij de schans lag, bemagtigd. Inmiddels was de kapitein STEINMETZ van den generalen staf, met eenige sappeurs de linker frontzijde van de schans N°. 1 ge-

naderd, doch stuitte op de dertig voeten diepe gracht, die de beide groote schansen verbond, en welke bijna loodrechte taluds had, zoodat het niet mogelijk scheen, om zonder brug er met de troepen over te komen. De luitenant VAN SWIETEN kwam er evenwel met 17 man over, waartoe hij ongeveer ruim een kwartier uurs noodig had gehad. De kapitein STEINMETZ liet nu een weinig meer regts, naar de zijde der tweede groote schans, eenige trappen in het talud der gracht hakken, hetwelk echter door de harde aarde zeer langzaam vorderde. Met behulp dier trappen en van twee stormladders, die inmiddels aangebragt waren, kwamen nu nog 60 man hulptroepen, onder den luitenant VAN RIJN VAN ALKEMADE en den 2^{den} luitenant UHLENBECK, met eenige walbuschutters over de gracht.

De 2de luit. VAN SWIETEN trok met zijn detachement, gevolgd door de luitnants VAN RIJN VAN ALKEMADE en UHLENBECK, tusschen de twee verschansingen door, naar de schans ter regter zijde, (N°. 2). Terwijl deze beweging uitgevoerd werd, verflaauwde het vuur uit de schans N°. 1 aanmerkelijk, en zag men den vijand er uit vlugten. De kapitein STEINMETZ zulks ontwarende, riep het aan den luitenant VAN SWIETEN toe, maar deze was reeds te ver vooruit om het te kunnen hooren, en vervolgde zijn marsch naar de schans N°. 2, welke hij verlaten vond, zijnde de helft der bezetting, toen zij

zag dat de andere schans N°. 1 verlaten werd, onmiddellijk derwaarts getrokken, terwijl de overige helft, eene tegenovergestelde rigting nemende, links om hare schans heen zwenkende, door een diep ravijn onze stelling in de regter flank kwam bestoken, een peloton infanterie verjoeg, doch door het welgeregeld twee gelederen vuur der vierde kolonne, onder den majoor DE Vos, afgewezen werd.

Weldra begon het vuur uit de schans N°. 1 met vernieuwde woede. Eene poging door den kapitein STEINMETZ nabij den linker fronthoek dezer schans gedaan, om zich daar op de contrescarp vast te zetten, en bij den saillant over de gracht te komen, mislukte, omdat er geen middelen genoeg bij de hand waren, om de verhakkingen waarmede de contrescarp voorzien was, weg te kappen. Gezegde kapitein vervoegde zich bij den opperbevelhebber met verzoek om twee kompagniën, ten einde op het punt, tusschen de beide schansen, dáár waar de troepen onder de luitnants VAN RIJN VAN ALKEMADE en UHLENBECK waren overgegaan, de gracht over te komen, en de schans N°. 1 van achteren aan te vallen. Eene kompagnie Europeanen en eene inlandsche kompagnie werden onder bevel van den luit.-kolonel SUTHERLAND (de kommandant der eerste kolonne) daartoe bestemd, doch de beweging kon niet spoedig genoeg uitgevoerd worden; toen deze troepen nabij de schans vóór de gracht gekomen waren, werden zij uit de

schans met een hevig vuur begroet, en bovendien toen zij er over waren gekomen, door duizenden Balinezen in den rug gevallen. De terugtocht over de gracht was onmogelijk; de kolonne trok dus de geheele schans N°. 1 om, en deboucheerde, links zwenkende, tusschen den regter achterhoek der schans en de eerste aan die zijde gelegen flèche, juist op het oogenblik dat onze troepen daaruit verdreven werden, en de vijand aan de regter fronthoek der schans N°. 1 een uitval deed. Op de hoogte van de keel der schans was, bij het al vechtend voorttrekken aldaar, de eene luitenant UHLENBECK gesneuveld, de tweede werd bij den uitval ter hoogte van de regter face der schans, door eene lanssteek geveld.

Zonder een paar regt van pas gedane kartetsschoten, welke de Balinezen terugdreven, zouden velen onzer manschappen op dit punt geveld zijn. Eene laatste poging werd gedaan, om op den linker fronthoek der schans N°. 1, waar bres geschoten was, over de gracht te komen, en dit gelukte gedeeltelijk, doch het was niet mogelijk de taluds te beklimmen, door de zware verhakkingen waarmede zij beplant waren. Een dergenen die zich hier het meest onderscheidde, was de 1ste luitenant-adjudant H. J. VAN DER WLUCK, die vol moed een der eersten bij het beklimmen der bres was. Toen ook deze laatste poging niet was gelukt, onthoofde de opperbevelhebber den kapitein STEINMETZ, om te informeren

of er middel was om over de gracht te komen, 't geen deze bevestigend beantwoordde, mits men de noodige bijlen en horden had, die wel opgezonden, maar nog niet aangekomen waren. De generaal belastte dien officier onverwijld terug te gaan, ten einde den aanvoer te bespoedigen; doch ook dit was te vergeefs, daar de koelies en de achterwaarts staande hulp-troepen, door vrees bevangen wegens het aantal gekwetsten die geëvacueerd werden, alles weggeworpen hadden en op de vlugt gegaan waren. Dit was niet alleen met de genie-voorwerpen het geval, maar ook met de vivres en de amunitie, zoodat het niet mogelijk was, langer voor de schans N°. 1 stand te houden, noch in de schans N°. 2 positie te nemen. Er werd derhalve besloten weder naar het strand terug te keeren, hetwelk in de grootste orde geschiedde.

Op den terugtocht bezweek nog de verdienstelijke 1ste luitenant-adjudant VAN DER WLUCK, uit afgematheid en overspanning, ten gevolge van de zware dienst en den ijver in zijne betrekking gedurende de beide dagen betoond. Hij zeeg plotseling neder en stierf kort nadat hij in de kampong aan het strand teruggebracht was.

Wij deelen geen nadere bijzonderheden van algemeene bekendheid mede. Uit het bovenstaande zal men, behalve 't geen deswege reeds bekend was, nader ontwaard

hebben, met welke moeilijkheden onze troepen hebben te worstelen gehad, en waaraan hoofdzakelijk 't mislukken der onderneming moet toegeschreven worden. Vertrouwen wij dat de nieuwe op handen expeditie, met al het noodige naar eisch toegerust, ook na de verkregene onderzending, een' beteren uitslag hebben zal.

DE NIEUWE INSTRUCTIE VOOR DE RECRUTEN DER KAVALLERIE.

(INGEZONDEN.)

Weder een proefjaar voor de nieuwe methode verstreken zijnde, zou het mij aangenaam zijn, in het belang van het rijkunstig onderwijs, de grondzuil van ons wapen, mijne bemerkings daaromtrent in de *Militaire Spectator* opgenomen te zien.

1°) Dat het beginnen op den zadel veel tot een snel en goed leeren rijden bijdraagt, is voor ons aan geen twijfel onderhevig; door eene vastere sluiting en zitting in den zadel, is de onaangename gewaarwording, ja de angst die menigeen gevoelt als hij voor het eerst te paard komt, veel spoediger verdwenen. Het heugt mij niet dat er een rekrut dit jaar is afgevallen, terwijl zulks op de deken meermalen plaats had, en de angst nog vermeerderd werd, zoo een rekrut zich erg bezeerde. De eerste indrukken die de mensch ontvangt zijn veelal blijvend.

Deze methode is voor ons vooral doelmatig, omdat wij weinig vrijwilligers krijgen die vroeger met paarden hebben omgegaan; zij zijn over het algemeen dus niet op hun gemak, als zij voor het eerst te paard te komen. Na het rijden op den zadel, zijn de lessen op de deken, als aanvulsel der instructie, zeer doelmatig, waarop de ruiters dan ook zeer spoedig eene goede houding en vaste zitting kregen. Bij alle oefeningen moet men met het gemakkelijkste beginnen, en omdat nu de ruiter vaster in den zadel zit, en zich daarop meer te huis bevindt, moeten de eerste lessen op den zadel, en de laatste op de deken plaats hebben.

Dat rekruten veel vaster zitten en meer vertrouwen op den zadel dan op de deken hebben, is mij bij ondervinding gebleken. Ik deed van een peloton rekruten, die voor het eerst zouden rijden en nimmer te paard gezeten hadden, de eene helft op de deken, de andere helft op den zadel rijden, en in de tweede helft van de les deed ik hen verwisselen. Na het einde der les verklaarden allen, dat zij vaster en met meer vertrouwen op den zadel zaten, hetgeen ook zeer duidelijk gedurende de les, vooral in den draf zichtbaar was. Op den zadel zaten ze vast, op de deken balanceerden ze heen en weder, en hadden de grootste moeite om te paard te blijven. Nog te Breda instructeur zijnde, heb ik hetzelfde beproefd met de kadets, en dezelfde uitkomsten gehad.

Hoewel wij ons met de hoofdzaak geheel verenigen, zijn er echter eenige punten waarmede dit het geval niet is.

1°) De volgorde der bewegingen in de lessen voorgeschreven, komt mij niet doelmatig voor, omdat reeds in het eerste tijdperk bewegingen worden uitgevoerd, die voor den eerstbeginnende veel te moeilijk zijn, zooals: wendingen en volten in galop, het korte omkeeren, stilstaande aanspringen enz.; men zie pag. 6 van de gelithographeerde aanschrijving van 7 Maart 1848. Zoo iets in 20 lessen te vergen is wat kras, en zal vele paarden bederven.

Daar tot het goede rijden vereischt wordt: eerst eene goede houding en vaste zitting, dan

de besturing, zoo zouden, volgens onze wijze van zien, de bewegingen van het eerste gedeelte der eerste les, alleen en uitsluitend de houding en vaste zitting ten doel moeten hebben, waartoe zeer eenvoudige bewegingen vereischt worden, zoodat de eerstbeginnende niets te doen heeft dan zich met zijne houding bezig te houden, en zijne gedachten niet afgeleid worden door voor hem moeilijke bewegingen.

Het tweede gedeelte der eerste les moet ten doel hebben, de goede houding en vaste zitting meer te bevestigen, en den ruiter tot het besturen in te leiden, door het teruggaan, afstanden nemen, weder oprukken, en door meer regelmatigheid en naauwkeurigheid bij het uitvoeren der bewegingen te vergen, waarop men in het eerste gedeelte hoegenaamd niet moet letten.

Het doel van de tweede les is hoofdzakelijk *de besturing* en tevens het verbeteren der houding en vaste zitting.

2°) Het is mij ook doelmatig voorgekomen, de ruiters in de eerste les minder soort van paarden te geven; zij moeten de bewegingen kunnen uitvoeren, die in de lessen voorgeschreven zijn. In de tweede les zoude men dan beter afgerigte kunnen geven; immers zijn alle paarden niet geschikt, om de wendingen, en de volten in galop uit te voeren? Door op deze wijze te handelen, zal men ook minder paarden bederven.

De ruiter na den derden dag alle dagen van paard te doen veranderen, is mij ook niet doelmatig voorgekomen, omdat de ruiter in eene les geen kennis met zijn paard kan maken; ik geloof dat het verwisselen om de twee of drie dagen beter is, ook minder lastig.

3°) Ik geloof dat 20 oefeningsdagen in ieder der drie lessen noodzakelijk zijn om ze goed te doorloopen en uit te voeren; het eerste gedeelte der vierde les kan buiten, te gelijk met de pelotonsschool geoeffend worden. Rekent men 20 oefeningsdagen in eene maand, dan zal het onderwijs te paard in vier maanden afgelopen zijn.

1. D. N°. 8.

4°) Het is mij ook doelmatiger voorgekomen, al de lessen op de deken, achterevolgens, in plaats van om den anderen dag te doen plaats hebben, omdat daardoor de goede houding en vastere zitting spoediger op de deken verkregen wordt; een peloton op deze wijze afgerigt, rende met stoutheid op de deken het exercitieveld rond.

Men heeft aan deze methode het verwijt gedaan:

1°) Dat de rekrut te snel wordt afgerigt; dit is zoo, indien men in de eskadrons zich weinig meer om hem bekommert; het zou voorwaar voor de officieren van de eskadrons zeer gemakkelijk zijn, volmaakt afgerigte ruiters te bekomen; zij zouden dan op hanne lauweren kunnen rusten; maar of dit wel den tact van instructie te geven zou bevorderen, is zeer te betwijfelen. Bij de eskadrons moet met betrekking tot de rekruten de fijne schaaft er over gelegd worden; heeft men depôts, dan moeten ze daarbij ook niet verder afgerigt worden, zoodat er steeds bij de eskadrons voor de officieren te instrueren valt, hetgeen dan ook veel beter dan thans met onze gebrekkige organisatie kan plaats hebben.

Wij stellen nu voor, de instructie voor den rekrut in 80 lessen te voltooijen, hetgeen vier maanden bedraagt in gewone tijden; doch in spoedvereischende omstandigheden, kan men de lessen op de deken achterwege laten.

2°) Ten tweede heeft men het verwijt aan deze methode gedaan, dat de manschappen nu niet meer op de deken konden rijden.

Dat bij sommige regimenten kavallerie de manschappen slecht op de deken rijden, is wellicht mogelijk, doch dit is niet aan de methode toe te schrijven, maar komt daar van daan, dat men nimmermeer, eens afgeëxerceerd zijnde, op de deken rijdt. Wat baat het, of men eerst, of naderhand 20 lessen op de deken bekomt, als men nooit meer op de deken geoeffend wordt.

Wij hopen dus, dat deze methode met eenige wijzigingen mag aangenomen worden, en wel

zoodra mogelijk als de nieuwe Reglementen het licht zullen zien, die voorzeker een hoogen trap van volmaaktheid zullen bereikt hebben, indien

men den tijd daarvoor besteed in aanmerking neemt.

B. VAN MERLEN.

DE SCHABSKA; DE NIEUWE RIJ BROEKEN.

In ons vorig Nummer van Januarij, hebben wij de gevoelens en het oordeel van X. medegedeeld nopens verschillende kleedingstukken der kavallerie. Tegen de door den Schrijver gemaakte aanmerkingen op de schabska, zijn ons verscheiden reclames toegekomen, die wij, geheel onpartijdig in de zaak, gaarne, en ook verplicht zijn onzen lezers evenzeer mede te deelen. Eenige officieren namelijk van het eerste regiment lansiers, hebben de Redactie van den *Militairen Spectator* verzocht, in tegenoverstelling van 't gevoel van X., te willen kenbaar maken: « dat zij met bevreemding zijne oordeelvelling over de schabska hebben gelezen, en er de gevolgtrekking uit hebben opgemaakt, dat ZEd. of nog geen schabska gedragen, of welligt er een uit de hand gekocht heeft, dat ZEd. misschien niet goed paste, aangezien eene reeds lange ondervinding den lansiers de overtuiging gegeven had, dat de tegenwoordige model-schabska geacht kan worden het gemakkelijkste, doelmatigste en sierlijkste hoofdtoisel te zijn, dat tot nog toe aangenomen is.»

Men ziet hoe de gevoelens uiteenloopen, omtrent een punt waarover men zeggen zou dat ieder het eens moest zijn, daar het dagelijksch gebruik toch de beste ondervinding des-aangaande geeft, waaruit weder blijkt, hoe moeilijk, ja onmogelijk het is, vooral ook ten aanzien der kleeding, ieder te bevredigen.

Van den Majoor VAN MERLEN hebben wij de volgende aanmerkingen over de nieuwe rijbroeken ontvangen:

« Ziedaar eindelijk rijbroeken voor kavallerie

geschikt, die vlug op- en af moet stijgen en veel te paard rijden, terwijl die welke wij nu hadden, alleen geschikt waren voor kavallerie die veel te voet en niet te paard behoefde te komen; zij verhinderden geheel en al het vlug op- en afstijgen, de stroppen waren spoedig door de spanning in stukken, en aan de knieën was de broek weldra versleten. Het is te hopen dat de nieuwe model-rijbroek, wat vorm en wijdte betreft, aangenomen wordt en men zich niet om het fraaije, maar om het doelmatige zal bekommeren.

Wij hebben echter twee hoofdgebreken bij de nieuwe model-rijbroeken opgemerkt:

1°. Dat de stroppen, even als aan het oude model, zijn vastgenaaid, waardoor het den man zeer moeilijk wordt, bij het breken der stroppen (hetgeen in het veld door nattigheid zeer dikwijls plaats heeft), ze weder te herstellen, terwijl de bevestiging met twee dubbele knoopen, zooals de generaal DE BRACK voorstelde (waarvan wij sedert 46 jaren het voordeel hebben ondervonden) den ruiter in staat stelt zijne stroppen alle oogenblikken te vernieuwen.

2°. Dat de broeken nog van onderen open zijn, hetgeen nergens toe dient, vooral nu de broeken ruim genoeg zijn, dan om meer tijd bij het kleeden te vereischen en meer aan reparatiën te kosten. Wij hadden in der tijd voorgesteld denzelfden vorm van rijbroek, doch met lederen manchetten; niet zoo zeer was dit voorstel op eigen ondervinding gegrond, dan wel op die van den Generaal DE BRACK, die in zijne voorschriften omtrent de kleeding in het veld, den pantalon *à la Lasalle* als de geschiktste aanbeveelt.

Een broek zonder manchetten, is weldra door de aanhoudende vochtigheid verrot; geen stroppen houden daar meer aan, de man is weldra doorgereden, en dien ten gevolge buiten gevecht. De reden van het niet aannemen van dit model, is, dat het meerendeel der chefs der kavallerie daartegen was; het doet mij leed, dat mij de redenen, waarom de chefs de manchetten afkeurden, niet bekend zijn; wij zouden dan in staat wezen, om die of te wederleggen, of van onze meening hieromtrent terug te komen.

Men zal welligt kunnen zeggen, dat mijne beoordeeling van den nieuwen model-rijbroek, wat haastig is; ik moet echter doen opmerken dat dit geenszins het geval is, vermits ik reeds twee en een half jaar geleden, een dergelijk model met manchetten en met dubbele knoo-

pen in proef aan eenen dragonder gegeven had, die het twee jaren lang gebruikt heeft en het ver boven het thans in gebruik zijnde model de voorkeur geeft, zoowel bij het op- en afstijgen, als gedurende het rijden, weshalve ik reeds in staat ben daarover te kunnen oordeelen. Van de nadeelen der manchetten was niets gebleken; de slijk werd er met een spons afgenomen, en de vetborstel hield ze goed in staat.

Uit de aanschrijving van het Departement van Oorlog, waarbij de proefneming van de rijbroeken bevolen wordt, blijkt dat men het advies van de regiments-chefs alleen vraagt; was het niet doelmatiger eene Commissie bij ieder regiment te benoemen, waarvan de Kolonel president was?

B. VAN MERLEN.

BOEKAANKONDIGING.

Considérations sur l'art militaire antique et sur l'utilité de son étude, par Ed. de LA BARRE DUPARCQ, Capitaine du génie. Paris, J. CORREARD, 1849 (in 8°, 84 F.)

De schrijver van dit werkje heeft zich voornamelijk ten doel gesteld, een overzicht te geven van de krijgskunst der oude volken, waarin hij vooral die voorschriften dier kunst wil doen uitkomen, die nog heden ten dage navolging verdienen, en die gebruiken, welke men wel doet van te vermijden, als zijnde, volgens hem, het beste middel, om aan te toonen, dat de studie dier kunst, nog zelfs in de negentiende eeuw, hare nuttige zijde heeft.

De schrijver heeft zijn werk in zes hoofdafdeelingen verdeeld, waarvan het eerste algemeene beschouwingen behelst, waarin hij tracht aan te toonen, dat het voorbeeld der ouden het nut doet zien van de krijgstucht, de eenheid in 't

bevel, het gebruik van het leger tot openbaren arbeid, de verscheidenheid van wapening, van belooningen, voorts dat het ons aanspoort om het gebruik van huurtroepen en van een' grooten leger te vermijden.

De tweede afdeeling is aan het betoog gewijd, dat de strategie der ouden veel minder, dan men oppervlakkig zou gelooven, van de hedendaagsche strategie verschilt, en dat onze hedendaagsche bevelhebbers veel nut kunnen trekken van de lectuur der Grieksche en Romeinsche schrijvers.

In de derde afdeeling, bijna geheel over de phalanx en het legioen handelende, tracht de schrijver de gebreken der formatie in gesloten linie en die met intervallen te doen uitkomen; de beste komt hem voor, die het midden tusschen beiden houdt.

De vierde handelt over het gebruik der strijd-

wagens en olifanten, alsmede over de geharnaste kavallerie der middeleeuwen; die allen gelijkelijk verdienen verworpen te worden.

In de vijfde afdeeling wordt betoogd, dat de worptuigen der ouden voor onze hedendaagsche artillerie moeten onderdoen; alleen de kennis van de wijze waarop de ouden bruggen over de rivieren sloegen, zou voor den hedendaagschen pontonnier nog van nut kunnen zijn.

Eindelijk betoogt de schrijver in de zesde afdeeling, dat de versterkingskunst der ouden, hoewel veel van de hedendaagsche verschillende, zeer goed was voor de toen bestaande wijze van aanval, die toen de overhand op de verdediging had, in welk opzigt derhalve de versterkingskunst der ouden beter was dan de hedendaagsche, en nog wel de aandacht verdient.

Na dit alles behandeld te hebben, doet de schrijver zich de vraag, of onze hedendaagsche militaire organisatie voordeel getrokken heeft uit de krijgsveldtocht en de krijgsveldtochten der ouden, en hij gelooft dat zulks het geval niet geweest is, en toch zeer goed zou kunnen zijn, waaruit het nut van het onderzoek van beiden van zelve volgt.

Wij nemen ten proeve van dit, voor den onderzoeklievenden, belangrijk vertoog, het een en ander uit de algemeene beschouwingen over.

« Bij de meeste oude volken kon ieder burger gedurende het grootste gedeelte van zijn leven als soldaat opgeroepen worden; de armste alleen waren te Athene en te Rome uitgesloten; om de eer te hebben van het vaderland te verdedigen, moest men in die beide beroemde republieken iets bezitten, opdat men er belang bij had den vijand af te wijzen. Niemand kon te Rome naar ambten staan, zoo hij geen tien jaren de krijgsveldtocht had vervuld. — De tegenwoordige staten hebben deze laatste bepaling omgekeerd; zij vertrouwen de openbare betrekkingen niet aan degenen die het zwaard voor 's lands verdediging getrokken hebben, maar aan degenen die de pen of het woord bekwaam voeren; ook ziet men in haghelijke tijdstippen de bewindlieden, letterkundigen of advokaten, tenzij het

uitstekende en krachtige mannen zijn, van het staatstoonel verdwijnen, en 't gezond verstand der natie grijpt naar krachtiger handen; zoo deed Frankrijk op het laatst der achttiende eeuw, vermeene dat het beter was zich op de eere-zucht van een' NAPOLEON te verlaten, dan op de redeneringen van eenen ROBESPIERRE, of op de droomerijen van eenen SIYES.

« In den vroegeren tijd werden bij de ouden de legers na den afgelopen veldtocht ontbonden, en de krijgsveldtochten sloegen de hand weêr aan de ploeg, of verschenen weder op het volksplein. Uit het krijgsveldtocht was dit eene meerdere volmaking, die ALEXANDER, HANNIBAL en CAESAR in slaat stelde hunne groote krijgsveldtochten uit te voeren. Uit het staatkundig oogpunt was zulks daarentegen eene oorzaak van verval; want de legers werden eene magt in den staat, en maakten zich eindelijk van 't gezag meester. Dit na-deel zou niet hebben plaats gehad, als de legers, schoon permanent blijvende, maar niet waren zamengesteld geweest uit permanente soldaten, maar uit burgers, slechts een zeker bepaald getal jaren in de dienst blijvende.

« Al de oude volken, 't zij in een monarchalen staat, of in republieken, gevoelden de noodzakelijkheid der krijgsveldtocht, en hunne jaarboeken behelzen daarvan zonderlinge voorbeelden, die misschien slechts 't zinnebeeld dier noodzakelijkheid waren. SAUL zijn zoon JONATHAN willende dooden, omdat hij in weêrwil van den algemeenen eed honig genuttigd had; MANLIUS TORQUATUS zijn zoon ter dood veroordeelende, omdat hij tegen zijn bevel gestreden had, zijn treffende voorbeelden. De krijgsveldtocht der hedendaagsche volken is niet meer dan eene flauwe navolging van die der ouden.

« In de oude tijden heeft men weinig veldtochten zonder gevechten. Bij de ouden is het gevecht de voorname uitkomst, het bestendig middel om de zaken te herstellen; bij de hedendaagsche volken is integendeel het schoonste resultaat der kunst, den slag te vermijden en alleen door marschen en contra-marschen te overwinnen.

« Bij de ouden was het gevecht van nabij het meest in zwang; de groote lichaamskracht was zeer nuttig en werd dus ook zeer geacht. Bij de Grieken kon dus HERCULES zelf een held worden, terwijl hij in onze dagen niet meer dan een kwakzalver had kunnen zijn. De worstelaars die zegevierend uit het strijdperk kwamen, werden bij de nationale spelen met eer en voordeel overloden. Intusschen stelde PHILOPOEMON den soldaat boven den worstelaar, dien hij wist dat onbestand was tegen de vermoeyenissen van den oorlog.

« De Grieken onderhielden met groote kosten onderwijzers in de taktiek; meestal waren het alleen wiskunstenars, die vermeenden ook de strategie te kunnen onderwijzen; maar niet in hunne school werden de groote veldheeren gevormd; hunne schoolmeesterlijke pedanterie wilde alles binnen streng meetkunstige vormen houden, die in de praktijk onuitvoerbaar zijn. De Romeinen bestudeerden de militaire geschriften der Grieken. — In Frankrijk was het, nog geen eeuw geleden, een abt, die aan den Dauphin de taktiek, de versterkingskunst, de artillerie onderwees, en die over deze wetenschappen uitvoerige en gebrekkige werken schreef, welke, aangezien zijne betrekking, algemeen verbreid werden. Zonderling schouwspel, een Roomsche katholijk priester aan de menschen de kunst onderwijzende, om elkander te vernielen!

« De Romeinen vreesden, gelijk MONTESQUIEU zoo wel uitdrukt, *de ledigheid meer dan de vijanden*; zij meenden dat het beste middel voor 't behoud der krijgstuicht was, de soldaten bezig te houden; zij gebruikten ze dan ook in vredes-tijd voor het daarstellen van openbare werken, vooral tot het aanleggen van wegen. 't Gevolg was, dat de soldaat in oorlogstijd meer gehard was tegen onophoudelijken arbeid, beter de vermoeyenissen van den menigvuldigen arbeid voor het opwerpen van legerkampen en den belegeringsarbeid kon verduren, zoodat ook de veldheeren alle verdedigingswerken, die zij voor het gelukken hunner operatiën noodig hielden, kon-

den laten uitvoeren, zonder genoodzaakt te zijn het kleinst mogelijk getal arbeiders te nemen, met oogmerk om den soldaat te sparen. — In deze opzigten moesten wij de Romeinen trachten na te volgen, en niet meer het verwijt verdienen, ons door den hedendaagschen veldheer gedaan, die wel de meeste legers aangevoerd heeft, en derhalve het bevoegdste ten deze is, waar hij zegt: « officieren en soldaten hebben een afkeer van de spade en het houweel, en roepen alzoo eenparig: de veldverschansingen schaden meer dan zij nut doen; men legge er dus geen aan; de overwinning is aan hem, die marcheert, voorwaarts rukt, manoeuvreert; men arbeide dan niet; brengt de oorlog zelf geene vermoeyenissen genoeg mede? — vleijende en nogtans verachtelijke redeneringen.» (1)

« In de Grieksche en Romeinsche republieken, werden de generaals door het volk gekozen, zoodat ieder burger generaal kon worden. Dat was eene groote aanprikkeling. Maar onverschillig, of zij zich, gelijk te Athene, strategen noemden, of koningen, gelijk te Sparta, of consuls, zooals te Rome, er waren velen die het bevel deelden, en dat was een nadeel door niets te vergoeden, want beter is 't een middelmatig opperbevelhebber te hebben, dan twee goede. Dit nadeel werd nog vergroot door den korten duur van het bevelheberschap, wijl zulks de generaals noopte om de gebeurtenissen te veel te bespoedigen, en hun vaderland in de waagschaal te stellen, door den slag te wagen, in de hoop van lauweren te plukken, vóór de komst van hunnen opvolger. Te Theben werd het met den dood gestraft, als het bevel boven het bepaalde tijdstip in handen gehouden werd, schoon men die wet na den slag van Leuctres op EPAMINONDAS niet durfde toepassen. Intusschen erkenden de Grieken toch bij menige gelegenheid, in weerwil van hunnen republikeinschen argwaan, die hen het opperbevel in handen van één enkelen

(1) *Mémoires de NAPOLEON*; 17e Observation sur les guerres de TURANNE.

deed schromen, de noodlottige gevolgen van de verdeeling des kommandements: Athene plaatste nu maar één van de tien strategen aan het hoofd zijner legers; Sparta vertrouwde nu maar aan een van zijne beide koningen de leiding der troepen toe. Even zoo verving men te Rome in gachelijke oogenblikken de beide consuls door eenen dictator; bovendien was men weldra genoodzaakt, ten gevolge van de uitbreiding van magt, elk afzonderlijk leger onder 't bevel van slechts één consul of proconsul, praetor of proprætor te stellen, die eene ruime volmagt had, hetgeen een van de oorzaken van Rome's grootheid was. — Maar een der noodlottigste gevolgen, voortvloeiende uit den overdreven Republikeinschen geest, was het stelsel van tegenwerking en ijverzuchtige beschuldigingen, dat de ouden, vooral de Grieken, ten aanzien hunner veldheeren uitoefenden. Werden zij overwonnen, dan beschuldigde men ze van lafhartigheid, waren zij overwinnaars, van knevelarij: men heeft zelfs gezien, dat zegerierende veldheeren veroordeeld en gestraft werden, onder voorwendsel dat zij van de overwinning geen partij hadden weten te trekken! Inderdaad, er bestond reden om van het kommandement afkeerig te worden, en al de deugd van eenen ANISTIDES te worden vereischt, om uit te roepen, toen hij zijn vaderland als balling verlaten moest: «moge Athene nimmer in omstandigheden komen die het volk noodzaken aan mij te denken!» — Uit het gedrag der ouden jegens hunne generaals, en de gevolgen die zulks had, moeten wij derhalve besluiten, dat de verdeeling van 't kommandement moet verbannen, de korthed er van vermeden worden, dat men in zekere gevallen aan de veldheeren eene uitgestrekte volmagt geven moet, die hun vrijheid van handelen geeft, zonder vrees dat hun gedrag zal worden afgekeurd; vooral moet men hen niet beschuldigen na een geleden tegenspoed. Volgen wij den Romeinschen Senaat na, die na de nederlaag van Cannes, den Consul VARRES gelukwenschte, dat hij aan 't heil des vaderlands niet gewanhoopt had, en vergeten we niet het

beroemde woord van NAPOLEON: *Eere aan den ongelukkigen moed!*

«De legerkampen der ouden hadden een kleinen omtrek, in tegenoverstelling van de hedendaagsche, die eene groote uitgestrektheid hebben. Tweederlei zijn de oorzaken daarvan, die in de oudheid niet bestonden: onze geringe diepte en het grondbeginsel onzer castrametatie, die wil, dat het front van het kamp gelijk zij aan 't front van het leger in slagorde. De ouden kampeerden dicht opeengehoopt; zij waren niet zoo spoedig in slagorde geschaard, maar het leger was meer bijeen en in de hand van den veldheer. Deze concentratie is heden ten dage minder noodzakelijk, omdat de voorpostendienst beter ingerigt is. Men moet zich daarop echter niet te veel verlaten, de posten te veel uitbreiden, wijl zulks tegen het beginsel strijdt, dat men in den oorlog zich alleen ter zake der verpleging verdeelen moet.

«Het voornaamste en niet genoeg opgemerkte voordeel van het Romeinsche legioen, bestond in de verschillende wapening. De vier klassen van het legioen hadden tot aanvallende wapenen: twee soorten van werpspiesen, het zwaard en de piek. Hunne schoonste overwinningen hadden de Romeinen te danken aan het gebruik dat hunne infanterie van deze verschillende wapens maakte. Wij hadden van hun voorbeeld partij moeten trekken, maar men heeft het niet gedaan. Inderdaad, wij hebben in Frankrijk slechts twee soorten van infanterie, die schier in niets, dan door de kleur van den kraag verschillen. Die zonderlinge anomalie zal eerst ophouden, als men van onze geheele ligte infanterie jagers te voet zal maken. En 't is te wenschen dat zulks weldra geschiede, want het is eene algemeene opmerking, dat de volken hunne overwinningen veelal ook aan hunne wapenen te danken hebben.

«De ouden, heeft een militair schrijver van het begin dezer eeuw gezegd (LAVERNE), de ouden hadden een krachtiger geest dan wij. De hoofdoorzaken daarvan lagen in de opvoe-

ding, de leefwijze en het stelsel van belooningen. De opvoeding en leefwijze naar de wijs der ouden weder te willen inrigten, zou eene blijkbare ongerijmdheid zijn; maar men kan het stelsel van belooningen verbeteren. De mensch is in 't algemeen gevoelig voor eer, voor titels en versieringen; men moet zich van die neiging bedienen; die eene schoone daad verrigt, moet boven de massa zijner medeburgers onderscheiden worden: het beste middel om zelfopoffering en toewijding te verwekken is, er voordeelen aan te verbinden. Hoegroote republikeinen de Grieken en Romeinen ook waren, gevoelden zij toch deze noodzakelijkheid: zij hadden openbare eerbewijzen, een grooter aandeel aan den buit, eerekroonen, eerwapenen, onderscheidende kleeding, standbeelden, zegepralen, en vereerende bijnamen tot belooningen. Laten wij dit voorbeeld navolgen, en zoo wij op die wijze het moreel onder onze troepen weten te verheffen, zal er een groote stap gedaan zijn; want *in den oorlog doet de morele gesteldheid alles af*; zij vergoedt ten deele het getal, den voorraad en behoeften, ja zelfs de wetenschap.

«De Grieksche en Romeinsche legers, geen grooten legertroups en weinig niet-medestrijders hebbende, terwijl de soldaten de levensmiddelen zelve droegen, waren zeer beweegbaar en konden lang op hetzelfde punt blijven; zij waren dus meester om slag te leveren, wanneer en waar zij wilden; een onberekenbaar voordeel, dat NAPOLEON gevoelde, toen hij zeide, dat hij bij langer leven de Fransche legers ten dien aanzien zou hervormd hebben.

Sommigen hebben beweerd, dat het luchtgestel (1), anderen de onkunde (2), anderen dat de aard van het land (3) de volken moedig maakte. Men kan den moed aan verscheiden oorzaken toeschrijven. Bij de Grieken en Romeinen aan de goede instellingen, bij de Ottomannen en de kruisridders in de middeleeuwen, aan het geloof,

bij de hedendaagsche volken aan de eer- en roemzucht. De beste en duurzaamste van al die gunstig werkende oorzaken zijn die der oudheid. Met het geloof kan men heden ten dage niet meer uitwerken wat men vroeger kon, en de roem is slechts een hol woord, dat onze hedendaagsche wetgevers met veel bekwaamheid weten te exploiteren, wanneer men er op uit is, om het leger karig te beloonen, als stond hun altijd voor den geest deze redenering van een schrijver der vorige eeuw: «Om iemand onder de vaandels te brengen, bestaat slechts het alternatief: hem uit de openbare schatkist ruim te betalen, of hem den eersten rang onder zijne medeburgers toe te kennen. Is het niet *nuttiger* voldoening te geven aan de *aangename hersenschim* dat de roem het eigendom van zijn beroep is?» (1)

«In de oudheid bestond een gebruik, voor de wedernavolging waarvan men zich wel wachten mag. Ik bedoel het gebruik van huurtroepen. De Afrikanen, de Etruriërs, de Spanjaarden, de Gaulers, de Grieken en Samnieten verhuurden zich aan de staten die soldaten behoefden. In de middeleeuwen waren de huurtroepen zeer in zwang, en de chefs der Italiaansche benden zijn onder den naam van *condottieri* berucht geworden. Nog niet lang geleden had het Fransche leger Zwitsersche regimenten in zijne gelederen; maar thans bestaat het slechts uit Fransche soldaten, die voor 't minst evenzeer bezielde worden door vaderlandsliefde, als door de eer. Dat het voortaan bestendig zoo zij! Vergeten we niet dat Carthago bezweek, omdat het veelvuldig gebruik der huurtroepen hare burgers verwijfd had gemaakt.

«De ouden schaarden hunne troepen op eene groote diepte: de Egyptenaars op 100 gelederen, de Lydiërs op 30, de Persen op 24, de Grieken op 16, de Romeinen op 10. De wapens der ouden bragten met der daad de diepe orde mede. Te vergeefs heeft men echter in de vorige eeuw

(1) MONTESQUIEU. (2) ROUSSEAU. (3) MALTE-BELN.

(1) TURPIN, *Histoire du gouvernement des anciennes républiques.*

die orde willen doen herleven; in weerwil van de scherpe betoogredenen harer verdedigers is zij bezweken, omdat zij, gelijk LLOYD in zijne *Mémoires militaires et politiques* zegt, « onbestaanbaar is met de vuurwapenen. » De *dunne orde*, proefhoudend bevonden in de oorlogen van het keizerrijk, heeft bepaald de overhand behouden; zelfs schijnt de formatie op drie gelederen te zullen vervangen worden door die op twee, welke door NAPOLEON, JOMINI en anderen werd aangeprezen, en reeds door sommige mogendheden aangenomen is.

« De oude volken kenden de militaire uniform niet, want men kan dien naam niet geven aan de roode stof die de Spartaansche soldaten droegen, noch de kleuren der wachtposten bij de Romeinsche renbaan. In dat opzicht hebben de

hedendaagsche legers boven die der oude voor, omdat aan de uniform onbetwistbare voordeelen verbonden zijn. Maar, zijn wij daarentegen in geen uiterste van bontkleurigheid vervallen, en zouden onze uniformen niet vereenvoudigd kunnen worden? Waarom zou bijv. bij de kavallerie de uniform niet bij al hare wapensoorten eender kunnen zijn (1), daar toch de regimenten van elk wapensoort door het afzonderlijk nummer onderscheiden zijn, gelijk bij iedere infanteriesoort het geval is. Hierin zou wezenlijke besparing te vinden zijn, en wij bevelen die opmerking aan de aandacht onzer staatslieden aan. »

(1) De fransche kavallerie bestaat uit zes verschillende wapensoorten: karabiniers, kurassiers, dragonders, lansiers, jagers, huzaren.

VERSCHEIDENHEDEN.

In de *Middelburgsche Courant* las men dezer dagen het volgende:

«Dezer dagen zijn te Vlissingen eenige proefschoten uit een 80 pons-bom-kanon gedaan, als eene herhaling van die, welke vroeger uit een dergelijk kanon à 60 pond, aan boord van Zr. Ms. stoomschip *Cerberus*, zijn bewerkstelligd, met bommen, waaraan een door wijlen den zich noemenden hertog van Normandye (volgens zijn beweren tweede en eenig overgebleven zoon van Lodewijk XVI, den 10 Augustus 1845 te Delft overleden), nieuw uitgevonden toestel tot springen is aangebragt.

«Deze toestel, waarvan het geheim door ons gouvernement van dien heer gekocht is, bestaat 1°. om in plaats van de gewone buizen (wier lengte afhankelijk is van den afstand, waarop men schieten moet, ten einde het springen der bom noch te vroeg, noch te laat te doen plaats hebben), eene percussie aan het projectiel te bevestigen, zoodat de uitbarsting van hetzelfde onmiddellijk bij het treffen plaats heeft en 2° om gedurende den tijd dat de bom haren loop aflegt, te bewerken dat de bom niet draait en het percussie steeds naar voren gerigt is.

«Het percussie is ook in andere rijken, onder anderen in Frankrijk, bekend, doch het laatste tot nog toe niet; hetgeen echter een voornaam punt is, dewijl eene zijdelingsche aanraking der bom, haar veelal zal beletten te springen, of een aanslag in hare baan zulks te vroeg kan doen plaats hebben.

«Deze proeven, die in het bijzijn van een aantal officieren der zeemagt en artillerie geschied zijn, hebben, even als de vroegere op de *Cerberus*, zeer goede resultaten opgeleverd, en blijken gegeven van de verschrikkelijke verwoesting, welke eene dusdanige uitbarsting aan boord van een schip moet ten gevolge hebben; ja men kan als het ware vaststellen, dat hij die bij vervolgt, in actie met schip tegen schip, de eerste goed gerigte bom ontvangt, $\frac{7}{8}$ der partij verloren heeft.»

Wij hebben nergens dan in voormelde courant, en in andere die het berigt overgenomen hebben, van deze proeven iets vernomen; gaarne zouden wij daaromtrent nadere bijzonderheden vernemen.

De *Allgemeine Zeitung* behelst een brief van de Rhone geschreven, van October 11., over het in die streken gelegerd Fransch Alpenleger, welke berigten, schoou niet nieuw, bijzonderheden nopens dat leger behelzen, die ons deden besluiten ze hier over te nemen, aangezien dit leger welligt eenmaal geroepen kan worden om aan groote gebeurtenissen deel te nemen.

«Het Fransch Alpenleger, dat als wachter over de Italiaansche aangelegenheden tusschen

de Rhone, Saone en Isère is geplaatst, wordt veelvuldig door officieren van andere Europesche staten, vooral door Piemontesche bezocht, die aldaar een gedeelte van hetgeen hun nog ontbreekt, willen waarnemen en aanleeren. Gewis kan ook het Piemontesche leger veel van het Alpenleger leeren, want dit is onbetwistbaar het voortreffelijkste, dat Frankrijk sedert den tijd van het keizerrijk gehad heeft. Op den grondslag van het Algiersche leger, dat sedert Abd-

EL-KADEN's gevangenschap grootendeels onnoodig geworden is aan den voet van den Atlas, maar dat, door een zeventien jaren langen oorlog in dat land, veel gewonnen heeft in persoonlijke dapperheid, tegenwoordigheid van geest en gehardheid, welks krijgstucht echter bij de Algiersche wijze van oorlogvoering en de levenswijze in dat land, geleden heeft — op den grondslag van dit dappere leger heeft de generaal OUDINOT (de toenmalige opperbevelhebber) en de bevelhebbers onder hem, bijzonder de generaals LEGENDRE en MORVAN, eene orde en krijgstucht daargesteld, die verdienen algemeen erkend te worden, gelijk dan ook het geval is bij de inwoners, waar de troepen in steden of op het land in kwartier liggen. Toen de generaal OUDINOT, na de zamenstelling van dit leger, met omzigtigheid en ondervinding te werk gaande, voor orde, krijgstucht en onderrigt gezorgd had, was hij er ook op bedacht, om de manschappen in hunne lange kantonnementen afwisselende en nuttige bezigheden te verschaffen, en daardoor den geest van den Franschen soldaat aangenaam bezig te houden. Zoo zijn voor iederen dag bijzondere werkzaamheden bepaald: nu schijfschieten, dan groote of kleine infanterie- of kavalieriemanoevres. Veel is daarbij nieuw, zooals bijv. het kommando: *formez les faisceaux!* Op dat woord vormt zich snel een regelmatig legerkamp, waar steeds drie soldaten onder een soort van schuiltent kamperen. Deze tenten hebben de manschappen in Afrika uitgedacht, waar zij onder de brandende zon belangrijke diensten bewezen. Men heeft ze bij het Alpenleger nog aanmerkelijk verbeterd. Zij bestaan uit drie stukken linnen, ieder ongeveer drie en een half voet in 't vierkant. Zoodanig stuk heet *sac de campement*, en ieder soldaat draagt het opgerold op zijn ransel. Wordt er gerust, dan worden deze stukken linnen ontrold, met knoopen aaneenverbonden en over drie geweren gehangen, een van voren, een van achteren, het derde overdwars. Ten einde de tent vast zou staan, wordt hij met in den grond ge-

stoken houten pennen vastgezet; zoo ontstaat eene overdekking, waaronder drie soldaten gevoeglijk kunnen plaats nemen, zoo er geen storm of hevige wind waait. Op het eerste appel vallen deze tenten ineen, de stukken worden uit elkander genomen, opgerold en opgepakt; in vijf minuten tijds zijn de troepen weder op marsch. — Ook de kavallerie verdient allen lof. De paarden zijn uit Frankrijk, grootendeels uit Bretagne en Percheronne. Welligt is de Fransche ruitery nimmer in zoo goeden staat geweest als thans. De manschappen besteden veel meer zorg dan vroeger aan het zadelen en de behandeling hunner paarden, van welke zij ook meer schijnen te houden dan welker bij de Fransche ruitery het geval was. Zeer goed geregeld is ook de treindienst, de ambulancen voor de gekwetsten, en de smidsdienst. Oude militairen, onder anderen de thans overleden intendant-generaal DENNIE, verzekeren dat zelfs in den besten toestand van NAPOLEON, er niet zoo veel eenvoudigheid, orde, zuiverheid en stiptheid in deze dienst geheerscht heeft. Van een jong, gezond en krachtig Fransch leger behoeft men niet te verzekeren dat het naar den dag verlangt, waarop het bevel tot opbreken tegen den vijand gegeven wordt, waarop het over de Alpen gaan en den oorlog beginnen zou. Dat de zege aan het Alpenleger zou ten deel vallen, daaraan twijfelt dit volstrekt niet, alhoewel de generaals juist niet veel ondervinding kunnen hebben in de groote, met strategische kunst en met aanzienlijke massa's, in de vlakke uitgevoerde bewegingen en veldslagen, naardien zij in Algerie hoofdzakelijk den kleinen oorlog gevoerd hebben.»

Onder het opschrift: *een Croatentogt*, geeft een correspondent uit Marburg, aan de Drau, een verslag aan de *Allgemeine Zeitung* nopens gezegde troepensoort, ter gelegenheid hunner korte verschijning in die streken: «Men kan niet ligt soldaten zien, — zegt de berigt-

gever — die in hun geheele voorkomen zoo tot krijgslieden geboren schijnen, als deze, schoon zij niets onderling gelijkvormigs hebben. Zij kwamen uit West-Hongarye, waar zij bij Hongaarsch Altenburg tirailleur- en andere gevechten met de Magyaren hadden gehad. Slechts voor korten tijd opgeroepen, gaf hun de Banus, die ze bij zijne jongste diversie naar Weenen missen kon, bevel tot den terugmarsch, op welken zij, ten einde nuttelooze gevechten te vermijden, het onzijdig gebied van Stiermarken betraden. Met de Hongaarsche troepen hadden zij de overeenkomst getroffen, dat op den terugmarsch naar Croatic, alle vijandelijkheden zouden gestaakt werden, doch daar de Hongaren hunne marodeurs overvielen en afmaakten, keerden zij om, en vernielden ze een drietal dorpen. Eene afdeeling droeg lange hoogroode mantels en kleine roode mutsen; de meesten droegen eene *ilinka*, een kort paletotachtig overkleed, gewoonlijk bruin van kleur, aan de boorden met rood passement afgezet, de meeste hadden een sandaalachtig zuidslavisch schoeisel, niet weinigen waren er ook barrevoets. Het waren kloekel, welgebouwde lieden, met veelbeteekenende geelaatstrekken. Minder gunstig voorkomen hadden de Croaten uit de hoogere streken, om Warasdijn, enz. Deze droegen de *tschocha*, een overkleed van witte stof met langwerpige vierkanten kraag. De wapenen van al die lieden waren schitterend; zij hadden prachtige turksche geweren en pistolen met gedamasseerde loopen en sloten, die met een lap of doek bedekt waren, voorts gedamasseerde sabels en dolken. Het schilderachtige van den troep werd nog vermeerderd, door dat verscheidene dier lieden eene geheel turksche kleederdragt hadden.»

Een ander berigtgever uit Baden, bij Weenen, schrijft aangaande het Croatische leger: «De Banus JELLACHICH is hier met zijn leger; wij zijn te midden van een legerkamp en aanschouwen met eigen oog die gevreesde Serezanen, met hunne roode mantels, die zij als de Grieken om het lijf geslagen dragen, met hunne korte vuur-

slotgeweren, *handschars* (sabels of lange messen) en pistolen in den gordel. Stelt men zich deze breedgeschouderde rijzige lieden voor, met hun door de zon geschroeid hoofd en bruin gelaat, met hunne kort geschoren haren, stekelachtigen baard, en dat hoofd met een scharlaken roode, naar achter overgebogen muts bedekt, dan kan men nagaan, dat menigeen met huivering vervuld wordt, op 't gezicht dezer troepen. — Behalve deze troepensoort, voert JELLACHICH ook grenshuzaren mede, die meer overeenkomst hebben met de gewone huzaren, behalve dat zij blauwe, met rood afgezette schabrakken hebben; voorts eene massa grensinfanterie, die veel van een landstorm heeft. Deze lieden hebben allen witte, korte grof lakensche ruime rokken, ronde vilten hoeden met breede randen, hongaarsche broeken en slobkousen; zij zijn met geweren gewapend; sabels zag ik bij weinigen. — In 't geheel zou, naar het zeggen der manschappen, JELLACHICH 20,000 à 28,000 man bij zich hebben.»

In het afgelopen jaar bestond de Britsche krijgsmagt uit 138,769 man. Daarvan werden 24,922 door de Oost-Indische kompagnie bezoldigd, die bovendien jaarlijks nog 60,000 ponden sterling bijdraagt voor pensioenen enz. Er komen derhalve 113,847 man voor rekening van het budget. Onder dat getal zijn 4862 officieren, 8308 onder-officieren, trompetters en tamboers, en 100,677 manschappen. De gezamentlijke kosten voor het leger beliepen in 1848 6,318,686 ponden sterling, waarvan echter een vierde gedeelte voor pensioenen en halve soldijen afgaat. Voor het dienstdoende leger blijven maar 4,101,178 ponden sterling over, waarvan gemiddeld ieder man 32, ieder officier 150 ponden sterling kosten.

Het buiten alle verhouding groot *Royal Regiment of Artillery*, de Britsche voetartillerie uitmakende, en dat in verschillende tijden ook eene zeer verschillende sterkte gehad heeft, bestaat thans uit 10 bataillons, ieder van 8 kom-

pagniën, en is over alle gedeelten der aarde verspreid, een merkwaardig voorbeeld gevende, hoezeer de afzonderlijke deelen van een troepenkorps uiteen kunnen genomen worden. Het regiment rijdende artillerie, uit zes kompagniën bestaande en de rakettenbatterij zijn meerendeels in Engeland; daarentegen zijn de 15 kompagniën sappeurs en mineurs insgelijks overal verdeeld. Onder het opperbevel van den grootmeester der artillerie en genie (*Master general of the ordnance*) staan:

- 4 luit.-generaals,
- 6 generaal-majors,
- 20 kolonels,
- 44 luit.-kolonels,
- 23 kapiteins met het brevet van majoor,
- 57 kapiteins,
- 90 kapiteins van de tweede klasse,
- 167 eerste luitenants,
- 51 tweede luitenants.

De kadersterkte van een bataillon veld-artillerie was in 1846:

- 1 kolonel-kommandant,
- 2 kolonels,
- 4 luit.-kolonels,
- 16 kapiteins,
- 16 eerste luitenants,
- 8 tweede luitenants,
- 83 onderofficieren,
- 616 kanonniërs, en
- 46 tamboers.

Met 1 April 1847 is echter het kader van iedere kompagnie vermeerderd met 1 onderofficier en 14 kanonniërs; de geheele sterkte der voertartillerie is toen gebragt geworden op 8350 man.

Het budget der *ordnance* (personeel en materiëel der artillerie en genie) voor 1846—1847, werd bepaald op 27 179 34 ponden sterling, en wel als volgt:

Koninklijke ingenieurs	97000 p. st.
» sappeurs en mineurs	45390 »
» artillerie	36269 »
» rijdende artillerie .	36043 »
Rijbaan	1578 »

Tuigwezen	4074 p. st.
Treindepartement	1812 »
Geneeskundige dienst	11009 »
Hospitalen, rekrutering	18399 »
Soldij, contingenten	575670 »
Bijdragen voor het commissariaat	
en de kazernen	340931 »
Ordonnancedienst	95703 »
Etablissemten in het koninkrijk	
en in de koloniën	304002 »
Handwerksloonen	125392 »
Voorraad der artillerie en genie	
voor land- en zeedienst	410871 »
Kosten van aanbouw en herstel-	
lingen	660406 »
Kosten voor wetenschappelijke	
zaken	61327 »

Hoe groot deze kosten zijn, zijn deskundigen in Engeland het algemeen eens, dat zij, aangezien de overal over den aardbol verspreide Britsche bezittingen, nog niet toereikend zijn, en zullen moeten vermeerderd worden.

De Britsche marine heeft thans 420 schepen, met 15,026 stukken geschut, in dienst; 104 daarvan zijn stoomschepen van 36,180 paardenkracht. Onder het getal zeilschepen zijn er 49 van de eerste klasse, van 100 tot 120 stukken, te zamen 2216 stukken geschut; 76 schepen van de tweede en derde klasse, van 70 tot 104 stukken, te zamen 6196 stukken geschut; 126 schepen van de vierde, vijfde en zesde klasse van 18 tot 65 stukken, te zamen 3873 stukken geschut; 79 sloepen van 8 tot 18 stukken, met 986 stukken geschut; 46 brikken van 3 tot 6 stukken, te zamen 78 stukken geschut. — De stoommarine bestaat uit 22 schepen en fregatten van 12,222 paardenkracht en 281 stukken; 42 sloepen van 13,300 paardenkracht en 251 stukken; 38 kanonneerbooten van 6748 paardenkracht en 125 stukken; 2 schroefschoners van 120 paardenkracht en 20 stukken, en stoomwachtschepen van 3800 paardenkracht.

Als een vervolg op de vroeger geplaatste Organisatie van het Leger, deelen wij hier mede het jongste Koninklijk Besluit, betreffende de *Nieuwe Organisatie der Infanterie*, van 25 Januarij jl.

WIJ WILLEM II, enz.

Willende, bij de bestaande noodzakelijkheid, om de uitgaven van het Departement van Oorlog te verminderen, de bezuinigingen tot stand brengen, welke bij het aan ons uitgebragt verslag van den raad onzer toenmalige tijdelijke Ministers, dd. 13 November jl., ten aanzien van het wapen der infanterie zijn aangeduid.

Op de voordragt van Onzen Minister van Oorlog van den 12den dezer, kabinet P. Q.

Gelet op het nadere rapport van Onzen voornoemden Minister van den 23sten dezer, 1^a. L^a.

Herzien Onze besluiten van den 15den October 1843, n°. 4, van den 3den Maart 1848, 1^a. C^s, en van den 22sten Junij daaraanvolgende n°. 95, betrekkelijk de organisatie en zamenstelling van gemeld wapen.

Hebben besloten besluiten :

Art. 1. Het depôt bataillon van elk regement infanterie zal met twee kompagnien worden verminderd.

Art. 2. De 2de en 3de kompagnie van elk dier bataillons zullen worden opgeheven.

De miliciens bij die kompagnien ingedeeld zullen bij de overblijvende depôt-kompagnie overgaan.

Art. 3. Die overblijvende kompagnie zal den naam dragen van *depôt* en de formatie aannemen bij de hierbij gevoegde tabelle litt. A aangeduid.

Art. 4. De staf van het depôt blijft dezelfde, als die van het tegenwoordig depôt-bataillon, met uitzondering alleen, dat de korporaal-tamboer daarbij wordt gesupprimeerd.

Art. 5. In verband met den onderhavigen

maatregel zal de formatie eener veld-kompagnie van een regement infanterie met acht (8), en die van eene kompagnie van het regement grenadiers en jagers, met negen (9) vrijwilligers worden verminderd.

Art. 6. Het getal sergeanten bij elke veld-kompagnie der acht regementen infanterie en bij elke kompagnie van het regement grenadiers en jagers wordt weder op vier (4) teruggebragt, terwijl de vice-korporaals vervallen.

De formatie van een regement infanterie en van het regement grenadiers en jagers, zal derhalve respectievelijk zijn zoo als bij de tabellen B en C is vermeld.

Art. 7. De officieren en het verder personeel door den onderhavigen maatregel overkompleet rakende, zullen voorloopig à la suite worden gevoerd, tot tijd en wijle over hen zal worden beschikt.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer tot informatie.

's Gravenhage, den 25sten Januarij 1849.

(Get.) WILLEM.

De Minister van Oorlog,

(Get.) VOET.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Secretaris-Generaal van het Min. van Oorlog,

(Get.) F. A. VAN RAPPARD.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal van het Min. van Oorlog,

F. A. VAN RAPPARD.

Ten gevolge der bovenstaande organisatie, is het wapen der infanterie verminderd met :

8 Kapiteins.

16 1ste Luitenants.

24 2de Luitenants.

48 Officieren.

8 Korporaals-tamboers.			
46 Sergeanten-majoor.			
384 Sergeanten.	{ 320 waren in het vorig jaar tijdelijk vermeerderd (2 per komp.) en zijn thans mede gesupprimeerd.	4776 Vrijwilligers.	{ Hieruit waren in het vo- rig jaar 672 vice-kor- poraals (4 per komp.) tijdelijk benoemd, die thans weder gesuppri- meerd zijn.
46 Fouriers.		16 Regimentskinderen.	
96 Korporaals.		2376 Onderofficieren en Manschappen.	
64 Tamboers.		2424 Totaal.	

B I J L A G E VIII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 8.

(Maand Februarij 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSIN-
GEN EN VERANDERINGEN BIJ HET
LEGER.

Verplaatsingen.

De apoth. der 2de kl., met rang van 1ste kl. P. Hoezee, van het mag. van geneesmiddelen, bij de Militaire Akademie te Breda. De apoth. der 2de kl. H. de Vos, van de Militaire Akademie, bij het magazijn van geneesmiddelen.

Eervol ontslagen.

De offic. van gez. der 3de kl. H. Aalbers.

Gepensionneerd.

De 1ste luit. E. H. van der Spelt, van het 3de reg. dragonders.

Overleden.

De 1ste luit. M. J. E. Aikema, van den generalen staf.

PLATE VIII

PERFORMANCE OF THE MISTAKING NEGOTIATOR

1910

Year	Percentage of Mistakes
1910	100
1911	100
1912	100
1913	100
1914	100
1915	100
1916	100
1917	100
1918	100
1919	100
1920	100
1921	100
1922	100
1923	100
1924	100
1925	100
1926	100
1927	100
1928	100
1929	100
1930	100
1931	100
1932	100
1933	100
1934	100
1935	100
1936	100
1937	100
1938	100
1939	100
1940	100
1941	100
1942	100
1943	100
1944	100
1945	100
1946	100
1947	100
1948	100
1949	100
1950	100
1951	100
1952	100
1953	100
1954	100
1955	100
1956	100
1957	100
1958	100
1959	100
1960	100
1961	100
1962	100
1963	100
1964	100
1965	100
1966	100
1967	100
1968	100
1969	100
1970	100
1971	100
1972	100
1973	100
1974	100
1975	100
1976	100
1977	100
1978	100
1979	100
1980	100
1981	100
1982	100
1983	100
1984	100
1985	100
1986	100
1987	100
1988	100
1989	100
1990	100
1991	100
1992	100
1993	100
1994	100
1995	100
1996	100
1997	100
1998	100
1999	100
2000	100
2001	100
2002	100
2003	100
2004	100
2005	100
2006	100
2007	100
2008	100
2009	100
2010	100

KONING WILLEM II.

Een gevoelige slag trof het Vaderland en de Vaderlandsche Krijgsmagt. — Koning WILLEM II, onze Veldmaarschalk en Opperbevelhebber, is niet meer.

Ruim veertien dagen zijn er verstreken, sedert de mare van dit onheil zich door den lande verbreidde. Gedurende veertien dagen moesten wij het aanzien, hoe alle dagbladen, zoowel in Nederland als in België, en niet minder in Engeland dan in Duitschland, Zijne daden vermeldden, Zijnen lof verkondigden en onze ramp betreurden.

Wij echter moesten zwijgen; het oogenblik waarin wij de stem mogten verheffen was nog niet daar.

Thans is dit oogenblik gekomen; maar welken krans kunnen wij nu nog op het graf van onzen Veldheer nederleggen, die niet reeds door anderen voor hem gevlochten is?

Wat zullen wij nog mededeelen, uit een leven zoo rijk aan daden, wat niet reeds uit honderd pennen is gevloeid, en door duizenden werd gelezen?

Helaas! wij vermogen slechts te herhalen wat reeds zoo menigmaal door anderen is gezegd.

Maar vergissen wij ons niet? Bleef er dan geen enkele der goede eigenschappen van den te vroeg gestorven Koning onvermeld?

Ja, eene is er, maar die kon ook slechts door soldaten-harten worden opgemerkt en begrepen.

WILLEM II was Veldheer, en waar Hij het oorlogsbeleid in handen had, kroonde de overwinning Zijn pogen. Zijne plaats was aan het hoofd des legers; dáár wist Hij niet alleen te bevelen zonder iemand te kwetsen, maar dáár was Hij tevens Kameraad, en hartelijk Kameraad, van ieder Krijgsmán die roem zocht in trouwe pligtsbetrachting.

Wij, Nederlandsche soldaten, verloren niet slechts onzen Veldheer, wij verloren ook een toegenegen Krijgsmakker. — Zijne asche ruste in vrede, bij die Zijner voorvaderen, onder wie de onze gewoon waren lauweren te plukken; doch Zijn aandenken blijve leven in onze harten, en Zijn geest omzweve den Vorst, die Hem op den troon van Nederland en aan het hoofd der krijgsmagt is opgevolgd; die geest omzweve Hem, opdat zooveel, wat onder den ontslapenen bij diens leven werd ontworpen en aangevangen, voleindigd worde naar diens wenschen; dat is: in overeenstemming met het heil des Konings, met dat van Nederland en met dat van het Nederlandsche leger.

Wij hadden ons voorgesteld reeds in dit Nummer aan de nagedachtenis van den overledenen Koning, de eenvoudigste en de welsprekendste militaire hulde te bewijzen die men voor een groot en wakker krijgsman, hij zij dan vorst of onderdaan, kan bedenken. Wij hadden gehoopt 's Konings STAAT VAN DIENST mede te deelen. Alle onze pogingen daartoe zijn evenwel mislukt; die pogingen vonden niettemin zooveel bijval, zelfs bij hooggeplaatste personen, dat wij gerustelijk meenen te mogen verzekeren, dat ons voornemen weldra zal kunnen worden ten uitvoer gelegd, en dat wij een zoo belangrijk stuk eerlang aan onze lezers zullen kunnen aanbieden.

Schoon ons Tijdschrift eigenlijk niet bestemd is voor ontboezemingen en dichtstukken, nemen wij toch gaarne de onderstaande regels op, aan de Redactie als *Eene stem uit het leger* toegezonden, en wij weten haar geen betere plaats te geven dan aan het slot van onze, den overleden' Koning opregt toegebragte hulde.

Weer moest de dood den schoonen band,
Die vorst en volk van Nederland
Vereenigd hield, verscheuren. —
De tweede WILLEM, ligt geveld,
Een ed'le ridderlijke held;
En volk en leger treuren! —
Toch voelt zich 't harte bij dien rouw,
Daar 't zweert aan *derden* WILLEM trouw,
In nieuwen moed ontbranden;
Eendragtig sluiten wij ons aan,
Vereenigd om d'Oranjevaân;
Zoo zegen God deez' landen!

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

VOORWOORD.

Onze Verschillende Beschouwingen lagen voor de pers gereed, toen het treurige berigt van 's Konings dood tot ons kwam. Zij die in iedere regeringsdaad eene daad zien die van den Koning uitgaat, zullen misschien wanen, dat wij een aantal opmerkingen in die Beschouwingen voorkomende, thans hadden moeten achterwege houden. Onder den constitutionnelen regeringsvorm evenwel, is en blijft de Minister de verantwoordelijke persoon; door eene noodlottige gebeurtenis ging bij ons het Koninklijk gezag in andere handen over, maar het ministerie bleef, en uit dien hoofde zijn ook onze verschillende beschouwingen gebleven gelijk zij waren.

I N H O U D.

De beloofde stabiliteit, en de onzekerheid waarin het leger verkeert, en nog lang verkeeren zal. — De belangen van Leger en Staat in Constitutionele Rijken. — Een nieuwe bondgenoot. — De facteurs bij de korpsen.

De bezuinigingen die ingevolge het *Verslag van den Raad der tijdelijke Ministers*, op het wapen der infanterie moesten gemaakt worden, zijn in werking getreden. Aan de maatregelen evenwel, waardoor het doel bereikt wordt, kunnen wij onmogelijk den naam van reorganisatie geven, vooral niet daar het Ministerie van Oorlog het voornemen bekend maakte, tot een ander stelsel van lands-verdediging over te gaan, en wij het niet mogen verdenken van de levende strijdkrachten te willen organiseren, alvorens bepaald te hebben, wat er van de doode zal behouden of verworpen worden. De wijzigingen die thans in de zamenstelling der Infanterie gemaakt zijn, kunnen wij derhalve slechts als tijdelijke maatregelen aanmerken; maar alleen de omstandigheid dat men het noodzakelijk achte nog tijdelijke maatregelen te nemen, doet ons veronderstellen dat de eindregeling van deze voor ons zoo gewigtige zaak niet spoedig zal volgen.

Neemt men daarbij in overweging hoe uiterst langzaam het bestuur van oorlog te werk gaat bij het uitvaardigen der bevelen, ten gevolge waarvan ook bij de andere wapens en onderdeelen van het leger, op dezelfde nog altijd voorloopige wijze, moet bezuinigd worden, dan mag men teregt vragen: hoe lang zal het zwaard van DAMOCLES ons nog boven het hoofd hangen; hoe lang moet die staat van spanning en van onrust nog bij ons duren?

En echter, het Ministerie beloofde stabiliteit in de krijgsgzaken, het Ministerie spiegelde ons eene verzekerde positie voor.

Over de genomen maatregelen zelve, zullen wij niets meer zeggen; in ons nummer van November hebben wij ze reeds naar de aanleiding die het *Verslag* er ons toe gaf, à priori beoordeeld, en de uitkomst heeft bewezen dat wij ons niet vergisten; wij zouden er zelfs geheel over gezweven hebben, ware het niet dat die voorloopige en onzekere toestand ondragelijk dreigt te worden.

Wij zullen thans nog slechts de volgende woorden van den Generaal DE GIRARDIN ter neder schrijven:

« L'organisation d'une armée est mauvaise: — lorsque le pied de paix est destructeur du pied de guerre; — lorsque les cadres des officiers, sans proportion avec l'effectif des soldats, enlèvent au commandement l'étendue, l'action et le prestige qui lui sont nécessaires; — lorsque dans un état démocratique, il est arithmétique-

ment impossible à l'officier de subsister honorablement avec sa solde; — lorsque enfin le principe sur lequel repose l'autorité militaire est une violation de l'esprit général des institutions du pays.»

—

Naauwkeuriger dan de Generaal DE GIRARDIN het deed, kunnen de wederzijdsche belangen, van leger en staat onder eenen constitutionnelen regeringsvorm, niet geschetst worden. Hetgeen hij dienaangaande in 1855 als algemeene regel schreef, achten wij der moeite waardig over te nemen:

« Il importe essentiellement que le sort de l'armée soit justement réglé pour qu'en temps de guerre sa prépondérance ne soit pas exagérée, pour qu'en temps de paix son utilité ne soit pas injustement contestée, imprudemment dépréciée, pour qu'enfin elle reste toujours fidèle au pouvoir et ne soit jamais hostile à l'ordre.

« Chez un peuple régi par la forme représentative, c'est à la liberté surtout qu'il importe que jamais l'armée n'ait de justes motifs de plaintes, car son mécontentement pourrait être un poids considérable jeté dans la balance du pouvoir absolu si la royauté n'appartenait à la constitution que par un dévouement douteux.»

—

Reeds in ons N°. 6 gaven wij te kennen dat het bezuinigingsoffer wat van het leger geëischt werd, onze verwachting verre te boven ging. De afkeuring die de financiële voorstellen der regering schijnt

te zullen treffen; de neiging tot tegenstand die zich alom openbaart, zoodra zij een bezuinigings-plan bekend maakt, wat geene betrekking op het leger heeft, en waardoor, overal elders, het besparen ondoenlijk, althans hoogst moeilijk wordt, is wel in staat de vrees op te wekken, dat wij nog niet aan het einde onzer beproevingen zijn.

Onder zulke omstandigheden was het ons aangenaam eenen nieuwen bondgenoot te zien opdagen, die in zijn eerste nummer reeds waarheden verkondigde welke ons niet ontgaan waren, maar die in onzen mond te veel naar uitingen van het eigenbelang moesten gelijken, dan dat wij er niet voor geschroomd zouden hebben ze publiek te maken.

Dien bondgenoot zien wij in het Tijdschrift *de Wespen*, hetwelk in de vorige maand weder op nieuw verschenen is.

In het 1° nummer van dit Tijdschrift lezen wij: «Het vaderland wordt nu bedreigd met een ander gevaar. Ultra-liberalen steken stoutmoedig hunne banier omhoog, en zij zoeken het arme volk te bedriegen en ten verderve te leiden. — Vereenvoudiging en bezuiniging is de leus.» —

«Maar O! wie die zuinigheids- en vereenvoudigings-mannen het masker eens konde rukken van het aangezicht, hij zou gruwen van de booze gelaatstrekken en van de duivelen lust der begeerte naar eigen grootheid, die daar op geteekend staat.»

En elders: «De nieuwe Kamers, en

vooral de Tweede, zullen zich moeten wachten voor overdrijving : ik heb vooral op het oog het toegeven aan den overdreven wensch tot bezuiniging.»

«Te waken, dat er geen geld nutteloos worde verspild; te waken, dat de toegestane gelden tot de doeleinden worden gebezigd, waarvoor zij werden aangevraagd; ja! dat is pligt, dure pligt voor de volksvertegenwoordiging. Men verliese slechts niet uit het oog dat iedere bezuiniging niet voordeelig is.»

«Bezuiniging, maar bezuiniging met oordeel en verstand; dat zij de leus onzer vertegenwoordiging.»

«Kan men de openbaar gemaakte bezuinigings-maatregelen der Regering aan dien regel toetsen? Ik betwijfel het zeer.»

«Het voorbeeld van *Oostenrijk* en *Pruisen* moge onze Regeringsmannen en onze Staten-Generaal tot nadenken brengen. Met een goed en *getrouw* leger kan men rust, orde en wet handhaven. Zonder leger is de regering zwak, vooral bij eene zoo gebrekkige inrigting van de burgerwapening of schutterij als bij ons bestaat.»

«Al onze *proletaires* zijn gewapend, en de tucht bij de schutterij staat onder 0.»

«Toen de Belgen hun oproer in den zin hadden, zijn zij begonnen met de Zwitsers van het budget te verdrijven.»

«Wat hebben zij in den zin, die het er steeds op toeleggen, om ons leger te verzwakken en te demoraliseren? Sommige eerlijke lieden, ter goeder trouw, bespa-

ring van 's Lands gelden maar de overigen? God geve, dat wij het niet tot onze groote schade en schande vernemen, wat zij daarmede hebben bedoeld.

Een bij ons ingekomen schrijven bevat het navolgende: Onder de vele gebreken in de thans nog van kracht zijnde militaire reglementen, kunnen voorzeker gerekend worden de bepalingen in art. 148 van het *Reglement op den Inwendigen dienst, voor het wapen der Infanterie* (de vaststelling der defroijementen van den facteur. RED.) Immers, de geringe soldij van den onderofficier en soldaat in aanmerking nemende, zijn die voor hem een groot bezwaar; zelfs is het niet met de billijkheid overeen te brengen, dat deze zóó karig bezoldigde militairen, voor het ontvangen van brieven en geldartikelen, meer betalen dan ieder ander, die den militairen rok niet draagt.

Dat deze bepalingen bij de herziening der reglementen, daaruit zullen worden gebannen, achten wij derhalve zeer wenschelijk. Mogt men hiertegen inbrengen dat zij ten voordeele strekken van den facteur, meestal een braaf en oud onderofficier, soms met een groot gezin bezwaard, zoo vragen wij, of dan juist lieden die niet veel meer dan hij te missen hebben, hem zijne zorgelijke omstandigheden moeten verligten? — Voorzeker neen. Niets zou ons aangeneramer zijn, dan de zoo nuttige en achtingswaardige

onderofficiers-stand eenigzins beter te zien bedeele, maar dit voordeel slechts tot enkelen uit te strekken (de facteurs), en de kosten daarvan te doen dragen door zoo velen, die meestal nog minder dan hij bezitten, — wij herhalen het, «dit is onbillijk.»

Wil men evenwel den facteur voor zijne moeite en zorgen eenigzins beloonen, welnu, dat die bepalingen dan van toepassing blijven op den officier; ook voor dezen zijn zij onbillijk, doch worden zij voor den onderofficier en soldaat opgeheven, dan zal hij zich daaraan met on-eindig minder weezin onderwerpen.

Hiermede tot de invoering van nieuwe reglementen te wachten, is onzes inziens niet noodzakelijk. In de meeste derzelve, zoo niet in alle, zijn voorloopige wijzigingen en veranderingen gebragt, dewijl men dit nuttig en noodig oordeelde; even goed zou men dus ook het genoemde bezwaar reeds dadelijk kunnen wegnemen. —

Tot zooverre onze Correspondent, en wij zijn zeer genegen zijn voorstel te ondersteunen, doch wil men veranderingen en verbeteringen, dan moet men die ook *radikaal* willen. Wij hebben reeds te veel blijken gegeven van onze achtting en genegenheid voor den onderofficiers-stand, dan dat wij vreezen zouden, thans van hardvochtigheid beschuldigd te worden. Wij eischen dus ook voor den officier de opheffing der hier bedoelde bepalingen.

Bovendien er bestaat, gelijk wij zien zullen, eene andere en meer regtvaardige wijze om den facteur, zoo noodig, te gemoet te komen.

Beschouwen wij derhalve de zaak in hare ware gedaante.

De facteur wordt geautoriseerd door den Raad van administratie van het korps, of onderdeel van dien, om « alle brieven, pakketten en geld-artikels, geadresseerd aan officieren of verdere manschappen, op de postkantoren te ligten en dezelve te bezorgen waar zulks behoort.» Nu meenen wij te mogen vragen: wie geeft de regering het regt, den Raad van administratie de bevoegdheid te verleen, iemand te autoriseren tot het ligten van brieven en geldartikelen voor bijzondere personen, wanneer zulks buiten goedkeuring en zonder voorafgegene magtiging dier bijzondere personen geschiedt? Kan zelfs eene dergelijke bevoegdheid *verleend* of *aanvaard* worden? Zijn de officieren en verdere manschappen dan *onmondig*, en is de Raad van administratie hun *wettige voogd*? Alleen in dat geval toch, zou hij tot eene dergelijke handeling bevoegd zijn. Maar gelijk de zaken thans staan, mag hij, die niemands *voogd* of *curator* is, ook aan niemand procuratie verleen, tot het verrigten van zekere daden in naam van een' derden. De reglementaire bepalingen aangaande den facteur, zijn dus in strijd met de instellingen van ons land, en zij verkorten het regt van ei-

gendom, te meer dewijl geldafpersingen er het gevolg van zijn.

De Raad van Administratie is bevoegd iemand te autoriseren tot het afhalen der *dienstbrieven*, en de diensten van den persoon op wien die autorisatie verstrekt wordt, behooren dus ook uit de administratie- of bureau-kosten van het korps, of onderdeel, beloond te worden. Alle andere brieven, geldartikelen, enz. moeten door den gewonen briefbesteller aan de belanghebbenden worden bezorgd. — Dit is eene verandering die iedereen voor zich-zelve bewerken kan — hij heeft de wet aan zijne zijde. Wij hopen evenwel dat de regering hierin voorzien, en eene eerste schrede doen zal tot opheffing der noodlooze voogdij die zij in zoo vele gevallen over het leger uitoefent. Voor de officieren behoeft zij, wat hunne bijzondere correspondentie aangaat, niet bezorgd te wezen, die zullen zich-zelven wel redden. Voor onderofficieren en manschappen kon de burger-facteur de brieven aan den onderadjutant der week afgeven, die ze door tusschenkomst van de sergeant-majoor, al zeer spoedig aan de belanghebbenden kon doen geworden.

In tijden van oorlog zijn er voorzeker nog andere bepalingen noodig, doch om die te ontwerpen, zoodanig dat ze regelmatig en in overeenstemming met de wetten zijn, behoort men meer kennis te bezitten van onze post-inrigtingen dan wij ons aanmatigen. Het komt ons echter

voor, dat het nimmer noodig zou wezen de bijzondere personen meer te laten betalen dan de post-directiën vorderen, dewijl de dienstbrieven in ieder geval moe-

ten afgehaald en bezorgd worden, en het uitreiken der brieven doorgaans op appels geschiedt.

VERGELIJKEND OVERZIGT

VAN DE UITKOMSTEN DER SCHIETOEFENINGEN WELKE, DOOR DE NEDERLANDSCHE EN PRUISSISCHE INFANTERIE, IN DEN JARE 1846 GEHOUDEN ZIJN.

Het *Archiv für die Offiziere der Königlich Preussischen Artillerie- und Ingenieur-Corps*, XII^{er} Jahrgang, XXIV^{er} Band, 1er Heft, deelt de uitkomsten mede der schietoefeningen welke met draagbare vuurwapenen gedurende het jaar 1846, in het Pruisische leger gehouden zijn. Het is voor het eerst dat men aldaar tot het publiek maken dezer uitkomsten besluit, terwijl dit bij ons reeds sedert eenige jaren geschied is. Wij haasten ons van het Verslag der Pruisen gebruik te maken tot de zamenstelling van het vergelijkend overzicht dat wij hiernevens onze lezers aanbieden, en dat over het algemeen gunstig voor de vorderingen der Nederlandsche infanterie getuigt.

Door het uiteenlopende der voorschriften, waaraan men in de beide legers gebonden was, viel het ons evenwel moeilijk iets volledig te leveren, en menigmaal werden wij daardoor verhinderd in

het maken van stellige gevolgtrekkingen, hetgeen dan ook doorgaans aan den lezer zelf overgelaten zal blijven.

De afmetingen der schijven op welke door de Pruisen geschoten werd, veranderden, naarmate van den afstand waarop men zich van het doel bevond, en naarmate van den toestand waarin de soldaat zijn schot moest doen. Wij zullen dus op de uitkomsten door hen verkregen, telkens die laten volgen, welke bij ons voor gelijke afstanden staan aangeteekend als waargenomen te zijn in dat gedeelte onzer schijf, waarvan de oppervlakte het meest met de door hen gebezigde overeenkomt. Het getal treffers waarvan melding gemaakt wordt, is zoowel voor de Pruisen, als voor de Nederlanders steeds dat van 100 schoten. Wijders zullen wij de omstandigheden die in het voor- of nadeel der beide legers moesten werken, ter zijner plaatse opgeven.

OEFENINGEN MET HET INFANTERIE-GEWEER.

Zoowel de Pruisen als de Nederlanders hebben grootendeels gevuurd met steenslot-geweren, die naar het percussie-stelsel gewijzigd waren. De scherpe kant aan de monding der Pruisische looppen was, om het laden gemakkelijk te maken,

	Pruissisch.	Nederlandsch.
Lengte van den Loop	40,00 dm. = 1,046 N. El.	— 1,1104 N. El (zonder staartschroef.)
Middellijn van den Loop	0,71 » = 0,0185 »	— 0,0175 » (kaliber.)
Idem van den Kogel	0,64 » = 0,0167 »	— 0,0164 »
Vizierhoek	40'	
Gewigt van het wapen . 10 à 11 fl =	$\left\{ \begin{array}{l} 4,684 \\ \text{à} \\ 3,133 \end{array} \right.$ Ned. fl —	$\left\{ \begin{array}{l} 4,489 \\ \text{à} \\ 4,809 \end{array} \right.$ Ned. fl .
Idem van den kogel . . . 2 lood =	0,0292 » —	$\left\{ \begin{array}{l} \text{gegoten } 0,02606 \text{ Ned. } \text{fl}. \\ \text{geperst } 0,02630 \text{ »} \end{array} \right.$
Idem der lading . . . $\frac{1}{4}$ » =	0,0067 » —	0,009 »

De afmetingen der geheel nieuwe Pruisische percussie-geweren werden niet opgegeven, dewijl zij nog niet voor goed waren vastgesteld. Wij hebben, volgens het zakboekje van den kapitein DE BRUIN, de Pruis. duim gelijk 0,0261622 El, en het Pruis. pond gelijk 0,4684612 Ned. pond genomen.

—
150 Passen.

Op dezen afstand vuurden de Pruisen,

(1) Hier stooten wij al dadelijk op iets onverklaarbaars, de spankracht onzer slagveeren is slechts van 17 oude ponden; wanneer men namelijk aan het dunne einde dier veeren een gewigt van 17 oude ponden hangt, slaat de haan over. Wij kunnen ons bijna geene draagbare vuurwapenen denken, waarbij voor de slagveer eene zoo geduchte spankracht als die van 1 Ctr. of 51.3 Ned. pond. zou te pas komen.

ongeveer 0,000523 Ellen afgenomen. De spankracht (*Zugkraft*) der slagveeren aldaar, behoeft 1 Ctr. niet te boven gaan (1). Eenige andere in het *Archiv*, enz. vermelde afmetingen van het Pruisische geweer, laten wij hier volgen met de overeenkomstige van het Nederlandsche geweer daarneven.

even als de Nederlanders, zonder ransel, de laatsten echter schoten uit de vrije hand, terwijl de eersten het geweer aan den schietpaal deden leunen. (2)

De schijf der Pruisen was hoog 1,8851 El, breed 1,2554 El, en had dus eenen inhoud van 2,5640 □ Ellen. Het infanterie-front op onze schijven heeft 4,50 □ Ellen inhoud en is dus bijna tweemaal zoo groot als de Pruisische schijf. De

(2) Op sommige plaatsen van het Pruisische verslag wordt uitdrukkelijk gezegd dat er uit de vrije hand geschoten is; hier was dit niet het geval, evenmin als op 200 en 300 passen, zoodat wij veilig tot bovenstaande gevolgtrekking meenden te mogen besluiten, hoewel men in het werk *der Compagnie-dienst* van v. GRIESHEIM (1838) leest dat slechts door ongeoeffenden — ongeveer 50 man per kompagnie — opgelegd geschoten wordt.

resultaten in deze twee oppervlakten verkregen waren :

	Bij het Bat. wat de minste treffers had.	Gemiddeld bij alle Bats.	Bij het Bat. wat de meeste treffers had.
Nederlanders .	45,25	55,87	68,08
Pruissen . . .	48	68	91

zoodat de Pruisen op eene betrekkelijk kleinere schijf, met behulp van den schietpaal, beter uitkomsten hebben verkregen dan de Nederlanders zonder schietpaal op eene betrekkelijk grootere schijf.

200 Passen.

Nederlanders en Pruisen zonder ransel; de Pruisen met het geweer tegen den schietpaal.

De schijf der Pruisen was hoog 1,8851 El, breed 2,5108 Ellen, en had dus 4,7280 □ Ellen inhoud: Onze geheele schijf heeft 6,25 □ Ellen inhoud en is derhalve 1,5220 □ El grooter dan die der Pruisen. De resultaten in de beide schijven verkregen, waren:

	Bij het Bat. wat de minste treffers had.	Gemiddeld bij alle Bats.	Bij het Bat. wat de meeste treffers had.
Nederlanders .	59,71	68,77	74,60
Pruissen . . .	57	65 à 66	91

Wanneer bij de Pruisen het nadeel eener kleinere schijf opweegt tegen het voordeel van den schietpaal, dan zouden de Nederlanders op dezen afstand het beste geschoten hebben.

500 Passen.

Op dezen afstand doen in Pruisen

20 goede schutters per compagnie, ieder drie schoten, en wel in tegenwoordigheid der geheele compagnie, ten einde de geringe uitwerking van het wapen, op dien afstand, duidelijk te doen uitkomen. (v. GRIESHEIM).

Nederlanders en Pruisen zonder ransel; de Pruisen met het geweer tegen den schietpaal.

De afmetingen der schijven als op 200 passen.

	Bij het Bat. wat de minste treffers had.	Gemiddeld bij alle Bats.	Bij het Bat. wat de meeste treffers had.
Nederlanders .	22,29	58,59	74,75
Pruissen . . .	8	54	81

Hier zou men alzoo dezelfde gevolgtrekking kunnen maken, als die waartoe wij op 200 passen besloten.

De 81 per C^t. door het best-schietende bataillon bij de Pruisen verkregen, deed de redactie van het *Archiv* opmerken, dat hier vermoedelijk nog andere elementen werkzaam geweest waren dan de eigenschappen der wapens. Ook bij ons zal men bij eenige oplettendheid, hier en daar, stof tot dergelijke bedenkingen vinden.

TIRAILLEREN.

Aan deze oefening wordt bij de Pruisen deelgenomen door de 50 beste schutters van iedere compagnie. De schijven worden geplaatst in boschachtig of doorsneden terrein, en op 200 passen van

ieder derzelve worden vijf tirailleur-rotten opgesteld. Elk schutter heeft vijf patronen. De eerste wordt in het avanceren tusschen 200 en 150 passen; de tweede tusschen 150 en 100 passen; de derde op 100 passen; de vierde in het retireren tusschen 100 en 150 passen, en de vijfde insgelijks in het retireren tusschen 150 en 200 passen verschoten (v. GRIESEHEIM). De Pruisische schutter weet derhalve altijd op welken afstand hij zich ten naastenbij van de schijf bevindt.

Bij ons wordt slechts door de schutters der 1° klasse en tirailleur geschoten. Bepaalde voorschriften even als bij de Pruisen, kennen wij dienaangaande niet, maar bij drie onderscheidene korpsen althans, zagen wij de tirailleurs zich niet alleen voor- en achterwaarts bewegen, maar ook regts-trekken en links-trekken. Bij het geheele wapen doorsneed de lijn waarin de tirailleurs zich bevonden, de rooilijn doorgaans

op niet minder dan 100 en op niet meer dan 200 passen van de schijf. In ieder geval moest dus de afstand telkens door den schutter worden geschat.

De Pruisen waren zonder, doch de Nederlanders met ransel.

De schijf der Pruisen was hoog en breed 1,8851 El en had dus 5,4480 □ Ellen inhoud; het infanterie-front op onze schijven heeft 4,50 □ Ellen inhoud en het verschil der oppervlakten welke wij in aanmerking nemen is derhalve 1,0520 □ El.

De mansbreedte op de Pruisische schijven is 0,418 El en de inhoud van het vak 0,7871 □ El; bij ons is die inhoud 0,90 □ El en het verschil alzoo 0,1129 □ El. De resultaten in deze oppervlakten, te gelijkertijd beschouwende met die welke verkregen zijn in de eerstgenoemden, dan heeft men:

	Bij het Rat. wat de minste treffers had.	Gemiddeld bij alle Bataillons.	Bij het Rat. wat de meeste treffers had.
Nederlanders (Inf.-front)	51,56	54,72	89,65
Pruisen (schijf) De meesten beneden 32.		32	Weinigen ver boven 32.
Nederlanders (mansbreedte).	13,89	27,33	70,10
Pruisen idem. De meesten 25		25	Allen beneden 50.

Zoodat hier het voordeel aan de zijde der Nederlanders schijnt te wezen.

—

Op 150 passen, werd nog door de Pruisen uit de vrije hand en met zak en pak geschoten op eene schijf als die waarvan wij hierboven, sub 150 passen, melding gemaakt hebben.

Uit hetzelfde middelpunt had men daarop twaalf ringen getrokken; de buitenste had de breedte der schijf tot middellijn, en zij verschilden wijders onderling 0,0525 El in straal. Met de resultaten hier verkregen, zullen wij vergelijken die der Nederlanders zonder ransel, op 150 passen en die der Nederlanders op denzelfden af-

stand met ransel, en dus, schietende van de hoogte naar de laagte, of omgekeerd, en in beide gevallen uit de vrije hand. Wij kiezen daartoe uit:

1°. De geheele schijf der Pruisen en ons infanterie-front, zijnde de oppervlakte van het laatste bijna tweemaal zoo groot als dat der Pruisische schijf (zie boven sub 100 passen). De resultaten waren:

Pruissen	28
Nederlanders zonder ransel .	55,87
Idem met ransel . .	65,17

2°. De 5° ring op de schijf der Pruisen, waarvan de inhoud bedroeg 0,86 □ El, hetgeen ten naastenbij overeenkomt met 0,90 □ El, of den inhoud der mansbreedte op onze schijven. De resultaten hier verkregen, waren:

Pruissen	4 à 5
Nederlanders zonder ransel.	22,56
Idem met ransel . .	51,25

5°. De gemiddelde inhoud van, en het gemiddelde der resultaten in den 7^{den} en 8sten ring der Pruisische schijf. De gemiddelde inhoud is 0,2615 □ El, en komt dus ten naastenbij overeen met het vak van 0,25 □ El op onze schijven, de resultaten waren:

Het gemiddelde van die in den 7 ^{den} en 8 ^{sten} ring bij de Pruisen	2,5
Nederlanders zonder ransel . . .	7,26
Idem met ransel . . .	11,51

Zoodat hier het voordeel beslissend en in ieder opzigt aan de zijde der Nederlanders is. Men ontwaart dat de Nederlanders met ransels, en schietende van de hoogte naar de laagte of omgekeerd, beter schoten dan die zonder ransel; maar wij herinneren dat de eersten tot eene hoogere klasse van schutters (de 2de) behooren.

OEFENINGEN MET DE GETROKKEN BUS.

Eenige der voornaamste afmetingen van de bussen in de beide legers gebruikt, zijn de volgende:

	Pruissen.	Nederlanders.
Lengte van den Loop	22,97 d ^m . = 0,601 El.	— 0,73 El. (Zonder staartschroef).
Middellijn van id.	0,36 " = 0,01463 "	— 0,0143 "
Gewigt van het wapen	9 fl 25 l ^d . = 4,39 N. p ^d .	— 4,30 N. p ^d .
Idem van den kogel	} iets meer } } dan 1 lood }	} = 0,01464 " } } — 0,019 " }
Idem der lading . .		

Bovenstaande afmetingen der Pruisische bus, hebben wij overgenomen en herleid gelijk wij ze vonden; wij handelden eveneens bij het infanterie-geweer, hoewel wij

daár, zoowel als hier, redenen vonden om aan de juistheid der verkregene cijfers te twijfelen. Voor het infanterie-geweer konden wij ons geene andere opgaven verschaffen, doch voor de bus laten wij nog die volgen welke voor het model 1859 voorkomen in Tabel II der *Proeve enz., over draagbare vuurwapenen*, van den H^r. F. J. STIELTJES, als:

Gewigt van de bus . 4,565 N. p^{de}.

» » den kogel 0,01894 »

» » de lading 0,0045 »

Lengte van de ziel . . 0,664 N. E.

Middellijn van den kogel. 0,0149 »

Verder heeft de Pruisische loop 8 trekken, welke op 56 d^m. of 0,9418 El een' omgang maken.

De Nederlandsche loop heeft eveneens 8 trekken welke op de loopslengte $\frac{3}{4}$ omgang maken.

Bij de Nederlandsche en Pruisische bussen is de voet van een staand vizier met een zwaluwstaart in den loop gelaten; om een scharnier zijn twee kleppen beweegbaar, die in verticalen stand gebragt, even zooveel andere vizierlijnen opleveren.

Bij de Pruisen hebben aan de oefeningen deelgenomen 1 jager-en 9 scherpshutter-bataillons.

Bij de Nederlanders slechts 100 bussen-jagers.

De onpartijdigheid vorderde dat wij met de resultaten door de Pruisen in 1846 verkregen, ook die der Nederlanders van

hetzelfde jaar vergeleken; deze behooren toevalligerwijs tot de ongunstigste, en ware het ons geoorloofd geweest uit de verschillende rapporten die voor ons liggen, eene keuze te doen, wij hadden er kunnen vinden die de uitkomsten der Pruisen in allen deele in de schaduw gesteld zouden hebben. Doch ook thans kunnen de onzen den toets der publiciteit doorstaan.

In dit gedeelte van het Pruisische verslag wordt bijna overal uitdrukkelijk gezegd, wanneer er, al dan niet, aan den schietpaal, en wanneer er, met of zonder ransel geschoten is, zoodat deswegens nagenoeg nergens twijfel bestaat. Door de Nederlandsche bussen-jagers worden vier oefeningen per week gehouden, waarvan altijd ééne met ransel; er wordt dus op verschillende wijzen en op iederen afstand, nu en dan met ransel geschoten, en een vierde der resultaten derhalve is met ransel verkregen.

AAN DEN SCHIETPAAL.

De Pruisen zonder ransel; de Nederlanders als gemeld is.

De mansbreedte heeft op de schijven der Pruisen 0,7871 en op die der Nederlanders 0,90 □ El. De resultaten waren:

Op 100 passen.

Nederlanders.	77,0
Pruisen.	89,6

Op 150 passen.	
Nederlanders	68,0
Pruissen.	81,4
Op 200 passen.	
De Pruisen met ransel.	
Nederlanders.	57,0
Pruissen.	71,4

—
UIT DE VRIJE HAND.

De Pruisen met ransel, Nederlanders als boven.

Op 100 passen.	
Nederlanders.	87,0
Idem van de hoogte naar de laagte en omgekeerd.	85,0
Pruissen.	87,1
Op 150 passen.	
Nederlanders.	72,0
Idem van de hoogte naar de laagte en omgekeerd.	75,0
Pruissen.	77,8
Op 200 passen.	
Nederlanders.	55,0
Idem van de hoogte naar de laagte en omgekeerd.	58,0
Pruissen.	66,1

Bovenstaande uitkomsten zijn — voor zooveel de oefeningen op horizontaal terrein plaats hadden — bij de Nederlanders verkregen door de 5^e of laagste klasse van schutters. De vergelijking kon niet verder voortgezet worden, dewijl de opgaven der Pruisen voor grootere afstanden ontbraken. Bij de Nederlanders hebben nog getroffen :

Op 250 passen van de hoogte naar de laagte en omgekeerd.		42,5
» 250 »	horizontaal.	58,0
» 500 »	»	25,5
» 550 »	»	19,0
» 400 »	»	15,0
» 450 »	»	7,0
» 500 »	»	9,5

—
Op 400 passen,

werd door de Pruisen nog geschoten met ransel aan den schietpaal op eene schijf van 4,7280 □ Ellen. Met de resultaten hier verkregen, die der Nederlanders uit de vrije hand, en als boven op eene schijf van 4,50 □ Ellen vergelijkende, dan hebben wij:

Nederlanders.	45,28
Pruissen.	76,2

Het voordeel van den schietpaal is te gewichtig om hier den palm niet aan de Nederlanders toe te kennen.

—
BEWEEGBARE SCHIJF.

Op de schijf der Pruisen had de mansbreedte 0,7871 □ El inhoud. De Nederlanders schoten naar eene ronde schijf van 1,1 El middellijn, en dus van 0,9505 □ El inhoud. Op 0,25 El regts en links van de verticale middellijn, waren lijnen evenwijdig aan dezelve getrokken, het vlak daartusschen gelegen, stelde de mansbreedte voor.

De Pruisen met ransel, Nederlanders als boven.

De resultaten waren voor beiden; in de mansbreedte:

Op 100 passen.

Nederlanders. 79,0

Pruissen. 71,7

Op 150 passen

bij de Pruisen, en

Op 200 passen

bij de Nederlanders.

Nederlanders. 54,0

Pruissen. 59,6

Boven de 150 passen gingen de opgaven der Pruisen niet, bij de Nederlanders troffen nog in de mansbreedte:

Op 500 passen 25

» 400 » 11

Men ziet dat het overwigt hier in allen deele aan de zijde der Nederlanders is.

—

De *tirailleuroefeningen* der bussen-schutters in de beide legers, hebben wij niet kunnen vergelijken, daar die der Pruisen op 500 passen ophielden en die der Nederlanders eerst op 450 passen aanvingen.

—

SCHIETEN NAAR SPIEGELSCHIJVEN.

De inhoud dezer Pruisische schijven was 0,7745 □ El; de mansbreedte op de onze is 0,90 □ El, en het zijn de resultaten, verkregen in deze twee oppervlakten, die wij met elkaër zullen vergelijken.

Er wordt in het Pruisische verslag niet gezegd dat er met ransel geschoten is.

Op 100 passen.

Nederlanders. 87,0

Idem van de hoogte naar de laagte

en omgekeerd. 85,0

Pruissen. 71,2

Op 150 passen.

Nederlanders. 72,0

Idem van de hoogte naar de laagte

en omgekeerd. 75,0

Pruissen. 54,0

Ook hier is dus de vergelijking voor de Nederlanders gunstig.

—

Door de Pruisen werd ook geschoten naar schietgaten (*batterie-scharten*) waarvan de buitenste opening 0,1847 □ El inhoud had. Volgens v. GRIESHEIM plaatsen de schutters zich bij deze oefening in gaten of loopgraven, zoodat zij gelegenheid hebben hun vuurwapen op een vast voorwerp te doen rusten. Wij veronderstellen dat de Pruisen hier zonder ransel waren, te meer daar van het tegendeel geen' melding wordt gemaakt.

Met hunne uitkomsten zullen wij vergelijken die onzer bussen-jagers uit de vrije hand, op de kleine schijf van 0,25 □ El inhoud.

Op 150 passen.

Nederlanders. 57,0

Pruissen. 54,2

Op 200 passen.

Nederlanders. 40,0

Pruissen. 57,6

—

Eindelijk werd door de Pruisen geschoten aan den schietpaal, op eene schijf van 6 v^t. hoog, 24 v^t. breed en dus van 14,1840 □ Ellen inhoud. Tegenover de verkregene uitkomsten stellen wij die der Nederlanders uit de vrije hand, op de geheele schijf van 6,25 □ Ellen.

Er werd bij de Pruisen weder niet gemeld dat er met ransel geschoten was.

Op 500 passen.

Nederlanders. 44,25

Pruissen. 69,5

Hier eindigen wij onzen arbeid, en wij meenen daaruit veilig de gevolgtrekking te mogen maken, dat de Nederlandsche infanterie, wat hare vorderingen in het schieten betreft, in geenen deele behoeft achter te staan bij een leger wat bekend is als tot de meest geoefende legers van Europa te behooren.

Aangaande de jagers en scherpschutters der Pruisen, moeten wij nog doen opmerken, dat die grootendeels bestaan uit lieden welke voor hunne indiensttreding reeds gewoon waren met de bus of het jagtgeweer om te gaan, en die in dat land zoo ruimschoots voorhanden zijn. Onze bus-schutters daarentegen worden gekozen uit de gewone vrijwilligers van twee jagerbataillons, en derhalve uit lieden van allerlei beroep. In weerwil daarvan, hebben zij zich eenen graad van geoefendheid eigen gemaakt, die ons niet doet schromen hunne resultaten tegenover die der Pruisen te stellen. Zou men dus hieruit niet mogen besluiten, dat onze landaard in ieder opzigt geschikt is om tot goede scherpschutters gevormd te worden, en valt het niet te bejammeren, dat — bij onze bodemgesteldheid — aan dit wapen geene meerdere uitbreiding gegeven wordt?

BESCHOUWINGEN

OVER

HET GEBRUIK DER GRANAATKARTETSEN IN HET VRIJE VELD,

DOOR DEN 1sten LUITENANT TAUBERT.

(Uit het *Archiv für die Offiziere der Königl. Preussischen Artillerie- und Ingenieurkorps*, XII Jahrg., 23 Bd.

De meeningen aangaande het gebruik van een zoo nieuw, door ons tegen den vijand nog niet beproefd projectiel, als de kartetsgranaat is, moeten noodzakelijk nog zeer onzeker zijn en van elkander verschillen, omdat zij niet op den degelijken grondslag der ondervinding berusten, maar gedeeltelijk het resultaat zijn van genomen proeven, tot welke het soms moeilijk was toegang te verkrijgen, gedeeltelijk de vrucht van bespiegeling schijnen, die het kenmerk dragen van de individualiteit des beschouwers. Hoe meer nu deze gevoelens uiteenloopen, des te meer zal de zaak er bij winnen, want eerst uit de beslechting der tegenstellingen komt de waarheid aan den dag. In dien zin heeft iedere bijdraag hare waarde.

Nadat de theorie van het kartetsgranaatschot in vele verhandelingen voldoende onderzocht schijnt, het projectiel met zijne mechanische inrigting, zijne baan en werking genoeg bekend is, om de groote waarde

er van te begrijpen, eischt de praktijk hare regten en vraagt: Hoe, waar en wanneer moet dit vuur tegen den vijand worden aangewend; kortom, de praktijk verlangt regelen voor deszelfs gebruik.

De volgende proeve, om aan dat verlangen met opzigt tot de veldartillerie te voldoen, zal geen schema bevatten voor het gebruik van dit vuur in bepaalde gevallen, maar dient slechts, om de medegedeelde inzigten aan het onderzoek en het oordeel van ervaren artilleristen te onderwerpen.

Wij willen dan, aangezien het gemis aan krijgs ondervinding opzigtelijk dit vuur, eerst naar de middelen omzien, welke tot grondslag der voorgenomen taak kunnen dienen, en dan doet zich als het voornaamste terstond den aard van dit vuur voor, berustende op de mechanische inrigting van het projectiel en den vorm zijner baan. Wij moeten dit middel dáárom als het voornaamste beschouwen, omdat

de aard van ieder vuur de werking bepaalt die het op het doel kan uitoefenen, en het doeleinde van alle regelen is, de grootst-mogelijke uitwerking onder alle omstandigheden te verkrijgen. Van de mechanische inrigting van het projectiel hangt zijne werking af, en deze moet weder den grondslag zijner bestemming uitmaken.

De verklaringen nopens de bestemming van het kartetsgranaat-projectiel verschillen, naardat men zijn werkingsvermogen begrepen heeft. De een zegt: het is een verbeterd granaatvuur, de ander hecht het meest aan den kartetsaard van het projectiel, en zegt: het is een versterkt kartetsvuur, waarbij men dit denkbeeld in eene dubbele betrekking doet gelden, vooreerst, dat het een kartetsvuur is, dat verder reikt dan de gewone kartets; ten anderen dat het zoodanig vuur is binnen de grenzen der gewone kartetsen op ongunstig terrein. Beide verklaringen behelzen veel waars, maar daar zij voortkomen uit de bemoeijing, om de verschijnselen van het kartetsgranaatvuur te verbinden aan eene der reeds bestaande vuursoorten, terwijl het toch een op zich-zelf bestaand, eigenaardig vuur is, zijn zij niet geheel juist; zij vullen intusschen elkander wederkeerig aan en bevatten niets wat hun bestaan neven elkander zou verbieden.

Volgen wij deze, de beide inzigten nader bepalende opvatting, dan kunnen wij zeggen:

het werkingsvermogen van den kartets-

granaat maakt hem geschikt om tusschen het granaat- en kartetsvuur plaats te nemen, om, aan den eenen kant:

a) een verbeterd granaatvuur;

aan den anderen kant:

b) eene uitbreiding te zijn van het kartetsvuur, buiten de grenzen der gewone kartetsen, en

c) eene aanvulling van het kartetsvuur, binnen die grenzen op ongunstig terrein.

Op de eigenschap van een verbeterd granaatvuur, kan het kartetsgranaat-projectiel aanspraak maken uithoofde zijner grootere springwerking tegen troepen, daar het, de kogels medegerekend, niet alleen meer springende stukken bevat, maar ze ook in eene veel gunstiger rigting, dan de granaten, tegen het doel werpt, daar zijne getemperde buis het middel verschaft om het springen vóór het doel, op het voor de werking geschiktste punt der baan, te doen plaats hebben, terwijl de granaat, zoo als bekend is, eerst op het einde zijner baan, op den grond liggende, springt, dikwijls vrij diep indringt en dan veel van zijne springwerking verliest.

Deze eigenschap moet zich dus overal doen gelden, waar groote troepenmassa's opeengehoopt staan, welke aan deze groote hoeveelheid springende stukken een breed en vooral een diep doel aanbieden.

Het vermogen van het kartetsgranaat-projectiel, om eene voortzetting te

zijn van het kartetsvuur op zulke afstanden, waar de gewone kartetsen niet meer reiken,

berust dus daarop, dat eene menigte kleine kogels, in een omhulsel besloten dat door de losbarsting van het schot niet kan vernield worden, op grooten afstand voortgedreven wordt, en dat omhulsel eerst stukspringt op het gunstigste tijdstip voor de kartetswerking der kogels.

Bepalen wij hier terstond het begin en het einde van de werking van den kartetsgranaat in dit opzigt, namelijk: als voortzetting van het kartetsvuur, bij de verschillende kalibers en geschutsoorten. Neemt men, volgens de resultaten der genomen proeven, en zooals men vrij algemeen overeengekomen is, aan, dat men, zelfs op een zeer gunstig terrein en bij de voordeeligste stelling van den vijand, de kartetsen uit 6 ponds kanons en uit veldhouwitsers, slechts tot 600, en uit een 12 pponder niet boven de 700 passen aanwenden kan, dan zijn de grenzen van aanvang bepaald. Wat de eindgrenzen aanbelangt, deze liggen dáár waar het kogel- en granaatschot weder het overwigt bekomen, en de resultaten bij de genomen proeven hebben daaromtrent gegeven: voor den 6 pponder 1000, voor den 12 pponder en de veldhouwitsers 1200 passen. Waarschijnlijk zijn deze grenzen gesteld uithoofde der omstandigheid, dat men voorbij deze afstanden de werking van

men, bij gevolg geene nadere bepaling maken.

Het vermogen van den kartetsgranaat eindelijk, om binnen de grenzen van het gewoon kartetsvuur, dit vuur te vervangen, wanneer ongunstig terrein het gebruik van het kartetsvuur niet vergunt,

berust op de onafhankelijkheid van het kartetsgranaatvuur van het terrein. Volgens de theorie behooren namelijk de baan van het projectiel en deszelfs buis, onderling in zoodanig verband te staan, dat het projectiel, zonder vooraf den grond te raken, in de lucht op zoodanig punt springt, dat zijne gezamentlijke kogels en springende stukken het doel treffen. Kon men nu bij alle projectielen het oogenblik van stukspringen juist treffen, dan zou men volkomen onafhankelijk van het terrein zijn; doch dit is, gelijk men weet, het geval niet; integendeel hebben er in de beide, dat oogenblik regelende grootheden: de interval (1) en de springhoogte, aanmerkelijke onzekerheden of afwijkingen plaats. Hij, die het kartetsgranaatvuur heeft waargenomen, zal weten, dat men vóór het doel, in de rigting van het schot, streepsgewijs een aantal kogels en gesprongen stukken vindt, terwijl op vasten grond geen dezer kogels of stukken in den grond steken, waaruit men kan opmaken dat zij ricochet-

(1 Interval. Zie *Militaire Spectator*, XV Deel, p. 53, 1^e kolom, r. 9 v. b.

terend het doel bereiken. Dit heeft sterker plaats bij de met flauwe bogen gaande kanon-kartetsgranaten, dan met de in een' hooger en boog geworpen houwtser-kartetsgranaten. Men kan derhalve niet zeggen, dat het projectiel geheel onafhankelijk van het terrein is, aangezien de gesteldheid van den grond vóór het doel een' vrij belangrijken invloed hebben moet op het blijven steken of verder gaan van de vroeger opslaande kogels en granaatstukken. Bedenkt men intusschen, dat de hoeveelheid der ricochetterende stukken toch niet groot is, in vergelijking van het getal dat het doel regtstreeks treft, en dat de grondgesteldheid toch slechts op ten hoogste 100 passen vóór het doel in aanmerking kan komen, dan kan men zich geregtigd achten, om in de praktijk altijd eene genoegzame onafhankelijkheid der kartetsgranaten van het terrein aan te nemen, die al de overwegingen en bedenkingen doen vervallen, welke het terrein op de keus van andere projectielen doet ontstaan.

Wij zullen dus bij de vraag: wáár zal men het kartetsgranaatvuur aanwenden, het terrein ter zijde laten.

Zetten wij nu onze beschouwingen verder voort, in verband met het bovenvermeld vermogen van den kartetsgranaat, om onder zekere omstandigheden het kartetsvuur te kunnen vervangen, en vragen we dan naar de grenzen waar zulks dienstig schijnt, dan is het antwoord, dat dit punt zal verschillen naar gelang der

kalibers en geschutsoorten, wijl een stuk geschut met een krachtig kartetsvuur, de bezwaren van het terrein veel gemakkelijker zal te boven komen en veel later hulpmiddelen tot versterking van dat vuur behoeven zal, dan een ander stuk met een zwak kartetsvuur; en, met der daad, we zien dit grondbeginsel ook bij het gebruik aangenomen, daar het aanvangspunt, waar men zich van het kartetsgranaatvuur kan gaan bedienen, voor veldhouwtzers gesteld is op 500, voor 6 pponder kanons op 300 en voor 12 pponder kanons op 700 passen.

Vergelijken wij hiermede de eindgrens van het kartetsgranaatvuur *in dit opzigt*, zoo vinden wij het natuurlijk in de eindgrens van het kartetsvuur bij de verschillende kalibers zelve, en gelijk reeds gezegd is, bij houwtzers en 6 pponders op 600, bij 12 pponders op 700 passen.

De speling voor het kartetsgranaatvuur, om de kartetsen te vervangen, bedraagt dus bij veldhouwtzers 200, bij 6 pponder kanons slechts 100 passen, terwijl de praktijk van dit voordeel met 12 pponder kanons geheel afziet.

Bij het stellen van regelen voor het gebruik van het kartetsgranaatschot, is voorts van belang de eigenaardigheid, dat zijne springende stukken zich meer in de lengte dan in de breedte verspreiden.

Hiermede kunnen wij onze beschouwing over den aard van het kartetsgranaatvuur, voor zooveel tot ons doel noodig was, besluiten, en tot de overige omstandig-

heden overgaan, die op de beoogde werking van het projectiel invloed uitoefenen. Het zijn die omstandigheden waaronder het vuur tegenover den vijand wordt aangewend, en die veel verschillen moeten van die bij de proeven in vreedstijd. In dit opzigt doen zich twee zaken voor, die alle overweging verdienen, te weten: de onbekendheid van den afstand en de indruk door het gevecht zelf uitgeoefend, op de bedaardheid der bediening en de waarneming van de werking. Hoe moeilijker het in 't gevecht wordt den afstand juist te schatten en de uitwerking te beoordeelen welke de projectielen op den vijand doen, alsmede om telkens de noodige veranderingen in de baan te bewerken, des te meer van belang is het, naauwkeurig te bepalen, hoe de middelen behooren te worden aangewend die de beste uitkomst beloven. Gaan wij thans tot de zaak zelve over:

1) *Hoedanig behoort het kartetsgranaatvuur te worden aangewend?*

Het antwoord daarop kan slechts luiden: zóódanig, dat de grootstmogelijke werking wordt verkregen, en dit zal het geval zijn, als men de er bij voorkomende misslagen verbetert, in de bediening van het geschut de noodige bedaardheid brengt en het interval benevens de springhoogte zoekt te verbeteren.

De meestmogelijke kennis van den afstand is zekerlijk bij alle vuren van groot belang, maar bij het onderhavige is het

een hoofdvereischte voor den goeden uitslag, zoodra men bedenkt, hoe naauwkeurig de baan naar den afstand moet geregeld zijn. Wij hebben geen' voor het front bruikbaren afstandsmeter; ieder kommandant moet zich op zijn eigen oogmaat verlaten. Hij kan zich vergissen en zal het in vele gevallen doen; maar dit is nu eenmaal niet voor te komen, beteekent ook weinig, zoo men slechts de middelen kent om de vergissing na de eerste schoten te verbeteren. Om zulks te bereiken, moet men het projectiel, van het oogenblik dat het de monding van het stuk verlaat, tot op dat van springen, met de grootste aandacht nagaan, vooral de uitwerking van het springend projectiel op de troepen. Was die werking gunstig, het zal, aangezien de groote vernielingskracht van het projectiel, ontwijfelbaar merkbaar zijn aan de in de vijandelijke massa ontstane onrust en beweging; maar was dit niet het geval, of is de uitwerking, uithoofde van andere oorzaken, niet waar te nemen, dan moet men de verlangde werking naar de springhoogte en het interval berekenen. De springhoogte kan de beschouwer gemakkelijker opmerken, daar zij in de verticale strekking wordt waargenomen; bij het interval is zulks uithoofde van hare horizontale strekking het geval niet, wanneer men in de verlenging der baan staat; daarom is de standplaats zijwaarts van de batterij, aan den kommandant die de werking wil waarnemen, aan te bevelen. Is

het interval niet naauwkeurig te schatten, dan moet men de door het opvliegend stof kenbare opslagen van de granaatstukken en kogels nagaan. Als bewijs voor het juiste interval en de daaraan beantwoordende springhoogte, kan men 't geval aannemen, dat eenige kogels vóór het doel opslaan, terwijl daarentegen, als het projectiel, op de juiste springhoogte, achter het doel gesprongen is, er geene opslagen vóór het doel zijn. Ontwaart men echter vele opslagen vóór, regts en links van het doel, dan is het interval te groot.

Het spreekt van zelf, dat men zulke gevolgtrekkingen, die op het waarnemen of niet waarnemen van opslagen steunen, in het algemeen slechts dan mag maken, als het terrein en de weërsgesteldheid toelaten de plaatshebbende opslagen waar te nemen.

Staat de vijand bedekt, zoodat men de werking van het projectiel niet zien kan, dan moet men, gelijk reeds gezegd is, uit de springhoogte en het interval een besluit nopens de werking opmaken. Is het interval in zoodanige gevallen klein, maar de springhoogte groot, dan moet men minder opzet nemen, maar is het eerste groot en de laatste klein, dan neme men grooter opzet.

Men ziet hieruit, dat eene naauwkeurige waarneming van het projectiel en van den vijand, de hulpmiddelen zijn, om de aanvankelijke afstands-beoordeeling na te gaan, en dat men, om eene goede werking te verkrijgen, de daarin plaatshebbende onnaauwkeu-

righeden, met behulp van het interval en de springhoogte, moet zien te verbeteren. — Het laat zich ook begrijpen, van hoe veel belang het voor deze waarnemingen en verbeteringen is, dat bij de bediening van het geschut de noodige bedaardheid heersche, te meer daar die bediening zamengestelder en minder eenvoudig dan bij andere soorten van projectielen is. Voor de werking van dit projectiel is alles van belang wat deze bedaardheid in de bediening kan bevorderen, en bij de regelen nopens de aanwending van dit vuur, mag men deze voorwaarden nimmer uit het oog verliezen.

Maar hoe zullen nu de noodige verbeteringen in het interval en de springhoogte bewerkt worden.

Opzet en buis regelen het interval en de springhoogte, bijgevolg zijn zij de middelen voor den artillerist, door welke hij de baan van het projectiel bepalen, veranderen en de werking verhoogen kan.

Maar het interval en de springhoogte zijn slechts de middelen tot het doel, dat eenig en alleen de goede werking is; zij mogen dus alleen bij eene blijkbaar slechte werking veranderd worden, maar nimmer om voor dezelve denkbeeldige afmetingen te verkrijgen. Een zeer groote interval is niet onbepaald nadeelig, maar alleen dan, als de springhoogte gelijktijdig zeer klein uitvalt; zoo ook kan men omgekeerd, een zeer kort interval bij eene gelijktijdige zeer groote springhoogte onvoorwaardelijk na-

deelig achten. — Bij de combinatie van interval en springhoogte, zijn de volgende gevallen mogelijk :

- 1) Het interval is te groot, de springhoogte te klein.
- 2) Het interval is te klein, de springwerking te groot.
- 3) Het interval is juist, de springhoogte te klein.
- 4) Het interval is juist, de springhoogte te groot.
- 5) De springhoogte is juist, het interval te klein.
- 6) De springhoogte is juist, het interval te groot.
- 7) Het interval en de springhoogte zijn te klein.
- 8) Interval en springhoogte zijn te groot.
- 9) Interval en springhoogte zijn goed.

In het eerste geval heeft men te kort en te laag geschoten, en moet men meer opzet nemen.

In het tweede geval heeft men te hoog geschoten, en moet men minder opzet nemen.

In het derde geval heeft men wel den juisten afstand bereikt, maar te laag geschoten en moet men meer opzet nemen.

In het vierde geval heeft men insgelijks den juisten afstand bereikt, maar te hoog geschoten en moet men minder opzet nemen.

In het vijfde geval heeft men wel de juiste hoogte bereikt, maar te wijd geschoten en moet men minder opzet nemen.

In het zesde geval heeft men insgelijks

de juiste hoogte bereikt, maar te kort geschoten en moet men meer opzet nemen,

In het zevende geval heeft men te wijd en te laag geschoten, en moet men dus een kortere buis nemen.

In het achtste geval heeft men te kort en te hoog geschoten, moet de buis dus langer zijn.

In het negende geval zijn opzet en buis zooals 't behoort.

Men ziet dus, dat van acht noodzakelijke veranderingen in het interval en de springhoogte, zes kunnen geschieden door verandering van den opzet, terwijl slechts bij twee de buis moet veranderd worden. Hieruit volgt de algemeene regel:

Noodzakelijke veranderingen moeten eerst aan den opzet, en als dit niet helpt, aan de buis worden gemaakt.

Als algemeene grenzen voor de juiste waarde van het interval, heeft men wel den afstand tusschen de 50 en 100 passen vóór het doel opgegeven, maar deze afstand dient eer zeer klein als grooter dan 100 passen te zijn; de verandering der rigting mag eerst geschieden als het springen korter dan 5 en verder dan 100 passen van het doel plaats heeft.

Eerst na drie gedane schoten mogen er veranderingen aan den opzet of de buis worden gemaakt; nimmer mag men de opzethoogte eene verandering van $\frac{1}{8}$ of zelfs $\frac{1}{16}$ duim (Rhijnl.) doen ondergaan, wanneer deze indeelingen niet op den opzet zijn aangewezen.

2) *Waar moet het kartetsgranaatvuur aangewend worden.*

Het antwoord op de vraag: waar? moet eene plaatsaanduiding bevatten, en deze kunnen wij slechts in 's vijands stelling vinden. Uit de vereischten eener goede werking, dat men den afstand naauwkeurig behoort te schatten, het projectiel waarnemen en den vijand in 't oog houden, op dat men de werking kunne begrooten en daarnaar het interval en de springhoogte regelen, stellen wij tot regel:

dat men het kartetsgranaatvuur inzonderheid dáár moet aanwenden, waar de vijand achter geene dekkende voorwerpen, maar vrij staat, en aan onze waarneming niet onttrokken is.

Eene uitzondering maken de door den vijand bezette veldverschansingen. Deze strekken zeker wel om den vijand tegen regtstreeksch vuur te beschermen, bijgevolg zal men ook hier gedeeltelijk de hinderpalen, bij het gebruik der kartetsgranaten tegen gedekt staande troepen, aangeduid, hebben, maar men zal den afstand der troepen hier toch zekerder kunnen beoordeelen, dan wanneer de vijand bijv. achter dekkende hoogten stond, daar men bij deze laatsten 's vijands afstand van de kruin der hoogten niet kan berekenen. Verder geeft ook de borstwering een vast punt ter beoordeeling van het interval en van de springhoogte, en eindelijk zou men zich, wilde men den kartetsgranaat hier niet gebruiken, van een voornaam middel berooven

om de bezetting gevoelige verliezen toe te brengen, daar de baan van dit projectiel de vertikale dekking der borstwering nutteloos maakt, en eenige gunstige treffers de bezetting volkomen weerloos kunnen maken. Hierbij zou men intusschen op de omstandigheid moeten acht geven, dat de verspreiding der kogels grooter in de lengte dan in de breedte is, en het geschut moeten plaatsen in de strekking van de grootste uitbreiding der verschansing, of in de verlenging van de door den vijand bezette borstwering.

Dezelfde omstandigheid, dat de verspreiding in de lengte grooter is dan die in de breedte, in verband met de rigting waarin de kogels het doel treffen, veroorzaken dat de werking der kartetsgranaten grooter zijn zal tegen een diep dan tegen een vlak doel. Hieruit volgt de regel:

De kartetsgranaten doen grooter werking tegen massa's dan tegen liniën; zij zullen vooral dáár het best aan te wenden zijn, waar de vijand in digte kolonnen staat, of deze ontwikkelt. Inzonderheid zullen de teruggehouden reserven, staande of zich formerende kavallerie-kolonnen en positie-batterijen, voordeelige doelen zijn. Tegen kolonnen doen zij eene grootere werking dan de granaten; daarentegen zijn ze tegen liniën niet aan te bevelen, zijnde tegen deze de kartetsen beter.

Is het kartetsgranaatvuur in het algemeen bruikbaar tegen staande of zich ont-

wikkelende groote massa's, ook bij de verdediging van engten zal het eene groote werking doen.

Wil de vijand er doortrekken, of uit de engte deboucheren en zich scharen, dan zullen zich gewoonlijk op die plaatsen groote massa's opeenhoopen, en zal de vijand vast aan die punten gebonden zijn, tot dat hij ze geheel doorgetrokken is. Het vuurgevecht van den verdediger, heeft dan nog altijd het karakter van het staand gevecht, waarbij nog het groote voordeel komt, dat de verdediger in vele gevallen de afstanden beter kent.

Tot dusver was het een regel bij de artillerie, smalle defileën in de lengte met volle kogels te bestrijken, zijwaarts met kartetsen te schieten.

De aanwending van het kartetsgranaatvuur zal dezen regel doen vervallen, en wij willen daaromtrent het volgende uit genomen proeven mededeelen: Twee 6 ponders op 400 passen voor eene brug geplaatst, zouden, door hun kartetsvuur, eene in sectiën daarover voortrukkende vijandelijke infanterie-kolonne, dien overtocht niet kunnen beletten, naardien slechts het eerste gelid 't meeste verlies lijdt, 't welk, aangezien den korten tijd van een kloekmoedigen aanval en de geringe breedte van het doel ook niet groot kan zijn, terwijl slechts enkele kogels het tweede en derde gelid treffen, het vierde en de volgende geheel onbeschadigd blijven. Geheel andere uitkomsten geeft daarentegen het kartets-

granaatvuur uit twee 6 pponder kanons, op 500 passen afstands. Van zes op zes passen afstands achter elkander geplaatste 12 voeten lange en 6 voeten hooge schijven, eene sectie-kolonne voorstellende, werden door tien achter elkander gedane schoten, de eerste schijf door 74, de tweede door 55, de derde door 29, de vierde door 11, de vijfde door 4, de zesde door 7 kogels en springstukken getroffen, zoodat de zes schijven 178, derhalve iedere schijf bijna 18 treffers had. Daar men aannemen kan, dat twee stukken ieder twee schoten kunnen doen, eer de kolonne de brug overgekomen is, zoo zou de kolonne in dien korten tijd door 71 kogels getroffen zijn, en alzoo een verlies lijden, dat, aangezien het groot getal dooden en gekwetsten, den verderen voortgang onmogelijk moet maken. Deze proef geeft dus regt tot de stelling:

dat de kartetsgranaten het werkzaamste projectiel zijn voor het beschieten eener aanrukkende kolonne.

Wij besluiten deze verhandeling met nog te onderzoeken

5) *Wanneer wordt het kartetsgranaatvuur aangewend.*

Het antwoord hierop moet op eene bepaling van tijd gegrond zijn, en daarvoor moet men den tijd rekenen die aan de batterij tot het afgeven van haar vuur, bij een met nadruk doorgezet gevecht overblijft.

Aangezien de overeenstemming die tus-

schen de baan van het projectiel en den afstand van het doel moet bestaan — welke van zooveel belang is, dat de verplaatsing van het doel, al bedraagt die maar 50 passen, en schoon het interval en de springhoogte dezelfde blijven, de werking geheel kan doen verloren gaan — zoo volgt daaruit van zelf het besluit:

dat het kartetsgranaatvuur vooral bij het staande gevecht moet gebruikt worden.

Daar het verder onuitvoerbaar zou zijn tegen voorwaarts rukkende infanterie, door gedurige verandering van opzet en buis, telkens de baan van het projectiel te regelen, schijnt zulks wel geheel onmogelijk tegen den aanval van vijandelijke kavallerie, uithoofde harer veel snellere beweging;

derhalve is het ondoelmatig met kartetsgranaten, op een vijand die zich beweegt, te schieten.

Het kartetsgranaatvuur moet nimmer overijld worden afgegeven, maar altijd met eene naauwkeurige waarneming van de werking, en de noodige veranderingen aan opzet en buis. De daarvoor noodige tijd en bedaardheid zal men veelmeer vinden in gevechtsstellingen die beveiligd zijn tegen den aanval met de blanke wapens, dan in blootgestelde.

Men gebruike het kartetsgranaatvuur, wanneer men zelf door het terrein of andere troepen beveiligd is, stakke het terstond als de batterij aan een aanval met de blanke wapens blootstaat, en bediene zich in zulke gevallen van het spoediger en gemakkelijker kartetsvuur.

Om dezelfde reden is het kartetsgranaatvuur, voor rijdende-artillerie in het kavalleguevecht, slechts onder bijzonder gunstige omstandigheden aan te bevelen; voor het gevecht van nabij en overal waar de tijd kort is, is het maar zelden te gebruiken, en zal nimmer de gewone kartetsen kunnen verdringen.

Ten slotte moeten wij nog opmerken, dat de groote kosten van den kartetsgranaat, vergeleken tegen andere projectielen, en de moeilijkheid om ze te vervangen, het spaarzaamlijkst gebruik aanbevelen; zoodat hij slechts behoort te worden aangewend, om gewigtige oogmerken, of om eene beslissing te verkrijgen, en nimmer wanneer men ook met andere projectielen hetzelfde doel bereiken kan. Nimmer toch moet men vergeten, dat er omstandigheden zijn, in welke de kartetsgranaten elk ander vuur overtreffen en hunne werking het allergeduchtst is.

OVER AVANCEMENT.

(Uit de *Militairische Mosaik von einem activen Offizier*, 1848.)

Sedert den Weener-vrede zijn in de militaire werken en tijdschriften zoovele inzichten over dit onderwerp te berde gebracht, zoovele leerstellingen zijn er verkondigd, ja gansche stelsels gemaakt, dat men eigenlijk zou gelooven moeten, dat vorsten en hooge staatsambtenaren geen twijfel meer konden hebben, welke wijze zij als de beste moeten volgen, zoo in 't belang van de dienst, als in dat der betrokken personen, om voor beiden bevredigende uitkomsten op te leveren. Maar het zal hiermede wel gaan als met vele ziekten: het hardnekkigste wederstaat de genezing dier ziekte, waarvoor de geneeskunst de meeste middelen heeft.

Is er derhalve aan raadgeving geen gebrek, wij zijn er ook verre af, om dien schat met nieuwen raad nog te willen vermeerderen; integendeel, ons oogmerk is alleen de ontevreden en te zetten, en de neêrgedrukten wat op te beuren.

Zulk een vertroostingswerk kan intuschen niet wel geschieden, dan door de blikken van de lijdens op het menschelijke der bestuurders te vestigen, in wier handen het werk der bevordering berust.

Met de hand op het hart, zal ieder moeten bekennen, dat dit werk, noch de ge-

makkelijkste, noch de dankbaarste, noch in 't algemeen de schitterendste zijde hunner betrekking is; want den een' door het voorbijgaan van den anderen te krenken, en zonder de minste inwendige neiging, alleen uit pligtgevoel, hen, voor wie men buiten dienst welligt veel genegenheid koestert, diep te kwetsen, zonder hen daarvan reden te moeten geven, en dat somwijlen zelfs nog in 't onzekere of de gekozene aan de verwachting zal beantwoorden, dit, zeggen wij, is eene magtattributie, waarvoor de nijd zelf zou terugdeinzen.

Alleen de overtuiging, de verheven bewustheid van den vervulden pligt, kan in zoodanige gevallen het gemoed bevredigen; maar de pligt vloeit hier het eerst uit de overtuiging voort, en is deze zoo gemakkelijk en zonder tusschenkomende bedenkingen te verkrijgen? — En al bestaat er eenheid tusschen beiden, al hebben, 't zij gunst, neiging, persoonlijkheid, of andere overwegingen, geen vleijende stem er in gehad, wat wordt er niet meer vereischt om waarborg voor de juistheid van de overtuiging te hebben? — Naauwkeurige kennis van het karakter en de kwaamheden des te bevorderen persoons, praktische bewijzen van zijne geschiktheid

voor de dienst, van zijn gezond lichaams-gestel, gelijk ook van zijn ijver en zijne volharding, overeenstemming, eindelijk, van onze meening nopens hem, met die van anderen, die welligt nog meer in de gelegenheid waren om den bewusten persoon van nabij gade te slaan en te leeren kennen. En deze concurrentie in het oordeel is het juist, die zoo dikwijls twijfel in de schaal werpt, wijl het al een zeldzaam karakter moet zijn, die aan verschillende individus tegelijk voldoet en bevat, daar de mensch toch maar altijd mensch blijft, en licht en schaduw zich naar onveranderlijke natuurwetten in zijn wezen en bestaan dooreenmengen. Al ligt hebben dan ook menschelijke zwakheden invloed op het oordeel des regters, zoo als gekwetste ijdelheid, een ontijdig gesproken woord, afwijkende inzichten, gemis aan sympathie, en, in plaats van den kritisch onderzochten uit den zadel der ancienniteit te beuren, drukt men er hem te vaster in.

Men ziet dus, hoe zelfs het goede en noodzakelijke, bij de onvolkomenheid onzer menschelijke natuur, en bij inrigtingen, die voor hare zwakheden eene groote speelruimte openlaten, gevaarlijk en zelfs naadeelig wordt; en wie er aan twijfelt, dat zelfs de al te naauwkeurige kennis der personen hare Scylla's en Charybdissen heeft, die zie slechts eens hoe het in kleine staten toegaat, waar, voor de vervulling van bijzonder gewichtig geachte betrekkingen, kuiperijen en bewegingen plaats hebben,

die aan de vroegere verkiezingen der Duitsehe keizers doen denken, en waar men ten slotte, aangezien de bijzondere bekendheid met eigen landgenooten, en de bedenkingen die zulks altijd ten gevolge heeft, zonder verder bedenken eenen vreemdeling kiest, voor wien dikwijls niet meer pleiten dan een, of welligt twee aanbevelingen, die zelfs nog maar een' dubbelzinnigen waarborg geven.

Hoe vreemd het dan ook luidt, is het toch niet minder waar, dat men in kleine landen elkander te nabij kent, om eene bevordering bij keuze gemakkelijk te maken. Ontrold, en — helaas! maar ook natuurlijk — zelden volkomen zonder eenigen rimpel, ligt het levensblad van iederen officier, zoo al niet van de wieg, toch van de militaire kweekschool, tot op het jongste oogenblik dat hem geluk moet aanbrengeu of smart veroorzaken, voor het oog zijner hooger en in rang; en het moeten wel uitstekende en reeds beproefde eigenschappen zijn, of de grootste nood moet dringen, als een, die niet geheel zonder eenige smet is, voor den sprong uit de gewone baan mag gekozen en boven anderen geplaatst worden, welke men even naauwkeurig kent, en die ook weder deze en gene goede eigenschappen bezitten; bedenkingen, even betamelijk als billijk, wijl de naauwkeurige kennis ook bijzonder onder de kameraden bestaat, en het in die gesteldheid te smartelijker valt, als men in hem, die vroeger beneden ons stond,

eensklaps en zonder uitstekende of erkende verdienste, eenen superieur moet eerbiedigen.

In grootere staten kunnen de voormelde smartelijke gevoelens veel meer gespaard worden, als men de bij keuze bevorderden op grooten afstand, van het oosten naar het westen, van het zuiden naar het noorden, of omgekeerd verplaatst. Aangezien men daar de bijzonderheden van zijn vorig leven en dienstbetrekking niet kent, komt hij bijna als een vreemdeling in eenen nieuwen kring van omgang en werkzaamheden, en de geurige wasem van den man van onderscheiding omgeeft hem. Het belemmerend element, dat zelfs den hoog-aanzienlijken in de oogten van den kamerdienaar benadeelt, de nabijheid, kan dus zijn aanzien niet verkorten, noch nadeelig werken op degenen die rondom hem gehoorzamen moeten.

Doch de physiologische bezwaren die eene bevordering bij keuze in den weg staan, zijn hiermede nog niet ten einde. Men bedenke verder, dat de groote heeren, die hier meer of minder invloed hebben en beslissen, mannen van reeds zeer gevorderde levensjaren zijn, en dat in die jaren het begrip nopens oud en jong niet alleen onzeker, maar zelfs onjuist wordt, wijl het in den mensch ligt, zich-zelfen bij alle beoordeeling gaarne tot maatstaf te nemen. Wij willen daarmede zeggen, dat de man van zestig jaren in den veertiger doorgaans nog een jongeling ziet,

en zoodanige jeugd nog niet voor het tegenwoordige, maar eerst in lateren tijd, bijzondere waardering en opmerking waard acht. Eindelijk kan ook soms, bij uitzondering, het snood beginsel opkomen, om opzettelijk laag te willen houden, en zulks ingang te doen vinden, wijl het sommige lieden krenkt, dezulken die men in lagere rangen gekend en bevolen heeft, door de bevordering, meer en meer den rang dien men zelve bekleedt, te zien naderen, hetgeen, behalve andere onaangename gevoelens, ook eene herinnering bevat aan den eigen hooggestegen leeftijd. Gelukkig komt zoodanige afwijking van alle edelaardige gevoelens maar zelden voor, en geschiedde deze aanhaling dan ook voornamelijk slechts ter zake der volledigheid.

Gaan wij nu na, welke taak het geestelijk bestanddeel ten deze vervullen kan: Het genie vindt uit, schept zich voor alles zelf de regelen, en staat derhalve boven de gewone wetten van den geest. Het schrander verstand bevat ligt, behoudt het begrepene, weet het bekwaam te gebruiken, ziet helder, brengt zonder moeite in 't verwarde orde, en maakt zich het nieuwe en het vreemde spoedig eigen. Het middelmatig verstand valt dit alles zeer moeilijk; zijne getrouwste bondgenooten zijn tijd en inspanning, want zonder die geraakt hij, bij eenigzins buitengewone verschijnselen, in groote verlegenheid; daarom verlangt hij ook voor alles en voor iedere zaak, wetten en regels,

om ten minste door de hulp van het geheugen, het gevaar aan het ingewikkelde voor hem verknocht, te ontgaan. — Van de vierde klasse in 't verstand eindelijk, behoeft geen gewag te worden gemaakt.

Het genie past niet voor de geregelde baan; zijn rijk begint bij het buitengewone en daar ook zulke gewrochten gelukkig zeldzaam zijn, kunnen zij hier niet in aanmerking komen.

Gemakkelijk voegt zich het schrander verstand met het middelmatige zamen. Het eerste behoort voor de hoogere rangen van den stafofficier, tot den generaal ingesloten; het laatste voor den lageren, maar niet minder verdienstelijken werkring van den stafofficier. De theorie is gemakkelijk; moeilijk is daarentegen de rangschikking in de praktijk, en wordt te moeilijker, daar gelijk slechts zijn's gelijken kan beoordeelen.

Alle illusiën ter zijde gesteld, zoo kan men niet verbergen, dat ook lieden van middelmatigen aanleg, met behulp van langen diensttijd, en meer of minder gelukkiger omstandigheden in het avancement, tot hooge betrekkingen kunnen geraken. Mogen deze nu, alhoewel stemgerechtigd in den bevorderingsraad, begaafdere personen beoordeelen en waarden? Zal het drukkende, dat het overwigt van den geest, tenzij met eene onbegrijpelijke groote bescheidenheid en beminnelijkheid gepaard gaande, steeds op

zwakkeren van geest uitoeft, niet meer ten nadeele dan ten voordeele werken? — De hoogere in rang gevoelt zich in de nabijheid van zulke minderen wantrouwend en verlegen, en neigt, schier onbewust, met meer genoegen, tot de in geest met hem meer overeenstemmende krijgsmakkers, ja in menig opzigt zal zijne keus nog liever op dezulken vallen boven wie hij uitsteekt; en slechts in geval van nood zal hij zoodanige toegenegenheid verloochnen, om voor 't oogenblik tot hooger verstand de toevlugt te nemen.

Maar ook zelfs bij gelijke geestvermogens tusschen beoordeelaars en die beoordeeld worden, veroorzaakt de eigenaardigheid van het verstand niet zelden verschil, wijl men inzonderheid den aanleg, dien men zelf bezit, de hoogte in kennis waartoe men het gebragt heeft, ook bij anderen bepaald in dezelfde maat begeert, om voldaan te zijn, en andere eigenschappen daarentegen over het hoofd ziet, of ten minste niet genoeg waardeert. Zoo zijn bijv. het opvatten en bewaren twee eigenschappen van het geheugen, en onder zekere omstandigheden kan het grooter bezit van het eene of andere, ten voordeele of ten nadeele strekken; of er bestaat volkomen overeenstemming tusschen vernuft, verstand en geheugen, maar het geliefkoosde gedeelte schijnt niet volkomen van hetzelfde oorspronkelijk allooi; in dat geval wordt, zonder te zien op het voortreffelijke der andere verstandsgedeelten,

hij de uitspraak zoo ligt een bedenkelijk « maar » gevoegd.

Niet minder zonderling is het met opzigt tot speciale verworven bekwaamheden. De beoordeelaar, een man van middelmatig verstand, staat verbaasd en vergeet zijne rol als het algemeen erkende bekwaamheden zijn; alles schijnt hem ten aanzien van den betrokken persoon in een rozenkleurig licht, en hij zorgt wel dat er geen schaduw op valle; de schrandere man erkent ook wel zoodanige bekwaamheid, maar schat ze naar behooren, doet gevoelen dat het nog niet alles is, en vervalt welligt eerst dan tot zekere zwakte, als het een of ander met zijn eigen geliefkoosde neiging of studie overeenkomt.

Men ziet hoe de menschelijke onvolkomenheid, zelfs bij 't bestaan van goeden wil, allerlei hinderpalen in den weg legt; en zij, die met de bevordering naar de ancienneteits-lijst, ontevreden zijn, onverschillig of zij werkelijke of ingebeelde verdiensten bezitten, behooren dus de hooger in rang, wegens hun ongunstig lot, niet te beschuldigen; mogen ze zich liever over den aard der menschelijke natuur beklagen.

Slecht gehandeld wordt alleen dan, als de algemeene stem zich voor dezen of genen verheft, en voor dezen nogtans, 't zij om persoonlijke redenen, uit klein-geestige wapenjalousij, of wel uit vrees dat zijne bevordering sommigen zou kunnen mishagen of ontevreden maken, de

baan hooger op gesloten blijft; slecht wordt gehandeld, als door zoodanig stelsel van bevordering niet alleen alle emulatie wordt uitgedoofd, maar zich dien ten gevolge ook in de hoogere rangen gebrek aan uitstekend bekwame officieren gevoelen doet; als men door de gemakkelijker regel, of om zoo het heet, regtvaardig jegens enkelen te zijn, onregtvaardig jegens het geheel is, of ten minste ten aanzien van geheele afdeelingen, zooals regimenten en brigaden, en door zoodanig stelsel zelfs de bestuurders van het pensioenfonds er onder zuchten doet; of in 't algemeen, wanneer men met betrekking tot dit gewichtig vraagstuk, dat op de eer, de opkweeking, de krijgstucht en de dienstbekwaamheid van eenen geheelen troep, invloed uitoefent, uit zwakte, weekheid of bezorgdheid den persoon boven de zaak stelt.

Dit geval heeft plaats, wanneer minder bekwamen de plaats van meer begaafden innemen; wanneer, om het twijfelachtig bruikbare niet te kwetsen, het meerder talent zijne beste jaren nutteloos verslijten moet, en voor den troep het goede verloren gaat, dat zoodanig talent had kunnen stichten en tot het algemeen eigendom kunnen maken; want, terwijl de eerste slechts met moeite het bestaande in stand houdt, zou de laatste dat niet alleen vervolmaakt hebben, maar ook een vruchtbaar zaad voor lateren tijd hebben gezaaid. De middelmatigheid, waarin bijv. een regiment, met betrekking tot bekwaamheid

in den oorlog, administratie, discipline, enz., onder een' minder goeden aanvoerder vervalt, is echter nog het grootste kwaad niet; na eenige jaren, en als deze zaken goed worden aangevat, dikwijls nog vroeger, is dat te herstellen; maar de geest door zulk een kommando verbreed, de verkeerde beginselen waarin een geheel geslacht van jeugdige officieren opgekweekt wordt, deze dringen dieper door, zijn moeilijker uit te roeijen; men bedenke slechts, hoe de leer en het voorbeeld van de hoogereren in rang een' blijvenden indruk op het open en vatbaar jeugdig gemoed maken.

Van den anderen kant moet het pensioenfonds, bij eene bevordering alleen naar diensttijd plaats hebbende, insgelijks zeer bezwaard worden, want het zal meendeels hooge pensioenen moeten uitkeeren; het egoïsme toch is een scherpe rekenmeester, en daar ieder weet dat hij, met geduld en tijd, ook tot een' hoogen rang kan opklimmen, tracht hij het zóólang vol te houden, en neemt eerst zijn ontslag, als hij regt op het hoogste pensioen gekregen heeft. Tegen zoodanig streven kan niets gedaan worden, zoolang de officier nog de noodige kracht en gezondheid bezit, want een zekere volbrachte diensttijd geeft er regt toe; en deze omstandigheid, gepaard met het plan der bedoelde officieren, moet noodzakelijk ten gevolge hebben, dat gezegd fonds voornamelijk pensioenen uitkeeren moet voor bataillons-

kommandanten, en meer nog voor regiments- en brigade-kommandanten, die in dezen rang zelden langer dan drie à vier jaren gediend hebben.

Dit alles is subjectief zeer aangenaam; objectief, daarentegen, onder alle opzichten hoogst nadeelig.

Het stelsel van eene meer bij keuze gedane bevordering, heeft dit nadeel niet; de hoogere pensioenen zijn dan meer uitzonderingen. Uit het militair oogpunt beschouwd, zal dit stelsel bovendien nog het voordeel verschaffen, dat geene pensioen-speculanten, maar mannen krachtig van geest en ligchaam, en doof voor den syrenenzang van het pensioen, lang aan het hoofd der troepen staan; mannen die zich nog gemakkelijk in nieuwe betrekkingen kunnen plaatsen en bekwamen, wier kracht van wil door het getal jaren nog niet verzwakt is, die niet opzien tegen doortastende maatregelen, tegen een arbeid of taak welke eerst later vruchten belooft; mannen, die op hunne kracht en vastheid steunende, kloekmoedig de bezwaren te gemoet gaan, en het tot hunne voornaamste pligten rekenen de moeilijkheden te overwinnen; — terwijl zij, die slechts door de dienstjaren tot een' hoogen rang opklommen, op weinig uitzonderingen na, meer of minder in alles het tegendeel zullen zijn.

De hiervan verkregene ondervinding, gepaard met andere verschijnselen waarvan reeds gesproken is, hebben ongetwij-

feld aanleiding gegeven tot het uitvinden van zoovele middelen, om de chronische kwaal weg te nemen. Onder de in den laatsten tijd aan de hand gedane middelen behoort het voorstel van een in de militaire literatuur welbekend en zeer geacht schrijver, in wiens voorstel de strekking ligt, om de ondergeschikten bij de keuze tot bevordering eene stem te geven, en wel door middel eener soort van balotering. Schoon het niet te ontkennen is, dat de beoordeelingen der lageren in rang, in 't algemeen genomen, vrij juist zijn, zou zoodanige instelling, zelfs bij alle mogelijke daarbij in acht genomen voorzigtigheid, toch te zeer de grondslagen der militaire hiërarchie schokken, om ze te mogen aanbevelen, te meer daar het den menschelijken aard eigen schijnt, om gestreng, naauwtoezieende en scherpnagaande mannen, een vast karakter bezittende, niet bijzonder te beminnen, weshalve het stembillet niet zelden het edel kenmerk van onpartijdigheid zou missen.

Het beste middel zal altijd blijven, zeer voorzigtig en naauwgezet in de keus der stafofficieren te zijn, en geen officier daartoe te bevorderen, zoo men niet de volle

overtuiging bezit, dat hij ook een bruikbare regimentskommandant zou zijn. Naar dit beginsel moet dan ook gehandeld worden bij de vervulling der betrekking van regiments-, brigade-kommandant, enz., en schoon men zelfs bij deze handelwijze nog dikwijls bedrogen kan worden, kan het aangeduide kwaad daarmee toch niet zoo scherp uitkomen.

Dien ten gevolge moet de vrijheid blijven bestaan, om het bijzonder uitstekend talent, langs een' buitengewonen en korteren weg dan den algemeen bestaande, te doen opklimmen, zonder dat nog degenen die over het hoofd worden gesprongen, geacht moeten worden geene genoegzame verdiensten te bezitten, voor eene verdere bevordering vereischt.

Het beginsel waaraan men zich dus moet vasthouden, is: eerst het voortreffelijkste te kiezen, dan het voortreffelijke.

Deze rangschikking verlieze men nimmer uit het oog. Bij tijds zoek men de bekwaamheden op, om ze op het oogenblik der behoefte gereed te hebben, en om niet eerst dan buitengewone inspanningen te moeten doen, als zij moeten gebruikt worden.

WINTER-WERKZAAMHEDEN.

DE ZONDAG.

(INGEZONDEN.)

Het schijnt wel, dat het IVe gebod: «Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag zult gij geen werk doen, voor alle navolgers van de christelijke godsdienst van kracht is, behalve voor hare *gewapende belijders*. Deze dag, die aan rust en betamelijke uitspanning moest zijn toegewijd, is voor den soldaat veelal een dag van onrust en uitspatting. — Gedeeltelijk is het zijne schuld, en gedeeltelijk die van de ten deze bestaande verordeningen. Wij zullen dit kort trachten aan te toonen.

Of de van ouds beroemde Godsdienstzin des Nederlandschen volks, de zoo-genaamde *kerkparades* heeft doen geboren worden, dan of deze het aanzijn hebben te danken aan de toepassing van de leus: «de Soldaat moet bezig gehouden worden,» zullen wij niet onderzoeken. Genoeg zij het, zij bestaan.

Verplaatst wij ons eens op eenen Zondag-morgen in de kazerne. — Op een gegeven signaal, komen de geloovigen te voorschijn, en ontwikkelen zich in twee hoofd-afdeelingen, *Protestanten* en *Katholijken*. Van de belijders der overige gezindheden, wordt minder notitie genomen,

deze kunnen op hunne eigene gelegenheid kerkwaarts gaan, maar de twee hoofdmassa's worden er, *tambour battant*, heen gebracht. — Of zij allen *vrijwillig* zouden gaan tempelen, wanneer het aan hunne keus werd overgelaten, zullen wij liefst doen beslissen door u, die zoo menigwerf het «alles present» daarbij hebt opgedreund, en dan zoo menigen keer hebt gehoord, *van ouders, neven of nichten, die onverwachts waren aangekomen, van plotseling ontstane buikpijn, enz., enz., al te maal middeltjes, door den erfvijand uitgevonden, om de soldaten uit de kerk te houden. Meestal helpen zij niets, en de troep gaat er heen. — Of de stichting vermeerdert, naarmate men het gebouw nadert, is ook nog niet bewezen. Het stopwoordje van den korporaal en serre-file: «Zel je G.. v.. d.... opsluiten!» en de laatste vermaning bij den ingang: «Niet te slapen of op den grond spuwen, anders ga je een toer bij de schuit,» doen de deur toe. — Niettegenstaande deze waarschuwing, ziet men er, onder de preek, nu en dan een knik-bollen, hetgeen echter wel te vergeven is, als men bedenkt, dat zelfs onder het*

gehoor van den Apostel PAULUS, een zijner aanhoorders zat te slapen, en dat onze tegenwoordige herders toch geene PAULUSSEN zijn. — Ook de kosterin trekt nog wel eens een vies gezigt, als de troep de kerk verlaten heeft, want de restes van het geliefde *pruimpje* Welnu, brave vrouw! in plaats van met *den mantel der liefde*, bedek ze met den *dwijl der zindelijkheid!*

De Godsdienstoefening is afgelopen, de troep naar de kazerne teruggebragt, en nu zou men kunnen denken, dat de soldaat het overige van den Zondag, behoudens de onvermijdelijke dienstverrigtingen, naar zijn genoegen zou kunnen besteden; maar neen! zoo ver zijn we nog niet. — Gedurende den kerktijd, heeft de chef, dien wij veronderstellen dat altijd in de vroegmis of vroegpreek gaat, rapport gehouden, en de soldaat ontvangt, onmiddellijk na de geboden Gods, die der menschen. « *Morgen inspectie in groote tenue op het gewone uur!* » Ziedaar den Zondag voormiddag bestemd, om te poetsen, te pakken, te rollen, en alles nog eens te zien en te herzien, vooral voor hen, die nog met een \times staan aange-teekend, en voor de onderofficieren en korporaa's, die zulke $\times \times$ bij hunne sectiën en escouades hebben, want zoo zij morgen niet in orde zijn, PETRUS noch PAULUS zullen hen van de *bijparades* en hare gevolgen kunnen vrijpleiten.

Al poetsende, pakkende, rollende en

naziende, is het zoo wat tijd geworden om te eten. Eenige vlugge en propere soldaten hebben den tijd gevonden, om gaauw nog voor *drie centjes* te nemen; sommige verstaan zelfs de *magtsheffing* in deze.

Na het eten wordt er echter revenge genomen, spoedig de kazerne uit, en *en route!* Die een *lief* heeft, neemt ze onder den arm; die er geene heeft, brengt zijne hulde aan *Bacchus-Juniperi*, alias den Jenever-God. Soms wordt op beide altaren geofferd; alle goede vermaningen en stichtelijke woorden van den ochtend zijn in rook vergaan; de taptoe slaat, maar het uur van scheiden wordt vergeten; de patrouilles, bestemd om de verdoolde schapen te zoeken, vangen ze op, en menigeen, die des *morgens in de kerk* zat, slaapt 's *nachts in de politiekamer*.

Ziedaar de *Zondag*, zoo als die dikwerf *wordt* doorgebragt, maar *niet* zoo als wij die wilden zien doorbrengen. Wij komen voor ons gevoelen uit, dat wij gaarne *de kerkparades wenschten afgeschafft te zien*. Wij beschouwen ze als niet overeenkomstig met den geest der eeuw, die men, *bongré malgré*, eenigzins moet volgen, en wij gelooven ze moeijelijk overeen te brengen met de bepalingen der Grondwet op het stuk der vrijheid van Godsdienst. — De Staat bepaalt zijne zorgen voor het zielenheil, alléén tot de *krijgs-*

lieden, en voor zoo ver wij weten, zijn noch de leden der regterlijke magt, groot of klein, noch het heirleger van commiesen of andere ambtenaren der belastingen, wier aantal welhaast het onze zal evenaren, — verplicht om naar de kerk te gaan.

Wij zouden dus wenschen, dat de dienst des Zondags zoodanig mogt worden geregeld, dat een ieder, die dit verlangde, zijne Godsdienstpligten kon waarnemen; daartoe zou misschien kunnen bijdragen, dat de Inspectiën, nu steeds op Maandag gehouden, op éenen anderen dag werden gesteld, en men zich op dien dag tot eene exercitie of militairen marsch bepaalde.

Het misbruik (naar ons inzien althans) dat er tot dusver van den Zondag wordt gemaakt, is ook gedeeltelijk de schuld van den soldaat zelve, en wij zijn er ver af, om zijne uitpattingen goed te keuren, of zelfs door de vingers te willen zien; maar laat ons billijk zijn! De soldaat behoort van natuur niet tot de afschaffings-genootschappen. De Schiedammer bevat voor hem veel aantrekkelijks, zijne karige soldij belet hem zich daarvoor met die andere geestrijke vochten, welke de volgelingen van D^s. H. echter geen sterken drank noemen, schadeloos te stellen, en van het gebruik tot het misbruik ligt dikwerf maar één stap.

Zou dit misbruik echter niet geheel of gedeeltelijk kunnen worden voorgekomen,

wanneer door de bestaande verordeningen het morele en materiële welzijn van den soldaat meer behartigd werd? Wat is er tot dus ver in die opzigten voor hem gedaan? O! het is zoo gemakkelijk, op een' guren winter-avond, in eene warme kamer, met een glas heeten wijn vóór zich, den staf te breken over hem, die in de eene of andere kroeg, een glas jenever drinkt, misschien meer dan hij kan verdragen, en die daarna, buiten komende en door koude bevangen, op de straat loopt waggelen, tot schande, met leedwezen erkennen wij het, van het eervolle kleed, dat hem dekt! — En waarom loopt de soldaat veel des avonds uit? Omdat zijne woning, de kazerne, hem niets huisselijks, niets gezelligs aanbiedt, om den langen winter-avond door te brengen. Er bestaan, hier en daar, zoogenaamde warmkamers, die echter wel eenen anderen naam verdienden, daargelaten, dat de soldaat zelf van zijn zakgeld nog de noodige brandstoffen moet aanschaffen; en al werd hij nu van 's Rijks- of stadswege verwarmd, is dit nu voldoende? — Wij hopen nog eens in de gelegenheid te zullen zijn om onze pen te wijden aan een artikel, meer bepaald: de woning van den soldaat tot onderwerp hebbende, maar voorloopig kunnen wij den wensch niet onderdrukken, dat zij, aan wie meer onmiddellijk de zorg voor den soldaat is opgedragen, zich zijn lot in dezen meer zullen kunnen aantrekken.

Bestaat er geene mogelijkheid, om in de meeste kazernen eene kamer zoodanig in te rigten, dat die, goed verwarmd en goed verlicht, den krijgsman aan zijne ouderlijke woning herinnert? Waar hij, voor weinig geld, een goed glas bier of iets dergelijks zou kunnen krijgen? waar hem de gelegenheid werd gegeven, om den langen avond, met het een of ander spel door te brengen? Is er geene kans op, hem, die dit zou verlangen, *boeken ter lezing* te geven, die hem een aange-naam onderhoud zouden verschaffen, terwijl zij tevens zijn hart en verstand zouden veredelen? De kosten hiervan (dunkt ons) zouden zóó groot niet zijn, en zeker ruimschoots worden opgewogen, door

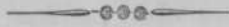
het *goede, dat zou gesticht, en het kwade, dat zou voorkomen worden.*

Wij hebben met het ter neder zetten van deze woorden, aan de stem van ons hart gehoor gegeven, de uitvoering moettende overlaten aan hen, die bij eenen *goeden wil*, ook de *magt* hebben tot het aanwenden van pogingen tot verbetering van het lot van eenen stand, die, in Noord-Nederland althans, nimmer anders dan be-wijzen gaf van onkreukbare trouw aan Koning en Vaderland, en die steeds zoo ruim moest deelen in de talrijke offers, die in het belang van dat Vaderland, werden gevraagd.

Februarij 1849.

L. .

VERSCHEIDENHEDEN.

In het *Mechanics Magazine* van Februarij 1849, N°. 1530, vindt men de schets-teekening van een kanon, ingerigt om van achteren geladen te kunnen worden, en dezer dagen door den uitvinder MAUDSLEY, aan de beoordeeling der Engelsche regering onderworpen. De inrigting komt hoofdzakelijk op het volgende neder: Het stuk is van voren tot achteren geheel doorboord; ter hoogte van den stootbodem, ter regter zijde, is eene aanzienlijke metaalverbreeding aangebragt; in deze beweegt eene vertikale spil, onder tegen de verbreeding door eene schroefmoer opgesloten, en aan de bovenzijde van een horizontaal handvat voorzien, boven over het stuk heen bewegende. De spil heeft ter hoogte van de ziel, stevige tanden, vattende in een vierkantig zwaar stuk metaal, aan een uiteinde eveneens getand, en naauwsluitend in eene horizontale sleuf loodregt op de as der ziel bewegende. De verzwareing aan de regter zijde van het stuk omvat de getande spil en de opening der sleuf. Door omdraaijing van het handvat draait de spil en wordt het stuk metaal, door middel der tanden, als een beweegbare stootbodem, ter afsluiting van de ziel ingeschoven. Door eene tegengestelde beweging wordt de ziel weder ontsloten en kan de lading van achteren ingebracht worden.

Daar het vooral aan boord der schepen, ontegenzeggelijk van zeer groot belang zou

zijn, om kanons te bezitten die zonder bezwaar van achteren konden geladen worden, zoo hopen wij dat het *Mechanics Magazine* ons nader zal mededeelen, in hoe verre de voorgestelde inrigting aan het doel beantwoordt. Immers, zullen proeven slechts kunnen beslissen, of de sluiting na langdurig gebruik naauwkeurig blijft, of het metaal niet te zeer verzwakt wordt, juist ter plaatse waar het den grootsten wederstand vereischt, en of het welligt niet altijd juist aansluiten van de kardoes tegen den stootbodem of eenige andere niet voorziene omstandigheid, geene onregelmatigheid of ongerief zal doen ontstaan.

Wat het voorkomen van dit laatste nadeel betreft, zoo herinneren wij ons, eenige jaren geleden, in een onzer tijdschriften een voorstel te hebben aangetroffen, om de stukken eenen beweegbaren stootbodem te geven, naauwsluitend in de ziel als een' zuiger bewegende, en daarin van achteren door eenen sterken uitspringenden rand tegengehouden. De stootbodem moest aan de voorzijde van een stevigen weerhaak, aan de achterzijde van eene lange stang voorzien worden; door deze laatste tot voor aan de monding geschoven zijnde, werd de geheele lading met eene lus, om den haak aan den stootbodem bevestigd, die door middel der stang weder teruggetrokken werd tot tegen den uitstekenden rand, achter aan de ziel.

Zonder dit voorstel te willen beoordee-

len, gelooven wij dat het altijd verkieslijker zoude zijn, alleenlijk slechts eene stang met haak, in plaats van den geheelen stootbodem op de bovenbeschrevene wijze vooruit te brengen.

Op het etablissement te Fijenoord, nabij Rotterdam, hebben wij in 1846 ijzeren stukken gezien, ingerigt om van achteren geladen te worden. De geheele kulas met stootbodem werd daartoe afgenomen. Deze laatste was op de buitenzijde voorzien van een zestal vierkante uitstekende nokken, ruim één kaliber lang, en passende in gleuven aan het achtereinde der ziel uitgesneden. Na het inschuiven gaf men den kulas eene gedeeltelijke wending om zijne as, waardoor de nokken in de ziel opgesloten werden en de kulas niet meer terug kon. Deze inrigting had dus in het groot eenige overeenkomst met die van sommige vaten, wier deksels, eveneens van een paar nokjes voorzien worden, om het afvallen te beletten.

In hoe ver de proeven met deze stukken eenige jaren vroeger te Fijenoord genomen, voldoende resultaten opleverden, hebben wij uit zekere bescheiden, niet kunnen te weten komen; daár ter plaatse werd ons verhaald, dat de kulassen na eenige schoten onbruikbaar en naar achteren uitgeschoten werden. De Generaal VAN DEN BOSCH en de H^r. Directeur ROENTGEN zouden bij de proeven tegenwoordig geweest zijn.

Een en ander meenden wij der vermelding niet geheel onwaardig te zijn; niet zoozeer om de doelmatigheid dier inrigtingen, dan wel omdat het, voor zoover wij weten, de eenige oorspronkelijk Nederlandsche denkbeelden of proeven over dit onderwerp zijn.

Het bespoedigen der lading aan boord der oorlogschepen, op welke wijze dan ook te verkrijgen, blijft dus nog altijd eene zeer wenschelijke zaak; vooral door de noodzakelijkheid om den terugloop te beperken; een moeilijk op te lossen vraagstuk. De belangrijkheid van het onderwerp deed ons daarom besluiten uit hetzelfde Engelsche tijdschrift, n°. 1551, een stuk mede te deelen, dat welligt eenige nuttige waken over dit onderwerp en over de armering van schepen in het algemeen bevat. Wij vermeenden het genoegzaam geheel te moeten overnemen. Het oorspronkelijke is getrokken uit de nagelatene papieren van den overleden Brigade-Generaal *Sir SAMUEL BENTHAM*.

Wat de wijze van affutering en opstelling der scheepskanons betreft, zoo hangt hunne uitwerking en bijgevolg de te verwachten uitslag eener geheele bewapening ter zee, hier meer van af, dan men zulks tot nu toe wel schijnt te hebben ingezien. Niet alleen heeft de inrigting der affutage een' grooten invloed op de snelheid van het vuur, op de nauwkeurigheid der rigting en op het verminderen van 's vijands trefkans; maar ook het aantal der kanons, der bedieningsmanschappen en der bodems, benoodigd om eene bepaalde krachtuitwerking voort te brengen, staan daarmede in een naauw verband.

Van alle mij bekende en beproefde stelsels schijnen twee de voorkeur te verdienen. Het beperken van het recul tot die grens welke de veerkracht der aangewende stoffen onvermijdelijk maakt, of:

Het paarsgewijze verbinden der stukken aan de twee uiteinden eener zelfde broeking, lang genoeg om elk stuk zóóveel terugloop te laten als het voordeeligst is voor het laden, en zóó ingerigt, dat door den terugloop van het eene stuk, het andere in den voordeeligsten stand tot vuren, vooruit gebragt wordt (zie noot A). Bij beide deze inrigtingen wordt de tijd tot het in batterij brengen uitgewonnen en vervalt het gebruik van raders of rollen, die wel voordeelig zijn bij bewegingen in eene rigting welke men algemeen juist tracht te vermijden, maar onvoordeelig voor de zijdelingsche bewegingen, noodzakelijk bij het geven der directie.

Wat het verminderen van 's vijands trefkans aangaat, zoo schijnt deze af te hangen van den tijd gedurende welken een schip aan 's vijands vuur moet blootgesteld zijn, om al zijne schoten te kunnen doen: dus van de snelheid van het vuur. De kans om gedurende dien tijd beschadigd te worden, hangt verder af van het wederstandsvermogen van de zijden van het schip, en van de inrigting der geschutspoorten, hunne wijde, enz. De groote wijde, vereischt bij de tegenwoordige wijze van bediening, zoude bij de paarsgewijze verbinding der stukken, veel verminderd kunnen worden, terwijl men die stukken, die zonder terugloop om eene spil in verschillende rigtingen moeten vuren, door eene soort van beweegbare cirkelvormige borstwering, zoude kunnen beschermen.

Wat den invloed betreft van de affuitering op het aantal der stukken, der benoodigde bediening, en der schepen, vereischt om de stukken tegen den vijand aan

te voeren, zoo is het voordeel van een stelsel boven een ander, voor zooveel zulks te berekenen is, juist evenredig met het getal schoten van een bepaald gewigt, die in denzelfden tijd kunnen afgevuurd worden. Immers is het aantal der bodems die de stukken voor den vijand brengen, niet de maatstaf waarnaar het vermogen eener zeebewapening moet beoordeeld worden; maar wel het aantal der kogels die het mogelijk is in eenen bepaalden tijd, met goed gevolg af te schieten. Omtrent de voorkeur eindelijk aan de beide hierboven voorgestelde middelen, boven de bestaande toe te kennen, zoo heeft de ondervinding geleerd, dat bij beide slechts een derde gedeelte der tot nu toe benoodigde bediening vereischt wordt, om zelfs nog een veel grooter aantal kogels in denzelfden tijd naar den vijand te brengen.

(A) Dat de kracht eener zeebewapening, voornamelijk afhangt van het aantal schoten, vooral met zware kalibers, die in eenen bepaalden tijd kunnen gedaan worden, dit was reeds vroeger, uitvoerig en met kracht door Sir SAMUEL BENTHAM aangetoond; en het is te denken dat zijne officiele brieven over dit onderwerp, en zijn aandringen in mondelinge vertoogen bij de ministers, veel hebben bijgedragen om allengs eene krachtige zee-artillerie in te voeren.

Hoezeer nu deze verbetering zich veelal slechts tot de eigenlijke oorlogsschepen heeft uitgestrekt, zoo is zij nogtans evenzeer wenschelijk en van toepassing bij andere vaartuigen; waardoor op die wijze, bij onvoorziene gebeurtenissen, een groot

krachtvermogen met weinig kosten zal te verkrijgen zijn. Een voorbeeld hiervan vindt men opgeteekend in BENTHAM's *Naval Essay*; doch daar dit werk niet meer te verkrijgen is, zal het volgende daaraan ontleende uittreksel, welligt niet geheel onbelangrijk voorkomen, te meer omdat daaruit blijkt, dat de bovenbeschrevene paarsgewijze verbinding der stukken, door menigeen als een hersenschim beschouwd, eenmaal en met goeden uitslag in praktijk is gebragt geworden.

Bij het uitbreken van den oorlog tusschen Rusland en Turkije, in het jaar 1787, verkreeg ik, zegt de Generaal BENTHAM door een zamenloop van omstandigheden, het beheer over het Marine-arsenaal, te Cherson, en kon ik beschikken over al het voorhandene, aan schepen, geschut, munitie en manschappen, om daarmede met den meesten spoed eene flotille in gereedheid te brengen, bestemd om zoo mogelijk die landstreken te beschermen, welke niet alleen door eene magtige vloot bedreigd werden, maar ook nog door eene flotille welke de Turken reeds in zee hadden, en tegen welke eenige weinige Russische schepen in den mond van den Dnieper aanwezig, door hunne onvolkomene inrigting en grooten diepgang, slechts weinig bij eene actie op deze kusten zouden vermogen.

Reeds was er bevel gegeven tot het bouwen van eenige groote sloepen en kleine zeilschepen; maar in dien tusschentijd, bestonden de eenige bruikbare vaartuigen in zeven galeijen; speelvaartuigen, waarmede de keizerin CATHARINA met haar gevolg den Dnieper was afgezakt, op haren togt naar de Krim; acht barges of lighters, welke

voor de goederen hadden gediend, benevens vijf à zes oorlogsbarkassen.

De zamenstelling dezer flotille op mij genomen hebbende, bleek het mij, dat het bestuur der scheeps-constructie gemeend had dat 5 of 4ponders de zwaarste kalibers waren, waarmede men deze vaartuigen konde bewapenen, en reeds waren er eenige ingerigt om tien à twaalf zulke stukken te ontvangen.

Geheel verantwoordelijk en overtuigd zijnde, dat vooral tegen de magt welke ik zoude te bekampen hebben, slechts voordeelige uitkomsten te verwachten waren, door het groot aantal en het groot kaliber der schoten, zoo was mijne eerste bemoeijng, om niet alleen de te bewapenen vaartuigen in aanmerking te nemen, maar vooral en in de eerste plaats, de vernielings-werktuigen en middelen na te gaan waarover ik beschikken kon. Zoo vond ik een overvloed van 18 en 56ers voor zee- en landmagt ingerigt; ligte metalen mortieren van 9 à 15 d^m. (20 à 50 d^m. Nederl.), houwitsers en andere ligte stukken; 48 en 96ers, de meeste voorzien van granaten, zoowel met springlading als met brandsas gevuld. Het waren vooral deze hoogstvernielende stukken die ik voor de bewapening bestemde. Zoo als ik wel verwachtte, kwamen er van wege de scheepsconstructie vele bezwaren op om zulke zware kalibers op zulke ligte bodems te plaatsen. De dekken, zeide men, zouden dien last niet kunnen dragen, de halve breedte was ontoereikend voor den terugloop, ter nauwernood zouden de luiken de opstelling toelaten, enz. Na mij overtuigd te hebben dat deze zwakheden niet onoverkoomlijk waren, bragt

ik, als volgt, deze zware stukken op mijne ligte vaartuigen over.

De galeijen reeds bewapend zijnde met acht $4\frac{1}{2}$ d^{ms}. (11 d^m. Nederl.) houwitsers, liet ik, wegens tijdsgebrek, onveranderd. De lighters 77 v^t. lang, 22 v^t. 6 d^m. breed, (24 en 7 Ned. El) en 5 v^t. 4 d^m. (1,6 Ned. El) diep, werden door eenige onder het dek aangebragte schoren, versterkt. De luiken werden van het midden naar de zijden verplaatst, waardoor de geheele breedte van het dek voor het recul vrij kwam. Aan boord van zes dezer schepen plaatste ik 8 lange 56ers, vier op elk boord, de stukken aan de eene zijde tegen over de tusschenruimten aan de overzijde, om plaats voor de bediening, recul, enz. te winnen. Op twee andere dergelijke schepen, werden zes 18ers gebragt, drie op elk boord, en een 15^{dms}. mortier in het midden; deze laatste zonder terugloop en het dek door een schoor versterkt. Hierbij voegde ik nog op elk dezer twee schepen, twee 56ers als jagers, in sporen bewegende, aan weerszijde van de middellinie van het schip, en zoodanig bevestigd aan de uiteinden eener broeking, over eene schijf aan den voorsteven loopende, dat het recul van het eene stuk het andere vooruitbragt. Hierdoor geschiedde de lading geheel binnenboords en ging er geen tijd verloren met het vooruitbrengen der stukken.

De groote sloepen werden ieder met één stuk van zwaar kaliber, of wel met een' houwitser of mortier zonder terugloop gewapend. Op eene derzelve één der grootste mortieren, voor de landdienst bestemd.

Al deze vuurmonden werden opgesteld zonder eenige bijzondere slede of stelling,

en eenvoudig door slechts de tappen in twee in de lengte geplaatste schotten of zijwangen te plaatsen, zoodat zij onder zeer geringe elevatiën konden vuren.

Toen de Prins van NASSAU-SIEGEN het bevel dezer flotille overnam, was mij de doelmatigheid der paarsgewijze verbinding vooral bij de 56ers reeds genoegzaam bij ondervinding gebleken, daar ik ze in persoon aan boord van mijn schip, in het gevecht gerigt had. Naardien er nu geen' tijd verloren ging, met het vooruitbrengen dezer stukken, evenmin als bij die, welke zonder terugloop bevestigd waren, was het vuur zoo aanhoudend en snel, dat de vijand er meer schade door leed, dan hij van twintig van zulke stukken op de gewone wijze opgesteld, zoude hebben ondervonden. Het gevolg hiervan was, dat niet alleen de driemaal sterkere Turksche vloot overwonnen werd, maar dat één Turksch linesschip zonk, een ander later met 68 stukken gewapend, genomen werd, terwijl er zeven verbrandden.

Deze flotille leverde alzoo het bewijs op van het voordeel der kleine schepen boven groote. De Turksche linesschepen waren als gewoonlijk gewapend, maakten van hun geschut een zeer goed gebruik, doch gingen niet te min te gronde, omdat wij juist van de kleinheid onzer schepen voordeel trokken, door den minderen trefkans dien zij daardoor opleverden, en door ze bovendien zoo te plaatsen, dat slechts het minst mogelijke aantal vijandelijke stukken er gezigt op hadden.

Men is gewoon zulke buitengemeene voordeelen aan den moed der troepen en aan het beleid hunner aanvoerders toe te

schrijven; doch men mag, dunkt mij, vaststellen, dat zoo men de schepen volgens vroeger gebruik had gewapend, al ware elk strijder een held geweest, de Turken evenwel, door hunne overmagtige getalsterkte, onze flotille zeker zouden verstrooid hebben, om hunnen weg naar de Krim te vervolgen en zich aldaar te kunnen nestelen.

Waaraan was dus deze overwinning van kleine schepen over grootere toe te schrijven? immers aan de wijze hunner bewapening.

(Voor verdere bijzonderheden over dezen zeeslag zie men het *United service Journal*, 1829. Part. II, pag. 555).

(B) In de nagelatene papieren van den generaal BENTHAM zijn schetsteekeningen gevonden, van de wijze waarop het recul van ronddraaijende en andere stukken, door broeking en tegengehouden worden. Wij kunnen die hier uit gemeld tijdschrift niet wedergeven, omdat zij daarin vrij onduidelijk zijn, en de noodige uitlegging er bovendien bij ontbreekt. In eenige dier schetsen reikt een 18te caronnade over het scheepsboord, en is de broeking geslagen om eenen zwaren vertikalen balk, buitenboords tegen het schip vastgeklampt. Deze balk volgt de kromming van de zijden van het schip, en schijnt met de daardoor heen gebragte zware ijzeren stroppen of bouten, onder en bovendecks vastgeklemd te zijn.

D.

BOEKAANKONDIGING.

MARS. *Jaarboekje voor het Nederlandsche leger. Eerste jaargang, 1849. Te Breda, bij BROESE & COMP. Prijs ingenaaid f 0,90 In heelen linnen band. . . » 1,25*

De oprigting van een Jaarboekje voor het Leger is gewis eene onderneming van veelzijdig nut, en die derhalve een ieders bijval moet verwerven. Zal eene dergelijke onderneming evenwel slagen en zal het jaarboekje wezentlijk in eene behoefte voorzien, dan behoort de Redactie ook alom ondersteuning en medewerking te vinden, opdat haar arbeid zoo volledig mogelijk zij. Het is klaar dat zulks niet dadelijk het geval kan wezen, en dit zullen wij bij onze beoordeeling niet uit het oog verliezen.

De grondslagen echter, waarop de Redactie haar gebouw denkt te voltrekken, de redenen die haar tot de zamenstelling en uitgave van het boekje aanspoorden, moeten wij nauwkeurig onderzoeken; zij zegt:

« De veelvuldige reorganisatiën, die het Nederlandsche leger in de laatste tijden heeft ondergaan, en de groote veranderingen die in de zamenstelling van dat leger, thans door den algemeenen kreet van bezuiniging worden uitgelokt, hebben ons het eerst de gedachte ingeboezemd, om door een Jaarboekje voor het Leger, die menigvuldige veranderingen der vergetelheid te ontrukken.»

Het eerste gedeelte van de taak der redactie is derhalve, telkens de veranderingen mede te deelen die de organisatie van het Leger in het afgelopen jaar heeft ondergaan. De volgende jaargang van MARS zal dus zonder twijfel zeer belangrijk wezen. Maar blijkt niet uit dit een en ander, dat het voortdurend bestaan van het boekje grootendeels een gevolg zal zijn der aanwezigheid eener kwaal, die gelijk een kanker aan

onze legerinstellingen knaagt? En mogen wij niet hopen, ja verwachten, dat door het vereenigd pogen der geheele militaire pers die kwaal eindelijk ophoude, en ons weldra die stabiliteit in krijgzsaken geworde, waaraan wij zulk eene dringende behoefte hebben? De organisatie van een leger behoort met onuitwisbare trekken in een ieders geheugen geprent te staan; zij behoort een feit te zijn, wat zoowel tot het verledene als tot het tegenwoordige behoort, en wij mogen toch billijkerwijze verwachten, dat zulks ook bij ons eenmaal het geval zal worden.

De organisatie, althans de organisatie tot in hare minste bijzonderheden, kan dus op den duur geen hoofdrubriek zijn in een jaarboekje voor het leger; wij ten minste hopen van harte dat zulks bij ons eene onmogelijkheid zal wezen; en wij zouden het leger en den Staat beklagen, wanneer MARS eenmaal zijne grootheid te danken had aan het niet vervullen van dien wensch.

Wij maken evenwel deze opmerking niet om de Redactie te laken, dewijl zij in den eersten jaargang van haar boekje zulk eene belangrijke plaats aan de organisatie inruimde; o neen, deze keer behoorde die organisatie eigenaardig daarin te huis; zoo als de Redactie terecht aanmerkt, is zij nergens in haar geheel beschreven, en het deed ons genoegen haar hier aan te treffen. Ook in den volgenden jaargang zal het de pligt zijn van MARS haar mede te deelen, en zelfs zoo dikwerf als er in den loop der tijden belangrijke wijzigingen in gemaakt mogen worden. Doch daar dergelijke gebeurtenissen *epochen* behooren te zijn, of althans te worden in de geschiedboeken van het leger, zoo strekt onze opmerking slechts daartoe, om te doen uitkomen hoe noodzakelijk het zal zijn

bijtijds voor andere opgaven en mededeelingen te zorgen, opdat de belangstelling in het jaarboekje niet alleen bestaan blijve, maar zelfs verhoogd worde, en opdat iedereen zich genoopt gevoele het zijne bij te dragen tot het doen slagen der onderneming.

« Als een tweede hoofdstuk voor een Militair Jaarboekje, » zegt de Redactie, « komt ons de indeeling en het emplacement der troepen, en der militaire autoriteiten en inrigtingen van het Rijk, doelmatig voor. » Wij zijn geheel van het gevoelen der Redactie, dat dit alles daarin thans eigenaardig te huis behoort, niettegenstaande het grootendeels ook in de *Naam- en Ranglijst* der officieren vermeld wordt.

Het derde gedeelte van *Mars* zal bestaan uit Wetenschappelijke berigten en Mengelwerk. Ook dit achten wij hoogst nuttig, vooral wanneer men er in kan slagen, zoodanige wetenschappelijke mededeelingen te verzamelen die *dikwerf* en met vrucht door de officieren van eenige of van alle wapens kunnen geraadpleegd worden.

Na aldus het plan van dit Jaarboekje in oogenschouw genomen te hebben, zullen wij nog eenen blik werpen op de uitvoering, om te eindigen met eene opgave van datgene wat wij wenschelijk achten daarin te zien voorkomen.

De organisatie wordt voorafgegaan door eenen Almanak en door eene opgave der verjaardagen van het Koninklijke Huis. Over de organisatie zelve kunnen wij kort zijn; voor zooveel wij weten is zij volledig medegedeeld, doch onder de Militaire instellingen misten wij de Willemsorde, ook zagen wij geen gewag gemaakt van het Invaliden-huis, hetgeen hier welligt eenige vermelding verdiend had, ofschoon het helaas, geene zuiver militaire instelling is.

Op het *Emplacement van de onderscheidene militaire autoriteiten en inrigtingen van het Rijk*, volgt eene opgave van hetgeen er over 1848 en 1849 te goed gedaan wordt voor het Militair Onderwijs en Boekerijen, zoowel als van Administratie-kosten; de prijzen der verschillende rations fourages in de onderscheidene garnizoe-

nen, met de namen der aannemers en hunne woonplaatsen, en eindelijk de prijs van het ration munitiebrood in de garnizoenen waar het aanbesteed is, insgelijks met vermelding der namen van de leveranciers. Deze laatste opgaven houden wij in ieder geval voor zeer nuttig, en wij wenschten er meer van dien aard in *Mars* aan te treffen; later zullen wij verklaren waarom.

De wetenschappelijke berigten die in *Mars* voorkomen, zijn: Dr. Hare's verklaring van den zwaren brand te New-York, door de ontploffing, die gloeiend salpeter in aanraking met water doet ontstaan. — Bereidingswijze der Gutta-Percha en toepassing daarvan op de vervaardiging van verschillende voorwerpen, enz. — De Koninklijke buskruid-fabriek te Wetteren bij Gend. — Dit alles is zeer lezenswaardig en doet het boekje eer aan. Wij hopen echter dat het der Redactie zal gelukken in het vervolg ook berigten mede te deelen in den geest waarvan wij hierboven spraken.

In het *Mengelwerk* ontmoetten wij al dadelijk eene geestige en welgeschrevene fabel, getiteld: *de Verwaarloosde Hond*. Zij behelst eene bijtende satyre op de ondankbaarheid der Natie jegens het Leger; op hen die aanboudend op vermindering van het leger aandringen; op de Militairen die bezuinigingen op de krijgsmagt voorstellen, en dus..... zoo wat op al degenen waaraan *Mars* zijn ontstaan te danken heeft. — Dit is niet zeer erkentelijk van *Mars*. — (1)

De verdere inhoud van het *Mengelwerk* zullen wij niet in al zijne bijzonderheden beoordeelen, over het algemeen doet het niet onder voor datgene wat men gewoonlijk in andere jaarboekjes aantreft, maar er is veel bij wat in Militaire jaarboekjes minder te huis behoort. Dit evenwel mag geene aanleiding geven tot vooringenomenheid tegen *Mars*; men moet geheel on-

(1) De geachte Redactie van *Mars* houde ons deze kleine revenge ten goede; ook wij bewaarden in der tijd wel eens dat er op het leger bezuinigd kon worden.

bekend zijn met de eigenaardige bezwaren die er aan het verzamelen van een Mengelwerk, in zulk een korten tijd, verbonden zijn om voor een zoo ondergeschikt gebrek in den eersten jaargang niet gaarne de oogen te sluiten.

De typographische uitvoering van het Jaarboekje is in ieder opzigt keurig.

Thans zij het ons vergund te wijzen op datgene wat wij in het vervolg gaarne in een werkje van dien aard zouden ontmoeten.

- 1°. Eene kronijk of beknopte geschiedenis van het leger over het afgelopen jaar, behelzende het voornaamste wat in en met hetzelfde is voorgevallen, en waarin tevens zou kunnen opgenomen worden alle ondergeschikte wijzigingen in de samenstelling van een of ander troepengedeelte of militaire inrigting.
- 2°. Eene opgave der militaire werken die in het vorige jaar in Nederland verschenen zijn; zoodoende kon **MARS** van lieverlede eene *Bibliotheek der Nederlandsche Militaire schrijvers* worden.
- 3°. Statistieke tabellen of althans opgaven van verschillende bijzonderheden, regtstreeks of zijdelings tot het leger betrekking hebbende, om te dienen tot het samenstellen eener goede statistiek. Daaronder begripen wij niet alleen de bevordering en pensionnering der officieren in het leger, de jaarlijksche ligtingen der militie, de

vrijstellingen bij de militie, de remplacements, enz., enz., maar ook de prijzen der levensmiddelen, enz., gelijk de redactie reeds begonnen is met die van brood en fourages.

- 4°. De algemeene bepalingen aangaande de brieven-posterijen, zoowel voor de verzendingen binnen 's lands als die naar buiten en naar onze Overzeesche bezittingen.
- 5°. Eene opgave der voornaamste middelen van vervoer, ten dienste van afzonderlijk reizende officieren. — De uren van vertrek en de vrachtprijzen der spoorwegen, daaronder begrepen die voor detachementen. Misschien eene opgave van goede logementen in de voornaamste steden des lands, benevens de adressen der bureaux van inkwartiering aldaar.

Uit dit alles, en nog veel meer wat men wellicht zou kunnen opnoemen, blijkt, van welk een veelzijdig nut een Jaarboekje voor het Leger kan wezen. Maar wij hebben het reeds erkend, de Redactie alleen kan dit doel moeilijk bereiken; zij heeft ondersteuning, algemeene ondersteuning noodig. Die wenschen wij haar van harte toe, en wij hopen dat hare eerste proeve, die reeds veel goeds bevat, den gevorderden bijval moge vinden, om haar aan te sporen ons ook den tweeden en vele andere jaargangen te bezorgen.

BIJLAGE IX.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 9.

(Maand Maart 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMINGEN.

Tot maj. en adj. in het prov. kommandement van Gelderland: de kap. W. Bannier, van het 1ste reg. inf. Tot maj. en adj. in het prov. kommandement van Utrecht: de kap. J. F. van Mansvelt, van het 7de reg. inf. Tot maj. en adj. in het prov. kommandement van Vriesland: de kap. H. Bernelot Moens, van het 2de reg. inf. Tot militie-commissaris in de prov. Zeeland: de maj. A. J. M. van der Mey, van het 1ste reg. inf. Tot militie-commissaris in de prov. Zuid-Holland, hoofdplaats Gouda: de gepensioneerde kol. F. G. Chomel.

Verplaatsingen.

De offic. van gez. van de 3de kl. D. J. van der Cragt, van Tilburg naar Amsterdam. De offic. van gez. der 3de kl. P. F. Meuleman, van Nijmegen naar Geertruidenberg. De offic. van gez. der 3de kl. P. M. Ader, van Zutphen naar Nijmegen.

Gepensionneerd.

De luit.-kol. G. van der Valk Bouman, adj. in het prov. kommandement van Utrecht. De maj. H. de Greef, adj. in het prov. kommandement van Vriesland. De maj. P. B. Suij, adj. in het prov. kommandement van Gelderland. De maj. A. J. M. van der Meij, van het 1ste reg. infanterie.

Overleden.

De maj. der art. op non-act. W. van der Linden.

CORRESPONDENTIE.

Aan den Heer V. G. te V. — Gaarne zouden wij uw stuk plaatsen, maar gelijk het daar ligt, kunnen wij er geen gebruik van maken. De administratie eener kompagnie, die van het korps met deszelfs magazijnen, de verantwoording der begrooting van Oorlog aan de rekenkamer, enz., dit alles toch staat met elkaar in een naauw en onvermijdelijk verband. Door U zijn in een der schakels van deze keten belangrijke wijzigingen gebragt, zonder gewag te maken van de overige. Wij meenen U dus te moeten voorstellen:

- 1°. Uw stuk terug te nemen, en er een volledig geheel van te maken, wanneer wij het gaarne zullen opnemen;
- 2°. Het stuk ter onzer beschikking te laten, opdat wij, ten algemeenen nutte, ons voordeel doen, met de aanwijzing welke er in voorkomt van zoovele misbruiken die tot omslagtigheid in de administratie aanleiding geven.

Indien Uw stuk vóór 1 Mei niet bij de uitgevers terugggevraagd is, zullen wij het er voor houden dat ons voorstel n°. 2 door U aangenomen is.

Het Artikel van den majoor VAN MERLEN, over de *Hoofdtouissels*, zal in het volgend nummer geplaatst worden.

VERBETERING IN N°. 8.

Op Bladz. 337 r. 13 v. o. staat: derde, lees: dertigste dag.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Fabrieken door den Staat opgericht en gedreven. — Brief dienaangaande.

Een brief dien wij van den Majoor van MERLEN ontvingen, en dien wij hierachter in zijn geheel laten volgen, geeft ons aanleiding nogmaals over de Delftsche etablissementen, of liever over rijks-fabrieken, te spreken, en een stelsel aan te vallen, wat wij als hoogstnadeelig beschouwen.

Een Staat *mag* zelf niet fabriceren, hij *moet* aanbesteden; deze waarheid is in de laatste tijden reeds zóó dikwerf verkondigd, dat het vervelend zou worden haar op nieuw neder te schrijven, indien niet de ondervinding dagelijks leerde, hoe noodzakelijk het is in onophoudelijke herhalingen te vervallen, wanneer men aan ingewortelde dwalingen of misbruiken paal en perk wil gesteld zien. De waarheid wordt slechts schoorvoetende erkend; zij moet van lieverlede in de denkbeelden der groote menigte opgenomen, zij moet publieke opinie worden, maar ook dan is hare kracht onweêrstaanbaar.

Ofschoon wij hier een vraagstuk te behandelen hebben wat niet van zuiver militairen aard is, zoo achten wij het geens-

zins ongepast dienaangaande in eenige bijzonderheden te treden. Wij zullen trachten te betoogen:

- 1°. Dat een Staat altijd met schade eenige industrie uitoefent, en althans nimmer met bijzondere personen kan concurreren.
- 2°. Dat hij zich derhalve door aanbesteding van het vereischte product moet en kan voorzien.
- 3°. Dat hij dit zelfs buiten 's lands moet doen, wanneer hij zich het noodige op de inlandsche markt niet kan verschaffen.

1°. Dat een Staat altijd met schade fabricceert en althans nimmer met bijzondere personen kan concurreren.

De fabriek welke door een' bijzonder persoon gedreven wordt, heeft haren ondernemer zelf aan het hoofd; zijn tijd en zijne bekwaamheden maken deel uit van het kapitaal wat in de zaak gestoken is, en hij verdient derhalve zelf het salaris wat de Staat moet uitkeeren aan hen,

die van zijne wege aan het hoofd der rijks-fabrieken gesteld zijn, en daár eveneens hunnen tijd en hunne bekwaamheden doen gelden. In beide gevallen behoort dus het salaris voor besteden tijd en aangewende bekwaamheden, in den prijs van het product begrepen te zijn. Maar de gewone fabrikant kan zijn tijd en bekwaamheden, indien de concurrentie het vordert, zoo laag schatten als hij goedvindt, hij kan het salaris daarvoor zelfs tot *niets* doen afdalen, en dit vermag de Staat niet. De Staat en de gewone fabrikant staan hier tot elkaër in verhouding gelijk twee personen, die beide dezelfde industrie beginnen, doch de een *met*, en de ander *zonder* kennis van zaken, zoodat die ander een ervaren meesterknecht moet aannemen. Het is klaar dat de kosten van productie in de fabriek des laatstgenoemden het hoogst zullen wezen. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat zij die aan het hoofd der staats-fabrieken staan, gewoonlijk alles behalve meesterknechts, maar vaak, gelijk soms nuttig en noodig is, zeer aanzienlijke en goedbezoldigde ambtenaren zijn; wanneer men overweegt dat die ambtenaren — behooren zij tot den militairen stand — op hunne *beurt* bevorderd worden, dewijl het te hard zou wezen hun *hier* het avancement te onthouden, wat *elders* hun deel zou geweest zijn, en wanneer men bedenkt dat zulks geschiedt ten gevolge van overwegingen die met de fabriek niets gemeen hebben, terwijl de bijzondere

persoon het lot zijner onderhoorigen slechts dan verbetert, als hij ontwaart dat zijne eigene zaken vooruitgaan, dat wil zeggen wanneer in zijne fabriek *goed en goedkoop* gewerkt wordt, dan zal men moeten toegeven dat de Staat hier nog vrij wat meer in het nadeel is, dan de onbekwame fabrikant waarvan wij zoo even spraken.

Hij, die zijne eigene zaken bestuurt, controleert tegelijkertijd de personen welke zich aan zijne dienst verbonden hebben, maar hij-zelf behoeft niet gecontroleerd te worden. Anders is het in eene Rijksinstelling, die heeft niet alleen personen noodig welke haar besturen en er het toezigt houden, maar zij heeft nog behoefte aan een afzonderlijk personeel, om de bestuurders te inspecteren en te controleren. Die inspectie en contrôle moet weder betaald worden en strekt dus ook weder tot vermeerdering der kosten van productie.

Hij die voor eigene rekening eene fabriek bestuurt, streeft bestendig en tot in de minste bijzonderheden naar besparing. Zijn belang, zijn roem, zijne ijdelheid bestaan daarin, dat hij niet alleen goed, maar ook goedkoop produceert. Hij neemt geen werkman aan, hij besluit tot geene herstelling, tot geene verbetering of vernieuwing die niet wezentlijk noodig is, of die geene nieuwe voordeelen oplevert. Zijne gereedschappen, zijne werktuigen, zijne gebouwen wil hij deugdelijk en doeltreffend zien, doch het sierlijke is bijzaak. — Hoe is het met dit alles in eene Rijks-fabriek

gesteld? Zij moet vooral deugdelijk werk afleveren, dit is zeker, maar ook zij moet den Staat in ieder opzigt eer aandoen; men moet zich niet behoeven te schamen voor den vreemdeling die haar komt bezoeken; zij moet, al werkte men ook met 100 pCt. verlies, niet minder zijn dan datgene wat men van dien aard in Staten van denzelfden en dikwerf van hooger' rang aantreft. De gebouwen behooren dus een net, zoo geen prachtig uiterlijk te hebben, en de werktuigen moeten niet alleen goed, maar zelfs sierlijk zijn. Nu moge voor het overige de eerblijfsheid en goede trouw van de hoofden der Rijks-fabrieken voor tastbare verspillingen waken, maar zij besturen hunne eigene zaken niet; al die kleine besparingen welke men in eene bijzondere fabriek weet te bewerkstelligen, gaan hier te loor, en zelfs meer dan dat. Immers het is overbekend, dat men er, vooral bij de mindere klassen, geene schande in ziet het Rijk te kort te doen. Dezelfde werkmans die zich schamen zou zijn meester de minste kleinigheid te ontstelen, of het geringste deel van diens eigendom te verwaarloozen, vindt daarin hoegenaamd geen gewetensbezwaar, zoodra de Staat zijn meester is. Ware dit geen' bewezen' zaak, waartoe dan al die kommiezen, waartoe dan al die jagtopzieners, boschwachters, enz. En gawe de Hemel dat al dit personeel nog slechts op de mindere standen het oog behoefde te houden.

Wij voegen er nog bij de volgende woor-

den van J. B. SAY: «Malgré toutes les précautions qu'on peut prendre, le public ni le prince ne peuvent jamais être ni si bien servis, ni à si bon marché que les particuliers. Les agens de l'administration ne sauraient être surveillés par leurs supérieurs avec le même soin que les agens des particuliers, et les supérieurs eux-mêmes ne sont pas si directement intéressés à leur bonne conduite. Il est si facile d'ailleurs aux inférieurs d'en imposer à un chef qui, obligé d'étendre au loin son inspection, ne peut donner à chaque objet qu'une fort petite dose d'attention; à un chef souvent bien plus sensible aux prévenances qui flattent sa vanité qu'aux soins que réclament le bien public!»

Een Staat rigt wijders toch slechts dáárom fabrieken op, dewijl hij niet afhankelijk wil wezen van bijzondere personen. Dit geeft aanleiding dat de Regering hare etablissemten al meer en meer compleet wil hebben, ten einde die onafhankelijkheid zoover mogelijk uit te strekken. Daardoor ziet men soms kapitalen besteden aan inrigtingen en werktuigen, waarvan slechts nu en dan partij getrokken wordt, zoodat zij de renten niet opbrengen der sommen daaraan uitgegeven. Daar de Staat zelf nu over niets het toezigt kan houden, dan door tusschenkomst zijner beambten, zoo heeft die zucht naar onafhankelijkheid, met het vervaardigen van zoovele geheel verschillende zaken, ook tevens de benoemingen gevolg van een aantal bekwame en

doorgaans goed bezoldigde personen, welke die vervaardiging besturen en over dat bestuur de contrôle uitoefenen; de nadeelen reeds eenmaal betoogd, worden dus al grooter en grooter. De gewone fabrikant daarentegen, is volstrekt niet op onafhankelijkheid gesteld; goed en goedkoop te werken is en blijft zijne leus; wat in zijne fabriek bijzaak zou wezen, koopt hij daar waar het de hoofdzaak uitmaakt en dus met minder kosten kan vervaardigd worden; in een woord, hij geeft geen gulden uit die hem geene rente opbrengt.

Een gewoon fabrikant — zal zijn bedrijf voor hem een middel van bestaan zijn — moet bij den verkoop van zijn fabrikaat, niet alleen de uitgeschoten sommen terugontvangen en beloond worden voor zijn besteden tijd en aangewende moeite en bekwaamheden, maar hij moet ook rente trekken van zijne stoffelijke kapitalen. De Staat die eigenlijk slechts werkt in naam eener groote Compagnie (het volk) zou eveneens behooren te handelen, dat wil zeggen, de Staat zou in vergelijking met bijzondere personen, zóóveel beterkoop moeten fabriceren als de rente bedraagt der stoffelijke kapitalen welke hij in de fabriek gestoken heeft. Hij zou dus in ieder geval met bijzondere personen moeten kunnen concurreren, te meer daar hij zich met geringere winst kan tevreden stellen. Doch dáár waar een Staat de proef op de som nam, en waar hij zijn fabrikaat aan de markt bragt, ten einde met de baten zijne

inkomsten te verhoogen, hebben de bovengenoemde en andere hinderpalen zich zoo sterk doen gevoelen, dat hij zich onmiddellijk het monopolie moest aanmatigen. Onder vele voorbeelden willen wij slechts wijzen op dat van Rome, waar weleer het broodbakken zelfs een staats-monopolie was. Bijzondere personen welke zich op dien tak van nijverheid toegeden, werden met zware boeten gestraft, zoodra zij het brood voor denzelfden prijs zwaarder verkochten dan de Staat. Het tabaks-fabrikaat en de tabakshandel in Frankrijk, zijn immers een monopolie. En is in ons land de brievenpost niet eveneens eene nijverheids-onderneming en een rijks-monopolie? Zij zou spoedig vallen, wanneer hier geene andere bedenkingen behoeften te gelden dan die van goedkoopte of duurte, en wanneer men aan bijzondere personen de handen vrij liet, ten einde met haar te concurreren. Een voorbeeld waar de Staat zich geen monopolie aanmatigde, is het navolgende: De koninklijke fabriek van lakens te Guadalaxara in Spanje, kost, naar het zeggen van USTARITZ, aan den Staat de opbrengsten der geheele provincie waarin zij gelegen is. Men ziet de gevolgen.

Doch nemen wij aan, dat de Staat met zijne fabrieken geene winsten beoogt, en slechts verzekerd wil zijn van nimmer in ongelegenheid te zullen geraken, dat hij slechts begeert zoo goedkoop te produceren, als hij elders kan koopen, ofschoon er dan ook elders winsten genoten worden. In

dit geval worden de staatsuitgaven door die fabriek niet verhoogd, zal men zeggen. Dit is eene waarheid; doch een aanzienlijk kapitaal wat in handen van bijzondere personen den nationalen rijkdom zou vermeerderd hebben, is nu geheel improductief geworden. Nemen wij aan, dat in eene Rijks-fabriek een geweer aan den Staat *f* 15 kost, en dat het voor denzelfden prijs bij een' gewonen fabrikant te bekomen ware, dan zal de Staat den nationalen rijkdom slechts met een geweer vermeerderd hebben, doch de gewone fabrikant met een geweer, plus zijne winsten op dat geweer; en in het algemeen doet de Staat aan de vermeerdering van den nationalen rijkdom zooveel te kort, als de prijzen van productie in zijne fabrieken hooger zijn dan in die van bijzondere personen.

De ondervinding echter leert maar al te dikwerf, dat de Staat, zelfs zonder eenige winsten in rekening te brengen, niet eens voor denzelfden prijs kan produceren welke hij bij bijzondere personen moet besteden, en het voorbeeld door den Majoor VAN MENTEN aangehaald, is daarvan een nieuw bewijs. Nu komt derhalve het nadeel in aanmerking der verhoogde uitgave, door de fabriek te weeg gebracht, en dus ook het grootere kapitaal wat improductief wordt gemaakt, en hierbij moeten wij doen opmerken dat die verhoogde uitgave zelfs uadeeliger is dan zij op den eersten aanblik schijnt. De Staat toch betaalt alles

uit belastingen, en geheven belasting is reeds vernietigde rijkdom. Zij wordt weder uitgegeven en in het land besteed, beweert men, maar het gaat daarmee als met een winkelier aan wien men des morgens *f* 100 ontsteelt om er des avonds in zijn winkel koopwaar voor te nemen; de winkelier is en blijft *f* 100 minder rijk. Hoe lager de belastingen dus behoeven te zijn, hoe beter, maar in ons geval is er meer te overwegen. Immers wanneer een voorwerp door den Staat bijv. *f* 10 duurder wordt gefabriceerd dan in eene gewone fabriek, dan behoort bij die *f* 10 nog de perceptiekosten dezer som geteld te worden; hetgeen eenige honderde of duizende malen genomen, geen gering bedrag uitmaakt.

2°. *Dat de Staat zich derhalve door aanbesteding van het noodige moet en kan voorzien.*

Zoodra er in een land Rijksfabrieken aanwezig zijn, van zoodanige voorwerpen welke ook door bijzondere personen kunnen geleverd worden, dan verdedigt men het bestaan dier fabrieken meestal met zeer zonderlinge en vergezochte redeneringen. Men zegt: ja wij kunnen bijv. onze affuiten en legerwagens ook door aanbesteding bekomen, wij kunnen ze naauwkeurig beproeven, maar dat geeft nog geen' voldoende waarborg voor hunne deugdelijkheid en duurzaamheid, want bij de bearbeiding, en vooral bij die van metalen,

kunnen er te veel knoeijerijen plaats grijpen, die de werkman behendig weet te bedekken en die eerst later te voorschijn komen; en immers het plotseling onbruikbaar worden eener affuit, *kan* in den oorlog de schoonste onderneming doen mislukken. Wij stemmen het toe, maar ook in de Rijksfabriek weet de werkman zijne feilen zeer goed te bedekken; en zeker wordt op het door hem vervaardigde stuk zijn cijfer of een ander merk geslagen, en zeker kan hij later, wanneer zijne feil aan het licht komt, gestraft of weggejaagd worden, indien hij namelijk nog in 's Rijks dienst of in het land der levenden is. Dit geeft eenigen meerderen waarborg, wij erkennen het, maar de onderneming, het einde van alles, *kan* even goed mislukken, hoewel er 's jaars eenige duizenden meer worden uitgegeven.

Maar waartoe bij ons die groote vrees voor knoeijerij, bedrog en daaruit voortvloeiende ongelukken, wanneer er van oorlogs-materieel sprake is, terwijl men er in zoo menig ander opzigt nimmer van hoort gewagen. Waar blijft dan die groote voorzigtigheid der regering bij het droogmaken van het Haarlemmer meer? Welk een belang heeft het geheele Vaderland niet bij het welslagen dier grootsche onderneming, en waarom dus de reusachtige werktuigen, die haar tot stand moeten brengen, niet zelve vervaardigd? En hoe dikwerf hebben wij den overleden Koning, die op het oorlogsveld meer dan duizend

affuiten waard was, niet pijsnel langs onze ijzeren wegen zien vliegen, zonder dat de voorzigtige regering er immer aan gedacht heeft, voor Z. M., en nog bovendien voor honderdduizenden van landzaten, de locomotiven in Rijksfabrieken te doen vervaardigen. De menscheijkheid rilt er van wanneer men bedenkt wat de regering hier op hare verantwoording neemt. — En waar blijft nu de zekerheid dat onze krijgsondernemingen niet verijdeld *kunnen* worden, wanneer wij later en spoorwegen en particuliere stoomvaart daaraan dienstbaar willen maken? Het zou ons waarlijk niet veel moeite kosten het getal der vragen en der voorbeelden nog te verdubbelen, maar wij zullen ze besluiten met de woorden van een Duitsch schrijver: »wer immer nach dem *Besten* jagt, verliert gar leicht das *Gute*.»

Eene andere reden welke soms voor het behoud onzer Staats-fabrieken wordt aangevoerd, is deze: er bestaan in den lande voor de voorwerpen waaraan wij behoefte hebben, slechts weinige fabrieken, misschien slechts eene, zoodat er bij de aanbesteding geene genoegzame concurrentie is, men schrijft ons de wet voor, men dwingt ons tot het betalen van hooge prijzen. Maar mag dit dan aanleiding geven tot zelf-fabriceren? Zoolang er nog eenige concurrentie is, houden wij staande, dat men voor lager prijzen zal kunnen koopen dan vervaardigen, al werd men ook gedwongen iets meer te betalen dan

een bijzonder persoon voor gelijksoortige voorwerpen geven moet.

Wanneer de Staat zich evenwel geheel van de markt verwijderd, vooral als het artikelen geldt waarvan hij verre weg de meest aanzienlijke verbruiker is, dan voorwaar is er weinig kans om de concurrentie te zien toenemen; wie bijv. zal zich hier te lande aan eene fabriek van slaghoedjes wagen, terwijl het Rijk reeds in zijne eigene behoefte voorziet. En ontstaat of blijft er op den duur geene concurrentie, welnu, roep haar dan in het leven door uwe toe- vlugt tot het buitenland te nemen. Men zegt ook, zoo er slechts ééne goede fabriek in het land bestaat en die fabriek kwam te vallen, dan zouden wij in de grootste ongelegenheid geraken; doch wij verwijzen al weder naar het buitenland, en kan men zich daár in een gegeven oogenblik om deze of gene reden niet voorzien, dan staat het in zulk een uiterste nog altijd vrij die fabriek wankelende te ondersteunen of haar zelfs geheel over te nemen. Maar over dergelijke mogelijkheden zullen wij later spreken, en ze te willen voorkomen behoort immers tot de taak van hem: *Qui trop embrasse* en dus *mal étreint*.

Soms hoort men ook beweren: er moeten Rijksfabrieken van krijgsmaterieel bestaan, ten einde daarin niet alleen bekwame werklieden te vormen, maar ook om die werklieden ten allen tijde te zijner beschikking te hebben, opdat zij gedurende den oorlog in het veld, en overal waar

het gevorderd wordt, terstond de noodige herstellingen kunnen doen. Deze reden is een der meest gegronde, maar zij gaat slechts in zooverre door, als het bedrijf dier werklieden in het land niet bekend is, of tot de zeldzaamheden behoort. Voor het overige is deze bewijsgrond weder even vergezocht als de andere. Gedurende den oorlog immers kwijnen meest alle takken van nijverheid, en de werkende hand biedt zich in ruimer mate aan dan zij gevraagd wordt, zoo dat de vrees voor gebrek geheel ijdel mag genoemd worden. Bovendien verwacht hij, die op deze wijze redeneert, de eigentlijke fabrieken, die, waarin men geheel nieuwe voorwerpen vervaardigt, met inrigtingen waar men zich slechts onledig houdt met het herstellen van datgene, wat reeds in gebruik was. Deze hebben hunne nuttige zijde, zij kunnen onontbeerlijk zijn, hoewel zij niet eens behoeven te bestaan voor ieder der verschillende zaken, die tot ons oorlogsmaterieel behooren, en hoewel zij tot vele misbruiken en tot vele overtredingen van de geboden der staatshuishoudkunde aanleiding geven; ook hier geldt den regel: dat de Staat niet zelf moet doen, datgeen wat bijzondere personen voor hem kunnen verrigten.

Thans zijn wij tot het 5^e gedeelte van onze stelling genadert: *dat de Staat zich buitenslands van het noodige moet voorzien, wanneer hem dit op de inlandsche*

markt tegen billijke prijzen niet mogelijk is; wij hebben daarop reeds eenige malen moeten aandringen; en inderdaad, waarom zou hij het niet doen? Dewijl het geld daardoor het land uitgaat? Maar wij krijgen immers gelds-waarde in de plaats, en met geld, dat wil zeggen met banknoten of met schijven goud en zilver, kunnen wij geen oorlog voeren. Door zich op die wijze te voorzien, wordt er immers minder van de ingezetenen gevegd, of er blijft meer voor andere zaken beschikbaar; en hoe wil de geheele natie verliezen, wanneer geen der ingezetenen iets verliest. Doch het weerleggen van die oude en afgesletene bewering: *dat het geld het land uitgaat*, zou ons te ver leiden; bovendien zouden wij slechts kunnen naschrijven, wat SMITH, SAY, BASTIAT en anderen voor ons zoo meesterlijk tegen die stelling hebben aangevoerd; hen derhalve, die het niet met ons eens zijn, of die niet op onze verzekering gelooven dat die bewering eene drogrede is, verwijzen wij derwaarts, en ten overvloede stellen wij hun ten voorbeeld de handelingen der Commissie tot droogmaking der Haarlemmer meer. Die Commissie, waarin zich mannen bevinden die in het gebied der wetenschappen met roem bekend zijn, heeft niet gearzeld de vereischte werktuigen buitenslands te doen vervaardigen, zoodra zij de overtuiging had dat men in Nederland niet tegen billijke prijzen slagen kon.

Doch er is meer, er is weder vrees

voor afhankelijkheid in het spel, en nog wel afhankelijkheid van den vreemde, vrees voor teleurstelling in zijne pogingen tot het aanvullen der magazijnen gedurende den oorlog. Men zegt als de zee onveilig en den handel gestremd is, zullen wij geen aanvoer meer hebben, wij zullen in verlegenheid geraken en daarvoor behooren wij te waken.

In de eerste plaats moeten wij doen opmerken, dat men zich op meer dan eene wijze en in meer dan een land kan voorzien, en dat men toch wel niet met de geheele wereld te gelijk in oorlog zal zijn; althans het is zaak zich daarvoor in acht te nemen. Wanneer men vervolgens de kapitalen die besteed worden aan gebouwen en werktuigen, slechts gedeeltelijk gebruikt had tot het vullen zijner magazijnen gedurende den vrede, dan was er reeds winst op kapitalen. Wanneer men al verder de sommen die jaarlijks in de fabrieken worden omgezet aan traktementen, werkloonen, tot aanschaffing van grondstoffen, tot onderhoud en vernieuwing, enz., enz., voor een gedeelte bezigde om het verbruikte, enz. (altijd gedurende den vrede) te doen vervangen, of voor verdere aanvulling te zorgen, dan zou er eene zeer groote winst op de jaarlijksche uitgaven zijn, en het gebrek bij het ontstaan van een oorlog, zou zich vermoedelijk niet zoo spoedig doen gevoelen, althans men kon daarvoor beter gewaarborgd zijn dan met de bestaande inrigtingen. Wie zal er aan

twijfelen, wanneer hij bedenkt dat men voor minder geld hetzelfde, of voor hetzelfde geld meer kan koopen dan tegenwoordig.

Doch gesteld dat wij ongelijk hadden, en dat het beter ware zelf te fabriceren, blijft men dan niet even afhankelijk van den vreemde en over het algemeen van de nukken der fortuin bij het aanschaffen der grondstoffen? Of hebben wij in ons land metalen, timmerhout, steenkolen, salpeter, zwavel en wat niet al meer. Groeit op onzen bodem wel eens het benodigde graan tot voeding der bevolking, en wie heeft ooit de vrees hooren uiten dat men aan dat alles immer gebrek zou hebben? En wat kunnen wij vervaardigen, wat moeten wij aanvangen zoo wij het missen? — Wend u slechts bijtijds aan den handel, de handel zal zijne wegen wel vinden en u alles bezorgen wat gij behoeft; de geschiedenis is daar om zelfs voor oorlogszaken het bewijs te leveren. In 1658 werd een Amsterdamsch handelaar gevangen genomen, dewijl hij vier schepen met krigsbehoeften had bevracht voor de stad Antwerpen. Ondervraagd wordende, nam hij een hoogen toon aan, en zeide dat de burgers van Amsterdam regt hadden overal handel te drijven, en dat hij *honderd kooplieden* kon noemen, die de Antwerpenaars, onze vijanden, bedienden. Hij werd door de Amsterdamsche burgermeesters — vermoedelijk almede kooplieden — onschuldig geoordeeld en ontslagen.

Gedurende den zevenjarigen oorlog was de gemaal VAN MARIA THERESIA een der leveranciers die voor de voeding zorgden der legers van FREDERIK II. Zoo ziet men hoe het eigenbelang der menschen sterker werkt dan de vaderlandsliefde, en helaas! dikwerf sterker dan het gevoel van eer.

Hier zullen wij ons betoog staken; wij gelooven genoeg gezegd te hebben, om te mogen beweren, dat het door ons gestelde voldoende bewezen is. Wij hebben de stof geenszins uitgeput, integendeel, er blijft nog veel, zeer veel te zeggen over; doch bij het behandelen van een dergelijk onderwerp in een militair tijdschrift, is men wel genoodzaakt zich binnen betrekkelijk enge grenzen te bewegen en slechts de voornaamste punten in overweging te nemen. Wij zullen er nog slechts bijvoegen, dat bij het opheffen of het verminderen van het getal onzer Rijksfabrieken voor oorlogs-materieel, ook tevens geheel of althans gedeeltelijk wordt tegengegaan dat nemen van zoovele kostbare proeven, die vaak tot niets leiden en die men veelal achterwege kon laten, wanneer men zijn voordeel wilde doen met hetgeen men in andere en grootere legers kan zien of vernemen.

Wij hebben de zaak in het algemeen behandeld; wij hebben zelfs geen onzer bestaande inrigtingen in het bijzonder genoemd, maar wanneer men elk derzelve aan de hierboven verkondigde waarheden

toetst, zal het niet moeilijk vallen te beoordeelen, wat er moet worden behouden en wat er dient afgeschafte te worden. Wij hebben reeds toegegeven, dat er werkplaatsen behooren te bestaan waarin de voorwerpen, die versleten of onbruikbaar geraakt zijn, hersteld worden; wij hebben toegestemd, dat men werklieden dient te vormen en ter zijner beschikking hebben in zoodanige bedrijven, die weinig of niet in den lande beoefend worden, als bijv. geweer makers; wij willen nog daarenboven gewonnen geven, dat in de inrigtingen waar dit alles geschiedt, dewijl ze toch eenmaal bestaan, zeer goed op eene min kostbare wijze sommige ondergeschikte zaken nieuw vervaardigd kunnen worden; maar verder geven wij niets gewonnen, tenzij men ons met cijfers bewees, dat de Nederlandsche regering het mirakel verrigt van inderdaad beterkoop te fabriceren dan bijzondere personen. Uit het bovenstaande blijkt zelfs, dat wij niet eens tegen al onze Delftsche etablissementen te velde trekken, maar wanneer wij hooren van ijzergieterijen, grofsmederijen, wagenmakerijen, slaghoedjes-fabrieken, hetgeen alles in den lande of bij onze bureu bestaat, dan kunnen wij het zwijgen moeilijk bewaren, en nog des te minder, wanneer wij zien dat de zee- en landmagt van denzelfden Staat, voor dezelfde behoeften, ieder hare afzonderlijke fabrieken heeft.

De reeds genoemde brief van den Majoor VAN MERLEN, luidt als volgt: «Wat is beter, goede en goedkoope zadels uit België te doen komen, dure, slechte en ondoelmattige zadels in Delft te doen vervaardigen?»

«De zoogenaamde Braziliaansche zadels in België gemaakt, kosten met chabrak nog geen 80 franken, en zijn zeer goed. Dezen winter heb ik er een in proef gehad van den Majoor VAN M...., dagelijks is het bij de Marechaussée-patrouille, en nog daarenboven door een paar officieren en mij-zelfen gebruikt. De uitkomst was, dat wij allen de zitting uitmuntend vonden, ja even gemakkelijk als die van een Engelsch elastiek zadel; de pistool-holster hinderde *een weinig* aan de knie en was te hoog geplaatst, welke beide gebreken ligt te verhelpen zijn.»

«De Braziliaansche zadels in Delft vervaardigd, kosten, naar ik vermeen *f* 40 zonder chabrak; de eerste proefzadels waren onbruikbaar en de laatsten, naar ik van de HH. leden der Commissie hoor, te laag van voren en sterk hinderlijk aan de knieën.»

«Waarom ze alzoo niet uit België ontboden?»

Staat van **D**ienst

VAN WIJLEN

Z. M. WILLEM II,

KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU,
GROOTHERTOEG VAN LUXEBURG, ENZ., ENZ.

Geboren te 's Gravenhage, Den 6 December 1792.

DE REGERING AANVAARD DEN 8 OCTOBER 1840.

Gehuldigd te Amsterdam, den 28 November 1840.

OVERLEDEN TE TILBURG, DEN 17 MAART 1849.

DATUM VAN AANSTELLING IN IEDEREN GRAAD, EN OPGAVE VAN ANDERE MERKWAARDIGE TIJDSTIPPEN.	VELD- TOGTEN.	BIJ WELKE MERKWAARDIGE KRIJGSGEBEURTENISSEN TEGENWOORDIG GEWEEST.	UITSTEKENDE DADEY.	BEKOMEN WONDEN. — PAARDEN ONDER HEM GEDOOD.	DECORATIEN EN ANDERE ONDERSCHIEDINGEN.
VAN 1805 TOT 1810.					
<p>Maart 1805. Begonnen de lessen bij te wonen aan de Koninklijke Militaire Akademie te Berlijn, onder de leiding van Zijn militairen gouverneur, den Baron DE CONSTANT REBECQUE, kapitein bij het kadetten-korps in Pruisen. (a)</p> <p>10 April 1809. Eind-examen aldaar Den cursus aan de Militaire Akademie volbragt hebbende, vervolgt Hij zijne studiën onder de leiding van den kapitein DE CONSTANT REBECQUE.</p> <p>29 Mei 1809. Vertrek naar Engeland.</p> <p>2 Julij 1809. Aankomst aan de Universiteit te Oxford.</p>	<p>»</p>	<p>b1</p>	<p>»</p>	<p>»</p>	<p>10 Mei 1809. Grootkruis der Pruisische orde van den Zwarten Adelaar.</p>
<p>24 Mei. Te Oxford gepromoveerd tot <i>Doctor in Jure Civile</i>.</p> <p>11 Junij. Luitenant-Kolonel in het Engelsche leger.</p> <p>21 Junij. Vertrokken naar het leger in het Spaansche schiereiland.</p> <p>26 Junij. Aangekomen te Lissabon.</p> <p>7 Julij. Aangekomen in het hoofdkwartier te Elvas; wordt Adjutant van Lord WELLINGTON.</p> <p>21 October. Kolonel.</p>	<p>In Portugal.</p>	<p>25 September. Gevecht van <i>El Bodon</i>. 27 September. Gevecht van <i>Alfayates</i>. (b)</p>	<p>1. De <i>El Bodon</i> was de Prins voor het eerst in 't vuur. Hij gedroeg zich al dadelijk met zooveel geestkracht en doorzigt, dat men toen reeds de hoop mogt voeden Hem eenmaal ten sieraad van den kriegsstand te zullen zien strekken.</p>	<p>»</p>	<p>29 September met onderscheiding vermeld door Lord WELLINGTON, in het rapport over de gevechten voor <i>El Bodon</i> en <i>Alfayates</i>. (c)</p>
<p>8 September. Benoemd tot <i>Adjutant van den Prins-Regent van Engeland</i></p>	<p>In Spanje.</p>	<p>19 Januarij Bestorming van <i>Ciudad-Rodrigo</i>. 6 April. Bestorming van <i>Badajoz</i>. 22 Julij. Slag van <i>Salamanca</i>. 12 Augustus. Bezetten van <i>Madrid</i>. 14 Augustus. Het nemen van het kasteel <i>Retiro</i> bij <i>Madrid</i>. Van 20 September tot 24 October. Beleg van <i>Burgos</i>. 23 October. Gevechten bij <i>Celada-del-Campano</i> en <i>Villa-Drigo</i>. 25 October. Gevecht bij <i>Villa-Muriel</i>. 11 November. } Gevechten in de omstreken van <i>Salamanca</i>. 13 November. } 14 November. }</p>	<p>2. 6 April. Op het vernemen van den geringen uitslag der pogingen van de kolonnes welke, bij de vermeerstering van <i>Badajoz</i>, de bressen in de bastions <i>La Trinidad Sta Maria</i> (6 en 7) bestormden, begeeft de Prins zich uit eigen beweging derwaarts, ten einde de troepen, zoowel met woorden als met zijn voorbeeld, aan te moedigen. Hij bevond zich herhaaldelijk op de bressen dan weder in de drooge gracht. (d) 2 Julij. Bij <i>Salamanca</i> was zijn gedrag zoodanig, dat hij aanspraak verwierf op « den eerbied en de bewondering der geheele armee.»</p>	<p>22 Julij. Bij <i>Salamanca</i> door een gewerkogel ligt gewond boven de knie (<i>une contusion</i>).</p>	<p>10 Junij. Lord WELLINGTON stelt aan Lord LIVERPOOL voor, de destijds uitgereikte medaille ook aan den Prins te geven, want « hoewel hij niet geheel en al aan de (bijkomende) vereischten voldeed welke daartoe regt gaven, zoo had hij den rang en verdiende haar stellig.» (e) 24 Julij. Door Lord WELLINGTON, in zijn rapport over den slag van <i>Salamanca</i>, ten hoogste aan den Prins-Regent aanbevolen. (f)</p>

DATUM VAN AANSTELLING IN IEDEREN GRAAD, EN OPGAVE VAN ANDERE MERKWAARDIGE TIJDSTIPPEN.	VELD- TOGTEN.	BIJ WELKE MERKWAARDIGE KRIJGSGEBEURTENISSEN TEGENWOORDIG GEWEEST.	Uitstekende Daden.	BEKOMEN WONDEN. — PAARDEN ONDER HEM GEDOOD.	DECORATIEN EN ANDERE ONDERSCHIEDINGEN.
5 Augustus. Zich te Passages ingescheept aan boord der kottor Fancy, ten einde dépêches naar Engeland over te brengen. (i) 14 Augustus. Aankomst te Plymouth. 15 Augustus. Idem te Londen. 16 September zich te Plymouth ingescheept aan boord der brik Achates. 22 September. Aankomst te Lesaca in het Hoofdkwartier van Lord WELLINGTON. 28 November. Het leger in Spanje verlaten, en naar Engeland vertrokken. 13 December. <i>Generaal-Majoor.</i> 19 December. Aankomst in Nederland. 22 December. Benoemd tot <i>Generaal en Chef en Inspecteur-Generaal</i> van alle wapenen van het Nederlandsche Leger.	In Spanje en Frankrijk.	21 Junij. Slag van Vittoria. 26 Junij. Blokkade van Pampeluna. (Begin van de blokkade) 7 Julij. Beleg van S. Sebastiaan. (Begin van de belegering) 7 Julij. Gevecht van de Pic d'Atchiola. 27 Julij. Gevecht van Sorauren. } Veldslag in de Pyrenéen 28 Julij. Slag van Sorauren. } 29 Julij. Gemanoeuvreerd. } 30 Julij. Slag van Sorauren. } 1 Augustus. Gevechten van S. Estevan Sumbella. 2 Augustus. Bestorming van de Pic de Echalar. 10 November. Slag aan de rivier de Nive.	1 Junij. Slag van Vittoria. Hij bevoonde zijne gewone dapperheid en zijn gewoon doorzigt. 7 Julij. Slagen in de Pyrenéen. Lord Wellington spreekt in zijn rapport met bijzonderen lof over de ondersteuning en medewerking welke hij van de officieren van zijnen staf ondervond. 10 November. Aan den Erfprins van Oranje een deel van dien lof toekwam, blijkt uit de onderscheiding welke hem in Augustus daaraanvolgende te beurt kwam. 10 November, Nivelle. WELLINGTON ondervond bij het ontwerpen van het plan, gedurende de uitvoering der operatiën van dien veldslag, de meest moelijke ondersteuning van de zijde des Erfprins van Oranje.	28 Julij. Bij Sorauren het paard onder hem doodgeschoten.	22 Junij. In het rapport van den slag van Vittoria met onderscheiding vermeld. (g) 4 Augustus. Belast met het overbrengen van het rapport aangaande de veldslagen in de Pyrenéen, en met het geven van mondelinge inlichtingen aan Lord BATHURST «de-wijl hij volmaakt bekend is met alles wat er voorviel, en met den toestand der armee.» (h) 13 November. Met onderscheiding genoemd in het rapport over den slag aan de Nivelle. (k) 13 December, (Omstreeks). Door den Prins Regent van Engeland versierd met een kruis met twee gespen, waarop de woorden: Ciudad-Rodrigo, Badajoz, Salamanca, Vittoria, Pyrenées, Nivelle.
6 April. De opperdirectie bekomen van het Departement van Oorlog met al den aankleve van dien. 11 April. Aanvaardt het Opperbevel van het Nederlandsche leger te veld te Breda. 15 April. Het hoofdkwartier verplaatst naar Roozendaal. 14 Junij. Het hoofdkwartier ontbonden. 8 Julij. Luitenant-Generaal bij de Engelsche armee. 22 Julij. Te Brussel aangekomen, ten einde het Opperbevel aan te nemen over de gezamentlijke troepen der Geallieerden in Belgie. 25 Julij. Generaal bij de Engelsche armee.	In Noordbrabant en Belgie.	Blokkade van Bergen op Zoom.	»	»	6 Julij. Ridder der Orde van S. Andreas of der Orde van Rusland, waardoor hij tevens was: Grootkruis der Orde van Alexander Newsky, en Grootkruis der Orde van S. Anna. 12 Augustus. Te Brussel plegtig opgenomen als ridder, in de Orde van het Gulden Vlies, door Lord WELLINGTON namens Koning FERDINAND VII van Spanje. 16 Augustus. Ridder der Orde van het Bath. (l) 22 Augustus. Te Brussel plegtig in de orde opgenomen door Lord CASTLEREAGH.

DATUM VAN AANSTELLING IN IEDEREN GRAAD, EN OPGAVE VAN ANDERE MERKWAARDIGE TIJDSTIPPEN.	VELD- TOGTEN.	BIJ WELKE MERKWAARDIGE KRIJGSGEBEURTENISSEN TEGENWOORDIG GEWEEST.	UITSTEKENDE DADEN.	BEKOMEN WONDEN. — PAARDEN ONDER HEM GEDOOD.	DECORATIEN EN ANDERE ONDERSCHIEDINGEN.
14 April. Het opperbevel over de gezamenlijke troepen der Geallieerden in België aan Lord WELLINGTON overgegeven. 40 Mei. Opperbevelhebber van het 1 ^e legerkorps van het geallieerde leger. 17 Julij. Te Parijs zijn kommando weder overgenomen. 30 Julij. Te Parijs de decoratiën der Militaire Willems-orde uitgereikt. 20 Augustus. Het kommando overgegeven aan Prins FREDERIK der Nederlanden. 22 December. Aankomst te St. Petersburg.	In België en Frankrijk.	16 Junij. Overwinning bij <i>Quatre-Bras</i> . 18 Junij. Slag van <i>Waterloo</i> .	5. 5 Junij. Door de genomen dispositiën te <i>Quatre-Bras</i> , maakte hij den slag van <i>Waterloo</i> mogelijk. 5 Junij. <i>Waterloo</i> . Blonk uit door zijn moed en door de wijsheid zijner beschikkingen. Lord WELLINGTON oordeelde het, gedurende den geheelen dag, overbodig Hem bevelen te zenden.	48 Junij. Te <i>Waterloo</i> , door een geweerkogel ernstig in den linker schouder gewond.	19 Junij. Door Lord WELLINGTON met de hoogste onderscheiding vermeld in zijn rapport over den slag van <i>Waterloo</i> , aan Lord BATHURST, en in dat van: 20 Junij. Aan den Koning der Nederlanden. (m) 23 Junij. Op voorstel van Lord CASTLEREAGH wordt in het <i>Engelsche Lagerhuis</i> besloten dankbetuigingen te doen aan den Prins van Oranje, wegens zijn gehouden gedrag bij <i>Quatre-Bras</i> en <i>Waterloo</i> . 29 Junij. De Staten-Generaal stellen aan den Koning voor, dat het Domein van <i>Soestdijk</i> , in naam van het geheele Nederlandsche volk, den Prins van Oranje zal worden aangeboden, als een bewijs van dankbaarheid wegens zijn heldhaftig gedrag op den 16 ^{den} en 18 ^{den} Junij. 8 Julij. Grootkruis der <i>Militaire Willems-orde</i> en uitvaardiging der Wet waardoor Hem <i>Soestdijk</i> wordt toegekend. Tusschen 17 Julij en 20 Augustus neemt Keizer ALEXANDER van Rusland te Parijs de Insignia van Ridder der 2 ^{de} klasse der <i>Orde van S. George</i> van zijnen hals en hangt die den Prins van Oranje om. 27 September. De Staten-Generaal (waarbij thans ook de Belgische afgevaardigden) geven aan den Koning den wensch te kennen eene dotatie vast te stellen ten voordeele van den Prins van Oranje, wegens den uitstekenden moed door Hem op 16 en 18 Junij betoond. » <i>Engelsche Medaille voor Waterloo.</i> » Kommandeur der <i>Militaire orde van Maria Theresia</i> van Oostenrijk. » Ridder 1 ^{ste} klasse van den <i>Rooden Adelaar van Pruissen</i> .

DATUM VAN AANSTELLING IN IEDEREN GRAAD, EN OPGAVE VAN ANDERE MERKWAARDIGE TIJDSTIPPEN.	VELD- TOGTEN.	BIJ WELKE MERKWAARDIGE KRIJGSGEBEURTENISSEN TEGENWOORDIG GEWEEST.	<i>Uitstekende Daden.</i>	BEKOMEN WONDEN. — PAARDEN ONDER HEM GEDOOD.	DECORATIEN EN ANDERE ONDERSCHIEDINGEN.
<p>21 <i>Februarij 1816.</i> Gehuwd met H. K. H. ANNA PAULOWNA, Grootvorstin van Rusland.</p> <p>—</p> <p>15 <i>November 1817.</i> Op zijn verzoek eervol ontslagen van de opperdirectie van het Departement van Oorlog, met al den aanleve van dien, alsmede van de waardigheden van Generaal en Chef en Inspecteur-Generaal van alle wapenen.</p> <p>24 <i>December 1817.</i> Hersteld in de waardigheden van <i>Generaal en Chef</i>, mitsgaders van <i>Inspecteur-Generaal van alle wapenen</i>, en daarenboven op nieuw aan Hem opgedragen de <i>Opperdirectie</i> van het Departement van Oorlog met al den aanleve van dien.</p> <p>—</p> <p>22 <i>Februarij 1818.</i> Op zijn verzoek ontheven van de Opperdirectie van het Departement van Oorlog, met behoud van Zijne Militaire charges.</p> <p>—</p> <p><i>Junij 1825.</i> Het regiment <i>Huzaren van Wit Rusland</i>, door Z. M. den Keizer aller Russen aan Hem geschonken, en naar Hem genoemd.</p> <p><i>September 1825.</i> Benoemd tot Chef van het 4de Regiment kurassiers der Pruisische armee.</p> <p>—</p> <p>21 <i>Mei 1829.</i> Voorzitter van den <i>Raad van Ministers</i>, alsmede van den <i>Raad van State</i>, wanneer Z. M. de Koning de vergadering niet bijwoont.</p> <p>24 <i>Mei 1829.</i> Kolonel-Generaal der Schutterijen.</p>			<p>VAN 1 JANUARIJ 1829.</p>		<p>20 <i>Februarij 1816.</i> Grootkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw.</p> <p>27 <i>December 1816.</i> Bij eene Wet van dien dag wordt Hem, ten gevolge van het voorstel op 27 <i>September 1815</i> in de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedaan, het domein van <i>Tervueren</i> en een paleis te <i>Brussel</i> toegekend.</p> <p><i>September 1825.</i> De Koning van Pruisen bezoekt met den Prins van Oranje het slagveld van <i>Waterloo</i>, en benoemt Hem bij het gedenkteeken tot Chef van zijn 4de Regiment Kurassiers, bepalende dat genoemd Regiment de Oranje-kleur als uitmonstering zou dragen.</p>

DATUM VAN AANSTELLING IN IEDEREN GRAAD, EN OPGAVE VAN ANDERE MERKWAARDIGE TIJDSTIPPEN.	VELD- TOGTEN.	BIJ WELKE MERKWAARDIGE KRIJGSGEBEURTENISSEN TEGENWOORDIG GEWEEST.	UITSTEKENDE DADEN.	BEKOMEN WONDEN. — PAARDEN ONDER HEM GEDOOD.	DECORATIEN EN ANDERE Onderscheidingen.
Van 4 October tot 20 October, belast met het provisioneel bestuur der Zuidelijke provinciën waar het wettig gezag nog erkend werd.	Bij gelegenheid van den opstand in België.	" " " "	1 September. Gedenkwaardig en gevaarvol bezoek te Brussel en daarop gevolgd driedaagsch verblijf in die stad.	" " " "	" " " "
29 Julij. Opperbevelhebber van het Mobile Leger. 31 Augustus. Veldmaarschalk.	Bij gelegenheid van den opstand in België.	2 Augustus. Begin van den Tiendaagschen veldtocht. Gevecht bij Ravels. 8 Augustus. Gevecht van Hasselt. 12 Augustus. Gevechten van Boutersum en Leuven. 13 Augustus. Leuven bezet. 14 Augustus. De terugtocht aangevangen naar de grenzen van Noord-Nederland. 21 Augustus. Het leger gekantonneerd in Noord-Brabant.	11 tien dagen tijds het vertrouwen op de Nederlandsche wapenen hersteld, en den roem van den Nederlandschen naam gewroken.	12 Augustus te Battersum het paard wat Hij bereed, een been verbrijzeld.	31 Augustus. Van den Koning twee der te Hasselt veroverde Kanonnen ten geschenke bekomen. Grootkruis der Orde van St. Wladimir van Rusland.
" "	Bij gelegenheid van den opstand in België, in ieder dezer jaren.	" " " "	" " " "	" " " "	1 Januarij 1832. Metalen kruis.
6 Julij 1839. De opperdirectie van het Departement van Oorlog aan Hem opgedragen. 29 Dec. 1841. Instelling van de Luxemburgsche Orde der Eikenkroon. 28 Julij 1845. Veldmaarschalk bij de Engelsche armee.	" " " "	" " " "	" " " "	" " " "	8 Januarij 1839. Grootkruis der Orde van de Wurtembergsche Kroon. 29 December 1841. Grootmeester en Grootkruis van de Orde der Eikenkroon. 6 December 1844. Gouden Gesp voor XXXjarige Nederlandsche effectieve diensttijd als Officier.

Behalve van de Ordes die wij te zijner plaatse vermeld hebben, was Z. M. nog Grootkruis van het Legioen van Eer; Ridder der Russische Orde van den Witten Adelaar, waardoor Hij tevens Grootkruis der Orde van St. Stanislaus was; Grootkruis der Orde van den Witten Valk van Saxon-Weimar-Eisenach, en Ridder der Seraphijnen-Orde van Zweden. (n)

A ANTEEKENINGEN.

(a) De toenmalige kapitein Bⁿ DE CONSTANT REBECQUE, was reeds in 1788 luitenant bij een regiment Zwitsers in Fransche dienst, kwam in 1790 bij de Zwitsersche garde en was een der weinigen die aan het bloedtooneel van 10 Augustus 1792 te Parijs ontkwamen. In 1793 was hij 1^e luitenant bij de Hollandsche gardes te voet, en nam in 1795, wegens de gebeurtenissen van dat jaar, zijn ontslag. In 1798 ging hij in Pruissische dienst als luitenant bij het wapen der infanterie en werd in 1801 als kapitein-instructeur bij het adellijke kadetten-korps geplaatst. Bij dit korps werd, wel is waar, voor eene goede militaire opleiding zorg gedragen, doch de Militaire Akademie bleef voor de hoogere studiën bestemd.

De kapitein DE CONSTANT REBECQUE, werd door den koning van Pruisen benoemd tot militairen gouverneur van den jeugdigen Erfprins van Oranje, en vergezelde hem, sedert dit tijdstip, overal, tot in Augustus 1813, met die uitzondering evenwel, dat hij in 1806 als adjudant van den toenmaligen luitenant-generaal Prins van Oranje (later WILLEM I) den veldtogt van dat jaar tegen de Franschen mede maakte. De Heer DE CONSTANT REBECQUE was dus ook bij Z. D. H. den Erfprins van Oranje aan de Universiteit te Oxford en in den oorlog op het Spaansche Schier-eiland, waar hij als majoor en luitenant-kolonel, hoezeer geattacheerd aan den Prins, door Lord WELLINGTON doorgaans als een zijner adjudanten werd aangemerkt; en werd benoemd tot kolonel en adjudant van

den Souvereinen Vorst. Hij was in 1814 generaal-majoor en kwartiermeester-generaal; fungeerde in het volgende jaar als zoodanig bij den slag van Waterloo, werd in 1816 luitenant-generaal en kwartiermeester-generaal; in 1819 kommanderend generaal in het 3^e groot militair kommando; in 1827 chef van den generalen staf en eindelijk in 1837 generaal der infanterie en gepensionneerd.

Wij nemen de volgende regelen over uit *The Dispatches of Field Marshal the Duke of WELLINGTON*, 10^e Deel, bladz. 390, wegens de schoone getuigenis die zij van de opvoeding des Prinsen geven: «De Prins van Oranje schijnt mij toe een zeer helder oordeel te hebben; hij heeft eene *wezentlijk goede opvoeding* genoten; zijne manieren zijn bijzonder innemend, en hij bevalt aan ieder wie hem nadert: van zulk een man kan iets worden.» (Geschreven uit Frenesda, 18 Mei 1813.)

(b) Wij moeten herinneren, dat in dezen Staat van dienst geene ijdele vertooning gemaakt wordt, en dat aan de gevechten, veldslagen enz., hier vermeld, door den Prins *werkelijk is deelgenomen*.

(c) Zie *The Dispatches*, enz., 8^e Deel, bladz. 309, waar men leest: His Serene Highness, the Hereditary Prince of Orange, accompanied me during the operations which I have detailed to your Lordship, and was for the first time in fire; and he conducted himself with a spirit and intelligence which afford a hope that he wil become an ornament to his profession.

- (d) Alle aangewende moeite en alle betoende moed was hier vruchteloos; de vesting werd ten slotte genomen, door het gelukken der overige aanvallen, zoowel van die op het kasteel als van die aan de westzijde. In den strijd van dezen nacht, waaraan de Prins van Oranje zulk een werkdadig deel nam, sneuvelden 59 officieren en 744 man, terwijl het getal der gekwetsten bedroeg 257 officieren en 2662 man.
- (e) Zie *The Dispatches*, enz., 9^e Deel, bladz. 230, waar men leest: He has been in the action of El-Bodon, and in the sieges of Ciudad-Rodrigo and Badajoz; and although he is not exactly in the situation which would entitle him to it, he has the rank, and certainly deserves it,
- (f) Zie *The Dispatches*, enz., 9^e Deel, bladz. 306 en 307, waar men leest: Among the latter (de officieren van zijnen staf) I particularly request your Lordship to draw the attention of His Royal Highness the Prince Regent to His Serene Highness the Hereditary Prince of Orange, whose conduct in the field, as well as upon every other occasion entitles him to my highest commendation, and has acquired for him the respect and regard of the whole army.
- (g) Zie *The Dispatches*, enz., 10^e Deel, bladz. 452, waar men leest: Colonel His Serene Highness the Hereditary Prince of Orange was in the field as my aide-de-camp and conducted Himself with his usual gallantry and intelligence.
- (h) Zie *The Dispatches*, enz., 10^e Deel, bladz. 588, waar men leest: I transmit this dispatch to your Lordship by His Serene Highness the Hereditary Prince of Orange, who is perfectly acquainted with all that had passed, and with the situation of the army; and will be able to inform your Lordship of many details relating to his series of operations, for which a dispatch does not afford scope. —
- Zie verder bladz. 597 *the Dispatches* van 4 Augustus.
- (i) De Prins vertrok met de HIL. B^o DE CONSTANT REBECQUE en JOHNSON, dewelke in Engeland andere bestemmingen bekwamen, zoodat Z. H. alleen naar Spanje terugkeerde.
- (k) Zie *The Dispatches*, enz., 11e Deel, bladz. 284, waar men leest: I received the greatest assistance in forming the plan for this attack, and throughout the operations, from, and His Serene Highness the Prince of Orange.
- (l) De Bath-orde bestond te dier tijd slechts uit ééne klasse van ridders. Op den 2 Januarij 1815 werden hare instellingen gewijzigd; sedert dat oogenblik bestaat zij uit Grootkruizen, Kommandeurs en Ridders; de Prins van Oranje werd onder de Grootkruizen opgenomen.
- (m) Zie *The Dispatches*, enz., 12e Deel, bladz. 479, 480 en 483. De bijzonderheden, betreffende het voorgevallene op 16 en 18 Junij 1815, zijn te zeer in Nederland bekend, dan dat het noodig zou wezen hier den Engelschen tekst aan te halen.
- (n) Het was ons niet mogelijk met eenige juistheid te weten te komen, wanneer Z. M. met deze ridder-orde was begiftigd geworden, en ten einde niet genoodzaakt te zijn dezen Staat van dienst eene maand later mede te deelen, besloten wij ze allen kortelijk aan den voet te vermelden. De naauwkeurigheid onzer overige opgaven, noopt ons almede te berigten, dat wij *de militaire Maria-Theresia-orde*, die slechts zeldzaam en niet anders dan voor uitstekende verdiensten in den oorlog gegeven wordt, op grond van waarschijnlijkheid en verder op losse berigten, hebben te boek gesteld als in 1815 ontvangen te zijn. Eveneens kwam het ons slechts waarschijnlijk voor, dat *de Roode Adelaar* in dat jaar aan den Vorst was geschonken.

De Redactie.

DE VELDMAARSCHALKEN

VAN

HET NEDERLANDSCHE LEGER.

Aan de Redactie van den Militairen Spectator!

Door de welwillende medewerking van den Heer J. A. DE ZWAAN, Cz., Commies Chartermeester bij het Rijks-archief, ben ik in staat gesteld eene opgave te doen van de namen der Veldmaarschalken, welke sedert het afzweren van de Spaansche heerschappij bij het Nederlandsche leger zijn geplaatst geweest.

In de veronderstelling, dat de mededeeling van die opgave aan vele lezers van den *Militairen Spectator* niet ongevallig zal zijn, heb ik de eer die hierbij te zenden, om daarvan, des verkiezende, gebruik te maken.

Ik heb de eer de Redactie van den *Militairen Spectator*, de verzekering mijner hoogachting aan te bieden.

's GRAVENHAGE, 17 April 1849.

J. W. VAN SYPESTEYN,
1° Luitenant-Ingénieur.

Het vereischt geen betoog, dat wij volgaarne tot bovenstaand voorstel toetreden.

Door zulke bijdragen kan ons tijdschrift niet anders dan in waarde rijzen, en wij hopen dikwerf in de gelegenheid gesteld te worden, de verdienstelijke vruchten der geschiedkundige nasporingen van den Heer VAN SYPESTEYN, die door zulke bekwam een gunstig geplaatste medewerkers geschraagd wordt, aan onze lezers mede te deelen.

De Redactie.

De betrekking van Veldmaarschalk, bij het leger der Vereenigde Nederlanden, werd reeds vergeven toen de zamenstelling van dat leger geschiedde, na de afzwering van het Spaansche juk.

De Veldmaarschalk was de tweede (1), de Kapitein-Generaal de eerste in rang bij het leger. Aan den Veldmaarschalk is altijd het opperbestuur van de militaire regtspleging toevertrouwd geweest; en alhoewel hij, wanneer er geen leger te velde was, werd gerekend buiten dienst te zijn, zoo

(1) Alleen in den tijd toen de Prinsen FREDERIK HENDRIK en WILLEM, Generaals van de kavallerie waren, is de rang van Generaal der kavallerie boven dien van Veldmaarschalk gesteld geworden.

kon evenwel, omtrent de militaire belangen, zijnen raad door den Raad van State worden gevraagd.

De Veldmaarschalk werd benoemd door de Staten-Generaal. Naar de meening van de Hollandsche afgevaardigden, kon die benoeming niet geschieden tegen den zin van een bijzonder gewest (1). Dat die meening niet altijd algemeen is geweest, blijkt uit de benoeming van den Hertog van Holstein tot Veldmaarschalk; daartegen hadden de Friessche afgevaardigden zich uitdrukkelijk verzet en nimmer is de wettigheid van die benoeming door hen erkend geworden.

Tot Veldmaarschalken van het Nederlandsche Leger zijn benoemd geweest:

1. ANTHONIJ VAN GOIGNES.

2. FRANÇOIS DE LA NOUE, gezegd *Bras de fer*.

Geboren in 1551 en gesneuveld voor Lamballe.

Aangesteld tot Veldmaarschalk in 1578. Werd in Junij 1580 door de Spanjaarden bij Ingelmunster gevangen genomen, en weder ontslagen 28 Junij 1585, onder voorwaarde dat hij de wapenen niet meer tegen de Spanjaarden zou opvatten.

(1) Zie *Res. Staten van Holland*, 12, 17 en 23 Januarij 1637.

Hij was de zwager van CHARLES DE TELIGNY, de eerste gemaal van LOUISE DE COLIGNY, moeder van FREDERIK HENDRIK, Prins van Oranje.

Men heeft van hem eene levensbeschrijving, uitgegeven door M. AMIRAULT, gedrukt te Leyden, 1661.

3. JOOST DE ZOETE, Heer van *Villers*.
Zoon van ALEXANDER DE ZOETE, gouverneur van Sluis, geboren in het jaar 155...., en overleden in 1589.

Even als zijn vader en broeder, was hij lid der verbondene Edelen, waarom hij genoodzaakt is geweest zijn vaderland te verlaten.

In 1580 verdedigde hij Bouchain, binnen welke plaats hij als gouverneur het bevel voerde.

Door Prins WILLEM I benoemd tot Veldmaarschalk, den 17 Januarij 1584, en in die betrekking bevestigd door den Raad van State den 9 Augustus 1588, eerst op eene bezoldiging van f 600.—; later op f 700.— en gedurende den oorlog op f 1000.— per maand (1).

Na den dood des Prinsen van Oranje, werd hij aangesteld tot Stadhouder van Utrecht, en werd in den slag bij Amerongen aan het hoofd gekwetst en door de Spanjaarden gevangen genomen. In het

(1) Volgens SLINGELANDT, *Staatkundige geschriften*, 4^e deel, bladz. 129, zou de Heer van Villers de eerste Veldmaarschalk zijn geweest.

Stadhouderschap van Utrecht werd hij opgevolgd door ADOLPH, Graaf van Nieuwe-naar, in het jaar 1585.

4. ERNST CASIMIER, Graaf VAN NASSAU.

Zoon van JOHAN de Oude, Graaf van Nassau, die de broeder van Prins WILLEM I was. Geboren den 22 December 1575 en gesneuveld vóór Roermond den 25 Mei 1652, toen hij de loopgraven bezigtigde.

In 1595 werd hij bij den mislukten aanslag op Grol gevangen genomen, en in 1600 hield hij bij de brug, bij het dorp Leflinghem, den vijand tegen, die naar Nieuwpoort oprukte. Alhoewel hij verslagen werd, heeft hij loffelijk gestreden en Prins MAURITS in de gelegenheid gesteld, zijn leger bij Nieuwpoort te verzamelen.

Om zijne veelvuldige diensten aan den lande bewezen, werd hij den 15 Februarij 1607 door de Staten Generaal aangesteld tot Veldmaarschalk, op eene bezoldiging van f 1000.— per maand.

In 1620 volgde hij zijnen broeder WILLEM LODEWIJK op als Stadhouder van Friesland, en na den dood van Prins MAURITS werd hem die waardigheid ook over Groningen en Drenthe opgedragen.

Den 1 Augustus 1626 ging de vesting Oldenzaal, die hij belegerde, bij verdrag aan hem over. Bij de belegering van de vesting 's Bosch in 1629, had hij het bevel over het kwartier te Hintham.

5. WILLEM, Graaf VAN NASSAU.

Zoon van JOHAN de middelste, Graaf van Nassau, en kleinzoon van JOHAN de Oude. Geboren 12 Augustus 1592 en overleden 19 Julij 1642.

Bij de belegering van de vesting 's Bosch in 1629, had hij het bevel over het kwartier te Orthen. Na den dood van ERNST CASIMIER, voormeld, aangesteld tot Veldmaarschalk, den 20 Mei 1654 (1).

Zijn te ligtvaardig uitgevoerde terugtocht uit Vlaanderen in 1658, is oorzaak geweest dat een aanslag tegen Antwerpen mislukte. Bij de inneming van het kasteel van Gennip in 1641 tegenwoordig, ontving hij eene wonde, aan de gevolgen waarvan hij het volgende jaar overleed.

Hij is Gouverneur van Heusden geweest, van het jaar 1626 tot 1658.

6. JOAN WOLPHERT, Graaf VAN BREDERODE (2).

Zoon van Graaf FLORIS van Brederode,

(1) De benoeming van WILLEM, Graaf van Nassau, tot Veldmaarschalk, is geschied door Prins FREDERIK HENDRIK, die daartoe door alle provinciën, behalve door Holland, gecommiteerd was. De Staten van Holland verklaarden daarop: « dat de Commissie aan Graaf WILLEM gegeven, was buiten orde en gewoonte van de Regeering. » Bijna drie jaren zijn er noodig geweest, om het geschil, dat daardoor was ontstaan, uit den weg te ruimen.

(2) Hij was de 23de Heer van Brederode, Baron van Vianen en Aneiden, Erfburggraaf van Utrecht, Heer van Cloetingen, Haeften, enz. enz. Beschreven in de Ridderschap van Holland.

de Gouverneur van Heusden. Geboren den 12 Junij 1399 en overleden den 5 September 1635.

Nadat 's Bosch in 1629 door FREDERIK HENDRIK was ingenomen, werd hij tot Gouverneur van die vesting aangesteld.

Bij beschikking van de Staten Generaal van den 5 Junij 1656, is hij in plaats van ADOLPH PHILIP DE HORNES, Heer van Loqueren, aangesteld tot Meester-Generaal van de artillerie, en bij die van den 31 Julij 1642 tot Veldmaarschalk, op eene bezoldiging van *f* 700.— per maand.

In 1640 werd hij als gezant naar Engeland gezonden.

Door zijn tweede huwelijk met LOUISA, Gravin van Solms, werd hij de zwager van PRINS FREDERIK HENDRIK van Oranje.

7. JOHAN MAURITS, Graaf van NASSAU, bijgenaamd *de Amerikaan*.

Zoon van JOHAN de Middelste, Graaf van Nassau en broeder van WILLEM voormeld. Geboren den 17 Junij 1604 en overleden te Kleef den 20 December 1679.

Hij was Generaal der kavallerie, Gouverneur van Wezel, Stadhouders van het land van Kleef; woonde onder den PRINS FREDERIK HENDRIK de belegeringen van Grol, 's Bosch, Venlo, Maastricht, enz. bij. Veroverde Braziliën voor de West-Indische Compagnie.

Den 28 Julij 1663 benoemd tot opperbevelhebber van het leger in den Munster-

schen oorlog, en den . . . Januarij 1668 tot eersten Veldmaarschalk, op eene bezoldiging van *f* 12000.— 's jaars; die, bij beschikking van den 27 Eebruarij 1672, werd gebragt op *f* 20000.— 's jaars.

In 1672 had hij het bevel over den linker vleugel van het leger, dat te Muiden geplaatst was. In 1674 was hij tegenwoordig in den slag bij Senef, en had daar het bevel als Veldmaarschalk over den rechter vleugel van het leger. Alhoewel 70 jaren oud en nog niet geheel hersteld van eene ziekte, die hem had aangetast, gedroeg hij zich evenwel zoodanig, dat hij scheen te zoeken om daár, door eenen roemrijken dood, de kroon te zetten op zijn verdienstelijk leven (1).

8. PAUL WIRTZ, Baron van *Ornholm*. Geboren te Husum in Holstein, den 30 October 1612 en overleden te Hamburg, 25 Maart 1676.

Van geringe afkomst, is hij door zijne verdiensten van de laagste tot de hoogste betrekkingen in de krijgsveldtoelagen opgeklimmen. Met roem onderscheidde hij zich in den oorlog tusschen Zweden en Polen, waarvoor de Koning van Zweden hem in den adelstand verhief, met den titel van Baron van Ornholm. Later in dienst van de Staten der Vereenigde Nederlanden over-

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 2^e deel, bladz. 168.

gegaan, werd hij den 17 Januarij 1668 benoemd tot tweeden Veldmaarschalk.

In 1672 trachtte hij met weinig volk de Franschen den overtocht over de rivier den Rijn te beletten, en kweet zich dapper van zijnen pligt.

Als bevelhebber van den regter vleugel van het leger, had hij zijn hoofdkwartier te Gorinchem gevestigd.

In 1674 verzocht hij zijn ontslag uit de dienst der Algemeene Staten, en overleed te Hamburg. Drie jaren na zijn overlijden, is zijn lijk naar Amsterdam vervoerd en op den 24 October van het jaar 1679, aldaar in de Oude Kerk, naast de graf-tombe van den Schout-bij-nacht WILLEM VAN DER ZAAAN, met veel plegtigheid begraven.

DOOF R. DE HOOGE is de lijkstatie in prent gebracht.

9. GEORGE FREDERIK, Graaf VAN WAL-DECK.

Geboren in het jaar 1620, trad hij reeds vroeg in Nederlandsche dienst, en werd op den 24 October 1672 aangesteld tot Veldmaarschalk, op eene bezoldiging van f 20000.— 's jaars. In die hooge betrekking was hij bevelhebber van den linker vleugel van het leger der bondgenooten, in den slag bij Senef, den 11 Augustus 1674; alwaar hij de schoonste bewijzen van dapperheid gaf.

In den veldtocht, die in 1689 geopend werd, had hij het opperbevel over het

eerste der drie legers, dat uit Duitsche, Nederlandsche en eenige weinige Engelsche troepen bestond, en dat bij de Sambre werd bijeengetrokken.

Vervolgens was hij tegenwoordig in den slag bij Fleurus, den 1 Julij 1690, enz.

Hij overleed te Arolsen, in het graafschap Waldeck, den 19 November 1695.

10. WALRAD, Graaf VAN NASSAU-USINGEN.

Geboren den 24 Februarij 1633 en overleden te Roermond, den 17 October 1702.

Hij bragt zijne jeugd door in Duitsche en in Fransche dienst, en vervolgens bewees hij, gedurende eene reeks van 30 jaren, in 17 belegeringen en in 13 veldslagen, belangrijke diensten aan Nederland. Als Kolonel in het jaar 1671 in Nederlandsche dienst aangesteld, werd hij den 18 Mei 1673 bevorderd tot Generaal der kavallerie. Was Gouverneur der vesting Nijmegen en op den 13 Julij 1689 benoemd tot tweeden Veldmaarschalk.

11. HENDRIK CASIMIER, Graaf VAN NASSAU.

Zoon van WILLEM FREDERIK, Graaf van Nassau, en van ALBERTINE AGNES, Prinses van Oranje, die de dochter was van den Prins FREDERIK HENDRIK. Geboren den 17 Januarij 1637 en overleden den 25 Maart 1696.

In 1672 werd hij tot Stadhouder van Friesland, en in 1673 ook als zoodanig van Groningen en Drenthe benoemd.

In den slag bij Senef, den 11 Augustus 1674, streed hij aan de zijde van den Prins van Oranje.

Tot derden Veldmaarschalk werd hij aangesteld den 13 Julij 1689.

12. FRANS ADOLPH, Hertog van HOLSTEYN PLOEN.

In plaats van den, in 1692 overledenen Graaf van Waldeck, werd hij op den 7 September 1693 benoemd tot eersten Veldmaarschalk, niettegenstaande daartegen werd ingebracht een protest van de Staten van Friesland, die den rang van eersten Veldmaarschalk wenschten te zien opgedragen aan hunnen Stadhouder HENDRIK CASIMIER, voormeld.

In 1694 voerde hij het bevel over eene afdeeling van het leger der bondgenooten, die Huy vermeersterde.

15. GODARD VAN REEDE-GINCKEL, Baron van *Agrim*, Graaf van *Athlone* (1).

Zoon van den bekenden Staatsman GODARD ADRIAAN BARON VAN REEDE.

In den veldslag bij Senef was hij tegen-

(1) Heer van Lievendaal, Ginckel en Elst; Vrijheer van Amerongen, Land-Kommandeur van het Duitsche Huis, Ridder der Orde van den Elefant. Beschreven in de Ridderschap van Utrecht.

woordig als bevelhebber der eerste brigade van de kavallerie van den regter vleugel, onder den Veldmaarschalk JOHAN MAURITS, Graaf van Nassau, en werd daarbij gekwetst.

In 1691 voerde hij, bij afwezigheid van WILLEM III, in Ierland het opperbevel. Als zoodanig werd hij de held van Ballymore, Athlone, Agrim en Limmerick.

«Meer verdiend zijn gewis nimmer eere-titelen geweest dan die van Graaf van «Athlone, Baron van Agrim, aan GODARD «VAN RHEEDE-GINCKEL verleend (1).»

Bij Neerwinden, in 1695, voerde hij als Generaal der kavallerie, het bevel over den linker vleugel, en was tegenwoordig bij de verovering van Namen, in 1695, enz. enz. In 1702 heeft hij door zijne vastberadenheid, de plannen van den Franschen veldheer, den Hertog van Bourgondië, vrijdeld, en zoowel zijn leger als de vesting Nijmegen, beiden gered.

Den 19 October 1702, werd hij benoemd tot Veldmaarschalk, in plaats van den, op den 17 October 1702 overledenen Graaf WALRAD van Nassau, hiervoren vermeld. Hij overleed kort daarna te Utrecht, den 11 Februarij 1703.

14. HENDRIK, Graaf van NASSAU, Heer van *Ouwerkerk* (2).

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 2^e deel, bladz. 227.

(2) Beschreven in de Ridderschap van Utrecht.

Zoon van **LODEWIJK** van Nassau, Heer van der Leek, die een natuurlijke zoon was van Prins **MAURITS**.

In 1674 had hij het bevel over de lijfgarde van de eerste linie der kavallerie, van den regter vleugel van het leger. Tegenwoordig in den slag bij Senef, alwaar hij gewond werd.

Hij was de redder van het leven van den Prins van Oranje te St.-Denis, 14 Augustus 1677, en later de getrouwe wapenbroeder en vriend van **MARLBOROUGH**.

In 1688 vergezeldde hij Prins **WILLEM III** naar Engeland, en werd tot zijnen Grootstalmeeester benoemd.

In den Successie-oorlog speelde hij als Nederlandsch veldheer de grootste rol. Hij had in 1702 het bevel over het leger, dat tegenover den Franschen Maarschalk **VILLEROI**, bij Maastricht stond.

In plaats van **ATHLONE**, werd hij den 11 April 1704 aangesteld tot Veldmaarschalk, welke benoeming de oorzaak was dat de dikwijls met veel roem overladen Luitenant-Generaal **JACOB VAN WASSENAAR OBDAM**, zijn ontslag uit de dienst verzocht. Steeds ter zijde van **MARLBOROUGH**, bevocht hij met uitstekende dapperheid de zege bij Ramelies, den 23 Mei 1706; en aan de getrouwheid van zijnen kamerdienaar **VIOLLETTE**, had het Nederlandsche leger te danken, dat het verraderlijk, door hem aan eenen krijgsgevangen Beijerschen ritmeester, teruggeschonken zwaard, geen' einde

aan zijn leven maakte, en hij tot luister van dat leger gespaard werd.

In den slag van Oudenaarden, den 11 Julij 1708, heeft hij voor het laatst door een beslissend wapenfeit, de overwinning aan de zijnen verzekerd.

Hij stierf in zijne legertent bij Rouselaare, den 17 October 1708.

15. **WALTHER PHILIPS**, Graaf van **COLYEAR**.

Deze veldheer komt eerst voor als Kolonel van een regiment Schotten, daarna als Luitenant-Generaal der infanterie, den 1 Januarij 1725, en als Generaal van dat wapen, den 11 Maart 1727.

Hij was Gouverneur van de vesting en van het kasteel van Namen, en is den 16 November 1747 aangesteld tot Veldmaarschalk; alhoewel hij den eed voor die betrekking niet heeft afgelegd (1).

(1) Na het overlijden van den Graaf van Nassau-Ouwerkerk, 1708, is er geen Veldmaarschalk in zijne plaats aangesteld. De Graaf van **TILLY**, die sedert dat overlijden tot 1713 het Nederlandsche leger en *Chef* kommandeerde, verzocht aan de Staten-Generaal de aanstelling tot Veldmaarschalk, hetgeen niet werd toegestaan, blijkens de *Res. Staten-Generaal*, 2 November 1713. **TILLY** verzocht daarop in het volgende jaar eene benoeming van *Generaal en Chef van de troepen van den Staat*, welk verzoek eerst door de meeste provinciën ondersteund werd; doch na een daarop uitgebragt rapport van de Gedeputeerden van Friesland en Stad en Lande, bij resolutie van den 21 Augustus 1714, insgelijks werd afgewezen.

16. **WILLEM MAURITS**, Graaf van NASSAU, Heer van *Ouwerkerk*.

Vierde zoon van den beroemden Veldmaarschalk HENDRIK, Graaf van Nassau-Ouwerkerk.

Den 1 Januarij 1709 aangesteld tot Generaal-Majoor der kavallerie, den 11 Maart 1727 tot Luitenant-Generaal en den 1 Januarij 1742 tot Generaal van dat wapen. In 1751 werd hij tot Gouverneur van Sluis in Vlaanderen, en den 16 November 1747 tot Veldmaarschalk benoemd; welke laatstvermelde aanstelling, volgens beschikking van den 1 December 1747, is gerekend geworden op den 1 Januarij 1742 te zijn geschied. In 1744 treft men hem aan, aan het hoofd der Staatsche hulptroepen bij het Vereenigde leger, dat zich op den 9 Augustus bij Cisoing bevond.

In 1745 voerde hij het bevel over de 6000 man Nederlandsche hulptroepen, die naar Engeland werden gezonden en die nog in datzelfde jaar in het vaderland terugkwamen. Hij overleed den 26 Mei 1755.

17. **LODEWIJK ERNST**, Hertog van BRUNSWIJK LUNENBURG.

Broeder van den regerenden Hertog KAREL van Brunswijck, geboren den 25 September 1718.

Na alvorens als Generaal Veldtuigmeester in Oostenrijksche dienst te zijn geweest, kwam hij op herhaald aanzoek van Prins

WILLEM IV in Hollandsche dienst over als Veldmaarschalk, waartoe hij den 10 November 1750, op eene bezoldiging van f 20000 's jaars werd aangesteld. In 1751 werd hij, in plaats van den overledenen Generaal der infanterie, ISAAC VAN CRONSTROM, benoemd tot Gouverneur der vesting 's Bosch en forten.

Kort na den dood van Prins WILLEM IV werd hij tot voogd benoemd van den nog jeugdigen Stadhouder WILLEM V, en in 1756 bevelhebber van de Hollandsche gardes te voet.

Na vele vervolgingen te hebben doorstaan, vertrok hij op den 24 Mei 1782 uit den Haag naar 's Bosch, en den 16 October 1784 verliet hij Nederland, zich naar Aken begevende.

Na het vertrek van den Hertog van Brunswijk is er geen Veldmaarschalk in zijne plaats benoemd geworden, en de omwenteling van het jaar 1793, heeft, even als zulks is gebeurd met vele instellingen en ambten, ook de betrekking van Veldmaarschalk bij het Nederlandsche leger doen vervallen.

Nadat LODEWIJK NAPOLEON tot Koning van Holland was gehuldigd, heeft Hij, bij besluit van 21 December 1806, N°. 5, den rang van *Maarschalk van Holland* ingesteld (1), en alhoewel die betrekking

(1) Op den 4 Februarij 1810 is de instelling

van geheel anderen aard was dan die van Veldmaarschalk van het Nederlandsche leger, worden de namen van hen, die met die hooge waardigheid zijn bekleed geweest, als een vervolg op de lijst van de Nederlandsche Veldmaarschalken, hierbij opgegeven.

a. KAREL HENDRIK VERHUELL, Graaf van *Sevenaer*.

Geboren den 11 Februarij 1760 en overleden te Parijs, den 25 October 1843.

Reeds in den beroemden zeeslag van Doggersbank, was hij als sous-luitenant op het schip de *Argo* geplaatst. In 1804 werd hij benoemd tot Schout-bij-nacht en na zijne ontmoeting met de Engelsche vloot onder SIDNEY SMITH, werd hij aangesteld tot Vice-admiraal.

In 1803 secretaris van Staat voor de zaken van de Marine. In 1806 mede-afgevaardigde naar Parijs, om LODEWIJK NAPOLEON over te halen als Koning van Holland herwaarts te komen.

Maarschalk van Holland 21 December 1806. Ambassadeur van den Koning van Holland bij den Keizer van Frankrijk en Koning van Italië.

In het jaar 1815 was hij Inspecteur-Generaal van de kusten der Noordzee; Ridder-grootkruis der orde van de Unie en van het Legioen van Eer.

van Maarschalken van Holland, door den Koning van Holland, op last van den Keizer NAPOLEON, weder vernietigd geworden.

b. JAN WILLEM DE WINTER, Graaf van *Huyssen*.

Geboren te Kampen 1761 en overleden te Parijs, den 2 Junij 1812, alwaar hij in het Pantheon begraven is.

In 1787 als luitenant ter zee bij de Admiraliteit van Amsterdam aangesteld, verliet hij nog datzelfde jaar de dienst en ging naar Frankrijk.

Als Fransch Generaal in zijn vaderland in 1793 teruggekomen, werd hij den 26 Junij 1793 benoemd tot Vice-admiraal. Was bevelhebber van de vloot in den zeeslag bij Kamperduin, den 11 October 1797, en had het ongeluk de eerste Nederlandsche vlootvoogd te worden, die door de Engelschen werd gevangen genomen.

Maarschalk van Holland 21 December 1806. Na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, is hij door den Keizer aangesteld tot Inspecteur-Generaal over de kusten van de Noordzee.

Hij was Ridder-grootkruis der orde van de Unie van Holland en Kommandant van het Legioen van Eer, Ridder der orde van den Gouden Adelaar van Wurtemberg.

c. JEAN BAPTISTE DU MONCEAU, Graaf van *Berg* en *Duin*.

Geboren te Brussel den 7 November 1760 en overleden den 29 December 1821.

In 1787 in dienst getreden, werd hij Luitenant-Generaal in dienst der Bataafsche

republiek den 8 Julij 1795, en Generaal over 's Lands armee den 28 Junij 1805.

In 1799, bij de landing der Engelschen en Russen in Noordholland, bevelhebber van de tweede divisie. September 1800 aan het hoofd der Bataafsche legerafdeeling, naar de streken tusschen de Lahn en den Mein. In 1805 bevelhebber van de Bataven, behoorende bij de legerafdeeling onder den Generaal MARMONT, den 7 Augustus te Texel ingescheept, daarna naar den Donau. In 1806 bevelhebber der troepen, te Zeist vereenigd; daarna naar Duitschland, en, na het vertrek van Koning LODEWIJK uit het Noorderleger, opperbevelhebber van dat leger, ingedeeld in het legerkorps van den Maarschalk MORTIER. Den 19 Maart 1808 gaf hij het bevel over aan den Luitenant-Generaal GRATIEN en trok met eenige troepen naar het vaderland terug.

Den 16 Augustus 1809 bevelhebber der Hollandsche troepen in Zeeland, tijdens de landing der Engelschen.

Na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, door den Keizer tot Graaf van het Keizerrijk verheven en benoemd tot bevelhebber in de 2de militaire divisie.

Tijdens zijn overlijden, was hij van wege de provincie Zuidbrabant afgevaardigd tot de 2de Kamer der Staten Generaal.

Hij was onder het Koningrijk Holland nog lid van den Staatsraad, vervolgens Ridder-grootkruis der orde van de Unie, van het Legioen van Eer en van de Baden-

sche orde van Getrouwheid; Ridder der orde van S^t. Louis van Frankrijk.

d. JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN, Graaf van *Doggersbank*.

Geboren te Doesburg 1 Mei 1755, overleden te Apeldoorn den 22 Mei 1819.

In 1756 werd hij als adelborst op het schip van oorlog *West-Stellingwerf*, onder den kapitein ter zee VAN BYLANDT, geplaatst. In 1758 tot luitenant ter zee en in 1759 tot kommandeur bevorderd. In 1770 ging hij in Russische zeedienst over, werd tot kapitein-luitenant ter zee en nog in hetzelfde jaar tot kapitein ter zee aangesteld. In 1775 in zijn vaderland teruggekeerd, werd hij als kapitein ter zee, bevelhebber van het fregat de *Amphitrite*, en in den slag van Doggersbank had hij het bevel over de *Admiraal-Generaal* van 70 stukken. Tot belooning voor zijne bewezene diensten, is hij den 14 Augustus 1781 tot Adjudant-Generaal van Prins WILLEM V, en den 18 Augustus 1781 tot Schout-bij-nacht benoemd.

In 1782 werd hij tot Majoor-effectief aangesteld, over het nieuw opgerigte korps mariniers; terwijl hij op den 16 December 1789 bevorderd werd tot buitengewoon Vice-admiraal. Na den dood van ZOUTMAN werd hij tot Inspecteur en Kommandeur van het korps zee-artilleristen benoemd, en wel op den 17 Junij 1795. Op den 5 Maart 1795 verkreeg hij het opperbevel

over 's lands zeemagt, en, alhoewel hij op den 20 Julij 1795 uit die betrekking eervol werd ontslagen, vereerde hem de Prins op den 11 Augustus met de aanstelling tot Luitenant-Admiraal van Holland en Westvriesland, welke betrekking hij bleef waarnemen tot den 17 Februarij 1795.

Den 25 November 1795 werd hij door den Koning van Denemarken benoemd tot Admiraal in zijne dienst, en alhoewel hij buiten werkelijke dienst bleef, werd hij evenwel met dezen titel begroet, tot dat hij op zijn verzoek uit die betrekking, op den 11 September 1806, werd ontslagen. Bij besluit van den 21 December 1806, benoemde de Koning van Holland hem tot Maarschalk titulair van Holland.

Na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, is hij door den Keizer, bij besluit van den 9 April 1815, benoemd tot Senateur.

Door den Koning der Nederlanden werd hij, bij besluit van den 1 Julij 1814, vereerd met de waardigheid van Luitenant-Admiraal bij de Nederlandsche marine.

Hij was begiftigd geworden met het Grootkruis der orden van de Unie van Holland, en van Dannebrog van Denemarken, ridder van S^t. Andreas, en daardoor tevens Grootkruis der orde van S^t. Anna en S^t. Alexander Newsky van Rusland; was Ridder der 4de klasse van S^t. George van Rusland; terwijl Koning WILLEM I, de diensten door KINSBERGEN bewezen, er-

kende, door hem te verheffen tot Riddergrootkruis der Militaire Willems-orde.

e. PHILIPS JULIUS VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT.

Geboren te Rotterdam, den 3 Januarij 1745.

In 1766 als volontair in dienst getreden bij de garde dragonders, werd hij spoedig aangesteld tot kornet, ritmeester, majoor en in 1787 tot luitenant-kolonel.

Na de omwenteling van 1795, op den 3 Junij van dat jaar, bevorderd tot Generaal-majoor van het Bataafsche leger, in welke betrekking hij, eerst als bevelhebber van den linker vleugel van het leger onder DAENDELS, daarna als bevelhebber der 2de brigade van de eerste divisie, den veldtogt in 1799 tegen de Engelschen en Russen in Noordholland bijwoonde.

Den 3 Januarij 1805 tot Luitenant-Generaal en Gouverneur van Amsterdam, en bij besluit van den Koning van den 21 December 1806, tot Maarschalk titulair van Holland benoemd.

In 1808 werd hij Gouverneur van de koninklijke militaire scholen en Kommandant van de 2de divisie; Groot-kamerheer en Groot-ceremoniemeester van Koning Lodewijk. Hij was Ridder-grootkruis der orde van de Unie van Holland en Ridder der orde van den Gouden Adelaar van Wurtemberg.

f. HERMAN WILLEM DAENDELS.

Geboren te Hattem den 21 October 1762 en overleden op de kust van Guinea, 1818.

Als brigade-Generaal in Fransche dienst, is hij met PICHEGRU in Holland gekomen, en vervolgens als Luitenant-Generaal en bevelhebber van het leger, in dienst der Bataafsche Republiek overgegaan.

Bij de landing der Engelschen en Russen in Noordholland, was hij bevelhebber der eerste divisie, en nam in 1805 zijn ontslag uit de dienst. In 1806 door Koning LODEWIJK weder als divisie-Generaal in dienst gesteld en bij besluit van den 21 December 1806, n°. 5, tot Kolonel-Generaal van de kavalerie, en den . . . Februarij 1807 tot Maarschalk van Holland en Gouverneur-Generaal van de Oostindische bezittingen aangesteld. In de laatstvermelde betrekking door JANSSENS vervangen zijnde, is hij door den Keizer NAPOLEON tot divisie-Generaal benoemd en heeft als zoodanig den veldtogt naar Rusland in 1812 bijgewoond.

Na de vestiging van het Koningrijk der Nederlanden, is hij als Gouverneur van de kust van Guinea derwaarts vertrokken.

Hij was Ridder-grootkruis der orde van de Unie van Holland en Groot-officier van het Legioen van Eer.

Door den Koning WILLEM I is de rang van Veldmaarschalk, als de hoogste militaire

rang in Nederland, weder ingesteld, en zijn achtervolgens tot Nederlandsche Veldmaarschalken benoemd geworden:

1. ARTHUR WELLESLEY, Hertog van WEL-LINGTON.

Geboren te Dungan-Castle den 1 Mei 1769.

Veldmaarschalk in Nederlandsche dienst, 7 Mei 1815.

Opperbevelhebber van de Engelsche en Nederlandsche legers gedurende de roemrijke dagen van den 16, 17 en 18 Junij 1815.

Prins van Waterloo 18 Julij 1815. Ridder-grootkruis der militaire Willems-orde.

2. WILLEM FREDERIK GEORGE LODEWIJK, PRINS VAN ORANJE; later Koning WILLEM II.

Geboren te 's Hage den 6 December 1792.

Veldmaarschalk, 1 September 1831. Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz., den 7 October 1840.

Overleden te Tilburg den 17. Maart 1849.

3. WILLEM FREDERIK KAREL, Prins der Nederlanden.

Geboren den 28 Februarij 1797.

Veldmaarschalk, 28 November 1840.

HET MILITAIRE HOOFDTOOISEL,

Is van het grootste belang, omdat het invloed op de gezondheid en ook eenen morelen invloed op den man uitoefent, terwijl daarenboven een fraai hoofdtooisel een krijgshaftig aanzien geeft, iets dat ook niet te versmaden is.

Het verschil van denkbelden hangt veel van den smaak af, maar ontstaat ook veelal daaruit dat men niet vooraf het doel bepaalt, waaraan het voorwerp moet beantwoorden en de eigenschappen die het dien ten gevolge moet bezitten; wij willen alzoo hiermede beginnen, om daarna te doen beslissen.

Een militair hoofdtooisel moet de volgende eigenschappen bezitten:

1°. Gemakkelijk en vast op het hoofd zitten.

2°. Den soldaat niet hinderlijk zijn bij het behandelen zijner wapens of dienstverrigtingen, noch in tijd van vrede, noch in tijd van oorlog.

3°. Zoo min mogelijk voor den vijand zichtbaar zijn.

4°. Tegen een sabelhouw bestand wezen.

5°. Tegen regen, sneeuw, hagel en kouden wind beschermen.

6°. Zoo min kostbaar mogelijk, zoowel van aankoop als het onderhoud.

7°. Gemakkelijk voor den man om schoon te maken.

8°. Zoo fraai mogelijk, zonder een van

bovengemelde eigenschappen te benadeelen.

Welken naam, vorm of gedaante men nu ook aan het hoofdtooisel wil geven, datgene zal het beste zijn, dat alle bovenstaande eigenschappen vereenigt, of daarvan het meeste vereenigt.

Wij hebben bij ons leger verschillende hoofdtooisels, waarvan ik er geen een ken, die aan bovengemelde vereischten beantwoordt.

1°. De *schakot* voldoet maar aan N°. 1, 5 en 6.

De rechte klep, die door de *jantjes* nog meer in de hoogte gebogen wordt, staat goed als men een knappe jongen is en zich daarvan in den spiegel wil overtuigen, maar is minder aangenaam als men in den wind, of bij koud en guur weder, hagel of sneeuw op marsch is, of den vijand gade moet slaan; daar het gezig en 't voorhoofd niet bedekt is, vragen wij aan de geneeskundige faculteit, of daardoor niet vele verkoudheden kunnen ontstaan, evenals door het gemis van eene bedekking in den nek, alwaar de mensch zeer gevoelig is; al het nat van den schakot afloopende, wordt in hals en nek opgevangen. De schakot, zoo als hij thans bestaat, zondigt tegen een hoofvereischte van een militair kleedingstuk, dat is: het behoud der gezondheid van den soldaat.

Waarom moet de schakot zoo hoog zijn? men sluipe er eens mede door heggen en struiken, en men zal wel zeggen: die D.... schakot is veel te hoog. Zal de schakot een geschikt hoofdtooisel worden, dan moet er menige verandering aan geschieden.

2°. De schapska is fraai, gemakkelijk op het hoofd, maar de nek is ook niet bedekt, en tegen een sabelhouw is hij niet bestand; de vierkante vorm is ook niet zoo gemakkelijk als de ronde; de soldaat kan er niet mede gaan leggen; met een' kleinen, lagen schakot wel. Voor sabelruiters is de schakot ook beter, bij het dragen der sabel raakt men niet de punt van de schabska.

Daar wij nu de schabska's hebben, zou ik er voor zijn, hem voor onze ligste kavallerie te behouden, en deze met den naam van Jagers te paard bestemmen;

hoewel men er niet mede naar bed gaat, moet het hoofdtooisel toch veroorloven er zich een oogenblik mede neder te leggen.

5°. De kolback of beerenmuts nimmer gedragen hebbende, laat ik aan de Heeren over die hem gedragen hebben, om hem met de hier bovengemelde eigenschappen te vergelijken; hij komt mij echter te hoog voor.

4°. De casque is een zeer fraai, krijgshaftig en doelmatig hoofdtooisel, als het doelmatiger ingerigt is; maar zoo als wij ze hebben, is het wel het lastigste en ondoelmatigste hoofdtooisel dat men kan bedenken. De casque is duur en slecht; bij het invoeren is noch het belang van den Staat, noch dat van den man in acht genomen.

Zie daar, mijnheer de redacteur! mijne gedachte over de hoofdtooisels.

B. VAN MERLEN.

VERSCHEIDENHEDEN.

Op aanzoek van het gouvernement van *Sleeswijk-Holstein*, hebben in 1848 de Heeren SIEMENS, officier in Pruisische dienst, en Professor HIMLY, middelen be-raamd, om de haven van *Kiel* tegen vijandelijke schepen te verdedigen. Het korte tijdsbestek liet hun niet toe, vele toebe-reidselen te maken. Groote waterdigte zakken van Gutta-percha, welke van 2000 tot 3000 av. d. poids (bijna 1000 à

1500 kilogr.) buskruid inhielden, liet men door middel van ballast in het vaar-water nederzinken. Aan dezelve waren geleidraden bevestigd, die allen bijéén-kwamen in een centraal station, van waar men door eene galvanische batterij, elk der watermijnen naar verkiezen kon ontsteken. Door middel van zorgvuldig gerigte instrumenten, kon men hare juiste ligging uit het station herkennen, om de

ontsteking te regter tijd te doen plaats hebben.

Ook bezat men een middel om zich nu en dan van den goeden toestand der geleidraden te overtuigen. (Vermoedelijk door zwakke galvanische stroomen, die men door den geleidraad heen, op den galvanometer liet werken.)

De draden zelve waren door een omkleedsel van Gutta-percha geïsoleerd, een vereischte naar het schijnt bij de geheel nieuwe wijze waarop de H^r. SIEMENS de electriciteit tot meer dergelijke doeleinden toepast.

Na verloop van een half jaar was de Gutta-percha in een hydraat overgegaan, en had daardoor hare isolerende eigenschappen verloren. Dit zelfde had ook, doch in mindere mate, plaats gehad bij eene proef in gewoon water.

De H^r. SIEMENS heeft later eene bereiding der Gutta-percha uitgevonden, die hij volkomen tegen het water bestand acht.

De bekleding der draden geschiedt door de compositie in een' cilinder met gaten voorzien, tot week wordens toe, te verwarmen, en dan tegelijkertijd met de draden, door middel van eenen zuiger, uit de openingen te drijven.

Door de aankleving der omgevende stof namelijk, worden de draden te gelijk met de compositie naar buiten gedreven.

In Duitschland moeten reeds eenige telegraphische liniën volgens het nieuwe stelsel van SIEMENS, daargesteld zijn.

(Men zie voor verdere bijzonderheden *Mechanics Magazine*, Februarij 1849, No. 1550.)

D.

BIJLAGE X.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 40.

(Maand April 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMINGEN.

Tot adjⁿ. van Zijne Majesteit in buitengewone dienst, de gen.-maj. J. H. Voet, Minister van Oorlog; de gep. kol. van het Oost-Indische leger W. A. Roest; de maj. C. F. van Meurs, onderdir. bij de art. stapel- en constructie-magazijnen te Delft; de maj. W. J. Fischer, van het 6de reg. inf.; de luit.-kol. H. F. K. Duycker, kommandant van het reg. gren. en jag.; de kap. J. C. de Normandie 's Jacob, van den generalen staf. — Den rang van gen.-maj. zonder bezwaar der schatkist toegekend: aan den gep. kol. T. J. Bon de Constant Rebecque de Villars, van den generalen staf. Tot adjunct-chef van den staf brig kav.: de kap. J. C. de Normandie 's Jacob, van den gen. staf, thans bij de mil. verkenningen. Tot chef van den staf der 1ste brig. van de 4ste div. inf. en belast met de functiën van adj. van den gen.-maj. Jonkh. Serraris, de kap. J. R. C. de Suarz, van den gen. staf, thans bij de mil. verkenningen. Tot adjunct-chef van den staf der 2de div. inf. en adj. van den luit.-gen. Schuurman: de kap. H. V. E. Klapp, van den gen. staf, thans bij de mil. verkenningen. Bij het 3de reg. drag., tot 1sten luit.: de 2de luit. C. Besier, van het reg. Bij het 1ste reg. lans., tot 1sten luit.: de 2de luit. A. H. des Tombe, van het reg. Bij het korps ing., min. en sapp., tot 1sten luit.: de 2de luit. J. P. de Bordes, van het korps. Tot officⁿ. van gez. der 3de kl. in Oost.-Indie: de heeren F. W. Reif en C. A. Staeude.

Verplaatsingen.

De kapⁿ.-ingenieurs C. J. Kraijenhoff van de Leur, van Utrecht naar Ter Neuzen. M. J. de Bruin, van Utrecht naar Woerden. G. V.

M. B^{on} van Hemert tot den Dingshoff, van Woerden naar Utrecht. C. P. del Campo genaamd Camp, van Ter Neuzen naar 's Bosch. F. A. van Maanen, van Breda naar Bergen-op-Zoom. De 1ste luitⁿ.-ingenieurs E. H. Bergsma, van Breda naar Amsterdam; W. A. Froger, van Amsterdam naar Ter Neuzen; C. W. B^{on} van Dedem, van Ter Neuzen naar Breda. De 2de luitⁿ.-ingenieurs F. P. Klijnsma, van Venlo naar Nijmegen; H. Rietveld, van Vlissingen naar Arnhem (bij het bat. min. en sapp.); L. C. van Kerkwijk, van Gorinchem naar Venlo; W. Schut, van Geertruidenberg naar Vlissingen. Bij de militaire verkenningen: de 1ste luit. G. C. R. R. Jonkh. van Brienen van Ramerus, van den gen. staf, adjunct-chef van den staf der 2de div. inf. en adj. bij den luit.-generaal Schuurman; den 1ste luit. J. A. Besier, van den gen. staf, chef van den staf van de 1ste brig., 1ste div. inf. en adj. bij den gen.-maj. Jonkh. Serraris. Bij het 6de reg. inf.: de 1ste luit. L. J. Issels, van het 3de reg. inf.

Het tractement van non-activiteit verleend zonder bezwaar der schatkist.

Aan den 1sten luit.-ingenieur J. A. Kool. *Tijdelijk op non-activiteit gesteld.*

De officⁿ. van gez. der 1ste kl. W. T. Fischer, J. C. Grootendorst, en de 2de luit. B. F. A. Westerouen van Meeteren, van het 2de reg. drag., laatstgemelde zonder bezwaar der schatkist.

Eervol ontslagen onder toekenning van pensioen.

De luit.-gen. H. Graaf de Cruquembourg, uit de betrekking van 's Konings adjudant in buitengewone dienst, met vergunning om de generaals-uniform met de nestels ad adjudant te blijven dragen.

Overleden.

De 1ste luit. J. Dominicus, van het 6de reg. infanterie.

CORRESPONDENTIE.

De *Redactie* heeft een bericht ontvangen van den kapitein D. J. REESE, met verzoek, waaraan zij bij deze voldoet, aan de lezers van *Spectator* mede te deelen: dat ZEd. het door hem vervaardigd dichtstukje: 17—21 Maart 1849, aan Z. M. den Koning aangeboden hebbende, bij missive van 11 dez. met eene koninklijke dankbetuiging is vereerd geworden.

Eenige stukken en beoordeelingen, voor welke in dit Nummer geen plaats was, zullen in het volgende opgenomen worden.

VERBETERING IN N°. 9.

Bladz. 381, te kolom, r. 41 v. o. staat: 51,56; moet zijn: 31,56.
* 383, te * r 17 * * $\frac{3}{4}$; lees: $\frac{13}{4}$

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

De H^r. VAN DAM VAN ISSELT. — Geruchten aangaande de Raden van Krijgstucht. — Afsterven van den Generaal der Infanterie Baron CHASSÉ.

De Heer VAN DAM VAN ISSELT, de wakere en welsprekende afgevaardigde, die in de Tweede Kamer der Staten-Generaal zoo dikwerf den handschoen opnam welke het leger werd toegeworpen, en die daar zoo menigmaal op eene krachtige wijze voor onze belangen ijverde, heeft zijne betrekking als Volksvertegenwoordiger nedergelegd. — Gewis deze zijne handeling zal in het leger diep gevoeld worden.

De H^r. VAN DAM VAN ISSELT bevond zich meer dan eenmaal in onze gelederen, hij heeft deelgenomen aan de vermoeijenissen, aan de ontberingen en aan de gevaren der Nederlandsche krijgsmagt; hij weet bij ondervinding wat er door haar gedaan en geleden moet worden, wanneer zij zich naar plicht en eisch van hare taak wil kwijten, en hij gevoelde dus ook hoe smartelijk het moet vallen, wanneer diensten welke met zooveel toewijding en met zooveel opofferingen bewezen werden, zoo spoedig zijn vergeten, en wanneer den stand die in de ure des gevaars zoo hoog

wordt verheven, zich daarentegen zoo miskend ziet in de dagen waarin iedereen zich veilig acht. — Dikwerf heeft dan ook zijne stem, wanneer zij door de Vergadering klonk, pleitende voor onze regten, moed ingesproken aan zoovelen daarbuiten, aan zoo velen die tot het leger behoorden en die diep gegriefd waren door de verregaande onverschilligheid die hun daar binnen zoo veelvuldig betoond werd, eene onverschilligheid welke zich kenmerkte door eene aanhoudende onbekendheid met de meest tastbare belangen der landsverdediging.

Wij zouden aan eenen plicht te kort doen, wanneer wij dit alles hier niet openlijk erkenden, en wij zouden tegen ons gevoel, tegen onze overtuiging handelen, wanneer wij het niet, met zoo velen, in ieder opzigt wenschelijk noemden, dat de kiezers die hem met eene zoo belangrijke meerderheid hebben afgevaardigd, hem nogmaals hunne stem gaven, opdat hij zich misschien genoopt gevoele, eene plaats te blijven be-

kleeden waar hij zoo nuttig was en nog zoo nuttig zijn kan.

Reeds meermalen is ons in de laatste dagen het gerucht ter oore gekomen, dat de Minister van Oorlog het voornemen zou koesteren, de Raden van Krijgstucht af te schaffen, welke hun advijs geven aangaande het al of niet degraderen van onderofficieren en korporaa's, en die aangelegenheid alzoo op den ouden voet terug te brengen.

Wij kunnen moeilijk gelooven dat het bedoelde gerucht op waarheid gegrond is.

Immers in eenen Staat die geregeerd wordt naar de voorschriften eener Grondwet, behooren alle instellingen met die Grondwet in overeenstemming te zijn. En zou het dan geene anomalie wezen, wanneer de Minister van Oorlog aan de chefs der korpsen in *hunnen* werkkring eene uitgebreider magt toekende, dan de Grondwet aan den Koning doet in den *Zijnen* als Opperbevelhebber der krijgsmagt. Zou hier zelfs de Koninklijke waardigheid niet eenigzins in de schaduw gesteld worden, wanneer de chefs der korpsen geheel op eigen gezag den onderofficier van zijnen graad konden ontzetten, terwijl de Koning eerlang bij het ontslaan van officieren, aan de regelen eener wet zal gebonden zijn. Aan den Koning komt de hoogste magt toe in krijgskaken, niet alleen *volstrekt*, maar ook *betrekkelijk*; zoodat wanneer de Raden van Krijgstucht bij ons niet beston-

den, het zaak zou wezen ze daar te stellen op het oogenblik waarin de wet zal uitgevaardigd worden, die bepalen zal wanneer en hoe de officieren hun ontslag bekomen zullen.

Maar — vraagt men welligt — is het dan zoo noodzakelijk dat al onze voorschriften, al onze wetten, al onze instellingen in harmonie zijn met de Grondwet? Ons antwoord is gereed. Even als bij den mensch, die bestemd is regtop te wandelen en den blik naar den hemel te wenden, ieder orgaan en het maaksel van ieder lichaamsdeel met die bestemming in harmonie is, zoo moeten ook bij een volk de hoofdbeginselen waarnaar het geregeerd wordt, in aanmerking genomen worden bij de vaststelling der regelen waarna het, in bijzondere gevallen, handelen moet of behandeld worden zal. De beginselen eener Constitutie, de graad van vrijzinnigheid welke daarin heerscht, behoort het uitvloeisel te zijn van den graad van verlichting en van beschaving, welke het volk deelachtig is, waarvoor die Constitutie bestemd werd. Wee de natiën waar het anders gesteld is, zij gaan te gronde door gebrek aan vrijheid, of door gebrek aan klem in de regering. Wanneer derhalve een volk in het bezit is eener Constitutie waarvoor het rijp was, en al zijne instellingen zijn wijders met die Constitutie in harmonie, dan harmoniëren zij nog slechts met den graad van verlichting en beschaving welke in dat volk heerschen.

Wat mag men meer, wat kan men minder vorderen?

Alvorens dit alles meer bepaaldelijk toe te passen op het bijzondere geval waarvan hier sprake is, moeten wij herinneren aan een algemeen geuit en sinds lang bestaand verlangen: het aankweken namelijk van onderofficieren uit die standen der Maatschappij, wier leden door beschaving en intellectuele vorming aanspraak kunnen maken op eenen zekeren graad van vertrouwen. Men wil den onderofficiersstand releveren; men wil er van lieverlede andere en naar den geest hooger geplaatste personen in opgenomen zien, ten einde veilig op zijne schouders een gedeelte van den last te kunnen overbrengen welke thans oneigenaardig op die officieren drukt, en ten einde in een gegeven oogenblik verzekerd te zijn van te kunnen voorzien in eene plotseling grootere behoefte aan officieren, gelijk men daaruit steeds voor een gedeelte in de gewone behoefte voorzien heeft. Men wil dus het zedelijk gehalte der onderofficieren allengskens tot dat der officieren doen naderen; dit wil de regering, dit wil ieder die het wèl meent met den krijgsstand.

Tot het bereiken van dit doel worden er zeker nog middelen van stoffelijken aard vereischt, doch helaas! hier stuit men onmiddellijk op de zoo moeilijk op te lossen geldkwestie. Dit evenwel is geene reden om ook de morele hefboomen die men in werking kan brengen, te verwaar-

loozen, en een dezer hefboomen is stellig: de zekerheid van tegen willekeur beschut te zijn. Wij gelooven gaarne aan de regtschapenheid en aan de gematigdheid onzer tegenwoordige regiments- en korps-kommandanten, maar wij zeggen met THIERS: — Vous êtes modérés; mais vous l'êtes, et d'autres pourraient ne pas l'être. Nous n'acceptons donc pas votre modération pour une garantie. Nous aimons mieux une règle, quelque dure qu'elle puisse être, mais une règle qui soit stable, fixe, et qui nous rende dépendents des vertus de personne.

Is dus beveiliging tegen willekeur altijd wenschelijk, zoo veel te meer is zij dit wanneer de personen welke daaronder lijden kunnen, hooger staan in beschaving en er dus meer gevoelig aan zijn. Is willekeur nimmer geheel te regtvaardigen, maar slechts daar te verschoonen, waar op den duur snelwerkende en krachtige maatregelen gevorderd worden, en waar men dus zoo ligt kan mistasten; is zij bijv. vergeeflijk bij het leiden en besturen eener domme, onbeschaafde en daardoor vaak dolzinnige menigte; zij is het geenszins in gevallen waar niets tot spoed in het handelen aandrijft, en waar de groote menigte niet dom, onbeschaafd, noch soms dolzinnig kan geheeten worden.

Overwegen wij nu dit alles, en zien wij wat de belangen van vaderland en leger hier vorderen. — De Grondwet handelt slechts over het lot der officieren, doch wij

hebben aangetoond hoe nabij het zedelijk gehalte der onderofficieren, ingevolge den algemeenen wensch, aan dat der officieren dient te komen, en van lieverlede ook komen moet en komen zal. De Grondwet, en derhalve de graad van verlichting en beschaving welke de Nederlander deelachtig is, schrijft voor:

De Koning benoemt, — de wet ontslaat. De Koning beloont, — de wet straft. De wet is koud en onverbiddelijk, zij treft zonder aanzien des persoons, — de Koning mag aan de inspraak van zijn hart gehoor geven, Hij kan de straf verzachten, ja zelfs geheel doen vervallen.

Wie ziet niet in dat hier het schoonste, het verhevenste gedeelte der taak aan den Koning blijft opgedragen; wie gevoelt niet dat een ieder in overeenstemming met deze regelen moet behandeld worden, die niet geheel en al beneden den graad van verlichting en beschaving staat waarvoor zij werden vastgesteld, en wie zal dus ook voor den onderofficiersstand de toepassing dezer regelen niet blijven wenschen.

Zien wij nu nog wat het uitvloeisel zou zijn van de voornemens die de loopende geruchten aan den Minister van Oorlog toeschrijven, het is dit:

De kolonel benoemt, — de kolonel ontslaat. De kolonel beloont, — de kolonel straft. De kolonel is de wet; hij zal geven, hij zal nemen, en wél hem, zoo men steeds op zijne handelingen laat volgen: zijnen naam zij geloofd.

Doch men vergunne ons te vragen, of zijne bevoegdheid hier al dan niet verder zou gaan dan die welke Grondwet aan den Koning toekent; of het mogelijk mag zijn dat een enkel staatsambtenaar zeggen kan: mijne persoonlijke magt gaat in mijn' werkkring, die des Konings in den Zijnen te boven.

Nogmaals, wij houden die geruchten voor ongegrond.

En ten anderen, hebben die *Raden van Krijgstucht* dan zoo veel kwaads gesticht; is gedurende hun aanzijn en door hun aanzijn het kader onderofficieren en korporaals dan zoo in waarde verminderd? Immers dit slechts zou aanleiding mogen geven ze te doen vervallen. Alvorens deze vragen stellig te kunnen beantwoorden, zou er een naauwgezet onderzoek der zaak dienen plaats te grijpen. Doch wanneer wij onze blikken rondom ons slaan, dan merken wij in onze kaders, wel is waar, niet zoo veel oude krijgers op dan vroeger, maar hierover werd reeds voor het bestaan der *Raden van Krijgstucht* geklaagd, en sedert hoorden wij dit feit nimmer aanhalen als een gevolg van die instelling. Dat onze kaders wetenschappelijk beter gevormd zijn dan weleer, en dat zij reeds uit een meer beschaafd, meer human soort van menschen bestaan, zal niemand ontkennen, en dit schrijven wij wel degelijk (voor een goed deel) aan de *Raden van Krijgstucht* toe, want de zwaarigheden welke men bij het degraderen ont-

moet, maken omzigtig bij het verleenen der aanstelling.

Eene andere vraag zou het zijn, of er geene nuttige wijzigingen, geene verbeteringen in de instelling zelve te brengen ware, en dit gelooven wij toestemmend te moeten beantwoorden, doch dit alles staat in een te naauw verband met de overige militaire wetten en reglementen — waarnaar wij zoo reikhalzend uitzien — dan dat het hier afzonderlijk zou kunnen behandeld worden.

Met den voortgang der jaren vermindert ook gestadig meer en meer het getal dergenen die aan de oorlogen van het laatst der vorige eeuw af, een roemrijk deel genomen hebben, en weldra zal geen dier oude strijders meer over zijn. Nu weder heeft de dood een voornaam offer geëischt. Een der oudste en meest vermaarde krijgsbevelhebbers van het Nederlandsche leger, de **BARON DAVID HENDRIK CHASSÉ**, is den 2^{den} der afgelopene maand te Breda, na kortstondige ongesteldheid, in hoogen ouderdom overleden. Voorzeker zal deze maar het leger diep getroffen hebben, zal het zich levendig te binnen hebben gebracht de lange vier-en-zestigjarige krijgsloopbaan van den dapperen held, de vele lauweren, op het veld van eer door hem geplukt, den roem bij vreemden en landzaten door hem ingeooft, de diensten door zijne daden en gedrag aan den lande bewezen, het vertrouwen dat zijn naam en zijne

kloeke houding in een tijdstip van verraad en afval inboezemde, de luisterrijke verdediging eener sterkte, tegen het overmagtig geweld, op welke gansch Europa het oog angstig en bewonderend gevestigd hield; — en, aan den anderen kant des generaals rondborstig en eerlijk karakter, zijne bescheidenheid en eenvoudigheid, die hem van eigene daden schier nimmer deden gewagen, en die hem, nadat hij in de laatste jaren zijns levens de gewenschte rust genoot, als een vergeten burger deden leven, en nog in zijne laatste stonden deden bevelen, aan zijn stoffelijk overschot de eer slechts als aan een gewoon burger te bewijzen. Ook wij, van dit alles levendig doordrongen, gevoelden ons reeds dadelijk aangespoord pogingen aan te wenden, om eene hulde te brengen aan de nagedachtenis van den wakkeren strijder en verdediger van Antwerpens kasteel, door eene schets te geven van *de daden, de verdiensten en het karakter van den generaal der infanterie, den Baron D. H. CHASSÉ*; doch vernomen hebbende dat ons militair publiek weldra, in een afzonderlijk werk, zoodanige schets te wachten heeft van eene daartoe zeer bevoegde hand, hebben wij vermeend onze pogingen te moeten staken, in de hoop dat de bedoelde belangrijke bijdrage voor onze krijgsgeschiedenis, die hoogst welkom zal zijn aan alle vereerders van den verdienstelijken held, en aan allen die ware krijgsmansdeugden op prijs stellen, weldra het licht moge zien.

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS

VAN HET

NEDERLANDSCHE ARTILLERIE-KORPS.

Dikwijls is het opgemerkt, dat in de Geschiedenis van het Nederlandsche Krijgswezen, vele en groote leemten bestaan, en ofschoon een algemeen geacht schrijver, de Hoogleeraar BOSSCHA, op eene gansch eigenaardige en talentvolle wijze, daarin reeds voor een groot gedeelte heeft voorzien, blijven er toch, zooals ook hij beweert (1), nog vele punten over, die nog nader kunnen worden toegelicht.

Het oogmerk van den Schrijver dezer Bijdrage, die betrekking heeft tot de Geschiedenis van het Nederlandsche Artillerie-korps, is eene poging aan te wenden, om eene dier leemten aan te vullen

Geenszins is het echter zijne bedoeling thans alle veranderingen en verbeteringen op te geven, welke in de zamenstelling enz. van de artillerie, sedert het begin van den tachtigjarigen oorlog tegen Spanje, zijn gemaakt; daartoe zouden de middelen, die hij beschikbaar heeft, niet voldoende zijn.

Welligt echter zal dit stuk andere meer bevoegde en kundige officieren van het

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 22ste Aflivering, bladz. 508.

Nederlandsche leger kunnen aanmoedigen daartoe meer bijdragen te leveren, of eene volledige geschiedenis van het Nederlandsche artillerie-korps zamen te stellen.

Steller dezès stelt zich meer in het bijzonder voor, eene opgave te doen van de personen die aan het hoofd van dat korps hebben gestaan, en aangaande de meeste eenige bijzonderheden mede te deelen.

De eer — den roem van het artillerie-korps te hebben verhoogd — komt welligt voor het grootste gedeelte toe aan hen, die aan het hoofd van dat wapen zijn geplaatst geweest, en om die reden vertrouwt hij dat deze bijdrage niet zonder eenige belangstelling, zal worden ontvangen.

Het is de vrucht, van een sedert geruimen tijd plaats gehad hebbend onderzoek in de Charters die op 's Rijks archief gevonden worden, welke men verschuldigd is aan hem wiens medewerking, door den beoefenaar van de Geschiedenis, nooit te vergeefs wordt ingeroepen, en wiens uitgebreide kennis van het archief, die medewerking op dubbelen prijs doet stellen.

De Schrijver vervult eenen aangenamen pligt, hier aan den Heer Commies-Chartermeester van het Rijksarchief J. A. DE ZWAAN Cz.ⁿ, zijnen dank te betuigen voor de, met voorkennis van den Heer Staatsraad, Archivarius van het Rijk, Jonkhr. M^r. J. C. DE JONGE, welwillend verleende hulp, waardoor hij in staat is gesteld, deze bijdrage den lezer aan te bieden.

Ware men in het bezit van eene Geschiedenis van het Nederlandsche Artillerie-korps, dan zou het kunnen blijken, waarom dat korps eerst in sterkte een zeer gering deel van het leger was, later tot een magtig korps is aangegroeid en in sterkte een aanzienlijk deel van onze krijgsmagt uitmaakte.

Men zou dan de overtuiging verkrijgen, dat de vorderingen die in de kunst van aanval en verdediging van vestingen, en in de strategie zijn gemaakt, in verschillende tijden, tot eene uitbreiding van de artillerie, noodzaakten; en voor hen, die de kracht van dat wapen en de gesteldheid van Nederland niet genoeg kennen, zou die geschiedenis menig bewijs leveren, dat een sterk artillerie-korps, vooral voor de Nederlanders, eene behoefte is tot het verdedigen van hun grondgebied. Daarenboven zou eene zoodanige geschiedenis aan de vergetelheid ontrukken en aan het nageslacht kunnen overbrengen den roem van menige uitvinding en verbetering, die het

artilleriewezen aan het Nederlandsche artillerie-korps, sedert eeuwen verschuldigd is: terwijl zij op eene krachtige wijze zou kunnen bijdragen, om de belangstelling van elken Nederlander levendig te houden in een wapen, dat niet voor de eerste maal, gedurende de krijgsverrigtingen van 1850, 1851 en 1852, de bewondering van den vijand en van den vreemdeling, heeft opgewekt.

Deze bijdrage is verdeeld in twee Afdeelingen.

De eerste bevat eene opgave van de *Opperbevelhebbers van de Nederlandsche Artillerie*, en de tweede eene opgave van *hare Bevelhebbers*.

EERSTE AFDEELING.

OPPERBEVELHEBBERS.

In het begin van den tachtigjarigen oorlog tegen Spanje, was er reeds bij het leger van de Vereenigde Nederlanden, een korps Artilleristen in dienst, aan het hoofd van welk korps toen een Generaal en later tot het jaar 1795 een Meester-generaal of Grootmeester, is geplaatst geweest.

De instructie voor den Meester-generaal van de artillerie is vastgesteld bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 31

Maart 1599 (1), en de bezoldiging van dien Opperbevelhebber is, eerst op *f* 400, later op *f* 500 in vredes-, en op *f* 1000 in oorlogstijd, per maand, bepaald geworden.

De aanstelling tot die waardigheid werd gegeven door de Staten-Generaal.

Volgens het advies van den Raad van State van den 21 April 1668, zou de Meester-generaal van de artillerie, in rang behooren te volgen op de Generaals van de kavallerie en infanterie; doch bij het reglement, dat aangaande de rangschikking van de onderscheidene militaire betrekkingen bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 25 Maart 1671, is vastgesteld, is niet bepaald geworden, welke rang toekwam aan den Meester-generaal van de artillerie.

Bij het reglement, omtrent de discipline enz., dat bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 15 Maart 1706 is vastgesteld, is in artikel vijf bepaald:

« De Generaal (Meester-generaal) van de Artillerye sal geen hooger rang hebben, uithoofde van die charge, als van Luitenant-Generael en sal met de Luitenant-Generael rouleren sonder zig te mengen in andere details als van de Artillerye, uytgesondert wanneer de andere Luitenants-Generael absent syn.»

De Luitenant-Generaals en dus ook de Generaal (Meester-generaal) van de artillerie,

volgden in rang op de Generaals van de kavallerie en van de infanterie.

Door de zamenstelling die aan het leger van de Bataafsche Republiek gegeven werd, verviel de betrekking van Grootmeester van de artillerie, en eerst nadat Prins WILLEM van Oranje, als Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, het bestuur had aangevaard, werd bij besluit van den 14 Maart 1814, op nieuw aan het hoofd van de Nederlandsche artillerie, een Grootmeester geplaatst, die volgens het besluit van den 14 Maart 1814, N°. 6, in rang gelijkstond met eenen Luitenant-Generaal en eene bezoldiging van *f* 8000 's jaars genoot.

Zoo als zulks blijkt uit het bepaalde bij het besluit van den 28 December 1817, N°. 40, was eerst, te rekenen van den 1 Januarij 1818, de Grootmeester belast met de leiding van alle werkzaamheden betrekkelijk de dienst der artillerie; terwijl bij besluit van den 21 Maart 1820, de instructie werd vastgesteld, volgens welke die Opperbevelhebber belast was met het opperbevel en oppertoezigt over het personeel en materieel der artillerie, zoowel in Nederland als in 's Rijks overzeesche bezittingen, voor zoo verre de afstand dat toeliet.

Betrekkelijk het personeel der artillerie in Nederland, worden in het *Handboekje voor Kanonniërs*, uitgegeven door een

(1) Het oude *Recueil Militaire*, 1ste Deel, N°. 30.

voormalig officier der artillerie, en gedrukt te 's Hage 1817, eenige opgaven gevonden.

In de algemeene inleiding, bladz. LXI, wordt vermeld, dat Milord PULLER en Monsieur LA MAISE, de eerste Generaals van de artillerie zijn geweest.

Alhoewel de schrijver van deze bijdrage, in het bezit is van de, in dat Handboekje, bedoelde lijst van de Generaals der artillerie, zijn evenwel bij nader onderzoek, in de stukken die op het Rijks archief aanwezig zijn, die namen niet gevonden.

De eerste persoon dien de schrijver heeft aangetroffen als Generaal van de artillerie (1) is:

(1) Betrekkelijk de benoeming van Generaals van de Artillerie, leest men in de Resolutie van de Staten-Generaal van den 8 d'Augst 1377, nog het volgende, als:

« Conclu que etc..... le seigneur Comte de BOSSU sera Général de l'artillerie; mais mon-sieur le Comte de BOSSU n'a peu ou seeu accepter la charge comme il a dit.»

En in die van den 23 Maart 1399:

« Is geordonneert te sryven aan de Heer van Warmont (JAN VAN DUVENVOIRDE, Heer van Warmont, Woude en Alkemade, Admiraal van Holland, enz., overleden 1610). Alsoo Syn Exc. begeert dat hy hem voor dit jaer te velde sout willen laten gebruiken als Generaal van de Artillerie, dat de Heeren Staten Syn L. versoucken hem daertoe te willen prepareren en by Syn Exc. daerna vervoegen.»

Omtrent den Heer van Warmont is verder niets gevonden en daarom is hij in de opgave niet vermeld geworden.

Uit de Resolutie van de Staten-Generaal van den 27 September 1376, blijkt dat CHARLES FOCQUER belast is geworden met het overbrengen van artillerie uit Breda naar Antwerpen. Welke betrek-

1. Seigneur DE TERLON.

Generaal van de Artillerie, zooals blijkt uit de Resolutie van de Staten-Generaal van den 25 November 1376.

2. Seigneur DE LA MOTTE.

Generaal van de Artillerie, zooals blijkt uit de Resolutie van de Staten-Generaal van den 1 September 1377.

5. JEROME BACCART.

Bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 1 September 1377 aangesteld tot « Lieutenant du General de l'Artillerie » om bij afwezigheid van den Generaal DE LA MOTTE, zijne dienst bij de Artillerie waar te nemen (1).

4. EUSTACHE DE CROY, Heer van Crecques.

Zoon van JOHANNES, Heer van Crecques en van ELEONORE VAN THIENNES.

Generaal van de Artillerie, daartoe aangesteld bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 1 Julij 1378.

king hij bij de artillerie heeft bekleed, is niet kunnen worden opgespoord.

(1) Bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 30 December 1377, is aan Mr. DE LIEKERCKE order gegeven, artillerie naar Chimay en Beaumont over te brengen. Het is niet gebleken, welke betrekking hij bij de artillerie bekleed heeft.

5. MAXIMILIAAN VAN CRUYNINGEN (1).

Benoemd tot Generaal van de Artillerie, bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 27 December 1579, voorloopig in plaats van den Heer van *Crecques*.

6. CHARLES DE LEVIN, Heer van *Famars*, *Lousart* en *Toricourt*, enz.

Zoon van JACQUES DE LEVIN, Gouverneur van de citadel van Cambrai, daarna van Landrecies, en van PHILIPPINA VAN LAMELIN, Vrouwe van *Famars*.

Benoemd tot Generaal van de Artillerie, door den Graaf VAN LEYCESTER den 24 Maart 1586 (2). Hij was lid van, en in groot aanzien bij, de verbonden Edelen, en beroemd als een groot staatkundige en uitmuntend krijgsheld.

Als bevelhebber bij Valenciennes en Meche- len in 1566 en 1572 tegenwoordig.

Onder het bestuur van Prins WILLEM I, was hij Generaal van de kavallerie en daarna in 1588 Gouverneur der vesting Heusden.

Tegenwoordig bij de belegering van Steenwijk ^{28 Mei}/_{5 Junij} 1592, en sneuvelt bij het innemen van Ootmarsum den 50 Julij 1592.

(1) Waarschijnlijk de Heer VAN CRUYNINGEN, die bij SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*, op blad. 706 wordt vermeld, Zoon van den Burggraaf van Zeeland, JAN, en geboren den 29 Julij 1555.

(2) Zie Commissieboek van den Raad van State, A° 1586 tot 1588, fol. 37 verso.

Hij liet twee Zonen na, PHILIPPUS die Kolonel van een regiment Walen en Gouverneur van Heusden, en WILLEM die Luitenant-Kolonel, in Nederlandsche dienst was.

7. Jhr. PIETER VAN DER DOES.

Zoon van den bekenden Gouverneur van Leyden, JACOB VAN DER DOES.

Geboren in 1562 en overleden bij het eiland St. Thomas, den 24 October 1596.

In plaats van den Heer VAN FAMARS, aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie den 22 Junij 1593, op eene bezoldiging van f 400 per maand.

Hij was van adelborst tot den rang van Vice-Admiraal van Holland opgeklommen. In 1594 met Graaf WILLEM VAN NASSAU in Groningen, tegenwoordig bij de vermeestering van de schans Aduarderzijl den 31 Mei 1594, bij welke gelegenheid hij een schot door het been kreeg.

In 1599 Generaal over de vloot van 70 schepen, die naar Spanje zou gaan.

Behalve zijne militaire ambten heeft hij ook burgerlijke bekleed.

8. Jhr. CHARLES VAN WIJNGAARDEN.

Tot Generaal van het geschut (1) aan-

(1) Men heeft hier de benaming van *Generaal van het geschut* opgegeven, omdat die zoo wordt vermeld in de Resolutie van den Raad van State van den 20 Februarij 1602. De Commissieboeken van

gesteld den 20 Februarij 1602, en den eed daartoe afgelegd den 21 Februarij 1602.

Hij was tijdens zijne benoeming tot Generaal van het geschut, Kapitein kommanderende te Geertruidenberg, en overleed nog in het jaar 1602 (1).

9. MAXIMILIAAN Graaf VAN HORNES, Heer van *Kessel*.

Zoon van JOHAN, lid der verbonden Edeelen en van MARIA VAN S^t. ALDEGONDE.

Tot Generaal van het geschut aangesteld bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 8 December 1605, en den eed daartoe afgelegd den 24 December daaraanvolgende.

In 1610 had hij voor Gulik het bevel over de artillerie van het leger (2).

Alhoewel, in de Resolutie van de Staten-Generaal den voornaam van den Graaf VAN HORNES niet wordt opgegeven, heeft de schrijver evenwel vermeend, dat deze

den Raad van State ontbreken van het jaar 1600 tot 1640, en daarom is het niet kunnen worden nagegaan, of hij in plaats van Jhr. PIETER VAN DER DOES is benoemd geworden. In het *Handboekje voor Kanonniers*, Inleiding, bladz. LXII, wordt Jhr. STEPHANUS VAN DER DOES, als Generaal van de Artillerie vermeld. Het bewijs dat die benoeming zou zijn geschied, is niet gevonden.

(1) In de 10de en 11de Aflevering van BOSSCHA, *Heldendaden te land*, bladz. 372 (noot), wordt melding gemaakt van eenen Luitenant der Artillerie WYNGAERT, die binnen Ostende was in 1604.

(2) Zie SIMON STEVIN. *Legermeting*, A^o 1617, bladz. 21.

Graaf geen andere kan zijn dan MAXIMILIAAN, die bij TE WATER, *Historie van het Verbond der Edelen*, 2de Stuk, bladz. 475, als Generaal van de Artillerie wordt vermeld.

10. ADOLF PHILIPS, Graaf VAN HORNES, Heer van *Loqueren*.

Zoon van den voormelden MAXIMILIAAN, Graaf van *Hornes*.

Door het overlijden van den Heer VAN KESSEL, aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie, bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 22 Augustus 1625. Hij overleed te 's Hage in het jaar 1644.

11. JOHAN WOLPHERT, Graaf van BREDERODE (1).

Zoon van den Kolonel Gouverneur van Heusden, FLORIS VAN BREDERODE Heer van *Cloetingen*, geboren den 12 Junij 1599, overleden den 5 September 1655.

Door de Staten-Generaal is hij tot Meester-generaal van de Artillerie aangesteld den 5 Junij 1656, evenwel bij *provisie*, omdat de heer VAN LOQUEREN tot andere diensten moest worden gebruikt, en met bepaling dat de heer VAN LOQUEREN die betrekking zou blijven behouden. Hij was Kolonel

(1) 23ste Heer van Brederode, Baron van Vianen en Ameiden, Erfburggraaf van Utrecht, Heer van Cloetingen, Haeflen, enz., Lid van de Ridderchap van Holland.

van een regiment infanterie en Ritmeester van de kavallerie. In 1629 Gouverneur van 's Bosch, en den 31 Julij 1642, benoemd tot Veldmaarschalk van het Nederlandsche leger.

12. JOHAN ALBRECHT, Graaf van SOLMS.

Zoon van den stichter van den tak van Solms-Braunfels, JOHAN ALBRECHT, die den Keurvorst FREDERIK van de Palts in zijne ballingschap volgde en te 's Hage in het jaar 1625 overleed, broeder van AMALIA van Solms, gemalin van Prins FREDERIK HENDRIK van Oranje.

Geboren in het jaar 1599 en overleden den 2 Junij 1648.

Alhoewel reeds dadelijk bij de benoeming van den Graaf van BREDERODE tot Veldmaarschalk in 1642, zes provinciën den Graaf van SOLMS tot Meester-generaal van de Artillerie voorstelden (1), blijkt het evenwel, dat hij eerst bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 19 Mei 1644, tot Meester-generaal van de Artillerie is aangesteld, en wel na het overlijden van den Heer van LOQUEREN.

Hij was kolonel van een regiment Duitse infanterie en ritmeester in dienst der Vereenigde Nederlanden, Gouverneur der vesting Maastricht.

Hij liet één Zoon na, HENDRIK TRAJEC-

(1) Zie VAN WIJN, *Bijvoegsels op Wagenaar*, 9de Deel, bladz. 96.

TINUS, die overste van de blaauwe garde van Koning WILLEM III en generaal in Nederlandsche dienst was. Hij sneuvelde bij Tienen den 30 Julij 1693.

Met hem stierf de tak van Solms-Braunfels uit.

13. WILLEM FREDERIK, Graaf van NASSAU.

Zoon van ERNST CASIMIER, Graaf van Nassau, Vader van HENDRIK CASIMIER, die tot Veldmaarschalk van het Nederlandsche leger werd verheven den 15 Julij 1689.

Geboren den 7 Augustus 1615, en ten gevolge van een ongelukkig toeval, te Leeuwarden overleden den 31 October 1664.

Na het overlijden van den Graaf van Solms, werd hij door de Staten-Generaal aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie den 12 December 1648.

In 1640 was hij zijn broeder HENDRIK CASIMIER opgevolgd als Stadhouder van Friesland, en den 11 November 1650 tot diezelfde waardigheid van Groningen en Ommelanden verheven.

In 1650 was hem door Prins WILLEM II het opperbevel over het leger opgedragen, dat tegen Amsterdam optrok, terwijl hij in 1653 het bevel kreeg over een leger dat de oostelijke grenzen moest beschermen, doch dat spoedig ontbonden werd. In dat zelfde jaar bood hij aan de Staten zijne diensten aan, tot het verkrijgen van de hooge betrekking van Veldmaarschalk,

die door het overlijden van den Graaf VAN BREDERODE toen onvervuld was. Ware hij niet te vroeg overleden, dan zou hij waarschijnlijk in die hooge betrekking zijn benoemd geworden (1).

De inneming van de Eilerschans, den 4 Junij 1644, was zijn laatste krijgsbedrijf. Daarmede eindigde hij eene roemrijke loopbaan.

Als Generaal van de artillerie, is in het jaar 1631 (2), door den Luitenant-Generaal der artillerie in Poolsche dienst, CASIMIR SIEMINOWICZ, aan hem opgedragen, het werk: *Grand art d'artillerie*.

14. Jh'. WIGBOLD VAN DER DOES, Heer van Noordwijk (5).

Zoon van den raadsheer STEVEN VAN DER DOES.

Na het overlijden van den Graaf van Nassau, is hij door de Staten-Generaal benoemd tot Meester-generaal van de Artillerie den 17 Januarij 1668.

In 1660 was hij Kolonel en Gouverneur van de vesting Sluis, en in 1666 werd hij met andere staatsmannen benoemd, om te zorgen voor de opvoeding van den jeugdigen PRINS WILLEM III van Oranje.

(1) WAGENAAR, *Vaderlandsche Geschiedenis*, 12de Deel, bladz. 429.

(2) Niet in het jaar 1676, zooals in het *Handboekje* wordt vermeld. In 1676 was de Graaf van Nassau reeds overleden.

(3) Beschreven in de ridderschap van Holland, Hoogheemraad van Rijnland, enz.

Hij overleed den 11 Augustus 1669.

15. WILLEM ADRIAAN, Graaf van HOORN (1).

Zoon van JOHANNES en kleinzoon van WILLEM, Graaf van Hoorn, die Gouverneur van Heusden was.

In plaats van den overledenen Jh'. WIGBOLD VAN DER DOES, door de Staten-Generaal aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie den 12 April 1672. Hij was Kolonel van een regiment infanterie, Gouverneur van de vesting Heusden en in 1688 Gouverneur van Vlaanderen.

In 1667 had hij het bevel over de landingstroepen, aan boord van 's lands vloot, die den togt naar de rivier van Rochester deed, bij welke onderneming hij zich bij uitstek dapper gedroeg.

In October 1672 had hij het bevel over den post aan de Goejanverwellensluis en trok op Woerden, waar hij de Franschen, na de nederlaag van ZUYLESTEIN, tegenhield en verdreef, bij welke gelegenheid door de zijnen een fransch vaandel werd veroverd. Den 25 November 1675, trok hij met zijn leger binnen Utrecht en stelde daar nieuwe regeringsleden aan. In 1674 was hij bevelhebber der landingstroepen aan boord van 's lands vloot, onder den admiraal CORNELIS TROMP, die de landing op het eiland Belle Isle, beproefden,

(1) Vrijbaanheer van Batenburg en Kessel, Heer van Oldekerk, Brechten en Moeskerken, enz.

en den 27 Junij van dat jaar de kustverschansingen vermeersterden. Den 4 Julij daaraanvolgende landde hij op het eiland Noirmantiers, maakte zich meester van de batterijen aan het strand, en verliet dit eiland na het gedurende drie weken bezet te hebben (1).

Hij overleed den 4 Maart 1694.

16. JULIUS ERNST VAN TETTAU (2).

Na het overlijden van den Graaf van Hoorn, werd hij door de Staten-Generaal den 25 October 1694 aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie. Van die betrekking deed hij later vrijwillig afstand.

Bij de belegering van Namen in 1695, was hij bevelhebber van de Nederlandsche artillerie.

17. MENNO BARON VAN COEHOORN.

Geboren op den lusthoeve Lettinga-State bij Leeuwarden 1641, en overleden te 's Hage den 17 Maart 1704.

In de kerk van het dorp Wijkel is een

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 13de en 16de Aflevering, bladz. 106 en 138, en DE JONGE, *Genchiedenis van het Nederlandsche Zeewezen*, 3de Deel, 2de Stuk, bladz. 11 enz.

(2) In het meergemeld *Handboekje*, Inleiding, bladz. LXIV, wordt verkeerdelijk opgegeven dat JOHAN DE BYE, den Graaf van Hoorn is opgevolgd. Die opgave stemt daarenboven niet overeen met die, welke is vermeld op blad. LXVIII.

De opgave voorkomende onder N°. 16, bladz. LXIV, is ook niet juist.

prachtige tombe te zijner nagedachtenis opgericht.

Nadat de Generaal VAN TETTAU van de betrekking van Meester-generaal van de Artillerie, vrijwillig afstand had gedaan, is de Generaal Bⁿ VAN COEHOORN, door de Staten-Generaal, den 18 November 1697 in zijne plaats benoemd.

Hij was de leerling van zijnen oom, den geleerden BERNARDUS FULLENIUS.

In 1637 werd hij aangesteld tot Kapiten van de infanterie, in welke betrekking hij zich, bij de verdediging van Maastricht in 1675, en in den slag bij Seneff in 1674, onderscheidde.

Tot belooning van zijne dapperheid in den slag van Seneff, werd hij door Prins WILLEM III bevorderd tot Kolonel van de beide bataillons infanterie Nassau-Friesland.

In het jaar 1674 was hij ook tegenwoordig bij de belegering van Grave en in 1689 bij die van Keizersweerd en Bonn.

Als brigadier, voerde hij, met onderscheiding, acht bataillons infanterie aan, in den slag bij Fleurus den 1 Julij 1690.

Hij was de bouwmeester van het nieuwe werk, dat bij het kasteel van Namen werd opgeworpen op het plekje gronds dat door zijn heldhaftig beleid, vereeuwigd is (1). Dat werk, naar Koning WILLEM III, *Willem* genaamd, heeft bij de verdediging van het kasteel in 1692, de schrandereheid

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 17de Aflevering, bladz. 258, 267 en 284.

van COEHOORN, doen bewonderen. Hij, de ziel van de verdediging, werd dáár, door het springen van een bom, zwaar gewond. Bij de belegering van Namen in 1693, toonde hij de grootste artillerist van zijnen tijd te zijn, en WILLEM III beloonde hem, door hem te verheffen tot den rang van Luitenant-Generaal van de infanterie, opper-vestingbouwmeester van de Republiek.

Vervolgens bestuurde hij de belegeringen van Venlo en Luik in 1702, van Bonn in 1705; zijne laatste krijgsbedrijven bepaalden zich tot de verdediging van Staats-Vlaanderen.

Behalve de reeds vermelde titels, voerde hij ook nog dien van Gouverneur van Staats-Vlaanderen en de forten aan de Schelde, en van Directeur-Generaal van de fortificatiën van den Staat.

18. JOHAN WIJNAND VAN GOOR.

In plaats van den Generaal B^on VAN COEHOORN werd hij door de Staten-Generaal den ... Junij 1704 aangesteld tot Meester-generaal van de Artillerie.

Tijdens het overlijden van den B^on VAN COEHOORN, was J. W. VAN GOOR Majoor-Generaal van de infanterie.

Bij een rekwest verzocht hij tot Generaal (Meester-generaal) van de Artillerie, te worden benoemd, welk rekwest, bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 19 Maart 1704, in handen werd gesteld van de gedeputeerden tot de militaire zaken.

De Resolutie waarbij hij tot Meester-generaal van de Artillerie zou zijn aangesteld, is niet gevonden; maar het blijkt dat bij Resolutie van de Staten van Holland van den 10 Mei 1704, de gedeputeerden van die provincie zijn gemagtigd geworden, om bij de Staten-Generaal te trachten te verkrijgen, dat de Generaal VAN GOOR tot Meester-generaal van de Artillerie zou worden aangesteld. Holland, Zeeland en Utrecht verklaarden zich voor die benoeming, en op 25 Junij 1704 heeft ook Friesland dat voorbeeld gevolgd; nadat bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 4 Junij 1704, de gedeputeerden van de provinciën, die zich nog omtrent die benoeming moesten verklaren, werden verzocht dit ten spoedigste te doen.

Dat de Generaal VAN GOOR tot die betrekking is benoemd geworden, blijkt uit de Resolutie van de Staten van Holland van den 25 Maart 1708, luidende:

« Is na voorgaende deliberatie en in « achtinge genomen synde, dat door het « overlyden van den luytenant-generaal « (VAN) GOOR, wesende comen te vaceren, « het generaalschap (meester-generaalschap) « van de artillerye van den Staat enz.»

Het vermeldde in het *Handboekje*, Inleiding, bladz. LXXII, dat na den dood van COEHOORN, de post van Meester-generaal van de Artillerie niet is begeben geworden, is dus niet juist.

Omtrent J. W. VAN GOOR wordt vermeld, dat hij als Generaal-majoor, aan het hoofd

van 8000 man Nederlandsche troepen, een deel uitmaakte van het leger der bondgenooten, dat de liniën van Stolhoven aan den Boven-Rijn, op den 24 April 1705, tegen eene dubbele overmagt van den Maarschalk VILLARS, gelukkig verdedigde.

Als Luitenant-Generaal van de infanterie, (welken rang hij had gekregen bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 12 April 1704), had hij het bevel over de Nederlandsche troepen die een gedeelte uitmaakten van het hoofdleger, dat onder het opperbevel van MARLBOROUGH, den 16 Mei 1704, naar Duitschland vertrok en zich den 22 Junij, nabij den Donau, met een Duitsch leger onder den Prins LODEWIJK van Baden vereenigde.

De eer van den eersten aanval op den 2 Julij 1704, kwam toe aan de Nederlandsche troepen, bij het innemen van de verschansingen bij den Schellenberg nabij Donauweerd, die door het Fransch-Beijersch leger bezet waren.

Door een musketkogel in het oog getroffen, mogt hij de behaalde overwinning niet overleven (1).

Om zijne talenten, dapperheid, ijver en rechtschapenheid, was hij door MARLBOROUGH allerbijzonderst hooggeacht (2).

Na zijn overlijden is de betrekking van

(1) Resolutie Staten-Generaal 22 September 1704.

(2) BOSSCHA, *Helldeden te land*, 18de en 19de Aflivering, bladz. 343 en 348.

Meester-generaal van de Artillerie, onverschuld gebleven tot den 10 October 1792.

Uit de Resolutie van de Staten van Holland van den 28 Maart 1703, blijkt wel dat de gedeputeerden van die provincie zijn gemagtigd geworden, te trachten te verkrijgen, dat de Luitenant-Generaal SCHOLTE, dienende bij de troepen van den Koning van Denemarken, in dienst bij de Koningin van Engeland en bij de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, tot Meester-generaal van de Artillerie, wierd aangesteld; maar uit de Resolutie van den 25 Maart 1708, blijkt dat de benoeming toen nog niet was geschied.

Volgens het bepaalde, bij Resolutie van den 19 Junij 1709, moest er nogmaals, bij de Staten-Generaal op worden aangedrongen dat « het daer heenen sal werden « gedirigeert, ten einde bij deze constitutie « van tydt, dat met de uysterste vigeur den « oorlog behoort te worden gevoert en ver- « volgens de een of de andere belegering « soude kunnen werden ter handt genomen, de vacante plaetsen van Generaal « (Meester-generaal) van de Artillerie en « Directeur-generaal van de approches, « volgens de tractementen op den staet van « Oorlog gebracht, mogen werden begeven « en gesuppleert.»

Niettegenstaande de herhaalde pogingen die door de Staten van de provincie Holland zijn in het werk gesteld, en het belang dat zij stelden in het begeven van de betrekking van Meester-generaal van de Ar-

tillerie, is zij eerst den 10 October 1792 vervuld geworden.

19. WILLEM GEORGE FREDERIK, PRINS VAN ORANJE-NASSAU.

Zoon van den Stadhouder Prins WILLEM V.

Geboren te 's Hage den 15 Februarij 1774 en overleden te Padua, den 6 Januarij 1799.

Aangesteld tot Grootmeester van de Artillerie, door de Staten-Generaal den 10 October 1792, op eene bezoldiging van f 6000 's jaars.

Op den dag zijner geboorte, den 15 Februarij 1774, werd hij benoemd tot Kolonel van de infanterie, en trok in het jaar 1795, 19 jaren oud zijnde, het eerst te velde. Na zijn strijden bij Werwick, zegt de geëerde Schrijver van *Neêrlands Heldendaden te land*, trok hij al die belangstelling van genegenheid, achting en medelijden tot zich, welke het zamen-treffen van jeugd en dapperheid en hoogen rang, en eene zware verwonding, niet nalaten kan te weeg te brengen!

In Januarij 1794 verkreeg hij den rang van Generaal van de kavallerie, en verliet zoo als bekend is, in Januarij 1795 het vaderland.

In Oostenrijksche dienst getreden, werd hij eerst tot Generaal-majoor (17 April 1796) en daarna tot Luitenant-Veldmaarschalk (29 October 1797) benoemd. Den

1. D. N°. 11.

6 Januarij 1799 eindigde hij tot droefheid van vorsten en staatsmannen, van generaals en soldaten, eene loopbaan die hij, nog jeugdig zijnde, aan het hoofd van een getrouw leger, in zijn vaderland met veel roem was begonnen, en die hij tot spijt van den Nederlandschen krijgsman, in vreemde dienst, besloot door met de pen in de stervende hand, ontzag in te boezemen aan de mannen, die reeds geleerd hadden, dat niets te ontzien de zekerste weg was om tot hun doel te geraken (1).

20. WILLEM FREDERIK KAREL, PRINS DER NEDERLANDEN.

Zoon van Z. M. WILLEM I, Koning der Nederlanden.

Geboren den 28 Februarij 1797.

Aangesteld tot:

Grootmeester van de Artillerie, 11 Maart 1814.

Generaal van de Artillerie, 15 Junij 1826.

Commissaris-Generaal van Oorlog, 1 Julij 1826.

Admiraal van de vloot en Kolonel-Generaal van de verschillende wapenen van de landmagt, 25 December 1829.

Uit deze twee laatste betrekkingen is Z. K. H. eervol ontslagen bij Zr. M^e besluit van den 6 Julij 1859, N°. 44.

(1) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 27ste Aflivering, bladz. 154.

Veldmaarschalk van het Nederlandsche leger, 28 November 1840.

Door Koning WILLEM III is aan Z. K. H. in de betrekking van Veldmaarschalk opgedragen het oppertoezigt over de ver-

schillende wapenkorpsen van het leger, van het materieel der genie en in het bijzonder van al hetgeen met het Grootmeesterschap der Artillerie in betrekking staat enz., enz., den 8 April 1849.

MILITAIRE GEZONDHEIDS-LEER.

III.

IETS OVER HET BROOD.

(INGEZONDEN.)

Onder alle voedingsmiddelen is er wellicht niet één, bij wiens deugdzaamheid de soldaat meer belang heeft dan bij die van het brood. Het brood toch maakt, voor den eenvoudigen krijgsman, het grootste gedeelte van zijne voeding uit, en dien ten gevolge heeft het op zijn bestaan eenen zeer belangrijken invloed. Deugdzaam brood bevat de bestanddeelen, waardoor de verliezen, waaraan het ligchaam door oefening en arbeid onophoudelijk onderhevig is, het gemakkelijkst worden hersteld, en is alzoo een der beste middelen om de gezondheid op den duur te bewaren. Schraapzucht en bedrog doen de goede eigenschappen van hetzelfde wel eens verloren gaan, en het wordt dan met zelfstandigheden vervalscht, welke op de voeding en de gezondheid eenen allernadeeligsten invloed uitoefenen. Niet altijd evenwel zijn kwaadwilligheid en

winstbejag de drijfveren welke dit zoo nuttige voedsel schadelijk maken, zijne nadeelige eigenschappen gaan niet zelden van het graan zelf uit. Dit zien wij gebeuren wanneer de tarwe-oogst door deze of gene oorzaak is mislukt en het graan door ziekten is aangedaan, welke voor het meel, en dien ten gevolge voor het brood allernadeeligst zijn. Behalve deze beide oorzaken (kwaadwilligheid en ziekte), kunnen ook insecten de deugdzaamheid van het koren benadeelen, en dien ten gevolge aan het brood eigenschappen geven, welke voor ons even nadeelig zijn als de bijmenging van schadelijke zelfstandigheden. Daar wij ambshalve geroepen zijn, de deugdzaamheid van het brood te onderzoeken en het te keuren, zoo is het voor ons als officier, van zeer veel belang, met de eigenschappen van *goed brood* bekend te zijn.

Daar nu de deugdzaamheid van dit voorname voedingsartikel voor een groot gedeelte afhangt van de daartoe gebezigde tarwe, of het daartoe gebruikte meel, willen wij trachten ook de eigenschappen van *goede tarwe* en *goed meel* te leeren kennen, om daarna met des te meer overtuiging over die van het brood te kunnen oordeelen. Hoe belangrijk en gewichtig de keuring van het brood ons intusschen ook moge toeschijnen, moeten wij evenwel bekennen, ten deze met geene mathematische zekerheid te kunnen handelen, noch onze uitspraak altijd met cijfers te kunnen staven; desniettemin bezit de mensch middelen, welke hem gerust kunnen doen zeggen, of het brood al dan niet tot voedsel geschikt is, terwijl de wetenschap hem in enkele gevallen middelen aan de hand geeft om tot eene beslissing te geraken. Met behulp van onze zintuigen kunnen wij zelfs in een oogopslag over goed of slecht brood oordeelen.

Het brood hetwelk van Gouvernementswege den soldaat wordt toegekend, moet bereid worden uit ongebuild meel van witte of roode tarwe, zonder eenige andere bijmenging dan water, hefdeeg en zout. Het brood hetwelk als resultaat, uit een dusdanig meel bij eene behoorlijke bewerking voortkomt, moet onze zintuigen aandoen als volgt: De reuk moet zeer aangenaam zijn en de smaak zoet en streekend voor het gehemelte; ofschoon door de bijmenging der zemelen, de witte kleur van het brood

verloren gaat, zoo mag het toch niet meer dan *ligt bruin* zijn; is het brood *grijs* of *loodkleurig*, dan bewijst zulks dat het zelfstandigheden bevat, welke daaraan vreemd zijn en welke niet anders dan nadeelig op de gezondheid kunnen werken. In één woord, versgebakken brood moet onze zintuigen aangenaam aandoen, is zulks het geval niet, dan mogen wij billijkerwijs deszelfs deugdzaamheid betwijfelen.

Het brood kan men beschouwen als uit twee deelen bestaande; het buitenste omhulsel of de korst, en het binnenste gedeelte of het kruim. Het eerste ontstaat door eene gedeeltelijke verkoling of verbranding van het buitenste gedeelte van het deeg. Deze verkoling mag evenwel niet te sterk zijn, de korst mag wel *bruin*, maar niet *zwart* wezen; wanneer zij zwart is, is zij geheel verbrand, en in dit geval is zij zelfs schadelijk voor de spijsvertering, eene bruine korst beyordert de digestie. Op de breuk of doorsnede, moet het kruim zich als met gaatjes doorboord voordoen, zoodat het een sponsachtig aanzien heeft. Deze zijne spongiesiteit geeft het ook eenige elastische eigenschappen, zoodat het door drukking in omvang minder wordt, en zich daarna weder langzamerhand opheft en zijne vorige gedaante herneemt, hetgeen dan ook een voornaam kenmerk zijner deugdelijkheid is.

In den handel onderscheidt men voornamelijk twee soorten van tarwe, de *roode* en *witte tarwe*, doch er komt soms nog

eene derde soort voor, de zoogenaamde *blaauwe*, welke evenwel niet altijd op de markten kan verkregen worden. Blaauwe tarwe is eigenlijk tarwe van een slecht gewas, met zwarte bolletjes vermengd. Deze bolletjes zijn zeer broos, kunnen gemakkelijk tusschen de vingers tot poeder gewreven worden, benemen, door hunne gemakkelijke verstufbaarheid, de ligt gele en glanzige kleur der tarwe, en geven haar eene blaauwe tint, waarom zij welligt blaauwe tarwe geheeten wordt. Het brood hetwelk van zulke tarwe wordt bereid, is hoogst nadeelig, en moet als voor de gezondheid zeer schadelijk, afgekeurd worden. Het brood van blaauwe tarwe gebakken, kent men in de eerste plaats aan zijne blaauwe of liever zwarte kleur; de reuk van hetzelfde is zeer onaangenaam, muff; de smaak is, versch zijnde, weinig veranderd, doch wanneer het 1 à 2 etmalen oud is, wordt hij onaangenaam, walgelijk en meer of min scherp, zoodat men het niet, dan bij grooten honger en schier uit gebrek, eet. Dusdanig brood is ook minder elastisch, zoodat men het wel kan indrukken, doch het heft zich weinig op. Wanneer het eenige dagen oud is, brokkelt of kruimt het zeer spoedig en gaat in eenen betrekkelijk korten tijd in bederf over, of begint te beschimmelen. Op de breuk is het weinig of niet van gaatjes of openingen voorzien.

Het koren is even als de meeste graangewassen aan vele ziekten onderhevig. De

voornaamste zijn *de brand*, *het zwart* en *de roest*.

De brand der tarwe, of zooals sommigen het noemen, *de kanker van het koren*, is eene ziekte welke uitwendig moeilijk te kennen is; de aren zijn op het eerste gezigt naauwelijks veranderd, soms is de korrel een weinig uitgezet, inwendig is zij evenwel in eene zwarte lijmgige of vuil bruine stof overgegaan, welke eene hoogst onaangename lucht van zich verspreidt. Deze ziekte wordt wederom in twee vormen onderscheiden, namelijk in den eigenlijken *brand* en in *den molm*, ook wel *de dood van het graan* genaamd. De ziekelijke vergrooting der korrels wordt intusschen meer bij de Turksche, dan wel bij onze tarwe aangetroffen. Bij den molm of de vermolming van het koren, is de aar in eene zwarte poederachtige zelfstandigheid veranderd, welke bij de zachtste beweging verstuft, en zich aan de omringende voorwerpen vasthecht.

Het zwart van het koren, is eene ziekte welke met de voorgaande veel overeenkomst heeft, en waarbij de aren in eene zwarte zelfstandigheid zijn overgegaan. Deze airen leveren weinig of geen meel en worden daarom *looze aren* geheeten.

De roest der tarwe of van het koren, is eene ziekte welke een klevend poeder van eene gele, naar het rood trekkende kleur schijnt voort te brengen, hetwelk zich onder de opperhuid der granen, doch ook voornamelijk onder die der bladen vast zet, zich als kleine roestkleurige

vlekjes voordoet, welke de voeding van het graan tegengaan, hetzelfde doet uitteeren, doet verdroogen, en alzoo oorzaak is dat het weinig meel, en dan nog wel van eene slechte kwaliteit levert.

Physische eigenschappen van het koren.

Door ondervinding en dagelijksche behandeling zal men veel spoediger goede van minder goede tarwe onderkennen, dan dat zulks op grond van bepaalde regelen kan geschieden. Wij willen intusschen trachten de voornaamste op te sommen. Goede tarwe moet droog zijn op het gevoel, tevens vast, daarbij glad en wit, of liever ligt geel van kleur; wanneer men ze in de handen wrijft, moet zij een merkbaar geluid doen hooren en geen poederachtig meel van zich afgeven; dit zoogenaamd zweeten der tarwe, vindt men niet bij de eerste en beste soorten. Tarwe welke aan veelvuldige regens is blootgesteld geweest, is over het algemeen minder glad van oppervlakte, eenigzins gerimpeld, terwijl hare ligt gele kleur meer donker is; zelden is alsdan de korrel groot van stuk, zoodat zij, gelijk de landman zich uitdrukt, gering van schot is. In eenen met tarwe gevulden zak, moet men gemakkelijk en zonder veel weêrstand te ontmoeten, tot op den bodem kunnen doordringen; hoe zuiverder de hand daaruit weder te voorschijn komt, hoe meer men op de deugdelijkheid der tarwe kan staat maken. De vorm van tarwegraan is eliptisch en van onderen flauw gesleufd. Het meest af-

doend bewijs voor de deugdzaame tarwe, is haar specifiek gewigt, zoodat men veilig diegene voor de beste kan houden, welke bij eene gelijke hoeveelheid, het zwaarste weegt. Het Gouvernement wil eerste kwaliteit voor het leger.

Behalve door de reeds vermelde ziekten, kan de deugdzaamheid der tarwe nog op velerlei wijze schipbreuk lijden, en wel bepaaldelijk door de gesteldheid van den grond waarop zij groeit, of door de geheerscht hebbende weêrsgesteldheid gedurende haren wasdom.

Het meel bereid uit tarwe welke met een der opgegeven ziekten behebt is, levert onttegenzeggelijk een voor de gezondheid meer of min schadelijk brood, hetgeen zelfs het leven kan vernietigen. Door zijne meer donkere kleur, muffen en onaangename reuk, meer of min bitteren of scherpen smaak, onderscheidt zich zulk meel van het uit gezonde roode of witte tarwe, bereide.

Het brood hetwelk uit dit ziekelijk meel wordt gebakken, is lijmig, meer vast, rijst niet op, maar blijft plat en neêrgeslagen, terwijl het nooit goed gaar te krijgen is.

Physische eigenschappen van het tarwemeel. Goed en deugdzaam tarwemeel, is ligt geel van kleur, droog, fijn en kleverig op het gevoel, en betrekkelijk zwaarder dan ander meel. Het laat zich gemakkelijk in elkander drukken, doch wegens zijn geringen samenhang, kan men er als meel moeilijk eenen bepaalden vorm aan geven, daar het onmiddellijk weder uiteen

stuift; dit is een groot bewijs zijner deugzaamheid. De meestafoende proef om over de goede kwaliteit van het tarwemeel te oordeelen, bestaat dáárin dat men het meel met water tot een deeg kneedt, dat in de lucht spoedig moet vast worden, zich gemakkelijk laten uitrekken, zonder evenwel af te breken.

Behalve de beide opgenoemde oorzaken, waardoor de deugzaamheid der tarwe kan worden bedreigd, zien wij niet zelden dat tarwe der eerste kwaliteit, na eenige maanden op korenzolders te zijn geborgen, veel van hare deugzaamheid verliest. Deze schade wordt veelal te weeg gebragt door een zeker soort van insect, *korenworm* geheeten, waarvan men er, uithoofde van het verschil in kleur, twee soorten telt, namelijk: de roode en de zwarte korenworm (*curculio frumentarius et granarius*). Zij behooren tot de talrijke familie der snavelkevers (*Curculio Linn.*). Door hun stevig gebit bezitten zij het vermogen den graankorrel te doorboren en uit te eten, waardoor men niet zelden een belangrijke voorraad ziet verloren gaan of bederven. Men kent deze bedorven korrels het best, door er eenige in het water te werpen, wanneer de gave nederzinken, terwijl de beschadigde drijven zullen.

Even als het koren, kan ook het meel worden verontreinigd, en zijn welbekende vijand is de *meelworm*. Deze worm is een rijnlandsche duim lang, twee strepen dik, zwart bruin van kleur, op zijne opper-

vlakke een kleverig vocht afscheidende, hetwelk niet weinig tot de verontreiniging van het meel toebrengt. Groote massa's meel welke van vele openingen of gaatjes zijn voorzien, mogen ons als door deze diertjes verontreinigd, verdacht voorkomen, aangezien die worm, door de zoo evengenoemde kleverige stof, de eigenschap heeft van in het meel tunnels of gangen te maken. In meel hetwelk niet bijzonder de aandacht van zijn bearbeider trekt, vindt men niet zelden met de uitwerpselen, huiven en lijken dier insecten, hetgeen een alleron-aangenaamst bijmengsel is bij het bereiden van brood of ander gebak.

Vervalschingen. De deugzaamheid van het brood staat met die der tarwe en met die van het meel in een onafscheidelijk verband. De goede eigenschappen van het laatste kunnen evenwel, gelijk die van het eerste, op velerlei wijzen worden belaagd, ofschoon het meel van goede en eerste kwaliteit tarwe werd gemalen.

Onder de veelvuldige vervalschingen van het meel, telt men die door kalk, gips, potasch, zetmeel, rijst-, maïsmeel en anderen.

Wanneer het brood met kalk vervalscht is, erkent men dit bedrog, door het brood of het meel in water op te lossen, en deze oplossing met verdund zeezoutzuur (*acidum muriaticum*) te onderzoeken. Gedurende dit onderzoek grijpt er eene opbruising plaats, terwijl later de teruggebleven' vloeistof moet gefiltreerd, en verder met zuring-

zure ammonia (*oxalis ammoniacae*) onderzocht worden, waarna een wit praecipitaat ontstaat, hetwelk alle eigenschappen van een kalkzout heeft. De opbruising zal evenwel niet zeer merkbaar zijn, wanneer de vervalsching minder dan $1\frac{1}{2}$ percent bedraagt. Wil men de hoeveelheid kalk bepalen, dan is het noodig de gepraecipiteerde (*oxalis calsis*) zuringzure kalk te calcineren, het overblijvende weder in verdund zeezoutzuur (*acidum muriaticum*) op te lossen, en andermaal met zuringzure ammonia (*oxalis ammoniacae*) te praecipiteren. Het brood uit meel bereid hetwelk 4‰ kalk bevat, vertoont op de doorsneëvlakte witte, glinsterende en harde punten.

Wanneer het brood met gips vervalscht is, ontstaat door besproeiing met zeezoutzuur (*acidum muriaticum*) geene opbruising, doch geeft de vloeistof of oplossing met chloor-barium (*chloruretum barii*), een praecipitaat, dat verzameld en met kool gecalcineerd, een overblijfsel geeft, hetwelk bij toevoeging van een zuur, zwavel-waterstofzuur doet ontwikkelen (*acidum hydro-sulphuricum*).

Wanneer meel met een mengsel van potasch en zetmeel verontreinigd is, dan vertoont het in dunne lagen, onder het Microscop gebragt, en met eene oplossing van potasch bevochtigd, de korrels van het meel onveranderd, terwijl die van het zetmeel zich in groote, dunne, doorschijnende lagen uitbreiden. Het onderscheid valt nog meer in het oog, wanneer men

het mengsel met eenige droppels Jodium-water kleurt, waardoor het zetmeel eene blaauwzwarte kleur aanneemt. Dezelfde wijze van onderzoek dient voor zoodanig zetmeel in het brood.

Meel hetwelk met rijst- of maïsmeel vermengd is, wordt onder een stroom van water boven een zeef gekneed. Het water dat door de zeef gaat, zet het zetmeel af, hetwelk verzameld gewasschen en microscopisch onderzocht wordt. De hoekjes en half doorschijnende deeltjes van het rijst- of maïsmeel zijn gemakkelijk te erkennen.

Wij mogen van dit onderwerp niet afstappen, zonder nog voor een oogenblik de aandacht onzer lezers bepaald te hebben op een hoogst schadelijk gewas, hetwelk veelal met het koren opgroeit, doch in het bijzonder op landen die overstroemd geweest zijn, en dan met het graan welig tiert en door den minkundigen gedachteloos met de tarwe wordt ingezameld. Wij bedoelen het bedwelmende Raijgras, ook wel Dolijk genoemd (*Lolium Temulentum*): De zaden van deze hoogst gevaarlijke plant onderscheiden zich daardoor dat zij gewoonlijk driemaal kleiner zijn dan de gewone graankorrel en tevens door een kartelblaadje zijn bedekt; zij zijn bruin, bruin zwart van kleur, breed afgeplat en zoetachtig van smaak. Het meel uit deze zaden bereid is grijs, rickt zeer onaangenaam, schuimt met water gekookt, onder ontwikkeling van eenen verdoovenden reuk,

en geeft een slecht, niet gistend deeg. Het brood daaruit gebakken, is zwart en heeft een bitterachtig-zoeten smaak. Deszelfs nadeelige eigenschappen doen zich het sterkst gevoelen wanneer men zulk brood warm gebruikt; meelpap en bier, tot welker bereiding dergelijk meel of zijne zaden zijn gebezigd, werken niet minder nadeelig.

De verschijnselen waaruit men mag besluiten, dat er dergelijk meel of brood gebruikt is, zijn de volgende: hevige hoofdpijn, duizelingen, beneveling van het gezicht, oorensuizing; beving der tong, met onvermogen van behoorlijk te kunnen spreken, geheel of gedeeltelijk onvermogen van te kunnen slikken, zware drukking in den hartkuil, benaauwdheid; zeer moeilijke ademhaling, neiging tot braken, hevige aandrang tot urinelozing; het ligchaam is met een koud zweet bedekt, pijnen in de ledematen, verdoovingen, enz.

Het is hier de plaats niet om over de tegengiften dezer schadelijke zelfstandigheden uit te weiden, doch om de belangrijkheid van het onderwerp en de groote eenvoudigheid van het middel, zij het ons veroorloofd hier mede te deelen, dat men in Duitschland het gebruik van zuurkool als het beste tegengift beschouwt.

Wij zouden ons bij dit laatste niet zoo lang hebben mogen ophouden, ware het niet, dat men als officier, hetzij op het bivouac, hetzij bij het doen van uitvallen uit belegerde steden, menigmaal gekom-

mandeerd wordt het te veld staande koren tot vermeerdering van proviand, of ten einde in directe behoeften te voorzien, in te zamelen. Daar men nu bij eenige voortvarendheid deze hoogstschadelijke plant met het goede graan wel eens te gelijk zou kunnen medevoeren, hebben wij gemeend, bij dit onderwerp eenige oogenblikken langer te moeten vertoeven.

Eene der menigvuldig voorkomende broodvervalschingen, is die door zwavelzuurkoper. Dit geschiedt met een tweeledig doel, ten eerste: om het brooddeeg wanneer het tot brood gebakken wordt, minder van zijn gewigt te doen verliezen, en ten tweede ten einde het eene meer blanke kleur te doen verkrijgen. Het gebruik van brood met genoemd koperpreparaat vervalscht, is hoogst schadelijk, en van daar dat het niet onbelangrijk is dit bedrog te kunnen ontdekken. De middelen hiertoe gebezigd zijn ammonia, een staafje blank ijzer, doch vooral eene geconcentreerde oplossing van blaauwzuren potasch en ijzer (*prussias potassae et ferri*).

Men gaat aldus te werk: nadat men het verdachte brood in eene genoegzame hoeveelheid waters heeft opgelost, vult men met deze oplossing drie verschillende glazen, in het een droppelt men de noodige hoeveelheid ammonia, in het andere plaatst men het blanke staafje ijzer, en in het derde de vereischt wordende hoeveelheid van de zoo evengenoemde geconcentreerde oplossing van blaauwzuren potasch en ijzer.

Door het eene ontstaat bij de aanwezigheid van zwavelzuur koper, eene blaauwe of wel saphierblaauwe kleur; op het staafje ijzer zal, nadat het eenige oogenblikken in het vocht verbleven is, zich een koperhuidje aanslaan, terwijl de derde oplossing eene roode kleur zal aannemen.

Wanneer de verschijnselen zich dus voordoen als wij hebben opgegeven, dan mag ons het brood verdacht voorkomen, en de voorzigtigheid gebiedt hetzelfde dan af te keuren.

DE KRIJGSGEEST.

(INGEZONDEN.)

Toen bij RADEZKY's jongsten veldtogt in Italie, dit grijze legerhoofd het aan zijne troepen gerigte VOORWAARTS! besloot met: *Turijn is het wachtwoord!* was er veel vertrouwen op dezes Veldheers beproefde ervaring en dikwijls gebleken kunde noodig, om die triumfademende woorden niet als eene ijdele snorkerij aan te merken. Menig lezer zijner proclamatie, ook in *ons* leger, huiverde bij het denkbeeld, dat de achtingswaardige en hooggeroemde Veldheer, de twee-en-tachtigjarige grijsaard, zijnen met zoo veel volharding en moed, met zoo veel beleid en trouw vergaarden roem ging inzetten in een spel, dat véél kansen tegen hem had. En inderdaad, indien hij het spel verloor, steld hij, de hooggevierde Maarschalk, de steun der Oostenrijksche Monarchie, zich, door zijne voorafgegene veelbelovende proclamatie, aan veler bespotting bloot.

Toen verder de courant-berigten ons de tijding bragten, dat, terwijl de Oostenrijkers naar Turijn rukten, het Piemontesche leger naar Milaan in aantogt was; — dat terwijl het eene leger den Tessino in westelijke rigting over trok, het andere dit in oostelijke rigting deed, zonder dat zij elkander den overtogt trachtten te beletten, wekte dit ieders verwondering; de strategici haalden hunne schouders op, zij konden er geen hoogte van krijgen, niemand wist er een mouw aan te passen. Dit zou nu eens een veldtogt zijn, geheel tegen de regels van de kunst, en menig echtgenoot maakte van de gelegenheid gebruik, om 's morgens een half uur vroeger naar de societeit te gaan, ten einde zijne ware of voorgewende, belangstellende nieuwsgierigheid, in 't lezen der dagelijksche berigten van het oorlogstooneel te bevredigen.

Weldra kwam de mare tot ons: «Er is een slag geleverd!» — De uitkomst was echter nog onbekend, en de courantlezers waren in den toestand van iemand, die zijne liefdesverklaring gedaan, maar nog geen bescheid heeft. Aan gissingen ontbrak het niet; volgens deze hadden de Oostenrijkers, volgens anderen de Italianen gezegevierd. Fluks kwamen de kaarten van 't oorlogstooneel voor den dag, ten minste bij hen, die het niet uit de studie van NAPOLEON'S veldtocht voor oogen hadden; de uit vroegere tijdingen bekende bewegingen der beide legers werden daarop met aandacht gevolgd en bestudeerd, en vrij algemeen kwam men dáárin overeen, dat RADEZKY zich in eene allerneteligste positie gewaagd had; — dat hij, gedeeltelijk door 't vijandelijke leger, gedeeltelijk door twee rivierarmen ingesloten, terwijl zijn terugtogtsweg ernstig door CHZRANOWSKI bedreigd werd, zich aan eene beslissende nederlaag had blootgesteld; — en na de kansen, die vóór en tegen hem waren, naauwkeurig gewikt en gewogen te hebben, helde men reeds over tot het denkbeeld, dat het Oostenrijksche legerhoofd voor zijne aan onbezonnenheid grenzende stoutheid geboet zou hebben.

Men had echter bij deze onwaar bevonden berekening eenen factor verwaarloosd, de wiskunstenars zouden bijna zeggen een exponent, die, wanneer het op vechten aankomt, nog al iets beteekent, en die toch helaas! zoo wat even dikwerf over

't hoofd gezien wordt, als de liefde bij 't aangaan van een huwelijk. Die verwaarloosde factor, die ook weder op het slagveld van Novara zijne groote waarde deed uitblinken, heet: de krijgsgesest der vechtende troepen.

Wil men een staaltje van dien der Italianen? De Fransche bladen hebben er ons een geleverd, dat misschien niet geheel onpartijdig was, omdat het welligt strekken moest, om den door die bladen zoo hoog opgevijselden ridderlijken zin van Koning KAREL ALBERT te doen uitkomen; — doch hoe dit zij, geheel uit de lucht gegrepen was het niet. «Een paar regimenten,» zoo lezen wij daar, «betoonden «zich op eene lafhartige wijs tot vechten «ongezind; KAREL ALBERT deed alles wat «hij vermogt om hen in 't vuur te brengen, «doch te vergeefs! — ten laatste wierp «hij zich vóór hun front op zijne knieën, «en riep uit: ««Wilt gij het dan niet «voor uwen Koning, voor uwe onafhanke- «lijkheid doen, lafaards, sterft dan ten min- «sten voor de eer uwer uniform, voor den «roem uwer wapens!»» Doch te vergeefs! eer, wapenroem, onafhankelijkheid, Koning! — woorden en zaken, zoo volkomen geschikt om zelfs het koelste gemoed in vuur te zetten, zij vermogten niets, zij stuitten af op de onverklaarbare lafheid der aangesprokenen, en de verlaten Vorst brak zijnen onnut geworden degen aan stukken, om te vlugten en te abdiceren.»

Voorzeker, indien dit waar is — doch wij blijven er nog zoo gaarne aan twifelen — dan zou daardoor alléén reeds het onverklaarbare berigt van der Oostenrijkeren overwinning volkomen opgehelderd worden. Doch we kunnen daartegenover een staaltje aanbieden van den echten soldatengeest, die 't Oostenrijksche leger vervult. Voor de waarheid *hiervan* staan wij borg; aangenaam en zielverheffend klonk het ons in de ooren, toen wij het in den *Oesterreichischen Soldatenfreund* lazen, en in 't vertrouwen dat het ook in ons leger sympathie zal wekken, in de overtuiging dat de soldaat zóó denken, spreken, en handelen moet als in dat stuk, bieden wij den Spectator-lezers eene vertaling aan van het

ADRES VAN 'T OOSTENRIJSCHES LEGER IN
ITALIE AAN ZIJNE MAJESTEIT DEN
KEIZER EN KONING.

Keizerlijke en Koninklijke Majesteit!

Wij alleronderdanigste afgevaardigden van het leger, hebben uit de handelingen van den constituërenden Rijksdag vernomen, dat door die vergadering een voorstel aangenomen is van den afgevaardigde ZBYSZEWSKY, met amendementen van den afgevaardigde STROBACH, waarbij Uwe Majesteit verzocht wordt, de rijksdagkeuzen te regelen voor de in 't Italiaansche leger dienende staatsburgers.

In iederen constitutionelen Staat bestaan twee magten, welke nimmer met elkander

vereinigd kunnen worden: de wetgevende en de uitvoerende magt; — het leger dat een integrerend deel uitmaakt van de uitvoerende magt, kan juist daarom nooit aan de wetgevende deel nemen. Individueel kan de Soldaat even goed als ieder burger zitting in den Rijksdag hebben, doch niet als vertegenwoordiger van het leger, niet als ligchaam; immers het is klaar en duidelijk, dat een aantal vertegenwoordigers, die hunne voorstellen besluiten kunnen met de woorden: « Een talrijk leger ondersteunt onze meening, » weldra iedere vrijheid van beraadslaging zouden vernietigen.

Trouw aan de wetten van het Vaderland, erkent het K. K. leger alléén in Uwe Majesteit zijn Heer en zijn Aanvoerder; dat leger kan en zal daarom geen deel nemen aan beraadslagingen, die tegen zijne pligten aandruischen, en die de Krijgstucht, dat Palladium van eer en trouw, schokken zouden. Het zal met zijne laatste bloeddroppels de instellingen verdedigen, die Uwe Majesteit, in overeenstemming met de vertegenwoordigers Harer volkeren, aan de Monarchie geven zal; het erkent echter geen verschil van Nationaliteiten in zijne gelederen. Door den band van gehoorzaamheid en van broederlijke eendragt en liefde verbonden, vindt het leger in den persoon Uwer Majesteit het vereenigingspunt van ál zijne pligten, van ál zijn roem, van ál zijne eer. Wat dringt echter heden den Rijksdag tot een voor-

stel, dat zoo zeer in tegenspraak is met de vroeger in deze hooge Vergadering ontwikkelde grondstellingen? Gaarne hadden de ondergeteekenden de smartelijke herinneringen aan het verledene begraven in hun stilzwijgen en in de vergetelheid; doch de vraag ligt te na, waarom heden diezelfde Afgevaardigden het woord voeren voor de vermeende regten van het leger, die, in September jl., het edele voorstel van den afgevaardigden SEELINGER met de hevigste en voor 't leger smaadvolste uitdrukkingen bestreden.

Toen VARRO, op het slagveld van Cannae overwonnen, 80 000 Romeinsche krijgers achterliet en als vlugteling naar Rome terugijlde, toen verhieft zich de Senaat in massa en ging den overwonnen Consul tot vóór de poorten der stad te gemoet, om hem dáárvoor te danken, dat hij niet aan de redding des Vaderlands wanhoopte.

Zóó dacht, zóó handelde een groot Gemeenebest; — de Rijksdag van Weenen daarentegen had slechts voor onze vijanden zijne sympathieën, — voor het zegevierende, met tallooze bezwaren kampende leger, had hij geen woord van bijval, — geen woord van deelneming voor de gevallen, — geen woord van troost voor de nagelatenen.

Het leger zweeg, maar gevoelde diep het krenkende dezer belediging. De Rijksdag, die ongevoelig was voor de eer van 't Vaderland, onverschillig voor 's lands behoud, had het vertrouwen van 't leger verloren.

Neen, Keizerlijke en Koninklijke Majesteit! het leger wil geen deel nemen aan deze redenaars-kampen; het zou daarin de vernietiging van zijne éénheid en Krijgstucht, den ondergang der Monarchie zien. Het wil den troon Uwer Majesteit, de grenzen des Rijks met een onwrikbren muur omringen; het wil de wetten des Vaderlands tegen inwendige, zijne integriteit tegen uitwendige vijanden verdedigen; maar het wil volhardend binnen de grenzen blijven der stelling, die de wetgeving aller Staten den legers aanwijst.

Met den diepsten eerbied smeeken wij derhalve Uwe Majesteit, aan het bovenbedoelde voorstel des Rijksdags Hare allerhoogste goedkeuring te willen weigeren.

Milaan, den 8sten Februarij 1849.

Hieronder volgden de onderteekeningen voor 't gansche leger, en wel: van iedere compagnie alle Officieren, Sergeanten of Wachtmeesters; verder 2 van iederen rang in naam van alle overigen, en eindelijk van de Soldaten 16 à 20, nadat aan al de gezamentlijke manschap kennis gegeven was van den inhoud.

Commentariën zullen we hierop niet maken. Deze taal van een diep miskend leger moge weérklank vinden in de borst van menig Neêrlandsch krijger, of liever nog, die weérklank zij hier niet noodig.

Alleen willen we tegenover deze taal nog voor hen, die de leerzame spotprenten

van den *Charivari* niet onder de oogen krijgen, eene schets geven van een plaatje, dat ons dáárin onlangs opviel. Het draagt ten opschrift: '*T regt van beraadslaging aan het leger toegekend,*' en stelt de domme gelaatstrekken voor van twee rekruten, waarvan de een op post staat, terwijl de ander hem zal aflossen. Zij presentereen het geweer op eene wijs, die menig ijverig drilmeester eene beroerte zou geven; de Korporaal van aflossing, een oude snorrebaard, luistert naar de overgaaf van het consigne, en inmiddels sluipt een hond tusschen de helden der teekening door, met een snoet zóó spottend en zóó gekscherend, als verstond hij 't geen er tusschen hen verhandeld wordt. Nu, dat verhandelde geldt hem ook te zeer, dan dat hij er onverschillig onder zou blijven. Immers, we lezen onder de plaat deze veelbeteekenende woorden: «Maar Korporaal! ik weet niet in hoeverre de Grondwet mij het regt toekent, den toegang tot de Tuileriën aan de vrije honden te beletten!» De Korporaal schijnt op deze bedenking niet voorbereid geweest te zijn; ten minste hij staart zijwaarts als zocht hij, maar te vergeefs, een antwoord, en mij was het, als maakte hij in zich-zelfen een voorstel aan de Nationale Vergadering gereed, om voortaan geen theorie over de Soldaten- en Pelotonsschool te houden, maar wél over de Grondwet. Zóó doende zouden immers de Korporaals van aflossing in staat gesteld worden, alle zwa-

righeden en bedenkingen der schildwachten over hunne consignes aan die wet te toetsen. Misschien vlecht hij in zijn voorstel ook nog wel een zijdelingschen wenk van het wenschelijke, om voortaan bij de maandelijksche inspectiën, in plaats van de Krijgsartikelen, de Constitutie voor te lezen.

Doch genoeg geschertst! het onderwerp is te ernstig om zoo luchtig behandeld te worden, ofschoon we er gelukkig ten onzent nog over lagchen kunnen. Keeren wij echter terug tot onzen *Soldatenfreund*, die, te oordeelen naar het nummer dat ons onder de oogen kwam, zijnen naam eer aandoet. Onder den titel: *Anomalieën*, lezen we daarin onder anderen nog het volgende:

1. HET GEWEIGERDE DANK-VOTUM.

«Dezen dank, Dame, begeer ik niet!»

De heldenmoed van 't leger in Italie had de Monarchie gered. Dankbaar erkenden dit de onbedorven zonen des Vaderlands, en krachtig werd het Oostenrijksche Nationaliteitsgevoel opgewekt door den voor immer roemrijken strijd in Italie.

«Oostenrijk zal niet ondergaan,» zoo luidde het parool tegenover de woelgeesten en Utopisten, welke de Monarchie zochten te verbrokkelen.

Toen reeds Keizer en Volk hunnen dank hadden uitgesproken, werden ook Oosten-

rijk's *patres conscripti* door den afgevaardigden SEELINGER opgevorderd, om aan het dappere leger in Italie en zijne aanvoerders den dank des Rijksdags uit te drukken. Het voorstel werd afgestemd. De Rijksdag, zoo gaarne ten ontijde oorspronkelijk, vreesde welligt een trek van overeenkomst te hebben met den waardigen Romeinschen Senaat, welke zelfs voor den overwonnen Veldheer nog woorden van dankbaarheid vond, omdat hij niet aan het Vaderland wanhoopde; misschien vond de Rijksdag het wat alledaags, het parlement van 't vrije Albion te evenaren, dat er zijnen roem in stelt, de daden zijner krijgers met eerbetuigingen te erkennen; misschien ook vond hij het ongepast, met het oog op de hem eigen middelpuntvliedende bedrijvigheid, de trouw en de toewijding van het leger te huldigen, dat met zoo goed gevolg *tegen* het verraad en *vóór* een éénig groot Oostenrijk kampte.

Aan deze jammerlijke tegenstrijdigheid, éénig in hare soort, zullen nog de late nageslachten gedenken.

2. DE DEMOCRATISERING DES LEGERS.

Het leger, deze doorn in 't oog der woelgeesten, moest omgewerkt worden tot een gewillig werktuig der omwentelingspartij. Een groote geest van den Rijksdag droeg derhalve de democratisering van 't leger aan de klubs der woelgeesten op,

die de uitvoering van 't lieve werk op zich namen.

Den meerdere doen voorkomen als een werktuig der tyrannie; den Onderofficier door eerzucht paaijen, of door geldverkwisting en wijn tot een liederlijk leven verleiden; de krijgstucht ondermijnen, de met den krijgseed bezegelde soldatentrouw vernietigen; — deze en dergelijke waren de middelen, welke tot het doel moesten voeren. Maar slechts in den toestand van volslagen dronkenschap konden eenige Soldaten den weg van eer en plicht verlaten.

Den Soldaat door een nieuwen eed te willen binden, terwijl men hem tot meeneed aan den ouden verleidt; dit is inderdaad eene zonderlinge tegenstrijdigheid.

Zoo hebben we dan een vlugtig reisje door Frankrijk, Italie en Oostenrijk gemaakt; er was op dat uitstapje nog a' wat leerzaams op te doen, en wij voelen ons bij onze t'huiskomst gelukkiger en tevredener dan gedurende de reis. Immers we ontwaren met dankbre blijdschap, dat in *ons* leger de schildwachten hunne consignes nog aannemen, en, wat meer zegt... nakomen.

O! lieve Korporaal van aflossing! geef hun, ik bid U, nevens het gewone consigne nog dezen last: «Wanneer denk-beelden tegen de krijgstucht of tegen «den waren krijgsgeest onder den schijn «van vrijzinnigheid naar binnen willen,

« weer ze dan af, des noods met de ba-
 « jonet. Hun signalement is: van buiten
 « mooi en schitterend wit, van binnen
 « zwart als in de was gepeetst; — hunne
 « leus: onbandige vrijheid voor allen in
 « alles; — hunne handelwijs: zij bieden

« u een pruimpje, en ontstelen u uwe
 « rust, uwe eer, uw geluk, en uw volks-
 « bestaan.»

Breda, den 9 Mei 1849.

J. K.

DE VELDMAARSCHALKEN

VAN

HET NEDERLANDSCHE LEGER.

Ten gevolge van bovengenoemd artikel, voorkomende in N°. 10, ontvingen wij eenen brief van den Heer LEUPE, 1ste Luitenant, kommandant van het detachement Mariniers bij het Koninklijk Instituut voor de Marine, te Medemblik. Dezen brief verschafte ons geen gering genoeg, dewijl wij hem beschouwden als een blijk van belangstelling in stukken van geschiedkundigen aard. De geëerde Schr. veronderstelde dat er eene fout was ingeslopen in den datum van aanstelling van Graaf WILLEM VAN NASSAU, die aldaar wordt opgegeven den 20 Mei 1654. Als redenen voor dit zijn vermoeden meldt hij:

« In het stedelijk archief alhier, zijn door mij eenige stukken betreffende het Veldmaarschalks-ampt van dien tijd gevonden, en wel in de eerste plaats, eene Copy van het Dachverhael uyt het Register

der verhandelingen van de Hoogmogende H.H. de Staten-Gener^l. der Vereenigde Nederlanden op Sabati den 23 April 1653, behelzende in substantie, dat door het overlijden van den Heer Graef ERNST CASIMIR VAN NASSAU, het maarschalk-ampt is comen te vaceren, dat er nu weder een groot leger geformeert is, om te velde gebracht, ende ten dienste van den lande geemploijeert te worden, onder t'beleyt van Syn Excellentie den Heer Prince van Orangien, dat vermelde Syne Hoochheyt ietwes menschelix conde overcomen, dat het derhalve dienstig is, dat er wederom een aansienlyck personagie tot het voorn^e. ampt worde geavanceert, enz., enz.»

« Ten tweede, copy van de aanstelling, tot dat ampt, van den Welgeboren Heer Graef WILLEM VAN NASSAU, Colonel Capiteyn van een Comp^{ie} Curassiers ende Gou-

verneur van Heusden, door F. H. DE NASSAU in het Leger bij Xanten den 9 May 1653 geteekend, zoo mede ter ordonnantie van Syne Exc^{te} C. HUIGENS. In die aanstelling komt tevens de bepaling voor, dat de Sergeant-Majoor Generael van t' Leger ende President van Crychsraden, in de bediening van deselve syner twee chargen blijft, enz.» (1)

Vervolgens haalt de H^r. LEUPE aan, eene plaats uit COMMELYN, *Frederick Hendrik van Nassouw Prins van Oranje zyn leven en Bedryf*, en eene andere uit MONTANUS, *'t Leven en Bedrijf van FREDERIK HENDRIK*, waaruit men — wij bekennen het — genegen zou zijn te besluiten, dat Graaf WILLEM van Nassau reeds in 1653 als Veldmaarschalk gefungeerd had.

« Ten derde — zegt hij — berust er mede in genoemd Archief een eigenhandig geschreven brief van J(OAN) W(OLPHERT) (Graaf) van Brederode, van den 31 Januarij 1653, zijnde eene sollicitatie om 't Veldmaarschalck-ampt, met betoog van zijn regt daertoe boven Graef WILLEM van Nassau. Deze brief is mij ter plaatsing verzocht door het *Historisch Gezelschap te Utrecht*.»

Daar de tijd het ons nog veroorloofde,

(1) Hen die begeerig zijn te weten, in welke betrekking de Veldmaarschalk stond tot den Sergeant-Majoor-Generaal of Generaal-Majoor van het leger, en tot den President van Crijchsraden, verwijzen wij naar het IVe Deel der Staatkundige Geschriften van M^r. SIMON VAN SLINGELANDT.

hebben wij den H^r. SLIPESTEYN, schrijver van het artikel over de Veldmaarschalken, met den inhoud van dezen brief bekend gemaakt, en in antwoord zendt hij ons de volgende *Resolutie van de Staten-Generaal*:

Zaterdag 20 Mei 1654.

« Sijnde ter vergadering gelezen 't Concept van de Commissie voor den Heer Graaff WILLEM van Nassauw, als Veltmaarschalck, met advis van Syne Excell^{te}, den Heer Prins van Oragnien ingestelt, gelijk de Heeren haer Ho. Mo. gedeputeerden daervan den 12^{den} dezer rapport hebben gedaen: Is na voorgaende deliberatie goetgevonden en verstaen het voorsch. concept te houden voor gearresteert; en wijders geordonneert dat de Commissie voor den welgemelten Heer Maerschalck sal worden gedepecheert ende Syn Ed. geadmitteert, om daerop den eedt van getrouwichheit te doen; dan hebben de Heeren van Hollant verclaert hierin niet te cunnen consenteren als by de heeren derselver principalen daer jegens gelast, ende in cas de andere provincien daer met voort willen daer jegens te protesteren, gelijk sy doen mits desen, enz.

en vervolgens:

de Heer Graeff WILLEM van Nassauw in de vergadering van haer Ho. Mo. gecompareert synde, heeft gedaen den eedt van getrouwichheit op syn L. Commissie als Veltmaarschalck: waerop hem by alle de presente heeren egeen uytgesondert (synde

eenige affgegaen) (1) de hant is gegeven ende geluk gewenst.»

De Commissie, meldt de H^r VAN SYPESTEYN, wordt gevonden in het *Commissieboek van de Staten-Generaal* van 1626—1659, fol. 178 verso, op den datum van 20 Mei 1654. Hij voegt er bij, dat in de noot 1 op bladz. 442 van het vorige N^o. had behooren gezegd te zijn: « De benoeming van WILLEM, Graaf van Nassau, tot Veldmaarschalk, *was voorloopig reeds geschied door Prins FREDERIK HENDRIK ENZ.*» Men vergelijkte wijders den inhoud dier noot met bovenstaande Resolutie.

(1) Lees: hebbende eenige — dus vermoedelijk die van Holland — de vergadering verlaten.

De Redactie.

Plaatsgebrek heeft ons verhinderd, zoolwel het schrijven van den H^r. LEUPE, als dat van den H^r. VAN SYPESTEYN in zijn geheel op te nemen, doch het zakelijke hebben wij medegedeeld. Het zal dan ook voor den belangstellenden lezer niet moeilijk wezen tot de gevolgtrekking te komen, dat de beide III. gelijk hebben, doch dat de eene sprak van de benoeming door Prins FREDERIK HENDRIK, en de andere, van die door de Staten-Generaal gedaan. Het blijkt echter dat de Veldmaarschalk, door de laatste benoeming en de daarop gevolgde beëediging, eerst in zijn ambt bevestigd was.

De Redactie.

BOEKBEORDEELING.

Over: De verdediging der landgrenzen van den Staat, enz., door W. A. FROEEN, 1ste Luitenant der Genie.

De naam dien de H^r. FROEEN zich te regt verwierf in het gebied der meer exacte wetenschappen, maakt het ons ten pligt aan dezen zijnen jongsten letter-arbeid, waardoor hij op een minder naauwkeurig afgebakend terrein geraakte, eenige aandacht te wijden.

De uiterlijke vorm onzer beoordeeling evenwel, is een weinig zonderling, doch de H^r. F. houde het ons ten goede, hij heeft zijne denkbeelden eenigzins op goed geluk daarheen geworpen; hij heeft het aan den lezer overgelaten ze te rangschikken en tot een geheel te vereenigen, en het zou ons te veel tijd rooven wanneer wij de resultaten dezer taak — ofschoon wij haar in gedachte verrigt hebben — in onze beoordeeling moesten invlechten. Wij achten het verkieslijker des Schr^r. denkbeelden ieder afzonderlijk aan te bevelen of te bestrijden, naarmate wij er ons toe genoopt vinden, en in het oog houdende, het verband — dáár waar wij het aantreffen — niet te verbreken.

In de inleiding vaart de Schr. al dadelijk hevig uit tegen hen die genegen zijn tot het sloopen van vestingen. Een aantal gebeurtenissen uit onze geschiedenis moet het nadeel daarvan aantoonen; doch eigenlijk verhaalt hij ons slechts wat er in sommige jaren voorgevallen en wat er op eenige feiten gevolgd is; hij verklaart ons niet op welke wijze het eene in verband staat met het andere, en hoe de latere gebeurtenissen een uitvloeisel waren van die welke voorafgingen. 't Is bijv. spoedig gezegd, maar minder spoedig bewezen « dat men in 1778 alreeds onder Fransche heerschappij

gebukt ging, » dewijl men te voren de landdefensie, dat is de vestingen en forten had verwaarloosd.

De inleiding zoowel als het geheele werk, is rijk aan aanhalingen uit de geschiedenis.

De *ingewijden* zullen hier spoedig het kaf van het koorn weten te onderkennen, maar de *on-ingewijde* zij nogmaals gewaarschuwd; want de H^r. F. heeft meer door magt dan door keur van voorbeelden willen overtuigen. De Schr. spreekt bijv. zeer gaarne en zeer dikwijls over de gebeurtenissen van 1787, toen de *Provincie Holland alleen* zich verdedigde tegen de Pruisen, die het hoofd van den Staat en het hoofd der krijgsmagt — aan wien een zeer groot deel der landzaten, waaronder van de meest aanzienlijken, hunne verkleefdheid bleven bewijzen — in zijne regten kwamen herstellen; maar, zegt hij: op die van 1795 « toen twee derde onzer natie om de Franschen dwong, en ons leger bijna niets meer was, zal men toch niet wijzen. »

Wij gelooven dat men op beide de jaren mag wijzen, mits dit met oordeel geschiede, en men den toenmaligen regeringsvorm en den invloed der politieke omstandigheden in aanmerking neme. Men mag echter niet, gelijk de H^r. F. doet, op 1787 wijzen, wanneer men beweert dat eene geconcentreerde verdediging, eene verdediging van het hart des lands alleen — hetgeen wij trouwens ten hoogste zouden afkeuren — weinig waarde heeft, zonder uitzigt op *ontzet* uit andere provinciën; immers in 1787 waren de andere provinciën, die NB. ieder een afzonderlijk rijkje vormden, door oorzaken geheel afgescheiden van het regelen der defensie in vreedstijd, of ongezind, of buiten staat dit ontzet van het hart des lands te bewerkstelligen. Men

moet niet de meening uiten dat de natie in 1795 wel spoedig tot inkeer zou gekomen zijn, en het bij het proefje der Fransche vriendschap zou hebben gelaten, indien de Engelschen slechts, te Groningen tusschen de Lauwerzee en den Dollart, eene verdedigbare stelling hadden ingenomen; men moet zich voor dergelijke veronderstellingen in acht nemen, wanneer de Geschiedenis leert, dat de natie vier jaren later nog geene enkele poging aanwende, ten einde aan diezelfde Engelschen, welke met de Russen als bevrijders terugkwamen, de taak gemakkelijker te maken.

Wij hebben de woorden *ingewijde* en *oningewijde* gebezigd, maar men zou er zich wel eene gewoonte van maken bij het lezen van het werk des Hⁿ. F. Dit boek toch vloeit van die woorden, benevens van de uitdrukkingen *onkundigen* en *deskundigen* over, gelijk het beloofde land van melk en honig. Daar de Schr. nu op bladz. 17 beweert dat men slechts den raad van ervaren Ingenieurs moet volgen, wanneer het de landsverdediging geldt, en hij vroeger al eens gezegd heeft: «schoenmaker hou je bij je leest!» zoo is het gemakkelijk te raden wie hier de *deskundigen* en wie de *onkundigen* zijn. — Waren wij Ingenieur, wij zouden in staat zijn ons ernstig boos te maken op den Hⁿ. F. Wij zouden vreezen, dat hij den onwil of de spottlust van alle andere wapens tegen ons had gaande gemaakt. Maar als dit nu, in weerwil van het vlugschrift, F. niet geschied is, en als de Ingenieurs en de overige officieren elkander niet alleen met wederzijdsche achting, maar ook met toegenegenheid en kameraadschap blijven behandelen, waartoe zal men dan moeten besluiten? Of tot deze gevolgtrekking: de niet-Ingenieurs zijn Christenen bovenal, lijdzaamheid is hunne grootste deugd, pas zijn zij op hun linker wang geslagen, of zij bieden u terstond de rechter aan; of wel tot deze — de niet-Ingenieurs zijn toch iets minder onwetend, dan het den Hⁿ. F. wel toescheen.

Wat wil de Hⁿ. F.? Geen Chinesche muur, zegt hij. Dit zal dan moeten beteekenen, *niet letterlijk* een Chinesche muur, slechts een Chinesche muur *in figuurlijken zin*, want hij is van gevoelen dat wij geen van onze permanente versterkingen langs de landzijde kunnen missen, en overigens wil hij de grenzen van Delfzijl tot Nijmegen, en van Nijmegen over Grave en 's Hertogenbosch tot Bergen-op-Zoom, door onderwaterzettingen afsluiten. Ten einde hiertoe te geraken, wil hij niet alleen gebruik maken van het bestaande, maar ook nog: «de *Steenbergsche linie* weder in het leven roepen;» het ontworpen kanaal van *Grave* naar *Geertruidenberg* tot stand brengen; een ander kanaal graven van *Nijmegen* naar *Grave*; na in de rigting van eenige, in *Overijssel* en *Drenthe*, ontworpen kanalen wijzigingen gebragt te hebben die in het belang der defensie spoedig doen afwerken; den *IJssel* bij *Deventer* afdammen, enz., enz. En dan zegt de Hⁿ. F. nog dat hij geen Chinesche muren wil!

Doch Chinesche muur, of geen Chinesche muur, het staat den Hⁿ. F. volkomen vrij een dergelijk stelsel van landsverdediging aan te prijzen boven datgene wat algemeen bekend is onder den naam van *geconcentreerd stelsel*, en ten opzichte waarvan de talrijke voorstanders die het telt, slechts over enkele bijzonderheden in gevoelen verschillen; doch de Hⁿ. F. moet daarvoor voldoende redenen opgeven.

Welke zijn die? 1°. Het belang van den handel; de Hⁿ. F. hecht er zeer aan, dat wij meester blijven van onze rivieren, het schijnt hem zelfs leed te doen dat wij Lillo en Liefkenshoek niet meer bezitten, en zodoende minder dan vroeger in staat zijn des noods ook de Schelde te sluiten. Van den *IJssel* zegt hij bijv.: «Zoo wij hem verloren, zou men ons toch de vaart van de Waal, op den Boven-Rijn, of beletten, of zoo bezwarend maken, dat wij voor de wederkerende vaart op den *IJssel*, zonden moeten

onderdoen.» Door deze en andere redeneringen poogt de Schr. den handelsstand voor zijne ontwerpen te winnen. Zonder daarom het bezit van den IJssel als eene onverschillige zaak te beschouwen, gelooven wij echter te kunnen beweren dat hij buiten den waard gerekend heeft. De Hr. F. die de *nieuwere militaire taktiek* verwerpt, schijnt zich even weinig om de *nieuwere handels-taktiek* te bekreunen. — De handelsstand toch, rigt zich tegenwoordig naar andere beginselen dan die des H^o. F.; hij wil vrijheid; hij zegt *laissez faire, laissez passer*; hij zou gaarne alle rivier-tollen, in een woord, alle hinderpalen opheffen, zoo het slechts mogelijk ware, en ziedaar, de Hr. F. raadt hen aan, in de plaats van rivier-tollen, zelfs geheele vestingen en forten te vragen. Hij schijnt de zaak zóó te willen inrigten, dat wij van het Nederlandsche gedeelte der rivieren, het gebruik des verkiezende uitsluitend voor ons hebben; doch indien wij dit eens verkozen, en indien de Pruisen en Belgen op hun gedeelte van den Rijn en van de Schelde eveneens te werk gingen, hetgeen hun volkomen vrijstaat, dan geven wij den Hr. F. het vraagstuk op te lossen, op welke wijze de internationale handel langs die rivieren zou moeten gedreven worden. Dat wij overigens zooveel doenlijk meester moeten blijven van onze rivieren, ten einde den vijand te beletten van die waterwegen gebruik te maken tot allerlei transporten, enz., is eene waarheid die wij niet zullen loochenen, doch wij gelooven en hebben elders aangetoond dat het doel met minder moeite en minder kosten te bereiken is.

Eene andere reden waarom de Hr. F. zijn stelsel van verdediging en van kanalisatie aanprijst, is, dat het strekken moet tot eene verbeterde waterontlasting. Het is zeker dat wanneer al de kanalen welke door den Schr. worden voorgesteld, inderdaad nuttig zijn voor landbouw, handel of nijverheid, men dan er tevens partij zal van kunnen trekken bij de landsdefensie, en op grond hiervan wenschen wij van harte, dat zijne plannen te verwezenlijken zijn en dus

bijval mogen vinden. Of er echter aan die kanalen *behoefte* bestaat voor de *defensie*, is eene vraag waarop wij geen voldoende antwoord vonden in des Schr. vlugschrift; wij durven ten minsten zijn voorstel niet ondersteunen wat strekt tot voorloopige afschaffing van het leger, ten einde de fondsen te vinden welke de uitvoering zou vorderen. Bij het beoordeelen van het mogelijke der kanalisatie zelve, verklaren wij ronduit tot de *onkundigen* te behooren; van eene bijzonderheid evenwel zijn wij tamelijk zeker, 't is deze: Wanneer het kanaal van Nijmegen op Grave, te gelijk met dat van Grave op Geertruidenberg tot stand komt, dan zal in de omstreken van laatstgenoemde vesting, gedurende een goed deel van het jaar, ook zelfs geene kavallerie of rijdende artillerie meer langs de zeer natuurlijk overstroemde wegen kunnen marcheren. De voorstanders van het kanaal van Grave naar Geertruidenberg, geven reeds toe, dat door hetzelfde de waterstand der Oude Maas een palm hooger zou worden, de tegenstanders echter, de ingelanden der Beneden-Maaspolders, beweren dat die verhooging één Ned. El zou bedragen; nu behoeft men de waarheid slechts in het midden te zoeken en te overwegen dat de Hr. F. nog bovendien Rijnwater op de Maas wil brengen, en men zal toegeven dat wij niets te veel gezegd hebben.

De derde reden welke den Hr. F. aanspoort dit, en geen ander plan van defensie voor te dragen, is het belang der defensie zelve, doch hoe zullen wij in dit opzigt veel zeggen, de Schr. verwerpt de *nieuwere taktiek*, en wij dienen hem juist met behulp dier *nieuwere taktiek*, of liever met behulp der *nieuwere wijze* van oorlogvoeren, te bestrijden.

Doch waarom wil de Hr. F. van geene *nieuwere taktiek* hooren? Hij zegt blad. 15: «De-wijl de *nieuwere taktiek*, zoowel als de oude, op de Krijgsgeschiedenis moet gegrond zijn, en het nu in die *nieuwere geschiedenis* aan een voorbeeld ontbreekt, dat ons tot leidraad zou

moeten verstrekken, zoo kan men zich op die nieuwere taktiek, ter beoordeeling van ons verdedigingsstelsel, ook niet beroepen.» Vervolgens toont hij aan, dat zich in de laatste tijden geen land wat in alles *gelijk en gelijkvormig* was aan het onze, tegen eenen overmagtigen vijand heeft verdedigd. Wanneer de H^r. F. ook ook in de Wiskunde geene andere bewijzen had aangenomen, dan die welke op gelijk- en gelijkvormigheid gegrond zijn, voorwaar, hij zou als wiskunstenaar niet met zooveel lof bekend zijn, en als men nu in deze wetenschap reeds zulke schoone uitkomsten verkrijgt door bewijzen die slechts op gelijkvormigheid steunen, mag men zich dan in het gebied der krijgskunde niet tevreden stellen met een betoog, gegrond op de analogie der feiten, die geschied zijn en nog geschieden kunnen? En dit aangenomen hebbende, hoe kan de H^r. F. dan staande houden dat het ons aan bewijzen ontbreekt? Er zijn er zelfs die bijna op gelijk- en gelijkvormigheid steunen, want als wij willen aantoonen hoe men den IJssel kan verdedigen zonder de drie bekende vestingen, behoeven wij immers slechts te wijzen op hetgeen men bij CLAUSEWITZ leest over de verdediging van den Mincio in 1796, en dus op de verdediging eener kleine rivier, die in verband staat met den Po en met het Garda-meer, gelijk de IJssel in verband staat met den Rhijn en de Zuiderzee.

Van eenige bijzonderheden moeten wij nog melding maken.

De H^r. F. zegt bladz. 21: « *Men weet te zeer, dat die weg — over het Hollands-diep, ten einde achter de Hollandsche waterlinie in Holland te dringen. — vooral om der eenvoudigheidswille en de tijdsbesparing — voor den vijand — te verkiezen is.* » Wij verklaren eerlijk, *dat wij het niet wisten.*

De Schr. beweert — doch genoeg, wij zullen eindigen. — De H^r. F. wil boven alles dat men onze verdedigingsmiddelen zal *afmaken*, hij zegt het woordelijk, hij zegt het herhaaldelijk, wij gelooven — wat wij ook mogten aanmerken — dat men niet beter kan doen, dan daartoe zijne voorstellen in hun geheel te volgen. Alsdan zal onze landsdefensie spoedig genoeg *afgemaakt* zijn, namelijk gelijk men eenen doodvijand zou willen *afmaken*. Zijne voorstellen op bladz. 74, 75, enz., zijn daartoe meer dan voldoende, al verdiende ook datgene wat hij over onze passieve verdedigingsmiddelen zegt, de onbepaaldste goedkeuring.

Wij hopen dat de H^r. F. het bij dit eerste proefje op het gebied der algemeene krijgskunde, zal laten. Hij heeft zich eene te schoone en te welverdiende reputatie verworven in zijne specialiteit, dan dat hij zich daaraan niet bij voortduring zou wijden. Hij blijve onze boekerijen verrijken met de vruchten zijner overdenkingen en nasporingen op het gebied der bijzondere wetenschap van den *vestingbouwkundige*, en het Nederlandsche leger zal hem dank verschuldigd zijn.

CORRESPONDENTIE.

Van verschillende zijden zijn ons ter plaatsing toegesonden brieven en artikels, behelzende beschouwingen of bemerkingen over de ridderbenoemingen die geschied zijn bij gelegenheid van 's Konings inhuldiging. Men heeft ons de namen genoemd van inderdaad verdienstelijke Officieren die niet in aanmerking zijn gekomen; men heeft ons op menig zoogenaamd *passé-droit* gewezen; men heeft ons hovendien — doch genoeg.

Op dit alles kunnen wij slechts antwoorden, dat wij gernszins ongevoelig blijven bij het vernemen der teleurstelling van zoo velen die zich miskend of vergeten wanen, maar dat het ons helaas niet mogelijk is eene plaats in te ruimen aan de opstellen welke ons over die aangelegenheid geworden. Wij mogen niet oordeelen en beslissen tusschen onze kameraden, wij kunnen niet het verzoek van den eenen afslaan, terwijl wij dat van den anderen inwilligen, en toch, niet alles wat wij ontvingen was even gegrond. Overigens hopen wij dat de geëerde inzeunders het ons ten goede zullen houden, maar wij willen ons Tijdschrift liefst niet openstellen voor beschouwingen die uitsluitend op personen betrekking hebben; wij gelooven dat de groote meerderheid onzer lezers ons daarvoor dank zal wijten.

Aan de Redactie is nog geworden een nader schrijven van den kapitein D. J. REESE, onder welwillende toezending van een tweetal gelegenheidsverzen, getiteld: *Uitboezeming bij den dood des Konings, en Mei 1849*, waarvoor wij ZED. onze erkentelijkheid betuigen. In dezen zijn brief vermeent de kapitein REESE, dat uit de wijze waarop in onze correspondentie der vorige maand, N°. 10, op ZED. verzoek, berigt is gedaan van 's Konings dankbetuiging voor de door ZED. aangeboden dichtstukken, voortvloeijen zou dat ZED. alleen eigen lof had beoogd, terwijl ZED. gezegde gedachten als eene stem uit het leger aan Z. M. aangeboden hebbende, nu ook de welgevallige aanmerking en dankbetuiging, door tusschenkomst van ons Tijdschrift, aan alle kameraden die met ZED. dezelfde gevoelens zijn toegedaan en als in die dankbetuiging deelende, had willen bekend maken.

Aan de goede bedoelingen van den heer REESE, die ons verder meldt, met zijn werk eene hulde te hebben willen brengen aan den overleden Koning, en bij burger en krygsmann vaderlandsche deugden te hebben willen aankwecken, geenszins twijfelende, zijn we gaarne tot deze nadere verklaring bereid geweest, en meenen nu hiermede aan ZED. verlangen te hebben voldaan.

VERBETERINGEN IN N°. 10.

Bladz. 429, kolom	Uitstekende daden, reg. 11	onder staat: La Trinidad Sta Maria; lees: La Trinidad en Sta Maria.
" 438, 1e kolom, reg. 1 en 2	onder, staat:	en werd; lees: hij werd in 1813.
" " 2e " " 2	" " "	" " wil; lees: will.
" 439, 1e " " 5	" " "	" " had; " has.
" " " " 2	" " "	" " his; " this.
" " 2e " " 9	boven, "	informing; lees: informing.

BIJLAGE XI.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 11.

(Maand Mei 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMINGEN.

Bij het reg. gren. en jag., tot kap. zonder eenig bezwaar voor 's Rijks schatkist: de 1ste luit. Jonkh. E. A. O. de Casembroot, van het reg. gren. en jag., met bepaling dat hij bij het reg. *à la suite* zal worden gevoerd, als zijnde gedetacheerd bij den persoon van Zijne Majesteit. Bij het 1ste reg. inf., tot maj.: de kap. der 1ste kl. W. C. Margadant, van het 6de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., tot maj.: de kap. der 1ste kl. A. W. F. Tuckermann, van het reg. gren. en jag. Bij het 1ste reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. C. H. F. A. Battaerd, van het korps. Bij het 3de reg. inf., tot kap^e. der 1ste kl.: de kap^e. der 2de kl. J. C. van Groin, en D. G. Reijers, beiden van het korps. Bij het 8ste reg. inf., tot kap. der 1ste kl.: de kap. der 2de kl. T. F. Gebhard, reg.-adj. bij het korps, zijnde hij uit zijne betrekking van reg.-adj. eervol ontslagen. Tot adj. van Zijne Majesteit in buitengewone dienst: de kap. M. D. Graaf van Limburg Stirum, van het korps ing., min. en sapp., werkzaam bij het Ministerie van Oorlog. Bij het korps ing., min. en sapp., tot kol., voorloopig zonder eenig bezwaar voor 's Rijks schatkist: de luit.-kol^e. A. Kool en C. F. Gey van Pittius. Tot maj., voorloopig zonder eenig bezwaar van 's Rijks schatkist: de kap^e. S. J. G. van den Kerkhoff, F. van Heurn en P. Baart de la Faille. Tot paarden-arts bij het leger: de adjunct-paarden-arts bij het leger J. P. C. Smit.

Verplaatsingen.

Bij het korps pontonniers: de 2de luit. J. M. van der Star, van het 2de reg. vest.-art. Bij de bat^e. gren. van het reg. gren. en jag.: de kap. der 2de kl. J. H. Engelbregt, van het 8ste reg. inf. De 1ste luit. F. L. Staats, van het 1ste reg. inf. Bij het 5de reg. inf.: de 2de luit.-kwartierm. J. A. Saltet, van het 2de reg. inf. Bij het 2de reg. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. A. J. Biorn, van het 5de reg. inf. De offic^{er}. van gez. der 2de kl. A. Boele van 's Bosch naar Breda; J. Roos, van Maastricht naar Leyden; J. Smith, van Leyden naar Maastricht; A. Mathijssen, van Venlo naar Haarlem; J. van Breda Kolff, van Maastricht naar Venlo. De apoth. der 2de kl. C. van Eeten, van Nijmegen naar Groningen. De apoth. der 3de kl. C. F. Schmidt, van Groningen naar Nijmegen.

Titulaire rang verleend.

Dien van gen. der inf.: aan den gepensionneerden luit.-gen. H. G. Graaf de Perponcher. Dien van kol.: aan den gepensionneerden luit.-kol. D. van Tol. Dien van luit.-kol.: aan den gepensionneerden maj. J. C. F. Koch, komm. van het invaliden-huis te Leyden. Dien van maj.: aan den gepensionneerden kap. J. P. Hooft Graafland; H. Brongers; G. L. Bruinings, administrateur van kleeding en wapening bij het 3de reg. drag., en L. Hartt. Dien van kap.: aan den gepensionneerden 1sten luit. A. Meijer, administrateur van kleeding en wapening bij het reg. veld-art. C. J. L. Straler, administrateur van kleeding en wapening bij het 1ste reg. drag., en J. E. J. L. Prins, directeur van het garnizoens-hospitaal te Amsterdam, allen zonder bezwaar der schatkist.

Tijdelijk op non-activiteit gesteld.

De 2de luit. C. d'Ablaing van Giessenburg,
van het 6de reg. infanterie.

Eervol ontslagen.

De offic. van gez. der 2de kl. J. J. Wol-
tersom.

Gepensionneerd.

De paarden-arts met rang van kapitein P. H.
S. Dehne.

VERSCHILLENDE BESCHOUWINGEN.

I N H O U D.

Einde van den Jaargang; — Personele omslagen; — Het Waterloo-feest te Londen.

Met dit nummer is de eerste jaargang der tweede serie van den *Militairen Spectator* gesloten, en wij achten het niet ongepast bij deze gelegenheid eenen blik in het verledene te werpen. Wij willen vlugtig de oogen vestigen op de afgelegde baan en kortelijk herinneren, of doen opmerken, in hoeverre wij aan onze beloften voldeden, ten einde daaruit te kunnen afleiden, of het ons geoorloofd zal zijn de reize te vervolgen, dan wel of wij voor goed naar onze penaten dienen terug te keeren.

Bij den aanvang dezer serie, konden wij slechts wijzen op ons programma; het korte tijdsbestek dat sedert zijne uitvaardiging verstreken was, veroorloofde niet dat wij ons beriepen op de getrouwe naleving, evenmin als het aan anderen vergunde ons het tegendeel te verwijten. Dit programma hier te herhalen, is geheel overbodig; vrienden, mede-arbeiders en correspondenten hebben ons te dikwerf be-

heugen onzer lezers gewischt is, en de vraag is thans slechts, of wij hielden wat daar beloofd werd.

Dit deden wij, maar tot nog toe, niet in ieder opzigt.

Wij beloofden artikels over sommige takken van militaire wetenschap, die hier te lande tot nog toe geheel werden verwaarloosd, of althans slechts door weinigen beoefend; als daar zijn: Gezondheidsleer, Militair regt en Intendance; wij konden evenwel onze lezers nog slechts over eerstgenoemden onderhouden; wij geven hun niettemin de verzekering dat wij de hoop niet verloren hebben, ook in de beide anderen te zullen slagen. Maar reeds in N°. 5 hebben wij voor de intendancedienst aangemerkt, dat zij in een Nederlandsch militair tijdschrift moet beschouwd worden in haar verband met de Nederlandsche militaire instellingen, en dat de veranderingen en wijzigingen welke die instellingen zouden ondergaan, het gewenscht deden voorkomen, een meer gun-

stig oogenblik tot het behandelen der be- doelde wetenschap af te wachten. Sedert dien tijd is er in Europa veel omgegaan, doch in het Nederlandsche leger bijna niets — dan acht maanden.

Wij hebben ook gezegd dat de redactie in al de geaffiliceerde deelen van het Nederlandsche leger, Oost, West en Luxemburg, hare correspondenten had gevestigd; dat zij een overzicht van hunne zamenstelling en inrigting hoopte mede te deelen, en voorts, zoo mogelijk periodiek, de veranderingen en bewegingen daar voorval- lende, en — wij hebben tot nog toe geen woord over die geaffiliceerde deelen gespro- ken. Doch de verhouding waarin de Lux- emburgsche krijgsmagt tot de onze staat, is niet meer dezelfde van weleer, en de berigten die wij uit de rustige garnizoen- nen van West-Indie bekwamen aangaande het kleine West-Indische leger, waren zoo geheel onbelangrijk, dat wij niet mogten besluiten ze te vermelden, zoo min als wij die vermelding voor de toekomst durven be- loven. Op Oost-Indie echter, houden wij steeds onze oogen gevestigd, en wanneer wij uit die oorden — het tooneel van zooveel heldenbedrijven — nog zoo weinig mede- deelden, dan geschiedde dit in weerwil onzer herhaalde pogingen, en vooral ten gevolge der vele bezwaren wel door hem moeten overwonnen worden die *in* die oor- den, *over* die oorden schrijven wil. Wij be- houden niettemin het vooruitzigt dit schijn- bare verzuim later te kunnen herstellen.

Zoo hebben wij dan ronduit verklaard dat wij te kort schoten, en met vermel- ding der oorzaken, aangewezen waar wij faalden. Voor het overige meenen wij getrouw aan onze pligten voldaan, en ons programma nageleefd te hebben; doch wij mogen dienaangaande in geen uitvoerig betoog treden; het is den publicist slechts vergund schuld te bekennen, zoo hij schul- dig is, de goedkeuring die hij mogt ver- dienen, moet hem van het publiek gewor- den, van het publiek dat helaas, zoo vaak miskent, zoo ligtvaardig veroordeelt!

Er is echter eene peilschaal die nimmer liegt, en die den meest verwaanden in het gebied der letteren aanwijst wat hem te doen staat; zij heet *debit*. Wanneer wij die peilschaal raadplegen, dan achten wij ons gerechtigd met vertrouwen eenen nieuwen jaargang te openen en het voor- nemen daartoe ten stelligste aan te kon- digen. Wij rekenen daarbij op de voort- durende ondersteuning van de vele geachte en verdienstelijke mede-arbeiders, die ons tot nu toe ter zijde stonden, en die wij hier openlijk onzen dank betuigen. Wij hebben niets bij ons programma te voegen, noch daarvan af te nemen. Wij zullen voortgaan met het behartigen der belangen van den eervollen stand waartoe wij be- hooren; wij zullen ten allen tijde trachten dit op eene loijale, op eene waardige wijze te doen; op eene wijze die de goedkeuring verdient van ieder braaf soldaat, van ieder eerlijk en beschaafd Nederlander. Zóó

vertrouwen wij tot nu toe gehandeld te hebben, zoo zullen wij blijven handelen, en liever voor goed de pen nederleggen, dan dit beginsel verzaken.

In het vorige jaar werd door de regering bepaald, dat te beginnen met 1 Januarij 1849, alle officieren begrepen zouden worden in den personen omslag voor de stedelijke belasting, «voor zooveel zij of hunne huisgezinnen, alles bijeengenomen, gedurende drie maanden van het jaar, waarover de omslag of belasting geheven wordt, in de gemeente verblijf houden, en dat, wanneer zij voor langeren tijd zijn aangeslagen, dan hun verblijf werkelijk duurt, op hunne aanvraag een evenredig gedeelte van de som, waarvoor zij zijn aangeslagen, voor zooveel die reeds betaald is, terug bekomen, of anders kwijtscholden zal behooren te worden.»

Sedert het ten uitvoer leggen dier verordening, ontvingen wij meermalen brieven waarin geklaagd werd, zoowel over het drukkende dier belasting in het algemeen, als over de willekeurige wijze waarop men, hier en ginds, schijnt te werk te gaan, bij het vaststellen van het aandeel, door een ieder te betalen.

Gaarne willen wij gelooven dat die belasting voor velen inderdaad drukkend is, doch zoo als uit het onderstaande blijken zal, valt daartegen in regt en billijkheid niets in te brengen. *Voorregten* mogen

wij niet vorderen, slechts op gelijkheid voor de wet, en op het erkennen onzer *regten* hebben wij aanspraak. En het zou immers een *voorregt*, het zou geene gelijkheid voor de wet zijn, indien wij vrijgesteld bleven van dien personen omslag, terwijl «niemand daarvan vermag te worden verschoond.» Het genieten van dergelijke kleine voorregten heeft zelfs dit nadeel, dat ze gewoonlijk zeer hoog in rekening gebragt worden, wanneer men naderhand regten wil doen gelden. Voor de kwaal die hier besproken wordt, bestaat slechts één radicaal geneesmiddel, namelijk eene bezoldiging, waarmede de behoeften kunnen bestreden worden, die de Staat zelf aan den officiersstand oplegt; en wij verheffen oneindig liever onze stem voor dit afdoende middel waarop wij regt hebben, dan voor een palliatief wat ons niet dan bij wijze van gunst kan worden geschonken. Wij, militairen, kunnen noch mogen bij onze betrekking, eenig ander bedrijf waarnemen; de Staat heeft bovendien de standen, in de algemeene maatschappij, waartoe wij gerekend worden te behooren, op eene ons vereerende wijze aangeduid; dit legt ons verplichtingen op, dit scheidt ons behoeften waaraan voldaan moet kunnen worden, en hoe zal dit geschieden wanneer de Staat er niet voor zorgt! Wij spreken hier niet eens van de uitgaven eigenaardig aan onzen stand verbonden, van de meerdere wetenschappelijke vorming die men tegenwoordig bij den officier

verlangt, dit alles geeft aanspraken, maar wij gelooven reeds genoeg gezegd te hebben tot bewijs, dat hetgeen wij een regt noemden, dien naam werkelijk verdient.

Wat de willekeur betreft, waarover geklaagd wordt, die zullen wij niet beoordeelen, maar wij willen gaarne de inlichtingen mededeelen die wij van deskundigen ontvingen, opdat een ieder in staat zij, na te gaan in hoeverre hij al dan niet wordt te kort gedaan.

De zoogenaamde personele omslag wordt geheven ingevolge art. 4 en 5 van het Koninklijk Besl. van 4 October 1816, Staatsbl. N°. 54. — Art. 4 zegt: «Wanneer het provenu der middelen ontoereikend mogt zijn ter bestrijding der stedelijke of plaatselijke behoeften, zullen — in zoodanige steden en plaatsen, welke minder dan 2000 zielen bevatten en in alle zoodanige andere, zonder onderscheid van bevolking, alwaar het montant van het te kort komende gering is, en alwaar de plaatselijke omstandigheden zulks zullen toelaten, de penningen ter bestrijding van het voorz. tekort, bij voorkeur moeten gevonden worden door middel van eenen jaarlijkschen omslag over de ingezetenen der gemeente, volgens eenen staat daarvan jaarlijks door het stedelijk of plaatselijk bestuur te formeren. — De tarieven en leggers waarnaar de invordering van dezen omslag zal geschieden, zullen aan de goedkeuring der (*prov.*) staten moeten worden onderworpen;» en art. 5: «Niemand in zoodanige

gemeente, hetzij het geheele jaar of alles bijeengenomen, gedurende drie maanden van dien, zijn verblijf houdende, ofschoon elders gedomicilieerd, zal van het dragen van de plaatselijke omslagen, onder welk voorwendsel ook, vermogen te worden verschoond, dan alleen uithoofde van welbewezen armoede.»

Deze beide artikels moeten in verband gebracht worden met eene zinsnede uit art. 4 van het Besluit van den 25 December 1815, N°. 8, Staatsblad N°. 15, welk besluit nimmer is ingetrokken en buiten effect gesteld. De bedoelde zinsnede zegt, dat de personele omslag over de ingezetenen zal gemaakt worden «met inachtneming der relative vermogens derzelve tot het dragen van lasten, volgens eenen staat daarvan jaarlijks door het stedelijk of plaatselijk bestuur te formeren.» Van dezen staat behoeft men slechts inzage te verzoeken, en op te merken met welke personen men gelijk gesteld is, ten einde zich te overtuigen of men naar regt en billijkheid behandeld wordt.

Met belangstelling zagen wij uit naar het verslag, wat de Engelsche nieuwsbladen ons zouden geven, van het gewone Waterloo-feest te London. Wij herinnerden ons nog hoe wij, ook in het vorige jaar, de aandacht onzer lezers daarop vestigden, en hoe wij hen, helaas! moesten doen opmerken dat de belangrijke

diensten door den Prins VAN ORANJE en de Nederlanders op den 16^{den} en 18^{den} Junij 1815 bewezen, bij de Britten geheel in vergetelheid waren geraakt. Dit jaar evenwel waren wij bijna overtuigd dat Lord WELLINGTON, op eene schitterende wijze, hulde zou doen aan de militaire verdiensten van Koning WILLEM II; dat hij herdenken zou, met hoeveel roem die Vorst onder de Engelsche vanen gestreden had, en welk een gewichtig aandeel hem, en het Nederlandsche leger, toekwam aan de Eer der overwinning bij Waterloo. — 't Was immers nog zoo kort geleden dat de dood des Konings al die herinneringen bij den grijzen veldheer moest verlevendigd hebben; en tijdens de voorbereidselen tot het feest, was immers de Zoon nog op Britschen bodem, ten einde de eereteekenen terug te brengen, die zijn overleden Vader

zich in het Britsche leger verworven had. De hoogbejaarde Lord staat aan de grens des levens, 't zal hem niet vergund zijn nog veel Waterloo-feesten te vieren, en wij hielden ons verzekerd, dat hij op dit — wat misschien zijn laatste zijn kon — althans Hem niet vergeten zou, wiens dood nog onlangs aan vriend en vijand een woord van hulde asperste en voor wien het Britsche Lagerhuis eens dankbetuigingen goedstemde, voor hetgeen hij gedaan had om dit feest mogelijk te maken.

IJdele verwachtingen. —

In *Galighani's Messenger* lazen wij het vrij uitvoerige verslag der feestviering. Lord WELLINGTON herdacht al de wapens, ja al de korpsen der Britsche armee, maar het Nederlandsche leger herdacht hij, zoo min als den ontslapen Koning van Nederland.

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS
VAN HET
NEDERLANDSCHE ARTILLERIE-KORPS.

TWEEDE AFDEELING.

BEVELHEBBERS.

Reeds van het begin van de oprigting van een korps Artilleristen in *Nederland*, was onder den Generaal, Meester-generaal of Grootmeester van de Artillerie, aan het hoofd van dat korps, een bevelhebber geplaatst, die tot het jaar 1674 den titel van Luitenant- (van den) Generaal, en na dat jaar, dien van Kolonel van de Artillerie voerde (1).

Tot die betrekking werd men aangesteld door den Raad van State.

(1) Uit eenen brief van den Raad van State, van 22 Augustus 1710, aan de Staten-Generaal blijkt: dat de titel van Luitenant-Generaal van de artillerie in dien van Kolonel veranderd werd, omdat men de eerste te hoog oordeelde voor een *subaltern* officier van de artillerie, doch dat in de betrekking zelve geene de minste verandering werd gemaakt. Uit de Resolutiën van de Staten-Generaal van den 29 Maart 1635 en 3 Mei 1647 blijkt dat de Luitenant- (van den) Generaal van de artillerie, te velde gaande, jaarlijks eene subsidie van *f* 500 kreeg, welke subsidie is toegekend bij de Resolutiën van den 16 April 1632, 6 April 1634, 13 Januarij 1640, 3 September 1661 en 29 Augustus 1662. Bij Resolutie van den 5 September 1664 is die som op *f* 600 's jaars gebragt.

De Luitenant- (van den) Generaal of Kolonel van de Artillerie werd benoemd: «Om als tweede persoon generalijk op de Artillerie ordre te stellen en te commandeeran in absentie van den Generaal.» Daar het nu uit de opgave van de Opperbevelhebbers van de artillerie blijkt, dat gedurende vele jaren geen Opperbevelhebber is benoemd geweest, zoo zijn onderscheidene hierna te vermelden personen met het opperbevel, bij afwezigheid van den Meester-generaal of Grootmeester, belast geweest.

Om die reden kan ook de opgave van de namen van hen, die als tweede persoon over de Artillerie het bevel hebben gevoerd, als eene bijdrage tot de geschiedenis van het Artillerie-korps, niet onbelangrijk worden geacht.

Alhoewel onder de Kolonels van de Artillerie, die bevelhebbers van het korps waren, vele worden aangetroffen, die in het Nederlandsche leger den rang van Brigadier, Generaal-Majoor en Luitenant-Generaal hadden, zoo voerden zij, voor zooveel de Artillerie betrof, steeds den titel van Kolonel of Kolonel en Chef.

Bij de zamenstelling, die door Koning **LODEWIK**, aan de Artillerie is gegeven bij de besluiten van den 17 September 1806,

N°. 19, en 26 December 1807, N°. 1, waarbij de korpsen Artillerie en Genie zijn vereenigd geworden, is aan het hoofd van dat vereenigd korps gesteld, een Eerste Inspecteur-Generaal (1), en voor zooveel betrof het bevelhebberschap van elk van de beide wapens afzonderlijk, onder den eersten Inspecteur-generaal, een Generaal-majoor, Inspecteur-generaal.

Met de vereeniging van Holland met het Fransche keizerrijk in 1810, is ook het Nederlandsche Artillerie-korps, met dat in Frankrijk vereenigd.

Eerst bij besluit van Prins WILLEM van Oranje, als Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, van den 14 Maart 1814, is de zamenstelling bepaald van een Nederlandsch artillerie-korps, aan welks hoofd, onder den Grootmeester is gesteld, een Inspecteur-generaal, die bij besluit van den 18 Februarij 1815, eene instructie ontving.

Als bevelhebbers van het Nederlandsche Artillerie-korps worden vermeld:

1. NICOLAAS PLUCQUET (2).

(1) De Eerste Inspecteur-generaal van de Artillerie was Groot-officier van het Koningrijk.

(2) In het werkje van den Heer Dr. G. D. J. SCHOTEL, *Iets over Hieronijmus van Beverningh*, enz. wordt op bladz. 1 gemeld, dat JAN of HANS VAN BEVERNINGH in 1575 met den Vorst van HOHENLOHE naar Holland kwam, en dat hij tot den rang van Luitenant-Generaal der Artillerie in het leger opklom.

Aangesteld tot Luitenant (van den Meester-generaal) van de Artillerie, den 19 April 1586, en legt den eed af den 5 Mei 1586.

Deze aanstelling is, op voordragt van den Meester-generaal CHARLES DE LEVIN, Heer van Famars, gedaan door den Graaf VAN LEYCESTER, en luidt aldus:

« ROBERT, Conte de Leicester etc. à tous
« etc., comme ainsy soit que pour la def-
« fence des Provinces Unies, et pour faire
« teste à l'ennemy, aions trouvé expédient,
« de dresser en ceste première saison ung
« camp, et qu'a ceste cause soit besoing
« de commettre quelque personne idoine
« et qualifie à l'estat de lieutenant de l'ar-
« tillerie, *scavoir faisons* que ce consideré
« et pour le bon rapport que nous a esté
« faiet de l'artillerie, avons par l'advis
« de ceulx du conseil d'estat, lez nous en-
« semble par l'advis de messire CHARLES DE
« LEVIN, seigneur de FAMARS, Mr^e gêné-
« ral la dicté artillerie, icelluy NICOLAS
« PLUCQUET commis et establi, commettons
« et establissons par ceste, au dict estat
« de lieutenant, en luy donnant plain pou-
« voir, autorité et mandement espécial,
« pour en absence dud^e. Mr^e general, de-
« servir le dict estat, vacquer et entendre
« au faiet et conduicte d'icelle artillerie;
« le tout suivant l'instruction sur ce dres-
« sée ou que l'on pourra dresser cy-apres,

In deze bijdrage is hij niet opgenomen, omdat voor zooverre het onderzoek op het Rijks archief is kunnen geschieden, die persoon als Luitenant-Generaal van de Artillerie niet is voorgekomen.

« aux gaiges et tractemens que par aultre
 « une ordonnance luy sera accordé, et
 « au surplus aux honneurs, prérogatives
 « préeminences, libertez, franchises, prof-
 « fits et émolumens y apertenant, tant
 « qu'aultrement par nous sera ordonné.
 « Surquoy et de soy bien et loyaument
 « acquitez en l'exercice dud' office de lieute-
 « nant de l'artillerie, led' NICOLAS PLUCQUET
 « sera tenu de faire le serment es mains
 « de ceulx dudict conseil d'estat et de pre-
 « senter la présente en la chambre de la
 « trésorie, pour y estre enregistré et con-
 « fermé comme il appartient.

« Si mandons aux officiers de la diete
 « artillerie et a tous aultres justiciers et
 « officiers qui ce regardera et à chacun
 « d'eux endroit soy, et si comme à luy
 « appartiendra, que du dict estat de lieute-
 « nant de l'artillerie ensemble des honneurs,
 « prérogatives, préeminences, libertez,
 « franchises, prouffits et émolumens susd',
 « ils facent, souffrent et laissent led' Ni-
 « COLAS PLUCQUET plainement joyr et user,
 « cessans tous contredicts et empeschemens
 « au contraire, le tout par provision et
 « jusques à notre rappel, car ainsy l'avons
 « trouvé convenir.

« Donné en la ville d'Utrecht, le 19 jour
 « d'Avril l'an 1586.»

2. PAULUS DE (1) GRENU.

(1) In vele Resolutiën van de Staten-Generaal wordt hij vermeld PAULUS de GRENU, en hij teekent

Zoon van den kapitein PHILIPPUS, die zich bij het ontzet van Leyden in 1574 verdienstelijk maakte.

Door Prins MAURITS aangesteld tot Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie, in welke betrekking hij werd bevestigd door de Staten-Generaal, zoo als blijkt uit de Resolutiën van den 19 en 20 Mei 1606.

Bij die Resolutiën was bepaald dat hij zijne bezoldiging slechts zou ontvangen gedurende den tijd dat hij te velde was; doch bij Resolutie van 31 Mei 1606, werd hem hem als bevelhebber van de artillerie toegestaan vijftig gulden 's maands, welke som bij Resolutie van den 25 Augustus 1621 werd verdubbeld voor den tijd, dat hij te velde bij het leger zou zijn.

Den 20 Februarij 1599 was hij in plaats van zijnen vader aangesteld tot Kapitein over eene compagnie van 120 hoofden, en heeft den eed voor die betrekking afgelegd den 22sten van diezelfde maand

In 1610 had hij vóór Gulik, onder den Generaal MAXIMILIAAN, Graaf van Hornes, Heer van Kessel, het bevel over de Artillerie (1); daarna wordt hij vermeld als Kommandeur en later als Gouverneur van IJzendijke, in 1620 en 1621 als Kommandant van het garnizoen binnen Gouda, en in laatstvermeld jaar als door den Prins

zich ook zoo in eenen brief door hem den 16 September 1621, aan de Staten-Generaal geschreven.

(1) SIMON STEVIJN, *Legermeting*, 1617, blad. 21.

MAURITS aan het hoofd van 10 kompagnien, naar Zeeland te zijn gezonden (1).

In 1623 verzocht hij aan de Staten-Generaal tot Kolonel te worden aangesteld, welk verzoek door Prins MAURITS werd ondersteund (2).

De benoeming tot Kolonel is eerst geschied door de Staten-Generaal, den 15 Maart 1627, met bepaling dat hij de bezoldiging van Kolonel zou ontvangen en tevens de dienst van Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie, zou blijven waarnemen.

Eene hem opgedragen commissie naar Grevelingen uitvoerende, is hij door den vijand gevangen genomen. Wanneer dit heeft plaats gehad en wanneer hij uit zijne krijgsgevangenschap is ontslagen, is niet bekend: maar het blijkt wel dat zijne huisvrouw MARIA STAS, den 5 October 1626, aan de Staten verzocht dat hij in vrijheid zou worden gesteld, en dat op advies van den Raad van State, den 15 Februarij 1627 aan hem, voor geleden schade, enz., gedurende die krijgsgevan-

(1) Zie Resolutiën Staten-Generaal, 18 September, 8 October en 19 October 1621.

In het Rijks archief is een brief van hem aanwezig, geschreven uit Oostburg, waarop de Resolutie van den 8 October 1621 is genomen. Daarin schrijft hij: «Ik sal alles doen wat menschelyk «mogelyk is om des vyands desseine te resisteren «zoo hy ons in dit quartier of elders aangrypt.»

(2) Uit den aanbevelingsbrief van Prins MAURITS, van den 17 Februarij 1623, blijkt dat hij toen den lande reeds 26 jaren als Kapitein en 19 jaren als Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie had gediend.

genschap, werd toegestaan, de som van f 5000 in eens (1).

Hij is gesneuveld vóór 's Bosch, tijdens de belegering door Prins FREDERIK HENDRIK in 1629, hetgeen blijkt uit de Resolutie van de Staten-Generaal van den 1 December 1629, waarbij aan de «We- «duwe van den Kolonel GRENU, voor den «Bosch geschoten» de bezoldiging van wijlen haren man gedurende drie maanden wordt gegeven.

Nog wordt gevonden dat, «tot erken- «tenis van verscheiden goede diensten door «hem aan den lande gedaan» bij Resolutie van de Staten-Generaal van den 15 Maart 1621, aan hem eene belooning is toegekend van f 400, en dat hij den 5 April 1621 door JAKOB I, Koning van Engeland, tot Ridder is verheven.

5. NICOLAAS VAN MYL (2).

DOOR PRINS FREDERIK HENDRIK aangesteld tot Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie, in plaats van den in het leger voor 's Bosch den 15 Augustus 1629 gesneuvelden Kolonel GRENU, en in die betrekking bevestigd door den Raad van State, bij Resolutie van den 14 November 1629.

Hij was tijdens zijne benoeming tot be-

(1) Zie Resolutiën Staten-Generaal 30 Januarij, 10 Februarij en 15 Februarij 1627.

(2) Hij behoorde tot het oude en bekende Dordrechtse geslacht van VAN DER MYL, dat vermeld is door MATTHYS BALEN in de *Beschrijving der stad Dordrecht*, 1677, bladz. 1141.

velhebber der Artillerie, Controleur van dat wapen; tot welke betrekking hij was aangesteld den 2 Februarij 1619. Zoo als blijkt uit de Resolutie van den Raad van State van den 14 November 1629, heeft hij die betrekking ook na zijne bevordering tot Bevelhebber der Artillerie, blijven waarnemen. Eerst den 9 November 1651 werd in zijne plaats, tot Controleur der Artillerie benoemd, zijn zoon ENGELBERT VAN DER MYL, die den 12 December 1650 mede tot Luitenant- (van den) Generaal der Artillerie werd bevorderd.

4. JOHAN VAN DEN BOSCH.

DOOF PRIJS FREDERIK HENDRIK in het leger bij Venlo, den 4 Junij 1652, in plaats van den overleden Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie NICOLAAS VAN DER MYL aangesteld, en in die betrekking bevestigd, door den Raad van State, den 14 December 1652.

Tijdens die benoeming was hij Kapitein-Ingénieur, in welke betrekking hij bij de belegering van 's Bosch in 1629, vele diensten bewees.

Onder zijne leiding vermeersterden de Engelschen het fort S^t. Anthonie, den 19 Julij 1629.

Van 1658 tot 1645 wordt hij vermeld onder de deskundigen die aan HH. MM. berigte omtrent het verzoek van den bekenden BALTHAZAR FLORISZEN VAN BERCKENRODE, om als ordinaris landtmeeter ende

Caertemaecker van de Generaliteyt te worden aangesteld (1).

5. DANIEL DE ST. ANDRÉ (2).

Eerst door PRIJS FREDERIK HENDRIK op den 31 December 1641 en daarna bij Resolutie van den Raad van State van den 2 Januarij 1642 aangesteld tot Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie, in plaats van den overledenen bevelhebber JOHAN VAN DEN BOSCH.

Bij Resolutie van dienzelfden Raad, en van dezelfde dagteekening, werd hij tevens benoemd tot Ordinaris Ingénieur of Fortificatie-meester, in plaats van den overleden Kapitein CLARCKE.

6. JOHAN VAN KUIN.

Aangesteld tot Luitenant- (van den) Generaal der Artillerie, door PRIJS FREDERIK HENDRIK den 24 April 1645, en daarna in die betrekking bevestigd door den Raad van State, den 4 Mei 1645.

Uit de aanstelling blijkt, dat die benoeming is geschied, « alsoo DANIEL DE « S^t. ANDRÉ, gewesen Luitenant-Generaal « van de Artillerie, syne plaetse heeft ver- « laten.»

(1) Mr. J. F. BODEL NYENHUIS over de Nederlandsche Landmeters en Kaartgraveurs FLORIS BALTHAZAR en zijne drie zonen, blad. 44.

(2) Of hij behoorde tot het geslacht van de Markgraven DU PUY DE ST. ANDRÉ-MONTEBRUN, is niet gebleken.

7. ENGELBERT VAN DER MYL, Zoon van NICOLAAS voormeld.

Aangesteld tot Luitenant- (van den) Generaal der Artillerie, door den Raad van State, den 12 December 1630 en legt den eed af den 15 Mei 1631.

Deze benoeming is geschied op eenen brief van aanbeveling, door den Meester-generaal van de Artillerie, WILLEM FREDERIK Graaf van Nassau, den 5 December 1630, aan den Rand van State geschreven. Uit dien brief blijkt dat VAN DER MYL toenmaals, door zijne kennis over de artillerie-zaken, vóór allen, behoorde in aanmerking te komen om als bevelhebber van dat wapen te worden benoemd; terwijl de Raad van State hem in die betrekking plaatste, niet alleen uit aanmerking van de gunstige aanbeveling, maar ook omdat « de bequaemheyten en de goede diensten van den voors. VAN DER MYL, » genoegh bekend syn.»

Tijdens de benoeming was hij Controleur van de Artillerie, welke betrekking hij sedert 9 November 1651 vervuld had.

Hij was bevelhebber van de artillerie van het legertje dat onder aanvoering van den Stadhouder WILLEM FREDERIK van Nassau, den 4 Junij 1664 de *Dijlerschans* op de troepen van den bisschop van Munster vermeersterde.

In 1672 wordt hij nog als Luitenant- (van den) Generaal van de Artillerie vermeld.

Het is niet gebleken wanneer hij is overleden of op welke wijze hij de dienst verlaten heeft.

8. JOHAN DE BYE, Heer van Albrantswaard.

Aangesteld tot Kolonel (1) van de Artillerie, door den Raad van State, den 9 Februarij 1674.

Die betrekking had hij reeds sedert den 29 September 1672 bekleed.

Volgens zijne aanstelling, was hem bij afwezigheid van den Meester-generaal, het bevel over de Artillerie opgedragen.

Waarschijnlijk was hij het, die in den slag bij Senef, den 11 Augustus 1674, bevelhebber was van het regiment infanterie, dat bij de derde brigade van de eerste linie van den linker vleugel onder den Rijngraaf KAREL FLORENTIJS, was geplaatst (2).

9. CHARLES LE GOULLON.

Door den Raad van State aangesteld tot Kolonel van de Artillerie den 13 Januarij 1686, in plaats van den overleden Kolonel JOHAN DE BIJE van Albrantswaard.

(1) Zie omtrent den titel van Kolonel, de reeds vermelde Resolutie van den Raad van State, van den 22 Augustus 1710.

(2) BOSSCHA, *Heldendaden te land*, 16de Aflevering, bladz. 6 en 14.

10. OTTO CHRISTOFFEL BARON VAN VER-SCHUER.

Geboren op het Huis te Soltz den 50 April 1650, en overleden te Rhijnfels den 28 Julij 1712.

Aangesteld tot Kolonel van de Artillerie, door den Raad van State, den 29 Augustus 1695.

In 1672 was hij Luitenant in Nederlandsche dienst. Was tegenwoordig in 1675 bij de verdediging van Maastricht, in 1674 in den slag bij Senef, toen hij met negen wonden op het slagveld bleef liggen, en in 1677 in die bij Cassel en St. Denis.

In het jaar 1684 ging hij over bij het korps Artillerie en werd in 1688 tot Majoor kommandant van de twee kompagnïen Artillerie benoemd.

In die betrekking woonde hij de veldslagen bij Walcourt (1689) en Fleurus (1690) bij, en was als Kolonel van de Artillerie tegenwoordig bij de belegeringen van Huy in 1694 en Namen in 1695.

Den 8 Junij 1695 was hij door Koning WILLEM benoemd tot Directeur der Gezwindschoten. Men mag het er voor houden dat hij een zeer ervaren artillerist was, want aan hem werd veelal opgedragen het maken der lijsten voor de behoeftigheden voor de onderscheidene veldtogten en belegeringen (1).

Na zich nog bij Ekeren in 1702 te hebben onderscheiden, verliet hij kort daarna de Nederlandsche dienst en werd den 11

Mei 1704 aangesteld tot Generaal en Kommandant en chef der Artillerie in dienst van den Koning van Portugal. Waarschijnlijk is hij in die betrekking niet werkzaam geweest: ten minste kort daarna, den 12 Julij 1704, werd hij tot Generaal-majoor en Gouverneur van Rhijnfels, den 15 Januarij 1706 tot Chef over alle Artillerie en den 6 October 1709 tot Luitenant-Generaal, in dienst van den Landgraaf van Hessen-Cassel, benoemd.

Het korps Artillerie dat in het jaar 1691 reeds uit vier kompagnïen bestond, werd in 1700 onder zijn bestuur met vier kompagnïen vermeerderd.

11. WILLEM (1) IJSSEL.

Aangesteld tot Kolonel van de Artillerie, door den Raad van State, den 2 November 1705, in plaats van den Kolonel VAN VERSCHUER.

Hij was den 20 Januarij 1679 tot Bevelhebber van de kompagnie Artilleristen (2) en den 6 Augustus 1695, tot Majoor bevorderd geworden. In 1717, toen hij overleed, had hij den rang van Brigadier.

(1) In de Resolutie van den Raad van State van 2 November 1705 en den 6 November 1717, is geschreven WILLEM. In het Handboekje, Inleiding, bladz. LXXII, wordt hij HENDRIK genaamd, en ook in de bescheiden welke in het bezit zijn van de familie VAN VERSCHUER, vindt men aange teekend: « Volgens sommigen WILLEM genaamd, » doch dit is fout verondersteld. »

(2) Handboekje, Inleiding, bladz. LXV.

(1) Handboekje, Inleiding, bladz. LXIX.

12. PHILIP WILLEM BARON VAN VER-SCHUER.

Zoon van den voormelden Kolonel OTTO CHUSTOFFEL. Geboren in het kamp bij Meche-len den 5 October 1678 en overleden te Namen den 18 April 1755.

Aangesteld tot Kolonel van de Artillerie, door den Raad van State, den 6 Novem-ber 1717, in plaats van den overleden Kolonel WILLEM IJSSEL.

In 1697 had hij de helft van de kom-pagnie van zijnen vader overgenomen, en wordt vermeld als Majoor van de Artillerie bij de belegering van Barcelona.

Den 11 Maart 1727 bevorderd tot Bri-gadier van de infanterie en sedert den 21 April 1721, Kommandeur van Namen.

Aan het Zwitsersche bondgenootschap bewees hij groote diensten, betrekkelijk de zamenstelling van de Zwitsersche ar-tillerie, en ontving als een bewijs van er-kentelijkheid daarvoor, van de regering van het kanton Bern, een bronzen veld-stukje met zijn wapen versierd.

13. SEBASTIAAN VAN GLABBEEK.

Aangesteld tot Kolonel van de Artillerie, door den Raad van State, den 25 April 1755, in plaats van den overleden Kolonel VAN VERSCHUER.

Den 1 Januarij 1752 deed hij afstand van die betrekking en overleed den 26 Augustus 1754.

Volgens het naamregister van de offi-cieren van het Nederlandsche leger van het jaar 1725, was hij den 17 November 1722 aangesteld tot Majoor bevelhebber van de derde kompagnie Artillerie, en den 5 September 1755, werd hij, in plaats van MARTFELDT, bevorderd tot Luitenant-Kolonel.

De rang van Brigadier verkreeg hij den 1 Januarij 1742, en die van Luitenant-Generaal den 17 Julij 1747.

Hij was de eerste bevelhebber van de Artillerie die het voorstel deed (1 October 1755), tot het oprigten van artillerie-scholen in Nederland, en alhoewel aan dat voorstel geen gevolg werd gegeven, bewerkte hij toch, dat even als zulks plaats had bij het Ingenieur-korps, men, zonder het afleggen van een examen, niet tot Onder-luitenant kon worden aange-steld. In 1745 werden op zijn voorstel, de jaarlijksche praktische oefeningen der artilleristen geregeld vastgesteld.

Onder zijn bevelhebberschap heeft het Nederlandsche artillerie-korps eerst be-staan uit acht kompagnien; in het jaar 1747 is het met vier kompagnien ver-meerderd en in 1749 is het tot vijftien kompagnien gebragt.

14. LEONARD STEPHAN BARON CREUTZ-NACH.

Geboren in 1702 en overleden den 20 Februarij 1775.

Uit de Oostenrijksche, is hij in de Nederlandsche dienst overgegaan en wordt vermeld als Generaal-majoor den 30 Julij 1748. Door den vrijwilligen afstand van den Luitenant-Generaal VAN GLABBEEK als Kolonel van de Artillerie, is hij in die betrekking aangesteld door den Raad van State den 14 December 1731.

Den 14 Maart 1766 is hij bevorderd tot Luitenant-Generaal.

Gedurende zijn bestuur is het korps Artillerie verdeeld in drie bataillons, elk bataillon van vijf kompagnïen.

Een brief dien hij in 1733 heeft geschreven, aan het bestuur van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en waarbij hij zich bereid verklaart, het hem aangeboden lidmaatschap van die Maatschappij aan te nemen, is medegedeeld in den *Militaire Spectator*, 1ste Deel, bladz. 137 (1853) en is belangrijk om de mededeeling van zijne inzichten over de Artillerie-wetenschappen, enz.

15. JOSEPH AUGUST MARTFELDT,

Geboren 1704 en overleden den 24 Julij 1780.

Door den Raad van State, aangesteld tot Kolonel van de Artillerie in plaats van den overleden Luitenant-Generaal Baron CREUTZNACH, den 1 Maart 1775.

Als Ordinaris Vuurwerker, was hij op den 6 October 1728 zijne loopbaan bij

het Nederlandsche Artillerie-korps begonnen, en werd den 20 Mei 1733 tot 1sten Luitenant, den 14 Februarij 1741 tot Kapitein-luitenant, den 26 November 1742 tot Kapitein, den 29 Januarij 1751 tot Kolonel titulair, en den 24 Augustus 1772 tot Generaal-majoor bevorderd.

16. JOHAN FREDERIK MARTFELDT.

Geboren in 1706 en overleden te 's Hage den 31 December 1784.

In plaats van den overleden Generaal-majoor J. A. MARSFELDT, den 1 Augustus 1780, door den Raad van State aangesteld tot Kolonel van de Artillerie.

Den 15 Mei 1729 tot Ordinaris Vuurwerker bij het Nederlandsche Artillerie-korps benoemd zijnde, werd hij den 30 April 1756 tot 1sten Luitenant, den 24 November 1744 tot Kapitein-luitenant, den 14 Junij 1749 tot Kolonel en den 24 Augustus 1772 tot Generaal-majoor bevorderd.

17. ANTHONY L'ESPERANCE DU PONT.

Geboren te Rijssel den 30 Julij 1770 en overleden te 's Hage den 5 Februarij 1788.

Door den Raad van State, in plaats van den overleden Generaal-majoor J. F. MAARTFELDT, den 6 Januarij 1785 aangesteld tot Kolonel van de Artillerie.

Bij het Nederlandsche Artillerie-korps

was hij den 7 December 1729 tot extra-ordinair Vuurwerker en in datzelfde jaar tot Onder-luitenant, den 14 Februarij 1741 tot 1sten Luitenant, den 4 December 1747 tot Kapitein-luitenant, den 25 Mei 1749 tot Kapitein, den 24 October 1770 tot Majoor, den 21 April 1775 tot Luitenant-Kolonel, den 5 September 1779 tot Kolonel onder den Kolonel bevelhebber J. F. MARTFELDT, bevorderd geworden. Zooals blijkt uit de Resolutie van den Raad van State van den 51 December 1784, was hij met den Majoor der Artillerie B. E. PARAVICINI DI CAPELLI, op voorstel van Z. H. na het overlijden van den Kolonel J. F. MARTFELDT, gemagtigd geworden aan den Raad van State te berigten omtrent alle zaken die het materieel van de artillerie betroffen.

Onder zijn bevelheberschap is het korps Artillerie gebragt op vier bataillous, ieder bataillon van vijf kompagnien.

De Kolonel DU PONT was een uitmuntend artillerie-officier. Door hem is geschreven een werk over de artillerie-wetenschappen, in 4, en over de ernst- en lust-vuurwerken, in 2 deelen; waarvan het handschrift, thans nog berust bij zijnen kleinzoon, den heer A. U. MOOZER, Kapitein der Artillerie.

18. BARTHOLOMÉ EDUARD PARAVICINI DI CAPELLI.

Zoon van CASPAR DE PARAVICINI DI CAPELLI, Officier in Nederlandsche dienst.

Geboren te Breda, den 24 Februarij 1724 en overleden te 's Hage in het jaar 1810.

Door den Raad van State, werd hij in plaats van den overleden Kolonel DU PONT, den 5 Februarij 1788 aangesteld tot Kolonel van de Artillerie.

Bij het Nederlandsche artillerie-korps was hij den 14 December 1744 tot Onder-luitenant, den 6 December 1746 tot 1sten Luitenant, den 7 April 1749 tot Kapitein-luitenant, den 24 October 1770 tot Kapitein, den 30 Augustus 1779 tot Majoor, den 18 Januarij 1785 tot Luitenant-Kolonel, den 15 October 1787 tot Kolonel onder den Bevelhebber DU PONT, en den 29 Januarij 1794 tot Generaal-majoor bevorderd, en verliet de dienst na de omwenteling van 1795.

Door hem, Luitenant-Kolonel zijnde, zijn op den 27 December 1785, 14 Februarij 1786 en 15 Maart 1786, zeer belangrijke Memoriën aan den Raad van State ingediend, betreffende het verbeteren van de zamenstelling van het Artillerie-korps; waaromtrent reeds eene Memorie was medegeedeeld door den Generaal van de infanterie Y. M. Graaf DE MAILLEBOIS. Die stukken zijn door dien Raad, bij Resolutie van den 27 April 1786, aan de Staten-Generaal toegezonden.

De daarbij gedane voorstellen zijn niet gevolgd bij de zamenstelling die den 21 Februarij 1795 aan de Artillerie is gegeven, en waarbij dat korps is gebragt

op vijf bataillons, ieder bataillon van vijf kompagniën, en daarenboven is vermeerderd met twee brigaden Rijdende Artillerie, elke brigade verdeeld in twee kompagniën.

Het was ten gevolge van zijne voorstellen, dat op den 9 November 1789, drie artillerie-scholen werden opgericht als: eene te *Zutphen*, eene te *Breda*, en eene te *'s Hage*, waarvan tot Directeurs werden benoemd, de Heeren J. H. VOET, U. HUGUENIN en A. G. DIAZ DE VIVANO.

In het jaar 1794 had hij het bevel over de voorhoede van het leger, dat onder de leiding van den Prins WILLEM van Oranje, den 20 April zich meester maakte van het versterkte kamp, dat door de Franschen onder de muren van Landrecies, bezet was, en waarna de vermeestering van die vesting volgde.

In 1809 was hij Inspecteur-generaal der Artillerie van de Marine van het koninkrijk Holland en Ridder der orde van de Unie.

19. ROEBERT ALTHUIZEN.

Geboren te Maastricht in 1740.

Aangesteld tot Kolonel en Chef van de Artillerie, den 8 Julij 1795. In die betrekking is hij gebleven tot den 18 Julij 1805, toen hij met den rang van Generaal-majoor is gepensionneerd geworden.

Bij het wapen der Artillerie was hij den 24 Februarij 1762 tot Onder-luitenant, den 4 November 1771 tot 1sten Luitenant,

den 26 Januarij 1774 tot Kapitein-luitenant, den 7 Augustus 1780 tot Kapitein, den 21 Maart 1789 tot Majoor en den 25 October 1795 tot Luitenant-Kolonel bevorderd geworden.

In de laatstvermelde betrekking was hij Kommandant van de Artillerie binnen de vesting 's Bosch, tijdens de overgaaf aan de Franschen generaal PICHEGRU, den 9 October 1794.

Toen hij het bevelhebberschap der Artillerie aanvaardde, werd het korps Artillerie zamengesteld uit vier bataillons, elk bataillon van zes kompagniën en eene brigade rijdende Artillerie, verdeeld in twee kompagniën.

20. JOHAN CASPAR PARAVICINI DI CAPELLI.

ZOON VAN BARTHOLOMÉ EDUARD VOORMELD.

Geboren te Zutphen, den 28 April 1752, en overleden te 's Bosch in 1825.

Aangesteld tot Kolonel en Chef van de Artillerie, in plaats van den Kolonel ALTHUIZEN, den 18 Julij 1805.

Bij het wapen der Artillerie was hij den 10 Julij 1769 tot Onder-luitenant, den 50 September 1774 tot 1sten Luitenant, den 27 Augustus 1781 tot Kapitein-luitenant, den 18 November 1787 tot Kapitein, den 22 Februarij 1795 tot Majoor, en den 8 Julij 1795 tot Luitenant-Kolonel Inspecteur-generaal over de grofgeschutgieterij en magazijnen, bevorderd geworden.

Door den Koning van Holland is hij den 25 October 1806, aangesteld tot Generaal-majoor en uit zijne betrekking bij het wapen der Artillerie eervol ontslagen.

In September 1806 was hij geplaatst bij den Bevelhebber van de Artillerie van het Noorderleger, den Franschen generaal DROUAS, en bij besluit van den 25 Mei 1809, benoemd tot lid van de eerste sectie van het Comité Centraal van de Artillerie en Genie, doch kort daarna werd hij op pensioen gesteld.

Onder zijn bestuur is bij Staatsbesluit van den 11 Junij 1805, het korps Artillerie zamengesteld uit ééne kompagnie garde, één regiment artillerie te voet van drie bataillons, elk bataillon van zes kompagnïen en eene kompagnie rijdende artillerie; terwijl bij het besluit van den Koning van Holland van den 18 Julij 1806, N°. 44, te rekenen van den 1 Augustus 1806, het korps Artillerie is zamengesteld geworden uit: één regiment van drie bataillons, elk bataillon van zes kompagnïen, waaronder ééne kompagnie d'Élite, en een bataillon artillerie-trein van vier kompagnïen.

21. DEMARÇAY.

Geboren in het jaar 1772. In 1792 werd hij Élève, en nog in datzelfde jaar tot Luitenant bij de Fransche artillerie bevorderd. In 1795 werd hij tot Kapitein, in 1794 tot Chef de bataillon en in 1800 tot Kolonel aangesteld.

1. D. N°. 12.

Nadat hij de betrekking van Directeur van de artillerie-school te Metz had vervuld, ging hij op uitnoodiging van Koning Lodewijk, in Hollandsche dienst over en werd bij besluit van den 18 Maart 1807, tot kommanderenden Officier van het artillerie- en genie-korps benoemd.

Door de vereeniging van de korpsen Artillerie en Genie, den 17 September 1806, verkreeg dat vereenigd korps, bij besluit van den 26 December 1807, eene zamenstelling. Aan het hoofd daarvan werd geplaatst, een eerste Inspecteur-generaal en twee Generaals-majoor als Inspecteurs-generaal, allen leden van het opgerigte Comité Centraal. Ten gevolge daarvan werd de Kolonel DEMARÇAY bij besluit van den 8 Februarij 1808, tot Generaal-majoor, eerste Inspecteur-generaal van de Artillerie en Genie, op eene bezoldiging van f12000, bevorderd.

In Mei 1809 is hij op zijn verzoek uit de Hollandsche dienst eervol ontslagen en als Kolonel-directeur van de Artillerie, weder in Fransche dienst geplaatst.

Hij is tot Kommandeur van het Legioen van Eer bevorderd geworden.

22. GEORGE ALEXANDER MATUSCHEWITZ.

Aangesteld tot Generaal-majoor Inspecteur-generaal, den.... December 1807.

Na het vertrek van den Generaal-majoor DEMARÇAY, de betrekking van Eersten In-

specteur-generaal niet vervuld zijnde, kan dus de Inspecteur-generaal gerekend worden aan het hoofd van het korps te hebben gestaan.

Den 8 Julij 1795 werd hij benoemd tot Luitenant-Kolonel bij het 2de bataillon Artillerie, in welke betrekking hij, als Bevelhebber der Artillerie, den veldtogt in Noord-Holland in 1799 tegen de Engelschen en Russen, heeft bijgewoond en zich den 19 September van dat jaar bijzonder onderscheidde bij Schoorldam en Bergen.

Hij was een der leden van de Commissie die de, bij *Bergen* veroverde vaandels, den 17 October 1799 aan het Uitvoerend Bewind overhandigde.

Behalve de sabel, die hij als eereteken wegens betoonde dapperheid ontving, werd hij op denzelfden dag tot Kolonel bevorderd.

In dien rang was hij Bevelhebber der Artillerie bij de legerafdeeling onder den Luitenant-Generaal DUMONCEAU, die, eerst bestemd voor de expeditie naar Engeland, den 4 September 1803 naar den Donau vertrok. Bij den terugtogt naar het vaderland in Maart 1806, was hij Bevelhebber van de derde kolonne.

Als Chef van de Artillerie, werd hij geplaatst bij de Hollandsche legerafdeeling onder het bevel van den Luitenant-Generaal DUMONCEAU, die werd ingedeeld bij het legerkorps van den Maarschalk MORTIER, den November 1806. Het is bekend dat die legerafdeeling gedurende drie jaren,

tot Augustus 1809, in Duitschland, eenen grooten naam verwierf. In de voormelde betrekking werd hij vervangen door den Kolonel der Artillerie D. E. BODE. De Koning van Holland benoemde hem tot Kommandeur der Orde van de Unie.

In 1809 was hij als Generaal-majoor, bevelhebber der Artillerie, bij het leger tegen de Engelschen in Zeeland en bij de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, werd hij aangesteld tot Brigadegeneraal, in welke betrekking hij den veldtogt naar Rusland in 1812, heeft bijgewoond.

Door den Koning der Nederlanden werd hij den 21 April 1813 benoemd tot Luitenant-Generaal, kommandant in het 5de groot militair kommando.

Hij overleed den 8 Julij 1819.

25. WILLEM BARON DU PONT.

ZOON VAN ANTHONY L'ESPÉRANCE DU PONT voormeld.

Geboren te Maastricht in 1751 en overleden te Lausanne, den 11 December 1829.

Aangesteld tot Inspecteur-generaal van de Artillerie, den 11 Maart 1814.

Die betrekking, bij besluit van den 16 Augustus 1818 N°. 34, te rekenen van 1 September daaraanvolgende, opgeheven zijnde, is hij op pensioen gesteld.

Bij het Nederlandsche Artillerie-korps was hij den 13 September 1770 tot Onderluitenant, den 50 September 1774 tot Or-

dinaris Meester-vuurwerker, den 27 Augustus 1781 tot Kapitein-luitenant, den 18 November 1787 tot Kapitein, den 6 Mei 1795 tot Majoor, en den 11 December 1795 tot Luitenant-Kolonel bevorderd geworden.

In de laatstgemelde betrekking had hij in 1795, het bevel over het geschut dat bij het leger te velde was, en woonde de belegering van Landrecies den $\frac{20}{30}$ April 1794 en den veldslag bij Fleurus den 26 Junij 1794, bij.

Den 10 April 1795 nam hij zijn ontslag uit de dienst, werd kort daarna aangesteld tot Luitenant-Kolonel bij de Artillerie van de Hollandsche brigade in Engeland, en was van den 1 Julij tot den 6 September 1806, Kolonel in Oranje-Nassausehe dienst.

Door den Koning WILLEM I werd hij in Nederlandsche dienst, tot Generaal-majoor den 5 Februarij 1814, en tot Luitenant-Generaal den 25 Maart 1814, bevorderd.

Hij was Kommandeur van de Militaire Willems-orde.

Met de vermelding van den Opperbevelhebber en van den Bevelhebber, die ten gevolge van de, bij besluit van den 14 Maart 1814, vastgestelde zamenstelling, aan het hoofd van het Nederlandsche Artillerie-korps werden geplaatst, moet deze Bijdrage gerekend worden te zijn geëindigd.

Hierbij wordt evenwel nog opgemerkt dat:

te rekenen van den 1 Januarij 1818, het departement van den Grootmeester der Artillerie is ingesteld, en daarbij zijn geplaatst geworden, de Inspecteur-Generaal W. B^{on} DU PONT als chef; de 2de Kolonel H. R. TRUP als adjunct-chef;

de betrekking van Inspecteur-Generaal, te rekenen van den 1 September 1818, is opgeheven en aan het hoofd van het departement van den Grootmeester is geplaatst geworden, een Directeur, de 2de Kolonel H. R. TRUP, die in die betrekking is werkzaam gebleven tot den 50 Mei 1857, toen hij Generaal-majoor zijnde, is benoemd tot Directeur-Generaal van Oorlog, welke hooge betrekking hij van den 1 October 1854, reeds *ad interim* had waargenomen;

van den 50 Mei 1857, tot den dag dat het Departement van den Grootmeester bij het Departement van Oorlog is ingedeeld geworden, zoo als zulks is bepaald bij de besluiten van den 12 October en 22 December 1840, N°. 15 en 50, is de betrekking van Directeur vervuld geworden door den Kolonel, later Generaal-majoor, [J. A. H. DE LA SARRAZ, en,

volgens de, bij besluit van den 10 Maart 1841 N°. 95, vastgestelde zamenstelling van het Nederlandsche Artillerie-korps, zou aan het hoofd daarvan worden geplaatst een Luitenant-Generaal-Chef, welke betrekking tot heden niet is vervuld geworden.

Mogt deze bijdrage, weldra van eenig dienst zijn bij het vervaardigen van eene volledige Geschiedenis van de Artillerie in Nederland, dan zou de Schrijver zijn doel

bereikt hebben en zijnen wensch vervuld zien.

's GRAVENHAGE, 1 Mei 1849.

J. W. VAN SYPESTEYN,
1° Luit.-Ingenieur.

DE

CHRONOSCOOP

OF

METER VAN ZÉÉR KLEINE TIJDDEELEN,

volgens WHEATSTONE, POUILLET, BRÉGUET en den Pruisischen Luit. der Artillerie SIEMENS;

BESCHREVEN DOOR JONKH. A. EVERTS,

2de Luitenant bij het Regiment Grenadiers en Jagers.

(Met eene Plaat.)

Wanneer men met eenige naauwkeurigheid den tijd wil bepalen, dien een projectiel noodig heeft, om, na de monding van een stuk geschut verlaten te hebben, zeker doel te bereiken, of wel, den tijd dien een ligchaam besteedt, om van eene geringe hoogte te vallen, dan zijn de gewone middelen waarvan men zich bedient, tot het meten van den tijd, hiervoor ontoereikend. Het oog vermag niet te gelijktijd op het bewegend voorwerp en op den seconde-slinger te zien; ook zou men het juiste oogenblik waarop de beweging aanvangt niet kunnen waarnemen. Vêel meer dan bij het geschut is dit toepasselijk op den kogel die het pistool verlaat, op den stuiter welke men van slechts weinige duimen hoogte laat vallen. Hoe zou 't

mogelijk zijn met behulp des gewonen seconde-slingers honderdste deelen eener seconde te meten en naauwkeurig waar te nemen? De electriciteit alléén, als plantende zich sneller dan het geluid, ja sneller dan het licht voort, kan ons daarin behulpzaam zijn. Door middel der electriciteit kan de aanvang en het einde der beweging naauwkeurig worden aangewezen en de tijd tevens naauwgezet bepaald worden. Het werktuig, dat die kleine tijdruimten meet, grondt zich op dezelfde beginselen als de electro-magnetische telegraaf, en behoort met evenveel regt, als het hiertoe betrekkelijk apparaat, onder de uitvindingen waarvan aan WHEATSTONE de eer toekomt.

Behalve WHEATSTONE in Engeland, heb-

ben zich hoofdzakelijk tot het daarstellen van eenen *Chronoscoop*, bijverd: *POUILLET* en *BRÉGUET* in Frankrijk en de luit. *SIEMENS* in Pruisen.

Reeds in 1840 had *WHEATSTONE* den *Chronoscoop*, of meter van zéér kleine tijddeelen uitgevonden; deze bestond hoofdzakelijk uit eene soort van uurwerk, waar een wijzer, zich voor eene wijzerplaat regelmatig rondbewegende, door middel van de aantrekking van een electro-magneet kon worden tegengehouden. De tijd gedurende welken een galvanische stroom in eenen metalen geleider, waarvan de omwinding van den electro-magneet een gedeelte uitmaakte, verbroken was, werd door den cirkelboog dien de wijzer had doorloopen, aangewezen. Had men nu vóór de monding van een stuk geschut een houten ring geplaatst en daartegen een metalen geleider gespannen, door den ring van het geschut geïsoleerd; had men verder, op zekeren afstand van het kanon, eene schijf geplaatst en deze zoodanig ingerigt, dat bij de minste beweging een aldaar afgebroken stroom hersteld werd, dan kon men door middel eener galvanische batterij en het zoo even vermelde apparaat den tijd bepalen welken de kogel noodig heeft om de schijf te bereiken.

Zij tot opheldering in fig. 1, *a* de monding van het kanon, *b* de schijf, *A* de galvanische batterij en *B* de electro-magneet van den *Chronoscoop*. De eerste stroomomloop der galvanische batterij is gesloten

en in de figuur door één pijltje aangewezen; de electro-magneet het anker aangetrokken hebbende, zoo staat de wijzer stil. Zoodra nu de kogel de monding van het geschut verlaat, wordt de draad afgebroken, de wijzer begint derhalve regelmatig rond te gaan. Heeft de kogel de schijf bereikt, zoo wordt de, in de figuur door twee pijltjes aangewezen, tweede stroom, die in *c* was verbroken, hersteld, de wijzer staat stil, en, indien bekend is, hoeveelmaal deze wijzer in ééne seconde rondloopt, zoo kan men den vlugt-tijd van den kogel naauwkeurig bepalen.

Dit instrument werd naderhand herhaaldelijk door *WHEATSTONE* verbeterd, aangezien deze geleerde had bemerkt dat, na verbreking van eenen galvanischen stroom, het anker vóór den electro-magneet geplaatst niet onmiddellijk wordt losgelaten, zijnde zulks afhankelijk van de sterkte der batterij in verband met die der tegenwerkende veer, en dat bijgevolg de traagheid van loslating bij deze proefnemingen wel degelijk in aanmerking komt. Was de galvanische stroom der batterij zwak genoeg om, na hare afbreking, het vóór den electro-magneet geplaatste anker schielijk te doen vallen, zoo werd zij onvoldoende bevonden om, wanneer de kogel de schijf had bereikt, alsdan door den magneet het anker te doen aantrekken; de geleiding, die de stroom in het laatste geval moest volgen, was te lang, in vergelijking van de eerste. *WHEATSTONE* gebruikte derhalve twee batterijen, wier

stroomen, door middel van rheostaten in de galvanische ketens geplaatst, naar behooren konden geregeld worden. Bij andere zijner *Chronoscoop*-toestellen is de inrigting zoodanig, dat twee galvanische stroomen van dezelfde sterkte, doch de eene in tegenovergestelde rigting van de andere, door de omwinding van den electro-magneet loopen en beide elkander vernietigen; is één der geleiders verbroken, dan wordt het anker door den electro-magneet aangetrokken, en bij de verbreking der tweede geleiding dit anker losgelaten.

Nog andere inrigtingen werden door *WHEATSTONE* beproefd, waarvan de doelmatigste in fig. 2 is voorgesteld. Een cylinder *A* met wit papier overtrokken, kan zich om zijne as wentelen. Op deze as bevindt zich een schroefgang *a*, waarin eene onverplaatsbare stift *b* grijpt, in dier voege dat de cylinder bij elke omwenteling $\frac{1}{4}$ duim zijwaarts wordt bewogen; aan het ander einde des cylinders bevindt zich een getand rad *c*, grijpende in het lange ronsel *d*, door middel van raderwerk verbonden met den klos *B*, welke om zijne spil kan draaijen en door een hangend gewigt wordt rondgedreven. Verder heeft men nog aan het toestel een' windvleugel of regulator, ten einde de beweging regelmatig te doen plaats grijpen. Vóór den cylinder *A* bevindt zich een vaststaande electro-magneet *E* met zijn anker: aan dit van week ijzer vervaardigd anker is een potlood verbonden, zoodanig geplaatst, dat zoolang de

magneet het anker aangetrokken houdt en de cylinder *A* omwentelt, er eene schroeflijn op den cylinder geteekend wordt. Zoolang de stroom verbroken blijft, is dus ook de geteekende lijn afgebroken.

De omtrek des cylinders is over de breedte in een zeker aantal gelijke deelen verdeeld: is nu de snelheid van beweging des cylinders, die men op twee of drie omwentelingen per seconde kan stellen, bekend, dan zal men gemakkelijk kunnen nagaan, gedurende hoeveel tijd de stroom is afgebroken geweest. Met dezen toestel, die het wijzerapparaat van fig. 1 vervangt, kan men nu den tijd berekenen, dien een projectiel benoodigd heeft, om, geschoten of geworpen zijnde, door verscheiden schijven te slaan.

Men veronderstelle in fig. 3, dat men drie schijven *a*, *b*, *c* heeft, op zekere afstanden van elkander en zoodanig gesteld, dat zij door het projectiel zullen moeten getroffen worden. Zoodra nu het projectiel de monding van het stuk verlaat, wordt de stroom afgebroken, even als zulks in fig. 1 is aangetoond; de potloodstift beschrijft nu geene lijn meer, doch wel zoodra het projectiel de schijf *a* heeft bereikt; deze lijn wordt aangeteekend tot dat de schijf *b* is doorboord, als wanneer, de galvanische stroom weder verbroken zijnde, de potloodstift van den cylinder wordt verwijderd; bereikt de kogel schijf *c*, dan wordt de stroomomloop nogmaals hersteld, en de potloodstift beschrijft op nieuw eene

lijn op den cylinder. De schijven *a* en *c* herstellen de galvanische stroomgeleidingen, zoo als in de beschrijving van fig. 1 is gezegd. Over de geheele oppervlakte van de schijf *b* is een geïsoleerde geleider (welke de verlenging uitmaakt van de tweede geleiding of keten die bij schijf *a* was afgebroken) over en weder gespannen; het doorslaan des kogels is dus voldoende om de geleiding die bij schijf *a* hersteld was, ook hier te verbreken. In fig. 5, waar verondersteld is dat de kogel door de drie schijven zal slaan, zijn de drie galvanische ketens door één pijltje, een dubbel pijltje en een driedubbel pijltje aangewezen; ieder dezer ketens zal, ingevolge den meerderen of minderen weêrstand dien zij aan den stroom biedt, door middel van den zoo nuttigen rhéostaat, voor de goede werking des ankers en des potloods dienen te worden geregeld. Er zullen bij een grooter aantal schijven meer batterijen moeten worden gebruikt, terwijl de schijven beurtelings herstellere en afbrekers van de strooms zullen moeten wezen, gelijk dit ligt te begrijpen is.

Met WHEATSTONE'S *Chronoscoop* — waar van ik slechts een zeer oppervlakkig denkbeeld heb gegeven, mij in deze verhandeling hoofdzakelijk voorstellende BRÉGUETS inrigting naauwkeurig te verklaren — werden in 1841 en 1842 herhaalde malen proeven genomen te Woolwich. Volgens de aldaar opgemaakte rapporten was de *Chronoscoop* ingerigt om $\frac{1}{1000}$ gedeelte eener

seconde te kunnen aanwijzen. WHEATSTONE leverde in 1845 zoodanig *Chronoscoop* aan den Heer VON KONSTANTINOFF, kapitein der artillerie in Russische dienst, met welk *Chronoscoop* in Rusland proeven zijn genomen. De Engelsche geleerde heeft sedert zijn *Chronoscoop* zoozeer verbeterd, dat hij daarmede den tijd kan bepalen die een bal noodig heeft om van één duim hoogte te vallen, om de snelheid te meten van het geluid door de lucht en het water, enz., alles met eene juistheid die ongelooflijk schijnt. Meer bijzonderheden zijn mij omtrent deze toepassingen nog niet bekend.

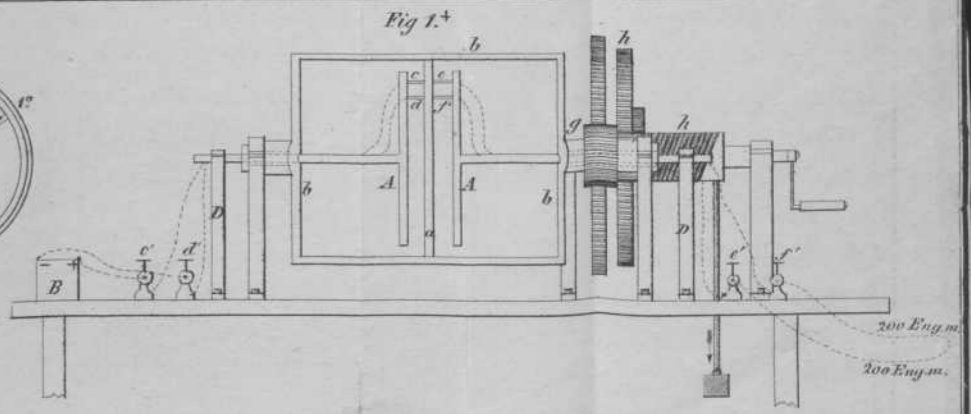
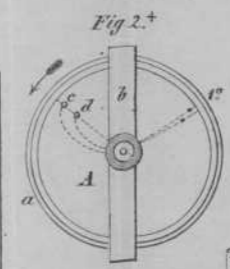
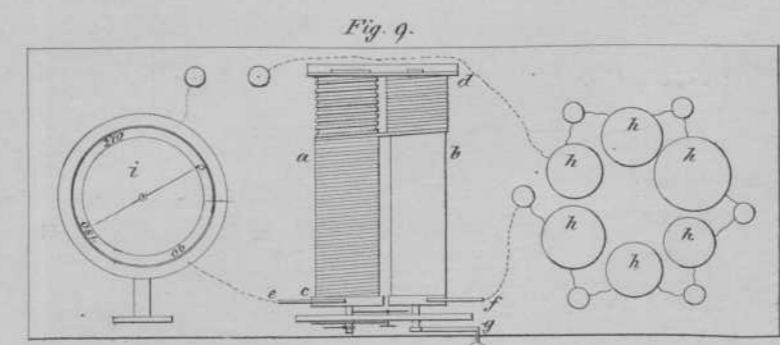
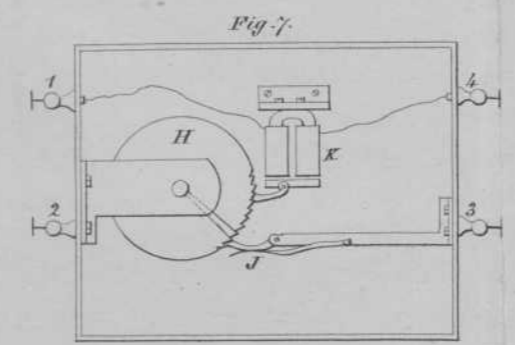
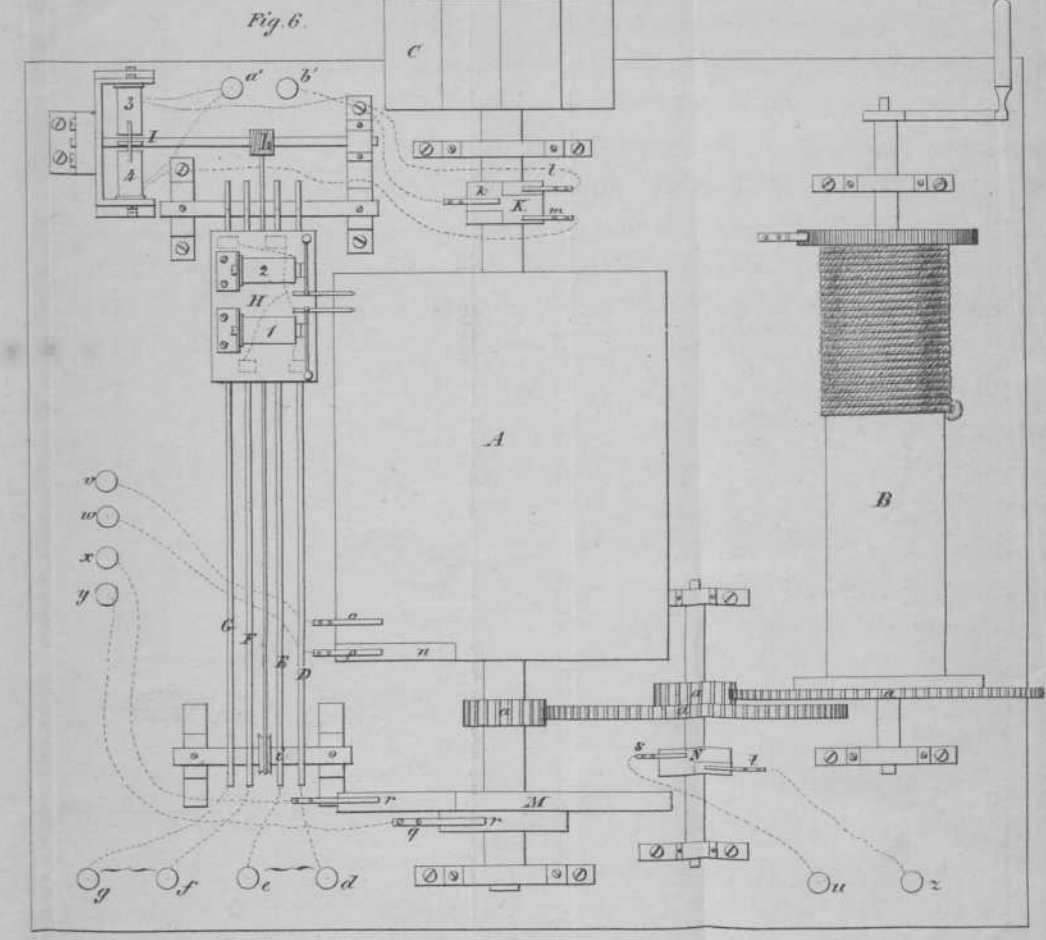
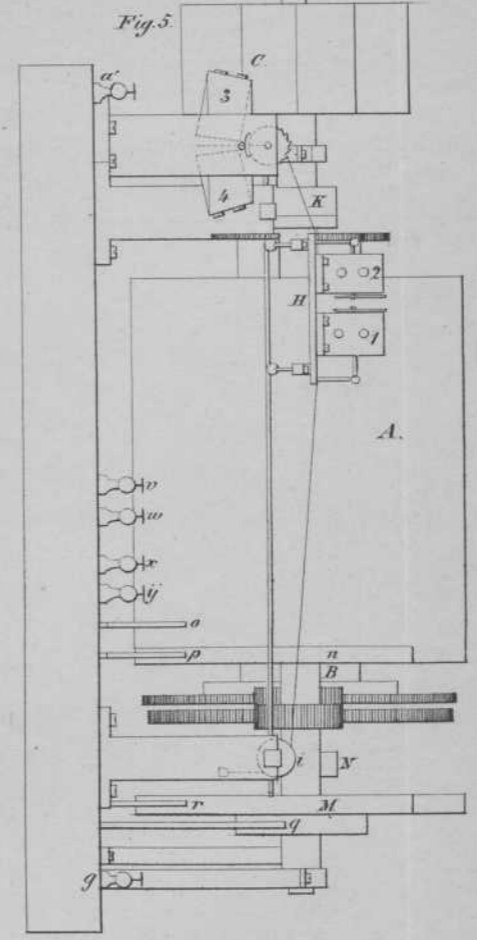
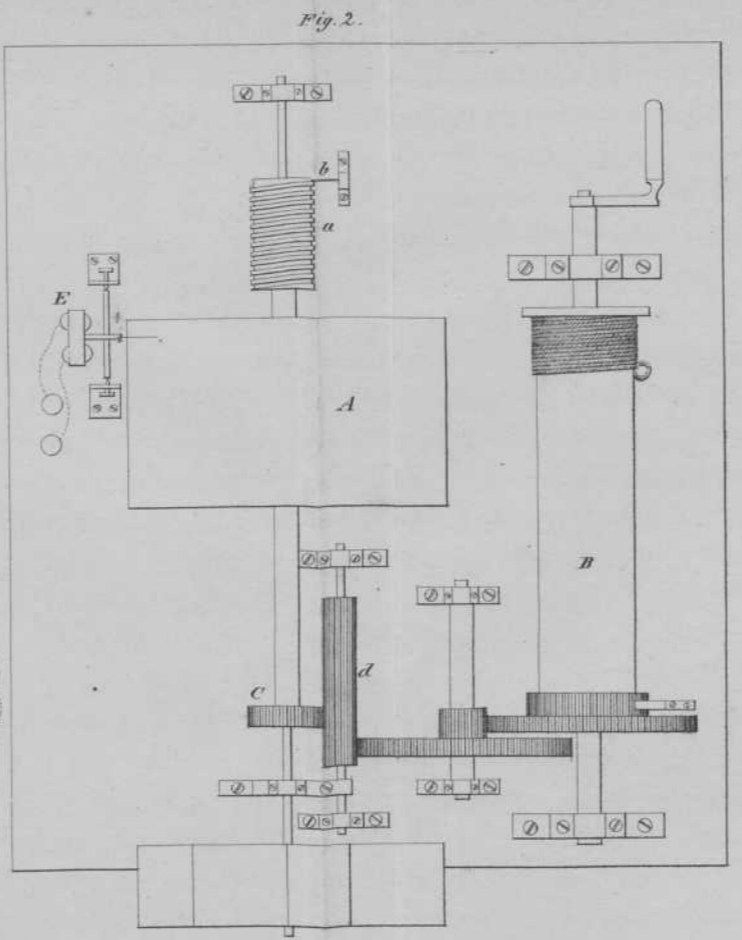
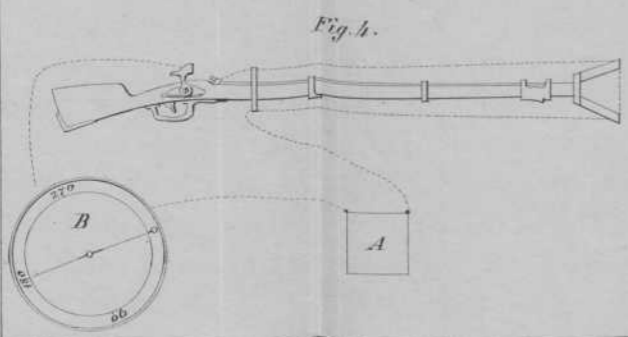
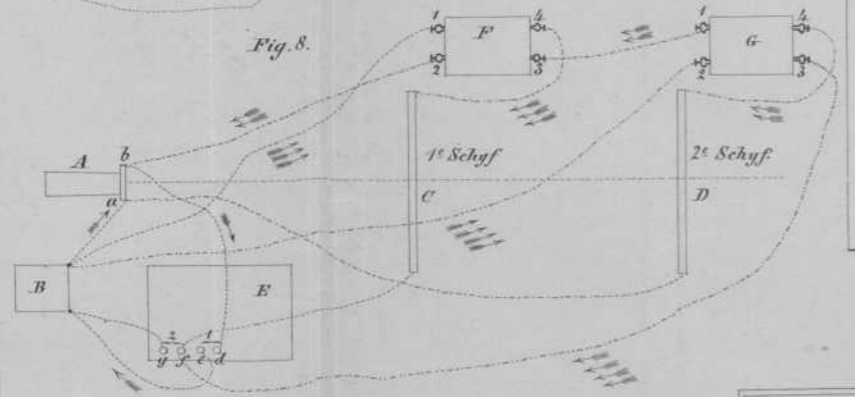
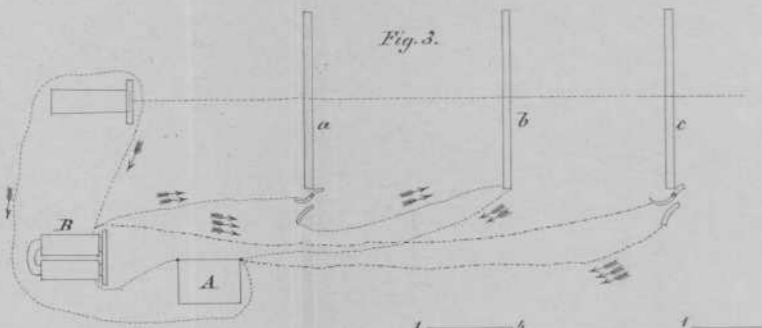
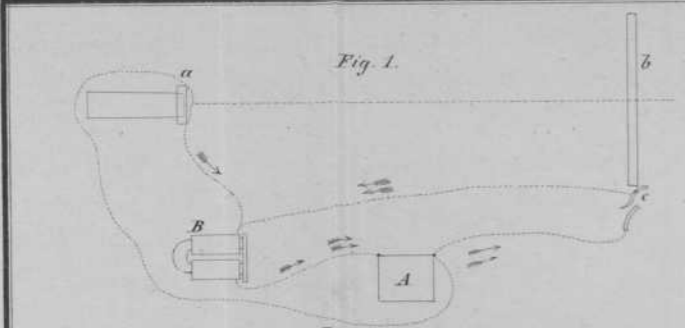
POUILLET, de beroemde fransche natuurkundige, bedacht ook een *Chronoscoop*, van de beschrevene eenigzins verschillende en wiens inrigting op het volgende steunt. Wanneer eene in rust zijnde galvanometer-naald gedurende een zeer korten tijd, bijv. gedurende $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$ of $\frac{1}{1000}$ eener seconde, krachtig door een' galvanischen stroom wordt aangedaan, zoo zal de naald in beweging komen, en eerst na eenige slingeringen weder tot den normalen stand terugkeren, nagenoeg even als een ballistische slinger door een daartegen afgeschoten kogel in beweging wordt gebracht. De grootte nu van de aanvankelijke afwijking der naald hangt af van vele oorzaken, te weten: van hare zwaarte, van hare lengte, van de hoedanigheid van haar bewegingspunt, van de verdeeling en de hoeveelheid van haar magnetisme, verder nog van de sterkte des galvanischen strooms die door den

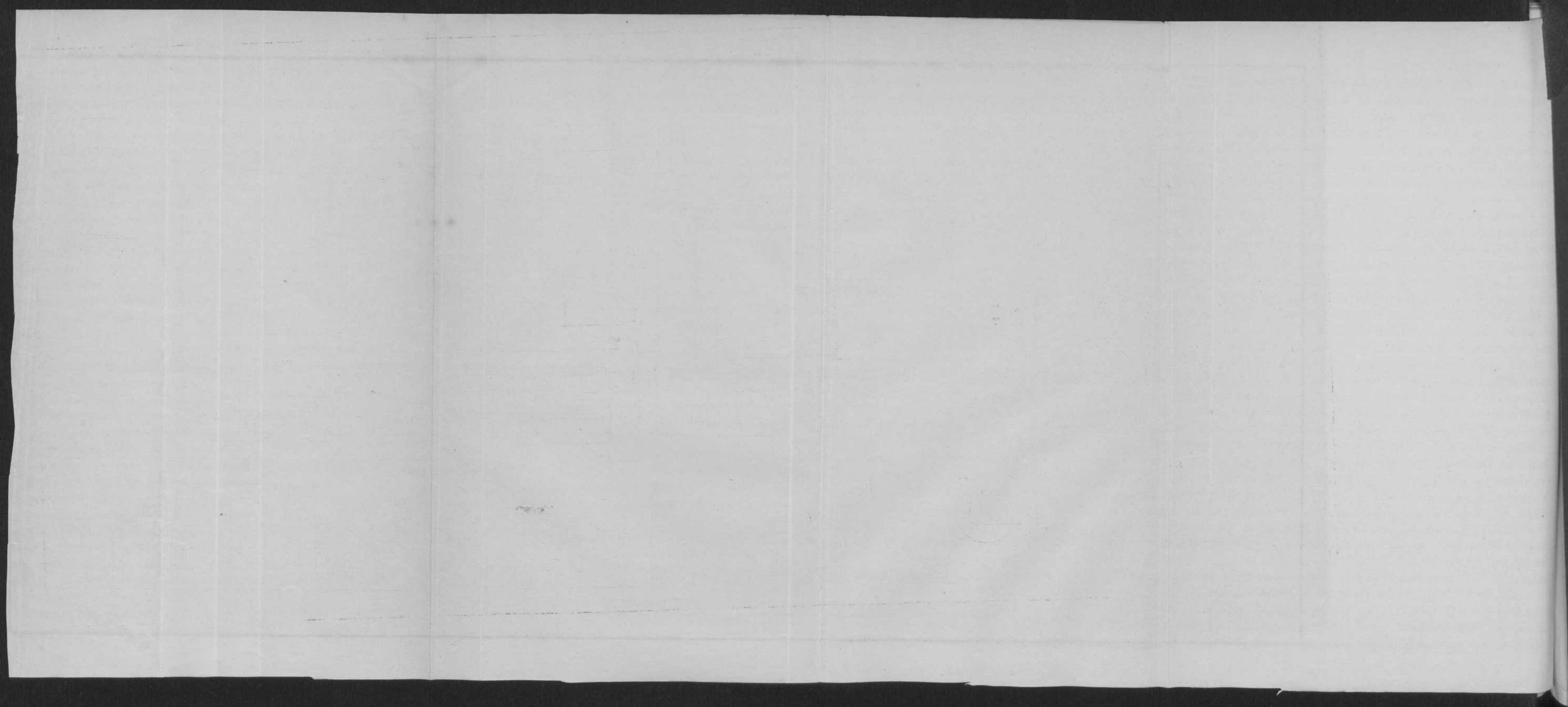
galvanometerdraad loopt en van de lengte van duur van dezen stroom. Wordt een galvanische keten waarin zich een galvanometer bevindt, door een geschoten projectiel gesloten en spoedig daarna verbroken, dan zal men kunnen besluiten, dat de afwijking der naald zal afhangen van de snelheid die het projectiel heeft, indien de overige omstandigheden der naald en de stroomsterkte aan den onderzoeker bekend zijn. Ten einde op deze stelling eene berekening te gronden, gebruikte POUILLET eene glazen schijf van 0,84 meter diameter, in wier omtrek een stukje koper ter breedte van 0,001 meter was ingelaten, en welk stukje koper, door middel van een koperen reep, aan de metalen as der schijf was bevestigd. De glazen schijf werd door middel van raderwerk in regelmatige rondgaande beweging gebragt en deed ééne omwenteling per seconde. Eene ligte metalen veër drukte tegen den omtrek der schijf, eene andere tegen hare as. In iedere seconde drukte derhalve de eerste veër gedurende $\frac{1}{1000}$ gedeelte eener seconde tegen het koper. Waren dus de beide veren met de polen eener galvanische batterij verbonden, zoo was de stroom in iedere seconde tijds gedurende $\frac{1}{1000}$ gedeelte eener seconde gesloten. POUILLET bevond, dat de stroom van eene *Daniëlsche* batterij van 6 elementen door eenen 40 meters langen roodkoperen geleider van 0,001 meters dikte moetende loopen, voldoende was om in $\frac{1}{1000}$ gedeelte eener seconde aan de mag-

neetnaald eens gewonen galvanometers eene afwijking te geven van 12° ; de naald had ongeveer 10" noodig om dien boog te doorloopen. Om de verlangde berekeningen gemakkelijker te maken, vervaardigde POUILLET eene tafel van de afwijkingen die de naald deed onder den invloed van eenen bepaalden galvanischen stroom en gedurende eenen gegeven tijd.

Wil men nu meten hoeveel tijd er verloopt tusschen de ontploffing van een slaghoedje op het schoorsteentje eens geweurs geplaatst, en de ontbranding van het kruid waarmede het geweer is geladen, dan vereenige men, door middel van een metalen geleider, de haan (welke van het overige des slots moet geïsoleerd zijn) met eene pool van een klein galvanisch toestel van DANIELL uit één element bestaande; de andere pool van dit element wordt vereenigd met een geleider, welke voor de monding des geweurs is gespannen, doch van den loop geïsoleerd, en aan het slaghoedje is verbonden, zoo als dit in fig. 4 duidelijk is aange-toond. Een gevoelige galvanometer *B*, bijv. een galvanometer van MELLONI, is gebragt in deze galvanische keten. Met de soort van kruid, waarmede het geweer geladen was, verliepen er, volgens de berekeningen van POUILLET, $\frac{1}{100}$ of $\frac{1}{1000}$ gedeelte eener seconde, alvorens de ontvlaming van het kruid plaats had.

Met soortgelijke inrigting kan ook berekend worden de snelheid welke projectielen hebben bij hunne ontmoeting met

verschillende achter elkander geplaatste schijven; bij de eene schijf breekt de kogel den stroom af en herstelt dezen bij de volgende. Intusschen komt het mij voor, dat deze inrigtingen van POUILLET veel minder naauwkeurig zijn dan die van den beroemden Engelschen hoogleeraar.

Chronoscoop van den Heer BRÉGUET.

Dit kunstrijke werktuig, in 1843 te Parijs voor de eerste maal vervaardigd, is zéér zamengesteld, en zal dien ten gevolge ook zeer kostbaar zijn. Met hetzelfde kan men zeer naauwkeurig uiterst kleine tijddeelen meten. Ik zal hier de beschrijving van dit instrument en de verder daarbij behoorende apparaten doen volgen, waaruit men het groote vernuft van den franschen werktuigkundige zal kunnen waarden, ofschoon toch ieder met mij zal instemmen, dat WHEATSTONE'S reeds beschreven *Chronoscoop* beter aan het doel zal beantwoorden dan alle andere, als vereenigende naauwkeurigheid van meting en eenvoudigheid van constructie.

Figuur 5 stelt voor eene verticale, en figuur 6 eene horizontale projectie van BRÉGUETS *Chronoscoop*. De basis van den toestel is eene zware ijzeren plaat op vier pootjes rustende. Het eerste en hoofdzakelijke deel des werktuigs is een holle koperen cylinder *A*, hebbende 0^m,56 lengte en 1 meter in omtrek: deze omtrek is over de breedte, door evenwijdige lijnen, naauwkeurig in 1000 gelijke deelen verdeeld,

zijnde derhalve ieder gedeelte 0^m,56 lang en 0^m,001 breed. De cylinder is aan eene as bevestigd, die op twee stoelen rust en zich gemakkelijk tusschen twee pannen kan omwentelen. Deze omwentelende beweging wordt voortgebragt door het raderwerk *a*, gedreven door een gewigt aan een touw bevestigd, en welk touw op den klos *B* is gewonden. Een windvleugel *C*, hebbende gebogen en schroefvormige vleugels, vertraagt en regelt de beweging des cylinders zoodanig, dat deze bijv. twee en een halven omgang per seconde aflegt.

Vóór den cylinder liggen vier koperen staven *D*, *E*, *F*, *G*, waarvan de uiteinden op ivoor rusten en alzoo onderling van elkander zijn geïsoleerd. Een soort van wagentje *H* op vier metalen wieltes rustende, kan zich over deze staven heen- en weder bewegen, de wieltes bevinden zich onder metalen staandertjes, die op eene veerende wijze zoodanig onder het wagentje zijn aangebragt, dat alle wielen, die insgelijks van elkander zijn geïsoleerd, te gelijk op de staven rusten; derhalve ligt ieder wielte op eene afzonderlijke staaf, gelijk in de figuur 6 te zien is. Op de plank van het wagentje bevinden zich twee electro-magneten, wier draadomwindingen zoodanig met de staandertjes verbonden zijn, dat de eerste electro-magneet zijnen draad in metallische gemeenschap heeft met de staven *D* en *E*, en de tweede met *F* en *G*. Deze staven *D*, *E*, *F* en *G* zijn verbonden met de klemschroeven *d*,

e, *f* en *g*. Aan de week ijzeren ankers der twee electro-magneten zijn twee stalen stiften verbonden, die zoodanig zijn geplaatst, dat zij op den cylinder rusten wanneer de electro-magneten geene magneetkracht bezitten, en zoo wèl, de cylinder vrij laten; beide stiften zijn onafhankelijk van elkander.

Een plaatje week ijzer, zich tusschen de electro-magneten 5 en 4 vrij heen en weder kunnende bewegen, doet het ankerrad *I* in de rondte gaan door het achtervolgens magnetisch worden van genoemde electro-magneten, even als zulks bij sommige telegraphische toestellen in praktijk is gebracht.

Iedere beweging regts of links doet het rad eenen halfstands omgang maken. Op de as van het rad is een klos *h* aangebragt, omwikkeld met eene zijden koord, waarvan het eene einde op de klos is bevestigd, terwijl het andere einde aan de plank van het wagentje is gehecht. Gemeld wagentje wordt aan de tegengestelde zijde getrokken door een gewigt, bevestigd aan een koord loopende over het katrolletje *i*; de werking van dit gewigt wordt tegengehouden door het zoo even genoemde koord, dat aan de klos *h* is bevestigd, waarvan de omdraaijng afhankelijk is van die des ankerrads. Een commutator *K* is gesteld op de as des cylinders, op welke drie ligte metalen veren *k*, *l*, *m* drukken, die met de draadeinden der electro-magneten 5 en 4 en met de klemschroeven *a* en *b* onderling zijn ver-

bonden, gelijk in de figuur te zien is. Deze twee klemschroeven worden vereenigd met de polen eener kleine galvanische batterij. Het wagentje zal zich dus bij iederen halven omgang des cylinders gelijkmatig zijwaarts bewegen, en deze beweging zal in verhouding staan met die des cylinders en met den diameter der klos *h*, om welke de zijden koord is gewonden.

Alvorens nu verder te gaan met het beschrijven van het gebruik dezes toestels, moet ik opgeven de inrigting die de heer BRÉGUET nog aanwendt, om zich van de regelmatige beweging des cylinders te overtuigen, en ten einde te berekenen hoeveel tijd de stiften noodig hebben alvorens den cylinder te raken. Aan het eene einde des cylinders is een reep ivoor *n* in zijne oppervlakte ingelaten, hebbende de lengte van den halven omtrek des cylinders; twee ligte koperen veren *o* en *p* met de klemschroeven *v* en *w* verbonden, drukken tegen den cylinder. Nog is op de as des cylinders bevestigd en van dezelfde diameter als deze, een houten schijf *M*, hebbende de helft zijns omtreks van koper; eene veer *r* met de klemschroef *x* verbonden, drukt tegen den omtrek der schijf, en eene andere *q*, met klemschroef *y* vereenigd, tegen eenen koperen ring in de houten schijf ingelaten, doch met den metalen boog in metallische aanraking. De veren *o* en *p* worden nu verbonden met de polen eener galvanische batterij, in welke keten de klemschroeven *d* en *e* van den eersten electro-magneet

worden gebragt. De cylinder in beweging gebragt zijnde, bemerkt men, dat bij ieder zijner omgangen, de stroom gedurende eene halve omwenteling is verbroken; het wagentje beweegt zich tevens regelmatig, zoodat alle teekens, door de metalen stift van den eersten electro-magneet beschreven, zich zullen voordoen als een verbroken schroefgang. Heeft de cylinder eene regelmatige beweging behouden, zoo moeten alle geteekende lijnen in dezelfde horizontale rigting beginnen en eindigen.

Om nu den tijd te meten welken de stift noodig heeft om den cylinder te bereiken, teekene men op, waar deze valt terwijl de cylinder in rust is; daarna, waar de stift valt, wanneer de cylinder zijnen twee en een halven omgang per seconde aflegt. Stel dat deze boog tusschen de beide punten zij $0^m,05$, dan zal $\frac{1}{1000} = 0,012$ seconden de verlangde tijd zijn. Deze proef wordt op gelijke wijze met de tweede stift genomen, alsdan kan men gebruik maken van de klemschroeven x en y , en handelen zoo als boven gezegd is.

Buitendien heeft men een toestel om de omgangen van den cylinder op eene gemakkelijke wijze gade te slaan, waaraan men den naam van *Teller* kan geven. Voor eene wijzerplaat, wier omtrek in zestig gelijke deelen is verdeeld, bevindt zich een wijzer, die, in rust zijnde, op nul wijst; een electro-magneet, binnen den toestel geplaatst zijnde, laat den wijzer bij elke stroomafbreking één deel verspringen, op

gelijke wijze als dit bij andere electro-magnetische apparaten is ingerigt. Verder bevindt zich op de tweede as van den *Chronoscoop* een stroomverbreker N op welken twee veren s en t drukken. Worden nu in de keten eener galvanische batterij de draden van dezen electro-magneet van den *Teller* en de veren s en t (welke met de klemschroeven u en z zijn verbonden) gebragt, dan zal bij iederen omgang der gezegde as, de wijzer des *Tellers* ééne verdeling vooruitspringen. De meer of minder regelmatige beweging van den cylinder A zal derhalve op de wijzerplaat des *Tellers* kunnen waargenomen en de eerste derhalve verbeterd worden.

Deze bijzaken hebbende aangewezen, zoo kunnen wij nu de wijze opgeven, hoe de *Chronoscoop* kan gebruikt worden, om den tijd te bepalen, die bijv. een projectiel benoodigd heeft om eene bepaalde ruimte te doorloopen.

In figuur 8 wordt voorgesteld een stuk geschut, zoodanig gerigt, dat de kogel die daaruit geschoten wordt door de 1^e en 2^e schijf zal moeten slaan: men verlangt te weten, hoeveel tijd de kogel zal noodig hebben om de 1e en 2e schijf te treffen. A stelt voor het stuk geschut, C de 1e schijf, D de 2e schijf, B is de galvanische batterij voor de waarneming benoodigd, E is de *Chronoscoop*, hebbende de drukschroeven d en e voor de éérste stift, en f en g voor de tweede stift.

Voor iedere schijf heeft men nog een afzonderlijk toestelletje (*F* en *G* in fig. 8) met vier verbindingschroeven, welke toestellen in figuur 7 op grootere schaal zijn voorgesteld; al deze toestellen zijn op gelijke wijze ingerigt en dienen om den stroom met de volgende schijf te sluiten, wanneer de voorgaande door den kogel is verbroken. In figuur 7 ziet men eene doos, waarin een ivoren rad *H* met schuinsche tanden; ééne tand is geheel van koper en metallisch verbonden met de spil des rads en met de klemschroef 2, een stalen palletje *I* veert zacht tegen het rad en is verbonden aan klemschroef 5. Verder bevindt zich nog in de doos een electromagneet *K* met week ijzeren anker en een daaraan verbonden tweede pal; de draad van den electro-magneet is gesoldeerd op de klemschroeven 1 en 4. Zoolang een galvanische stroom om dezen draad van den electro-magneet loopt, zoolang zal het anker aangetrokken blijven. Deze dozen zijn genummerd naar mate van het aantal schijven die bij de proef zullen moeten dienen; in iedere doos moet bij elke nieuwe waarneming het ivoren rad in zoodanigen stand gebragt worden, dat de metalen tand op één tandsafstand ligt van pal *I* (gerekend naar de zijde van den electro-magneet). De reden hiervan zal straks duidelijk blijken.

De schijven zijn groote vierkante ramen, waarover een geïsoleerde geleider over en weder is gespannen, zoodat de kogel niet door de schijf kan slaan, zonder tegelij-

kertijd den draad en dus de geleiding af te breken. De galvanische batterij *B*, figuur 8, heeft twee voorname of hoofdstroomgeleiders (één voor iedere stift die op den cylinder van den *Chronoscoop* moet teekenen); de eerste geleider, in de figuur aangewezen door één pijltje, loopt vóór de monding van het geschut, waarvan hij door een houten ring is geïsoleerd, vervolgens naar klemschroef *d* van den *Chronoscoop*, en eindelijk om den electromagneet der 1e stift en van klemschroef *e* naar de tweede pool der batterij. Deze stroom der batterij langs vermelden weg gesloten zijnde zoo lang het stuk niet wordt afgeschoten, zoo raakt de 1^e stift den cylinder niet aan. Uit *a*, het eene einde van dat gedeelte des stroomomloops hetwelk vóór de monding van het stuk is gespannen, gaat een geleider, door een dubbel pijltje aangeduid, naar het eene draadeinde der tweede schijf; het ander draadeinde dezer schijf is verbonden met klemschroef 4 van de tweede doos; klemschroef 1 dezer tweede doos is verbonden met klemschroef 5 der éérste doos, en klemschroef 2 dezer eerste doos is vereenigd met *b*, zijnde het ander einde van dat gedeelte van den stroomweg, hetwelk vóór de monding des geschuts gespannen is. Deze door twee pijltjes aangewezen stroomomloop is in de éérste doos afgebroken.

De tweede stroomgeleider, door drie neven elkander geteekende pijltjes aangewezen, gaat naar klemschroef 1 der eerste

doos; de stroom loopt aldaar om den electro-magneet der doos, vervolgens van klemschroef 4 dezer eerste doos naar het eene draaduiteinde der eerste schijf; het tweede draaduiteinde is vereenigd met klemschroef *f* van den *Chronoscoop*; de stroom loopt om den electro-magneet die de tweede stift van den cylinder verwijderd houdt, en vervolgens van klemschroef *g* naar de andere pool der galvanische batterij. Deze stroom is gesloten zoolang de eerste schijf niet doorboord wordt.

Eene derde geleiding, in de figuur door vier neven elkander geteekende pijltjes aangewezen, loopt van de eene pool der galvanische batterij naar klemschroef 2 der tweede doos, vervolgens van klemschroef 3 aldaar, naar klemschroef *f* van den *Chronoscoop* voor de tweede stift en van klemschroef *g* naar de andere pool der batterij. Deze stroom is in de tweede doos afgebroken, zooals men uit het reeds gezegde kan nagaan.

Zijn al deze geleiders gesteld, dan brengt men het raderwerk van den *Chronoscoop* in beweging; de twee stiften zijn van den cylinder verwijderd en het wagentje rolt naar behooren vooruit; nu wordt het stuk afgeschoten, de kogel snijdt de metalen geleider af die vóór het stuk is gespannen, de eerste stift valt op den cylinder en beschrijft er eene kromme lijn; de kogel slaat daarna door de eerste schijf, waardoor de tweede stroom wordt verbroken; de tweede stift valt tegen den cy-

linder van den *Chronoscoop* en tegelijkertijd laat de electro-magneet in de eerste doos het anker los, waardoor het ivoren rad ééne tand wordt vooruitgedrukt en klemschroef 2 alzoo in metallische verbinding geraakt met klemschroef 3. Het tweede gedeelte van den *eersten* stroom (door twee nevens elkander geteekende pijltjes aangewezen) wordt alzoo gesloten en de eerste stift van den cylinder des *Chronoscoops* verwijderd. Heeft de kogel de tweede schijf doorboord, dan wordt deze eerste stroom weder afgebroken, de eerste stift valt weder tegen den cylinder en tegelijkertijd wordt het tweede gedeelte van den tweeden stroom (met vier neven elkander liggende pijltjes aangeduid) door de doos N°. 2 gesloten, waardoor de tweede stift van den cylinder wordt verwijderd.

Daar deze waarneming met slechts twee schijven wordt gedaan, zoo brenge men het raderwerk tot rust, nadat de kogel in den grond is geslagen, of nadat de tweede schijf is geraakt. Nu telt men het aantal millimeters dat de 1° stift op den cilinder van den *Chronoscoop* heeft doorloopen, ook het aantal millimeters dat de 2° stift op gelijke wijze heeft aangewezen; de cylinder twee en een halve maal per seconde omwentelende, zoo moet men het getelde aantal millimeters door 2500 deelen, ten einde den tijd te verkrijgen in seconden uitgedrukt. Het eerste quotient geeft den tijd aan gedurende welken de 1° stift den cylinder heeft geraakt, d. i. de verloopen

tijd van dat de kogel het geschut heeft verlaten tot dat hij de 1^e schijf heeft doorboord; het tweede getal zal aanduiden den tijd gedurende welken de 2^e stift op den cylinder heeft gerust, of welken den kogel noodig gehad heeft, om van de eerste naar de tweede schijf te geraken.

Bij deze uitkomsten moet nog geteld worden de uit eene voorafgegane proef verkregen tijd welke de stiften noodig hebben om den cylinder te raken, welke afhankelijk is van de sterkte der galvanische batterij en van de deugdzaamheid der electro-magneten. De bij te voegen tijd is zéér gering, daar wij dien, volgens het reeds verhandelde, op 0,012 seconden kunnen stellen.

Eene kleine onregelmatigheid in het omwentelen des cylinders, blijft bijna onbeduidend in de waarneming: mogt men bij de keuring des instruments bemerken dat het begin der teekens bijv. één millimeter verschilde, zoo ware het verschil van omwenteling slechts $\frac{1}{1000}$ of het 0,0004 eener seconde.

Zooals ik reeds gezegd heb, BRÉGUET'S *Chronoscoop* is zeer zamengesteld en moeilijk in de constructie. Het werktuig werd het eerst vervaardigd voor den reeds vermelden Russischen kapitein VON KONSTANTINOFF, die toen WHEATSTONE'S instrument reeds in bezit had, en met beide proeven zoude nemen na zijne terugkomst in *Rusland*.

Professor WHEATSTONE heeft den Heer

BRÉGUET verweten van zich zijne uitvinding te hebben toegeëigend, doch dit is onjuist, aangezien de fransche werktuigkundige het instrument vervaardigde ten gevolge van eene bestelling door den Heer VON KONSTANTINOFF aan hem gedaan.

Aan WHEATSTONE komt de eer toe van de uitvinding van den *Chronoscoop*; BRÉGUET verbeterde hem naar zijne denkwijze en overeenkomstig de mededeelingen door den Russischen kapitein. Deze verbeteringen zijn intusschen niet zonder groote omslagtigheid, gelijk men heeft kunnen bespeuren; daarenboven is de *Chronoscoop* niet van dat nut, om die groote kosten van zijne vervaardiging te kunnen vergoeden: men kan zich derhalve zeer tevreden stellen met het werktuig van WHEATSTONE.

Ik heb in deze verhandeling ook gesproken van den *Rheostaat*; het zal mischien niet overtollig zijn eene korte beschrijving van dit apparaat te geven, als mede van deszelfs gebruik.

De *Rheostaat* is alweder eene uitvinding die men aan WHEATSTONE te danken heeft, en wordt gebruikt om, op eene eenvoudige wijze, zooveel weerstand te brengen in eene galvanische keten als noodig is om de galvanische stroom op de doelmatigste wijze in die keten te doen werken. De *Rheostaat* kan derhalve in de bovenvermelde waarnemingen veel dienst doen, alwaar ééne galvanische batterij dikwerf voor meer dan ééne keten moet worden gebruikt. Figuur 9 vertoont eene afbeelding

ding van het apparaat, zooals het van boven gezien wordt: *a* is een houten en *b* een koperen cylinder, hebbende ieder eene lengte van 6 engelsche duimen en een diameter van een en een halven duim; hunne assen zijn evenwijdig van elkander gesteld. Op den houten cylinder is een schroefdraad gesneden, waarvan de spoed $\frac{1}{4}$ duim bedraagt; aan een der uiteinden van dezen cylinder bevindt zich een koperen ring *c*, waaraan een messingdraad is gesoldeerd, die, den schroefgang volgende, om den houten cylinder gerold is, daarna aan het einde *d* van den metalen cylinder is vastgehecht. Eene metalen veer *e* drukt tegen den koperen ring *c*, en eene andere veer *f* tegen den koperen cylinder. Eene kruk *g* kan den metalen cylinder regts-om, en in verbinding met de as des houten cylinders gebragt zijnde, dezen links-om doen draaijen. Plaatst men de kruk op de as van den koperen cylinder en draait, zoo rolt zich de draad regelmatig van den houten cylinder op den koperen; door de kruk op de as des houten cylinders aan te brengen, kan men het omgekeerde bewerkstelligen. Veronderstellende dat een galvanische stroom van veer *e* naar veer *f* loopt, of omgekeerd, dan zal deze stroomweg korter worden, naar mate méér draad op den koperen cylinder is gewonden, aangezien op den houten cylinder alle schroefdraadomgangen de omwindingen isoleren, hetgeen op den koperen het geval niet is. Op de as des houten

cylinders is een wijzer aangebragt, waardoor elk gedeelte van een omgang wordt aangegeven; een tweede wijzer toont aan hoeveel omgangen van den houten cylinder zijn ontrold. De messingdraad neme men niet dikker dan $\frac{1}{16}$ duim, ten einde meer weérstand in de keten te brengen; om diezelfde reden verkiest men daarvoor eene stof die minder goed geleidt.

Zes houten klossen *h* met geïsoleerd draad omwonden, bevinden zich bij de cylinders en kunnen alle of slechts eenige, naar mate zulks noodig geacht wordt, door middel van drukschroeven, in de galvanische keten gebragt worden.

Moet de galvanische batterij, welke eene electro-magnetische werking zal te weeg brengen, voor éenen stroomomloop dienen, dan wordt de *Rheostaat* in de keten gevoegd, en deze daarmede zooveel verlengd (d. i. zooveel weérstand in de keten gebragt) als voor eene goede uitwerking noodig is; acht gevende op den graad der naaldafwijking van galvanometer *i* (ook in de keten gelegen, zooals zulks in figuur 9 te zien is), kan men alzoo, door middel van den *Rheostaat*, aan een galvanischen stroom altijd dezelfde sterkte doen behouden. Moet eene galvanische batterij voor twee stroomomloopen dienen, zoo strekt de *Rheostaat* om de hoeveelheid koperdraad te vinden, waarmede men beide ketens moet verlengen, opdat de batterij in beide ketens eene goede uitwerking geve; dit geschiedt op de volgende wijze: Men rigte

de galvanische batterij zoodanig in, dat hare sterkte voldoende zij voor de langste en meest weerstandbiedende der twee stroomomloopen; nu brenge men den *Rheostaat*, doch zonder de klossen, in deze keten en bemerk de afwijking der naald; daarna vereenige men de polen der batterij met den kleinsten stroomomloop, de *Rheostaat* ook hier in de keten voegende, brenge men tevens zooveel der zes klossen in de keten en winde zooveel draad van den koperen cylinder van den *Rheostaat* af als noodig is, opdat de naald dezelfde afwijking als in het eerste geval hebbe, of om in die tweede keten eene gewenschte uitkomst te erlangen. Wordt nu dezelfde hoeveelheid draad, waarmede de keten is verlengd, en die door beide wijzers is aangetoond, in de kleinste of minst weêrstandbiedende keten gevoegd, dan zal dezelfde galvanische batterij voor de beide stroomomloopen dienen kunnen.

Rheostaten, ter berekening van kleine weêrstanden in galvanische ketens, kunnen bij de beschrevene waarnemingen niet gebruikt worden; wij laten derhalve hunne inrigting onvermeld, gelijk mede van die soort van *Rheostaten* door WHEATSTONE bedacht om den weêrstand te bepalen en te berekenen welke een meer of minder geleidend vocht bezit. Men leze hierover de verhandeling door Professor WHEATSTONE in *King's College* voorgedragen.

Als slot van dit onderwerp zal ik hier doen volgen de wijziging welke de kundige

Pruissische artillerie-officier SIEMENS aan WHEATSTONE's en BRÉGUET's *Chronoscopen* voorgesteld heeft. Die wijziging of verbetering bestaat daarin, dat de electromagneten van het Chronoscopisch instrument geheel vervallen, waardoor het tijdverlies, ontstaande tusschen het loslaten van het anker van den electro-magneet en het raken der stift op de oppervlakte des cylinders, ophoudt.

Het gewijzigde toestel steunt daarop, dat zoodra eene electrische vonk op eene gepolijste metaaloppervlakte overspringt, deze vonk een teeken achterlaat op de metaaloppervlakte, welk teeken zeer goed te onderscheiden is; derhalve worden ook electriseer-machines en batterijen van *Leydsche flesschen* in plaats van galvanische batterijen gebruikt.

De Heer SIEMENS stelt dan voor, om in WHEATSTONE's beschreven *Chronoscoop* den cylinder van staal te vervaardigen en zijne oppervlakte goed te polijsten, verder blijft de inrigting van dezen cylinder en de op de as aangebrachte schroef volmaakt dezelfde. Vóór dezen cylinder bevindt zich eene fijne en onbeweegbare koperen stift, den cylinder bijna aanrakende; cylinder en stift behooren van elkander en van den grond behoorlijk door glas te zijn geïsoleerd en beide in de metalen ketens van Leydsche batterijen te zijn gelegen. Voor iedere keten wordt eene afzonderlijke Leydsche batterij gebruikt, de eene keten is vóór de monding des geschuts en de an-

dere (zooveel als er schijven zijn waardoor de kogel moet slaan) in de schijven zelve verbroken, en worden telkens door het geschoten projectiel gesloten. De inrigting vóór de monding des geschuts en in de schijven is de volgende: Een zeker aantal van elkander geïsoleerde metaaldraden is met gelijke tusschenruimten (kleiner dan de diameter des kogels) voor eene schijf gespannen, de oneven draden zijn verbonden met eenen draad welke vereenigd is met de buitenbekleedsels der flesschen, de even draden even zoo met eenen anderen draad, staande in gemeenschap met de binnenbekleedsels. Zoodra de kogel de monding van het stuk verlaat, raakt hij eenen anderen draad, de Leydsche batterij (welke geladen moet wezen) ontladtd zich, en de vonk springt van de punt der stift op den cylinder over, waardoor een teeken op den cylinder ontstaat; slaat de kogel door de eerste schijf, dan wordt eveneens een tweede keten gesloten, eene nieuwe ontlading heeft plaats en een tweede merk blijft op den cylinder achter; en zoo vervolgens tot de laatste schijf.

De berekening voor de snelheid van het projectiel blijft dezelfde als vroeger gezegd is.

Mijns inziens is deze laatste inrigting slechts aan te wenden wanneer de schijven digt bij het stuk geschut zijn gelegen aangezien de spanning tusschen de buiten- en binnenbekleedsels van geladen Leydsche flesschen zeer groot is, en de ge-

leiders alzoo moeilijk te isoleren zijn. De Heer SIEMENS schijnt het werktuig zóó volmaakt te hebben, dat hij met hetzelfde de verbazend kleine tijdruimte van $\frac{1}{100000}$ gedeelte eener seconde kan meten.

NOOT, behoorende bij de beschrijving en de wijze van gebruik der Chronoscopen.

Bij het meten van zeer kleine tijdruimten, komt voorzeker, in de eerste plaats, in aanmerking het berekenen van het verschil in tijd waarin een zelfde galvanische stroom in dezelfde keten en op twee van elkander verwijderde plaatsen een momentaneel verschijnsel te weeg bragt, of, zooals men zulks algemeen wil noemen, het berekenen van de snelheid eens galvanischen strooms.

Deze meting kan op de volgende wijze geschieden en gemakshalve met behulp van eene aangelegde telegraphischen keten. Fig. 1* stelt voor een hierbij te bezigen instrument, van ter zijde gezien, en fig. 2* een hoofdzakelijk gedeelte van hetzelfde, van voren gezien.

Men heeft een' koperen ring *a* (fig. 1* en 2*), van bijv. 1 el diameter, welke met papier, hiervoor opzettelijk bereid, is overspannen; loodregt op deze schijf is een' koperen vierkant *b* bevestigd, waarvan de binnenzijden zoo lang zijn als de diameter der schijf. Op het midden der vóór en achter de schijf gelegen zijden des vierkants en loodregt op deze, zijn holle assen bevestigd, welke beide in ééne rechte lijn moeten zijn gelegen, die door het middenpunt der schijf gaat. Het doel van dit vierkant is, om de schijf geheel vrij te maken en ze toch om het middenpunt te kunnen doen draaijen. Deze draaijende beweging wordt aan de schijf medegedeeld door middel van raderwerk *g* en *h* en gewigt, of wel door middel eener kruk; zij behoort regelmatig te zijn en kan bijv. op twee omdraaijingen per seconde geregeld worden,

waartoe reeds eene manier aangewezen. Vóór en bijna rakelings langs de schijf bevinden zich twee koperen stiften *c* en *d*, waarvan de punten op denzelfden straal der schijf wijzen. Gelijke stiften *e* en *f* bevinden zich op de tegenzijde der schijf en in de verlengden der eerste. Deze koperen stiften zijn bevestigd aan eene voor en achter de schijf gelegen palmhouten plaat *A*, en kunnen onbeweeglijk gesteld worden door middel van stangen, welke door de holle assen gaan en de beweging dezer assen geheel onbelemmerd laten; verder zijn deze stangen aan opstaande voetstukken *D* verbonden, terwijl ook dunne en met zijde geïsoleerde geleiders, welke de stiften met de keten vereenigen, om de governiste stangen zijn gewonden en zodoende door de gezegde assen geleid, ten einde de stiften met de klemschroeven *c'*, *d'*, *e'* en *f'* te vereenigen.

Het papier, dat de schijf vormt, is gedompeld in een mengsel bestaande uit 6 deelen water, 1 deel zwavelzuur en 2 deelen eener verzadigde oplossing van cyaanzuren potasch. Geschiedt nu de ontlading eener batterij Leydsche flesschen langs eene metalen keten, in welke de stiften *c* en *e* of *d* en *f* zijn gelegen, dan zal het papier der schijf doorboord worden door het overspringen der vonk, en indien de stroom eener galvanische batterij langs dien weg loopt (in welk geval de vier koperen stiften met metalen rolletjes moeten zijn voorzien, en deze zacht tegen het papier en derhalve op elkander behooren te drukken, uithoofde de galvanische electriciteit eene doorlopende geleiding vordert), zoo zal het papier te dier plaatse der schijf ontleurd worden en er alzoo een zichtbaar teeken op achterblijven.

Nu wordt de klemschroef *c'* verbonden met de pool eener krachtige daarbij geplaatste galvanische batterij *B*, de klemschroeven *d'* en *f'* daarentegen worden vereenigd met twee van

elkander geïsoleerde metaaldraden, welke den galvanischen stroom over een ver verwijderd punt kunnen geleiden, bijv. op 200 Engelsche landmijlen, of nagenoeg 58 Ned. uren, van den waarnemer gelegen.

Men zal dus kunnen aannemen (om de gewone uitdrukking te bezigen), dat de galvanische stroom alsdan eenen afstand zal hebben af te leggen van 400 Engelsche mijlen of 116 Ned. uren. Is de schijf in beweging gebracht gelijk boven gezegd is, en ontlaadt men de batterij Leydsche flesschen, of wordt de klemschroef *d'* plotseling met de andere pool der galvanische batterij verbonden en weder van deze verwijderd, dan zal de keten gedurende een oogenblik gesloten zijn. Indien nu de electriciteit geen tijd behoefde om dien geheelen afstand te doorloopen, zoo zouden beide op het papier aangewezen punten in één en denzelfden radius gelegen zijn; dit zal intusschen niet het geval wezen: ieder der twee punten zal in eenen afzonderlijken straal gelegen zijn, gelijk fig. 2* aanwijst; men kan dus den hoek welken deze twee stralen met elkander maken, meten. De geheele omtrek der schijf in 360° verdeeld zijnde, veronderstelt men, dat gezegde hoek 1° bedrage. In ééne seconde draait de schijf tweemaal rond, dus worden er $2 \times 360 = 720^\circ$ in dien tijd afgeloopen; terwijl de electriciteit nu 400 Eng. mijlen aflegt, verloopt er $\frac{1}{4}$ gedeelte eener seconde, derhalve zal de electriciteit in eene seconde eenen weg kunnen afleggen van $400 \times 720 = 288000$ Eng. mijlen of 83520 Ned. uren. Het punt, dat het meest nabij de koper-pool der galvanische batterij is gelegen, zal het eerst een electrisch verschijnsel aanduiden, hetgeen ook uit de theoriën van FARADAY en WHEATSTONE duidelijk blijkt.

De hier veronderstelde uitkomst is dezelfde als WHEATSTONE opgeeft, ofschoon de waarneming door hem op eene andere wijze is geschied.

DE EXPEDITIE NAAR BALI.

MAART EN APRIL 1849.

(Met eene Schetsteekening.)

De jongste Oost-Indische landmail heeft verblijdende berigten aangebragt. De Balinezen zijn getuchtigd; zij hebben het overwigt van Europesche dapperheid, met beleid gepaard, ondervonden. De roem der Nederlandsche wapenen is in onze Oost-Indische bezittingen weder luisterrijk gehandhaafd en onze morele kracht en invloed daardoor versterkt. De vele lauweren door ons dapper leger in die gewesten behaald, zijn met nieuwe en versehe vermeerderd; nieuwe blijken zijn door dat voortreffelijk leger gegeven van dienstijver, inspanning en opoffering; en helaas! smartelijke offers zijn ook weder gebragt voor de handhaving van ons gezag en de eer van onzen naam!

Door verschillende bijzondere berigten zijn wij in de gelegenheid gesteld, een algemeen overzicht van deze voor onze wapenen roemrijke krijgsgebeurtenis te geven, 't welk, behalve de officieel bekend gemaakte tijdingen, vele bijzonderheden behelst, terwijl de bijgevoegde schetsteekening eene duidelijke voorstelling zoo van de Balinesche verschansingen, als van de positie onzer troepen geeft.

Nadat het van Batavia vertrokken eskader zich met dat van Samarang op den

25ten Maart, bij het kleine eiland Giliang had vereenigd, zeilde men den 28sten gezamenlijk naar het rendez-vous Beliling, kwam den 30sten met de *Prins van Oranje*, de *Argo* en *Sambre*, aldaar aan. Bij het passeren van Timor-Sangsit, zag men den vijand nog druk werken. Nog was men niet ten anker gekomen, of de chef van den staf, luit.-kolonel DE BRAUW, kwam den last brengen, dat de vier aangekomen kompagnien van het 7de bataillon, benevens de mariniers en de debarkements-divisie, den volgenden morgen moesten ontschepen. Singa-Radja was twee dagen te voren verkend en zeer versterkt, doch bijna verlaten bevonden. Het was echter geenszins te voorzien, dat de vijand deze positie niet zou verdedigen, en daar, bij eene verdediging, 4 kompagnien met 4 drieponders voor den aanval ongenoegzaam waren, scheen de hulp der marine niet overbodig. De *Prins van Oranje* alleen had eene debarkements-divisie van 500 zóó goed geoefende matrozen, dat zij dikwerf ieders bewondering verwekten. Later werd de eerst gegeven order in zooverre gewijzigd, dat alleen de mariniers zouden debarkeren, en schoon dit onder onze brave marine niet weinig ontmoediging en neerslagtigheid veroorzaakte, moest de vice-admiraal worden gehoorzaamd.

Op den 1sten April was de geheele voor de expeditie bestemde scheepsmagt, ongeveer 60 zeilen sterk, ter reede van Beliling vereenigd. De opperbevelhebber, de generaal-majoor MICHELS, was reeds twee dagen te voren aan land gegaan en had zijn intrek genomen in het, in het jaar 1846 aangelegd fort, de schepen afwach- tende, om al de troepen te doen landen..

De sterkte der verschillende wapens en de geheele voor de expeditie bestemde magt, is te algemeen bekend, dan dat wij noodig achten deze hier nogmaals op te geven.

Den 31sten des morgens ten zes ure was het 7de bataillon infanterie, onder bevel van den luit^l.-kolonel LE BRON DE VEXELA, na geland te zijn, met de 5 ∞ bergbatterij en 120 mariniers, naar de versterkingen van Singa-Radja opgerukt, ten einde aldaar post te vatten en logies voor alle troepen in orde te brengen. De Balinezen trokken op de nadering onzer troepen langzaam terug, en gezegde versterkingen werden zonder slag of stoot genomen.

Toen men op omtrent 150 passen van de vijandelijke versterkingen gekomen was, bleek dat de openingen, welke men twee dagen te voren bij de gedane verkenning opgemerkt had, versperd waren. Achter de borstweringen vertoonde zich niemand. Nadat de versperringen opgeruimd waren, marcheerde men binnen de linie, en zag alleen in de verte eenige lansen. Vreemd scheen het dat zulke geduchte verschan- singen zonder tegenstand verlaten waren; men trok derhalve voorzigtig voort. Na een groot kwartier uurs te hebben gemar- cheerd, kwam men aan den kraton en

zag men op den grooten amphitheatere- gewijs oplopenden weg een 200 gewa- pende Balinezen, die echter op het naderen van een peloton der 1ste kompagnie terug- trokken, en, ziedaar ons meester van het geducht versterkte Singa-Radja. De kraton was sedert 1846 verlaten, ook de kam- pong scheen sedert dien tijd minder sterk bevolkt. De Balinezen die er nog in wa- ren, verlieten, na de komst der Neder- landers, de plaats; eenige verhaalden dat hunne geheele magt naar Djagar-aga was teruggetrokken.

Den 2^{den} April rukte het 15de bataillon, onder bevel van den luit^l.-kolonel VAN SWIETEN, naar Singa-Radja op, en op den 3^{den} het vijfde bataillon, onder bevel van den luit^l.-kolonel HELBACH, met de 6 ∞ batterij, waarbij de majoor KUYCK, om het bevel over de beide batterijen op zich te nemen; den 4^{den} eindelijk, het 5de bataillon, onder den luit^l.-kolonel POLAND, zoodat toen al de expeditionnaire troepen te Singa-Radja vereenigd waren. Eene magt, de koelies medegerekend, van on- geveer 7000 man. Er was nog wel voor ruim zooveel man plaats. De generaal met zijn staf had zijn intrek in den kraton genomen.

Reeds den 1sten en later waren van de zijde der Balinezen gezantschappen ge- zonden, aan welke de opperbevelhebber liet te kennen geven, dat het zijn doel niet was om oorlog te voeren, maar om de vorsten van Bali hunne verplichtingen te doen nakomen; waren zij daartoe ge- zind, dan mogten de koningen van Beliling Karang-Assang en Kloukong zich ter con- ferentie bij hem vervoegen; de tijd werd

aan hen gelaten, maar de krijgsbewegingen zouden inmiddels voortgezet worden. Den 3^{den} kwam bericht dat de vorsten aan de begeerte van den opperbevelhebber zouden voldoen. Dien en den volgenden dag gebeurde zulks echter niet, door dat een gezwollen bergstroom den overgang verhinderd had.

Den 7^{den} had de aangekondigde conferentie plaats. Des morgens lieten de radja's weten dat zij te Singa-Radja ter onderwerping zouden komen, daarbij echter verzoekende, hun gevolg te mogen medebrengen, hetgeen hen voor een onbepaald getal werd toegestaan; reeds vroeger waren zij er geweest, doch de, door de gevallen regens, zeer gezwollen bergstroom belette het overkomen; drie Balinezen welke het beproefden verdronken. De Nederlandsche sappeurs sloegen eene brug, en ten twee uur 's middags had de ontmoeting plaats. Het is der moeite waardig hiervan eene schets te geven.

In het voorportaal van den ouden kraton werden 2 stoelen geplaatst, en om deze stonden de staf en de genoodigde officieren. Men stelde zich voor, een langen breeden stoet op den amphiteatersgewijze oplopenden weg. Bij het passeren der rivier had de vorst aan zijne regter hand, de batterij zesponders en de compagnie sappeurs, in de breedte van den weg opgesteld, daarachter de hulptroepen; in de lengte stonden het 15^e en 5^e bataillon met den regter vleugel aan den kraton geleund; aan de andere zijde in de breedte de drieponder batterij en daarachter het 5^e en 7^e bataillon in geslotene kolonne. Het was een heerlijk en indrukwekkend gezigt.

Om 1 uur trok de voorwacht der Balinezen, sterk 800 man, de kampong binnen, en stelde zich tegenover onze troepen in de lengte van den weg op, de geweerdragende in het voorste gelid; naar schatting was er een geweer op 20 à 25 lansen; de geweren waren gedeeltelijk van oud engelsch model, gedeeltelijk korter of vreeslijk lang, op Bali zelve vervaardigd, en vele bussen; de hanen waren neêr-gelaten, ten teeken van vredelievende gezindheid, doch de lansen bloot. Op bovengenoemde voorwacht volgde spoedig een 5000tal Balinezen, doch de generaal deed hen kennen, dat de vorst en de gasten eerst binnen moesten komen; de kapitein-adjudant van Capellen zoude hen aan de brug ontvangen. Het verlangen om den vorst van Karang-Assam, maar vooral om den eersten rijksminister van Beliling, de Balische Abdel-Kader Goestie Ketoel Djalantiek te zien, was groot. Spoedig kwamen beiden, door de lijfwacht, de rijks-grooten, de priesters en circa 5000 man gevolgd, de rivier over, en werden binnen den kraton geleid, waarin ook onzerzijds twee kompagnien flankeurs hadden plaats genomen. De vorst van Karang-Assam nam tegenover den generaal plaats, de Goestie op zijne hurken naast den vorst. De vorst, een man van circa 50 jaar, had geen veelbeteekenend gezigt, wel fatsoenlijke doch geene energieke trekken, en was van middelmatige grootte. De Goesti had fijner taille, een goed gevormd ovaal gezigt en regten niet breeden neus; zijn gelaat ofschoon de beteekenis van onderwerping aangenomen hebbende, duidde vasten wil en zielskracht aan, de blik was sluw, de

gebaren levendig; de vorst sprak slecht, de Goesti goed maleisch; aan alles was te bemerken dat de Goestie de ziel en het leven van de Balische kwestie was. De kleeding van beiden was nagenoeg dezelfde: rood merinos baadje, witte zeer korte broek, een van gouddraad gewerkte buikband waarin eene kostelijke kris; aan het baadje gouden en diamanten knopen; om het hoofd, waarvan de haren netjes krulden, droegén beiden eene smalle strook wit linnen, waarin de vorst een klein groen takje, de Goesti eene roode bloem gestoken had. De priesters waren allen oude grijze lieden, met een eerbiedwaardig voorkomen en op gelijke wijze, maar minder rijk gekleed; het was een schilderachtig geheel.

De Goestie nam dadelijk het woord en zeide, dat zijn vorst, de broeder van den nu hier tegenwoordigen Radja, zich liet verontschuldigen, maar hem gezonden had, ten einde zijn rijk, zijn persoon en onderhoorigen ter beschikking van het Gouvernement te stellen en vergeving te vragen. Ook de vorst van Karang-Assam betuigde zulks.

De generaal antwoordde, dat hij geene voorwaarden wilde stellen dan aan de gezamentlijke Radja's van Kloukloung, Karang-Assam en Beliling; dat hij verder oprukken en het van hunne houding zou afhangen, of er oorlog of vrede zijn zou; zoo vermeenden de toeschouwers althans te begripen; ook was het hun duidelijk dat de Generaal hunne betuigingen weinig vertrouwde.

Buiten het gebouw stonden nu 8000 goed gewapende Balinezen, met hunne roode, 1½ voet lange lansen, op geen

10 passen van onze troepen af; wat had één onverhoeds schot, een enkel *amok* niet kunnen te weeg brengen! Al de geweren van onze, bij den laatsten aanval gesneuvelden hadden zij bij zich, ook eene walbus, en het jagtgeweer van kapitein DOSTAL; in het midden stond een geel vaandel met zwarte teekens. Onderscheidene Balinezen die maleisch spraken, verhaalden, dat zij hoopten nu weder naar hunne kampongs terug te keeren, daar zij sedert bijna 4 jaren geen rust hadden gehad, en het eten in het met menschen overkropte Djagar-aga schaars werd.

Ten 4 ure vertrokken allen weder in dezelfde order als bij hunne aankomst en de afmarsch was vrij geregeld. Het kookte in vele brave Nederlandsche soldatenharten, toen zij zoo vredelievend moesten staan tegenover een vijand, die niet lang geleden zoo veel woede ten toon spreidde. De Balinezen bekenden echter groote verliezen te hebben geleden.

In den morgen van den 8sten rukte het 15de bataillon infanterie en de bergbatterij van Singa-Radja naar Sangsit op, welke plaats ongeveer een uur van Djagar-aga ligt, voor welks versterkingen men verleden jaar het hoofd gestooten had. Deze troepen werden den volgenden morgen (den 9^{den}) ten zes ure, door twee andere bataillons (het 5de en het 5de), de 6de batterij en het hoofdkwartier gevolgd. Ofschoon de weg langs een der hoofdwegen van het eiland liep, en dus in geene vergelijking komt met de bergwegen, leverde toch ook deze weg vele bezwaren voor de veldbatterij op. Het groot aantal ravijnen waren zoovele hindernissen welke de bat-

terij niet dan met de grootste inspanning van menschen en paarden kon te boven komen, zoodat men driemaal verplicht was de stukken af te nemen en ze door manschappen tegen de helling te doen optrekken. Men had hier weder een nieuw bewijs dat de 6 \bar{u} batterijen voor bergoorlogen niet geschikt zijn, en men, behalve op de groote wegen van Java, zich in deze landstreken het best alleen van berggeschut zal bedienen. De kolonne (het 15de bataillon) welke den vorigen dag was vertrokken, had den afstand in 5½ uren afgelegd, terwijl die op den 9^{den} wel zes uren onderweg was geweest.

Gelukkig waren er weinig zieken en de troepen opgeruimd.

Een officier die eene wandeling langs de linien van Singa-Radja deed, was daar 1½ uur mede bezig. Zonder de positie om te trekken, ware zij niet te nemen geweest; want de geduchte verhakkingen en driedubbele vriesche ruiters voor de grachten en borstweringen, onder het vuur des vijands op te ruimen, mogt men voor ondoenlijk houden; deze linie was in 1846 opgeworpen, en nu nog was het onmogelijk een der vriesche ruiters uit te trekken; zij waren allen met dwarslatten, aan een hoofd hout verbonden; in de borstweringen waren schietgaten voor geweren aangebragt door middel van bamboes-kokers; voor de linie waren tot op grooten afstand wolfskuilen; het geheel getuigde van het goede oordeel der aanleggers.

Den 11^{den} volgde het 7de bataillon, hetwelk tot zoolang te Singa-Radja positie had gehouden.

Nadat in den morgen van den 15^{den} April

de tweede ontmoeting nabij Sandgsit-Dalam, van de Radjas van Beliling van Karang-Assam en zonen, en den rijksbestierder van Beliling, GOESTIE DJELANTIEK, weder door een gewapend geleide van omstreeks 8000 man vergezeld, met de hoofden der expeditie had plaats gehad, en in die bijeenkomst bepaald was, dat een gezantschap van hooge personaadjen met eene stoomschip naar Batavia zou vertrekken, om den Gouverneur-Generaal hunne onderwerping aan het Nederlandsch gouvernement aan te bieden, en dat onze troepen de verschansingen van Djagar-aga zouden bezetten, vertrokken des namiddags de chefs der korpsen, te weten: de kapitein adjudant VAN CAPELLEN, de luit.-kolonel chef van den staf der expeditie DE BRAUW, de luit.-kolonel kommandant der artillerie MEIS en de majoor der genie STEINMETZ naar Djagar-aga, om, gelijk de officiële berigten houden, op te nemen welk begin, volgens de getroffen voorwaarden, met het openen en slechten van de vijandelijke redouten was gemaakt. Werkelijk werd bevonden dat reeds het noodige aan den weg was verrigt en bruggen over de grachten waren geslagen; maar uit de geheele houding der Balinezen bleek weldra dat zij de gestelde zachte voorwaarden niet aan lankmoedigheid, maar aan zwakte toeschreven, terwijl ook de beloofde slechting der versterkingen zich bepaalde tot het vrij maken van den ingang van een der redouten, doch die zoodanig door eene achter- en zijwaartsche bestreken werd, dat onze troepen, daar binnenrukkende, bij het minst verraad, aan eene totale nederlaag zouden blootstaan. De opperbe-

velhebber dit een en ander inziende, zond den volgenden morgen (den 14^{den}) andermaal den kapit.-adjutant VAN CAPELLEN, vergezeld van de overste MEIS en den majoor STEINMETZ, met de luit.-adjutanten SEELIG en BOUWENSCH, naar Djagar-aga, om te kennen te geven, dat de opperbevelhebber verlangde met zijne troepen door eene gemaakte bres de verschansingen binnen te rukken en aldaar ongewapend de hulde der Balinesche vorsten te ontvangen. In geval van weigering zou de kracht der wapenen worden aangewend. GOESTIE DJELANTIEK ontving de Nederlandsche officieren in eene der aan de oude benting nieuw aangebouwde redoute; bedaard hoorde hij het voorstel aan, en verzocht de gedane eischen aan de vorsten van Bali te mogen overbrengen, terwijl hij inmiddels zijn' zoon achterliet. Na een tweetal uren wachtens, zond hij ten antwoord, dat de vorsten nog tot geen besluit waren gekomen, maar dat des namiddags een stellig antwoord zou gegeven worden. Des namiddags kwam weder een parlementair, doch zonder bepaalde boodschap. Het bleek duidelijk, dat de Balinezen slechts zochten te misleiden en tijd te winnen; de generaal opperbevelhebber stelde hen nu den 15^{den}, des morgens ten zes ure, tot ultimum.

Intusschen werd nog des avonds laat van den 14^{den} te Sangsit eene dagorder uitgevaardigd, waarbij bepaald werd, dat de troepen den volgenden morgen om zes uren in twee kolonnen naar Djagar-aga zouden oprukken. Denzelfden avond werd voorts, op last van den opperbevelhebber het belegeringspark, onder het toezigt

van den majoor der artillerie KULICK, ontscheept, terwijl den volgenden morgen nader bevolen werd, dat een of twee mortieren, à 20 d^m., naar Djagar-aga moesten worden opgezonden; gebrek aan de benoodigde koelies veroorzaakte echter, dat eerst des morgens tegen elf ure één mortier van 20 d^m. met 40 worpen, onder bevel van den 1sten luit. KRÄMER, en twee mortieren van 11½ d^m. met 100 worpen, onder den 1sten luit. KUSKY, konden worden opgezonden.

De Balinezen intusschen niets van zich hebbende laten hooren, trokken de beide kolonnen des morgens van den 15^{den} op het bepaalde uur op. De hoofdkolonne, onder aanvoering van den opperbevelhebber zelven, bestond uit het 5de en 15de bataillon, onder bevel van de luit.-kolonels HELBACH en VAN SWIETEN, de hulpstroepen, de veldbatterij, de veldambulance en baggage; zij volgde den grooten weg van Sangsit naar Djagar-aga, welke weg, in vergelijking van de bergwegen, nog al redelijk was; de beweging werd vooral bemoeijelijkt door twee liniën grachten, voor 's vijands werken gelegen. De tweede kolonne, onder de aanvoering van den luit.-kolonel DE BRAUW, bestond uit het 7de bataillon, onder bevel van den luit.-kolonel LE BRON DE VEXELA, met de beide handmortieren der bergbatterij, onder de luit. KOSTER en EEKHOUT, 20 sappeurs onder den officier der genie EGTER VAN WISSEKERKE en den officier van gezondheid HERVEL. Deze kolonne trok in zuidelijke rigting af, langs den linker oever van de Sangsit, die de versterkingen van Djagar-aga begrenst, met oogmerk om deze ver-

sterkingen aan de westzijde om te trekken en ze in de flank of rug te vallen.

Het 5de bataillon infanterie, onder bevel van den luit.-kolonel POLAND, benevens een troep mariniers en het overige der bergbatterij, bewaakten Sangsit.

Na ongeveer 40 minuten te hebben gemarcheerd, stiet de hoofdkolonne op de eerste gracht, tusschen de beide ravijns ter weerszijden der vijandelijke verschansingen, aangelegd, welke gracht ongeveer 24 voeten breed en 50 voeten diep was. Dadelijk werd met het vullen van een gedeelte aangevangen, 't welk echter door de steile helling zeer moeilijk was. De luit.-adjutant SEELIG op verkenning gezonden, vond echter een doorgang, nagenoeg in het ravijn, waardoor eenige infanterie en sappeurs werden overgebracht, zoodat nu van weerszijden aan de vulling werd gearbeid. Gelukkig was een veldwerk, dat de gracht bestreek, verlaten, daar de arbeid anders schier ondoenlijk ware geweest. Toen daarop bamboezen en pirangstammen waren aangebragt, werd eene brug geslagen, die omstreeks half tien ure gereed, vrij stevig en begaanbaar voor de troepen en de afgespannen afgelegde voertuigen was.

Er werd nu op tijding gewacht van de kolonne van den luit.-kolonel DE BRAUW, waartoe eene kompagnie van het 5de bataillon, doch te vergeefs, was uitgezonden. Tusschen half en elf ure hoorde men echter, in westelijke rigting van Djagaraga, een sterk geweervuur en granaatworpen, waarop het voorwaarts! in de gelederen der hoofdkolonne klonk. Twee houwitser van 12 f openden nu hun vuur

op ruim 600 passen, op de meest westelijke redoute. Het vuur der tweede kolonne werd intusschen al sterker, waarop de opperbevelhebber beval dat nog twee houwitser op 400 passen voor de middenbening stelling moesten nemen, en begonnen te werpen. 's Vijands geweer- en lillavuur werd nu allerhevigst, en kostte spoedig smartelijke offers, waarvan een der eerste was de waardige chef der artillerie, de luit.-kolonel MEIS, die, nevens den opperbevelhebber staande, door een kogelschot in de linker zijde getroffen werd; terwijl de in slagorde geschaarde troepen met verwonderlijken moed en volharding, gelijk de officiële berigten te regt zeggen, onbeweeglijk onder 's vijands vuur stonden. Achtervolgelyk werden dan ook getroffen de majoor van het 15de bataillon infanterie SORG en de kapiteins VORSTENBOS, REIGER en CRENA; de 1ste luit.-adjutant VAN ROUVEROY, de 1ste luitenant MUNTER en de 2de luitenant FRITZEN en DONLÉBEN, allen van dit bataillon: van hetwelk de 1ste luitenant VAN SWIETEN en de 2de luitenant PRAGER en 18 onderofficieren en manschappen sneuvelden, terwijl nog 85 man werden gewond.

Omstreeks 12 uren werd het eerste berigt van den luit.-kolonel DE BRAUW ontvangen, die om spoedige hulp verzocht, daar hij zich in een' neteligen toestand bevond en vreesde zonder hulp niet te zullen slagen; hem werd, op last van den opperbevelhebber, onmiddellijk het 5de regter halfbataillon, 2 kompagnien, onder bevel van den majoor ROQUÉ ter versterking toegezonden.

Het vuur voor 's vijands hoofdstelling duurde intusschen onafgebroken voort;

ook de laatste zesponders waren opgerukt en werkzaam. Het 15de bataillon infanterie beproefde te vergeefs met geweld tusschen de tweede en derde hoofdbenting door te dringen en moest met een aanzienlijk verlies terugkeeren. Tusschen twee en drie uren des namiddags kwam de mortier van 20 d^m. en de beide handmortieren, onder de uitenants KRÄMER en KUSKY, op 400 passen van de verschansingen, en regts van de veldstukken, achter een vrij hooge glagang, in batterij; het bombardement duurde nu onafgebroken tot den avond voort, hebbende de majoör KUNCK, die, na de onscheping van het belegeringspark te hebben bestierd, ten half drie ure met 5 voorwagens met munitie bij de batterij aankwam, ten gevolge van het buiten gevecht stellen van den luit.-kolonel MEIS, het kommando der artillerie op zich genomen. De mortier van 20 d^m. rigtte zijn vuur op de middelste, de beide andere van 11¹/₂ d^m. op de regts van de troepen gelegen benting. Hoewel de artillerie tot kort nabij de vijandelijke versterkingen was opgerukt, bestond er in den namiddag nog weinig hoop van reussite, en was men niet vreemd van het denkbeeld, dat men tot een geregeld beleg zou moeten overgaan.

Inmiddels waren nog drie kompagnien van het te Sangsit in observatie gelaten bataillon aangekomen en in de stelling gerukt.

Omstreeks vier uren deed de vijand een uitval. Met eene aanzienlijke magt deboucheerde hij uit het oostelijk ravijn, en beproefde een aanval op de linker flank onzer troepen, welke wel een oogenblik den moed der hulpstroepen op de proef

stelde en de ambulance in gevaar bragt, doch spoedig door een bedaard kartets- en levendig infanterievuur onzer dappere troepen werd afgeslagen.

Met het vallen van den avond staakte van weerszijden het vuur. De troepen betrokken het bivouac aan deze zijde van de dien morgen geslagen brug; de opperbevelhebber keerde naar Sangsit terug. Gedurende den nacht werd er geen schot gelost, en konden de manschappen van hunne vermoeijenissen een weinig uitrusten; groot gebrek was er overal aan drinkwater, terwijl er voor de paarden geen goed voeder was te vinden.

Naauwelijks echter begon ten vijf ure des morgens van den 16^{den}, de dag aan te breken, of men hoorde aan de zuidwestzijde van Djagar-aga een levendig geweervuur, en begreep men terstond dat de tweede kolonne den vijand aanviel. Deze kolonne, geleid door den luit.-kolonel DE BRAUW, had reeds den vorigen dag, toen men bij de hoofdkolonne, in 't front der verschansingen, nog onzeker was aangaande haar lot, de redouten op nevensgaand Plan met *h*, *i*, *k* en *l* aangeduid, stormenderhand veroverd, na de herhaalde uitvallen van den vijand roemrijk afgeslagen te hebben. Het ter hulp gezonden 5de regter half bataillon, onder den majoör ROUË, had vijf uren lang over een allermoeijelijkst terrein gemarcheerd, en was dood vermoed bij de omtrekkende kolonne aangekomen.

Zie hier het verhaal van den roemrijken togt en de dappere aanvallen dezer kolonne:

De weg langs de rivier, door het 7^{de}

bataillon te volgen, was nu en dan een tamelijk voetpad, doch ook somwijlen geheel ongebaand; hij liep eerst in eene zuidelijke en toen in eene oostelijke rigting het gebergte in; gedurende een geruimen tijd hield deze kolonne die van den generaal in het gezigt; het groote ravijn, door den bergstroom gevormd, scheidde de beide afdelingen van elkander. Tegen 7 $\frac{1}{4}$ uur daalde de luit.-kolonel DE BRAUW met zijne troepen een pad af, dat naar den bodem van het ravijn en bijgevolg in de rivier voerde. Men ging stroomopwaarts, nu eens het water tot den buik, dan weder tot de knieën hebbende; regts en links zag men slechts steile rotswanden, de rivier had niet meer dan 12 voeten breedte en haar loop werd hier en daar gestremd door vervaarlijk groote steenbrokken. Het was een ware stortvloed en hoe moeilijk hier het vooruitkomen was, behoeft bijna geene beschrijving. De rotswanden werden al hooger en hooger, men schatte ze op 200 voet; gedurende drie volle uren marcheerde men tusschen dezelve heen. Ware de kolonne hier ontdekt geworden, de vijand had haar met steenworpen kunnen vernielen. Tegen 9 $\frac{1}{2}$ uur ontwaarde men ter linker zijde een pad, hetwelk de rotswand opging; dit werd verkend en spoedig kwam er bevel dat de troepen volgen moesten. De infanterie klauterde naar boven; hoe de paarden, de mortieren en de munitie er kwamen, was haar later bijna een raadsel, daar zij zelve op handen en voeten, en om de 10 schreden rustende, den rand van het ravijn bereikte. Deze rand vormde een talud, naauwlijks breed genoeg om er zich op te stellen.

Hoe groot was niet de verbazing van eenige officieren, toen de luit.-kolonel DE BRAUW hen, nadat zij bovengekomen waren, liet zien hoe men zich zoo goed als in den rug van 's vijands stelling bevond, en hoe al zijne redoutes en liniën vol gewapenden waren! Wat was hier te doen? Van de hoofdkolonne hoorde men niets. Het geluk had de kolonne wel is waar hier gebragt, want op zulk eene uitkomst had niemand durven rekenen, maar wat baatte het, wanneer men zich niet met den hoofdtroep kon vereenigen? Indien men op dezen ravijn-rand werd aangevallen en geslagen, was de terugtogt door het rivierbed onmogelijk. Men hoorde hoegenaamd geen vuur, en de kolonne begon zelfs te vermoeden dat door den opperbevelhebber weder onderhandelingen waren aangeknoopt.

Gelukkig moest de vijand een ravijn over, eer hij, uit zijne op 1000 passen afstands gelegen sterkten, de kolonne kon bereiken. Men rukte dus stout voorwaarts tot op het plateau, daar werd het volkslied geblazen en vervolgens door de tamboers en hoornblazers een marsch uitgevoerd, in de hoop dat de generaal zulks zou hooren, maar te vergeefs! Er werd ten strengste verboden het eerst te schieten, en nadat men de manschappen op eene krachtige wijze hun' soldatenpligt op het gemoed had gedrukt, trök men, eenigzins meer oostwaarts, een maïs-veld in. Naauwlijks was de kolonne in beweging, of zij werd, uit eene links van haar liggende benting (*h*), begroet met een flink geweervuur. De 1^e compagnie, onder kapitein HAPPE, en voornamelijk bestaande uit nieuw aange-

komen manschappen, herkomstig van de grenadiers en jagers, voorafgegaan door een peloton inlanders en tirailleur, en ondersteund door 20 sappeurs, kreeg last deze benting te nemen. Men marcheerde in eene oostelijke rigting, daalde omlaag en zag op 100 passen, links voor zich, ten duidelijkste hoe de vriesche ruiters tot beneden in het ravijn voortliepen; van de borstwering kon men niets zien. — Eene sterke rij vriesche ruiters, welke zich van het hoogste gedeelte, waarop de benting lag, tot geheel in de laagte uitstreckte, werd door den kapitein HAPPE, den 2de luitenant DERENS en eenige flankeurs met klewangs opengekap, terwijl de 2de luitenant LUIKS, met de tirailleurs en eenige sappeurs, hooger-op eene opening maakte. — Naauwelijks was de kompagnie door deze openingen heengerukt, of de 2de luitenant DERENS ontving een doodelijk buschot onder het hart. Hij viel, en toen de kapitein hem wilde oprigten, sprak hij: «Het helpt niet kapitein, 't is eene doodelijke wonde, maar ik sterf als braaf officier!»

Edele DERENS! Hij was 29 jaren oud, en had zich van uit de laagste rangen, geheel door eigen vorming en eigen verdienste, de epauletten en werkelijk den naam van *braaf officier* verworven.

Aan deze alzoo reeds gedeeltelijk doorgebroken zijde der benting, zag men noch verhakking, noch gracht, maar de vijand had de gewone schietkokers van bamboes in de borstwering aangebragt en vuurde daaruit hevig. De keel moest ergens aan deze zijde wezen; men had alle reden dit te veronderstellen, en na nog een 50tal

passen in de laagte voortgesloopen te zijn, zag men dan ook den ingang van het werk ter linker hand voor zich; met een luid *hoerah!* marcheerde men regt op dien ingang aan. Ook de inlanders volgden nu, ijlen de van de plaats waar zij gekapt hadden, tot onder de kokers der borstwering. Had de vijand het durven wagen, hij had nog tijd gehad te ontkomen. De kapitein HAPPE rukte nu zooveel mogelijk gesloten, en altijd klimmende, voorwaarts, bereikte den ingang, zag eindelijk den vijand aan het ander einde van het werk op een hoop bijengeschoold en viel hem aan. De meesten poogden over de 2 el hooge borstwering, die geen banket had, te ontkomen, doch sommigen bleven zich verdedigen, zoodat een flankeur, door een schot, en een inlander, door eene lanssteek, gewond werd. De Balinesche sergeant POETOE-SOERANGA — tijdens de eerste expeditie met de inlandsche Willems-orde, en tijdens de tweede, wegens zijn' betoonden moed, met een eere-klewang begiftigd — drong met zijn sabel in de hand, als een dolle op den hoop in, hakte een over de verschansing klimmend Balinees den ruggestrem door, maar werd daarop door een ander', nog op de borstwering staanden vijand, doodelijk met de lans getroffen. Na een kort, doch moorddadig gevecht, was deze benting (*h*), die de sluiting der vijandelijke linie scheen te vormen, geheel genomen en werd de vlag geplaat; het zal toen elf uur geweest zijn.

Van den vijand sneuvelden 55 man, drie waren door overhaasting in de eigen vriesche ruiters gesprongen. Zijne geheele sterkte kan, naar de gevonden lansen en

geweren te oordeelen, ongeveer 100 man bedragen hebben. Twee flankeurs sneuvelden, en zes werden gewond.

Van de borstwering zag men twee andere bentsings voor zich en daar achter eenige lange liniën, welke aan de drie hoofdreouten sloten. Spoedig begon dan ook het vuur uit deze versterkingen en de 1^e kompagnie kreeg hevel ook de 2^e benting (*i*) te nemen, hetgeen zonder veel tegenstand te ontmoeten geschiedde, en zoo ook de 3^e (*k*). Hoogstvermoeyend was de weg welke naar die sterkten voerde, het ging ravijn in, ravijn uit, en na de eene verhakking stootte men op de andere. De kolonne volgde inmiddels, en de 1^e kompagnie hield voorloopig in de 3^e benting stand. De verdeeling der troepen was toen als volgt: in de 1^e, 2^e en 3^e benting ieder eene kompagnie; het overige als reserve opgesteld. Later werd de 1^e benting door twee kompagnien bezet, en eene soort van ambulance aldaar opgerigt.

Van de 3^e benting ontwaarde men een lang epaulement vol schietkokers en lanssen, en weldra begon de vijand ook van daar te vuren; dit vuur werd al heviger en heviger, en ofschoon men in de genomen versterking tamelijk goed gedekt was, werden evenwel eenige der onzen gekwetst. Ook scheen de vijand eenen flankaanval te willen ondernemen, daar men van achter zijne liniën troepen in het open veld zag rukken.

De 1ste luitenant RAAT werd door den kapitein HAPPE uit de 3^e benting met een peloton, voorwaarts in het rijstveld gezonden, en begon een ernstig tirailleurgevecht; de hand-mortieren waren intus-

sehen gekomen en deden schoone worpen, ook was de 4^e kompagnie van uit de 2^e benting ter versterking aangerukt. Gaarne had men zich van dien kant — onzen regtervleugel — nog van eene sterkte meester gemaakt, zoowel om haar tot steunpunt te doen strekken als om de Nederlandsche hoofdmagt meer nabij te komen, maar men mogt niet te veel wagen, en daar de vijand al meer en meer opdrong, keerden de tirailleurs naar de benting terug; zij hadden vier gekwetsten. Het bleek den volgenden morgen dat dit, zoo goed door de Balinezen verdedigde punt, het pad wees dat naar den rug der hoofdbenting voerde. De luit.-kolonel DE BRAUW had inmiddels met drie kompagnien, oostwaarts van de 3^e benting, in meer open terrein, eene stelling genomen, waardoor de flank aan die zijde verzekerd, doch niet met rust gelaten werd.

Omstreeks dien tijd hoorde men wel het infanterie- en artillerie-vuur op de hoofdbentsings, maar niets bewees dat de aanval daar gelukte; zich met den hoofdtroep in communicatie te stellen, was in dit terrein waarmede men onbekend was, niet mogelijk. De manschappen hadden bij het verlaten van het ravijn hunne waterflessehen gevuld, maar die voorraad was sedert lang verbruikt, en men kon geen ander water bekomen behalve dat, wat op de rijstvelden stond. Van rijst en beschuit waren zij nog voorzien, doch niemand dacht aan eten, na zulk een vermoeyenden marsch en niet minder vermoeyende gevechten. Ten einde spaarzaam met munitie te wezen, beval men de manschappen aan, goed te mikken en wel te treffen; deze aanbeveling namen zij ter harte en schoten zelden mis. De

geest der troepen was uitmuntend, doch langer dan vier-en-twintig uren had men het onder dergelijke omstandigheden in die positie niet kunnen volhouden. En welke terugtogt viel er te nemen, indien de generaal niet in zijne ondernemingen slaagde; door de rivier? Dit was de geheele kolonne aan een gewissen dood prijs geven. Te beslissen was er dus niets; tot het uiterste volhouden, en den loop der dingen afwachten, ziedaar al wat men vermogt.

Zoo stonden de zaken, toen omstreeks 2¹/₂ uur het vuur uit de liniën welke voorwaarts van de 5de benting lagen, allengskens heviger werd. De kapitein HAPPE, die in deze benting kommandeerde, verhiel zich even boven de borstwering, ten einde te zien wat er voorviel; een naast hem staand flankeur werd door een kogel aan den neus getroffen, en hij-zelf bekwam een schot in den linker schouder; de kogel was onder het sleutelbeen doorgedrongen en had het schouderblad een weinig geraakt; de wonde was ernstig, doch bij geluk niet gevaarlijk. — Deze verdienstelijke officier moest alzo het slagveld verlaten, doch het bewustzijn met zich nemende, van veel tot het succès van dien dag te hebben bijgedragen.

Het vuurgevecht bleef op verschillende punten voortduren; maar de luit^l.-kolonel DE BRAUW scheen niet raadzaam te oordeelen verder aanvallend te handelen. Ongeveer tegen 4¹/₂ uur echter, kwam de vijand in massa opdagen, ten einde op zijne beurt eene beslissende poging te wagen en zoo mogelijk al het verlorene te hernemen. Hij begon met eenen frontaanval op de stelling door den luit^l.-

kolonel DE BRAUW genomen, doch hier werd zoo koelbloedig standgehouden en de vijand reeds met zooveel nadruk ontvangen en afgewezen, dat er na het gevecht 250 lijken op het slagveld geteld werden en hij dien dag niets meer ondernam. Deze aanval is of gelijktijdig met, of, hetgeen waarschijnlijker is, kort na het mislukken der poging van het 15de bataillon geschied. Dit bataillon beproefde tusschen de 2^e en 3^e hoofd-benting door te dringen, doch moest met een verlies van 129 buiten gevecht gestelden terugkeeren. Vermoedelijk werd door dit voordeel de geestdrift bij den vijand aangewakkerd, en wilde hij nu ook trachten zich verder in het bezit van den linker vleugel zijner versterkingen te stellen.

Tegen den avond zweeg het vuur op de hoofdbentings, en hieruit maakte men bij de omtrekkingskolonne de gevolgtrekking dat de aanval daar niet gelukt was.

Men bragt den nacht op bivouac door, ten einde des anderen daags den strijd te hervatten; dien nacht was voor de gekwetsten een verschrikkelijke nacht, want er was geen droppel water te bekomen.

Gedurende den vorigen avond had de luit^l.-kolonel DE BRAUW opgemerkt, dat veel gewapend volk, zuidwaarts op vrij grooten afstand door de rijstvelden trok; hij begon te vermoeden dat de vijand welligt de hoofdbentings verlaten, of die misschien slechts zwak bezet gehouden had. In den vroegen morgen deden de luitenants KOSTER, der artillerie, en EGTER VAN WISSEKERKE, der sappeurs, eene verkenning en vonden het pad dat naar die sterkten leidde. De verdere rapporten dier officieren bevestig-

den den luit.-kolonel DE BRAUW in zijn vermoeden, en hij besloot tot eene overrompeling. Ten drie ure reeds rukten drie kompagniën op, en tegen 6½ uur wapperde het vaandel en de rigtvlag van het 7de bataillon op de grootste benting en op die van GOESTIE DJELANTIEK (c). De derde werd door het 15de bataillon bezet.

De nieuwe benting, tusschen die van voorleden jaar aangelegd, was met 100 man bezet gevonden. Het regende daar pijlen, steenen en kogels, twee inlanders werden er gekwetst, maar ook de wakkerere chef van den staf, DE BRAUW, bekam er eene wond in de regter zijde, door een geworpen pijl, wier spits een palm lang was en den vorm had van een drietand. Zoo werd dan ook deze dappere aanvoerder buiten gevecht gesteld, doch gelukkig nadat hij zijne gevaarvolle onderneming met groote kloekmoedigheid en volharding had ten einde gebracht. Bij het binnendringen geraakten nog verscheidene officieren handgemeen, tot worstelens toe, het gevecht was hevig, maar — Djagar-aga was in onze handen!

De meergenoemde groote benting leverde, nog na de overwinning en toen zij reeds door de onzen bezet was, een indrukwekkend gezigt op. Hare grachtsboorden gingen steil naar beneden, ter diepte van 60 voeten; zij waren 25 voet breed en rondom met eene dubbele rij vriesche ruiters bezet. Onder de wallen waren blinderingen tegen het granaatvuur, en voor die blinderingen groote smoorpoelen.

Zoodra des morgens het vuur der omtrekkingskolonne bij de hoofdkolonne werd gehoord, liet de luit.-kolonel VAN SWIETEN, welke tijdelijk het bevel op zich genomen had, daar de opperbevelhebber nog te Sangsit was, alle beschikbare kompagniën tegen de vijandelijke verschansingen oprukken, bepaaldelijk tegen den regter vleugel der vijandelijke liniën en forten. Deze aanval werd met den gelukkigsten uitslag bekroond; de Balinezen boden wanhopigen tegenstand, doch toen onze dappere infanterie voet op hunne borstwering zette en de algemeene storm onder het duizendwerf herhaald *hoerah!* plaats had, terwijl de omtrekkingskolonne juist de keel van de middelste benting binnendrong, verspreidde de schrik zich eensklaps onder de Balinezen, zoodat zij de overige bentings vlugtend verlieten, en onze troepen nu zonder merklijk verlies van de geheele sterke stelling des vijands meester werden; ten zes ure was reeds de geheele eerste linie der bentings in onze magt, en weldra wapperde de Nederlandsche vlag van alle versterkingen van Djagar-aga.

De dapperheid en moed onzer troepen werd alzoo tevens door het geluk bekroond, want ontegenzeggelijk is, dat zoo de Balinezen hunne versterkingen manmoedig hadden blijven verdedigen, en zij door de omtrekkingskolonne niet met zooveel vrucht in hunnen rug ware bestookt, men eerst na een lang beleg meester van de versterkingen had kunnen worden. Hoewel hunne versterkingswijze geheel van de Europeische verschilt, is het echter niet te ontveinzen, dat zij een voor hun land zeer helder denkbeeld van het aanleggen van

verdedigingswerken hebben, en alles duidde aan dat deze groote werken reeds voor jaren zijn aangelegd.

In de verschansingen vond men den in het vorig jaar verloren houwitser met zijn affuit weder terug, hebbende een rad van Balineesch maaksel; de houwitser was tot over het tappenstuk geladen met eene stevige massa kruid, een granaat en een knuppel-kogel, bestaande uit twee kogels van 1 f , aan een ijzeren stang verbonden.

De opperbevelhebber was spoedig van Sangsit aangekomen, en omstreeks tien ure werd onder het herhaald *hoerah!* der troepen, een salut van 21 schoten uit de veldbatterij gedaan, 't welk van de reede, onder het vlaggen van alle schepen, werd herhaald. Hier en daar lieten zich nog Balinezen zien, waarvan de gewapenden werden gefusilleerd en de overigen weggejaagd.

Alle troepen hebben zich onderscheiden; de infanterie door hare kloeke onwrikbare houding voor 't vijandelijk front (de bentsings *d* en *a*), en bijzonder de omtrekkingskolonne door hare dapperheid bij den aanval in 's vijands rug, en bij de bestorming der redouten in den morgen van den 16^{den}; ook de artillerie heeft zich van hare taak met eere gekweten; de officieren en manschappen der veldbatterij onder den kapi-

tein KELLERMAN, bleven met de grootste bedaardheid onafgebroken onder 't vijandelijk vuur werkzaam, terwijl de luit.-adjutant SEELIG zich door grooten dienstijver onderscheidde; de regter halve batterij alleen heeft verschoten 60 granaten van 6 f , 117 granaten 12 f en 7 kartetsen 12 f (van de linker halve batterij is ons geene opgaaf toegekomen); de mortieren van de bergbatterij hebben 29 worpen gedaan; de mortier van 20 d^m. 58 worpen, en de beide mortieren van 11 $\frac{1}{2}$ d^m. 55 worpen. Materieel is zeer weinig beschadigd.

De infanterie heeft natuurlijk het grootste verlies geleden, het getal dooden beloopt 40, dat der gekwetsten ongeveer 140 à 150; van de artillerie is, behalve de luit.-kolonel MEIS, slechts een paar kanonniers gekwetst en zijn twee paarden buiten gevecht gesteld.

Na de verovering der vijandelijke werken, zijn de troepen langzamerhand naar Sangsit teruggetrokken, zijnde slechts één bataillon, het 5de, alsmede de linker halve veldbatterij, als bezetting in de versterkingen achtergebleven.

Tot zoover loopen de berigten. Hopen wij, dat de volgende landmail ons de tijding der voltooiing van het roemrijk werk en der onderwerping van Bali zal aanbrengen.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL, TWEDE SERIE.

B I J L A G E XII.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR,

TWEEDE SERIE. — EERSTE DEEL, N°. 12.

(Maand Junij 1849.)

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMINGEN.

Bij het 8ste reg. inf., tot reg.-adj.: de kap. der 2de kl. K. H. Robertson, van het reg. Bij het leger in Oost-Indiën, tot offic. van gez. der 3de kl.: de heer G. J. Wienecke.

Verplaatsingen.

Bij de bat^e. gren. van het reg. gren. en jag.: de 2de luit. Jonkh. A. R. J. Klerck, van het 1ste reg. inf. De 1ste luit.-ing. H. H. Rochell, van den Helder naar Terneuzen. De offic. van gez. der 3de kl. J. Wortman, van Haarlem naar den Helder. De adjunct-paarden-artsen: J. P. C. Smit, van Roermond naar Amersfoort; J. E. C. Schook, van Tilburg naar Roermond; de maj. Broers, van het wapen der art., van Terneuzen naar Delft.

Gepensionneerd.

De kap.-kwartierm. F. W. H. Hornbostel, van het reg. veld-art., onder toekenning van den rang van maj. zonder bezwaar der schatkist. De 1ste luit.-ing. W. A. Froger. De ritm. der 1ste kl., thans op non-act., J. L. H. Gerard van Sijzen, vroeger gediend hebbende bij het 1ste reg. lans., met vergunning om de activiteits-uniform van het korps waarbij hij het laatst heeft gediend, voortdurend te dragen. De 2de luit. H. W. B. van Uchelen, van het 5de reg. infanterie.

Uit de dienst ontslagen.

De 2de luit. F. J. Stieltjes, van het korps pontonniers.

Overleden.

De offic. van gez. der 2de kl. G. L. H. Ellerman. De 1ste luit. L. van Driel van Goudswaard, van het 2de reg. vest.-art. De maj. S. M. Dolleman, van het 4de reg. infanterie.

CORRESPONDENTIE.

Aan den Hr. C. Y. te A. — Uw brief leverde ons voor de derde keer het bewijs, dat het *Handelsblad* niet in zijne eigene kolommen wil wederlegd of tegengesproken worden. Er zijn meer dagbladen van dit gevoelen, doch zij zeggen het ronduit en laten het ápropos der ingezonden stukken niet voorbijgaan, door de zaak op de lange baan te schuiven. — Wij doen hulde aan uwe goede bedoelingen, doch kunnen uw stuk niet plaatsen, 1°. dewijl het ápropos, gelijk door U zelf wordt aangemerkt, nu reeds voorbij is, en zulks des te meer het geval zou zijn, wanneer het artikel in Augustus verscheen; hetgeen zou dienen te geschieden, daar over de ruimte in dit N°. beschikt is; 2°. dewijl de behandelde aangelegenheid niets met het krijgswezen gemeens heeft; 3°. dewijl het in het Fransch geschreven is, en wij in vreemde talen, behalve citaten, en replieken van personen die de landstaal niet

magtig zijn, slechts belangrijke artikels van wetenschap-pelijken aard opnemen, die door eene vertaling lijden zouden.

Aan den Hr. C. T. te G. — In uwe organisatie is, behalve op bezuiniging, *alleen* gelet op het vereenvoudigen en gemakkelijk maken der administratie; in dit opzigt erkennen wij de waarde van uw stuk; doch eer wij het kunnen plaatsen, dient er ook in betoogd te worden, dat uw voorstel strookt met de belangen der defensie en met de veelvuldige en zeer uiteenloopende belangen van het door U gereorganiseerde wapen.

Aan den Hr. B. te V. — Uwe brieven zijn ons bij voortdoring welkom, en gij zult meermalen opgemerkt hebben, dat wij er partij van trekken. Houdt ons echter ten goede, dat wij U niet telkens, en hoofdzakelijk slechts dan antwoorden, wanneer wij U van dienst kunnen zijn.

VERBETERINGEN IN N°. 40.

In de Geslachtlijst der familie Bonaparte, kolom C. LUCIEN, moet met kleine letters gedrukt zijn, dewijl de persoon nog in leven is: CHARLOTTE geb. 13 Mei 1796, geh. 27 Dec. 1815. — Verder leze men in den 22sten regel dier kolom Hij, in de plaats van, Zij.